

**Instelling van een Fonds ter verbetering van de kustverdediging
en tot wijziging van de Militiewet 1901 en van de wet
van 23 Mei 1899 (Staatsblad n°. 128).**

ONTWERP VAN WET.

Wij WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz.,

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is, ter meerdere verzekering van 's Lands weerbaarheid tegen aanvallen of schendingen der onzijdigheid des Rijks van de zeezijde, over te gaan tot aanvulling en verbetering van de kustversterkingen en tot aanvulling van het materieel der Zeemacht, bestemd voor de verdediging der zeegaten;

alsmede dat het met het oog op de noodzakelijkheid van de totstandkoming van de genoemde verbeteringen en aanvullingen binnen den kortsten tijd, waarin zulks in verband met de eischen van de techniek kan plaats hebben, wenschelijk is de wijze van dekking van de daarvoor noodige uitgaven bij de wet te regelen;

wijders dat het ter verzekering van een voortdurend voldoende bezetting van de daarvoor in aanmerking komende zeefronten der kustversterkingen met geoeft personeel wenschelijk is om die bezetting te doen geschieden door personeel van Onze Marine, en dat de beschikbaarstelling van dit personeel mede wenschelijk is, om op de meest doelmatige wijze eene afdoende versperring der zeegaten op elk gewild oogenblik te verzekeren, zijnde voor een en ander wijziging noodig van de Militiewet 1901 (*Staatsblad* n°. 212), laatstelijk aangevuld en gewijzigd bij de wet van den 5den December 1908 (*Staatsblad* n°. 347) en van de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128), gewijzigd bij die van 31 December 1909 (*Staatsblad* n°. 469) houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet;

Zoo is het dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ARTIKEL 1. Er wordt een fonds ingesteld tot:

1°. verbetering van de zeefronten der vestingwerken met hunne bewapening en uitrusting en met de versperringen ter verdediging van:

- de Texelsche zeegaten,
- de haven van IJmuiden,
- het zeegat van den Hoek van Holland,
- de Goereesche zeegaten,
- het Hollandsch diep en het Volkerak,

2°. verbetering van het landfront van het fort Kijkduin;

3°. aanbouw van nieuwe werken met het oog op de handhaving der onzijdigheid op de Wester-Schelde en tevens tot aanvulling van de bovengemelde verdedigingsmiddelen, ten einde die in behoorlijken staat van tegenweer te brengen, in verband met de verbeterde middelen van aanval;

4°. aanvulling van het materieel van 's Lands Zeemacht, strekkende tot verdediging van de Vliegaten en de Zuiderzee, alsmede van de onder 1°. genoemde zeegaten en wateren door den aanbouw of de aanschaffing van:

acht zeegaande torpedobooten,
veertien pantserbooten,
twee onderzeebooten met daarbij behoorende inrichtingen,
en het vereischte aantal verspermijnen met twee daarvoor bestemde magazijnen.

ART. 2. Van dit fonds, genaamd „Fonds ter verbetering van de Kustverdediging”, worden de inkomsten en uitgaven jaarlijks bij afzonderlijke begrooting vastgesteld.

Het beheer van die begrootingen heeft plaats door Onzen Minister van Marine en is onderworpen aan dezelfde regelen als het beheer van de algemeene begrooting van Staatsuitgaven.

ART. 3. Ten laste van de begrooting van het in art. 1 bedoelde fonds worden gebracht:

a. de uitgaven voor de aanvulling en verbetering van de vestingwerken en versperringen en die voor den aanbouw en de aanschaffing van het marine-materieel, genoemd in artikel 1,

b. eene uitkeering aan 's Rijks middelen ten bedrage van $3\frac{1}{4}$ ten honderd van het voorschot uit 's Rijks schatkist, tot voorloopige dekking van de uitgaven van het fonds verstrekt;

c. eene uitkeering aan 's Rijks middelen tot terugbetaling van het sub b bedoelde voorschot, tot zoodanig bedrag als telken jare daarvoor zal kunnen worden bestemd.

De sub c bedoelde terugbetaling begint eerst, wanneer geen uitgaven als sub a bedoeld, meer ten laste van de begrooting van het fonds worden gedaan of die uitgaven te zamen met de sub b bedoelde in eenig jaar minder vereischen dan de som die het fonds in het betrokken jaar volgens art. 4 sub a ontvangt.

ART. 4. Tot dekking van de uitgaven, begrepen in de begrootingen, bedoeld in art. 2, worden bestemd en bij de wetten tot vaststelling van die begrootingen aangewezen:

a. zoolang de voorschotten aan het fonds niet geheel zijn terugbetaald, een som, welke daartoe telken jare op het hoofdstuk der Staatsbegrooting betreffende het Departement van Marine zal worden beschikbaar gesteld; die som bedraagt:

in het jaar 1911 ten minste f 3.200.000;

in de jaren 1912, 1913 en 1914 ten minste f 3.800.000;

in de jaren 1915 en volgende ten minste f 1.700.000;

in het jaar, waarin de slotterugbetaling van de uit 's Rijks schatkist verstrekte voorschotten plaats heeft, wordt echter zoodanig bedrag tot dekking aangewezen als dan nog noodig is voor die terugbetaling en de betaling van de in art. 3 sub b bedoelde rente;

b. het vermoedelijk batig slot der rekening van ontvangsten en uitgaven wegens de bij art. 2 bedoelde begrootingen over het voorafgaande dienstjaar.

c. de toevallige baten, welke uit de bij deze wet bedoelde aanvulling en verbetering van de kustversterkingen en van het materieel der Zeemacht zouden voortvloeien;

en voorts zoolang de meer bedoelde aanvulling en verbetering niet zal zijn beëindigd:

d. een voorschot uit 's Rijks schatkist tot zoo nabij mogelijk het bedrag, dat tot voorloopige dekking der in artikel 3, sub a en b bedoelde uitgaven zal noodig zijn boven de in artikel 4, sub a, b en c bedoelde inkomsten.

ART. 5. Ten laste van de achtereenvolgende begrootingen van het bij deze wet ingestelde fonds wordt voor de aanvulling en verbetering van de vestingwerken en versperringen, en voor den aanbouw en de aanschaffing van het materieel van 's Lands Zeemacht, genoemd in artikel 1, in totaal geen grooter bedrag dan *veertig millioen gulden* (f 40.000.000) aan uitgaven verevend.

ART. 6. Op de uitgaven noodig ter verbetering en aanvulling van de in artikel 1 genoemde vestingwerken welke ten laste van de achtereenvolgende begrotingen van het bij deze wet ingestelde fonds komen, is, van af de inwerkingtreding van de eerste begrooting van dit fonds, de wet van 3 December 1874 (*Staatsblad* n°. 193) niet meer van toepassing.

Niettemin worden de uitgaven voor die werken welke ten laste van het dienstjaar 1910 behooren te worden gebracht, nog gedurende het jaar 1911 ten laste van de begrooting, vastgesteld bij de wet van 9 Februari 1910 (*Staatsblad* n°. 51) verevend.

ART. 7. Uitgaven voor den aanbouw en de aanschaffing van het in artikel 1 sub 4°. genoemde materieel van 's Lands Zeemacht worden, te beginnen met het tijdstip, waarop de eerste begrooting van het bij deze wet ingestelde fonds in werking treedt, niet meer verevend ten laste van het VIde hoofdstuk van de Staatsbegrooting.

ART. 8. De Militiewet 1901 (*Staatsblad* n°. 212 van 1901) laatstelijk aangevuld en gewijzigd bij de wet van den 5den December 1908 (*Staatsblad* n°. 347), wordt nader gewijzigd als volgt:

Artikel 5 wordt gewijzigd als volgt:

„Een deel van het gedeelte van elke lichting in art. 2, eerste zinsnede 1°. vermeld, kan voor de zeemilitie worden bestemd. Het wordt door Ons bepaald en bedraagt niet meer dan duizend man.

De zeemilitie is, behalve voor de dienst ter zee, ook bestemd voor diensten te land, voor zoover deze aan de Zeemacht zijn of worden opgedragen.

ART. 9. De Wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128), houdende bepalingen ter uitvoering van artikel 187 der Grondwet, gewijzigd bij die van 31 December 1909 (*Staatsblad* n°. 469) wordt nader gewijzigd als volgt:

„In art. 7 en in art. 16, eerste lid, tweede zinsnede, wordt in plaats van „Onzen Minister van Oorlog” gelezen „Onzen Minister van Marine of Onzen Minister van Oorlog”.

In art. 16, eerste lid, laatste zinsnede, wordt in plaats van „door genoemden Minister” gelezen „door den betrokken Minister” en in het derde lid in plaats van „Onze Minister van Oorlog” „Onze Minister van Marine of Onze Minister van Oorlog”.

In art. 17, eerste lid en in art. 29 tweede lid, laatste zinsnede, wordt in plaats van „Onzen Minister van Oorlog” gelezen „Ons”.

Art. 17, tweede lid, eerste zinsnede, wordt gelezen als volgt:

„Binnen twee maanden nadat die aanvraag bij Ons zal zijn ingekomen wordt aan den belanghebbende een bepaalde som als schadeloosstelling aangeboden”.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Door de Commissie, ingesteld bij Koninklijk besluit van 25 Juni 1903 n°. 36, is een grondig onderzoek gehouden naar den toestand van 's lands verdedigingsmiddelen aan de zeezijde en naar den aard en omvang eener eventueel noodzakelijke herziening en aanvulling daarvan. De uitkomst van dit onderzoek is neergelegd in het Rapport der Commissie van 24 September 1904, dat ter kennisneming voor de leden der Staten-Generaal ter griffie is gedeponeerd.

Naar de meening van de ondergeteekenden heeft bedoeld onderzoek overtuigend in het licht gesteld, dat voorziening in den toestand der kustverdediging niet langer behoort te worden uitgesteld, zulks niet alleen voor

zooveel betreft de inrichting en de bewapening der kustversterkingen met de middelen tot versperring en verlichting der nabij gelegen wateren, maar ook wat het drijvend materieel der Zeemacht, bestemd ter handhaving der onzijdigheid en verdediging der zeegaten en vaarwaters aangaat. De noodzakelijkheid dezer voorziening is grootendeels een gevolg van de omstandigheid, dat de aanvalsmiddelen, waarover eene vijandelijke vloot, welke tegen onze kusten of zeegaten opereert, kan beschikken aanzienlijk in vermogen zijn toegenomen sedert den tijd waarin onze kustversterkingen tot stand kwamen of laatstelijk verbeterd werden. Maar die noodzakelijkheid wordt tevens verscherpt door de algemeen veldwinnende overtuiging, dat het dringend noodig is de mogelijkheid onder de oogen te zien dat 's Lands maritieme grenzen te eenigertijd kunnen zijn blootgesteld aan eene onverhoedsche bedreiging of een coup de main, zeer kort na, of gelijktijdig met eene formeele oorlogsverklaring.

Het geval van een rechtstreeks tegen de Nederlandsche kust gericht aanval, — al of niet gepaard met eene bedreiging onzer onafhankelijkheid aan de landzijde — voor het oogenblik ter zijde latende, is het van het hoogste gewicht, dat wij bij dreigende ontwikkelingen of feitelijken oorlog tusschen andere mogendheden, in staat zijn onze onzijdigheid, ook aan de zeezijde stipt te handhaven en daartoe aan ieder der strijdende partijen het in bezit nemen of gebruiken onzer havens, zeegaten en vaarwaters, met beslistheid te kunnen ontzeggen. Deze overwegingen moeten er toe leiden, aan het stelsel van kustverdediging den eisch te stellen, dat de kustversterkingen ten allen tijde in voldoende staat van tegenweer en in zoodanigen gevechtvaardigen toestand verkeeren, dat op elk oogenblik over een voldoende — zij het dan niet het volle — afwerend vermogen kan beschikt worden.

Dit voorop stellende, levert de tegenwoordige onvoldoende toestand onzer weermiddelen aan de zeezijde een gevaar op, dat niet langer, dan bepaald onvermijdelijk is, mag bestendigd blijven. De ondergeteekenden achten het daarom noodig de aanvulling en verbetering onzer kustverdediging te doen plaats hebben binnen den kortsten tijd waarin zulks uit een technisch oogpunt mogelijk zal zijn. Deze uitkomst zal echter alleen dan te bereiken wezen, indien tevens de voorziening in de daartoe benodigde geldmiddelen wordt verzekerd.

Daar het hier in hoofdzaak betreft het maken of verbeteren van verdedigingsmiddelen, die geruimen tijd in bruikbaren staat blijven, vermeenen de ondergeteekenden, dat dit op de meest doelmatige wijze zou kunnen geschieden door de instelling van een fonds, waardoor het mogelijk wordt de daaruit voortvloeiende lasten over een grooter aantal jaren te verdeelen.

Niet alleen echter wordt bespoediging der uitvoering door de instelling van een fonds als vorenbedoeld bereikt. Zij onttrekt tevens de vervulling van dit gewichtig landsbelang aan den invloed van wisselende omstandigheden en inzichten de hoofdbeginselen rakende; zij maakt het mogelijk het werkplan te regelen naar een vasten grondslag, eenheid te brengen in de uitvoering en bij leveringen voordeelen te bedingen, welke bij eene broksgewijze uitvoering niet zouden kunnen worden verkregen.

De ondergeteekenden stellen zich voor de aanvulling en verbetering der kustverdedigingsmiddelen te doen geschieden op den grondslag van de voorstellen der hiervoren genoemde Commissie, met dien verstande, dat afwijking van deze voorstellen zal noodig zijn ten opzichte van enkele onderdeelen in in verband met sedert het opmaken van het rapport in sommige opzichten gewijzigde omstandigheden.

Zoo zal, in verband met de in de laatste jaren meer op den voorgrond getreden verplichting om ten alle tijde in staat te zijn onze onzijdigheid aan de zeezijde stipt te handhaven, de volgorde, waarin de voorgestelde werken uitgevoerd zullen behooren te worden, naar de meening van de

ondergeteekenden wijziging moeten ondergaan, door den bouw van het ontworpen fort nabij Vlissingen voorrang te geven boven het tot stand komen van het meerendeel der overige voorgestelde werken.

Verder zal, als de bouw van het door de Commissie voorgestelde fort beoosten de uitmonding van de haven van Dirksland aan de orde komt, te overwegen zijn, of — bij het bestaan van eene voldoende mate van zekerheid dat de ingetreden verlegging van het vaarwater in de Goereesche zeegaten, zich in de naaste toekomst zal bestendigen — in stede van dit fort, het beoogde doel niet beter op andere wijze bereikt zal worden.

Wijders is bij een nader ingesteld onderzoek gebleken, dat waarschijnlijk een opstelling van het zware geschut van het fort Kijkduin in gepantserde koepels te verkiezen zal zijn, boven die welke in het rapport der Commissie is aangegeven, waardoor, onder andere voordeelen meer bescherming tegen vijandelijk vuur en een aanzienlijk grooter schootsveld kan worden verkregen.

Eindelijk zal bij het maken van de projecten voor de verschillende werken een punt van overweging dienen uit te maken, of het niet wenschelijk zal zijn voor sommige vuurmonden van de door de Commissie aangegeven bewapening der forten langere kanonnen te nemen van hetzelfde kaliber, waarmede grooter uitwerking wordt verkregen.

Zoo wenschen de ondergeteekenden het geschut, dat in staat moet zijn vijandelijke schepen onder vuur te nemen, op de afstanden, waarop deze met hunne artillerie daadwerkelijke schade aan onze kustversterkingen kunnen toebrengen, te doen bestaan uit kanonnen van 28 c.M. L/45; vergrooting van dit kaliber of meerdere lengte dezer vuurmonden achten zij voor dit doel niet noodig.

Hoewel verder met de in de considerans van het wetsontwerp genoemde aanvulling en verbetering der kustversterkingen *uitsluitend* op de zeefronten dier versterkingen wordt gedoeld, moeten echter op dit beginsel enkele uitzonderingen worden gemaakt.

Van de nieuw in het leven te roepen kustversterkingen zullen toch zoowel de zee- als de landfronten uit het Fonds moeten worden bekostigd, terwijl zulks wat de bestaande kustversterkingen betreft ook het geval zal moeten zijn met de verbetering van het fort Kijkduin, omdat de voorgenomen omwerking van dit Fort zóó ingrijpend is dat, ten einde tot goed geheel te komen, zoowel verbetering van het zeefront als van het landfront noodig is.

Ook betreffende het drijvend materieel der Zeemacht zijn eenige afwijkingen noodig gebleken. Sedert de indiening van vorengenoemd rapport toch heeft het marinematerieel eenige vermeerdering ondergaan door aanbouw van nieuwe schepen en vaartuigen, die ook door de Commissie verlangd werden; zoodat het materieel, dat thans vereischt zou worden om aan de voorstellen van de Commissie uitvoering te geven, niet meer overeenkomt met hetgeen door haar genoemd wordt.

Ook hebben de in de Memorie van Toelichting tot de Marinebegroting voor het jaar 1909 gegeven uitvoerige beschouwingen, waarnaar kortheids halve wordt verwezen, er toe geleid de destijds gestelde eischen eenigszins te wijzigen.

Voorts is bij het bewerken van een project voor de meermalen in de stukken genoemde pantserdekbooten de aandacht gevallen op de omstandigheid dat in de laatste jaren de bewapening van vele torpedobootjagers krachtiger is geworden, zoodat het raadzaam voorkomt om aan de pantserdekbooten zwaarder geschut en betere bescherming te geven, aangezien deze vaartuigen instaat moeten zijn om tegenover jagers stand te houden. Een voorloopig onderzoek in die richting heeft aangetoond dat het noodzakelijk zal zijn op hogere aanschaffingskosten te rekenen en deze op ongeveer f 565.000 per stuk te stellen.

Daardoor zullen deze vaartuigen van een pantsergordel voorzien en, behalve

met 2 geweermitrailleurs, bewapend kunnen worden met 4 kanonnen van 10.5 c.M. L/50 in stede van 4 kanonnen van 7.5 c.M. L/40.

In verband met deze gewijzigde inrichting is de naam van „pantserdekboot”, welke in het rapport der Commissie voorkomt, vervangen door dien van „pantserboot”.

Voor de in hooger bedoeld rapport gewenschte torpedobooten is het noodzakelijk gebleken tot een verbeterd type *Ophir* over te gaan, welk vaartuig bij een zelfde artillerie- en torpedobewapening door versterking en bewapening van het voorschip, hetgeen eenige meerdere waterverplaatsing ten gevolge zal hebben, zoomede door kleine wijziging in de verhouding der afmetingen, nog beter dan de bestaande aan de te stellen eischen zal kunnen voldoen; de kosten van een dergelijke boot worden geraamd op f 360.000.

Door die wijzigingen en doordat reeds een gedeelte van het door de Commissie noodzakelijk geachte materieel inmiddels ter beschikking is gekomen wordt de raming van het totaal der kosten van de totstandbrenging der aanvullingen en verbeteringen thans f 38 370.000.— waarvan f 25.080.000 voor de kustversterkingen en f 13.290.000 voor het marinematerieel.

Voor de toelichting van eerstgenoemd bedrag wordt verwezen naar het meergenoemde rapport van de Commissie inzake samenwerking van Land- en Zeemacht.

De raming van het tweede bedrag is als volgt:

8 zeegaande torpedobooten	f 2.880.000
14 pantserbooten	7.910.000
2 onderzeebooten met daarbij behorende inrichtingen	1.500.000
Het vereischte aantal verspermijnen met twee daarvoor bestemde magazijnen	1.000.000
	f 13.290.000

Wat de financieele regeling aangaat is deze in hoofdzaak gelijk aan die, welke werd voorgesteld inzake de spoedige afwerking van de Stelling van Amsterdam, waartegen op zich zelf geene bezwaren zijn gerezen. Hetgeen op bladzijde 2 van de Memorie van Toelichting van bedoeld wetsontwerp ten voordeele van zoodanige regeling werd aangevoerd, geldt ook thans.

Ten einde de raadpleging van het Wetsontwerp tot instelling van een Fonds tot spoedige afwerking van de Stelling van Amsterdam te vergemakkelijken wordt dit Wetsontwerp met Memorie van Toelichting (Gedrukte Stukken zitting 1906—07 n°. 96) als bijlage I hierbij gevoegd.¹⁾

Met betrekking evenwel tot het bedrag, dat telken jare uit de gewone middelen moet beschikbaar worden gesteld tot dekking van de uitgaven van het Fonds, moeten andere overwegingen gelden dan bij het voorstel inzake de Stelling van Amsterdam. Bij dat werk was de bedoeling om met het zelfde bedrag, dat in de laatste jaren gemiddeld voor geleidelijke afwerking was besteed, tot spoedige afwerking te komen en was dus het bedrag, dat telken jare aan het fonds moest ten goede komen, aangewezen.

Ditmaal bestaat, aangezien het zaken betreft, voor het meerendeel waarvan in de laatste jaren geen gelden beschikbaar zijn gesteld, dusdanige aanwijzing niet.

Thans is mitsdien in de eerste plaats te beantwoorden de vraag over hoeveel jaren kan de werkelijke dekking van de uitgaven verdeeld worden, zonder dat er sprake kan zijn van het leggen van lasten op de toekomst, tegenover welke voor deze geen evenredige voordeelen staan.

Wat nu den gebruiksduur der zaken betreft, die uit het Fonds zullen worden betaald, valt hierbij te onderscheiden tusschen de vestingwerken en het marinematerieel. Bij de eerstgenoemden is van eigenlijke slijtage, indien

¹⁾ Wordt niet in dit Tijdschrift opgenomen.

zij behoorlijk worden onderhouden, geen sprake, en is de eenige vraag, gedurende hoe langen tijd te verwachten is, dat zij, niettegenstaande het voortschrijden der techniek inzake de aanvalsmiddelen, waardevolle verdedigingsmiddelen zullen blijven.

Afgezien van een volkomen omwenteling in de wijze van oorlogvoeren tengevolge van in het geheel niet te voorziene uitvindingen, meenen de ondergeteekenden dat bedoelde termijn veilig op ten minste 25 jaar (gerekend van de instelling van het Fonds) kan worden gesteld.

Bij het marinematerieel is bovenal met de werkelijke slijtage, met het absoluut onbruikbaar worden van de zaken rekening te houden. Een voorzichtige schatting doet de ondergeteekenden den gemiddelden levensduur van het uit het Fonds aan te schaffen materieel op bijna 17 jaar stellen.

Houdt men er nu rekening mede dat de werken te land met de daarbij behorende versperringen $\frac{2}{3}$ van het totaal bedrag vormen, dan gaat men voorzeker niet te ver, indien men den termijn, waarop de annuïteit wordt gebaseerd op 22 jaar stelt. Om afdoening in dat tijdsbestek te bereiken, zoude, aangenomen dat de f 38.370.000 gelijkmatig over 8 jaar zullen worden uitgegeven, eene annuïteit van ruim f 2.100.000 noodig zijn.

Intusschen valt er in deze nog met de omstandigheid rekening te houden, dat het marinematerieel, hetwelk uit het Fonds zal worden bekostigd, slechts een gedeelte is van het drijvend materieel dat voor de defensie van het Rijk tegen aanvallen of schendingen van de onzijdigheid van de zeezijde wordt noodig geacht. Tot dat materieel behooren ook de 4 pantserschepen, waarvan één in 1908 gereed kwam doch de overige reeds een leeftijd van een vijftiental jaren hebben, alsmede 18 torpedoboorten type Ophir, van welke de oudste drie 9 jaar oud zijn, 10 torpedoboorten klein model, en 3 riviervaartuigen. Al dit materieel zal moeten worden vervangen door materieel van gelijke soort of althans van gelijke waarde voor de verdediging, vóórdat het Fonds, dat thans wordt voorgesteld, zal zijn afgewikkeld. Het zoude naar de meening van de ondergeteekenden ongezonde financieele politiek zijn om, gebruikmakende van de omstandigheid, dat in de eerste 4 jaren nog geen gelden ter vervanging van bedoeld materieel noodig worden geacht, die jaren, behalve met hetgeen voor aanbouw ten behoeve van de Zeemacht in Indië noodig is, alléén te belasten met de annuïteit ter zake van de verbetering en aanvulling der kustversterkingen en de aanvulling van het marinematerieel, doch de lasten van de tijdige *vervang*ing van het bestaande geheel op de daarna volgende jaren te laten drukken. Eenmaal zich stellende op het standpunt, dat de basis vormt van een Fonds als het thans voorgestelde, t. w. dat het geoorloofd is de lasten van eene zaak gedeeltelijk op toekomstige begrotingen af te wentelen wanneer de toekomst mede geniet van hetgeen thans wordt aangeschaft, behoort men ook het heden zijn aandeel te laten dragen in hetgeen in de toekomst zal zijn uit te geven om het materieel, hetwelk reeds aanwezig is, op peil te houden.

Doet men zulks niet dan zullen wel de lasten van de thans voorgestelde verbeteringen en aanvullingen in de eerste jaren betrekkelijk gemakkelijk te dragen zijn, doch wanneer het tijdstip intreedt waarop de vervanging — en dan van verschillende vaartuigen — zal moeten worden ter hand genomen, zullen dan of de lasten in zeer sterke mate stijgen, of men zal, door de vervanging uit te stellen, de hoeveelheid materieel weder doen dalen beneden die welke noodig is om zich behoorlijk te verdedigen, zoodat het doel van het Fonds feitelijk gemist wordt.

De ondergeteekenden achten daarom noodig het bedrag der annuïteit in de eerste jaren te verhoogen met hetgeen gemiddeld per jaar noodig kan worden geacht om de hoeveelheid marinematerieel die reeds aanwezig is voor de kustverdediging, afgezien van hetgeen tot *aanvulling* wordt bijge-

bouwd, steeds in bruikbaren staat aanwezig te houden, t. w. ± f 1.7 miljoen. Door de reeds genoemde annuïteit van f 2.100.000 in de eerste vier jaren met dit bedrag te verhoogen, geraakt men in staat de annuïteit voor de daarop volgende jaren belangrijk lager dan f 2.100.000 n.l. op f 1.700.000 te stellen, waardoor bereikt wordt dat de kosten zoowel van de *aanvulling* van het materieel der kustverdediging te land en te water als die van de *tijdige* vervanging van het reeds bestaande drijvende materieel gelijkmatig op de verschillende toekomstige begrotingsjaren zullen drukken.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat indien wordt aangenomen, dat deze wet en evenzoo de eerste begrooting van het Fonds met 1911 in werking treedt, toch op de marinebegrooting van dat jaar zullen moeten voorkomen de tweede termijnen voor den afbouw der Onderzeeboot III en der beide mijnenleggers tot een gezamenlijk bedrag van ruim f 600.000 welke bouw reeds in 1910 is aangevangen. De Onderzeeboot n°. III behoort dus *niet* tot de Onderzeebooten welke in art. 1 van dit wetsontwerp worden genoemd.

Bovendien zullen, zolang nog niet kan worden beschikt over gelden van het bij deze wet in te stellen Fonds, op de marinebegrooting van 1911 ook gelden moeten voorkomen voor verderen aanbouw of aanschaffing van materieel, ten einde geen storende vertraging te brengen in de voorziening van het voor de verdediging benoodigde marinematerieel.

Mocht in den loop van het jaar 1910 het hier aangeboden wetsontwerp tot wet zijn verheven nadat die begrooting zal zijn ingediend, dan zal, krachtens het bepaalde in art. 7, de begrooting van het VI^{de} hoofdstuk voor het jaar 1911 bij nota van wijziging moeten worden *ontlast* van alle gelden, die daarop voorkomen voor aanbouw van materieel, dat uit het fonds zal worden aangeschaft, en worden *belast* met de bijdrage, genoemd in art. 4 sub *a* van dit wetsontwerp.

Ten einde in dat geval de Marinebegrooting gedurende het jaar 1911 niet te belasten en met de hooger bedoelde termijnen à ± f 600.000 en met de annuïteit à f 3.800.000 wordt deze laatste voor dat jaar verminderd tot f 3.200.000.

Overwogen is of ten einde te bereiken dat de kosten van de aanvulling en de geleidelijke vervanging van het materieel gelijkelijk over de verschillende toekomstige begrootingen zullen verdeeld het niet wenschelijk ware het jaarlijksch bedrag van f 1.700.000 na het 17de jaar terug te brengen tot f 1.100.000, waarvan het gevolg zoude zijn dat eerst na 25 jaar het fonds geheel zoude zijn afgewikkeld. Geschiedde zulks — en er zoude uit financieel oogpunt geen bezwaar tegen behoeven te bestaan, wijl hierboven de termijn, binnen welke de vestingwerken aan hun doel zullen blijven beantwoorden, op 25 jaar werd gesteld — dan zoude men na het 17de jaar, gemiddelden levensduur van uit het Fonds te bouwen marinematerieel, eene vermindering van lasten krijgen, welke in staat zoude stellen over te gaan tot geleidelijke vervanging van dit materieel. Intusschen hebben de ondergeteekenden gemeend niet zoover te moeten gaan met de zorg dat het benoodigde voor materieel voor de kustverdediging steeds een gelijkmatig bedrag zal vorderen, omdat voor een betrekkelijk zoo verre toekomst toch niet met nauwkeurigheid kan worden vastgesteld wat noodig zal zijn.

Ter verduidelijking van de financieele regeling, gelijk de ondergeteekenden die zich voorstellen, wordt als bijlage II van deze Memorie overgelegd een staat ¹⁾ betreffende de inkomsten en uitgaven van het in te stellen Fonds geground op de bovengenoemde cijfers. Daarbij is als grondslag aangenomen dat de eerste begrooting van het fonds over het jaar 1911 zal loopen; vermits de voorbereidende werkzaamheden — zooals het maken van projecten

¹⁾ Niet in dit Tijdschrift opgenomen.

met den aankleve van dien — voor de werken welke in de eerste plaats in uitvoering zullen komen, veel tijd vereischen, is het niet noodig reeds dadelijk over noemenswaardige bedragen te kunnen beschikken. Met bedoelde werkzaamheden rekent men in het laatst van het jaar 1910 gereed te zullen komen, zoodat het Fonds niet voor 1 Januari 1911 in werking behoeft te treden.

Het spreekt van zelf, dat de bijlage moet worden beschouwd als een voorbeeld van de wijze waarop men zich het verloop van deze zaak kan voorstellen, en niet als een bindend voorschrift, aangezien telkenmale bij de jaarlijksche begrooting van het Fonds zal worden vastgesteld welk bedrag in het begrootingsjaar kan worden verwerkt, terwijl omtrent de baten bedoeld in art. 4 sub *b* en *c* thans geene ramingen zijn te maken en dus de uit de schatkist te verstrekken voorschotten, en de daarvoor aan rente te vergoeden bedragen wel nimmer zullen overeenstemmen met de in den staat aangegeven sommen.

Tot toelichting van de artikelen strekke alsnog het navolgende:

Art. 1. Voor eene uiteenzetting van hetgeen noodig zal zijn ter verbetering van de in dit artikel genoemde vestingwerken met hunne bewapening en uitrusting, zoomede de versperringen wordt verwezen naar het rapport der Commissie inzake samenwerking van Land- en Zeemacht.

Ten aanzien van het materieel der Zeemacht wordt nog medegedeeld, dat onder de inrichtingen behoorende bij de onderzeebooten worden bedoeld twee depotschepen welke voorzien moeten zijn van dynamo's, luchtpers-pompen en verdere toebehooren, noodig om de accumulatoren en de lucht-reservoirs der onderzeebooten te kunnen laden, terwijl daar aan boord ook logies voor de bemanning moet zijn. Het ligt in de bedoeling bestaand materieel hiervoor in te richten.

Art. 2. Uitdrukkelijk wordt hier bepaald dat het beheer van het Fonds zal geschieden door den Minister van Marine.

Het is toch wenschelijk voorgekomen de bezetting en bediening der zee-fronten van de in artikel 1 genoemde vestingwerken, alsmede het leggen van versperringen aan de Marine toe te vertrouwen, waardoor de samenwerking met de vloot en de behandeling der versperringen op de beste wijze verzekerd zullen zijn. In verband hiermede is eene regeling in voorbereiding, krachtens welke de bedoelde zeefronten en versperringen geleidelijk aan de Marine overgegeven en verder door deze beheerd, bezet en bediend zullen worden.

Art. 3 sub b. Evenals in het wetsontwerp tot instelling van een Fonds tot spoedige afwerking van de Stelling van Amsterdam werd ook hier een rentevoet van $3\frac{1}{4}$ ten honderd aangenomen.

Sub c 2de lid. De redactie is eenigszins anders dan in het wetsontwerp betreffende de spoedige afwerking van de Stelling van Amsterdam. De thans gekozen schijnt nauwkeuriger, omdat met de terugbetaling begonnen moet worden, niet wanneer de *begrotingsposten* in art. 3 sub *a* bedoeld, niet meer voorkomen of met de rente minder bedragen dan de ontvangsten van het Fonds, in eenig jaar, doch wanneer de werkelijke *uitgaven*, als bedoeld in art. 3. sub *a* niet meer voorkomen of met de rente minder bedragen dan de ontvangsten van het fonds.

Art. 4 sub b. Verwezen wordt naar de toelichting van art. 3 sub *b* van het meergenoemde wetsontwerp inzake de Stelling van Amsterdam.

Art. 5. In art. 4 van het wetsontwerp betreffende de spoedige afwerking van de Stelling Amsterdam werd het bedrag der uitgaven voor de werken waarvoor het fonds bestemd is, beperkt door vaststelling van een maximum van het voorschot dat aan het Fonds kon worden gedaan. Met het oog op het groote bedrag, dat thans benoodigd is, is het ditmaal juister geacht om rechtstreeks een maximumbedrag vast te stellen. Aangezien de ramingen

voorkomende in het rapport van de Commissie inzake samenwerking van Land- en Zeemacht reeds van eenige jaren geleden dateeren, en het ook in verband met het op bladzijden 2 en 3 dezer memorie aangevoerde betreffende de eventueel noodige wijzigingen veilig voorkomt op tegenvallers te rekenen, wordt het raadzaam geacht het in de wet vast te leggen maximum bedrag van het Fonds te stellen op f 40.000.000.

Art. 6. In dit artikel wordt bepaald, dat van af het oogenblik, waarop de eerste begrooting van het Fonds bij de wet zal zijn vastgesteld, de bepalingen van de wet tot regeling van het beheer der gelden bestemd voor de voltooiing van het vestingstelsel niet meer van toepassing zullen zijn bij de uitvoering der in art. I bedoelde werken. Aangezien de in dat artikel genoemde verbeteringen en aanvullingen alleen betrekking hebben op de verdediging aan de zeezijde, blijft die Wet dus wel van toepassing op de landfronten der bestaande verdedigingswerken met uitzondering van dat van het fort Kijkduin en zullen de gelden voor eventuele verbeteringen aan die landfronten dus op de gewone vestingbegrooting moeten worden aangevraagd.

Art. 8. De hier voorgestelde wijziging is noodig omdat volgens de thans geldende wet de zeemilitie „voor de dienst ter zee” bestemd is, waarmede blijkens de in de Tweede Kamer gevoerde gedachtenwisseling bij de behandeling van de „wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) betrekkelijk de Nationale Militie” bedoeld wordt dienst aan boord van schepen.

De vooropgestelde opvoering van het maximum van het contingent der zeemilitie van 600 tot 1000 man dient om in verband met de in de voorafgaande zinsnede gewijzigde bestemming de bezetting der kustforten door marinepersoneel mogelijk te maken.

Art. 9. De overneming van een deel der kustversterkingen door de Marine heeft ten gevolge, dat eenige bevoegdheden die in de Wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128) aan den Minister van Oorlog worden toegekend ook aan den Minister van Marine moeten worden verleend.

Ten einde alle onzekerheid te ontgaan tot welken Minister de aanvraag tot schadeloosstelling, bedoeld in art. 17 dier Wet moet worden gericht, wordt bij deze wijziging voorgesteld te bepalen dat die aanvraag aan de Koningin moet worden ingediend.

Betreffende het wetsontwerp tot instelling van het Fonds tot verbetering van de kustverdediging werd door de Ministers van Marine en Oorlog het advies gevraagd van de eerste afdeling van den Raad van Defensie, hetwelk met twee daarbij behorende nota's als bijlage III hierbij wordt gevoegd.

Het daarin genoemde advies van de Commissie inzake de samenwerking van Land- en Zeemacht dd. 23 Juli 1906 n°. 79 Geh. en het gezamenlijk schrijven van den Inspecteur-Generaal der Artillerie, den Chef van den Generalen Staf, den Inspecteur der Genie en den Chef van den Marinestaf dd. 26 Nov. 1908 worden mede daarbij overgelegd.

Aangezien dit laatste stuk echter gegevens bevat, die in het belang der defensie geheim moeten blijven, kan het niet voor openbaarmaking in aanmerking komen. ¹⁾

Het thans aangeboden concept met Memorie van Toelichting is niet in alle opzichten gelijklopend met het aan den Raad van Defensie om advies toegezondene.

Aangezien door verschillende omstandigheden vertraging in de indiening van het wetsontwerp is ontstaan, bleken in laatstbedoeld concept eenige wijzigingen noodig. O. m. moest de financieele regeling eenigszins veranderd worden tengevolge van den lateren datum waarop het Fonds in werking

¹⁾ In twintigvoud gedeponneerd ter griffie uitsluitend voor kennisneming door de leden met verzoek om geheimhouding.

zal kunnen treden, terwijl door de sedert plaats gehad hebbende voorziening in den aanbouw van nieuw materieel ten laste van de Marinebegrotingen voor de jaren 1909 en 1910 in de opsomming van het voor de Marine ten laste van het Fonds aan te schaffen materieel verandering is gekomen, en ook uit anderen hoofde verschillende cijfers wijzigingen hebben ondergaan. Ook werd bij de omwerking van het concept rekening gehouden met enkele opmerkingen in hooger bedoeld advies van den Raad van Defensie gemaakt.

Eindelijk werden aan het wetsontwerp nog de artt. 8 en 9 toegevoegd, welke betrekking hebben op eene wijziging van de Militiewet 1901 (*Staatsblad* n°. 212) en van de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* n°. 128) in verband met de bezetting van de zeefronten der kustversterkingen door de Marine.

Aanvankelijk lag het in de bedoeling hiervoor afzonderlijke wetsontwerpen in te dienen, hetgeen echter bij nader inzien minder doelmatig werd geacht.

Betreffende het advies van den Raad van Defensie zij verder het navolgende opgemerkt.

Waar de Raad zijne teleurstelling uitspreekt over het voornemen van den eerstondergeteekende om het minimum van het aantal schepen voor de verdediging van Nederland te stellen op 4 in stede van op 6 zooals gewenscht door de Commissie inzake de samenwerking van Land- en Zeemacht, merkt hij op dat het niet is tegen te spreken dat met 6 schepen beter aan de eischen eener goede defensie kan worden voldaan dan met 4. Hij meent echter op de in de Memorie van Toelichting tot de Marinebegroting voor het jaar 1909 aangegeven gronden zich met het mindere aantal te mogen tevreden stellen en kan derhalve met het oog op de hooge bedragen, die thans voor de verdediging des Rijks aan de zeezijde worden gevraagd, geen vrijheid vinden om het aantal pantserschepen voor de defensie in Nederland weder op 6 te brengen.

Ook acht hij het niet noodig een bedrag tot aanschaffing van pantserschepen op het Fonds te brengen, aangezien de strekking van het Fonds is aanbouw van het materieel, dat op dit oogenblik aan het voor de Zeemacht noodig geachte ontbreekt en de noodzakelijkheid van den aanbouw van pantserschepen voor de kustdefensie zich in de eerste jaren niet doet gevoelen.

Hoeeer eveneens erkend wordt dat de aanbouw van meerdere onderzeebooten een waardevolle versterking van het defensiematerieel zoude opleveren, ziet de eerstondergeteekende zich om dezelfde reden verplicht, zich ook ten deze tot het hoogst noodige te beperken en meent hij niet verder te moeten gaan dan tot de aanschaffing van in het geheel 5 onderzeebooten, waarvan één reserve; aangezien sedert het gereed maken van dit wetsontwerp op de Marinebegrotingen reeds fondsen voor de nos. 2 en 3 werden toegestaan, zijn op het Fonds slechts de gelden opgebracht voor de nos. 4 en 5.

In afwijking met 's Raads meening betreffende de noodzakelijkheid van den bouw van een fort op den Zuidelijken Scheldeoever kunnen de beide eerstondergeteekenden zich geheel aansluiten bij het advies neergelegd in de bijgevoegde nota van de leden van den Raad van Defensie, den Luitenant-Generaal A. Kool en den Kapitein-ter-Zee W. C. J. SMITS. Zij achten zich daarom niet verantwoord de aanzienlijke kosten voor een tweede fort aan de mond van de Westerschelde ten laste van het Fonds te brengen.

Thans nemen wij de beide eerstondergeteekenden te moeten overgaan tot eene meer uitvoerige uiteenzetting van het reeds op bladz. 6 vermelde betreffende de bezetting en de bediening van de zeefronten der kustversterkingen, inzonderheid waar hunne meening ten deze staat tegenover dat der meerderheid van den Raad, als neergelegd in 's Raads advies, dd. 8 Juli 1909.

Waar algemeen de dringende noodzakelijkheid wordt ingezien van spoedige en afdoende verbetering van de kustverdediging, welke door de instelling

van het Fonds binnen korten termijn zal kunnen worden verkregen, zullen van deze verbeteringen van het materieel niet de gewenschte vruchten worden geplukt, tenzij te gelijkertijd op de beste wijze wordt voorzien in het personeel dat de verdedigingsterken zal hebben te bezetten en te bedienen.

Om van strijdkrachten te land en te water, die een eventueelen vijand hebben te keeren of schending der neutraliteit aan de zeezijde moeten beletten, het meeste nut te trekken, is het noodig dat de leiding in ééne hand zij, niet alleen de bevelvoering in oorlogstijd, doch tevens die in vreedstijd, waardoor de maatregelen, die in oorlogstijd ten uitvoer moeten komen, worden voorbereid door dengene die voor de richtige uitvoering aansprakelijk is. Een dergelijke noodzakelijke samenwerking is het best verzekerd door één-hoofdige leiding.

Dit op den voorgrond gesteld zijnde, moet worden nagegaan welk der militaire departementen het meest in aanmerking komt om zich de zorg voor de kustverdediging te zien toebedeeld.

Naar de meening van de beide eerst-ondergeteekenden is het ten zeerste gewenscht dat de kustverdediging, voor zoover deze bestemd is om het tegen vijandelijke schepen op te nemen, in haar geheel wordt opgedragen aan de Marine, welk beginsel ook werd neergelegd in het hierbij aangeboden wetsontwerp.

In het advies van den Raad van Defensie wordt betoogd, dat de kustbatterijen moeten samenwerken met het *leger* omdat zij een deel vormen van de verdediging te *land* waarvan de voorbereiding en leiding in ééne hand — die van den Generalen-Staf — moeten blijven, waarom de meerderheid van den Raad een overgang van de kustverdediging naar de Marine ongewenscht acht.

Hiertegen zij aangevoerd dat de leiding der verdediging zal zijn in handen van den Opperbevelhebber, wien als adviseurs ter zijde staan de Chefs van Generalen- en den Marinestaf, doch voorts dat de kustversterkingen voornamelijk zullen hebben op te treden tegen eene vijandelijke scheepsmacht en dus in de eerste plaats zullen samenwerken met de Marine. Bij bezetting van de zeefronten dier werken, door marinepersoneel blijft eene doeltreffende samenwerking met het *leger* evenzeer in allen deele mogelijk als samenwerking met de *vloot* in het geval dat de geheele kustverdediging in handen van de Landmacht blijft. De bezetting door marinepersoneel levert echter eenige belangrijke voordeelen op, die hieronder nader zullen worden uiteengezet.

Een eerste eisch waaraan moet worden voldaan en waarop ook door den Raad van Defensie bijzonder nadruk wordt gelegd is, dat de bezetting zij voortdurend en met *goed geoefend personeel*, zoodat ten allen tijde de kustversterkingen in zoodanig behoorlijken staat van tegenweer zijn dat onverwacht optreden van eene vreemde mogendheid, beoogende eene schending der neutraliteit, dadelijk kan worden belet.

De Raad van Defensie is van oordeel dat de Landmacht thans reeds beschikt over het personeel noodig voor de volledige bezetting der kustversterkingen terwijl hij hier bijvoegt dat de Marine voor dergelijke bezetting aanzienlijke uitbreiding zoude behoeven, en het marinepersoneel voor het hier beoogde doel benoodigd kostbaarder is, dan dat van de Landmacht, waarom de overgang van de bediening der zeefronten ten sterkste wordt ontraden. De Raad acht de kustverdediging ten volle verzekerd indien de versterkingen in zoodanigen staat van tegenweer worden gebracht dat zij op ieder oogenblik gereed zijn tot het afweren van een onverwachten aanval, en meent dat als volstreckte voorwaarde voor die gereedheid moet worden gesteld dat op de kustversterkingen ten allen tijde een voldoende hoeveelheid deugdelyk geoefende bezettingstroepen aanwezig zijn, doch voegt hier onmiddellijk aan toe, dat aan deze voorwaarde tot op den huidigen oogenblik

niet werd voldaan, maar dat hiervoor bij de Landmacht wel degelijk kan worden zorg gedragen.

Beide eerst-ondergeteekenden, den zelfden eisch stellende aan de kustversterkingen en hare bezettingen als de Raad, kunnen zich echter niet vereenigen met de laatste beschouwing en achten het personeel van de Landmacht, voornamelijk met het oog op het geringe aantal vrijwilligers en op de weinig gunstige gelegenheid tot het houden van schietoefeningen met scherp, niet het meest geschikt om de verdediging van de verbeterde kustfronten tot haar volle recht te doen komen.

Eerst het oog vestigende op de officieren bestemd voor vuurleider en fortcommandant moge het volgende worden opgemerkt:

Met welk een ijver en toewijding de officieren van de Artillerie der Landmacht, die in de genoemde betrekkingen worden geplaatst, ook trachten zich in den kortst mogelijken tijd op de hoogte te stellen van de eigenaardigheden van den vijand, dien zij te bestrijden zullen hebben, behoeft het toch geen betoog, dat zij door gemis aan ervaring niet den blik kunnen hebben tot juiste beoordeeling der manoeuvres van de voor het kustfront verschijnende schepen. Al kan een vijand gedurende het forceeren van een nauw vaarwater geen eigenlijk gezegde manoeuvres in eskader- of divisieverband uitvoeren, voor eene doeltreffende bestrijding is het toch zeker noodig dat de vuurleider een helder inzicht heeft in de handelingen der opstroomende oorlogsbodems, gepaard aan eene grondige terreinkennis, i.e. die der tot de kustversterkingen voerende vaarwaters, — van den invloed, dien wind, zee getij kunnen doen gelden, kortom van alle zaken waarmede de zeeofficier uit den aard zijner betrekking vertrouwd is, terwijl die kennis voor een officier der artillerie zeker niet zoo gemakkelijk is te verkrijgen en te behouden, waar onvermijdelijke mutatiën meermalen officieren der Vestingartillerie en van het korps Torpedisten roepen naar andere deelen van het wapen der Artillerie en omgekeerd.

Ook de kennis van de samenstelling der moderne oorlogsschepen is van belang te achten voor den vuurleider, en al is deze kennis bij te brengen door bestudeering van al wat op dit gebied is te verkrijgen, zonder twijfel zal ook hier de praktijk van veel invloed zijn en het geoefend oog van den zeeofficier hem ook in dit opzicht de meerdere doen wezen.

Dat ook de Commissie inzake de samenwerking van Land- en Zeemacht gevoelde dat voorlichting op nautisch gebied voor den artillerie-officier noodig is, blijkt hieruit, dat eenstemmig de detachering van een zeeofficier op de kustverdedigingswerken als adviseur werd wenschelijk geacht.

Wat betreft het verdere personeel het navolgende:

Bij de samenstelling van de bezetting en de bediening van de kustfronten dient in de eerste plaats de aandacht gevestigd te worden op de bedieningsmanschappen die de stukken richten en afvuren, welke verrichtingen bij de Marine worden opgedragen aan *kanonniers*. Hierbij dient wel in aanmerking genomen te worden, dat men onder dien naam bij de Marine en bij de Landmacht iets geheel anders verstaat. Terwijl bij de laatste elke man, ook de milicien die bij de vesting-artillerie dient, kanonnier wordt genoemd, dragen bij de Marine alleen die manschappen den naam en het distinctief van kanonnier, die na eene voorafgaande eenjarige opleiding op het artillerie-instructieschip blijk hebben gegeven te voldoen aan zekere eischen van trefzekerheid en vuursnelheid met het geschut waarvoor hen het brevet van kanonnier wordt uitgereikt. Zij blijven de verkregen bekwaamheid voortdurend onderhouden en verliezen het brevet weder, wanneer zij bij de schietoefeningen met scherp niet meer aan de eischen voldoen, of indien zij, door welke reden ook gedurende drie achtereenvolgende jaren geen schietoefeningen met scherp hebben gedaan.

Ter voorkoming van misverstand zullen deze bedieningsmanschappen in deze Memorie worden aangeduid als „richters”.

De richters bij de Landmacht worden betrokken uit de onderofficieren, die voorzeker eene behoorlijke opleiding hebben ontvangen en de behandeling van het geschut grondig kennen, doch de trefzekerheid dezer richters met het zware geschut kan uit den aard der zaak niet groot zijn, daar schietoefeningen met dat geschut met de oorlogslading op bewegende doelen op grooten afstand weinig kunnen plaats hebben. De ligging toch van verscheidene kustversterkingen aan druk bevaren vaarwaters is oorzaak, dat op sommige forten in het geheel geen gelegenheid bestaat voor het houden van schietoefeningen, terwijl op de andere toch altijd veel hinder wordt ondervonden van de scheepvaart.

Worden de kanonnen bediend door richters van de Marine, die reeds geoefend zijn, dan zullen enkele schietoefeningen voldoende wezen om hunne bekwaamheid te onderhouden en desnoods kunnen zij die oefeningen aan boord doorloopen.

Door de geleidelijke verbetering van het geschut en de toepassing van snelvuurgeschut op de kustversterkingen komt de artillerie van deze steeds meer overeen met die aan boord en zoude men als het ware een kustfort kunnen beschouwen als een oorlogsschip op den wal. Deze overeenkomst maakt dat zowel de zeeofficier-vuurleider als de matroos-richter zich spoedig geheel op de kustforten thuis gevoelen en de bediening van het geschut bij hen in goede handen zal wezen.

Zonder nu zelfs nog stil te staan bij de behandeling van afstandmeters en zoeklichten, het in tijd van oorlog onderkennen van bevriende en vijandelijke schepen, alle zaken die voor marinepersoneel a. h. w. tot hun gewone werkzaamheden behooren, meenen de beide eerst-ondergeteekenden hier voldoende te hebben aangetoond waarom naar hunne meening aan eene bezetting der kustfronten door marinepersoneel de voorkeur moet worden gegeven.

Waar deze conclusie niet in overeenstemming is met die van de Commissie inzake de samenwerking van Land- en Zeemacht dd. 23 Juli 1906 n°. 79 in welke Commissie de eerst-ondergeteekende destijds zitting had, wenscht hij in het kort mede te deelen wat tot zijn gewijzigd oordeel ten deze aanleiding gaf.

Bij gezamenlijk schrijven van 13/20 October 1905 Littr. R 63 S/B n°. 988, werd door de toenmalige Ministers van Oorlog en Marine aan de genoemde commissie de opdracht verstrekt om „te onderzoeken in hoeverre het in 's Lands belang is te achten, de kustverdediging, in haar geheel, dan wel gedeeltelijk, ook voor zooveel de bezetting der werken betreft, zoomede de torpedo-versperringen, te brengen onder het Departement van Marine, en op welke wijze de eventueele overname, lettende op de bestaande en de toekomstige organisatie van beide takken der krijgsmacht op de meest doelmatige wijze zoude zijn door te voeren.”

Bij schrijven van 1 Mei 1906 n°. 74 deed de Commissie van den uitslag van haar onderzoek mededeeling, daarbij opmerkende, dat de omstandigheid, dat zij omtrent de toekomstige organisatie van beide takken der krijgsmacht in het onzekere verkeerde, haar aanleiding had gegeven, het vraagstuk in de eerste plaats principieel te onderzoeken, terwijl zij zich voorbehoield om, wanneer zij ten aanzien van de toekomstige organisatie door de betrokken Ministers zoude zijn ingelicht de wijzigingen die haar advies dien ten gevolge zoude ondergaan nader kenbaar te maken.

Na vermelding van haar conclusiën bericht de Commissie aan het slot van haar schrijven de gronden, waarop die steunen nader te zullen mededeelen.

Dit geschiedde in het meergemelde schrijven dd. 23 Juli 1906 n°. 79, dat in bijlage III van deze memorie aan het advies van den Raad van Defensie is toegevoegd.

Sedert het indienen van het hierbedoelde advies van de Commissie inzake samenwerking van Land- en Zeemacht van 23 Juli 1906 zijn de toestanden in vele opzichten gewijzigd.

In de Commissie werd uitgegaan van het alleszins juiste standpunt, dat men een sinds jaren bestaanden toestand, zij het dan ook dat men dien niet in alle opzichten bevredigend acht, alleen dan mag veranderen, wanneer men de zekerheid heeft dat die verandering werkelijk verbetering zal medebrengen.

Die zekerheid kon *toen* niet gegeven worden.

Vooreerst was het zeer de vraag of in verband met de destijds hangende plannen tot geleidelijke opheffing van het korps mariniers, met de toenmaals bestaande onzekerheid omtrent het slagen van de nieuwe opleiding der adelborsten en met het toentertijd bestaande tekort aan en groot verloop van het minder personeel der zeemacht, wel op eene voldoende aanvulling van het personeel officieren en minderen gerekend zoude kunnen worden, om eene voldoende bezetting van de zeefronten der kustversterkingen door de Marine te kunnen waarborgen.

Nog bij het optreden van den eerstondergeteekende als Minister van Marine was hij niet zeker dat de bezetting van de zeefronten der kustversterkingen door Marinepersoneel mogelijk zoude zijn. Eerst na een uitvoerig onderzoek, waarvan het resultaat in een volgend gedeelte dezer Memorie wordt medegedeeld, is hij tot de overtuiging gekomen, dat de voorgestelde maatregel mogelijk is, zij het dan ook langs geleidelijken weg. In de personeeltoestanden is n.l. sedert het jaar 1906 eene groote verandering ten goede gekomen. De toeloop naar het Koninklijk Instituut voor de Marine is belangrijk toegenomen; het voortbestaan van het korps mariniers is verzekerd; het verloop van het mindere marinepersoneel is niet alleen tot staan gekomen, doch de sterkte is toenemende en over het algemeen zijn gunstiger personeelverhoudingen in uitzicht.

Verder is krachtens de sedert tot stand gekomen wijziging der militiewet de opkomst van de zeemilitie in twee ploegen ingevoerd, welke zeer goed voldoet en ten gevolge waarvan ook een grooter aantal manschappen steeds voor den dienst beschikbaar is.

Ook is de opleiding van het marinepersoneel in artilleristische richting juist in de laatste jaren veel verbeterd. De eischen die aan de geoefendheid der richters bij de Marine worden gesteld zijn belangrijk verhoogd; de voor de schietoefeningen beschikbaar gestelde hoeveelheid munitie is vermeerderd; de onderlinge wedijver tusschen de kanonniërs individueel en tusschen de schepen wordt op allerlei wijze aangemoedigd, de aan de brevetten voor kanonniër verbonden toelagen zijn verhoogd, de voor het verkrijgen en behouden dier brevetten gestelde voorwaarden verscherpt. Alle oefeningen zijn er op ingericht om een maximum aantal treffers te verkrijgen in den kortst mogelijken tijd, en de resultaten die in de laatste jaren met de schietoefeningen bij de Marine worden verkregen en die nog steeds beter worden, leveren het bewijs dat de genoemde maatregelen goede vruchten dragen.

In verband met hetgeen hierboven reeds werd gezegd omtrent de inrichting en behandeling van het moderne kustgeschut en de weinige gelegenheid voor het houden van schietoefeningen daarmede, lijdt het geen twijfel, dat van eene overneming van de bezetting der kustbatterijen door de Marine verbetering is te verwachten.

In het advies van de Commissie en ook in dat van den Raad van Defensie wordt gewezen op den toestand bij meerdere vreemde mogendheden, waar de kustverdediging niet of slechts gedeeltelijk in handen der Marine is, en daaraan een argument ontleend om in Nederland den bestaanden toestand te bestendigen. Daargelaten, dat voor sommige landen, als Engeland, overneming van de kustverdediging door de Marine onmogelijk zoude zijn wegens gebrek aan personeel, en in Duitschland juist de belangrijkste kustforten in handen zijn van de Marine, moet men toch in aanmerking nemen, dat vergelijking met vreemde mogendheden niet wel mogelijk is, omdat de toe-

standen daar geheel met die hier te lande verschillen. In de meeste landen vormt toch de kustartillerie een geheel afzonderlijk korps met een veel langeren dienstdtijd dan die van de vestingartillerie ten onzent.

Ten aanzien van de gevolgen, welke uit den overgang van de zeefronten der kustversterkingen en van de versperringen van het Departement van Oorlog naar dat van Marine ten opzichte van het personeel voort zullen vloeien, wordt nog het volgende medegedeeld:

Op den voorgrond dient te worden gesteld dat deze overgang slechts zeer geleidelijk plaats mag vinden omdat vóór alles zekerheid moet blijven bestaan, dat er zelfs tijdelijk, niet de minste vermindering in de weerkracht uit voort zal vloeien.

Ten aanzien van het personeel van de artillerie der Landmacht, hetwelk thans organiek bestemd is voor de bezetting van de in art. 1 bedoelde vestingwerken en voor den dienst der versperringen, en voor hetwelk als gevolg van de overgave van de zeefronten dier vestingwerken en van de versperringen aan het Departement van Marine, binnen de thans bestaande organisatie der Landmacht geen bestemming is, wordt, telkens wanneer de overgave van de bedoelde vestingwerken en versperringen daartoe aanleiding geeft, door het Departement van Oorlog in overleg met dat van Marine eene regeling ontworpen.

Intusschen zal er voor worden zorggedragen dat, door den overgang van meergenoemde vestingwerken en versperringen naar het Departement van Marine, nòch het zooeven bedoelde personeel, nòch het overige personeel van het wapen der Artillerie der Landmacht benadeeld wordt in positie en vooruitzichten nòch op het oogenblik van overgave, nòch in de naaste toekomst.

Wat de *bevelvoering* over de kustforten betreft, welke, behalve een door Marine te bezetten zeefront ook nog een door personeel van de Landmacht te bezetten landfront hebben, zij opgemerkt, dat die aan een officier van dat korps zal worden opgedragen hetwelk het sterkst in aantal op het fort vertegenwoordigd is.

Hoewel het niet wel doenlijk is om een scherpe grens aan te geven betreffende hetgeen wèl en hetgeen nièt door marinepersoneel zou moeten worden bezet, zoo doet dit toch weinig ter zake af, daar het overnemen van eenige stukken licht geschut meer of minder geen invloed van beteekenis zal uitoefenen op hetgeen, met het oog op de getalsterkte van het personeel, van de overname der zeefronten door de Marine het gevolg zal zijn. Om reeds thans een overzicht te kunnen geven van het personeel dat bij den nieuwen toestand noodig zal wezen, is aangenomen, dat in versterkingen die uitsluitend als kustfort zijn te beschouwen, en die dus geen afzonderlijk bezet landfront hebben, al het geschut, dus ook dat, hetwelk voor nabij- of grachtverdediging is bestemd, door marinepersoneel zal worden bediend. In versterkingen waar, naast de marinebezetting voor het zeefront, personeel der Landmacht voor het landfront noodig is, werd voor dit lichte geschut alleen dan marinepersoneel uitgetrokken, indien door plaatselijke gesteldheid het bezetten van het kustfront en de daarbij behoorende nabij- of grachtverdediging door twee verschillende wapens tot bezwaren zou aanleiding kunnen geven.

Het personeel voor de kustverdediging zal, wil deze werkelijk in goede handen zijn, zoo stabiel mogelijk moeten wezen en derhalve zoo min mogelijk onderhevig aan veelvuldige mutatiën. De kern van dit personeel zal dus moeten bestaan uit officieren, onderofficieren en minderen van de Marine of van het Korps Mariniers, die voor een bepaalden tijd (bijv. 2 jaar) bij de kustartillerie gédetacheerd worden. Het personeel der kustartillerie zal aldus een afzonderlijke afdeeling der Marine vormen.

Betreffende de samenstelling dezer afdeeling zij opgemerkt dat zij zóó sterk zal moeten wezen dat:

1°. reeds in vreedstijd het personeel bestemd voor belangrijke posten als richters, reservesrichters, afstandmeting, muntieaanvoer enz. aanwezig is.

2°. Ingeval van onverhoedschen aanval of van dreigend oorlogsgevaar vóór dat de mobilisatie is uitgevoerd, de voornaamste stukken reeds dadelijk bediend kunnen worden.

Bij mobilisatie wordt deze afdeeling met miliciens op volle oorlogsterkte gebracht.

Bijlage IV geeft een overzicht van het personeel der Landmacht, dat *in de bestaande verdedigingswerken zooals ze thans zijn bewapend en ingericht* voor het bezetten der kustfronten in tijd van oorlog noodig is.

Bijlage V geeft een zelfde overzicht voor het geval dat onder gelijke omstandigheden voor de bezetting marinepersoneel werd aangewezen, terwijl in

Bijlage VI wordt aangegeven hoe onder diezelfde omstandigheden de bezetting door de Marine in vreedetijd zou kunnen geschieden.¹⁾

Wel is waar wijkt de bestaande toestand aanmerkelijk af van van die welke zal ontstaan nadat de voorgestelde verbeteringen tot uitvoering zullen zijn gekomen, maar het is niet doenlijk gebleken om reeds nu, d. w. z. vóór dat de projecten der nieuwe forten geheel gereed zijn voor elk der werken, zooals ze dan zullen zijn geworden, meer dan een zeer oppervlakkige raming van het voor de bezetting benodigd personeel te maken. Daar nu zonder voldoende gegevens aan zulk eene raming alle waarde moet worden ontzegd, werd er de voorkeur aan gegeven om voorloopig den bestaanden toestand als punt van uitgang aan te nemen. Aangezien verder naast de uitbreiding van enkele positiën, ook inkrimping van andere wordt voorgesteld, mag op grond van een ingesteld onderzoek verwacht worden, dat het in bijlage V uitgetrokken personeel ook in de toekomst voldoende zal wezen.

Ter toelichting op deze bijlagen moge nog het volgende dienen:

De formatie der vestingartillerie, waartoe nagenoeg geen ongegradueerde vrijwilligers behooen, welke wat ervaring ook in de kunst van raakschieten betreft gelijk gesteld kunnen worden met mindere schepelingen van de Marine, die het brevet van kanonnier bezitten, is oorzaak dat verschillende posten in de batterij door onderofficieren zijn bezet, waarvoor bij de Marine kanonniers kunnen worden aangewezen. Zoo is bij de meeste stukken van groot kaliber een sergeant stuks-commandant en is in de pantserforten bovendien nog een korporaal belast met den elevatietoestel. Als gevolg hiervan is het aantal onderofficieren bij de bezetting door de Landmacht belangrijk grooter dan zulks voor eene bezetting door de Marine noodig wordt geacht.

In de beide laatste bijlagen is verder de rang van sergeant-majoor weggelaten omdat de verdeling der verschillende onderofficiërsrangen nader geregeld zal moeten worden in verband met de bestaande of gewenschte bevorderingskansen bij de Marine.

Nog zij hierbij aangetoekend dat voor een gedeelte der in kolommen 8 en 9 van de bijlagen V en VI genoemde sergeant- en korporaal-onderofficieren, en wel voor hen, die meer speciaal met het houden van toezicht zijn belast, evenals zulks aan boord plaats heeft, onderofficieren van het korps Mariniers en verder bootslieden of kwartiermeesters kunnen worden genomen. Zooals uit bijlage Q der Marinebegrooting voor het dienstjaar 1910 blijkt, zijn voor zoover zulks het korps Mariniers betreft, deze onderofficieren thans reeds beschikbaar. Naar schatting bedraagt dit aantal 20 sergeants en 36 korporaals. Voor richters en baksers komen zoowel matrozen als mariniers in aanmerking welke een brevet als kanonnier bezitten.

Voor het opmaken van bijlage VI (bezetting in tijd van vrede) is, zooals hierboven aangegeven, verondersteld dat de vaste kern noodig om in oorlogstijd de meest belangrijke posten in de batterij te bezetten altijd aanwezig moet zijn en dat deze in vreedetijd gehuisvest is in of nabij die versterkingen, waarvan men het geschut of een deel daarvan ten allen tijde slagvaardig wil hebben.

¹⁾ De bijlagen IV, V en VI zijn niet in dit Tijdschrift opgenomen.

Omtrent het marinepersoneel, dat in bijlage V is aangegeven als in oorlogstijd benodigd voor de bezetting der zeefronten van de kustversterkingen in haren tegenwoordigen toestand kan het volgende worden medegedeeld.

De tegenwoordige formatie der hoofdofficiersrangen behoeft voor de overname van kustversterkingen niet te worden uitgebreid.

Met Luitenants-ter-zee is het eenigszins anders gesteld. Het thans aanwezige aantal subalterne officieren is juist voldoende voor de vloot bij de tegenwoordige samenstelling, zoodat voor overneming der kustverdediging op dit oogenblik (begin 1910) geen officieren beschikbaar zouden zijn.

Doordat het aantal adelborsten der 1ste klasse, dat in den loop van het jaar 1910 voor bevordering tot Luitenant-ter-zee der 2e klasse in aanmerking komt, een 12-tal grooter is dan het gemiddelde verloop van de officieren van dien rang, komt dan reeds verbetering in den toestand.

In verband met het in opleiding zijnd aantal adelborsten mag verwacht worden dat in het jaar 1915 het geheele tekort der bestaande formatie is aangevuld. Op dat tijdstip zal reeds over een genoegzaam aantal officieren voor de bezetting van alle kustfronten kunnen beschikt worden.

Er mag echter niet uit het oog worden verloren, dat ook de samenstelling der vloot wijziging zal ondergaan en meer officieren zal gaan vragen.

Het verdient daarom aanbeveling om, ook al kan nu omtrent het in de toekomst benodigde aantal nog geen algeheele zekerheid worden verkregen, toch rekening te houden met de uitbreiding, die het marinematerieel bij het tot stand komen van het fonds zal ondergaan. Om deze reden zal vermoedelijk t. z. t. eene geleidelijke uitbreiding der formatie van de Luitenants ter zee met een twintigtal noodig wezen, waarvan een tiental 1ste klasse en een gelijk aantal 2de klasse.

Bij de berekeningen die tot vaststelling van dit aantal geleid hebben is in aanmerking genomen, dat voor de bezetting der kustversterkingen mede over een zevental kapiteins der mariniers kan worden beschikt, en zulks te eerder omdat deze officieren in de toekomst geheel uit het korps zeeofficiëren zullen voortkomen.

In het personeel van den geneeskundigen dienst kan op die versterkingen, waar naast de marinebezetting ook landmachtpersoneel is ingedeeld, worden voorzien door geneeskundig personeel van de Landmacht; voor de versterkingen, die uitsluitend door marinepersoneel bezet zijn, behoort de geneeskundige dienst te worden uitgeoefend door officieren van gezondheid der Zeemacht, die beschikbaar zijn, geassisteerd door ziekenverplegers der Marine, aangevuld door ziekenverplegers uit de zeemilitie.

De 4 benodigde officieren van administratie zijn beschikbaar, zoodat ook voor deze categorie van officieren geen uitbreiding der formatie noodig is. Voor de overname van de kustversterkingen door de Marine is verder eene uitbreiding van sommige qualiteiten beneden den rang van officier noodig om over een voldoende sterk personeel te kunnen beschikken. Zoo zullen een drietal machinisten en een zestal stokers noodig zijn waarvan bij de Marine op het oogenblik geen overcompleet bestaat.

Tegen vermeerdering van het aantal onderofficiëren en korporaals bestaat geen bezwaar, daar deze in betrekkelijk korten tijd kunnen gevormd worden uit de matrozen door de gelegenheid tot bevordering, welke thans in verband met de vacatures beperkt is, tijdelijk wijder open te stellen, gepaard met vermeerderde aanneming van matrozen.

Ten slotte zal het aantal kanonniërs moeten worden vermeerderd; op 1 Januari 1909 was een overcompleet aan kanonniërs van 98, zoodat voor een volledige bezetting der kustfronten nog noodig zijn 185 kanonniërs, wordende tevens een aantal van 98 matrozen noodig geacht om de overcomplete kanonniërs, die voor de forten bestemd zijn, op de vloot te vervangen.

Deze uitbreiding is noodig om de kustversterkingen doorloopend met een goed geschoolde kern van vrijwilligers te kunnen bezetten en daardoor in staat te zijn om op de meest bedreigde punten onze kustverdediging voortdurend in gevechtsgereeden toestand te hebben.

Om een overzicht te krijgen van de gevolgen die de bezetting der zeefronten der kustversterkingen door de Marine — voor zoover de bestaande organisatie hiervoor moet worden aangevuld — zal hebben, wat betreft de jaarlijks terugkeerende kosten is hierbij gevoegd als bijlage VII eene globale raming der daaruit voortvloeiende vermoedelijke jaarlijksche verhooging van het marine-budget, waarbij wordt opgemerkt dat die raming uitgaat van de veronderstelling dat de geheele overgang zijn beslag zal hebben gekregen.¹⁾

Tegenover deze verhooging van het marine-budget zal natuurlijk staan eene jaarlijksche verlaging van de oorlogsbegroting.

Volledigheidshalve dient nog in aanmerking genomen te worden dat natuurlijk de uitgaven voor onderhoud der versterkingen en van het artilleriematerieel, benevens die voor de schietoefeningen met het kustgeschut rechtstreeks van de begroting van Oorlog op die van Marine overgaan.

Ten slotte zij nog betreffende het overnemen van de defensieve torpedo's der Landmacht door de Marine het navolgende opgemerkt.

Indien de zeefronten der kustversterkingen geheel door de Marine zijn bezet, is een rationeel gevolg hiervan, aangezien de bewaking en de ontsteking der versperringen van af die zeefronten geschiedt, dat ook het leggen en onderhouden der versperringen in handen der Marine komt. In het aan bijlage III dezer Memorie toegevoegd advies van de Commissie in zake de samenwerking van Land- en Zeemacht d.d. 23 Juli 1906 wordt aangegeven welk personeel der zeemacht toen hiervoor noodig werd geacht.

Het behoeft echter geen nadere uiteenzetting dat de samenvoeging van dezen tak van dienst met den mijnendienst der Zeemacht op den duur tot vrij belangrijke besparing moet leiden. Niet alleen toch worden de bevelvoering en de administratie minder kostbaar, maar ook de omstandigheid, dat het personeel der sedert het uitbrengen van bovenbedoeld advies in de sterkte der vloot opgenomen mijnleggers bij het leggen der vaste versperringen kan worden gebruikt, moet vereenvoudiging en bezuiniging geven.

De in bijlage B van bovengenoemd advies gegeven kostenberekening heeft dan ook voor de tegenwoordige omstandigheden geen waarde meer.

Verder is nog niet onder cijfers te brengen welke vermindering het personeel benodigd voor het leggen der versperringen kan ondergaan, door het beschikbaar zijn van personeel van den mijnendienst.

Met hoeveel officieren, onderofficieren, vrijwilligers en miliciens het aantal dat de Marine thans noodig heeft voor haren torpedo- en mijnendienst, zal moeten worden uitgebreid bij de overname van den Torpedodienst bij de Landmacht, kan, voordat die gezamenlijke dienst geheel is georganiseerd, dan ook nog niet worden opgegeven.

Wel valt met zekerheid te zeggen dat eene belangrijke bezuiniging van personeel daarvan het gevolg zal zijn.

Verder wordt er op gewezen, dat de in het zooeven genoemd advies van de Commissie inzake de samenwerking van Land- en Zeemacht voorkomende opgave van den Inspecteur der Artillerie, dat een zeemilicien per jaar kost ± f 338 en een milicien-torpedist van de Landmacht f 200 op een misverstand moet berusten; waarschijnlijk werd bij de berekening over het hoofd gezien dat de zeemilicien kleeding en nachtleger zelf betaalt, en de milicien van de landmacht niet. De kosten van een zeemilicien bedragen ± f 226 per jaar, gerekend op een diensttijd van 8½ maand, tegen ± f 201 voor den milicien van de artillerie over hetzelfde tijdvak.

¹⁾ Deze raming belooft f 658.386.—

Voor het leggen van de torpedo-versperringen wordt thans gedurende den tijd dat de volledige lichte miliciens niet in oefening is, beschikt over het blijvend gedeelte, hetgeen echter zoo klein mogelijk is gehouden. Hieruit volgt dat indien bij dreigend oorlogsgevaar slechts weinig tijd vóór de mobilisatie beschikbaar is, mede in verband met het gering aantal vrijwilligers bij de Landmacht, de versperringen slechts gedeeltelijk vóór de mobilisatie gereed zullen komen. Echter is het juist dan dringend noodig dat de versperringen *volledig* gelegd zijn, wat alleen kan plaats vinden indien — tenzij op de een of andere wijze het aantal steeds beschikbare miliciens sterk wordt vermeerderd — de daartoe noodige vrijwilligers beschikbaar zijn, hetgeen thans niet het geval is.

Aan de tegenwoordige regeling is het nadeel verbonden, dat om over een voldoende blijvend gedeelte te kunnen beschikken, de lichte miliciens-torpedist veel grooter moet zijn dan noodig is voor de diensten, die na de mobilisatie van hen zullen worden geveerd.

Voorts mag niet worden voorbij gezien dat in de toekomst ook het aantal vaartuigen, dat voor het leggen der torpedoversperringen afzonderlijk in voorraad moet worden gehouden zeker vermindering zal kunnen ondergaan omdat de Marine voor andere diensten reeds over soortgelijke vaartuigen beschikt.

Overigens zij verwezen naar de argumenten, die door de minderheid der Commissie inzake de samenwerking van Land- en Zeemacht in het meergenoemd advies van 23 Juli 1906 n°. 79 worden aangevoerd met welke argumenten de beide eerst-ondergeteekenden zich vereenigen.

De Minister van Marine,
J. WENTHOLT.

De Minister van Oorlog,
W. COOL.

De Minister van Financiën,
KOLKMAN.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

De Minister van Justitie,
E. R. H. REGOUT.

De Minister van Waterstaat,
L. H. W. REGOUT.

Bijlage III der Memorie van Toelichting.

RAAD VAN DEFENSIE. EERSTE AFDEELING. N°. 54.

Aan

Hunne Excellentien de Ministers van Oorlog en van Marine.

Bij gemeenschappelijken brief van de Departementen van Marine en van Oorlog, onderscheidenlijk van 5 December 1908, Bureau S/B N°. 809 A Geheim en van 2 Januari 1909, Kabinet Litt. O, deden Uwe Excellentien aan de Eerste Afdeeling van onzen Raad toekomen een ontwerp van wet met Memorie van Toelichting, tot instelling van een fonds ter aanvulling en verbetering van de kustversterkingen en van het materieel der Zeemacht, bestemd voor de verdediging der zeegaten, met verzoek daaromtrent advies uit te brengen.

Aan de behandeling van deze aangelegenheid moesten, behalve de leden genoemd in Art. 1 onder a tot en met g van het Koninklijk besluit van 16 April 1908, n°. 79, mede deelnemen: de Inspecteur-Generaal der Artillerie, de Inspecteur der Genie en de Directeur en Commandant der Marine te Amsterdam. Dientengevolge bestond de Afdeeling uit de Heeren:

A. KOOL, *Voorzitter*, H. F. W. BECKING, I. VAN DEN BOSCH, J. CARDINAAL, F. G. A. VAN ERMEL SCHERER, F. J. H. EVERS, Mr. P. C. 'T HOOFT, F. B. 'S JACOB, S. I. VAN NOOTEN, W. C. J. SMIT, C. J. SNIJDERS, J. H. L. J. BARON SWEERTS DE LANDAS WIJBORGH, Mr. J. D. VERGENS, *Leden*, P. HUIZER, *Secretaris*, en E. P. WESTERVELD, *Plaatsvervangend Secretaris*.

Bij nadere Aanschrijving van de Departementen van Marine en van Oorlog van 22 December 1908 Bureau S/B n°. 874 A Geheim en 2 Januari 1909 Kabinet Litt. O, ontving de Afdeeling het verzoek in aansluiting aan het bovenstaande ook advies te verstrekken over:

a. het maken van een of twee verdedigingswerken aan den mond der Wester-Schelde,

b.¹⁾

De Raad heeft met groote ingenomenheid kennis genomen van het voornemen der Regeering om de kustverdediging spoedig en op krachtige wijze ter hand te nemen. Zich ten volle vereenigend met het betoog, daaromtrent in de ontworpen Memorie van Toelichting vervat, is hij overtuigd van de dringende noodzakelijkheid dat binnen korten tijd een goed geregeld en krachtig systeem van verdediging aan de zeezijde in het leven worde geroepen.

Zal dit stelsel op regelmatige wijze tot stand komen, dan is het noodzakelijk dat bij de regeling naar continuïteit worde gestreefd en de Regeering rekenen kan op de beschikking over de noodige geldmiddelen; wordt hiervoor de instelling van een fonds vereischt, dan kan de Raad zich daarmede vereenigen.

Aan de verdere behandeling van het wetsontwerp moge eene enkele algemeene opmerking voorafgaan.

De Raad acht het ongewenscht dat bij de vaststelling van het wetsontwerp tot in technische bijzonderheden van het plan tot verbetering van de kustverdediging worde afgedaald. De vooruitgang in de techniek of wel het verloop van sommige vaarwaters tijdens de uitvoering van het plan, kan nopen tot afwijkingen in zake de artilleriebewapening of in de juiste plaats der forten. Daarom ook wordt geheel ingestemd met het gestelde in de Memorie van Toelichting omtrent het fort bij Dirksland.

Met eenige teleurstelling heeft de Raad kennis genomen van het voornemen van den Minister van Marine om het aantal schepen bestemd voor de verdediging van Nederland van een aantal van 6, als minimum noodig geoordeeld door de Commissie in zake Samenwerking van Land- en Zee-macht, terug te brengen op 4. De redenen in de Memorie van Toelichting op het Vïde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1909 aange troffen, welke deze vermindering zouden moeten rechtvaardigen, hebben den Raad niet kunnen overtuigen. De draadlooze telegrafie moge eene spoedige en gemakkelijke concentratie van strijdkrachten in de hand werken, zij zal nimmer tot verhooging van de gevechtswaarde eener scheepsmacht kunnen strekken, in dier voege dat zij in vervanging van een of meer bodems zou kunnen dienen, terwijl hare hulp tot het spoedig samentrekken van eene verspreid opgestelde scheepsmacht alleen dan kan baten indien aan die concentratie door den vijand geene hinderpalen in den weg worden gelegd. Van hoeveel waarde voorts onderzeebooten en automatische contactmijnen voor onze Landsverdediging mogen zijn, volgens het oordeel van den Raad, zullen deze oorlogswerktuigen nimmer het gemis kunnen vergoeden van schepen met een krachtige artilleriebewapening.

De Raad meent dus aan een aantal van 6 schepen, als minste eisch, te moeten vasthouden en acht het noodig dat bij het vaststellen van het bedrag

¹⁾ De opdracht sub b betref eene aangelegenheid, welke geen verband hield met de instelling van een fonds ter verbetering der kustverdediging en waarover de Raad van Defensie bij afzonderlijk schrijven advies heeft uitgebracht.

van het fonds worde gerekend op de gelden noodig voor den aanbouw der aan dat getal ontbrekende schepen.

Volgens de denkbeelden van den Minister van Marine zal de eigenlijke maritieme kracht voor de verdediging van de havens van IJmuiden en van den Hoek van Holland, slechts behoeven te bestaan uit 4 onderzeeboten (2 voor elke positie), terwijl de reeds bestaande onderzeeboot I dan als reserveboot moet worden beschouwd (Memorie van Toelichting op de Marinebegrooting dienstjaar 1909).

De Raad is van oordeel dat deze macht te gering is.

In aanmerking nemende toch den aard en de zwaarte van de diensten welke in de genoemde havens voortdurend van de Marine zullen moeten worden gevorderd, de eischen van aflossing en rust en eindelijk de kansen op verlies en onklaar geraken van dit gevoelige materiëel is de Raad van meening dat voor elk der genoemde zeegaten noodig zijn 3 onderzeeboten, waarvan dan 1 boot als reserve.

Het wordt gewenscht geacht in Art. 1 van het wetsontwerp geen bepaald type van torpedobooten aan te geven. Immers het is niet onmogelijk dat in de toekomst andere typen ontstaan, die meer aanbeveling verdienen. De Raad stelt mitsdien voor in plaats van „acht torpedobooten type *Ophir*” te lezen „acht zeegaande torpedobooten”.

In de toelichting tot artikel 2 van het wetsontwerp wordt door Uwe Excellentiën medegedeeld dat zij, na gehouden overleg, tot de overtuiging zijn gekomen dat het wenschelijk moet worden geacht, in tijd van oorlog, de bezetting en bediening der kustversterkingen aan de Marine toe te vertrouwen, en zulks omdat de samenwerking met de vloot en de behandeling en verdediging der versperringen daardoor op de beste wijze verzekerd zouden zijn.

Door de Commissie in zake Samenwerking van Land- en Zeemacht werd, in haar advies van 23 Juli 1906, N°. 79, Geheim, de overgang van de bediening der kustbatterijen van de Landmacht naar de Marine eenstemmig ontraden.

Ook de Raad vermeent dat eene verandering, welke zoo diep ingrijpt in de beginselen van 's lands verdediging en zulke vèr strekkende, nog niet te overziene gevolgen zou hebben, door den aangegeven grond geenszins wordt gerechtvaardigd. Integendeel is de Raad van oordeel dat de kustbatterijen bij de Landmacht behooren te blijven. Zij moeten samenwerken met het leger, want zij vormen een deel van de verdediging *te land*, waarvan de voorbereiding en de leiding in ééne hand — die van den Generalen Staf — moeten blijven. Eene doeltreffende samenwerking van de kustversterkingen met de vloot blijft daarbij in allen-deele uitvoerbaar.

Het vorenvermelde beginsel wordt ook — op hoogst enkele uitzonderingen na — overal elders gehuldigd. In Italië, Rusland, Oostenrijk, Amerika, en in verreweg alle kleinere Staten, worden de kustversterkingen door de Landmacht bezet en bediend. In Frankrijk en in Engeland heeft men, in de laatste jaren, ingezien dat het noodig was de bediening der kustbatterijen, voor zoover die nog door de Marine geschiedde, aan deze te ontnemen en geheel aan de Landmacht toe te vertrouwen. In Duitschland wordt tot dusver nog een deel der kustbatterijen door marine-artilleristen bediend, doch de leiding in oorlogstijd blijft bij het Departement van Oorlog. Overigens gaan aldaar reeds stemmen op tegen het veelvuldig plaatsen van marinepersoneel aan den wal, waardoor men meent dat dit te veel van zijne bevaarenheid verliest.

Bij mobilisatie beschikt de Landmacht, reeds nu, over het personeel noodig voor de volledige bezetting der kustbatterijen. Dit personeel kan, zoo dit noodig mocht blijken, ook op de landversterkingen en de landfronten dienst doen. De Marine daarentegen heeft, voor de bemanning van onze zeer geringe vloot, reeds nu een tekort zoowel aan officieren als aan vrijwilligers (zie Marinebegrooting voor het dienstjaar 1909) zoodat een hoogst aanzienlijke

uitbreiding van personeel niet zou kunnen uitblijven. Aangezien nu de kosten per jaar van een matroos of marinesoldaat aanmerkelijk hooger zijn dan die van een landsoldaat, zou de voorgestelde maatregel, reeds daarom alleen en ongerekend de verdere kosten, tot een hoogst belangrijke vermeerdering der jaarlijksche uitgaven leiden.

De Raad is, op de aangegeven gronden, van oordeel dat de voorgenomen maatregel beslist moet worden ontraden.

Uit den aard der zaak gaat de Raad hierbij van de onderstelling uit dat de kustversterkingen in zoodanigen staat van tegenweer worden gebracht, dat zij, op ieder oogenblik, gereed zijn tot het afweren van een onverwachten aanval. Als volstreckte voorwaarde voor die gereedheid, moet de eisch worden gesteld dat op de kustversterkingen, ten allen tijde, eene voldoende hoeveelheid deugdelijk geoefende bezettingstroepen aanwezig zijn. Aan deze voorwaarde werd, tot op den huidigen oogenblik, niet voldaan. Toch kan hiervoor, bij de Landmacht, wel degelijk worden zorg gedragen. Goed geoefend kader bestaat en is te verkrijgen. Voorts kan men, door toepassing van het tweeploegenstelsel op de militie van het 4e Regiment Vesting-Artillerie en van het Korps Pantserfort-Artillerie, onder gelijktijdige versterking van de lichteningen dier korpsen uit de lichteningen van de drie overige Regimenten Vesting-Artillerie, het ten allen tijde benoodigde personeel verkrijgen. Bij mobilisatie moeten de alsdan overcomplete miliciens, van eerstgenoemde korpsen naar de Regimenten Vesting-Artillerie worden gezonden, om daar als vesting-artillerist dienst te doen.

Op deze wijze zou het ten allen tijde gereed zijn der kustversterkingen worden bereikt, zonder vermeerdering van kosten.

De Raad gaat thans over tot de beantwoording van de vraag of aan den mond der Westerschelde een of twee verdedigingswerken moeten worden aangelegd. Na uitvoerige besprekingen is dat Lichaam tot de slotsom gekomen dat de handhaving der neutraliteit ter aangeduider plaats en de verdediging van den toegang, welke verdediging in sommige gevallen als eene voortgezette handeling van de neutraliteitshandhaving moet worden aangemerkt, niet afdoende gewaarborgd zijn door de aanwezigheid van één fort op den Walcherenschen wal. De Raad is van meening dat behalve het zooveen genoemde fort ook een verdedigingswerk op den Zuidelijken oever tot stand moet komen. Omtrent de juiste plaats wenscht de Raad zich niet uit te spreken, doch wordt verwezen naar hetgeen te dien aanzien in het algemeen hierboven werd aangevoerd.

Als voornaamste grond, welke den Raad deed besluiten, den bouw van een tweede fort aan te bevelen, moet genoemd worden de onmogelijkheid om met één fort het breede vaarwater, vooral bij slecht zicht, op afdoende wijze te beheerschen. Voor het overige refereert de Raad zich aan het oordeel van den Inspecteur-Generaal der Artillerie, den Chef van den Generalen Staf en den Inspecteur der Genie, aan Uwe Excellentie kenbaar gemaakt in hun gezamenlijk schrijven met den Chef van den Marinestaf van 26 November 1908, onderscheidenlijk genummerd n°. 218 O Geheim, n°. 6483 Geheim en n°. 252 A¹ Geheim.

Als gevolg van de voorstellen van den Raad zal de redactie van het in bespreking zijnde wetsontwerp op vele plaatsen wijziging moeten ondergaan. De Raad meent zich, wat dit onderwerp betreft, tot deze algemeene opmerking te kunnen bepalen.

Door de heeren I. VAN DEN BOSCH, J. CARDINAAL en W. C. J. SMIT en door de heeren A. KOOL en W. C. J. SMIT zijn bij dit advies afzonderlijke Nota's overgelegd. 's Gravenhage, 8 Juli 1909.

De Secretarissen:
HUIZER.
E. P. WESTERVELD.

De Voorzitter:
A. KOOL.

Nota behoorende bij het advies van den Raad van Defensie.

NOTA.

De ondergeteekenden nemen de vrijheid hierbij te doen blijken van hunne afwijkende meening nopens dat gedeelte van het advies van de 1ste Afdeeling van den Raad van Defensie, waarin de Raad meent het toevertrouwen van de bezetting en bediening der kustbatterijen aan de Marine te moeten ontraden.

Zij zijn van gevoelen dat juist op grond van de algemeen erkende noodzakelijkheid om de kustbatterijen steeds in zoodanigen staat van tegenweer te doen zijn, dat zij op ieder oogenblik gereed zijn, tot het afwijzen van een onverwachten aanval, het zeer wenschelijk moet worden geacht dat de bediening van de zeefronten der kustversterkingen worde opgedragen aan de Marine. Daardoor toch zal het mogelijk zijn die zeefronten onafgebroken te doen bezetten door een kernbemanning van vrijwilligers, die zoodanig zal zijn samengesteld dat op elke kustversterking voor elk kanon de noodige *geoeffende* richters en voornaamste bedieningsmanschappen (onderofficieren, matrozen en mariniers met het brevet van kanonnier) steeds aanwezig zullen zijn, terwijl de overige bedieningsmanschappen en handlangers zullen bestaan uit mariniers en miliciens, van welke laatste volgens de thans ingevoerde oefeningswijze der zeemilitie steeds de helft eener lichter onder de wapenen is.

Op deze wijze zal de permanente bezetting der forten door geoeffend personeel beter verzekerd zijn dan bij de bezetting door de Landmacht kan geschieden.

Voor het verkrijgen van geoeffende kanonniers toch is eene langdurige, intensieve en ook voortdurend onderhouden oefening noodig. De gelegenheid is daarvoor bij de Landmacht, inzonderheid bij de kustartillerie gebrekkig, terwijl de Marine in dat opzicht juist in zeer gunstige omstandigheden verkeert. Ook zijn oefeningen in tegemoetkomend vuur van de kustbatterijen zeer bezwaarlijk, van de schepen echter zeer gemakkelijk te houden. Op de meeste kustforten kan, ten gevolge van hunne ligging, in vreedstijd met het zware geschut nimmer met scherp geschoten worden; op de weinige waar dit wel kan geschieden, ondervindt men veel hinder van visscherij en scheepvaart.

Bij de Marine kan men altijd schieten en de meest gunstige terreinen daarvoor opzoeken. Bij de Marine maken de manschappen een langdurigen oefeningstijd door; zij krijgen het brevet van kanonnier eerst na blijken te hebben gegeven aan zekere eischen van trefzekerheid en vuursnelheid te voldoen en zij verliezen dat brevet weder, wanneer zij in twee opeenvolgende halfjaarlijksche schietoefeningen met scherp niet meer aan die eischen beantwoorden.

Uit het bovenstaande blijkt naar de meening van ondergeteekenden voldoende, dat het personeel der Landmacht in veel ongunstiger omstandigheden verkeert, wat de gelegenheid tot oefening betreft, dan dat der Zeemacht.

Toepassing van het twee-ploegenstelsel op de militie van het 4de Regiment Vesting-Artillerie en van het Korps Pantserfortartillerie zou hierin geen verbetering kunnen brengen.

De overwegingen, welke de Commissie in zake samenwerking van Land- en Zeemacht geleid hebben tot haar advies van 23 Juli 1906 n°. 79 geheim en welke de strekking hadden den overgang van de bediening der kustbatterijen van de Vesting-Artillerie naar de Marine te ontraden, kunnen de ondergeteekenden niet onderschrijven.

Het feit dat de Commissie eenstemmig oordeelde dat het gewenscht is aan den commandant eener kustbatterij een zeeofficier als adviseur toe te

voegen (waarvoor dan ten minste 14 zeeofficieren noodig zouden zijn) en de commandanten van kustbatterijen gedurende de oefeningen aan boord van oorlogsschepen te detacheren, houdt reeds de erkenning in dat op de kustbatterijen het gemis van het marine-element sterk wordt gevoeld.

Ook dient in het oog gehouden te worden, dat de omstandigheden sedert het uitbrengen van dat advies niet onbelangrijk zijn veranderd. Juist in de laatste jaren toch zijn de eischen van oefening en bekwaamheid der kanoniers bij de Marine belangrijk verhoogd, zoodat met de uitspraak der Commissie, dat vervanging van het onderofficiers- en mindere personeel der kustbatterijen door marine-personeel in elk geval niet tot verbetering zou leiden, door de ondergeteekenden niet kan worden ingestemd.

Verder zal bij overgang naar de Marine de samenwerking tusschen Land en Zeemacht beter verzekerd zijn. De bediening van communicatiemiddelen tusschen de batterijen onderling, en der seinmiddelen onderling en met de vloot, zoodat de afstandmeting zal door de meerdere oefening bij de Marine, in betere handen zijn dan bij de Landmacht.

Als fortcommandanten zullen worden aangewezen zeeofficieren, die ten allen tijde gedurende hunne geheele carrière met gelijksoortig materieel omgaan; daardoor zal ontkomen worden aan den ongewenschten toestand dat officieren van de bereden artillerie plotseling komen te staan voor eene aanwijzing als fortcommandant op de kustbatterijen, bewapend met geschut dat hun vrijwel geheel vreemd is.

De commandanten der kuststellingen zullen in vreedetijd het personeel en materieel der kustfronten onder hunne bevelen hebben, waardoor alle oefeningen en de verdere voorbereiding voor den oorlogstoestand door hen in de gewenschte richting kan worden geleid.

Bij eene vergelijking met den toestand bij andere natiën dient men rekening te houden met alle omstandigheden. Wanneer men dat doet, blijkt eene toetsing aan de regeling bij verscheidene vreemde mogendheden wel degelijk voor overgang van de kustverdediging in Nederland naar de Marine te pleiten.

De Schout-bij-nacht,

J. CARDINAAL.

De Schout-bij-nacht,

I. VAN DEN BOSCH.

De Kapitein ter zee,

W. C. J. SMIT.

Nota behoorende bij het advies van den Raad van Defensie.

NOTA.

De ondergeteekenden kunnen zich niet vereenigen met dat gedeelte van het advies van den Raad, waarin de meening wordt uitgesproken, dat behalve een fort op Walcheren nog een tweede fort op den Zuidelijken oever van de Wester-Schelde tot stand moet komen.

Hoewel zij erkennen dat het vaarwater met 2 forten beter tegen een vijandelijken aanval zal zijn afgesloten dan met één fort, zijn zij van oordeel dat met een fort op Walcheren geheel kan worden voldaan aan de internationale verplichting die op Nederland rust, om ook aan de Schelde de neutraliteit krachtig te handhaven. Hierbij zal ten gevolge van de aanwezigheid van dat fort krachtige steun geboden kunnen worden door torpedo-booten en onderzeebooten, welk materieel ten allen tijde binnen door naar de stelling van de Monden van de Maas en het Haringvliet kan terugtrekken.

Zij zijn van gevoelen, dat zoodra door den bouw van het fort bij Vlissingen,

deze plaats met hare havens en hulpmiddelen niet zonder ernstigen strijd kan worden bezet, de aanleiding tot schending der neutraliteit vervalt en daarmee het doel van den maatregel is bereikt.

Overigens verwijzen zij naar de argumenten door den Chef van den Marine-staf aangevoerd in het gezamenlijk in het advies genoemd schrijven van 26 November 1908, onderscheidenlijk genummerd 218 O geheim, n°. 6483 geheim en n°. 252 A' geheim, waarmede zij instemmen.

De Luitenant-Generaal
Adjutant in B. D. van H. M. de Koningin,
A. KOOL.

De Kapitein ter zee,
W. C. J. SMIT.

ADVIES VAN DE COMMISSIE IN ZAKE SAMENWERKING VAN
LAND- EN ZEEMACHT DD. 23 JULI 1906 BEHOORENDE
BIJ HET ADVIES VAN DEN RAAD VAN DEFENSIE.

Commissie in zake samenwerking van Land- en Zeemacht.

N°. 79.

Onderwerp: Kustverdediging.

Bijlagen 4.

Aan
Zijne Excellentie den Minister van Marine.

's-Gravenhage, den 23sten Juli 1906.

In haar schrijven van 1 Mei j.l., n°. 74 berichtte de Commissie dat de gronden waarop haar advies ter zake van den overgang der kustverdediging naar de Marine steunde, nader aan Uwe Excellentie zouden worden medegedeeld.

De Commissie heeft thans de eer aan dat voornemen gevolg te geven onder mededeeling dat een schrijven, gelijkloidend met dit, is gezonden aan den Minister van Oorlog.

Zooals in bovendoelden brief reeds werd medegedeeld heeft de Commissie gemeend de vraag „of en in hoeverre het in 's lands belang is te achten de kustverdediging in haar geheel, dan wel gedeeltelijk, ook voor zooveel de bezetting der werken betreft, zoomede de torpedo-versperringen, te brengen onder het Departement van Marine” eerst principieel en afgescheiden van de toekomstige organisatie van beide takken der krijgsmacht in beschouwing te moeten nemen en Uwe Excellentie van het resultaat dier beschouwingen mededeeling te doen, ten einde daarna, wanneer zij met de toekomstige organisatie in kennis zal gesteld zijn te overwegen in hoeverre de kennis dier toekomstige organisatie aanleiding kan geven tot het brengen van wijziging in haar advies.

Zij besloot de behandeling der vraag in tweeën te splitsen, en achtereenvolgens te beschouwen:

- 1°. de kustverdediging;
- 2°. de torpedoversperringen.

ad. 1. De kustverdediging.

Wat de kustverdediging betreft, werd het materieel reeds dadelijk afgescheiden van het personeel; omdat in de beslissing omtrent dit laatste de hoofdzaak werd gezien en het brengen van het materieel onder het Departement van Marine alleen zin zou hebben, indien ook het personeel der bezettingen door dit Departement zou worden verstrekt.

Reeds van den aanvang af, stelde de Commissie zich eenparig op het

standpunt dat van het bemannen van de maritieme stellingen, de kustforten en de kustbatterijen *in hun geheel* door personeel der Marine, geen sprake mag zijn; het bezetten der landfronten moet steeds aan de Landmacht blijven opgedragen en zulks omdat, in bijzonder wat het artilleristisch gedeelte der verdediging aan de landzijde betreft, te zware eischen aan de opleiding van officieren en minderen der Zeemacht zouden moeten worden gesteld, indien men van hen vergde dat zij, bij al datgene wat tot hunne eigenlijke taak ter zee behoort, ook nog op het veel omvattende gebied van den landoorlog over voldoende kennis en oefening zouden moeten beschikken.

De behandeling van het vraagstuk werd dus beperkt tot de bezetting van de *zeefronten*, van kustbatterijen en pantserforten, welke hieronder verder met den algemeenen naam: „*kustbatterijen*” zullen worden aangeduid.

De Commissie heeft ook getracht zich rekenschap te geven van den toestand die te dezen aanzien in de naburige groote Rijken bestaat. Zij kwam daarbij tot de ervaring dat in Frankrijk teruggekomen is van het denkbeeld om de Marine te belasten met de bediening van die batterijen welke gezicht hebben op de zee, welk denkbeeld trouwens niet geheel en al tot uitvoering gekomen was doordien aan de Marine slechts die batterijen waren toevertrouwd geworden, die de toegangen tot inhammen en zeearmen met een zeer beperkt schootsveld moesten verdedigen.

In Engeland wordt blijkens een artikel in deel 30 van het *United Service Magazine* van de hand van den Majoor O'CALLAGHAN sterk geijverd om de bezetting van kustbatterijen onder de Landmacht te behouden, waartoe overigens het tekort aan marinepersoneel in verband met de voortdurende uitbreiding van de vloot een krachtig argument vormt.

In Duitschland zijn de rollen verdeeld. De Landmacht bezet en bedient de kustversterkingen aan de Oostzee, behoudens het marinestation te Kiel, hetwelk met de kustversterkingen aan de Noordzee voor rekening der Marine komt.

Uit een en ander blijkt dat in genoemde Rijken geen overwegend voordeel wordt gezien de kustverdediging in haar geheel aan de Marine op te dragen.

Eenstemmig was voorts de Commissie van oordeel dat de bediening der kustbatterijen bij ons te lande in goede handen is, terwijl men niet de overtuiging had dat overgang bij de Marine verbetering zou brengen, zoodat men, uitgaande van het beginsel dat een zaak die practisch goed gaat, niet veranderd moet worden indien men niet de zekerheid bezit dat werkelijk verbetering te verkrijgen is, in principe geen aanleiding vond tot eene verandering te adviseeren.

Eene uitzondering op dit algemeene besluit ten aanzien van de leiding van het vuur der kustbatterijen zal hieronder behandeld worden.

De Inspecteur der Artillerie was zelfs van meening dat — voor zooverre het mindere personeel aangaat — overgang bij de Marine tot achteruitgang zou leiden. Hij overwoog daarbij al hetgeen noodig is om in den tegenwoordigen tijd voor de kustartillerie de opleiding te verzekeren van het kader zoomede de vorming van stukcommandanten, afstandmeters, spreekbuisbedienden, enz. en meende dat deze opleiding bij de Marine niet tot haar recht zou kunnen komen, omdat voor haar, wil men niet tot eene vaste kustmarine overgaan, de bediening der kustbatterijen altijd een neventaak moet blijven.

Deze vrees werd niet gedeeld door den Commandant der Stelling van den Helder en den Chef van den Marine Staf, omdat naar hunne meening ook aan boord der oorlogschepen functiën als genoemde vervuld moeten worden. Wel gaven zij toe, dat bij het schieten uit kanonnen opgesteld op de schepen, niet die nauwkeurigheid wordt behaald welke bij het schieten van den vasten wal kan en moet toegepast worden, doch zij meenden dat

dit ook door het marine-personeel evengoed te leeren zou zijn, zoodat achteruitgang, vergeleken met den bestaanden toestand, door hen niet gevreesd werd.

In nauw verband met de geoefendheid van het marinepersoneel ten aanzien van de bediening der kustbatterijen staat de vraag *welk* personeel der Marine men voor deze taak zou wenschen te bestemmen. De Commissie bezat daaromtrent geen zekerheid, terwijl zij vermeende dat de „toekomstige organisatie van beide takken der krijgsmacht”, vermeld in de aan het hoofd dezes aangehaalde aanschrijving, daaromtrent alleen licht zou kunnen verschaffen. Wanneer echter werd aangenomen dat, bij eventueelen overgang van de kustbatterijen naar het Departement van Marine, voor de bezetting dier batterijen gerekend zal worden op het marine-personeel, hetwelk bij versterking der scheepsmacht in Nederlandsch-Indië, hier te lande voor geregelde aflossing beschikbaar moet zijn, dan meende de Inspecteur der Artillerie dat in de hiermede verband houdende voortdurende wisseling van de bezetting der kustbatterijen een ernstig gevaar lag ten aanzien van hare geoefendheid.

Hiertegenover stelden de zee-officieren, leden der Commissie, dat waar de Landmacht voor de bediening der kustbatterijen gebruik maakt van miliciens, bij de Zeemacht die bediening zou worden toevertrouwd aan matrozen-vrijwilligers onder bevel van konstabels, die ook gedurende hun verblijf in Indië hun geoefendheid in het omgaan met het geschut behouden en aan wie ook de bediening der kustbatterijen te Soerabaya is opgedragen.

Was de Commissie dus eensgezind in hare uitspraak dat vervanging van het *onderofficiers- en mindere personeel* der kustbatterijen door marinepersoneel in elk geval niet tot *verbetering* zou leiden, wat het commando der batterijen betreft, dus ten aanzien van het *officierspersoneel*, waren en bleven hare gevoelens verdeeld.

De Commandant der Stelling van den Helder en de Chef van den Marine Staf achtten de aanwezigheid van een zee-officier op de kustbatterij een noodzakelijk vereischte omdat de zee-officieren over meer kennis der vaarwaters beschikken, beter zicht hebben op de bewegingen en de bedoeling der vijandelijke schepen in die vaarwaters en zich beter rekenschap zullen geven van het doeltreffend gebruik van het kustgeschut tegen die schepen. Ook ten aanzien van de samenwerking tusschen de eigen schepen en de kustversterkingen vermoeden deze leden dat, waar de zee-officieren door opleiding en ondervinding op gelijke wijze hebben leeren denken, hun waarnemingsvermogen in gelijken zin ontwikkeld hebben en een gelijkwaardig zicht en oordeel hebben verkregen ten opzichte van de manoeuvres van een vijandelijke scheepsmacht, het stellen van de leiding van het vuur der zeefronten in handen van een zee-officier tot inniger en betere gezamenlijke actie zal voeren, zonder dat die samenwerking tot bereiking van het doel van den strijd door onzekere communicatie-middelen behoeft onderhouden te worden.

Ofschoon toegegeven werd dat van manoeuvreeren der vijandelijke schepen in de nauwere vaargeulen b. v. in den Nieuwen Waterweg of in het Schulpengat wel geen sprake zal zijn, en aldaar dus de aanwezigheid van een zee-officier op de kustbatterij in mindere mate noodzakelijk is werd zijne tegenwoordigheid zeer noodig geacht daar waar een scheepsmacht zich kan ontwikkelen, b. v. vóór het fort bij IJmuiden, bij een méléé op de reede van Texel of bij nachtgevechten in het algemeen.

Over de rol welke die zee-officier zou te vervullen hebben liepen de gevoelens van den Commandant der Stelling van den Helder en van den Chef van den Marine Staf uiteen.

Wilde eerstgenoemde zich vergenoegen met een zee-officier, die den batterij-commandant als nautisch adviseur zou ter zijde staan, laatstgenoemde wenschte den zee-officier te belasten met het bevel over de batterij, mede op grond

van de overweging dat in het gevecht van kustversterkingen tegen schepen weinig gelegenheid is tot het geven van advies en het commando op het critieke oogenblik éénhoofdig behoort te zijn. Tegen een adviseur in vredes-tijd, ten einde den landmacht-officier batterijcommandant zooveel mogelijk in alle zaken van nautischen aard voor te lichten, had genoemd lid geen bezwaar.

De overige leden der Commissie konden zich met het denkbeeld om het bevel over een kustbatterij aan een zee-officier op te dragen niet vereenigen.

In de eerste plaats werd gevreesd dat de bevelvoering van een zee-officier over troepen der Landmacht tot conflicten aanleiding zou kunnen geven doch in hoofdzaak meende men dat ook de artillerie-officier, commandant der kustbatterij voldoende voor zijn taak berekend is.

Wel heeft gedurende eenigen tijd het bezwaar gegolden dat tengevolge van noodzakelijke overplaatsingen bij andere onderdeelen van het wapen der artillerie de wisseling van het officierspersoneel te veelvuldig voorkwam, doch in den laatsten tijd is hierin eene verandering gekomen, door meerdere stabiliteit in de commando's der kustbatterijen.

Van beter zicht op het manoeuvreeren der schepen stelt men zich weinig gunstige gevolgen voor omdat in verband met de vuurwijzen der Landmacht van den vasten wal het vuur in bepaalde standen wordt afgeven.

Ook het, door den Commandant der Stelling van den Helder aangevoerde argument, dat de zee-officier beter in staat is de kwetsbare punten der doelen te onderkennen werd door laatstgenoemde leden niet gedeeld. Zij meenden dat evenals de zee-officier zulks doet, ook de landmacht-officier zich door studie geheel op de hoogte van dit vraagstuk kan stellen.

Overigens konden deze leden zich wel vereenigen met het denkbeeld om zoowel in vredes- als in oorlogstijd een zee-officier als nautisch adviseur aan den Landmacht-officier batterijcommandant toe te voegen. De Chef van den Marine Staf wenschte zulks zooals reeds boven vermeld is, alleen voor vredes-tijd.

Alle leden meenden voorts dat het zeer in het belang van de leiding van het vuur der kustbatterijen zoude zijn, indien eene detachering als hierbedoeld ook in omgekeerden zin plaats kon vinden n.l. door artillerie-officieren der landmacht-commandanten van kustbatterijen gedurende eenigen tijd aan boord der oorlogschepen te doen vertoeven, om bij de schietoefeningen praktische ervaring op te doen.

Het vorenstaande werd samengevat in twee vragen welke door den Voorzitter aan de Commissie werden voorgelegd.

I. „Is het wenschelijk te achten dat de bediening der kustbatterijen overgaat van de Vesting-Artillerie bij de Marine?”

II. „Is het gewenscht, zoowel in vredes-tijd als in oorlogstijd, aan den commandant eener kustbatterij een zee-officier als adviseur toe te voegen en de commandanten van kustbatterijen in vredes-tijd gedurende de oefeningen aan boord van oorlogschepen te detacheren?”

ad I.

Werd ontkennend beantwoord.

De Chef van den Marine Staf wenschte echter de leiding van het vuur eener kustbatterij op te dragen aan een zee-officier.

ad II.

Werd bevestigend beantwoord behoudens dat de Chef van den Marine Staf alléén in vredes-tijd een zee-officier adviseur op de kustbatterij wenschte geplaatst te zien.

ad II. De Torpedoversperringen.

Ten aanzien van de wenschelijkheid van den overgang der torpedoversperringen naar het Departement van Marine waren de gevoelens der leden verdeeld. De leden der Commissie van de Landmacht waren tegen den overgang, de leden van de Zeemacht er voor.

De voorstanders van den overgang wezen er op dat feitelijk het geheele mijnwezen te water van nature bij de Zeemacht thuis behoort; het marine-personeel toch is gewend op het zoute water te werken, heeft kennis van den hydrografischen toestand der vaarwaters en is op de hoogte van de invloeden van getij, zeegang en wind; het Landmacht-personeel in het bijzonder de telkens afwisselende officieren moeten zulks telken male leeren. De zee-officier kan beter leiding nemen dan zulks bij den landmacht-officier het geval is en is ook op practisch gebied als zeeman de meerdere van het kader.

Bovengenoemde leden vreesden dat dit laatste bij den artillerie-officier niet altijd het geval zal zijn en dat deze in dit opzicht te veel op zijn kader zal moeten steunen.

Volgens de mededeelingen van den Chef van den Marine Staf zouden, tengevolge van gebrek aan personeel bij de Marine gedurende den aanvang van den Atjehoorlog en de veel personeel eischende blokkades op de N. kust van Sumatra de defensieve torpedo's onder beheer gekomen zijn van het Departement van Oorlog. Hadden die omstandigheden zich niet voorgedaan dan was vermoedelijk het geheele mijnwezen gekomen in handen van hen die daarvoor als vanzelf zijn aangewezen. Het werd door genoemde leden verkeerd geacht dezen toestand te bestendigen, te meer nu te verwachten is dat wij aan den aanvang staan van een nieuwe periode in het mijnwezen en dit bij de kustverdediging een groote rol zal gaan spelen door het gebruik van versper- of stroomijnen. De Russisch-Japansche oorlog heeft te dien aanzien gewichtige feiten aan het licht gebracht. De proeven met dit soort van mijnen worden bij ons te lande door het Departement van Marine genomen, terwijl door het Departement van Oorlog als eisch gesteld is dat zij, wanneer zij mochten worden ingevoerd door het Departement van Marine in beheer zullen worden genomen. Ze zijn echter aan te merken als en op ééne lijn te stellen met de defensieve torpedo's waardoor dan de eigenaardige toestand zal geboren worden dat een gedeelte der defensieve mijnen in handen is van de Zeemacht, en een ander gedeelte in die van de Landmacht, hetwelk door meergenoemde leden een ongewenschte toestand werd geacht. Ter wille van het groote voordeel om het geheele versperringswezen in ééne hand te hebben meenden zij zelfs dat tegen eventueel hogere kosten niet mocht worden opgezien.

De leden der Commissie, voorstanders van den bestaanden toestand brachten hiertegen in dat de tegenwoordige régeling goed werkte niet alleen, doch dat de ondervinding gedurende een reeks van jaren door het Korps Torpedisten der Landmacht opgedaan, door overgang bij de Marine dreigde verloren te gaan, terwijl zij, op gronden die hieronder nader zullen worden uiteengezet, vreesden dat het personeel hetwelk de zeeofficieren leden voor de torpedo-ersperringen wilden aanwijzen, geen voldoende waarborg zoude opleveren dat de versperringen even goed en even vlug zouden worden gelegd, welk laatste vooral een bedenkelijk euvel zou vormen bij plotseling opkomend gevaar.

Hierbij werd echter door den Commandant der Stelling van den Helder opgemerkt, dat indien de plannen der Commissie met betrekking tot uitbreiding van het aantal versperringen verwezenlijkt worden, het tijdig leggen daarvan zeer bevorderd zou worden door het ter plaatse, of voor IJmuiden te Amsterdam, aanwezig zijn van marine-personeel.

De Inspecteur der Artillerie deelde mede dat tengevolge van de thans genomen maatregelen, de tijd welken het Korps Torpedisten noodig heeft voor het leggen van versperringen belangrijk is ingekrompen en dat hij in dit opzicht zeker geen verbetering van den overgang naar het Departement van Marine verwachtte. Maar bovendien meende de Inspecteur der Artillerie dat nu hij aan Hoogerhand het denkbeeld had medegedeeld om het Korps Torpedisten ook te betrekken in de verdediging der bovenrivieren, van inundatiën en plassen en van de waterwegen in de Stelling van

Amsterdam, en daartoe samenwerking van de Korpsen Torpedisten en Pontonniers o.a. ook met het oog op het onbruikbaar maken van bruggen, gewenscht was, bij hem nog minder sprake kon zijn om voor het overbrengen van de torpedo-oversperringen onder het Departement van Marine te stemmen.

De Chef van den Marine Staf zag hierin evenwel geen argument tegen den overgang, omdat de Marine ook belast zou kunnen worden met den dienst der versperringen op bovenrivieren enz. Ook thans reeds ligt daar voor een gedeelte haar werkkring.

Een hoofdbezwaar tegen een eventueelen overgang werd gevonden in de omstandigheid dat de torpedodienst, zooals die voor de vaste versperringen na lange ervaring geregeld is, een afzonderlijk bedrijf vormt, hetwelk van degenen die er zich aan geven de geheele toewijding en werkkraft vordert, en niet naast andere functiën kan worden uitgeoefend.

Bovendien werd door den Chef van den Generalen Staf opgemerkt, dat waar de torpedo-oversperringen van uit de kustversterkingen beschermd en bestreken worden, beide onderdeelen der verdediging in ééne hand moeten blijven.

Om tot een betere vergelijking van beide toestanden te kunnen geraken werd het vraagstuk van het personeel der Marine hetwelk voor het leggen der torpedo-oversperringen in aanmerking zou kunnen komen, en de economische gevolgen daaraan verbonden, onder de oogen gezien.

Uitgaande van de sterkte welke het Korps Torpedisten der Landmacht noodig heeft werd een staat van het personeel samengesteld, hetwelk men zich voorstelde dat door de Zeemacht, in vervanging van dat der Landmacht, voor het leggen der versperringen zou moeten worden aangewezen (Zie Bijlage A).¹⁾

Het zou echter tot verkeerde gevolgtrekkingen leiden indien men meende dat al het op dien staat genoemde personeel zou moeten komen boven de tegenwoordige sterkte der Zeemacht.

Een gedeelte van het benodigde personeel is reeds bij de Marine. Na het leggen der versperringen zou het verder voor zijn oorspronkelijke bestemming (n.l. reserve der Marine) beschikbaar komen. Deze reserve groeit aan met de uitbreiding van het torpedo-materieel der Marine.

Door eenige leden, tegenstanders van den overgang, werd ernstig betwijfeld of men op deze reserve der Marine voor het aangegeven doel wel zal mogen rekenen. Er bestaat toch alle kans dat de Zeemacht spoediger met den vijand in aanraking zal komen, de reserve moet dan vermoedelijk een gedeelte van haar sterkte afstaan, op een tijdstip waarop zij nog voor de versperringen beschikbaar moet zijn.

Maar bovendien blijft in den tegenwoordigen toestand een groot gedeelte van het Korps Torpedisten na het voltooiën der versperringen ter bewaking daarvan achter. De vraag rijst of de reserve der Marine ook daarvoor aangewezen kan blijven.

Ook werd de vraag gesteld hoe de Marine moet handelen indien gedurende den oorlog meer achterwaarts in de benedenrivieren en zeearmen, of wel op de bovenrivieren, versperringen moeten worden gelegd; op de reserve der Marine valt dan bezwaarlijk te rekenen.

Aan de andere zijde werd door de voorstanders van den overgang aangevoerd, dat het niet meer bij de versperringen benodigde personeel bij de Landmacht geen werkkring vindt overeenkomstig zijn opleiding; aangezien het naar het Depôt van het Korps Pontonniers overgaat, terwijl bij de Marine het niet meer bij de versperringen noodige personeel bij het torpedo- en mijnwezen van de Zeemacht gebruikt kan worden en dus beter geutiliseerd wordt, terwijl werd opgemerkt dat bewaking vanersperringen niet geheel door torpedo-personeel behoeft te geschieden.

Verder zou een gedeelte van het voor het leggen der versperringen noodige

¹⁾ Niet in dit Tijdschrift opgenomen.

personeel gevonden kunnen worden door daarvoor te bestemmen de bemanning der kleine torpedobooten, die bij mobilisatie in de 2de linie van defensie komen en dus het laatst in dienst gesteld zullen worden.

Door de tegenstanders werd weder, op overeenkomstige gronden als hierboven, betwijfeld of men op deze bemanning voor het leggen, en in nog hoogere mate voor het bewaken, der versperringen zou mogen rekenen.

De leden zee-officieren vestigden er de aandacht op dat bij invoering der versperringen, het daartoe vereischte personeel en materieel dienst kan presteeren bij het leggen en in goeden staat houden der permanente versperringen, en daarna bij den bewakings- en contrôledienst.

Bovendien bezit de Marine in het beschikbare torpedo-personeel van in herstelling en aanbouw zijnde schepen eene reserve die eveneens voor de versperringen kan worden benut. (Hoewel afwisselend in sterkte zou dit personeel thans bestaan uit het torpedo-personeel van 1 pantserschip type *Heemskerk* — in aanbouw — 1 schip type *Evertsen* — in herstelling — en 4 schepen *Holland* — *Utrecht*, welke niet in dienst komen.)

Ten slotte werd er op gewezen dat het Korps Torpedisten der Marine, aanvankelijk bestemd voor de behandeling der spartorpedo's, bij de afschaffing van dit materieel is vrijgekomen en, hoewel thans ingedeeld bij het torpedomakerspersoneel bij de behandeling der vischtorpedo's, een voor dit Korps zeer geschikt emplot zou vinden bij de mijnversperringen.

Eindelijk beschikt, de Marine in de 5de lichteing der Zeemilitie nog over een algemeene reserve waaronder torpedisten, stokers-torpedodienst en matrozen. Een verhooging van het jaarlijks contingent der Zeemilitie zou dan ook bij doorvoering van den onderwerpeliijken overgang niet noodig zijn.

De inspecteur der Artillerie meende dat door het afwisselend personeel een toestand zou ontstaan die geen zekerheid geeft voor een spoedig doeltreffende verzekering der versperringen, waar de dienst bij het Korps Torpedisten van officieren, kader en manschappen de geheele persoon eischt.

Er is getracht eene vergelijking te maken ten aanzien van de kosten van den tegenwoordigen toestand en dien na overgang naar het Departement van Marine daarbij het boven medegedeelde omtrent de indeeling van het marine-personeel tot grondslag nemende. Aangezien het zeer moeilijk is alle invloed hebbende factoren in rekening te brengen, kan aan de becijfering der kosten slechts eene betrekkelijke waarde worden toegekend. Zoo zijn de uitgaven verbonden aan het marinepersoneel bestemd voor het leggen der versperringen berekend op f 138.716 (Zie bijlage B).¹⁾ Wanneer echter het contingent zeemiliciens voor de Marine niet behoef te worden uitgebreid en de op bijlage A vermelde miliciens reeds nu bij de Zeemacht zijn ingedeeld, kan bovenstaand bedrag reeds dadelijk verminderd worden met f 19.220. — zoodat de kosten worden teruggebracht tot f 116.495. —

Trekt men hiervan ook af de betaling en voeding van de bemanningen en de reserve die op dit oogenblik bij de Marine voor het leggen der versperringen beschikbaar zouden zijn, n.l. 3 majoors-torpedist, 5 sergeanten-torpedist, 12 korporaals-torpedist en 50 matrozen-torpedist, zijnde een bedrag van f 35.350, — dan komt men tot een eindsom van 84.149. —

Verricht men een berekening van de uitgaven ten behoeve van het Korps Torpedisten, daarbij de miliciens buiten rekening latende omdat deze na opheffing van het Korps vermoedelijk toch bij de Landmacht ingedeeld zullen blijven, dan verkrijgt men als eindresultaat een bedrag van f 96.574, — zoodat de overgang aan den lande een besparing zou geven van ± f 12.000. —, ware het niet dat men nog rekening moest houden met huur van stoombooten voor practische oefeningen der kust-artillerie en van het Korps Pontonniers; waarvoor thans de stoombooten van het Korps Torpedisten gebruikt

¹⁾ Niet in dit Tijdschrift opgenomen.

worden, en welke huur geschat wordt op een jaarlijksch bedrag van ± f 5000.—, komende deze som dus in mindering van de hierbovengenoemde besparing, tenzij ten allen tijde en op elk gewild oogenblik gerekend zou kunnen worden op sleephulp der Marine, hetwelk door sommige leden aan twijfel onderhevig werd geacht.

Het VIIIste Hoofdstuk der Staatsbegrooting zou, zooals eene berekening geleerd heeft, bij opheffing van het Korps Torpedisten, en onder bovenvermeld voorbehoud wat de miliciens betreft, ontlast worden met een bedrag van f 37.498.— bij voltallige sterkte van het Korps aan kader en vrijwilligers, en van f 74.146.— bij de sterkte op 1 Januari 1906. Hiervan moeten dan nog feitelijk de bovengenoemde f 5000.— voor stoomboothuur worden afgetrokken. Verder is bij deze besparing op het VIIIste Hoofdstuk geen rekening gehouden met de pensioenen, de voor oefening te verschieten munitie van het kader en vrijwilligers, de onderhoudskosten der kazerne, enz.

Door den Inspecteur der Artillerie kon op grond zijner becijferingen met deze berekeningen niet worden ingestemd en vestigde hij er de aandacht op dat alle betrekkingen bij de Marine beter betaald worden dan bij de Landmacht, en o.a. een zeemilicien per jaar kost ± f 338, een milicien-torpedist van de Landmacht ± f 200.

Uit het bovenstaande blijkt dat de besparing voor het Rijk in elk geval gering zou zijn, terwijl men bij andere indeeling, b.v. van de beschikbare reserve der Marine, zelfs tot eene andere conclusie zou kunnen geraken.

Ten voordeele van den overgang is verder nog aangevoerd, dat gebouwen en terreinen te Brielle ten bate van 's Rijks schatkist verkocht zouden kunnen worden, hoewel betwijfeld werd of die verkoop in een plaats als Brielle wel veel zou opleveren. Ook werd het economischer geacht, wanneer men voor herstellingen aan vaartuigen enz. de Marinewerven achter de hand had, dan wanneer zulks hetzij door particulieren, hetzij in eigen beheer bij het Korps Torpedisten moest geschieden.

De voor herstellingen noodige kosten zijn echter reeds in bovenstaande becijfering opgenomen.

Ten slotte achtte de Chef van den Generalen Staf, niet overtuigd dat eene eventueele overname door Marine tot verbetering zou leiden, het een groot bezwaar dat met den overgang bij de Marine ongetwijfeld een periode gepaard zou gaan, gedurende welke het marine-personeel zich nog in dezen, voor hen nieuwen, tak van dienst moet inwerken en dan minderwaardig zou zijn aan het personeel van den torpedodienst der Landmacht.

Het verloren gaan der traditie welke zich gedurende het bestaan van het Korps gevormd heeft, en welke berust op de zeer goede diensten door het Korps aan den Lande bewezen, werd door genoemden Opperofficier een groot nadeel geacht, terwijl ook z.i. niet onvermeld mag worden gelaten, dat het overbrengen van de torpedoversperringen naar de Marine een ongunstigen indruk op de publieke meening zou maken. Het zou alle schijn hebben alsof de officieren der Landmacht in hunne taak waren te kort geschoten.

De vraag „*moet het wenschelijk worden geacht de torpedoversperringen onder het Departement van Marine te brengen?*” werd door de Commissie met drie tegen twee stemmen *ontkennend* beantwoord.

De leden zee-officieren der Commissie vermeenden, zooals reeds boven werd vermeld, de vraag in bevestigenden zin te moeten beantwoorden.

*De Luitenant-Generaal,
Adjutant in Buitengewonen Dienst van
Hare Majesteit de Koningin,
Chef van den Generalen Staf,
Voorzitter der Commissie,*

A. KOOL.

Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1911.

VIIIste HOOFDSTUK.

ONTWERP VAN WET.

Wij WILHELMINA, bij de gracie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, volgens de artikelen 123 en 124 der Grondwet, de algemeene begrooting jaarlijks moet worden vastgesteld; Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ARTIKEL 1. Het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1911, betreffende het *Departement van Oorlog*, wordt vastgesteld als volgt:

Iste Afdeling.

Kosten van het Departement.

ART. 1. Traktement van den Minister	f 12,000,—
ART. 2. Traktemeten van den secretaris-generaal en van de verdere ambtenaren en bedienden, voor zoover deze jaarwedden niet uit het volgend artikel moeten bestreden worden	195,625,—
ART. 3. Periodieke traktemensverhoogingen, in vorige jaren toe- gekend en in den loop van het begrootingsjaar nog toe te kennen aan de in <i>artikel 2</i> bedoelde ambtenaren beneden den rang van adjunct-commies en aan de bedienden	20,275,—
ART. 4. Toelagen van officieren, gepensioneerde officieren, on- derofficieren en mindere militairen, ter zake hunner plaatsing of detachering bij het Departement en toelagen en daggelden van andere tijdelijk bij het Departement werkzaam gestelde personen	15,703,—
ART. 5. Toelagen voor het verlies van het genot der leges, alsmede aan den ambtenaar bij het Departement, belast met de in- vordering dier leges als vergoeding wegens den hem opgelegden last tot zekerheidstelling voor zijn beheer.	3,265,—
ART. 6. Bureel- en lokaalbehoefden, drukwerk en kleine uitgaven bij het Departement	30,000,—
ART. 7. Reis- en verblijfkosten van den Minister, van den secre- retaris-generaal en van het verder personeel bij het Departement geplaatst of gedetacheerd	500,—
	f 277,368,—

IIde Afdeling.

Bezoldiging van het personeel der staven van het leger.

ART. 8. Traktemeten, toelagen, vergoedingen en schadeloos- stellingen van de officieren van den grooten staf.	f 53,425,—
ART. 8bis. Als voren van het commando van het veldleger.	53,525,—
ART. 9. Als voren van den generalen staf.	97,017,—
ART. 10. Als voren van den provincialen staf.	35,500,—
ART. 11. Als voren van den plaatselijken staf.	48,483,—
ART. 12. Traktemeten van opzichters-bureelambtenaren op de bureelen van linie- en stellingcommandanten	2,920,—
	f 290,870,—

IIIde Afdeeling.

Bezoldiging van het personeel der militaire administratie.

ART. 13. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de intendanten en toelagen van officieren, bij de intendance gedetacheerd	f	66,700,—
ART. 14. Traktementen toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de kwartiermeesters		253,975,—
ART. 15. Als voren van de magazijnmeesters, hoofden van de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting en van de luitenants-kwartiermeester, assistent-magazijnmeesters bij die inrichtingen		14,642,—
	f	335,317,—

IVde Afdeeling.

Bezoldiging van het personeel der verschillende wapens, der landweer en van op proef in dienst gestelde jongelingen.

ART. 16. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de officieren van het wapen der infanterie, van de officieren van de compagnieën hospitaalsoldaten en van de officieren van de compagnie administratietroepen	f	2,114 935,—
ART. 17. Als voren van het wapen der cavalerie		317,033,—
ART. 18. Als voren van het wapen der artillerie.		974,042,—
ART. 19. Als voren van het wapen der genie, en toelagen van officieren van andere wapens, bij het regiment genietroepen gedetacheerd		247,525,—
ART. 20. Traktementen, toelagen en tegemoetkomingen van officieren van de landweer en van reserve-officieren, dienstdoende bij de landweer		171,203,—
ART. 21. Traktementen, vergoedingen en tegemoetkomingen van opzichters van fortificatiën, van buitengewone opzichters van fortificatiën en van opzichters-bureelambtenaren der genie, vergoedingen van opzichters van den vestingtelegraafdienst, daggelden en toelagen van militaire wachters en traktementen en loonen van personeel tot bediening van de drinkwatervoorziening van de Stelling van Amsterdam		139,589,—
ART. 22. Jaarwedden, soldijen, daggelden, toelagen, tegemoetkomingen en verdere vergoedingen van onderofficieren en soldaten van het wapen der infanterie of daarbij gedetacheerd van andere wapens, van de onderofficieren en soldaten van de compagnieën hospitaalsoldaten, van de compagnie administratietroepen, van de landweer en van op proef in dienst gestelde jongelingen.		2,331,378,—
ART. 23. Jaarwedden, soldijen, daggelden, toelagen, tegemoetkomingen en verdere vergoedingen van onderofficieren en soldaten van het wapen der cavalerie of daarbij gedetacheerd van andere wapens		431,545,—
ART. 24. Jaarwedden, soldijen, daggelden, toelagen, tegemoetkomingen en verdere vergoedingen van onderofficieren en soldaten van het wapen der artillerie of daarbij gedetacheerd van andere wapens, alsmede van de onderofficieren en soldaten van de landweer		1,161,315,—
ART. 25. Jaarwedden, soldijen, daggelden, loonen, toelagen, tegemoetkomingen en verdere vergoedingen van onderofficieren en soldaten en van verder personeel van het regiment genietroepen of daarbij gedetacheerd van andere wapens, alsmede van de onderofficieren en soldaten van de landweer		201,149,—
	f	8,089,714,—

Vde Afdeeling.

Kosten van voeding van onderofficieren en soldaten en van op proef in dienst gestelde jongelingen.

ART. 26. Aanschaffing van graan, meel, brandstoffen en hetgeen verder noodig is voor het bereiden van brood;

aanschaffing en onderhoud van materieel voor het vervoeren en bewaren van brood.	f 356,713,—
ART. 27. Aanschaffing van brood en vergoeding wegens gemis van brood; aanschaffing en onderhoud van materieel voor het vervoeren en bewaren van brood.	126,944,—
ART. 28. Aanschaffing en onderhoud van vee; aanschaffing van levensmiddelen, waaronder verduurzaamde levensmiddelen en beschuit; koffie en melk ten dienste van de wachten; kosten van aanschaffing, en kosten, vallende op het gebruik en het onderhoud van werktuigen, gereedschappen en verder materieel ten behoeve van het inkoop, bereiden en uitdeelen van levensmiddelen; kosten van verdere benodigdheden in de soldatenkeuken en uitgaven wegens personeele hulp voor de bereiding van levensmiddelen; na aftrek van de opbrengst van den afval van geslacht vee, dat niet door een aannemer is geleverd.	1,858,337,—
ART. 29. Bijslag op de soldij tot aankoop van groenten en verdere kleine benodigdheden voor de soldatenmenages en schadeloosstelling wegens gemis van voeding.	472,786,—
ART. 30. Reis- en verblijfkosten en verdere kosten, vallende op de keuring van levensmiddelen en vee	3,200,—
	<hr/>
	f 2 817,980,—

Vide Afdeling.

Kosten van kleeding en uitrusting van onderofficieren en soldaten en van op proef in dienst gestelde jongelingen, van ledergoed en paardetuig en van onderhoud van wapenen.

ART. 31. Traktementen, loonen en tegemoetkomingen van het personeel der kleermakerijen bij de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting en bij het instructie-bataljon en arbeidsloonen voor den aanmaak van kleeding	f 173,000,—
ART. 32. Aanschaffing van kleeding en uitrusting en van grondstoffen en andere benodigdheden tot aanmaak daarvan, van tot de uitrusting behorende onderscheidingsteekenen en van modellen van kleeding en uitrusting; kosten, vallende op de keuring van een en ander; wijziging van kleeding en uitrusting.	1,373,036,—
ART. 33. Maat nemen, van pas maken en onderhouden van kleeding en uitrusting; vergoeding wegens het voor eigen rekening onderhouden van kleeding en uitrusting; uitgaven voor verschillende voorwerpen, waarvan de militairen boven en behalve het stel kleeding en uitrusting, wapenen en ledergoed, moeten worden voorzien; benodigdheden voor het in goeden staat houden van kleeding en uitrusting in deponcer- en kleedingskamers; benodigdheden voor het merken en nummeren; aanzuivering van schuld van militairen, die worden overgenomen van het Departement van Marine en van het Departement van Koloniën; uit te betalen tegoed op de rekeningen van onderofficieren en soldaten, daaronder begrepen het tegoed, waarop het recht in vorige jaren is ontstaan; verdere uitgaven, waarmede de rekeningen van die militairen worden belast; na aftrek van de sommen, welke worden ingehouden op de soldij van onderofficieren en soldaten, en van de sommen, welke vrijwillig worden gestort	474,200,—
ART. 34. Reinigen en herstellen van onderkleeding, handdoeken, zakdoeken, werk- en stalbroeken en werk- en stalkielen van soldaten	150,000,—

ART. 35. Toelagen voor eerste uitrusting van vaandrags en kornetten ; vergoeding van reserve-opzichters van fortificatiën en aan reserve-adjudanten-onderofficier voor eerste aanschaffing en voor onderhoud van wapenen, kleeding en uitrusting	f 27,775,—
ART. 36. Aanschaffing en wijziging van ledergoed, van paardetuig voor de cavalerie — de adjudanten-onderofficier van dat wapen inbegrepen — en voor officieren, die niet tot het houden van dienstpaarden gerechtigd zijn, doch diensten te paard moeten verrichten ; van trommen, hoorns en trompetten met toebehooren, van stokken voor sergeanten- en korporaals-tamboer en van pioniergereedschappen, waaronder benoedigdheden tot het onbruikbaar maken van spoorwegen en telegraaflijnen ; kosten, vallende op de keuring van een en ander	152,930,—
ART. 37. Herstelling en onderhoud van de in het vorige artikel genoemde voorwerpen	60,000,—
ART. 38. Herstelling en onderhoud van wapenen ; daggelden en loonen van oppassers op de wapenkamers en van personeel, belast met werkzaamheden in voor de landweer beschikbaar gestelde magazijnsruimten ; benoedigdheden voor het onderhouden van wapenen in de wapenkamers bij de korpsen en in de vorenvermelde magazijnsruimten	50,000,—
	f 2,460,941,—

VIIde Afdeling.

Kosten van huisvesting, stalling, nachtligging en reiniging.

ART. 39. Huisvesting van officieren, huisvesting en voeding van onderofficieren en soldaten, zoomede stalling van paarden, een en ander krachtens de wet houdende bepalingen betreffende de inkwartieringen, en kantonnementskosten voor zoover de hier omschreven uitgaven niet het gevolg zijn van oefeningen, als bedoeld bij artikel 57a.	f 2,000,—
ART. 40. Huisvesting en voeding bij de ingezetenen, zoomede daggelden en tegemoetkomingen van in te lijven manschappen en opgeroepen verlofgangers der nationale militie, van naar het buitenland vertrekkende miliciens, die binnen vier maanden na hunne inlijving wegens lichaamsgebreken worden ontslagen en van personeel van het reserve-kader en van de landweer	14,000,—
ART. 41. Huur van gebouwen of gedeelten daarvan tot huisvesting van gehuwde militairen beneden den rang van officier en van hunne gezinnen en vergoeding wegens gemis van vrije woning aan genoemde militairen	105,261,—
ART. 42. Verlichting en verwarming van wachtlokalen ; verlichting van soldatenkamers, van kazerneploinen, aanhoorigheden van kazernen, stallen, en niet tot oefening dienende kamp- en andere terreinen ; brandstoffen tot verwarming van de door ongehuwde soldaten bewoonde lokalen in de kazernen ; aanschaffing, huur en onderhoud van de kachels met toebehooren, bestemd voor onderofficiers- en soldatenkamers ; aanschaffing van kleine geriefelijkheden voor soldatenkamers ; aanschaffing en onderhoud van benoedigdheden in arrestkamers ; aanschaffing en onderhoud van contrôle klokjes ; kosten, vallende op het in gereedheid brengen van niet tot oefening dienende kampterreinen, bivaks en dergelijke ; drinkwater in de garnizoenen, waaronder begrepen kosten voor het bedienen van motoren en pompen ten dienste van waterleidingen ; kleine uitgaven ten behoeve van het jaarlijksch onderzoek, bedoeld bij art. 29 der Landweeerwet	221,000.—
ART. 43. Aanschaffing en onderhoud van gereedschappen en andere benoedigdheden tot het schoonhouden van militaire gebouwen, in gebruik bij de korpsen van het leger	21,150,—

ART 44. Daggelden, loonen en tegemoetkomingen van personeel voor het reinigen van kazerneploinen, van aanhoorigheden van kazernen en van wachtlokalen	80,000,—
ART. 44bis. Loonen voor tijdelijk in dienst genomen burgerwerklieden tot het verrichten van werkzaamheden van huishoudelijke aard bij de korpsen van het wapen der infanterie	20,000,—
ART. 44ter. Aanschaffing, onderhoud en reiniging van werkkleeding ten behoeve van het in <i>artikel</i> 44 bedoelde personeel	1,216,—
ART. 45. Aanschaffing, onderhoud en reiniging van slaapfournituren ; aanschaffing en snijden van ligstroo ; kosten, vallende op de keuring van een en ander ; vergoeding wegens gemis van slaapfournituren	163,710,—
ART. 46. Uitgaven voor het reinigen van het lichaam en voor scheren en haarsnijden van ongehuwde soldaten	33,000,—
	f 661,337,—

VIIIste Afdeeling.

Aanschaffing, voeding en verzorging van paarden.

ART. 47. Aanschaffing van paarden	f 278,290,—
ART. 48. Reis- en verblijfkosten en verdere uitgaven, vallende op de aanschaffing van paarden	27,430,—
ART. 49. a. Daggelden, loonen en toelagen van geëmployeerden bij fouragemagazijnen en van personen, die diensten hebben verricht bij paardenkeuringen	f 600,—
b. verdere kosten op die keuringen vallende	400,—
c. kosten, vallende op de bewaring van paardetuig en verdere behoeften ten dienste van eene eventueele paardenvordering	<i>Memorie.</i>
	1,000,—
ART. 50. Aanschaffing van fourage en vergoeding van officieren, die voor hunne dienstpaarden geen fourage in nature genieten; vergoeding wegens het in voorraad houden van fourage ; aanschaffing van strooisel en huur van weiden ; reis- en verblijfkosten en verdere kosten, vallende op de aanschaffing van fourage en het huren van weiden	1,495,221,—
ART. 51. Hoefbeslag, hoevensmeer en getha-pertja ; stal- en manegebehoefden ; benoedigdheden voor het merken, meten, voederen, drenken en voor de verdere verzorging van paarden ; materieel voor fourage magazijnen ; aanschaffing en onderhoud van voertuigen voor den dienst bij het remontedepot ; kosten van het onderricht aan de rij- en hoefsmidschool	91,620,—
	f 1,893,561,—

IXde Afdeeling.

Studiën, onderwijs en oefeningen.

ART. 52. Kosten, vallende op het bijwonen door officieren van enkele lessen aan Universiteiten en aan de Technische Hoogeschool	f 2,400,—
ART. 53. Kosten van nasporingen en studiën op het gebied der Nederlandsche krijgsgeschiedenis en van openbaarmaking van de uitkomsten daarvan : a. toelage van den directeur van het Krijgsgeschiedkundig archief en van andere bij dat archief werkzaam gestelde personen f 1,800,— b. reis- en verblijfkosten en verdere kosten	1,062,—
	2,862 —
ART. 53. Kosten van het onderwijs aan de cursussen bij het wapen der infanterie, van het schoolonderwijs bij de korpsen, van het onderwijs in exercitie- en dienstreglementen, schermen, gym-	

nastiek, voltige, zwemmen, schaatsenrijden, dansen, muziek, en andere voor militairen noodige en nuttige vakken;	
beloeningen aan onderwijzers en prijzen aan leerlingen;	
aanschaffing van exercitie- en dienstreglementen, kosteloos te verstrekken aan onderofficieren en soldaten;	
onderhoud der korpsboekeringen.	f 63,800,—
ART. 55. Kosten van praktische en theoretische oefeningen van officieren, van oefeningen in het paardrijden van onbereden officieren in garnizoensplaatsen waar geen bereden troepen zijn gevestigd, van oefeningen in het schieten en van het deelnemen aan wedstrijden in het schieten, de gymnastiek, het schermen en van andere militaire oefeningen;	
prijzen en beloeningen aan onderofficieren en soldaten bij de oefeningen in het schieten en andere militaire oefeningen;	
vaandels, standaards, richtvlaggen, exercitielijnen en dergelijke benodigdheden	63,745,—
ART. 56. Kosten, vallende op de aanschaffing, het onderhoud, de wijziging en de huur van rijwielen voor den dienst bij de korpsen;	
reis- en verblijfkosten en verdere kosten, vallende op de keuring daarvan	39,088,—
ART. 56bis. Kosten, vallende op de aanschaffing het onderhoud en het gebruik aan de koetswerken voor vrachtautomobielen en van motorrijwielen	1,000,—
ART. 57. Kampeeren en manoeuvres:	
a. kosten van oefeningen van officieren en troepen buiten hunne standplaatsen, daaronder begrepen de kosten van huisvesting van officieren, van huisvesting en voeding van onderofficieren en soldaten, zoomede van stalling van paarden, een en ander krachtens de wet houdende bepalingen betrekkelijk de inkwartieringen, van drinkwater, ligstroom, lichtstoffen, hout voor bivakvuren, kantonnementskosten, bruggemateriaal, benodigdheden voor pionierarbeid en verdere op de oefeningen vallende kosten, alsmede vergoeding van schade, welke is toegebracht aan eigendommen van bijzondere personen, voor zoover die vergoeding te voren is bedongen of daarna door eene daartoe benoemde commissie is geschat f 92,600,—	
b. toelagen en loonen van het personeel, dat aan de oefeningen deelneemt, daaronder begrepen personeel van de koloniale reserve	132,900,—
c. reis- en verblijfkosten, kosten van vervoer, tol-, brug-, weg- en veergelden.	250,300,—
	475,800,—
ART. 58. Kosten, vallende op den postduivendienst:	
a. traktementen, toelagen, premiën en beloeningen van personeel belast met toezicht en verzorging	f 2,485,—
b. reis- en verblijfkosten en verdere kosten	4,715,—
c. subsidie aan de Nederlandsche Maatschappij tot bescherming van de postduif	50,—
	7,250,—
ART. 59. Kosten van locale oefeningen van landweerafdelingen.	10,000,—
ART. 60. Kosten van het voorbereidend militair onderricht en van oefeningen met het reservékader buiten het leger;	
a. vergoedingen en beloeningen van personeel met het onderwijs en toezicht belast	f 24,150,—
b. reis- en verblijfkosten, huur, verwarming en verlichting van oefeningslokalen, schoonhouden van geweren en verdere uitgaven.	39,675,—
	63,825,—
ART. 61. Uitgaven ten dienste der verhooging van 's landsweerbaarheid door oefeningen buiten het leger:	
a. kosten van schietonderricht buiten het leger	f 23,100,—
b. uitgaven ten behoeve van weerbaarheidskorpsen en afdelingen, daaronder begrepen kosten van voeding, kleeding en uitrusting, huisvestingen nachtlegeren alle verdere uitgaven ten behoeve van en in verband met de oefen-	

ningen en wedstrijden van bedoelde korpsen en afdeelingen, zoomede vergoedingen voor zoodanige uitgaven, met uitzondering evenwel van subsidiën ;		
een en ander voor zooveel die uitgaven en vergoedingen ten laste van het Departement van Oorlog moeten worden gebracht		f 1,000,—
c. subsidie aan het hoofdbestuur der Vereeniging Volksweerbaarheid		3,500,—
d. subsidie aan het hoofdbestuur van de Koninklijke Nederlandsche Weerbaarheidsvereening		2,000,—
		f 29,600,—
ART. 62, a. Subsidiën aan vereenigingen voor volks oefeningen in de gymnastiek en het schermen en ter beoefening van openluchtspelen		
		f 5,100,—
b. subsidie aan het hoofdbestuur van den Nederlandschen Bond voor lichamelijke opvoeding		2,400,—
c. subsidie aan de Militaire Sportvereening te 'sGravenhage		1,600,—
d. subsidiën aan den Koninklijken officiers- en aan den Koninklijken onderofficiersschermbond		1,000,—
		10,100,—
ART. 63. Subsidie aan de Vereeniging ter bevordering der paardenfokkerij in Nederland		600,—
ART. 64. Subsidie aan de Nederlandsche Vereeniging voor Luchtvaart		1,000,—
		f 771,070,—

X de Afdeling.

Administratiekosten.

ART. 65. Belooningen voor bedienden bij de bureau's van den chef van den generalen staf en van den hoofdintendant		f 2,363,—
ART. 66. Bureel- en administratiekosten voor de staven van het leger, voor intendanten en kwartiermeesters, voor de wapenkorpsen en voor de landweer		127,211,—
ART. 67, a. Druk- en bindwerk ten dienste van het leger f 21,000,—		
b. honorarium voor het schrijven van opstellen over militaire onderwerpen en loon voor het corrigeeren van drukproeven		800,—
		21,800,—
ART. 68. Aandeel van het Departement van Oorlog in de kosten, vallende op de werkzaamheden van den Raad van Defensie, met uitzondering van de reis- en verblijfkosten en vacatiegelden		500,—
ART. 69. Toelagen, schrijffloonen, drukwerk en verdere uitgaven, verbonden aan de werkzaamheden van bij Koninklijk besluit of door den Minister van Oorlog benoemde commissiën, voor zoover die uitgaven niet moeten worden bestreden uit andere artikelen der begrooting		1,000,—
ART. 70. Schrijf- en teekenbehoefden voor aangewezen commandanten van stellingen, van forten en van groepen van versterkte plaatsen, alsmede voor officieren, belast met het opmaken van memoriën betreffende de approviandeering van forten en versterkte plaatsen		300,—
		f 153,174,—

XI de Afdeling.

Verschillende uitgaven bij de staven en diensten en de wapenkorpsen.

ART. 71. Gratificatiën en kosten van vervoer van officieren, die bij het leger in Nederlandsch-Indië worden gedetacheerd		Memorie.
ART. 72. Voorschotten aan officieren, die een dienstpaard verliezen, of opnieuw tot het houden van een dienstpaard verplicht worden, doch daarvoor van Rijkswege geene vergoeding genieten		f 3,500,—

ART. 73. Kosten van medailles en andere onderscheidingsteekenen, met uitzondering van die in artikel 32 bedoeld; gratificatiën aan de medailles verbonden, zoomede gratificatiën aan mindere geëmployeerden en werklieden, die korten tijd vóór zij op eene medaille aanspraak verkrijgen, den dienst moeten verlaten	f	8,000,—
ART. 74. Toelagen voor de muziekkorpsen bij de infanterie		8,644,—
ART. 75. Gratificatiën voor eens aan onderofficieren en soldaten, die wegens lichaamsgebreken, zonder verdere aanspraak op verzorging, uit den dienst worden ontslagen en vergoedingen aan gezinnen van overleden gehuwde onderofficieren en soldaten		9,000,—
ART. 76. Vergoedingen ingevolge art. 113bis der Militiewet 1901 en art. 15bis der Landweeerwet		550,000,—
ART. 77. Werfkosten, daaronder begrepen premiën van miliciens, die vrijwillig onder de wapenen blijven		87,000,—
ART. 78. Kosten tot verzekering en uitoefening van den eeredienst bij de militairen in de garnizoensplaatsen, daaronder begrepen tegemoetkomingen aan predikanten, geestelijken en onderwijzers		10,900,—
ART. 79. Begrafeniskosten van militairen		1,500,—
	f	678,544,—

XII de Afdeling

Geneeskundige dienst.

ART. 80. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de officieren van gezondheid	f	321,145,—
ART. 81. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de militaire paardenartsen		78 225,—
ART. 82. Traktementen, toelagen, vergoedingen, tegemoetkomingen en schadeloosstellingen van de militaire apothekers en apothekersbedienden		94,454,—
ART. 83. Traktementen van de ambtenaren en bedienden en loon van een tijdelijk schrijver bij het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst		8,619,—
ART. 84. Traktementen, loonen en tegemoetkomingen van de ambtenaren en geëmployeerden bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen		21 345,—
ART. 85. Toelage voor het verlies van het genot der leges		132,—
ART. 86. Traktementen, toelagen, vergoedingen, tegemoetkomingen en schadeloosstellingen van de administrateurs en tijdelijke administrateurs, daggelden en vergoedingen van de geëmployeerden en loonen en tegemoetkomingen voor de kleermakers en naaisters bij de militaire hospitalen		139,689,—
ART. 87. Kosten van voeding en verpleging van zieken en van geëmployeerden in de militaire ziekeninrichtingen, met uitzondering van de kosten van levensmiddelen, die uit de militaire verplegingsinrichtingen worden verstrekt; kosten van aanschaffing en onderhoud van meubilair, van voorwerpen van ligging en kleeding voor de zieken en van kleeding en uitrusting voor de geëmployeerden en van verdere inventarisgoederen; kosten van verwarming, verlichting en schoonhouden; hospitaalsoldijen; kosten, vallende op het onderricht van geëmployeerden en hospitaalsoldaten; vervoerkosten van ouders, voogden en echtgenooten van ter verpleging opgenomen militairen; begrafeniskosten van administrateurs en verdere militairen beneden den rang van officier en van geëmployeerden; kosten van onderhoud van wandelplaatsen en alle verdere huishoudelijke uitgaven, de militaire ziekeninrichtingen betreffende		167,687,—
ART. 88. Kosten, vallende op de verpleging van zieken, buiten de in art. 87 bedoelde inrichtingen, met inbegrip van de hospitaalsoldijen van verpleegde militairen, en op de genees en heelkundige		

verzorging door anderen dan de officieren van gezondheid bij de landmacht en de militaire apothekers, benevens vervoerkosten van ouders, voogden en echtgenooten van verpleegd wordende militairen	f 46,220,—
ART. 89. Kosten, vallende op het aanschaffen van geneesmiddelen; kosten, vallende op den aanmaak, de aanschaffing, herstelling, wijziging en het onderhoud van brancards en andere voertuigen ten behoeve van den geneeskundigen dienst, zoodmede van chirurgicale, orthopedische, pharmaceutische en andere benoodigdheden voor militairen en andere personen, die aanspraak hebben op geneeskundige verzorging voor rekening van het Departement van Oorlog;	
uitgaven voor 's Rijks magazijn van geneesmiddelen en voor de militaire apotheken, zoodmede kosten voortvloeiende uit de uitoefening van den militairen geneeskundigen dienst buiten de militaire ziekeninrichtingen	67,500,—
ART. 90. Kosten van geneeskundige behandeling van paarden door burgerlijke veeartsen;	
kosten, vallende op het verrichten van onderzoekingen naar de oorzaken van en de voorbehoedmiddelen tegen besmettelijke paardenziekten en op het nemen van maatregelen tot voorkoming of wering van die ziekten, met inbegrip van vergoeding voor ont-eigende paarden van officieren en voor verbrande of vernietigde goederen van officieren, onderofficieren en soldaten, en voor het weghalen en begraven van gestorven en afgemaakte paarden	6,050,—
ART. 91. Bureel- en administratiekosten en advertentiekosten	6,100,—
ART. 92. Reis- en verblijfkosten, wegens keuring van instrumenten en andere benoodigdheden	200,—
ART. 93. Gratificatiën van geëmployeerden bij ontslag uit den dienst en vergoedingen aan gezinnen van overleden militair personeel	500,—
ART. 94. Huur van gebouwen of gedeelten daarvan tot huisvesting van gehuwde apothekersbedienden en geëmployeerden en van hunne gezinnen en vergoeding wegens gemis van vrije woning van genoemde personen	29,000,—
	f 986,866,—

XIII de Afdeling.

Inrichtingen van onderwijs.

A. Kosten van de Hoogere Krijgsschool.

ART. 95. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van den directeur en de officieren-leeraren; bijslag op traktement, toelagen en gratificatiën van leerlingen;	
traktementen van vaste burgerlijke leeraren en verdere ambtenaren; belooningen van leeraren, niet behoorende tot het vaste personeel;	
vergoedingen van leeraren der Rijkshoogere land-, tuin- en boschbouwschool en van den directeur en leeraren van de afdeling textielschool der Nederlandsche School voor Nijverheid en Handel te Enschedé, van personeel van het Rijksproefstation voor zaadcon-trôle en van het gemeente-abattoir te Amsterdam, voor het geven van onderwijs, alsmede vergoedingen van geëmployeerden bij die inrichtingen;	
jaarwedden, soldijen, daggelden, tegemoetkomingen en belooningen van het overige personeel;	
een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald	f 37,865,—
ART. 96. Nieuwe gebouwen met hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, werken en terreinen; aankoop en onderhoud van meubelen; brand, licht, water, voeding, kleeding en uitrusting, fourage, boeken, instrumenten, bureel- en administratiekosten, reis- en verblijfkosten en alle andere uitgaven ten dienste der inrichting, met uitzondering	

van de kosten van vervoer, de kosten van levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire verplegingsinrichtingen worden verstrekt, en van kleeding en uitrusting, voor zoover die worden verstrekt uit de magazijnen van militaire kleeding en uitrusting; een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald . . . f 5,906,—

B. *Kosten van de Koninklijke Militaire Academie.*

ART. 97. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van den gouverneur en de officieren; traktementen van burgerlijke leeraren en van verdere ambtenaren; jaarwedden, soldijen, daggelden, loonen, tegemoetkomingen en vergoedingen van het overige personeel en van burgerlijke geëm-ployeerden; een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald . . . 134,800,—

ART. 98. Nieuwe gebouwen met hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, werken en terreinen; aankoop en onderhoud van meubelen; brand, licht, water, voeding, zakgeld van cadetten, kleeding en uitrusting, fourage, boeken, instrumenten, bureel- en administratiekosten, reizen verblijfkosten en alle verdere uitgaven ten dienste der inrichting, met uitzondering van de kosten van vervoer, de kosten van levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire verplegingsinrichtingen worden verstrekt, en van kleeding en uitrusting, ledergoed, paardetuig en nachtlegervoorwerpen, voor zoover die worden verstrekt uit de magazijnen van militaire kleeding en uitrusting; een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald . . . 114,680,—

C. *Kosten van de Cadettenschool.*

ART. 99. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van den directeur en de officieren; traktementen van burgerlijke leeraren en van verdere ambtenaren; jaarwedden, soldijen, daggelden, loonen, tegemoetkomingen en vergoedingen van het overige personeel en van burgerlijke geëm-ployeerden; een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald . . . 50,370,—

ART. 100. Nieuwe gebouwen met hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, werken en terreinen; aankoop en onderhoud van meubelen; brand, licht, water, voeding, zakgeld van cadetten, kleeding en uitrusting, fourage, boeken, instrumenten, bureel- en administratiekosten, reizen verblijfkosten en alle verdere uitgaven ten dienste der inrichting, met uitzondering van de kosten van vervoer, de kosten van levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire verplegingsinrichtingen worden verstrekt en van kleeding en uitrusting, ledergoed en nachtlegervoorwerpen, voor zoover die worden verstrekt uit de magazijnen van militaire kleeding en uitrusting; een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch Indië wordt betaald . . . 29,200,—

D. *Kosten van den Hoofdcursus.*

ART. 101. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van den directeur en de officieren; traktementen van vaste burgerlijke leeraren; belooningen en vergoedingen van leeraren en bedienden, niet behoorende tot het vaste personeel; jaarwedden, soldijen, daggelden, loonen, tegemoetkomingen en vergoedingen van het overige personeel en van burgerlijke geëm-ployeerden;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald . . . f 30,416,—

ART. 102. Nieuwe gebouwen met hetgeen geacht kan worden daartoe te behooren; onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, werken en terreinen; aankoop en onderhoud van meubelen; brand, licht, water, voeding, zakgeld van de leerlingen, kleeding en uitrusting, fourage, boeken, instrumenten, bureel- en administratiekosten, reis- en verblijfkosten en alle verdere uitgaven ten dienste der inrichting, met uitzondering van de kosten van vervoer, de kosten van levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire verplegingsinrichtingen worden verstrekt en van kleeding en uitrusting en nachtlegervoorwerpen, voor zoover die worden verstrekt uit de magazijnen van militaire kleeding en uitrusting;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald . . . 37 810,—

E. *Kosten van de Normaal-Schietschool.*

ART. 103. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van den directeur en de officieren; bijslag op traktement en toelagen van officieren, bij de inrichting gedetacheerd; jaarwedden, soldijen, daggelden, toelagen, tegemoetkomingen en vergoedingen van het overige personeel;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald . . . 33,794,—

ART. 104. Nieuwe gebouwen met hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; onderhoud, herstelling en huur van gebouwen, werken en terreinen; aankoop en onderhoud van meubelen; brand, licht, water, voeding, kleeding en uitrusting, fourage, boeken, instrumenten, schietmaterieel, belooningen bij het schijfschieten; bureel- en administratiekosten, reis- en verblijfkosten en alle verdere uitgaven ten dienste der inrichting, met uitzondering van de kosten van vervoer, de kosten van levensmiddelen, voor zoover die uit de militaire verplegingsinrichtingen worden verstrekt, en van kleeding en uitrusting, voor zoover die worden verstrekt uit de magazijnen van militaire kleeding en uitrusting;

een en ander na aftrek van het aandeel, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië wordt betaald . . . 19,060,—

f 493,901,—

XIV de Afdeling.

Centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting en militaire verplegingsinrichtingen; aanschaffing en onderhoud van kampementsgoederen en velduitrusting.

A. *Centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting.*

ART. 105. Toelagen van officieren en gepensioneerde officieren wegens diensten bij de keuringscommissie; traktementen van burgerlijke ambtenaren en loonen en tegemoetkomingen van geëm-ployeerden en werklieden bij de centrale magazijnen te Amsterdam, Delft en Woerden f 145,550,—

ART. 106. Reis- en verblijfkosten, bureel- en administratiekosten; aanschaffing en onderhoud van werktuigen, instrumenten en ander materieel, zoomede magazijns- en bewakingskosten 13,000,—

B. *Kampementsgoederen en velduitrusting.*

ART. 107. Kosten, vallende op den aanmaak, de aanschaffing, herstelling, wijziging en het onderhoud van kampementsgoederen en van voorwerpen van velduitrusting, waaronder veldkijkers, veldlantaarns en officierscantines; kosten, vallende op de keuring van een en ander 76,180,—

C. *Verplegingsinrichtingen.*

ART. 108. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de administrateurs, tijdelijke administrateurs en opzichters, en loonen, toelagen en tegemoetkomingen van het verdere personeel bij de militaire bakkerijen.	f 64,695,—
ART. 109. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de administrateurs en tijdelijke administrateurs en loonen, toelagen en tegemoetkomingen van het verdere personeel van de militaire magazijnen van levensmiddelen en de militaire slachterijen.	26,944,—
ART. 110. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de administrateurs en tijdelijke administrateurs en loonen, toelagen en tegemoetkomingen van het verdere personeel van de garnizoensmagazijnen van kleeding en van nachtleger en van de magazijnen van kleeding en van nachtleger bij het instructiebataljon	82,409,—
ART. 111. Begraveniskosten van militair personeel beneden den rang van officier en vergoedingen aan gezinnen van overleden militair personeel	400,—
ART. 112. Reis- en verblijfkosten, bureel- en administratiekosten; aanschaffing en onderhoud van werktuigen en ander materieel en magazijnkosten	41,155,—
	f 450,333,—

X V de Afdeling.

Artillerie-inrichtingen, aanschaffing en bewaring van artillerie materieel, zoomede praktische oefeningen en proeven bij het wapen der artillerie.

A. *Artillerie inrichtingen.*

ART. 113. Terreinen en gebouwen en hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren; belangrijke voorzieningen, nieuwe werken en uitbreiding van bestaande werken; onderhoud, herstelling, verandering en verbetering; kleine herstellingen en leveringen; grensbepalingen; aanbestedingskosten; kosten en ongelden, betreffende het sluiten van koop- en andere overeenkomsten; afkoop van rechten; bijdragen voor uitvoering en onderhoud van werken; kopen van percelen; grondboringen, slaan van proefpalen, metingen, waterpassingen en peilingen; herstelling van schade, ontstaan door storm, water of brand; herstellingen en vernieuwingen van meubelen en andere voorwerpen; aanschaffing van gereedschappen en andere benodigdheden voor het schoonhouden van gebouwen, een en ander met uitzondering van die voor de bureelokalen; daggelden en toelagen en tegemoetkomingen voor tijdelijke opzichters en teekenaars bij de uitvoering van werken in dit artikel bedoeld; huur, erfpacht en erfdienstbaarheden van gebouwen, localiteiten en terreinen ten behoeve van den dienst der inrichtingen.	27,090,—
ART. 114. Inrichtingen voor beweegkracht, voor verlichting en voor verwarming en hetgeen geacht wordt daartoe te behooren; werktuigen en werktuigelijke inrichtingen; belangrijke voorzieningen, nieuwe werken en uitbreiding van bestaande inrichtingen voor beweegkracht, voor verlichting en voor verwarming; aanschaffing van werktuigen en van werktuigelijke inrichtingen of van daarvoor bestemde onderdeelen of grondstoffen;	

onderhoud, herstelling, wijziging van inrichtingen voor beweegkracht, voor verlichting en voor verwarming, van werktuigen en van werktuigelijke inrichtingen	f	36,852,—
ART. 115. Traktementen, toelagen, vergoedingen tegemoetkomingen, schadeloosstellingen van de hoofden en de overige officieren; jaarwedden en tegemoetkomingen van burgerlijke ambtenaren; traktementen, toelagen, vergoedingen, tegemoetkomingen van conducteurs der artillerie en van onderofficieren en mindere militairen wegens diensten bij de inrichtingen		205,831,—
ART. 116. Loonen, premiën, tegemoetkomingen, schadeloosstellingen, daggelden en soldijen van burgerlijke en militaire werklieden; loonen voor het doen verrichten van werk door particulieren		681,450,—
ART. 117. Grondstoffen, voorbereekte onderdeelen, bestanddeelen, verwisselstukken en verdere benoedigdheden tot het aanmaken, samenstellen, wijzigen, opleggen, onderhouden, beproeven, herstellen en verzenden van draagbare wapenen, geschut, mitrailleurs, affuiten, voertuigen, paardetuig, richtmiddelen, waarnemings-toestellen, beddingen, laboreer-, laad- en overige bedieningsgereedschappen, brandblusch-, ponton- en torpedomaterieel, materieel voor de afstandmeting en voor de telephonische verbinding der artillerie, geschutmunitieën en andere ernstvuurwerken, patronen voor draagbare vuurwapenen, en overig artillerie materieel, een en ander met toebehooren		316,500,—
ART. 118. Aanschaffing van gereedschappen, maten, brandstoffen, verlichtingsmiddelen, water en andere benoedigdheden voor het aanmaken, samenstellen, wijzigen, beproeven, herstellen, opleggen, onderhouden en verzenden van artillerie materieel, in het voorgaand artikel dezer afdeling genoemd, zoomede van brandbluschmaterieel en van benoedigdheden voor het scheikundig laboratorium; kosten, vallende op het onderhoud van gereedschappen en artillerie-materieel, de wapenen in de wapendepôts daaronder begrepen		108,818,—
ART. 119. Reis- en verblijfkosten met inbegrip van die van het personeel der genie voor reizen ten dienste van het onderhoud enz. van de gebouwen der artillerie-inrichtingen; kosten, vallende op keuringen; bureel- en administratiekosten; kosten, vallende op telegraphische en telephonische correspondentie; kosten van vervoer van officieren, ambtenaren, conducteurs, onderofficieren, buitengewone werklieden en werklieden, werkzaam bij de artillerie-inrichtingen aan de Hembrug, doch wonende te Amsterdam en in andere plaatsen, naar en van de Hembrug; vergoedingen voor gebruik van een eigen rijwiel, alsmede kosten van den Raad van Toezicht op de artillerie-inrichtingen ingesteld bij Koninklijk besluit van 2 Juni 1909, no. 32		38,310,—
ART. 120. Kosten van vervoer van goederen ter plaatse en van de eene artillerie-inrichting naar de andere		5,200,—

B. *Aanschaffing van artillerie-materieel.*

ART. 121. Aanschaffing van draagbare wapenen, geschut, mitrailleurs, affuiten, voertuigen, paardetuig, richtmiddelen, waarnemings-toestellen, beddingen, laboreer-, laad- en overige bedieningsgereedschappen, brandblusch-, ponton- en torpedo-materieel, materieel voor de afstandmeting en voor de telephonische verbindingen der artillerie, geschutmunitieën en andere ernstvuurwerken, patronen voor draagbare vuurwapenen, en overig artillerie materieel, een en ander met toebehooren		343,055,—
ART. 122. Aanschaffing van buskruit; kosten, vallende op het aanmaken, het vermalen en omwerken daarvan, met geheele of gedeeltelijke levering van de daartoe noodige bestanddeelen, alsmede op het bewaren en het in staat van verzending brengen van buskruit		370,000,—
ART. 123. Aanschaffing van grondstoffen, voorbereekte onderdeelen en bestanddeelen van artillerie-materieel, brandstoffen en andere behoeften, een en ander tot het vormen van een reservevoorraad		30,000,—

ART. 124. Reis- en verblijfkosten; kosten, vallende op keuringen	f 2,200,—
C. <i>Bewaring van artillerie-materieel, in verantwoording bij de magazijnen der artillerie, niet tot de artillerie inrichtingen behoorende.</i>	
ART. 125. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloos- stellingen van magazijnmeesters der artillerie; tegemoetkomingen van aspirant magazijnmeesters der artillerie; jaarwedden, tegemoetkomingen en vergoedingen van conducteurs der artillerie	f 108,994,—
ART. 126. Loonen en tegemoetkomingen van magazijnknechts en andere burgerlijke werklieden; daggelden van conducteurs en hulpconducteurs bij verzendingen; daggelden en toelagen van waarnemende conducteurs en van waarnemende magazijnknechts; loonen tot het doen verrichten van werk door particulieren; toelagen voor buitengewone dienstverrichtingen; vergoeding voor onderhoud van rijwielen van magazijnknechts .	91,105,—
ART. 127. Aanschaffing van benodigdheden ten behoeve van de magazijnen; kosten van herstelling, wijziging en onderhoud van het in de magazijnen in verantwoording zijnde artillerie-materieel	30,000,— 5,100,—
ART. 128. Brandstoffen voor de pantserforten en den torpedodienst	5,100,—
ART. 129. Reis- en verblijfkosten; kosten, vallende op de tele- graphische en telephonische correspondentie; bureel- en administra- tiekosten	6,400,—

D. *Artillerie-materieel bij de korpsen.*

ART. 130. Herstelling, wijziging, onderhoud en aanvulling van het artillerie-materieel, daaronder begrepen het paardetuijg der artillerie	63,000,—
--	----------

E. *Practische oefeningen en proeven bij het wapen der artillerie.*

ART. 131, a. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloos- stellingen van den voorzitter en de leden der Commissie van proef- neming; alsmede vergoedingen voor daarbij gedetacheerde officieren; toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen voor den directeur en de verdere officieren der Artillerie Schietschool, zoomede toe- lagen aan officieren der artillerie, voor het onderricht tot vorming van vuurlidders bij de bereden artillerie	f 15,665,—
b. aanschaffing en onderhoud van materieel, druk- en bindwerk en andere benodigdheden; loonen en tegemoetkomingen voor burgerlijke werk- lieden; beloeningen voor personeele hulp; schadeloosstelling voor het gebruik van terreinen, vaartuigen en gebouwen; huur van burgerbespanningen; het doen uitvoeren van werk door particulieren; een en ander ten dienste van de praktische oefenin- gen en proeven bij het wapen der artillerie; vergoeding van schade, welke als gevolg van bedoelde oefeningen en proeven, is toegebracht aan eigendommen van bij- zondere personen voor zoover die vergoeding te voren is bedongen of daarna door eene daartoe benoemde commissie is geschat; zoomede vindingsloonen voor in- geleverde projectielen en andere voorwerpen van artil- lerie-materieel	46,475,—
	62,140,—
	f 2 532,045,—

XVI de Afdeling.

*Militaire verkenningen en Topografische Inrichting.*A. *Militaire verkenningen.*

ART. 132, a. Belooning van een bediende bij het bureau van den directeur	f 600,—
---	---------

b. reis- en verblijfkosten en verdere kosten van de
militaire verkenningen f 9,740,—
f 10,340,—

B. *Topografische Inrichting.*

ART. 133, a. Traktement, toelage en schadeloosstelling van den directeur; traktementen van ambtenaren en bedienden, voor zoover deze jaarwedden niet uit het volgend onderartikel (133, b) moeten worden bestreden;

traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van bij de Topografische Inrichting werkzaam gestelde officieren; dag-gelden en belooningen van geëmployeerden, zoomede loon voor verrichte werkzaamheden buiten den gewonen werktijd f 86,498,—

b. periodieke traktementsverhoogingen aan de in onderartikel 133, a bedoelde ambtenaren beneden den rang van adjunct-commies en aan de bedienden 5,225,—

c. verdere kosten van de Topografische Inrichting, daaronder begrepen reis- en verblijfkosten 17,084,—

d. toelagen voor het verlies van het genot der leges voor ambtenaren bij de Topografische Inrichting 1,595,—

110,402,—

f 120,742,—

XVIIde Afdeeling.

Dienst der Genie.

A. *Materieel der genie en kazerneering, met uitzondering van al wat de inrichtingen van onderwijs, de artillerie-inrichtingen en het wapen der marechaussee betreft.*

ART. 134. Nieuwe gebouwen met hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van vestingwerken, oefeningsterreinen, schietbanen, kazernen en andere gebouwen, loodsen, exercitievelden, zweminrichtingen, dijken, kaden, wegen, grachten, bruggen, beplantingen, met hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren;

kleine herstellingen en leveringen;
werkzaamheden betreffende het bouwen en planten binnen verboden kringen van vestingwerken;

werkgeldten voor militairen gebezigd tot den arbeid der fortificatiën en tot anderen arbeid voor de genie;

grensbepalingen;
aanbestedingskosten;
kosten vallende op keuringen;
kosten en ongelden betreffende het sluiten van koop- en andere overeenkomsten;

afkoop van rechten;
bijdragen voor uitvoering en onderhoud van werken;
kopen van perceelen;

grondboringen, slaan van proefpalen, metingen, waterpassingen en peilingen;

aanschaffing, onderhoud en schoonhouden van geniegoederen in vestingen en forten;

herstellingen en vernieuwingen van meubelen en andere voorwerpen in de gebouwen tot huisvesting van troepen bestemd, alsmede van gereedschappen voor algemeen gebruik in werkplaatsen in die gebouwen;

daggelden, toelagen en tegemoetkomingen van tijdelijke opzichters en teekenaars bij geniewerken f 630,000,—

ART. 135. Aanschaffen, herstellen en verbeteren van kaarten, plans en memoriën;

aanschaffen en inbinden van boekwerken, tijdschriften en reglementen;

meet-, waterpas- en andere instrumenten en teekenbehoefden	f	2,800,—
ART. 136. Aanschaffing en onderhoud van gereedschappen, voertuigen en materieel voor de genietroepen		10,485,—
ART. 137. Aanschaffing en onderhoud van en voorzieningen aan permanente telegraphische en telephonische verbindingen en van het daartoe behorende materieel		6,880,—
ART. 138. Aanschaffing en onderhoud van materieel voor vernielingen in oorlogstijd		3,535,—
ART. 139. Aanschaffing en onderhoud van materieel voor de practische oefeningen van het regiment genietroepen, van de opzichten van fortificatiën en van het reserve-personeel van den militairen telegraafdienst, alsmede van andere wapens, voor zoveel die geschieden onder leiding van genietroepen		20,100,—
ART. 140. Onderhoud, vernieuwing en aanschaffing van vaartuigen, onder het beheer van het Departement van Oorlog, dienende tot het onderhouden van gemeenschap met verdedigingswerken, en van de daarvoor benoodigde wachthuisjes een en ander met de daarbij behorende inventarissen; zoomede steenkolen, kosten van verwarming en verlichting, haven- en sluisgeld		5,000,—
<i>B. Huur van gebouwen, huur, erfpacht en erfdienstbaarheden van oefeningsterreinen en loodsen; herstellen van schade, ontstaan door storm, water en brand; reis- en verblijfkosten, bureel- en lokaalbehoefden; met uitzondering van al wat de inrichtingen van onderwijs, de artillerie-inrichtingen en het wapen der marechausee betreft.</i>		
ART. 141. Huur van gebouwen, voor zoover die uitgaven niet zijn omschreven in de artikelen 41, 60b, 94, 96, 98, 100, 102, 104 en 113; huur, erfpacht en erfdienstbaarheden van oefeningsterreinen en loodsen		73,550,—
ART. 142. Herstellen van schade, ontstaan door storm, water en brand		10,000,—
ART. 143. Reis- en verblijfkosten, bureel- en lokaalbehoefden		27,000,—
	f	789,350,—

XVIIIde Afdeeling.

Kosten van verplaatsing van personen en goederen.

ART. 144. Reis- en verblijfkosten, teerkosten en vacatiën, voor zoover die kosten niet zijn begrepen in een der artikelen 7, 30, 48, 50, 53b, 56, 57c, 58b, 59, 60b, 92, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 112, 119, 124, 129, 132b, 133c, 143, 146b, 162b, 174 en 179	f	58,500,—
ART. 145. Kosten van vervoer, tol-, brug-, weg- en veergelden voor zoover die kosten niet zijn begrepen in een der artikelen 48, 75c, 71, 87, 81, 119, 120 en 176		231,750,—

Permanente Militaire Spoorwegcommissie.

ART. 146. a. Traktement van een hoofdcommissie en van een bediende bij de commissie	f	3,588,—
b. reis- en verblijfkosten, vacatiën en verdere kosten van de commissie; aanschaffing en wijziging van petten van etappecommandanten		4,260,—
		7,848,—
	f	298,098,—

XIXde Afdeeling.

Subsidiën, gratificatiën en verdere uitgaven van bijzonderen aard.

ART. 147. Subsidie aan het hoofdcomité van de Vereeniging »Het Nederlandsche Roode Kruis« en toelage aan den secretaris van het hoofdcomité	f	6,000,—
---	---	---------

ART. 148. Subsidie aan de Koninklijke Vereeniging van gepensioneerde officieren van het Nederlandsche leger.	f	2,000,—
ART. 149. Subsidie aan het Fonds ten behoeve van onderofficieren, die onder toekenning van gagement of van gratificatie uit den militairen dienst worden ontslagen.		15,000,—
ART. 150. Subsidie aan het Fonds tot ondersteuning der weduwen en weezen van vrijwillig dienende militairen beneden den rang van officier.		25,000,—
ART. 151. Subsidie aan de Koninklijke Vereeniging van gepensioneerde onderofficieren en minderen van het Nederlandsche leger		15 000,—
ART. 152. Subsidie aan het Invalidenhuis te Leiden		5,000,—
ART. 153. Subsidie aan de Maatschappij van Weldadigheid		600,—
ART. 154. Subsidiën aan gemeenten voor bijzondere werkzaamheden met betrekking tot de militie		505,—
ART. 155. Gratificatiën		25,000,—
ART 155bis. Vergoeding aan den gepensioneerden Luitenant-Kolonel der infanterie J. H. KOCK, ingevolge de conclusie, door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen in de vergadering van 19 Mei 1910		500,—
ART. 156. Kleine tegemoetkomingen en reisgeldten aan gewezen militairen en aan weduwen en kinderen van militairen.		900,—
ART. 157. Kosten wegens het onderhouden van veteranen en militaire huisgezinnen, in de aan het Rijk toebehoorende gestichten te Veenhuizen verblijf houdende, of tot de sterkte van die gestichten behoorende.		800,—
ART. 158. Kosten, vallende op telegraphische en telephonische correspondentie, voor zoover die kosten niet zijn begrepen in de artikelen 119 en 129		8 800,—
ART. 159. Kosten van exploten en processen; schadevergoedingen, waartoe de Staat naar het gevoelen van den landsadvocaat, hetzij op grond van artikel 625 of van artikel 1401 of volgende van het Burgerlijk Wetboek verplicht, hetzij op grond van billijkheid gehouden is		2,000,—
ART. 160. Kosten van raden van onderzoek en van appèl, zoodanige kosten van herziening, bedoeld bij artikel 69 der Bevoeringswet voor de landmacht 1902		250,—
ART. 160bis. Kosten, vallende op het onderzoeken van bezwaarschriften, ingezonden door officieren, naar aanleiding van omtrent hen uitgebrachte ongunstige beoordeelingen.		1,000,—
ART. 161. Kosten voor het Departement van Oorlog, voortvloeiende uit de Ongevallenwet 1901		11,500,—
ART. 162. Kosten, vallende op de uitoefening van het toezicht, bedoeld in artikel 24 der Hinderwet:		
a. toelage voor den officier, belast met het toezicht op de waarplaatsen voor ontplofbare stoffen	f	100,—
b. reis- en verbijfkosten voor idem		400,—
		500,—
	f	119,555,—

XXste Afdeling.

Nonactiviteits-traktementen, pensioenen en daartoe betrekkelijke uitgaven, onderstanden, lijfrenten, toelagen en wachtgeldten.

ART. 163. Nonactiviteits-traktementen	f	60,000,—
ART. 164. Pensioenen en onderstanden, daaronder begrepen uitkeeringen aan veroordeelde gepensioneerden, gegageerden of onderstand genietenden, bij ontslag uit de gevangenis of Rijkswerkinrichting		3,253,000,—
ART. 165. Tijdelijke en voorloopige pensioenen en tijdelijke onderstanden daaronder begrepen uitkeeringen aan veroordeelde gepensioneerden of onderstand genietenden, bij ontslag uit de gevangenis of Rijkswerkinrichting		30,000,—
ART. 166. Pensioenen aan mindere geëmployeerden, werklieden		

en bedienden, op daggeld werkzaam bij inrichtingen van 's Rijks landmacht, daaronder begrepen uitkeeringen aan veroordeelde gepensioneerden, bij ontslag uit de gevangenis of Rijkswerkinrichting	f	100,000,—
ART. 166bis. Bijdrage aan het weduwen- en weezenfonds, bedoeld bij art. 39 van de wet van 29 Juni 1909 (<i>Staatsblad</i> no. 202)		150,000,—
ART. 167. Aandeel van het Departement van Oorlog in de toelagen en presentiegelden van den voorzitter en van de leden van den Militairen Pensioenraad		1,300,—
ART. 168. Kosten, voortvloeiende uit het geneeskundig onderzoek naar de geschiktheid van burgerlijke ambtenaren		200,—
ART. 169. Teruggave van bijdragen voor pensioen		200,—
ART. 170. Lijfrente, toegekend aan den Pruisischen generaal Graaf BÜLOW VON DENNEWITZ en diens mannelijke afstammelingen in de rechte linie (besluit van den Souvereinen Vorst van den 6den Februari 1814, no. 3 en Koninklijk besluit van den 8sten Juli 1815, no. 4)		5,250,—
ART. 171. Wachtgelden		<i>Memorie.</i>
	f	3,599,950,—

XXIste Afdeeling.

Wapen der marechaussee.

ART. 172. Traktementen, toelagen, vergoedingen en schadeloosstellingen van de officieren ; na aftrek van de bijdrage van het Departement van Justitie	f	22 802,—
ART. 173. Jaarwedden, daggelden, tegemoetkomingen, schadeloosstellingen, en verdere vergoedingen van onderofficieren en marechaussees ; na aftrek van de bijdrage van het Departement van Justitie		239,850,—
ART. 174. Reis- en verblijfkosten, bureel- en andere administratiekosten ; na aftrek van de bijdrage van het Departement van Justitie		7,166,—
ART. 175. Subsidie voor het onderling ziekenfonds bij het wapen ; na aftrek van de bijdrage van het Departement van Justitie		1,500,—
ART. 176. Kosten van huisvesting, nachtligging en stalling, van kleeding en uitrusting, paarden, fourage en van verzorging van paarden, kosten van vervoer, van oefening en onderwijs en verdere kosten van het wapen, verminderd met de sommen, welke worden ingehouden op de jaarwedden en van onderofficieren en marechaussees van die, welke vrijwillig ten bate hunner rekeningen wegens kleeding en uitrusting worden gestort en van andere baten, waarmede die rekeningen worden te goed geschreven ; na aftrek van de bijdrage van het Departement van Justitie		143,476,—
	f	414,794,—

XXIIste Afdeeling.

*Buitengewone uitgaven.*A. *Dienst der genie.*

ART. 177. Toelagen voor officieren der genie en opzichters van fortificatiën; daggelden, toelagen en tegemoetkomingen voor tijdelijke opzichters en teekenaars; een en ander ook voor die nog in uitvoering zijnde werken, waarvoor bij vorige begrotingen van het Departement van Oorlog, bij « <i>Buitengewone uitgaven, dienst der Genie</i> », geld is toegestaan	f	27,000,—
ART. 178. Verbetering van Rijksgebouwen en werken en van gebouwen door de gemeenten tot militair gebruik aan het Rijk afgestaan, die zich in de garnizoenen en op de legerplaatsen bevinden, bestemd tot kazernen, stallen, loodsen, magazijnen, hospitalen en bakkerijen ; opbouw van daartoe bestemde nieuwe gebouwen ; aankoop van perceelen ;		

afkoop van rechten ;	
bijdragen voor het maken en aankopen van die gebouwen en daartoe noodige gronden ;	
kosten en ongelden bij het sluiten van koop- en andere overeenkomsten ;	
aanbestedingskosten ;	
kosten van keuring ;	
een en ander voor de navermelde werken :	
a. bouwen van eene operatiekamer en eene wachtkamer bij het militair hospitaal te Naarden	f 2,670,—
b. vervangen van een brug in den toegangsweg naar het Ronduit door een duiker en het herstellen van den daarvoor gelegen dekkingswal	4,200,—
c. bouwen van een kazernement voor het regiment genietroepen te Utrecht (laatste termijn).	212,100,—
d. leveren van materialen voor den bouw van eene keuken en van eene ziekenbarak in de legerplaats bij Zeist	3,085,—
e. inrichten tot magazijn van een gedeelte van het voormalig Proveniershuys en het aanbrengen van eene rioleering bij dat gebouw te Woerden	3,110,—
f. vervangen van de bestaande afdekking door eene dakbedekking van kruispannen op dakbeschot op de wagenloodsen te Woerden	15,000,—
g. maken van eene nieuwe operatiekamer c. a. bij het militair hospitaal te Amsterdam	15,650,—
h. voorzieningen ten behoeve van de kazerneering van eene mitrailleur-afdeeling te 's Gravenhage	4,850,—
i. vervangen van het tonnenstelsel door beerputten bij privaten te Bergen op Zoom	5,270,—
j. aansluiten van de militaire gebouwen te Vlis-singen aan de gemeenterioleering	2,470,—
k. bouwen van een kazernement voor een bataljon infanterie te Harderwijk (2de termijn).	150,000,—
l. verplaatsen van het artilleriepark te Arnhem	43,500,—
m. doen van voorzieningen aan het terrein van het kazernement voor bereden wapens te Ede	6,000,—
n. maken van twee houten gebouwen voor officiers- en onderofficiersverblijf te fort bij Pannerden	3,800,—
o. bouwen van een kazernement voor twee bataljons infanterie te Venlo (2de termijn).	150,000,—
p. doen van voorzieningen ten behoeve van de kazerneering van eene mitrailleur-afdeeling te Deventer	11,700,—
q. maken van eene badinrichting in de Mauritska-zerne te Doesburg	5,400,—
r. maken van eene badinrichting in het voormalig hospitaal en uitbreiden van de logiesruimte in de ka-zerne in de legerplaats bij Milligen	8,100,—
s. verbeteren van het schietterrein en de schietba-nen bij Witten	4,150,—
t. bouwen van een kazernement voor een regiment cavalerie in Noordbrabant (3de termijn).	300,000,—
u. doen van voorzieningen ter beveiliging van brug-gen over de Maas	1,070,—
v. verbetering van de gasverlichting in verschillende militaire gebouwen	13,965,—
w. inrichten van kleedingskamers	15,000,—
x. aankoop van oefeningsterreinen	10,000,—

991,090,—
1,500,—

ART. 179. Reis- en verblijfkosten, bureel- en lokaalbehoef ten .

B. *Approviandeering van stellingen en liniën.*

ART. 180, a Kosten wegens aankoop, gebruik en onderhoud van werktuigen tot het vervaardigen van geperste turf in de Stel-

ling van Amsterdam, alsmede kosten wegens het in die Stelling en in de overige stellingen en liniën in voorraad opleggen van brand- en lichtstoffen. f 12,800,—

b. kosten vallende op het in voorraad houden van tarwe, ter voorziening in de behoefte in oorlogstijd 42,000,—

54,800,—

ART. 181. Kosten vallende op proefnemingen, in verband met de voorbereiding van eene eventueele approviandeering der Stelling van Amsterdam 500,—

C. *Verbeteringen ten dienste van het militair vervoer.*

ART. 182. Kosten vallende op de uitvoering van wijzigingen in het stationemplacement Zevenbergen in het belang van het militair spoorwegverkeer 2,550,—

f 1,077,440,—

XXIIIste Afdeeling.

Onvoorzienne uitgaven.

ART. 183. Onvoorzienne uitgaven 50,000,—

XXIVste Afdeeling.

Voltooiing van het vestingstelsel.

ART. 184. Dekking der uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst van 1911 576,200,—

f 29 939,150,—

negen en twintig millioen negenhonderd negen en dertig duizend eenhonderd vijftig gulden.

ARTIKEL 2. Wanneer het bedrag, uitgetrokken bij een der artikelen 3, 4, 6, 7, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 44bis, 44ter, 45, 46, 47, 48, 49a, 49b, 49c, 50, 51, 52, 53b, 54, 55, 56, 56bis, 57a, 57b, 57c, 58b, 59, 60a, 60b, 61a, 61b, 66, 67a, 67b, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 107, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 127, 128, 129, 130, 131b, 132b, 133b, 133c, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146b, 158, 159, 160, 160bis, 161, 162b, 163, 164, 165, 166, 168, 169 en 178a tot en met x van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van het voorschrift van het tweede lid van artikel 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* no. 40), door overschrijving uit artikel 183 van dat hoofdstuk worden aangevuld.

Uit dit artikel kan mede worden overgeschreven op de artikelen 49c, 71 en 171. Voorts kan nog worden overgeschreven tusschen de artikelen 7, 30, 57c, 92, 119, 124, 129 en 144; tusschen de artikelen 57c, 119, 120 en 145; tusschen de artikelen 26, 27, 28 en 29; tusschen de artikelen 32 en 33; tusschen de artikelen 47 en 48; tusschen de artikelen 57a, 57b en 57c; tusschen de artikelen 87 en 88 en van artikel 121 naar de artikelen 116 en 117.

ARTIKEL 3. Op artikel 183 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk worden aangewezen de tot het dienstjaar 1911 behoorende uitgaven, welke het Departement van Oorlog betreffen, hare omschrijving niet vinden in een der andere artikelen van dat hoofdstuk en moeten dienen ter voorziening in behoeften, die in den loop van dat dienstjaar onverwacht opkomen.

Die uitgaven worden voor elke soort afzonderlijk in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

De ondergeteekende heeft de eer, aan de toelichting van het meer en minder aangevraagde op de verschillende artikelen der ontwerp-begroting van het Departement van Oorlog voor 1911 de navolgende opmerkingen van meer algemeen aard te doen voorafgaan.

§ 1. *Inrichting der begrooting.* De volgorde van de onderscheidene posten is ook dit jaar, in hoofdzaak, onveranderd gebleven. In de IXde afdeeling, waarin enkele nieuwe posten moesten worden opgenomen, zijn de uitgaven meer systematisch gerangschikt, hetgeen eenige verschuiving van artikelen ten gevolge heeft gehad, waarvan nader blijkt uit de kolom „toelichtingen” in den uitgewerkten en toelichtenden staat. Voorts moest vernummering plaats hebben van de artikelen 68 t/m 81, in verband met het verdwijnen van den post, die in de begrooting voor 1910 onder art. 82 voorkwam en is ook in de XIXde afdeeling en aan het slot van de begrooting de nummering van enkele artikelen gewijzigd.

Behalve de wijzigingen en aanvullingen die, voor zooveel den dienst van 1910 betreft, zijn opgenomen in het aanhangig gemaakte ontwerp van wet tot wijziging en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor dat jaar (Zitting 1909—1910. 286) zijn geen veranderingen van eenige beteekenis in de omschrijving van de artikelen aangebracht. Van zoodanige wijzigingen wordt overigens, evenals van de voor het eerst ingelaschte begrotingsposten, hierna bij de artikelen melding gemaakt.

Bij afzonderlijk schrijven zullen aan den Voorzitter der Kamer worden toegezonden de navermelde stukken, met de bedoeling, die bescheiden ter griffie te doen nederleggen, ter inzage voor de leden, die zulks verlangen, t. w.:

eene opgave van vuurmonden, projectielen, affuiten, voertuigen, buskruit, draagbare wapenen, grondstoffen en overig artillerie-materieel, voorhanden in de magazijnen der vesting- en der bereden-artillerie, met aanduiding van de waarde daarvan;

eene opgave betreffende hetgeen door de verschillende artillerie-inrichtingen in het voorafgaande dienstjaar is voortgebracht, alsmede opgave van het daarin voorhandene;

de staat der in de Centrale Magazijnen van militaire kleeding en uitrusting te Amsterdam, Delft en Woerden op 1 Januari 1910 voorhanden kampementsgoederen, voorwerpen voor de velduitrusting, den hospitaaldienst (zoo voor de garnizoens- als veldhospitalen en voor de ambulances) mitsgaders goederen ten behoeve van de verplegingsinrichtingen en van ledergoed, paardetuig en slaapfurnituren voor het leger en voor de landweer;

de staat van den voorraad goederen, bestemd voor de uitrusting der veldhospitalen en ambulances op 1 Januari 1910, en

de opgave van de verduurzaamde levensmiddelen op 1 Januari 1910 voorhanden.

§ 2 *Eindcijfer.* Voor den dienst van het loopende jaar werd bij de wet van 9 Februari 1910 (*Staatsblad* no. 51) toegestaan een bedrag van . . . f 28,656,989 voor 1911 wordt aangevraagd. 29,939,150

derhalve meer f 1,282,161
 Hoewel ook kleinere posten tot deze verhooging hebben medegewerkt, vindt zij in hoofdzaak hare verklaring in de meerdere aanvragen voor de navolgende onderwerpen:

voorgenomen herziening van de officierstraktamenten	f 547,500
voorgenomen regeling van de bezoldiging der onderofficieren en van enkele categorieën van mindere militairen.	25,560
herhalingsoefeningen en manoeuvres (art. 57) f 170,800, in mindering waarvan komt een bedrag van f 42,000 vroeger gebracht ten laste van art. 39	128,800
pensioenen (artt. 164—166)	93,000
aandeel van het Departement van Oorlog in de kosten van het wapen der marechaussee (artt. 172—176)	61,607
buitengewone uitgaven der genie (artt. 177 en 178)	149,980
uitgaven tot het in voorraad houden van eene hoeveelheid tarwe, ter voorziening in de behoefte in oorlogstijd (art. 180b)	42,000

makende te zamen een bedrag van f 1,048 447
 Onder het aangevraagde voor den buitengewonen dienst der genie zijn de na-

volgende sommen begrepen: f 600,000, of f 85 000 meer dan voor het loopende jaar werd toegestaan, voor den bouw van kazernementen voor de cavalerie in Noordbrabant en voor de infanterie te Harderwijk en te Venlo, voor welke laatstgenoemde werken op de begroting voor 1910 slechts geringe bedragen als eerste termijnen behoeften te worden uitgetrokken en waarbij kan worden aangeteekend, dat door de gemeente Venlo, in verband met den bouw van de kazerne aldaar, f 230,000 in 's Rijks schatkist wordt gestort, en f 85,850 voor nieuwe werken, die geen uitstel gedoogen, als: kazerneering van eene mitrailleur-afdeeling te Deventer, inrichting van kleedingskamers, maken van eene nieuwe operatiekamer bij het militair hospitaal te Amsterdam en verplaatsing van het artillerie park te Arnhem, van de kosten van welk laatstgenoemd werk weder f 19,500 door de gemeente aan het Rijk wordt teruggegeven, welk bedrag onder de middelen zal worden verantwoord.

Bij de beoordeeling van het eindcijfer dezer ontwerp-begroting mag voorts niet uit het oog worden verloren, dat bij het, onder § 1 bedoelde, nog aanhangige ontwerp van wet tot wijziging en verhooging van de Oorlogsbegroting voor 1910, voor dat jaar reeds een suppletoir krediet van f 162,919 moest worden aangevraagd.

§ 3. *Herziening van de officiers-traktementen.* In verband met de schriftelijke en mondelinge gedachtenwisselingen in de beide Kamers der Staten Generaal over het ontwerp van wet tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting over het dienstjaar 1910, heeft de ondergeteekende vermeend niet langer te mogen wachten met het brengen van verbetering in de bestaande traktementsregeling van de officieren.

De voorstellen tot deze verbeteringen strekken zich niet alleen uit tot de traktementen van de subalterne, maar ook tot die van de hoofdofficieren.

De bezoldiging toch van laatstbedoelde categorie is, behoudens eene kleine wijziging, voor zooveel betreft het toekennen van eene toelage voor het houden van dienstvaarden, geheel gelijk gebleven aan die welke in 1881 werd vastgesteld.

Het nu voorgestelde stelsel berust op de navolgende beginselen:

1o. gelijkstelling van traktementen, rangsgewijze voor alle officieren van de verschillende staven, wapens en dienstvaakken — waarbij de thans door de officieren der genie genoten traktementen in *algemeenen zin* tot grondslag zijn genomen — met uitzondering van die van het personeel van den geneeskundigen dienst der landmacht, beneden den rang van hoofdofficier; over de bezoldiging van laatstbedoeld personeel zal hieronder worden gehandeld;

2o. afschaffing van alle toelagen, in den thans bestaanden vorm, met uitzondering van die voor het houden van dienstvaarden en zeer enkele tegemoetkomingen, voortvloeiende uit het gedwongen verblijf of afgelegen plaatsen buiten het garnizoen of uit andere bijzondere omstandigheden.

De vergoedingen voor bureelkosten blijven uit den aard der zaak gehandhaafd;

3o. verhooging van de inkomsten van hoofd- en subalterne officieren, zoowel van de aanvangstraktementen, als van de periodieke verhoogingen voor de eerste-luitenants en kapiteins, welke thans geldend zijn.

De bezoldiging van de generaal-majors en luitenant-generaals blijven, zooals zij volgens de thans bestaande regeling zijn, met dien verstande echter, dat deze opperofficieren ook zullen genieten de toelage voor het houden van dienstvaarden.

Bij het uitwerken van dit stelsel zijn voorts de volgende regelen in acht genomen:

1o. het aanvangstraktement van een tweede-luitenant zal bedragen f 1200;

2o. het traktement van een eerste luitenant bedraagt bij aanstelling f 1500 en wordt achtereenvolgens na 6, 9 en 12, 15 en 18 jaar dienst als officier onderscheidenlijk verhoogd met f 100, na 6 jaar, en voor de verder hiervoren aangegeven aantallen dienstjaren telkenmale met f 200;

3o. het kapiteinstraktement wordt bij aanstelling in dezen rang gebracht op f 2600 en wordt na 24 en 28 jaren dienst als officier, telkenmale met f 200 verhoogd;

4o. de traktementen van de majors, luitenant-kolonels en kolonels — daaronder begrepen die van het wapen der genie, die thans f 5000 traktement genieten — zullen onderscheidenlijk bedragen f 3500, f 4000 en f 4800;

5o. alle opper-, hoofd- en verdere officieren gerechtigd tot het houden van dienstvaarden, genieten deswege eene vergoeding van f 200 's jaars voor elk dienstvaard dat werkelijk gehouden wordt;

60. voor het personeel van den geneeskundigen dienst der landmacht wordt de navolgende regeling ingevoerd.

A. *Officieren van gezondheid:*

der 2de klasse bij aanstelling	f 2,000
na 3 jaren dienst	2,200
" 6 " " " "	2,400
der 1ste klasse bij aanstelling (8 dienstjaren)	2,600
na 12 jaren dienst als officier	2,800
" 17 " " " "	3,000
" 22 " " " "	3,200
dirigeerende-officieren van gezondheid, als de overige hoofdofficieren:	
der 3de klasse	3,500
" 2de "	4,000
" 1ste "	4,800
inspecteur	5,500

B. *Militaire apothekers en paardenartsen:*

der 2de klasse bij aanstelling	f 2,000
na 3 jaren dienst als officier	2,200
" 6 " " " "	2,400
der 1ste klasse bij aanstelling (10 dienstjaren)	2,600
na 15 jaren dienst als officier	2,800
" 20 " " " "	3,000
dirigeerende militaire-apotheker of dirigeerende-paardenarts, als overige hoofdofficieren:	
met den rang van majoor	3,500
" " " " luitenant-kolonel	4,000

"70. ieder militair-officier blijft op den bestaanden voet bij aanstelling als zoodanig eene tegemoetkoming in de kosten van eerste aanschaffing van kleeding en uitrusting ontvangen ten bedrage van f 200.

Bij toepassing van het vorenvermelde stelsel zouden de totale kosten van het officierskorps in rond cijfer vermeerderen met f 852,800.

Door het afschaffen van de toelagen als bedoeld onder 20. zal een bedrag worden bezuinigd van f 98,800.

Voorts zullen mede vervallen de premiën aan artsen, die tot officier van gezondheid worden benoemd, waarvoor op de begrooting van het loopende dienstjaar een bedrag was toegestaan ad f 24,000.

Door de afschaffing van bedoelde toelagen en het niet toekennen dier premiën zal derhalve een totaal bedrag worden bezuinigd van f 122,800, zoodat de genoemde verhooging ad f 852,800 in het geheel met f 122,800 kan worden verminderd en mitsdien de uitgaven door de herziening der traktementen veroorzaakt op f 730,000 kunnen worden gesteld.

Ten gevolge van de afschaffing van de verschillende toelagen als hiervoren bedoeld en de invoering van de nieuwe traktementsregeling, zullen enkele officieren tijdelijk een achteruitgang in inkomsten ondergaan, d. w. z. voor zooveel die vermindering niet wordt weggenomen door de periodieke traktementsverhooging, welke ingevolge de nieuwe regeling zal worden toegekend, hetgeen al dadelijk het geval is met de tegenwoordige kolonels der genie en enkele kapiteins van dit wapen: bij wijze van overgangsmaatregel zal met de door de hiervoren bedoelde officieren verkregen rechten rekening worden gehouden.

Ten slotte zij hierbij nog aangeteekend, dat het in het voornemen ligt de voorgestelde traktementsverhooging, bijaldien deze wordt goedgekeurd, te doen ingaan op 1 April 1911. In verband daarmee kan het ter zake geraamde bedrag van f 730,000 nog worden verminderd met f 182,500 en alzoo worden gebracht op f 547,500.

Een vergelijkend overzicht van de traktementen, zooals deze thans geregeld zijn en zooals zij naar het ontworpen stelsel zullen worden, is in den als bijlage A hierbij gevoegden staat vervat.

§ 4. *Herziening van de traktementsregeling voor de militaire apothekersbedienden.* De tegenwoordig van kracht zijnde traktementsregeling van de militaire apothekersbedienden dagteekent reeds van het jaar 1880 en heeft na dien geen enkele verandering ondergaan.

Verder kleeft aan de bestaande regeling het nadeel dat de belanghebbenden reeds na twee jaren dienst het maximum-traktement genieten.

Om die redenen wordt het noodzakelijk geacht, mede in verband met verbetering van de financieele positie van de met hen in rang overeenkomende militairen, de jaarlijksche traktementen van de apothekersbedienden te verhoogen, ook door den te benoemen titularissen bij aanstelling als zoodanig eene tegemoetkoming in de kosten voor eerste aanschaffing van kleeding en uitrusting toe te kennen.

In verband met het vorenstaande zijn thans op de ontwerp-begrooting de benoodigde gelden uitgetrokken om ten aanzien van vorenbedoeld personeel de navolgende regeling te kunnen treffen.

De militaire-apothekersbedienden worden onderscheiden in drie klassen, t. w.:

die der 3de klasse, bij hunne aanstelling als zoodanig;

die der 2de klasse, na twee jaren dienst als militair-apothekersbediende der 3de klasse;

die der 1ste klasse, na twaalf jaren dienst als apothekersbediende der 2de klasse.

Bij benoeming tot militair-apothekersbediende der 3de klasse, ontvangen de betrokken personen eene tegemoetkoming als hiervoren bedoeld ten bedrage van f 150.

Voorts zullen zij bij aanstelling hetzelfde jaarlijksche traktement genieten, hetwelk thans wordt genoten, zijnde f 900.

Wijders zullen hun periodieke traktementsverhoogeningen worden toegekend, zoodat de jaarlijksche traktementen zullen worden als volgt:

Militair-apothekersbediende der 2de klasse:

Bij aanstelling f 1,100,—

Na 6 jaren dienst als militair-apothekersbediende 1,200,—

Na 10 jaren dienst als voren 1,300,—

Militair apothekersbediende der 1ste klasse:

Bij aanstelling 1,400,—

Na 18 jaren dienst als militair-apothekersbediende 1,500,—

Na 22 jaren dienst als voren 1,600,—

Eindelijk zal worden overwogen, of, en in hoeverre, de gelijkstelling in rang van de hierbedoelde personen en het daarmede verband houdende pensioen wijziging zullen behooren te ondergaan, waarvoor intusschen wijziging noodig is van de wet van 2 Augustus 1880 (*Staatsblad* no. 144).

§ 5. *Reorganisatie van de bereden artillerie.* Bij deze begrooting zijn de gelden aangevraagd om te komen tot eene *reorganisatie der bereden artillerie*, welke beoogt meer partij te trekken van het vermogen van ons snelvuurgeschut dan bij het gebruik van batterijen van zes stukken mogelijk is en vooral ook om te verzekeren dat de oefening in vreedestijd geschiedt met de zelfde eenheden, die op het gevechtsveld worden gebruikt.

De zes-stukken-batterij is op het gevechtsveld een te log lichaam, het aantal voertuigen en paarden is te groot en de in te nemen gevechtsbreedte te aanzienlijk om onder omstandigheden, zooals die zich in onze terreinen veelal zullen voordoen, een doelmatig optreden der artillerie te waarborgen en eene snelle vuurregeling — waarop toch alles aankomt — te verzekeren.

Eene kleinere batterij is in de evenvermelde opzichten beslist in het voordeel. Daarbij komt, dat de moeilijkheden, verbonden aan de waarneming der schoten bij het voortgezet vuur, grenzen stellen aan de snelheid van dat vuur, ten gevolge waarvan het niet wel mogelijk is om, bij een groot aantal vuurmonden, welke onder ééne leiding staan, de maximum vuursnelheid *per stuk* te bereiken; dien-tengevolge moet het overbodig worden geacht zulk een aantal vuurmonden tot ééne batterij te vereenigen, en dus ook schadelijk, omdat de trefkans op die batterij zonder noodzaak wordt verhoogd.

De uitwerking van eene vier-stukken-batterij kan nagenoeg worden gelijkgesteld met die eener zes-stukken-batterij, terwijl de uitwerking van twee batterijen, elk van drie stukken, belangrijk hooger kan worden opgevoerd dan die van ééne batterij van zes stukken.

Nu kan, bij de bestaande organisatie, door splitsing in onderdeelen, wel eenigermate worden te gemoet gekomen aan de hooger genoemde bezwaren, doch dan treden daarentegen weer andere bezwaren naar voren, welke het gevolg zijn van de organieke indeeling. Immers, waar het vuur eener batterij geregeld en geleid wordt door den als regel, buiten de batterij opgestelden batterij-commandant, en bij splitsing, elk der deelen eene batterij op zich zelf vormt, behooren aan den commandant van elk deel alle noodige hulpmiddelen en organen ten dienste

te staan. Zoude men dus, bij splitsing in onderdeelen, werkelijk van die splitsing het vereischte resultaat willen verwachten, dan zoude men die onderdeelen geheel als batterij moeten uitrusten, in welke richting dan trouwens ook reeds eenige maatregelen zijn genomen. Evenwel blijft dan het groote nadeel bestaan, dat de geheele opleiding en alle voorschriften zijn ingericht op eene samenvoeging van een grooter aantal vuurmonden dan nuttig en noodig is.

Het komt den ondergeteekende noodzakelijk voor er naar te streven de vredes-indeeling zooveel doenlijk te doen zijn die waarin ook te velde wordt opgetreden.

De vraag of eene batterij zoude moeten bestaan uit vier dan wel uit drie stukken, heeft de ondergeteekende meenen te moeten beantwoorden in laatstbedoelden zin, al moge dan ook van eene vierstukkenbatterij eenige meerdere uitwerking kunnen worden verwacht dan van eene driestukkenbatterij. Het betrekkelijk geringe verschil wordt, naar zijne meening, ruimschoots opgewogen door de grootere vuurvaardigheid die mag worden verwacht indien in oorlogstijd op volkomen dezelfde wijze wordt opgetreden als in vredestijd wordt geoefend. Dit nu is bij eene reorganisatie tot drie-stukken-batterijen spoedig en met betrekkelijk geringe kosten uitvoerbaar; bij eene reorganisatie tot vier-stukken-batterijen — die alzoo in vredestijd ook zouden moeten bestaan — is zulks voorhands, zelfs al zoude men over het bezwaar van zeer hooge kosten heenstappen, niet tot uitvoering te brengen. Immers de sterkte aan paarden en de voorhanden stal-ingruimte zijn er op berekend dat, per batterij, met drie stukken kan worden uitgebruikt en geoefend.

Zooals de ondergeteekende zich de reorganisatie gedacht heeft, zal het aantal der in vredestijd bestaande batterijen bij mobilisatie worden verdubbeld, terwijl dat aantal en de leiding der in gevecht tredende vuurmonden blijven als waarmede in vredestijd is geoefend geworden. Aangezien het ondoenlijk is om, voor eene goede gevechtsleiding, het aantal batterijen in eene afdeeling hooger op te voeren dan vier, zal het aantal afdeelingen van het regiment met ééne moeten worden vermeerderd, terwijl de onmogelijkheid om eene ingrijpende reorganisatie, op het oogenblik der mobielmaking, tot stand te brengen, de noodzakelijkheid medebrengt om de verdeeling in drie afdeelingen reeds in vredestijd tot stand te brengen. Het noodige om tot de oprichting van een nieuwen afdeelingsstaf per regiment veldartillerie te kunnen overgaan, is dan ook op deze begroting aangevraagd.

§ 6. *Militie- en reservékader.* Van de 23 op 1 Maart 1909, nog volgens de bepalingen van het Koninklijk besluit van 3 September 1906 (*Staatsblad* no. 234) in opleiding genomen adspiranten militie-officier der infanterie, zijn 12 tot officier benoemd geworden. Bij de vesting-artillerie zijn alle 5 de adspiranten tot militie-officier aangesteld.

Aan den cursus, welke volgens de nieuwe bepalingen (Koninklijk besluit van 3 Juli 1909, *Staatsblad* no. 262) op 1 October 1909 aan de militaire school-compagnie te Amersfoort aanving, werd deelgenomen door 19 leerlingen, waarvan 10 eene verbintenis als adspirant-militie-officier aangingen; 5 behoorden tot het reservékader en 4 tot het landweerkader. Vergeleken met de vroegere opleidingswijze waren de uitkomsten bijzonder goed. Allen toch legden in Mei jl. met zeer gunstigen uitslag het vaandrigs-examen af.

Verwacht mag worden, dat het eerstgenoemde 10-tal en ook het in de tweede plaats genoemde 5-tal na het verrichten van den voorgeschreven practischen dienst, tot officier zal kunnen worden benoemd.

Het aantal leerlingen, dat zich heeft aangemeld voor den nieuwen cursus die op 1 October a.s. zal aanvangen, bedraagt op dit tijdstip 25. Vermoedelijk zal dit aantal nog wel vermeerderen, aangezien de gelegenheid tot aanmelding nog tot ongeveer medio September openstaat.

Voor wat betreft de opleiding tot militie-officier bij de vesting-artillerie, werd reeds op blz. 12 van de Memorie van Antwoord betrekkelijk hoofdstuk VIII van de Staatsbegroting voor het dienstjaar 1910 (Zitting 1909—1910, Gedrukte Stukken 2, no. 11) eene gelijksoortige regeling als bij de militaire schoolcompagnie te Amersfoort in het vooruitzicht gesteld. Deze regeling kwam sedert tot stand bij het Koninklijk besluit van 8 Februari 1910 (*Staatsblad* no. 49). Omtrent het aantal leerlingen, dat aan den op 1 September e.k. aanvangenden cursus te Utrecht zal deelnemen, kunnen thans nog geene gegevens worden verstrekt.

Omtrent den toelooftot, alsmede de bevordering bij en de sterkte van het reservékader der verschillende wapens zij het volgende medegedeeld.

Toeloop in het tijdvak 1 Juni 1909—1 Juni 1910.

WAPENS.	Militie- plichtigen.	Niet- Militie- plichtigen.	TOTAAL.
Infanterie	207	66	273
Cavalerie	4	1	5
Vesting-artillerie	44	10	54
Bereden-artillerie	5	1	6
Genie	5	1	6
	265	79	344

Niet alleen geeft de totaal-toeloop, die in het vorig tijdvak 170 bedroeg, reden tot tevredenheid, doch vooral is dit het geval ten aanzien van de niet-militieplichtigen, van wie zich in het vorig tijdvak slechts 19 aanmeldden.

Ook de bevordering, vooral in de hoogere rangen, heeft een gunstig verloop, hetgeen blijkt uit het volgende:

Overzicht van de bevordering van kader-reservisten in het tijdvak 1 Juni 1909—1 Juni 1910.

WAPENS.	Reserve- korporaal.	Reserve- sergeant (wacht- meester.)	Vaandrig. (kornet).	Reserve- tweede- luitenant.
Infanterie	136	92	44	34
Cavalerie	5	5	4	7
Vesting-artillerie	18	7	4	3
Bereden-artillerie	6	1	2	1
Genie	—	2	—	—
	165	107	54	45

De sterkte van het reserviekader bedroeg op 1 Juni 1910.

WAPENS.	Adsi- prant- vaandrig (kornet).	Reserve- korporaal.	Reserve- sergeant (wacht- meester.)	Vaandrig. (kornet).
Infanterie	265	157	142	52
Cavalerie	6	—	2	15
Vesting-artillerie	54	26	25	6
Bereden artillerie	2	6	2	3
Genie	9	—	1	1
Totaal	336	189	172	77

In aansluiting aan hetgeen is vermeld aan den voet van blad. 12 der Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer, betreffende de Staatsbegroting (VIIIste hoofdstuk) voor het dienstjaar 1910, zij, tot het vergemakkelijken der vergelijking, hier weder gegeven een:

OVERZICHT van het reservekader onder de werking van het Koninklijk besluit van :

8 Mei 1906 no. 96, voor de infanterie en vesting-artillerie;
9 November 1906 no. 52, voor de bereden wapens;
31 October 1906 no. 27, voor de genie.

W A P E N S.	Aantal toegetreden tot 1 Januari 1910 sedert :	-Van nevenvermeld aantal werden :						
		bevorderd tot				van de vrijwillige verbintenis ont- heven en traden in de mili- tie als		
		reserve-luitenant.	vaandrig (kornet).	reserve-sergeant (wachmeester).	reserve-korporaal.	militiecent-ser- geant (wacht- meester).	militiecent-kor- poraal.	militiecent-sol- daat.
Infanterie	1 Augustus 1906 (a)							
militieplichtig	522	13	38	83	120	40	13	2
niet-militieplichtig	100	2	9	18	20	—	—	—
Cavalerie	1 Januari 1907 (b)							
militieplichtig	12	1	4	2	0	0	0	0
niet-militieplichtig	5	0	2	0	0	—	—	—
Bereden-artillerie	1 Januari 1907 (b)							
militieplichtig	11	2	3	1	2	0	0	0
niet-militieplichtig	2	0	0	1	1	—	—	—
Vesting-artillerie	1 Augustus 1906 (a)							
militieplichtig	80	2	2	13	19	4	2	0
niet-militieplichtig	13	0	2	0	2	—	—	—
Genie	1 Januari 1907 (c)							
militieplichtig	9	0	0	0	0	2	0	0
niet-militieplichtig	2	0	0	0	0	—	—	—

(a) Datum van in werking treden van het Koninklijk besluit van 8 Mei 1906 no. 96.

(b) Als voren van 9 November 1906 no. 52.

(c) Als voren van 31 October 1906 no. 27.

Overeenkomstig het dienaangaande gestelde in § 3 der Memorie van Toelichting, behorende bij het ontwerp van wet tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1910 (Gedrukte Stukken, Zitting 1909—1910, 2, no. 2), zijn de regelingen voor het reservekader bij het Koninklijk besluit van 18 September 1909 no. 66 (Rec. Mil. 1909, bladz. 1092) gewijzigd. Die wijzigingen zijn met ingang van 1 Januari 1910 van kracht geworden. In verband hiermede is bij de samenstelling van het onmiddellijk hieraan voorafgaand „Overzicht” slechts gegaan tot 1 Januari 1910 en ligt het in het voornemen een overeenkomstig „Overzicht” samen te stellen onder de werking der gewijzigde regelingen voor het reservekader.

Het heeft een punt van overweging uitgemaakt om het Koninklijk besluit van 8 Mei 1906 no. 96, andermaal eene wijziging te doen ondergaan en wel in dien voege, dat het in den vervolge aan militieplichtingen niet meer zou vergund worden eene verbintenis bij het reservekader aan te gaan; doch aangezien de herhaalde wijzigingen in de regelingen van het reservekader zeker niet medewerken om de dienstneming bij dat kader te bevorderen en rekening houdende met de in bewerking zijnde nieuwe Militiewet — met welke wet het instituut van het reservekader ten nauwste samenhangt — heeft de ondergeteekende besloten evenbedoelde wijziging voorloopig niet ter hand te nemen.

Intusschen heeft de opleiding en de practische vorming van het reservekader de volle aandacht van den ondergeteekende.

Eene dergelijke praktische opleiding van reserve-sergeanten tot vaandrig, eischt noodwendig de beschikbaarstelling van een voldoende sterk detachement soldaten. Wanneer de reserve-sergeanten over de verschillende garnizoenen verspreid waren gelaten, zou, gelet op de tegenwoordige sterkte der compagnieën, zoodanig detachement in elk dier garnizoenen niet beschikbaar zijn geweest.

In verband hiermede zijn maatregelen getroffen om, voor dezen zomer, bij wijze van proef, de vaandrigsopleiding van de reserve-sergeanten van het wapen der infanterie te centraliseeren in een tweetal garnizoenen (Amersfoort en Breda), alwaar de 4 bataljons van het regiment te zamen garnizoen houden en waar goede oefeningsterreinen ter beschikking zijn.

Door die centraliseering is het thans mogelijk, gedurende den tijd van het blijvend gedeelte, een troep, zij het dan ook van bescheiden sterkte, voor de vaandrigsopleiding beschikbaar te stellen, terwijl, na het vertrek van het blijvend gedeelte en tijdens het onder de wapenen zijn van miliciens voor herhalings-oefeningen, aan bedoelde kaderreservisten, onder de leiding hunner aangevozen instructeurs, beter een commando zal kunnen worden gegeven dan bij de verspreide opleiding het geval zou kunnen zijn.

Aan meerbedoelde vaandrigsopleiding zal door omstreeks 80 reserve-sergeanten worden deelgenomen.

Uit desbetreffende opgaven van de inspecteurs der wapens is gebleken, dat in 1911 de benoeming van een 125 à 150 reserve-officiëren bij die wapens in uitzicht kan worden gesteld, waaronder pl.m. 7 bij de bereden-artillerie.

§ 7. Voorbereidend militair onderricht. Een overzicht van bedoeld onderricht over 2 achtereenvolgende wintertijdperken is samengevat in den hieronder volgenden staat.

Oefenings-tijdperk.	Aantal plaatsen gemeenten waar onderricht werd gegeven.		Aantal deelnemers aan het onderricht bij		Aantal deelnemers aan het onderzoek		Aantal getuigschriften uitgereikt voor			
			den aan-vang.	het einde.	Jongelieden die het V. M. O. volgden.	Jongelieden die op andere wijze de vereischte kundigheden verwierven.	militaire bekwaamheid en lichamelijke geoefendheid aan :		militaire bekwaamheid of lichamelijke geoefendheid aan :	
							Jongelieden die het V. M. O. volgden.	Jongelieden die op andere wijze de vereischte kundigheden verwierven.	Jongelieden die het V. M. O. volgden.	Jongelieden die op andere wijze de vereischte kundigheden verwierven.
1908-1909	368	356	11,936	7,090	2,101	755	1,589	467	379	249
1909-1910	356	342	9,936	7,112	1,778	729	1,236	462	386	241

Sterkte van het personeel belast met de leiding en het toezicht, alsmede van de instructeurs, bij het voorbereidend militair onderricht.

	Oefeningstijdperk	
	1908-1909.	1909-1910.
Kapiteins van het leger	14	14
Luitenants van het leger.	90	48
Reserve-officiëren van het leger	—	25
Reserve-officiëren van de landweer.	—	64
Onderofficiëren en korporaals der infanterie en vesting-artillerie	342	240
Reserve-onderofficiëren van het leger	51	4
Reserve-onderofficiëren van de landweer.	208	189

De kosten van het voorbereidend militair onderricht over verschillende artikelen van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting verdeeld, bedroegen over het oefeningstijdperk :

1908-1909.	f 83,111,13 ⁵
1909-1910.	65,802,27 ⁵

Uit de vorenstaande overzichten moge blijken, dat het aantal dergenen, die zich bij *den aanvang* hebben aangemeld wel is waar 2000 minder dan ten vorigen jare bedroeg, doch dat het aantal dergenen, die het onderricht tot het einde toe bijwoonden, nagenoeg hetzelfde is gebleven (7090—7112).

De bezwaren door het actieve leger ondervonden ten gevolge van de beschikbaarstelling van officieren en onderofficieren zijn in niet onbelangrijke mate verminderd (446—302) ten gevolge van de vervanging van een deel van dat personeel door reserve personeel van het leger en van de landweer, waardoor mede de totale sterkte van het beschikbaar te stellen personeel vermindering kon ondergaan.

Het aantal uitgereikte getuigschriften was wel is waar iets geringer (2684—2325), waarschijnlijk als gevolg van het invoeren van nieuwe onderwijskrachten, doch hierin mag voor een volgend jaar, wanneer de nieuwe onderwijzers over meer ervaring beschikken, ten aanzien van de goede indeeling der leerstof, verbetering worden verwacht.

§ 8. *Militaire Administratie.* Het ligt in het voornemen, om over te gaan tot het opheffen van de hoofdadministratiën en van de raden van administratie van de korpsen en korpsgedeelten van het leger.

Bij deze lichamen treden in gewone omstandigheden meer dan 175 hoofd- en subalterne officieren op als voorzitters en commissarissen. Zij zijn als zoodanig belast met werkzaamheden de administratie betreffende. In tijd van oorlog zouden wederom ongeveer 240 hoofd- en subalterne officieren met dergelijke werkzaamheden moeten worden belast.

Door de voorgenomen opheffing is het mogelijk dit groote getal troepenofficieren te ontlasten van bedoelde functiën, waardoor zij zich, in nog meerdere mate dan reeds thans het geval is, aan hunne eigenlijke bestemming, dat is aan den troependienst, kunnen wijden.

De functiën door bedoelde voorzitters en commissarissen uitgeoefend bestaan in hoofdzaak in: het ontvangen en bewaren van de gelden der korpskassen;

het houden van toezicht over de administratie der korpsen;

het houden van toezicht over de goederen bij de korpsen in gebruik.

Door de opheffing der genoemde administratieve lichamen vervallen tevens de korpskassen, waarna de officieren-kwartiermeesters, die thans als secretaris bij die lichamen optreden, rechtstreeks de gelden zullen ontvangen, noodig tot het doen van de betalingen. Hiervan is weder het gevolg, dat het afhalen en bewaren van bedoelde gelden uitsluitend zal geschieden door borgtochtplichtige officieren, waardoor de kans op het lijden van schade door het Rijk aanmerkelijk verminderd wordt. De Algemeene Rekenkamer deelde dan ook met betrekking tot deze aan gelegenheid in een tot den Minister van Oorlog gericht schrijven mede, dat de aanwijzing van één persoon als borgtochtplichtig bewaarder der te verstrekken gelden haar eene verbetering toescheen met het oog op den waarborg voor de bewaring.

Het toezicht over de administratie der korpsen zal, voor zoover dit thans aan genoemd groot aantal troepenofficieren is opgedragen, door anderen moeten worden uitgeoefend en wel door deskundige officieren.

De controleurs van de inwendige administratie der korpsen zijn daarvoor als het ware vanzelf aangewezen. Het is daartoe slechts noodig het thans reeds door hen uitgeoefend toezicht aanmerkelijk uit te breiden.

Het toezicht over de goederen bij de korpsen in gebruik — voor zoover dat, in verband met de ter zake bestaande bepalingen niet aan buiten de korpsen staande autoriteiten is opgedragen — zou eveneens aan de controleurs kunnen worden opgedragen.

Het behoeft geen betoog, dat het niet mogelijk is vorenbedoelde meerdere werkzaamheden op te dragen aan het drietal hoofdofficieren, dat volgens de bestaande organisatie als controleur werkzaam is. In verband daarmee zijn in deze ontwerp-begrooiting gelden aangevraagd om te kunnen overgaan tot de oprichting van een vierde contrôle-bureau.

Voorts bestaat het voornemen de bataljons, welke thans in administratie zijn bij de hoofdadministratiën der regimenten infanterie, weder zelfstandig administratie te doen voeren.

Door het nemen van dezen maatregel zullen de luitenants-kwartiermeesters, die, vooral in tijd van oorlog, eene zoo belangrijke taak te vervullen hebben bij het bataljon, waartoe zij behooren, in tijd van vrede, beter dan thans het geval is, in de gelegenheid zijn, zich voor hunne oorlogstaak voor te bereiden, terwijl boven-

dien de majoor- en kapitein kwartiermeesters bij de regimenten infanterie, welke thans veelal overstelpt zijn met werkzaamheden van allerlei aard, daarvan gedeeltelijk zullen kunnen worden ontlast. Een en ander zal ongetwijfeld den gang van zaken, zoowel in tijd van vrede als in tijd van oorlog, ten goede komen.

Ten einde bedoelden maatregel te kunnen nemen zijn de daarvoor benodigde gelden in deze ontwerp-begrooting uitgetrokken.

Bovendien wordt het door ondergeteekende noodig geacht bij het dienstvak der militaire administratie een kapitein-kwartiermeester voor speciale diensten beschikbaar te hebben.

Herhaaldelijk toch worden officieren-kwartiermeesters aangewezen om zitting te nemen in commissiën, waardoor zij alsdan met werkzaamheden worden belast, welke hun tijd zoodanig in beslag nemen, dat zij daardoor of in het geheel niet, of wel bezwaarlijk, in staat zijn hunne gewone werkzaamheden te blijven waarnemen. Dit kan alsdan ten gevolge hebben dat het geldelijk beheer dezer officieren moet worden overgedragen aan anderen, die ter zake van dat beheer geen borgtocht hebben gesteld, waardoor alsdan bepaald ongewenschte toestanden ontstaan.

Gedurende de tijdvakken waarin bedoelde kapitein geen zitting neemt in commissiën, kunnen aan hem andere nuttige werkzaamheden worden opgedragen, door hem te detacheren op verschillende bureelen, waardoor hij in de gelegenheid zal zijn, zijn blik te verruimen met betrekking tot aangelegenheden van administratieve en comptabelen aard, waardoor ten slotte 's Rijks belang zal worden gebaat.

Ook voor dit doel is een bedrag in de ontwerp-begrooting uitgetrokken.

De invoering van de verschillende in deze § voorgestelde maatregelen vordert — gerekend voor $\frac{3}{4}$ jaar — op verschillende ariekelen der begrooting, eene totale verhooging der uitgaven van f 12,562,50.

Tegenover deze verhooging kan echter eene vermindering der uitgaven in uitzicht worden gesteld, doordat het organiek aantal schrijvers met een 12-tal zal kunnen worden verminderd, wanneer n.l. de majoor en kapitein-kwartiermeesters bij de regimenten infanterie ontheven zullen zijn van het voeren der administratie van de bataljons welke in hunne standplaatsen gevestigd zijn. Hierdoor is het mogelijk een bedrag van ten minste f 10,000 te besparen.

§ 9. *Wijziging van het bezoldigingsstelsel van de vrijwillig dienende onderofficieren en soldaten.* In deze ontwerp-begrooting zijn gelden uitgetrokken ten einde de gelegenheid te openen om, met ingang van 1 Juli 1911,

1°. de verschillende, door de vrijwillig dienende, onderofficieren en door enkele categorieën van militairen beneden dien rang, genoten wordende inkomsten tot jaarlijksche bedragen bijeen te voegen en de alsdan verkregen uitkomsten als grondslag te doen dienen voor de samenstelling eener jaarweddenregeling ter vervanging van de voor hen van kracht zijnde soldijregeling;

2°. op overeenkomstige wijze te handelen met betrekking tot de inkomsten van de overige vrijwillig dienende militairen beneden den rang van onderofficier, met dien verstande evenwel, dat voor hen de verschillende inkomsten tot dagelijksche soldijen zullen worden samengevoegd.

Met de invoering van het gewijzigde stelsel wordt beoogd:

A. Vermindering van Rijkszorg voor, en verhooging van eigen zorg van de betrokken militairen ten aanzien van de voorziening in hunne dagelijksche levensbehoeften.

B. Vereenvoudiging van de administratie

C. Een beeld te doen ontstaan van de juiste inkomsten van de bedoelde militairen.

Uit de navolgende, in groote trekken gegeven, uiteenzetting moge blijken hoe ondergeteekende zich voorstelt het beoogde stelsel tot stand te brengen.

De inkomsten der betrokken militairen bestaan, of kunnen althans bestaan, in:

- a. soldij;
- b. vergoeding voor levensmiddelen;
- c. " " brood;
- d. " " nachtlegergoederen;
- e. " " woninghuur;

terwijl bovendien met hen eene uitrusting- en reserverekening wordt aangehouden, waardoor het Rijk feitelijk de verstrekking, de vernieuwing en het onderhoud van de kleeding- en uitrustingstukken voorziet. Op deze rekening kan voor hen worden te goed geschreven;

- f. eene toelage voor eerste uitrusting;
- g. eene dagelijksche toelage.

De jaarwedden bedoeld onder 1° kunnen worden berekend als volgt:

voor de ongehuwden door de som van de bedragen bedoeld onder *a*, *b*, *c* en *g* te vermenigvuldigen met 365 en bij het product op te tellen het bedrag dat geacht kan worden jaarlijks als toelage voor eerste uitrusting ten (*f*) bate hunner uitrusting en reserverekening te worden geboekt, waarna het alsdan verkregen bedrag naar boven ware af te ronden in tientallen van guldens;

voor de gehuwden door het voor de ongehuwden verkregen bedrag te verhoogen met:

f 230 voor militairen met rang van adjudant-onderofficier of van hoogerem onderofficiersrang;

200 voor onderofficieren beneden den rang van adjudant-onderofficier;

175 voor militairen beneden den rang van onderofficier.

Vorenbedoelde verhoogeningen waren toe te kennen aan de gehuwden die voor eigen rekening in hunne huisvesting voorzien. Worden zijn daarentegen van Rijkswege gehuisvest, dan zou deze verhooging voor allen slechts f 100 behooren te bedragen.

De soldijen van de militairen bedoeld onder 2° hiervoren kunnen worden berekend door de soldijbedragen van de ongehuwden van denzelfden rang met een vast bedrag te verhoogen en wel met:

80 cent per dag voor hen die voor eigen rekening in hunne huisvesting voorzien, en met

59 cent per dag voor hen die van Rijkswege zijn gehuisvest.

Te gelijk met de invoering van het nieuwe stelsel behooren de vergoedingen bedoeld onder *b* tot en met *e* hiervoren, zoomede de uitrusting en reserverekening te worden afgeschaff

Aan de betrokken militairen zullen, in gewone omstandigheden, geene levensmiddelen en brood in natura meer worden verstrekt.

De gehuwden zullen, voor zoover zulks met 's Rijks geldelijk belang is overeen te brengen, voor eigen rekening in hunne huisvesting moeten voorzien, terwijl aan hen geene nachtlegergoederen meer in bruikleen zullen worden gegeven.

De onderofficieren en de verdere militairen die eene jaarwedde zullen genieten behooren zich voor eigen rekening van kleeding- en uitrustingstukken te voorzien, terwijl de militairen bedoeld onder 2° hiervoren voor Rijksrekening zullen worden gekleed en uitgerust.

Ten aanzien van de gevolgen van de afschaffing der vergoedingen als vorenbedoeld en van de uitrusting en reserverekening zij nog het volgende aangeteekend.

Vergoeding voor levensmiddelen.

Voor de ongehuwde vrijwillig dienende korporaa's en soldaten zou de afschaffing van de vergoeding tot vermindering van inkomsten kunnen leiden, doordat zij, voor het tegenwoordige, bij afwezigheid met verlof over de dagen waarop door hen soldij wordt genoten, tevens de vergoeding genieten.

Ten einde hen daarvoor schadeloos te stellen ware hun soldij doorlopend met 2 cent per dag te verhoogen.

Vergoeding van brood.

Wanneer aan de ongehuwde onderofficieren van Rijkswege in gewone omstandigheden geen brood meer zal worden verstrekt, zullen de z.g. onderofficiersmenages voor hen moeten voorzien in de behoefte aan brood. Aan de beheerders dier menages zal alsdan worden vergund, tegen betaling, brood uit de militaire bakkerijen te betrekken.

Bedoelde onderofficieren zijn daardoor in de gelegenheid invloed uit te oefenen op het bepalen van soort en hoeveelheid van het door hen te nuttigen brood.

Vergoeding voor nachtlegergoederen.

De gehuwde militairen zullen bij invoering van het nieuwe stelsel in de gelegenheid worden gesteld tweepersoons nachtlegergoederen, tegen betaling, van het Rijk over te nemen.

Vergoeding voor woninghuur.

Voorheen werden de gehuwde militairen beneden den rang van officier gehuisvest in Rijksgebouwen en in door het Rijk beschikbaar gestelde — veelal gehuurde — woningen.

In 1907 werden vergoedingen wegens gemis van vrije woning vastgesteld, waardoor de gehuwden meerdere vrijheid verkregen in het kiezen hunner woning.

Het ligt thans in de bedoeling den Rijkswoningen — voor zoover deze althans

in verband met de belangen van den dienst kunnen worden gemist — geleidelijk eene andere nuttige bestemming te geven, dan wel ze op de voor het Rijk meest voordeelige wijze van de hand te doen. Wanneer dan tevens de loopende contracten voor woninghuur — waar zulks in verband met plaatselijke woningtoestanden mogelijk is — na afloop niet meer worden vernieuwd, zullen in de toekomst de meeste gehuwde militairen, geheel naar eigen inzichten, kunnen voorzien in de huisvesting van hen en hun gezin.

Eene vergoeding wegens gemis van vrije woning heeft, bij invoering van het gedachte stelsel, geen reden van bestaan meer.

Wel moet aan de gehuwden een hoogere bezoldiging worden toegekend dan aan de ongehuwden. Voor welke doeleinden zij dat hoogere bedrag willen besteden moet aan hun eigen oordeel worden overgelaten. In algemeenen zin strekt het meerdere bedrag, gevoegd bij hunne overige inkomsten, om in hun levensonderhoud van zich en van hun gezin te voorzien. Uit den aard der zaak kan de verhooging voor hen die van Rijkswege zijn gehuisvest tot een lager bedrag worden vastgesteld dan voor de overigen.

Uitrusting- en reserverekening.

De kosten vallende op de aanschafing, de vernieuwing en het onderhouden van de aan de vrijwillige dienende onderofficieren en soldaten verstrekte kleeding- en uitrustingsstukken worden reeds bij het bestaande stelsel ten laste van het Rijk gebracht. Daardoor worden de betrokkenen reeds thans voor Rijksrekening gekleed enz.

Daarnaast eene uitrusting- en reserverekening — met al den daaraan verbonden administratieven omslag — in stand te houden, heeft dan ook geen zin meer.

De redenen welke in vroegere jaren werden aangevoerd om de handhaving der rekening te bepleiten zijn dan ook gebleken niet steekhoudend, dan wel van zoo weinig belang te zijn, dat zij die handhaving niet langer rechtvaardigen.

Met de opheffing van meer genoemde rekening wordt tevens bereikt, dat de verstreking van kleeding- en uitrustingsstukken voor nagenoeg alle militairen van het leger naar de regelen van een zelfde stelsel zal plaats hebben.

Uit den hierna volgenden staat moge blijken welke vermeerderingen en verminderingen de betreffende begrotingsartikelen zullen moeten ondergaan, in verband met de invoering van het gewijzigde bezoldigingsstelsel.

Oorzaken der vermeerderingen en verminderingen.	Meer		Minder.				
	Artikelen 22 t-m 25.	Artikelen 26 en 27.	Artikel 29.	Artikel 32.	Artikel 33.	Artikel 41.	Artikel 45.
Verhooging der inkomsten als gevolg van de afrondingen — naar boven in tientallen van guldens — van de bedragen der jaarwedden	f 7,586						
Verhooging der soldijen van de vrijwillig dienende korporaals en soldaten met 2 cent per dag (zie hiervoren onder vergoeding voor levensmiddelen	21,661						
Verhooging der jaarwedden van gehuwde militairen (met de hiervoren genoemde bedragen ad f 230, f 200, f 175 en f 100	147,747						
Verhooging der soldijen van gehuwde militairen beneden den rang van onderofficier (met de hiervoren genoemde bedragen ad 80 cent en 59 cent)	16,900						
Bedragen waarmede de artikelen moeten worden verhoogd of verminderd in verband met de afschaffing van :							
de vergoeding voor		f 65,619	f 293,059			f 100,739	
{ brood	55,620						
{ levensmiddelen	213,924						
{ woninghuur							
{ nachtlegergoederen							f 8,340
De uitrusting- en reserverekening	139,886			f 60,000	f 50,000		
Meer	f 603,324						
Minder							
Totaal meer	f 25,567						
				f 577,757			

Uit vorenstaanden staat blijkt, dat het nieuwe stelsel op de daarbij genoemde artikelen eene meerdere uitgave van ruim f 25,000 zal vorderen.

Onder dit bedrag is niet begrepen de vermeerdering der uitgaven welke het stelsel zal vorderen voor het personeel der inrichtingen van onderwijs, waarvoor naar raming een bedrag van pl. m. f 3000 noodig zal zijn.

Deze verhoogingen zullen wellicht te eerder kunnen worden aanvaard wanneer in aanmerking wordt genomen, dat zij slechts worden veroorzaakt door eene omstandigheid welke een gevolg is van het overgaan van den bestaanden naar den nieuwen toestand.

Wanneer namelijk op 1 Juli 1911 de uitrusting- en reserve-rekening zal worden opgeheven, moeten op dien datum aan de belanghebbenden de saldo's te goed worden uitbetaald, welke niet alleen zijn gekweekt in het eerste halfjaar 1911, doch bovendien — en zulks in verband met de ter zake bestaande bepalingen — die welke in het vierde kwartaal 1910 zijn gekweekt.

Deze ongunstige, doch onvermijdelijke omstandigheid, welke zich uit den aard der zaak in volgende jaren niet kan voordoen, vordert naar raming eene uitgave van pl. m. f 45,000.

Uit het vorenstaande moge blijken, dat het beoogde stelsel, wanneer het over volgende jaren geheel zou zijn doorgevoerd, tot vermindering van uitgaven voor het Rijk zal leiden.

Overeenkomstig eene toezegging door ondergeteekende, op 29 December 1909, gedaan in de Eerste Kamer der Staten-Generaal, bij de behandeling van het wetsontwerp tot verhooging van de oorlogsbegrooting over het jaar 1909, werd eene commissie ingesteld van enkele commandeerende officieren van korpsen onder voorzitterschap van den inspecteur der infanterie, om na te gaan, welke wijzigingen of aanvullingen geacht moesten worden wenschelijk te zijn om te gemoet te komen aan de ten aanzien van de nieuwe soldijregeling geopperde bezwaren.

De kennisneming van het door die commissie uitgebrachte rapport heeft o.a. aanleiding gegeven, om in deze ontwerp-begrooting gelden uit te trekken voor positieverbetering van enkele door haar genoemde categorieën van militairen.

Wordt derhalve de ontwerp begrooting tot wet verheven, dan zou die positieverbetering met ingang van 1 Juli 1911 in hoofdzaak kunnen worden verleend aan :

- den laagstbezoldigden sergeant der infanterie ;
- den korporaal-kok ;
- den sergeant-majoor-vuurwerker bij de vesting-artillerie ;
- den sergeant-schipper bij het korps pantserfort-artillerie.

Vóorts worden gelden aangevraagd om een aanvang te kunnen maken met eene geleidelijk in te voeren gelijkmaking der aanvangsinkomsten van de onder-officieren enz. van gelijken rang en van verschillende wapens en dienstvakken, zooals blijkens het vermelde hiervoren eveneens zal geschieden ten aanzien van de traktementen der officieren, wanneer de ontwerp-begrooting tot wet mocht worden verheven.

Het ligt in het voornemen om bij aanneming van het voorgestelde beginsel ook over volgende jaren voor dit doel gelden aan te vragen.

§ 10. *Landweer.* Bij de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1910, werd door den ondergeteekende in uitzicht gesteld de indiening van een afzonderlijk wetsontwerp waarbij de encadreering der landweer zoude worden ter sprake gebracht.

Bij het in bewerking nemen van dat wetsontwerp bleek, dat de voltooiing belangrijk zou worden vertraagd door den grooten arbeid verbonden aan de oplossing van het vraagstuk der landweerenencadreering in zijn geheel. De ondergeteekende meent er hier aan te mogen herinneren, dat de aanvraag op art. 20 van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1910 slechts een onderdeel betrof, nl. de encadreering van de landweerbataljons en, in verband daarmee de bevelvoering in de landweerdistricten. Intusschen schreed de arbeid aan de voorbereiding en de regeling van het gebruik der landweer voor oorlogstijd voort en was het dienstengevolge mogelijk dieper in te gaan op de encadreeringsquaestie en op wat met het oorlogsgebruik der landweer verband houdt.

Met het oog op den thans reeds ver gevorderden tijd meent de ondergeteekende dat het niet wel uitvoerbaar zal wezen een afzonderlijk wetsontwerp zoowel schriftelijk als mondeling te kunnen behandelen vóór de behandeling van

de Staatsbegrooting voor 1911. De indiening van het bedoelde wetsontwerp zoude alzoo allicht tot nieuw uitstel kunnen aanleiding geven, hetgeen den ondergeteekende zeer ongeraden voorkomt.

In het vertrouwen dat de Kamer zich wel met zijn gedachtengang zal kunnen vereenigen, heeft de ondergeteekende gemeend de vrijheid te mogen nemen de zaak andermaal ter sprake te brengen bij de indiening van hoofdstuk VIII der begrooting, hebbende hij zich veroorloofd de uitvoerige uiteenzetting zijner denkbeelden in eene afzonderlijke Nota, als bijlage B, bij deze Memorie van Toelichting aan de Kamer voor te leggen.

De verdere voorbereiding van het gebruik der landweer in tijd van oorlog veroorzaakt veel arbeid voor de autoriteiten welke zijn aangewezen ter vervulling van de functie van autoriteit belast met de uitoefening van het militair gezag, als bedoeld in de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* no. 128), welke men kortweg «territoriale commandanten» kan noemen. Thans zijn daarvoor aangewezen de inspecteurs der vesting-artillerie, der genie en van het militair onderwijs, alsmede de gouverneur der Koninklijke Militaire Academie. De aanwijzing van evenge-noemde personen zal echter zoowel in oorlogstijd als in vreedestijd tot ernstige bezwaren aanleiding geven:

in oorlogstijd, omdat de inspecteurs der vesting-artillerie en der genie niet zullen kunnen worden gemist in het hart des lands, waar hun eigenlijke werkkring is, en waar zij, op dat oogenblik, bezwaarlijk door andere personen zouden kunnen worden vervangen, terwijl de beide andere autoriteiten zouden kunnen voorzien in een, hier niet nader aan te duiden, bevel waarvoor thans geen persoon beschikbaar is;

in vreedestijd, omdat, bij den arbeid dien de genoemde autoriteiten uit hoofde van hun gewonen werkkring te verrichten hebben, met voldoende zekerheid kan worden gezegd dat zij niet over den noodigen tijd zullen kunnen beschikken om zich naar behooren voor te bereiden voor de belangrijke en veelomvattende taak die hun in geval van oorlog of oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden wacht, en het noodige in gereedheid te brengen tot het onmiddellijk goed uitvoeren van datgene wat in die omstandigheden van hen wordt verlangd. Daarbij komt dat, in verband met de voornemens der Regeering met betrekking tot de weerbaarheidsbeweging en de oefeningen buiten het leger, van de zijde der militaire overheid een meer werkzaam aandeel moet worden genomen in die beweging, opdat de, zoo zeer op prijs te stellen, pogingen van de verschillende bonden, korpsen en vereenigingen tot goede resultaten zullen leiden en de organisatie, de oefening, alsmede de voorbereiding van het gebruik in oorlogstijd van het zich alsdan vrijwillig beschikbaar stellend personeel in goede banen geleid kunnen worden. Nadat in het belang van een en ander veel arbeid aan het Departement van Oorlog is verricht, schijnt de tijd gekomen om een aanvang te maken met de decentralisatie in dien zin, dat aan de bedoelde voorbereiding enz. buiten het Departement verder wordt gewerkt in zooveel mogelijk rechtstreeksche aanraking met de bonden, korpsen en vereenigingen. Het ligt voor de hand dat daartoe worden aangewezen die autoriteiten welke, in tijden van oorlog of oorlogsgevaar, de beschikking over de bedoelde vrijwilligers zullen hebben, alzoó de in de wet van 23 Mei 1899 (*Staatsblad* no. 128) bedoelde autoriteiten.

Zooals echter hiervoren werd uiteengezet kan, in verband met de hun reeds nu opgedragen werkzaamheden, van de thans daarvoor aangewezen opper- en hoofd-officieren niet worden verlangd dat zij alles verrichten wat tot het bereiken van het beoogde doel noodig zal wezen.

In verband met een en ander komt het den ondergeteekende noodig voor, dat andere dan de zooveel bedoelde personen worden aangewezen voor de vervulling van de functie van territoriale commandant in oorlogstijd. Hij zoude daarvoor wenschen te kunnen voordragen alleszins geschikte gepensioneerde opper- of hoofdofficieren van het Nederlandsche leger, die, door hun vroegeren werkkring, geheel op de hoogte zijn van hetgeen hun zoude zijn op te dragen en die lust en tijd hebben om zich aan deze zeer belangrijke werkzaamheden te wijden.

Behalve de vier reeds te voren genoemde personen, zal het, naar het oordeel van den ondergeteekende, noodig wezen om in oorlogstijd te beschikken over eene autoriteit die, in de met garnizoenstroepen, depots en dergelijke zwaar belegde gedeelten van de provinciën Noord- en Zuidholland en Utrecht functiën kan waarnemen, als die welke in vreedestijd aan een bevelhebber in eene militaire afdeeling zijn opgedragen. De betrokken bevelhebbers hebben in oorlogstijd eene functie (als commandanten der Stelling van Amsterdam en van de Nieuwe

Hollandsche Waterlinie), zoodat op het gewilde oogenblik niet meer over hunne diensten als bevelhebber kan worden beschikt.

Vermits het noodzakelijk is dat de persoon, die in oorlogstijd in bedoelde functie zal optreden, zich in vreedstijd geheel kan inwerken in de taak die hem bij mobilisatie wacht, is het naar de meening van den ondergeteekende noodig hem reeds in vreedstijd te benoemen en hem te doen medewerken aan de oorlogsvoorbereiding.

In verband met een en ander zijn op deze begrooting gelden aangevraagd voor eene benoeming van vijf gepensioneerde opper- of hoofdofficieren voor de vervulling in oorlogstijd van de vorenomschreven functie.

Iste Afdeeling.

Kosten van het Departement.

ART. 2. Op dit artikel is f 6925 meer uitgetrokken, dan aanvankelijk voor 1910 werd toegestaan. Hiervan is benoodigd:

f 3600 voor den referendaris, thans nog als majoor der infanterie bij het Departement van Oorlog werkzaam, wiens traktement als burgerlijk ambtenaar voor het tweede halfjaar 1910 werd aangevraagd bij het ontwerp van wet tot wijziging en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1910 (Gedrukte Stukken 1909—1910 n°. 286, 3, bladz. 4);

f 1100 ten einde eenige jongelieden, die in 1908 en 1909 als tijdelijk schrijver op f 1 per dag in dienst werden gesteld en die blijken van bijzondere geschiktheid hebben gegeven, in den loop van 1911 tot schrijver op jaarloon te kunnen benoemen;

f 375 voor klerken, die in den loop van dat jaar voor bevordering tot eerste-klerk in aanmerking komen, en

f 1850 voor de bevordering van een commies tot hoofdcommies, van een adjunct-commies tot commies en van een eerste-klerk tot adjunct-commies (welke laatste bevordering ten laste van dit artikel een vrij belangrijke uitgaaf vordert, waartegenover de uit art. 3 genomen periodieke traktementsverhooging komt te vervallen), zoomede voor de toekenning van eenige traktementsverhooging aan ambtenaren, die daarvoor in aanmerking behooren te komen.

Overigens ligt het in het voornemen, in de plaats van den in 1910 overleden raad-adviseur, een hoofdamtenaar met den rang van referendaris te benoemen tot hoofd van de Iste afdeeling van het Departement, zoodat, in verband met de splitsing van de IIde afdeeling in twee onderafdeelingen (zie het aangeteekende op bladz. 5 der Memorie van Toelichting betreffende het hiervoren aangehaalde wetsontwerp), het aantal referendarissen 3 meer bedraagt, dan waarop voor 1910 gerekend werd.

Het blijkens den uitgewerkten en toelichtenden staat uitgetrokken traktement van den bibliothecaris, welke functie laatstelijk werd waargenomen door een bij het Departement werkzaam gestelden eerste-luitenant der infanterie, die thans in burgerlijken dienst is overgegaan, is na het overlijden van den vorigen titularis op het artikel gereserveerd en behoeft dus niet te worden aangevraagd.

ART. 3. De hoogere aanvraag, f 3325 meer dan voor 1910, is een gevolg van de bestaande periodieke traktementsregeling.

ART. 4. Er wordt f 6417 minder aangevraagd dan voor 1910, na de Nota van Wijzigingen, werd toegestaan.

Meer uitgetrokken is slechts een bedrag van f 548 voor de aanstelling van een vijfdien tijdelijk-bediende, waartoe als een gevolg van de voortdurende uitbreiding van den dienst moet worden overgegaan. Minder daarentegen: voor toelagen van bij het Departement werkzaam gestelde officieren f 5100, in verband met de voorgenomen nieuwe traktementsregeling; voor toelagen aan gepensioneerde officieren, onderofficieren enz. f 735 en voor daggelden van tijdelijk-schrijvers f 1130.

Hoewel het niet opkomen van de landweer voor zesdaagsche oefeningen in 1911 eene grootere besparing aan tijdelijke werkkrachten bij het Departement ten gevolge heeft, moet bij de beoordeeling van het aangevraagde bedrag in aanmerking worden genomen, dat dit artikel in de laatste jaren voor een vrij aanzienlijk bedrag uit den post voor onvoorziene uitgaven moest worden aangevuld en dat het daggeld van de gepensioneerden, die als tijdelijk-schrijver zijn aangesteld, krachtens de bestaande regeling, telkens na één en twee jaren dienst, eene verhooging ondergaat.

IIde Afdeling.

*Bezoldiging van het personeel der staven van het leger.*ART. 8. *Groote Staf.*

Toegestaan voor 1910	f 49,200
Geraamd „ 1911	53,425
	<hr/>
Meer voor 1911	f 4,225

Meer :

Een kolonel, adjudant van Hare Majesteit de Koningin meer en één luitenant kolonel idem minder	f 1,100
Een majoor, adjudant van Z. K. H. den Prins der Nederlanden en één kapitein idem minder	1,000
Een luitenant-generaal commandant van de Stelling van Amsterdam meer en één generaal-majoor idem minder	1,000
Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren	1,425
	<hr/>
	f 4,525

Minder :

Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren	300
	<hr/>
Meer als boven	f 4,225

Het meerder geraamde bedrag is een gevolg van bevorderingen, welke bereids hebben plaats gehad of eerlang zullen geschieden.

ART. 8bis. *Commando van het veldleger.*

Toegestaan voor 1910	f 49,700
Geraamd voor 1911	53,525
	<hr/>
Meer voor 1911	f 3,825

Meer.

Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren	f 3,825
Voor toelage wegens het houden van een dienstpaard van een officier der cavalerie	200
	<hr/>
	f 4,025

Minder.

Voor Verhooging van traktement wegens dienstjaren	200
	<hr/>
Meer als boven	f 3,825

ART. 9. *Generale Staf.*

Toegestaan voor 1910	f 87,100
(na de Nota van wijzigingen). Geraamd voor 1911	97,017
	<hr/>
Meer voor 1911	f 9,917

Meer.

Een kapitein	f 2,300,—
Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren	4,811,66
Voor traktementen en toelagen voor reserve-officieren	3,355,55
	<hr/>
	f 10,467,21

Minder.

Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren	f	250,—
Voor tegemoetkoming voor eerste aanschaffing van uniform voor reserve officieren		300,—
Voor verschil ronde som		0,21
	f	<u>550,21</u>
Meer als boven	f	<u>9,917,—</u>

De organisatie van het dienstvak van den generalen staf is in dien zin herzien, dat de adjudant van den Minister van Oorlog kan behooren tot genoemd dienstvak.

ART. 10. *Provinciale Staf.*

Toegestaan voor 1910	f	31 150
Geraamd „ 1911		35,500
Meer voor 1911	f	<u>4,350</u>

Meer.

Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren	f	5,550
--	---	-------

Minder.

3 luitenant kolonels minder en 3 majoors meer		1,200
Meer als boven	f	<u>4,350</u>

ART. 11. *Plaatselijke Staf.*

Toegestaan voor 1910	f	39,950,—
Geraamd „ 1911		48,483,—
Meer voor 1911	f	<u>8,533,—</u>

*Meer:**Plaatselijke Adjudanten.*

Twee kapiteins en een tweede-luitenant meer en drie eerste-luitenants minder	f	1,000,—
Voor toelagen wegens het houden van dienstvaarden		300,—
Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren		8,133,33
	f	<u>9,433,33</u>

Minder:

Voor verhoogingen van traktement wegens dienstjaren	f	900,—
Voor verschil ronde som		0,33
		900,33
Meer als boven	f	<u>8,533,—</u>

III de Afdeling.

*Bezoldiging van het personeel der militaire administratie.*ART. 13. *Intendance*

Toegestaan voor 1910	f	58,250,—
Geraamd „ 1911		66,700,—
Meer voor 1911	f	<u>8,450,—</u>

Meer :

Een generaal-majoor (hoofdintendant) meer en een kolonel (hoofdintendant) minder	f	1,000	
Een majoor		3,000	
Een kapitein		2,200	
Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren		5,850	
			f 12 050

Minder :

Een luitenant-kolonel	f	3,400	
Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren		200	
			3,600
Meer als boven	f		8,450

Het traktement van den luitenant-kolonel-intendant toegevoegd aan den commandant van het veldleger is uitgetrokken op art. 8bis.

Art. 14. Kwartiermeesters.

Toegestaan voor 1910	f	221,050	
Geraamd " 1911		253,975	
Meer voor 1911	f		32,925

Meer :

Een majoor	f	3,000	
Twee kapiteins		4,000	
Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren		35,025	
Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren		300	
Voor tegemoetkoming bij aanstelling voor eerste aanschaffing van uniform	f	200	
			f 42,525

Minder :

Acht eerste-luitenants, ad f 1200			9,600
Meer als boven	f		32,925

De hiervoren „meer” uitgetrokken bedragen voor een majoor en twee kapiteins houden verband met de voorgenomen uitbreiding van de organisatie van het personeel der kwartiermeesters en wel:

een majoor en een kapitein ten behoeve van de contrôle over de inwendige administratie der korpsen, en
een kapitein voor speciale diensten.

ART. 15. Magazijnmeesters.

Toegestaan voor 1910	f	13,250,—	
Geraamd voor 1911		14,642,—	
Meer voor 1911	f		1,392,—

Meer :

Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren	f	891,66	
Voor verhooging van traktement wegens dienst- jaren	f	500,—	
Voor verschil ronde som		0,34	
			500,34
Meer als boven	f		1,392,—

IVde Afdeling.

*Bezoldiging van het personeel der verschillende wapens en der Landweer.*ART. 16. *Infanterie.*

Toegestaan voor 1910	f	1,790,150
Geraamd voor 1911		2,114,935

Meer voor 1911	f	324,785
--------------------------	---	---------

Meer:

2 kapiteins ad f 2,000	f	4,000
44 eerste-luitenants ad f 1200 voor een vol jaar en 1 eerste-luitenant voor 1/4 jaar		53,100
	f	57,100

Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren		301,027
Voor tractementen en toelagen voor reserve- en militie-officieren		21,378
Voor tegemoetkoming voor eerste aanschaffing van uniform		7,910
Voor vergoeding voor onderhoud van rijwielen		120
	f	387,535

Minder:

1 majoor	f	3,000
57 tweede-luitenants ad f 1000		57,000
Voor verhooging van traktement wegens dienst- jaren		2,750
		62,750

Meer als boven	f	324,785
--------------------------	---	---------

Het ligt in de bedoeling om in 1911 evenals in 1910 twee bereden mitrailleurfdeelingen op te richten, waardoor alsdan bij elke divisie over eene dergelijke afdeeling zal kunnen worden beschikt. Voorts is op dit artikel meer geraamd geworden, ten einde in de gelegenheid te zijn, kapiteins-compagnies-commandanten, die langer dan 6 maanden in eene andere dienstbetrekking worden werkzaam gesteld, gedurende den tijd hunner detachering boven de sterkte te voeren.

De voor reserve- en militieofficieren meer uitgetrokken bedragen houden verband met het vermoedelijk in 1911 aan te stellen aantal officieren dier categorieën.

ART. 17. *Cavalerie.*

Toegestaan voor 1910	f	260,525
Geraamd voor 1911		317,033

Meer voor 1911	f	56,508
--------------------------	---	--------

Meer:

Een ritmeester	f	2,000,—
Vier eerste-luitenants ad f 2200		4,800,—
Vier tweede-luitenants ad f 1000		4,000,—
	f	10,800,—

Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren	f	24,007,50
Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren		13,700,—
Voor toelagen wegens het houden van dienstpaarden		2,000,—
Voor toelagen voor reserve-officieren		600,—
Voor tegemoetkoming voor eerste aanschaffing van uniform		400,—
Voor verschil door afronding van sommen		0,50
Voor minderen aftrek voor officieren aan het compleet ontbre- kende, enz.		5,000,—

Meer als boven	f	56,508,—
--------------------------	---	----------

De vermeerdering van het aantal ritmeesters is ontstaan, doordat een hunner de lessen aan de Hoogere Krijgsschool volgt en gedurende dien tijd boven de sterkte zal worden gevoerd.

In 1909 is op dit artikel een tekort ontstaan van ruim f 4000. In verband daarmee is voor 1911 geen aftrek toegepast.

ART. 18. *Artillerie.*

Toegestaan voor 1910	f	853,784
(Na de Nota van Wijzigingen).		
Geraamd voor 1911		974,042
	Meer voor 1911	<u>f 120,258</u>

Meer:

2 luitenant-kolonels ad f 3400	f	6,800
3 majoors " 3000		9,000
11 kapiteins " 2200		24,200
13 tweede-luitenants " 1100		14,300
1 kapitein-magazijnmeester		2,000
	f	<u>56,300</u>
Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren		88,471
Voor traktementen en toelagen voor reserve en militie-officieren		5 505
Voor toelagen wegens het houden van dienstpaaarden		5,000
Voor schadeloosstelling voor het aanschaffen en verlies van dienstpaaarden	f	<u>2,400</u>
	f	<u>157,676</u>

Minder.

10 eerste-luitenants ad f 1300	f	13,000
1 majoor-magazijnmeester		2,800
	f	<u>15,800</u>
Voor verhooging van traktementwegens dienstjaren		16,000
Voor tegemoetkoming voor eerste aanschaffing voor uniform		100
Voor meerderen aftrek ten laste aan de XVde afdeling		5,518
		<u>37,418</u>
	Meer als boven	<u>f 120,258</u>

Ten einde in den tragen gang van de bevordering der luitenants van het wapen der artillerie tot kapitein eenige verbetering te brengen, is de organisatie van dat wapen in dien zin gewijzigd, dat de functie van luitenant-adjutant bij de korpsen der artillerie ook kan worden bekleed door een kapitein, alsmede dat een der luitenantsplaatsen bij de constructie-werkplaatsen, de munitiefabriek, de werkplaatsen voor draagbare wapenen en de commissie van proefneming bij uitzondering door een kapitein kan worden vervuld.

Voor de vorenbedoelde organisatiewijziging veroorzaakte meerdere kosten zijn op dit artikel de benodigde gelden aangevraagd.

Wat de uitbreiding van het aantal hoofdofficieren der artillerie betreft, deze houdt — behalve van de bevordering van een kapitein bij het Departement van Oorlog tot majoor — verband met de voorgenomen reorganisatie van de veldartillerie, waarbij de 3-stukken-batterij als grondslag zal dienen.

De voor reserve- en militieofficieren meer uitgetrokken bedragen houden verband met het vermoedelijk in 1911 aan te stellen aantal officieren dier categorieën.

ART. 19 *Genie.*

Toegestaan voor 1910	f	234,900
Geraamd " 1911		247,525
	Meer voor 1911	<u>f 12,625</u>

Meer :

1 kolonel meer en 1 luitenant-kolonel minder . . . f	1,100,—	
2 majoors meer en 2 kapiteins minder	2,000,—	
8 eerste-luitenants meer en 4 tweede luitenants minder	7,200,—	
Voor traktementen en toelagen voor-reserveofficieren	349,97	
Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren	3,925,—	
Voor vergoeding voor onderhoud van rijwielen . . .	25,—	
Voor verschil door afronding van sommen	0,03	
		f 14,600

Minder :

Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van officieren	1,975
Meer als boven f	12,625

Volgens de thans, sedert 1905, bestaande organisatie van het wapen der genie kunnen van de 14 hoofdofficieren 2 den rang van kolonel bekleeden.

Door de reorganisatie van het regiment genietroepen, waarvan de commandant thans den rang van kolonel kan bekleeden, kunnen in vreedstijd zoo belangrijke en in oorlogstijd zoo gewichtige geniecommandementen te Utrecht en te Amsterdam niet beide onder een bevel van een kolonel worden gesteld. Om dit mogelijk te maken komt het gewenscht voor de organisatie van genoemd wapen met één kolonel uit te breiden en te gelijker tijd met een luitenant-kolonel te verminderen. Daardoor zal tevens eenige verbetering in den tragen gang van de bevordering in de hoogere rangen bij het wapen der genie worden verkregen.

ART. 20 *Landweeer.*

Toegestaan voor 1910 f	143,703
Geraamd „ 1911	171,203
Meer voor 1911 f	27,500

Meer :

Voor traktementen en toelagen bij gewone opkomst onder de wapenen f	6,445	
Wegens voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren	2,781	
Voor minderen aftrek voor officieren aan het compleet ontbrekende enz.	35,000	
		f 44,226

Minder :

Voor tegemoetkoming voor eerste aanschaffing van uniform f	4,500	
Voor traktementen wegens opkomst onder de wapenen ingevolge art. 11 der Landweeerwet . . .	12,226	
		16,726
Meer als boven f	27,500	

Ten einde eene proef te kunnen nemen met het stelsel, in de bij deze Memorie gevoegde Nota uiteengezet, zijn thans op artikel 20 de bedragen uitgetrokken, noodig om in enkele districten, waarover, ingevolge de ontstentenis van eenen districtscommandant, het bevel wordt gevoerd door den commandant van een ander district of wel door een der kapiteins in het district woonachtig, bataljonscommandanten te kunnen aanstellen.

De uitkomsten over 1909 hebben doen zien, dat een aftrek, zooals in de laatste jaren is toegepast, te hoog is geraamd. Aangezien over 1909 op dit artikel een tekort is ontstaan van ongeveer f 35,000, is de aftrek voor 1911 met genoemd bedrag verminderd

Art. 21. Traktementen en vergoedingen van opzichters van fortificatiën enz.

Toegestaan voor 1910	f	144,120
Geraamd voor 1911		139,589
		<hr/>
Minder voor 1911	f	4,531

Minder :

Voor traktementen en verhoogingen van idem van opzichters van fortificatiën en voor traktementen van opzichters bureelambtenaren	f	1,369,99
Voor vergoedingen aan reserve vesting-telegrafisten	f	3,218,75
Voor verschil ronde som		1,85 ^a
		<hr/>
	f	4,590,59 ^a

Meer :

Voor traktementen van personeel tot bediening van de drink-watervoorziening voor de Stelling van Amsterdam		59,59 ^a
		<hr/>
Minder als boven	f	4,531,—

Vermits de uitgaven wegens soldijen bij verblijf onder de wapenen van de reserve-vesting-telegrafisten worden geraamd ten laste van artikel 25 der begroeting, komt het den ondergeteekende regelmatig voor ook de uitgaven voor vergoedingen van dat personeel uit laatstvermeld artikel te kwijten. Dit geschiedt ook ten opzichte van het overige reserve-personeel.

ARTT. 22—25. Soldijen.

Toegestaan voor 1910	f	3,320,576
Geraamd voor 1911		4,125,387
		<hr/>
Meer voor 1911	f	804,811

Meer :

1 ^o . Wegens wijziging van de bezoldiging der muzikanten	f	94,796,80
Bij de hoogere raming is uitgegaan van de veronderstelling, dat het wetsontwerp, aangeboden bij Koninklijke boodschap van 3 Juni 1910 (Gedrukte Stukken zitting 1909—1910—286,) tot wet zal worden verheven.		
2 ^o . Wegens de oprichting van twee bereden mitrailleurafdeelingen		9,898,80
Mocht ook in den loop van het jaar 1911 tot de oprichting van 2 bereden mitrailleurafdeelingen worden overgegaan — waardoor alsdan elk der divisien van het veldleger van eene afdeeling zal zijn voorzien — dan zal, evenals ten vorigen jare, eene som van f 9898,80 moeten worden uitgetrokken voor de bezoldiging van:		
2 opperwachtmeesters-administrateurs,		
2 opperwachtmeesters-instructeurs,		
12 wachtmeesters,		
16 korporaaals,		
2 hoefsmeden.		
3 ^o . Wegens bevordering van sergeanten-titulair tot sergeanten-effectief bij het wapen der infanterie		7,051,80
Volgens de tegenwoordige organisatie kunnen niet meer, gelijk voorheen, aspirant-onderofficieren, in afwachting van hunne bevordering tot sergeant-effectief, in den titulair sergeantsrang worden aangesteld. Ook is gebroken met het systeem om korporaaals, die aan bepaalde eischen voldoen, tot sergeant-titulair aan te stellen onder het genot van de met 10 cents per dag verhoogde korporaal soldij. Ter wille van de eerstbedoelden is het, zoolang de gelegenheid om zich als aspirant onderofficier te verbinden nog bestaat en er nog militairen van die categorie aanwezig zijn, billijk, dat hun het uitzicht op aanstelling tot sergeant binnen den voorgestelden termijn gelaten blijft, en is het gewensch, hen,		

desnoods boven de organieke sterkte van het aantal sergeanten, tot dien rang te bevorderen. De hoogere raming houdt met het voornemen tot bedoelde bevordering verband.

4°. Voor sergeanten 1ste klasse afstandmeters bij het wapen der artillerie f 2,820,72

Het komt ondergeteekende wenschelijk voor, gelet op de noodzakelijkheid om in geval van oorlog over een voldoende aantal grondig onderlegde onderofficieren afstandmeters te kunnen beschikken, over te gaan tot het instellen van de positie van sergeant 1ste klasse afstandmeter.

Aangezien van een onderofficier niet kan worden gevergd, behalve als instructeur, ook nog geschikt te zijn voor afstandmeter en het ongeraden wordt geacht de noodige afstandmeters te verkrijgen ten koste van het aantal instructeurs, is het zeer gewenscht bij de compagnieën die bestemd zijn voor het bedienen der kustfronten het aantal sergeanten met 1 sergeant 1ste klasse afstandmeter te vermeerderen.

In verband hiermede is een hooger bedrag voor soldij uitgetrokken.

5°. Voor miliciens tot het bijwonen van herhalingsoefeningen 40,024,93

Terwijl het vorige jaar bij de regimenten infanterie en de compagnieën hospitaalsoldaten twee van de drie opgeroepen lichten hunne derde herhalingsoefening volbrachten en slechts voor elf dagen onder de wapenen werden geroepen, wordt er op gerekend, dat in 1911 bij de genoemde korpsen die lichten alle voor de eerste maal en wel voor zes en twintig dagen voor die oefeningen in werkelijken dienst komen.

6°. Als voren tot vrijwillig verblijf onder de wapenen 456,98

Met het oog op de nieuw opgerichte compagnieën wielrijders en mitrailleurafdeelingen is het aantal miliciens die gerekend worden vrijwillig, krachtens art. 112 der Militiewet 1901, onder de wapenen te zullen zijn, met 5 verhoogd, te weten voor 4 miliciens en 1 milicien-sergeant.

7°. Verhoging van soldij wegens dienstjaren f 13,650,—

De hoogere raming is noodig in verband met het aantal van hen die, blijkens van de korpsen ingekomen opgaven uit hoofde van hunne dienstjaren voor verhoogde soldij in aanmerking komen.

8°. Als voren wegens geschiktheid voor hooger rang 20,367,—

Bij toepassing van de laatstelijk vastgestelde „eischen van geschiktheid” is het gebleken, dat reeds aanstond tal van militairen voor de aan die geschiktheid verbonden hooger bezoldiging in aanmerking komen.

9°. Voor schadeloosstelling wegens achteruitgang in inkomsten als gevolg van de opheffing der fouriersrangen 29,394,96

Hoewel de eigenlijke fouriersrang niet meer bestaat spreekt het vanzelf, dat de aan dien rang verbonden funtiën vervuld moeten blijven. Aanleiding om die vervulling met 10 cents per dag extra te beloonen is er echter niet. Het verschil in soldij tusschen den sergeant en den fourier is dus bestemd om te verdwijnen. Om echter hen, door wie de bedoelde verhoging eenmaal genoten werd van de opheffing geen schade te doen lijden, zullen zij in dat genot gehandhaafd moeten worden; vandaar de noodzakelijkheid dezer hoogere raming (zie voorts de toelichting onder punt 14 hierna).

Bij de nieuwe soldijregeling en bij het vaststellen van het daarmede verband houdende „Voorschrift eischen van geschiktheid” is van het grondbeginsel uitgegaan dat de sergeant-majoor- (opperwachtmeester) administrateur geheel op de hoogte is van den gang van den dienst in de compagnie (het eskadron of de batterij), de diensten van het instructiegevend kader in alle opzichten juist weet te waardeeren en daartoe zelf sergeant of sergeant-majoor-instructeur moet geweest zijn. Zijne praktische kennis van het voeren der administratie bij het onderdeel moet hij eveneens praktisch hebben geleerd, waartoe hij de functie van fourier moet hebben vervuld.

In verband met een en ander is het noodig dat aan de sergeanten (wachtmeesters), die de geschiktheid voor sergeant-majoor- (opperwachtmeester) administrateur

wenschen te verkrijgen, de gelegenheid gegeven kan worden aan de bovengenoemde eischen voor bevordering te kunnen voldoen.

Vermits het aantal sergeant-majoor- (opperwachtmeesters) instructeur nagenoeg overeenkomt met dat van sergeant-majoor- (opperwachtmeesters) administrateur, levert het vervullen van den eisch van eerst dienst te doen als instructeur geen bezwaar op.

Het vervullen van den dienst van fourier vereischte echter een bijzondere voorziening, omdat het aantal sergeanten, dat de gelegenheid moet hebben dien dienst te verrichten groot is ten opzichte van het aantal fouriersplaatsen waar zij hunne praktische administratieve kennis zullen kunnen verwerven. De sergeanten zullen dus, na een tijd fouriersdienst te hebben gedaan, hunne plaats moeten inruimen aan anderen om ook aan dezen de bedoelde gelegenheid te geven. Voor het vervullen van den dienst van fourier door alle candidaten is dus eene omwisseling van personeel onvermijdelijk. Aanvankelijk zal die omwisseling, in verband met het aantal thans aanwezige candidaten, veelvuldiger moeten geschieden, ten einde te voorkomen dat candidaten niet in aanmerking zouden komen voor bevordering omdat hun de gelegenheid heeft ontbroken fouriersdienst te doen. Evenwel zal later — wanneer het aantal dergenen, die dien dienst moeten verrichten, verband zal gaan houden met het aantal komende vacatures in den rang van sergeant-majoor (opperwachtmeester) administrateur — vanzelf een meer normale toestand intreden, waarbij de sergeant (wachtmeester) gedurende meer geruimen tijd de fouriersfunctie zal kunnen waarnemen. Intusschen zal ook dan wel de toestand blijven bestaan dat niet steeds uit de fouriersfunctie onmiddellijk de aanstelling tot sergeant-majoor-instructeur zal kunnen volgen.

Ten einde de omwisseling zoo eenvoudig mogelijk te maken en den sergeanten, die voor bevordering in aanmerking wenschen te komen, de gelegenheid te geven als het ware bij toerbeurt fouriersdienst te verrichten, is de organisatie zoodanig gewijzigd, dat de rang van fourier is vervallen, in verband waarmede het aantal sergeanten (wachtmeesters) is uitgebreid met het thans organiek bestaande aantal fouriers.

Aan deze nieuwe regeling is bovendien het voordeel verbonden, dat de compagnies-, eskadron- en batterij commandant als regel zelf zijn fourier kiest uit de geschikte (voor bevordering in aanmerking komende) sergeanten (wachtmeesters), alzoo uit onderofficieren van meerdere ervaring. Voorts zullen de sergeanten en sergeant-majoor-instructeur over het algemeen meerdere administratieve kennis verkrijgen, hetgeen hunne geschiktheid, om als detachementscommandant en als verplegingsonderofficier op te treden, zal verhoogen. Eindelijk zal de compagniescommandant, bij ziekte of afwezigheid om andere redenen van den fourier dadelijk over geoefend en ervaren personeel beschikken ter tijdelijke waarneming van den dienst van fourier.

10°. Vergoeding voor onderhoud van rijwielen en motorrijwielen aan miliciens van de compagnieën wielrijders f 800,—

Ter toelichting van het hier aangevraagde bedrag diene het navolgende: Het is wenschelijk om, tijdens de herhalingsoefeningen, over eenige meerdere rijwielen te kunnen beschikken dan bij de compagnieën wielrijders in tijd van vrede aanwezig zijn.

Dit doel kan worden bereikt door jaarlijks aan een zeker aantal, voor korte oefening ingelijfde, miliciens van de compagnieën wielrijders, die in het bezit zijn van een eigen rijwiel, te vergunnen, dat rijwiel in dienst te gebruiken.

Voorts is het noodig gebleken om bij de oefening van de compagnieën wielrijders de beschikking te hebben over een motorrijwiel voor den ordonnancendienst.

Vermits voor dit doel geen motorrijwiel tot de vredesorganisatie van eene compagnie wielrijders behoort, zal aan één milicien, die in het bezit is van een zoodanig rijwiel, worden toegestaan, daarvan in dienst gebruik te maken.

Ten einde nu aan de hierbedoelde miliciens eene geldelijke vergoeding te kunnen toekennen, voor elken dag, dat zij hun rijwiel in dienst gebruiken, is

een bedrag van f 800 op de begrooting gebracht.

11°. Voor het reservekader f 18,846,—

De hoogere raming houdt verband met het toenemend aantal verbintenissen bij het reservekader.

12°. Wegens de voorgestelde wijziging van de bezoldiging der onderofficieren, enz. 603,324,—

Ten opzichte van de raming dezer post wordt verwezen naar § 9 van de in den aanhef dezer Memorie gegeven toelichtingen.

13°. Wegens positieverbetering van verschillende categorieën van militairen en wegens verhooging van inkomsten van enkele dier categorieën om te geraken tot gelijkmaking der bezoldiging van de overeenkomstige rangen bij verschillende wapens (zie § 9 van de hiervoren gegeven toelichtingen). 30,721,50

f 872,353,49

Minder:

14°. Soldijen enz. voor vrijwilligers f 26,756,97

Als gevolg van het voornemen om de fouriersrang en af te schaffen, kan voor 1911 ongeveer f 28,400,— minder voor soldijen worden geraamd, waar echter tegenover staat eene hoogere raming wegens het toekennen eener schadeloosstelling aan de fouriers, die ten gevolge van dezen maatregel in inkomsten zouden achteruitgaan. Voor deze schadeloosstelling zijn afzonderlijk gelden op de begrooting uitgetrokken. (Zie de toelichting bij punt 9 hiervoren.)

Daarentegen is f 1640 meer uitgetrokken wegens eene gewijzigde raming van het in 1911 vermoedelijk getal militairen in verschillende rangen en van het vermoedelijk aantal soldaten (vrijwilligers) bij de korpsen.

15°. Voor miliciens tot samenstelling van het blijvend gedeelte 2,322,07

De vermindering is een gevolg van de omstandigheid dat bij het regiment genietroepen, wegens het groote aantal vrijwilligers in 1911 geen miliciens voor het blijvend gedeelte onder de wapenen zullen worden gehouden of geroepen.

16°. Als voren tot eerste oefening 5,382,96

Bij de regimenten cavalerie zullen, tengevolge van de vermeerdering van het aantal vrijwilligers, ook voor 1911, minder miliciens worden ingelijfd, waardoor het totaal bedrag voor eerste-oefening verminderd wordt.

17°. Verhoogde soldij voor militairen, die ten gevolge der nieuwe soldijregeling in inkomsten zijn achteruitgegaan 8,508,15

Naar gelang de invoering der gewijzigde soldijregeling langer geleden is, verminderd uiteraard het aantal van hen, voor wie die invoering het toekennen van eene schadeloosstelling (handhaving in eenmaal toegezegde inkomsten) noodzakelijk maakte.

18°. Toelagen aan schrijvers, die bij de invoering der nieuwe soldijregeling in het genot daarvan zijn gehandhaafd (aflopende betalingen). 241,50

19°. Voor bijslag op de soldij voor gehuwde militairen, wier vrouwen voorheen belast waren met het wasschen der lijfgoederen van ongehuwde korporaals en soldaten (aflopende betalingen). 602,25

20°. Voor de landweer 23,727,70

Aangezien in 1911 geen oefeningen met de land-

weer zullen worden gehouden kan dit bedrag minder worden geraamd.

21 ^o , Voor verschillen door afronding van sommen.	f	0,89	
			f 67,542,49
Meer als boven	f		<u>804,811,—</u>

Vde Afdeeling.

Kosten van voeding van onderofficieren en soldaten.

ART. 26. Aanschaffing van graan enz.

Toegestaan voor 1910	f	402,142
Geraamd voor 1911		356,713
		<u> </u>
Voor 1911 minder	f	<u>45,430</u>

Minder:

in verband met de wijziging in de bezoldiging der onderofficieren enz.	f	54,874,69
wegens vermindering van den rationsprijs met 1/4 cent in verband met de daling der graanprijzen		17,846,80
voor aanschaffing en onderhoud van broodmanden		3,730,—
voor te verstrekken brood aan de Koninklijke Militaire Academie.		375,—
verschil ronde som		0,11
	f	<u>76,826,60</u>

Meer:

wegens grootere sterkte en vermindering van den aftrek wegens aan het compleet ontbrekenden		31,046,60
wegens minderen aftrek voor personeel bij de militaire bakkerijen		350,—
	f	<u>31,396,60</u>
Minder als boven	f	45,430,—

In verband met de uitkomsten over 1909 is de aftrek wegens aan het compleet ontbrekenden van 16 tot 12 ten honderd teruggebracht.

De rationsprijs van het brood is met het oog op de daling van de graanprijzen, een kwart cent lager berekend dan voor 1910.

ART 27. Aanschaffing van brood en vergoeding wegens gemis van brood.

Toegestaan voor 1910	f	131,484
Geraamd voor 1911		126,944
		<u> </u>
Voor 1911 minder	f	<u>4,540</u>

Minder:

Wegens wijziging in de bezoldiging der onderofficieren	f	10,745,28
Voor aanschaffing en onderhoud van broodmanden		700,—
	f	<u>11,445,28</u>

Meer:

Wegens te verstrekken rations om redenen als bij art. 26 omschreven	f	6,904,95
Verschil ronde som		0,33
	f	<u>6,905,28</u>
Minder als boven	f	<u>4,540,—</u>

ART. 28. *Aanschaffing en onderhoud van vee, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	1,751,528
Geraamd voor 1911		1,858,337
		<hr/>
Voor 1911 meer	f	<u>1106,809</u>

Meer:

wegens te verstrekken rations om redenen als bij art. 26 omschreven	f	113,201,50
voor levensmiddelen ten behoeve van het personeel van den Hoofdcursus		182,50
	f	<u>113,384</u>

Minder;

voor te verstrekken levensmiddelen ten behoeve van de militaire hospitalen	f	4,545,—
het personeel der Koninklijke Militaire Academie		5,—
de cadetten bij de Koninklijke Militaire Academie		1,025,—
de onderofficieren bij den Hoofdcursus		1,000,—
		<hr/>
		6,575
Meer als boven	f	<u>106,809</u>

Mede in verband met de uitkomsten over 1909* is verhooging van dezen post noodzakelijk.

ART. 29. *Bijslag op de soldij tot aankoop van groenten enz.*

Toegestaan voor 1910	f	718,810
Geraamd		472,786
		<hr/>
Voor 1911 minder	f	<u>246,024</u>

Minder:

wegens wijziging in de bezoldiging der onderofficieren, enz.	f	293,059,75
--	---	------------

Meer:

voor schadeloosstelling om redenen als bij art. 26 omschreven	f	35,715,25
als voren voor bijslag		11,320,15
verschil ronde som		0,35
	f	<u>47,035,75</u>
Minder als boven	f	<u>246,024,—</u>

Vide Afdeling.

Kosten van kleeding en uitrusting van onderofficieren en soldaten van ledergoed en paardentuig enz.

ART. 31. *Traktementen en loonen van het personeel bij de kleermakerijen.*

Toegestaan voor 1910	f	178,020
Geraamd " 1011		173,000
		<hr/>
Voor 1911 minder	f	<u>5,020</u>

Minder:

Ten gevolge van den voorgenomen maatregel om de onderofficieren van af 1 Juli 1911 geen kleeding meer op rekening te verstrekken	f	4,000
1 snijder minder		1,020
	f	<u>5,020</u>

ART. 32 *Aanschaffing van kleding en uitrusting enz.*

Toegestaan voor 1910	f	1,418,100
Geraamd " 1911		1,373,036
		<hr/>
Voor 1911 minder	f	45,764

Minder :

Ten gevolge van den voorgenomen maatregel om de onderofficieren van af 1 Juli 1911 geen kleding meer op rekening te verstrekken.	f	60,000,—
Tengevolge van het dragen van eigen ondergoed en schoeisel		6,000,—
Bezuiniging door het nieuwe stelsel van kledingbeheer geraamd op		25,000,—
Waarde van het schoeisel, waarmede den voor mobilisatie opgelegden voorraad wordt verminderd		63,000,—
Waarde van de beschikbaar komende gedeponeerde goederen, welke voor uitgifte worden bestemd		40,920,—
Wegens meerderen aftrek voor ontvangen stoffen uit de magazijnen der werkbazen, rekening houdende met de waarde van de stoffen welke in het jaar 1909 uit de magazijnen zijn ontvangen		13,000,—
Minder noodig aan kleding van de onderofficieren en soldaten bij de Koninklijke Militaire Academie	f	300,—
Alsvoren bij de Normaal-Schietschool		64,55
Minder noodig aan grondstoffen ten behoeve der cadetten bij de Cadettenschool		480,—
		<hr/>
		f 208,764,55

Meer :

Overeenkomende met in 1910 afgetrokken bedrag wegens aanmaak van schoenen.	f	90,000
Als voren wegens beschikbaar gekomen gedragen goederen . .		60,000
Wegens meerdere verstrekking van kleding aan miliciens voor herhalingsoefeningen onder de wapenen		13,000
		<hr/>
	f	163,000
		<hr/>
Blijft minder	f	45,764

In de Memorie van Toelichting op het aanvankelijk ingediende ontwerp van wet tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1908 werd bij de toelichting op art. 32 medegedeeld, dat voor kleding en uitrusting voor de landweer voor het jaar 1911 en volgende jaren tot en met 1917, zou moeten worden gerekend op een bedrag van f 271,000.

In verband met de vermindering van het van Rijkswegen aan de landweerplichtigen te verstrekken aantal equipementstukken en met de thans ingevolge het nieuwe stelsel van kledingbeheer geldende bepalingen in zake de wijze waarop de landweer van kleding wordt voorzien, is bedoeld bedrag kunnen worden teruggebracht tot f 226,000.

ART. 33. *Onderhoud van kleding en uitrusting enz.*

Toegestaan voor 1910	f	525,700
Geraamd " 1911		474,200
		<hr/>
Minder voor 1911	f	51,500

Behalve de som waarmede het uitgetrokken bedrag is verminderd in verband met de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de onderofficieren, enz. is bovendien f 1500 minder geraamd wegens het niet houden van landweeroefeningen in 1911.

ART. 34. *Reinigen en herstellen van lijfgoederen enz.*

Toegestaan voor 1910	f	146,000
Geraamd " 1911		150,000
		<hr/>
Meer voor 1911	f	4,000

In verband met de uitbreiding van het leger en wegens langer verblijf onder de wapenen voor herhalingsoefeningen wordt voor 1911 f 3000 meer noodig geacht dan voor 1910 is toegestaan, terwijl voor reiniging van de werkkleding van de korporaals en volontairs van het instructie-bataljon f 1000 meer is uitgetrokken.

Bij deze inrichting heeft zich nl. de behoefte doen gevoelen om bedoelde kleeding — in plaats van eenmaal — tweemaal in de week te doen wasschen.

ART. 35. *Toelagen voor eerste uitrusting van vaandrags en kornetten, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	15,800
Geraamd voor 1911		27,775
	Meer voor 1911	f 11,975

De hoogere raming houdt verband met het toenemend aantal vaandrags en kornetten.

ART. 37. *Herstelling en onderhoud van legergoed, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	59,000
Geraamd voor 1911		60,000
	Meer voor 1911	f 1,000

In verband met de uitbreiding van het leger wordt voor 1911 f 1000 meer noodig geacht dan voor 1910 is toegestaan, mede gelet op hetgeen voor 1909 voor de onderwerpelijke uitgaven is besteed.

VIIde Afdeling.

Kosten van huisvesting, stalling, nachtlagging en reiniging.

ART. 39. *Huisvesting en voeding bij de ingezetenen, enz.*

Toegestaan voor 1910 (na de Nota van Wijzigingen).	f	44,000
Geraamd voor 1911		2,000
	Minder voor 1911	f 42,000

Zooals reeds op bladz. 2 van de Memorie van Toelichting, behoorende bij het wetsontwerp tot wijziging en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1910 (Gedrukte Stukken, Zitting 1909—1910—286), is medegedeeld, wordt het wenschelijk geacht de uitgaven wegens huisvesting en voeding van onderofficieren en soldaten, krachtens de wet houdende bepalingen betreffende de inkwartieringen, als gevolg van gehouden oefeningen, voortaan ten laste te brengen van het artikel waaruit de kosten van kampeeren en manoeuvres worden gekweten, waardoor een zuiverder beeld van de uitgaven der gehouden oefeningen wordt verkregen.

In verband daarmee is artikel 39 met f 42,000 verminderd en een gelijk bedrag voor artikel 57a meer uitgetrokken.

ART. 40. *Huisvesting en voeding bij de ingezetenen, zoome de daggelden en tegemoetkomingen van in te lijven manschappen, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	17,000
Geraamd voor 1911		14,000
	Minder voor 1911	f 3,000

Het thans geraamde bedrag houdt verband met hetgeen in 1909 (in welk jaar geene landweeroefeningen zijn gehouden) voor de hierbedoelde onderwerpen van uitgaaf is besteed. Hierbij is in aanmerking genomen, dat ook in 1911 bedoelde oefeningen niet zullen plaats hebben.

ART. 41. *Huur van woningen voor gehuwde militairen beneden den rang van officier, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	198,000
Geraamd voor 1911		105,261
	Minder voor 1911	f 92,739

In verband met het hooge bedrag, hetwelk in 1909 voor huur van woningen is besteed ten gevolge van eene belangrijke toeneming van het aantal gehuwde militairen beneden den rang van officier, wordt voor 1911 — gerekend over het geheele jaar — f 8,000 meer geraamd dan voor 1910 is toegestaan.

Als gevolg van de voorgestelde wijziging in de bezoldiging der onderofficieren enz. kan het uitgetrokken bedrag echter met f 100.739 worden verminderd.

ART. 42. *Verlichting en verwarming van soldatenkamers, enz. en drinkwater.*

Toegestaan voor 1910	f	212,500
Geraamd „ 1911		221,000
	Meer voor 1911	f 8,500

Een bedrag ad f 221,000 wordt voor 1911 noodig geacht, in aanmerking nemende dat in 1909 voor de verschillende onderwerpen van uitgaaf dit artikel betreffende, ruim f 220,000 is moeten worden besteed.

ART. 44bis. *Loonen voor tijdelijk in dienst genomen burgerwerklieden tot het verrichten van werkzaamheden van huishoudelijken aard bij de korpsen van het wapen der infanterie.*

Hiervoor wordt geraamd f 20,000.

In aansluiting aan hetgeen te dezer zake werd aangeteekend op blz. 3 van de Memorie van Toelichting op het ontwerp van wet tot wijziging en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1910 (Gedrukte Stukken Zitting 1909—1910—286), kan worden medegedeeld, dat de in dit jaar toegepaste maatregel in verhouding tot de beperkte schaal waarop de maatregel toegepast werd, goede resultaten heeft opgeleverd.

Het beschikbaar gestelde bedrag was echter geheel onvoldoende om alle werkzaamheden van huishoudelijken aard, welke door losse burgerwerklieden zouden kunnen worden verricht, door dezen te doen uitvoeren, zoodat nog een niet onbelangrijk getal onvolledig geoeffende miliciens voor het verrichten van die werkzaamheden moest worden aangewezen, waardoor zij, zeer tot schade van hunne opleiding, aan de oefeningen werden onttrokken.

Ten einde hierin op eenigszins ruimer schaal te voorzien wordt voor het dienstjaar 1911 f 20,000 op de begrooting gebracht.

ART. 44ter. *Aanschaffing, onderhoud en reiniging van werkkleeding ten behoeve van personeel voor het reinigen van kazernespleinen enz.*

Voor het hiervormelde doel wordt aangevraagd een bedrag van f 1216.

Het wordt wenschelijk geacht de burgerkorveers van Rijkswegen te doen voorzien van een pet en van een werkkiel.

Deze werkkleeding wordt gedragen bij het verrichten van de hun opgedragen werkzaamheden in de kazernes. Het uiterlijk aanzien van de werkklieden zal daardoor belangrijk winnen, terwijl beter dan tot dusver mogelijk is, het oog kan worden gehouden op de in de kazerne rondlopende burgerpersonen.

ART. 45. *Aanschaffing enz. van slaapfournituren.*

Toegestaan voor 1910	f	180,550
Geraamd „ 1911		163,710
	Voor 1911 minder	f 16,840

Minder:

voor aanschaffing en onderhoud	f	11,400,—
wegens wijziging in de bezoldiging der onderofficieren, enz		8.340,—
	f	19,740

Meer:

voor vergoeding wegens gemis van slaapfournituren		2,900
	Minder als boven	f 16,840

ART. 46. *Reinigen van het lichaam, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	30,000
Geraamd voor 1911		33,000
		<hr/>
Meer voor 1911	f	3,000

In verband met de bedragen die in de laatste jaren voor het onderwerpelijke doel zijn uigegeven wordt voor het jaar 1911 eene som van f 3000 meer geraamd, waarbij tevens rekening is gehouden met langer verblijf onder de wapenen van de miliciens voor herhalingsoefeningen.

ART. 47. *Aanschaffing van paarden.*

Het aantal in 1911 aan te koopen paarden is gelijk aan dat hetwelk voor 1910 benoodigd was. Het ligt toch in het voornemen in 1911 mede twee mitrailleurafdeelingen op te richten, waardoor alsdan de vier divisien elk van ééne afdeeling zullen voorzien zijn.

ART. 49c. *Kosten, vallende op de bewaring van paardetuig, enz.*

Het voor 1910 toegestane bedrag voor aanschaffing van benoedigdheden ten dienste van eene eventueele paardenkeuring betrof eene uitgaaf voor eens (zie bladz. 43 van het antwoord op het Voorloopig Verslag der Oorlogsbegrooting 1910).

In verband daarmee is de omschrijving gewijzigd en het artikel voor Memorie uitgetrokken.

ART. 50. *Aanschaffing van fourage, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	1,577,210
(Na de Nota van Wijzigingen.)		
Geraamd voor 1911		1,495,221
		<hr/>
Minder voor 1911	f	81,989

Minder :

Fourage voor 2 officierspaarden bij de regimenten huzaren ad 365 dagen, 730 rations, ad f 0,66	f	481,80
voor het reservekader		462,02
Wegens lagere raming, ad f 0,05 per ration, 2,205,325		110,226,25
Als voren, ad f 0,08 per ration, 2,190		175,20
		<hr/>
	f	111,385,27

Meer :

Fourage voor 1 paard bij het commando van het veldleger, ad 365 dagen, 365 rations ad f 0,73	f	266,45
Als voren voor 2 paarden bij den generalen staf, ad 365 dagen, 730 rations, ad f 0,73		532,60
Alsvoren voor zes officierspaarden bij de mitrailleurafdeelingen, ad 365 dagen, 2190 rations, ad f 0,65	f	1,423,50
Als voren voor 70 troepenpaarden bij de mitrailleurafdeelingen, ad 365 dagen, 25,550 rations, ad f 0,66		16,863,—
Als voren voor 12 officierspaarden bij de regimenten veld-artillerie, ad 365 dagen, 4,380 rations, ad f 0,65		2,847,—
1/6 van het bedrag ad f 44,177 46, waarmede de aanvankelijke raming voor 1910 na het bekend worden van den uitslag der aanbesteding werd verhoogd, welke verhooging echter niet is toegepast op het gedeelte der geraamde kosten voor de laatste twee maanden van gemeld jaar, wyl de benoedigde fourage voor dat tijdvak niet in de aanbesteding was begrepen		7,362,90

De som ad f 100, waarmede het voor 1910 geraamde bedrag werd verminderd (zie overzicht der

wijzigingen no. 64 Gedrukte Stukken Zitting 1909— 1910—2)	100,—	
Voor verschil ronde som	0,52	
		f 29,396,27
	Minder als boven	f 81,989,—

Aangezien een der luitenants-adjudanten van de divisie-commandanten een officier der cavalerie is, behoort het aantal paarden, hetwelk voor fourage moet worden berekend en tot het commando van het veldleger behoort, met een te worden vermeerderd.

Daartegenover is het aantal officierspaarden der cavalerie, hetwelk voor fourage wordt berekend, met 2 verminderd.

De paarden der beide, reeds bestaande, mitrailleur-afdeelingen worden over een vol jaar voor de op te richten mitrailleur-afdeelingen over 245 dagen voor fourage berekend (bij het Remontedepot).

Het aantal officierspaarden der veld-artillerie is met 12 vermeerderd in verband met de uitbreiding der organisatie van dat wapen, welke 4 afdeelingsstaven omvat.

In verband met de gunstige verwachtingen, welke dit jaar mogen gekoesterd worden van den oogst, heeft de ondergeteekende gemeend, in afwachting van den uitslag van de in het najaar te houden aanbestedingen voor de levering van fourage, de rationsprijzen eenigszins te mogen verminderen.

ART. 51. *Hoefbeslag, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	93,500
Geraamd „ 1911		91,620
	Minder voor 1911	f 1,880

Thans is op de ontwerp-begrooting gebracht de tweede termijn, ad f 16,119, voor de aanschaffing van mobilisatiebeslag, zijnde f 119 meer dan op de begrooting voor 1910 werd gesteld.

Gedurende de drie volgende jaren zal de termijn telkenmale wederom f 16,000 bedragen. Daarentegen is dit artikel verminderd met f 2500, welk bedrag in 1909 de laatste termijn was voor de aanschaffing van eene hoeveelheid schroefkalkoenen en ijsnagels, benoodigd voor één winter, doch is de som waarop jaarlijks voor gewoon verbruik aan hoefbeslag wordt gerekend met f 500 verhoogd, in verband met de laatst besteede prijzen en rekening houdende met eene verhooging in den prijs van het getah-pertja.

IXde Afdeeling.

Studiën, onderwijs en oefeningen.

ART. 52. *Bijwonen door officieren van lessen aan Universiteiten, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	2,000
Geraamd „ 1911		2,400
	Meer voor 1911	f 400

Het meer geraamde bedrag is noodig, ten einde meerdere officieren der artillerie die bij de artillerie-inrichtingen zijn gedetacheerd, in de gelegenheid te kunnen stellen enkele lessen aan de Technische Hoogeschool bij te wonen.

ART. 53. *Kosten van nasporingen en studiën op het gebied der Nederlandsche krijgsgeschiedenis, enz.*

	a.	b.	Totaal.
Toegestaan voor 1910	f 1800	f 964	f 2764
Geraamd „ 1911	1800	1062	2862
Meer „ 1911		f 98	f 98

Het meer aangevraagde bedrag is noodig voor de aanschaffing van eenig meubilair, alsmede voor het maken van afschriften van bescheiden, welke van belang zijn voor het archief.

ART. 54. *Kosten van het onderwijs aan de cursussen bij het wapen der infanterie, van het schoolonderwijs bij de korpsen, enz.*

Toegestaan voor 1910 (Na de Nota van Wijzigingen)	f	63,050
Geraamd " 1911		63,800
		<hr/>
Meer voor 1911	f	750

Voor onderwijsdoeleinden (uitgezonderd cursusonderwijs) wordt bij alle korpsen van het leger een bedrag van f 3325 meer noodig geacht.

Daarentegen kan voor onderwijs op de cursussen bij het wapen der infanterie met f 2575 minder worden volstaan. Onder dit laatste bedrag is begrepen f 2025 voor toelagen van officieren-leeraren op de cursussen, welke toelagen, in verband met de voorgestelde traktementsregeling der officieren, van af 1 April 1911 zullen vervallen.

ART. 55. *Kosten van practische oefeningen, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	58,945
(Na de Nota van Wijzigingen)		
Geraamd voor 1911		63,745
		<hr/>
Meer voor 1911	f	4,800

Tot toelichting van de boven vermelde vermeerdering heeft de ondergeteekende de eer, het navolgende mede te deelen.

Het bedrag, dat, onder dit artikel, in de laatste jaren gewoonlijk werd toegestaan voor het huren van paarden bij oefeningen der bereden artillerie liet niet toe om te geraken tot eene zoodanige sterkte, dat oefeningen met gemobiliseerde batterijen konden worden gehouden.

Ten einde in 1911 dergelijke hoogst nuttige oefeningen te kunnen houden is een hooger bedrag uitgetrokken van f 3,500

Voorts komt het gewenscht voor om enkele officieren en wel in de eerste plaats officieren van den generalen staf, die in oorlogstijd veelvuldig van automobielen moeten gebruik maken, een cursus te doen volgen, met het doel eenige kennis te verkrijgen in zake de inrichting, de behandeling en de besturing dier voertuigen.

Hiervoor wordt een bedrag uitgetrokken van 300

Ten slotte bleek voor 1909 te weinig geraamd. 1,000

Meer als boven f 4,800

ART. 56. *Kosten vallende op de aanschaffing, het onderhoud en de huur van rijwielen voor den dienst bij de korpsen.*

Toegestaan voor 1910 (na de Nota van Wijzigingen).	f	43,111
Geraamd voor 1911		39,088
		<hr/>
Minder voor 1911	f	4,023

Dat in 1911 met een geringer bedrag kan worden volstaan dan voor 1910 was toegestaan, wordt verklaard door de omstandigheid, dat thans het aantal rijwielen bij de compagnieën wielrijders en de verschillende korpsen van het leger voor het meerendeel compleet is en alleen de noodige gelden behoeven te worden uitgetrokken om in het gering nog ontbrekende aantal rijwielen te voorzien en de thans aanwezige rijwielen te onderhouden.

ART. 56bis. *Kosten vallende op de aanschaffing, het onderhoud en het gebruik van koetswerken voor vrachtautomobielen en van motorrijwielen.*

Onder dit artikel wordt een bedrag van f 700 aangevraagd voor onderhoud van en benzine voor de motorrijwielen bij de compagnieën wielrijders.

Voorts is eene som van f 300 uitgetrokken voor den aanmaak van een koetswerk voor vracht-automobielen.

De ondergeteekende acht het n.l. gewenscht in verband met het nog zeer geringe aantal vrachtautomobielen in ons land om bij een der compagnieën wielrijders eene proef te doen nemen, in hoeverre een voertuig, bestaande uit het onderstel van eene gewone automobiel, waarop geplaatst het aan te maken kostswerk, geschikt is om in geval van mobilisatie de door eene compagnie wielrijders mede te nemen goederen te vervoeren.

ART. 57. *Kampeeren en manoeuvres.*

Toegestaan voor 1910	f	305,000
Geraamd „ 1911		475,800
		<hr/>
Meer voor 1911	f	170,800

De ondergeteekende ziet zich genoodzaakt om op het artikel, waaruit de kosten voor de oefeningen van het leger worden gekweten, een belangrijk hooger bedrag aan te vragen dan in 1910 is toegestaan. Verschillende oorzaken zijn hiervoor aan te wijzen.

In de eerste plaats wordt er de aandacht op gevestigd, dat, om redenen, reeds vermeld in de Memorie van Toelichting, behoorende bij het *ontwerp van wet tot verhooging en wijziging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting 1910*, nagenoeg het geheele bedrag voor inkwartiering, aanwelk volgens de vroegere inrichting der begrooting op art. 39 zou worden gevraagd, thans onder art. 57 wordt gebracht.

In de tweede plaats zullen in 1911 drie lichtingen, krachtens art 111 der Militiewet *ieder voor 26 dagen* onder de wapenen komen. Zulks is onvermijdelijk in verband met de wettelijke bepalingen ter zake de herhalingsoefeningen.

In 1910 werd slechts *éene* lichting voor 26 dagen egeroepen, terwijl de beide andere lichtingen voor een aanzienlijk korteren tijd — n.l. gedurende 11 dagen — behoeft den te worden ogeroepen. De grootere onkosten die hierdoor voor 1911 worden veroorzaakt, verschaffen echter het belangrijke voordeel, dat gedurende meerdere dagen van het jaar met sterkere afdeelingen kan worden geoefend, hetgeen zoowel voor aanvoerders als soldaten van het grootste nut moet worden geacht.

In de derde plaats ligt het in het voornemen om in 1911 door de Iste en IIIde divisie divisiemanoevres te doen houden, die zullen worden gevolgd door legermanoevres, waarbij den commandant van het veldleger gelegenheid zal worden geboden om de beide vorengenoemde divisieën tegenover elkaar te doen optreden of wel naast elkaar in gevecht te brengen.

Deze voor de hoogere leiding zoo noodzakelijke en nuttige oefening moest — zooals bekend is — in het jaar 1909 vanwege het cholera-gevaar achterwege blijven.

Voor de hierbedoelde manoeuvres wordt op artikel 57 een hooger bedrag geraamd dan in 1909, hetgeen door de volgende omstandigheden wordt verklaard.

In 1911 zal het aantal aan de legermanoevres deelnemende troepen grooter zijn dan in 1909 was voorgesteld, aangezien bij den aanvang van deze manoeuvres nog eene cavaleriebrigade zal worden geformeerd uit troepen, die organiek niet behooren tot de beide manoeevrerende divisieën.

Ondergeteekende is hiertoe overgegaan omdat hij het van groot gewicht acht, dat aan de Nederlandsche cavalerie de gelegenheid wordt geschonken om dan ook nu in groote verhoudingen van ophelderingsdienst te beoefenen, hetgeen voor dit wapen vooral leerrijk zal zijn, indien daarbij moet worden opgetreden tegenover sterke, uit alle wapensoorten bestaande troepenafdeelingen.

Uit den aard van de zaak doet zich in ons land daartoe slechts zelden de gelegenheid voor, doch nu, bij de manoeuvres in 1911 te houden, zulks wel het geval zal zijn, zou het als een verkeerde zuinigheid moeten worden beschouwd, indien, om der kosten wille, aan de cavalerie deze zeldzame gelegenheid werd onthouden om zich voor eene hoogst belangrijke oorlogstaak te bekwamen.

Daarbij komt, dat de wetenschap, ook reeds tijdens den opmarsch, eene tegenpartij tegenover zich te kunnen vinden, aan de in opmarsch zijnde troepen een prikkel geeft tot verdubbelde waakzaamheid bij de verrichtingen van den marschveiligheidsdienst, zoodat ook in dat opzicht de aanwezigheid dier cavalerie bijzonder nut oplevert.

Eene andere reden voor de meerdere kosten die aan de manoeuvres van 1911 zullen zijn verbonden, is gelegen in de omstandigheid, dat zij, evenals zulks reeds lang in vele andere landen van Europa het geval is, meer in overeenstemming met den oorlogstoestand zullen worden gebracht.

Het moet toch in strijd met de werkelijkheid worden geacht, om, zooals bij de tot heden gehouden groote manoeuvres in het algemeen gebruikelijk was, weken, ja zelfs maanden van te voren, vast te stellen, waar, na afloop van een manoeuvre door de troepen nachtkwartieren zullen worden betrokken.

Door voorafgaande besprekingen met gemeentebesturen en inwoners zal daarom worden getracht het daarheen te leiden, dat in 1911 de troepencommandanten de legering telkens voor iederen dag, in overeenstemming met de ontvangen opdracht en met de omstandigheden van het oogenblik, kunnen vaststellen.

In verband hiermede zal door een groot gedeelte van de troepen draagbaar tentmaterieel op gehuurde voertuigen worden meegevoerd en zullen de tenten, voor zooveel noodig, telkens door de troepen zelf worden opgeslagen.

Ondergeteekende koestert gegronde hoop, dat de aan te wenden pogingen om de troepen gedurende de manoeuvres meer overeenkomstig den oorlogstoestand te legeren, met succes zullen worden bekroond, want hij kan met genoegen constateeren, dat zoowel van gemeentebesturen als van particulieren eene toenemende medewerking tot het doen slagen van de manoeuvres wordt ondervonden, hetgeen in 1909, behoudens eene enkele uitzondering, ten duidelijkste is gebleken.

Voorts zal de wijze waarop de manoeuvreerende troepen in 1911 zullen worden verpleegd, belangrijk verschillen met die welke bij voorgaande manoeuvres werd toegepast.

Bracht men vroeger op lang te voren bepaalde plaatsen levensmiddelen bijeen ten behoeve van de troepen die niet met voeding konden worden ingekwartierd, in 1911 zal met dezen, in oorlogstijd gansch onnatuurlijken toestand, worden gebroken.

Er zullen maatregelen worden getroffen om op gehuurde- of Rijksvoertuigen door de troepen een ration levensmiddelen voor man en paard te doen meevoeren, door middel van de proviandkarren en haverwagens, en den verbruikten voorraad door aankoop ter plaatse te doen aanvullen, zooals zulks in oorlogstijd zal moeten geschieden.

Verder is het de bedoeling, dat de troepen zelf in de bereiding van het eten voorzien en zoo zal, bij de aanstaande manoeuvres, eene verplegingswijze worden toegepast, die in tijd van oorlog regel zal wezen.

Het spreekt vanzelf, dat aan manoeuvres, op dergelijke wijze gehouden, grootere kosten zijn verbonden dan vroeger, bij lang te voren uitgeschreven aanbestedingen, het geval was. Bedenkt men daarbij, dat manoeuvres slechts beantwoorden aan het doel waarvoor zij eigenlijk dienen, indien zij op voren omschreven wijze worden gehouden, dat eerst dan aan staven en troepen gelegenheid wordt geschonken om zich deugdelijk voor hunne oorlogstaak te bekwamen, dan kan moeilijk worden beweerd, dat, uit een oogpunt van legerbelang, de aan die manoeuvres bestede sommen niet rentegevend zullen zijn.

In de vierde plaats moet in het oog worden gehouden, dat, behalve compagnies- en bataljonsoefeningen, als in 1910 werden gehouden, in 1911 ook regiments-oefeningen zullen noodig zijn. Immers, willen groote manoeuvres geheel tot haar recht komen, dan moeten de bataljons en regimenten voor hunne commandanten handelbare lichamen zijn. Voorafgaande deugdelijke oefening is daartoe noodig.

In verband met de te houden manoeuvres is men echter gebonden aan de plaatsen *wáár* de aan de manoeuvres voorafgaande oefeningen zullen worden gehouden.

Deze laatste omstandigheid is oorzaak, dat voor sommige korpsen der 1ste divisie in 1911 o.a. de kosten van het spoorwegvervoer hooger zijn dan in 1910 het geval zal wezen.

Ten slotte is voor de schietoefeningen te Harskamp en te Witten voor 1911 op art. 57 een hooger bedrag noodig dan ten vorigen jare daarvoor werd uitgetrokken, niet alleen omdat ditmaal ook cavalerie-serieën op het programma moeten worden gebracht — wat met het oog op de toenemende betekenis van het vuurgevecht te voet voor de cavalerie van groot nut moet worden geacht —, maar ook is voor 1911 gerekend moeten worden op de kosten verbonden aan de schietoefeningen van de twee in den loop van dat jaar op te richten bereden mitrailleurafdeelingen.

ART. 59. *Kosten van locale oefeningen van landweerafdeelingen.*

Het ligt in het voornemen uitvoering te geven aan het bepaalde in art. 14 der Landweernet.

De te nemen proef heeft in het bijzonder op het oog na te gaan of door

middel van een premiestelsel zeer snelle opkomst voor locale oefening op verschillende punten te verkrijgen is. Voor dit doel is voor 1911 eene som van f 10,000 uitgetrokken.

ART. 60. *Kosten van het voorbereidend militair onderricht en van oefeningen met het reservekader buiten het leger.*

	a.	b.	Totaal.
Toegestaan voor 1910	f 18,470	f 40,615	f 59,085
Geraamd „ 1911	24,150	39,675	63,825
Meer voor 1911.	f 5,680		f 4,740
Minder „ 1911.		f 940	

De hogere raming houdt in hoofdzaak verband met de omstandigheid, dat het aantal reserve-officieren en reserve-onderofficieren, dat bij het voorbereidend militair onderricht zal worden werkzaam gesteld, zal toenemen.

ART. 61a. *Kosten van schietonderricht buiten het leger.*

Toegestaan voor 1910	f	16,600
Geraamd „ 1911		23,100
Meer voor 1911	f	6,500

De hogere raming houdt verband met de toenemende deelname aan de schiet-oefeningen tot verhooging van 's lands weerkracht.

ART. 61b. *Uitgaven ten behoeve van weerbaarheidskorpsen, enz.: f 1000.*

Ten opzichte van dezen post zij, korthedshalve, verwezen naar de toelichting op art. 60bis van het ontwerp van wet tot wijziging en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1910 (Gedrukte stukken, Zitting 1909—1910, 286, no. 3).

ART. 61d. *Subsidie aan het hoofdbestuur van de Koninklijke Nederlandsche Weerbaarheidsvereniging.*

Toegestaan voor 1910	f	1 000,—
Geraamd voor 1911		2 000,—
Meer voor 1911	f	1 000,—

In aansluiting aan hetgeen hieromtrent werd gezegd in de Memorie van Toelichting op de ontwerp begroting voor het dienstjaar 1910, kan worden medegedeeld, dat deze vereeniging met veel ijver voortgaat met haar streven, om de Nederlandsche jongelingschap weerbaar te maken en vooral ook om aan ontwikkelde jongelieden de kennis te doen deelachtig worden die van nut kan wezen bij hunne opleiding tot kader wanneer zij in het leger zullen zijn ingetreden.

Aangezien thans meer leden dan vroeger wenschen te worden opgeleid tot korporaal of sergeant, eischt de bestrijding der kosten, verbonden aan bezoldiging en verplaatsing van de hiertoe noodige goede onderwijskrachten, alsmede de aanschaffing van de vereischte leermiddelen, zeer veel van de financieele krachten der vereeniging. Het bedrag van f 1000, voor het jaar 1910 toegestaan, is dan ook gebleken onvoldoende te zijn om de ter bereiking van het doel noodige buitengewone uitgaven te dekken.

Waar, door het bestuur, van de leden bezwaarlijk eene hogere bijdrage kan worden gevorderd dan thans geschiedt, heeft de ondergeteekende gemeend dat, gelet op het belang dat het leger kan hebben bij den arbeid der vereeniging, er alleszins termen aanwezig zijn, om het subsidie met f 1000 te verhoogen.

ART. 62c. *Subsidie aan de Militaire Sportvereniging te 's-Gravenhage.*

Toegestaan voor 1910	f	600
Geraamd voor 1911		1,600
Meer voor 1911	f	1,000

De militaire Sportvereniging, opgericht te 's-Gravenhage in 1886, viert in 1911 haar 25-jarig bestaan, bij welke gelegenheid verschillende militaire paardenwedstrijden zullen worden uitgeschreven.

De overweging: dat de vereeniging zeer veel heeft bijgedragen ter bevordering van het terrein- en hindernisrijden door de officieren van het Nederlandsche leger; voorts, dat op dit gebied nog veel van de vereeniging te verwachten is; en mede met het oog op de groote kosten welke uit de in 1911 te houden wedstrijden zullen voortvloeien, heeft den ondergeteekende doen besluiten in deze begrooting, ten behoeve der vereeniging voor 1911 een extra subsidie van f 1000 uit te trekken.

Xde Afdeling.

Administratiekosten.

ART. 65. *Belooningen voor bedienden bij de bureau's van den chef van den generalen staf en van den hoofdintendant.*

Toegestaan voor 1910	f	2,338
(na de Nota van Wijzigingen.)		
Geraamd voor 1911	f	2,363
Meer voor 1911	f	<u>25</u>

Het meer geraamde bedrag is noodig wegens toekenning van periodieke traktementsverhooging met ingang van 1 Juli 1911 aan den bode bij het bureau van den chef van den generalen staf.

ART. 66. *Bureel- en administratiekosten voor de staven van het leger, voor intendanten en kwartiermeesters voor de wapenkorpsen en voor de landweer.*

Toegestaan voor 1910	f	117,361
Geraamd voor 1911		127,211
Meer voor 1911	f	<u>9,850</u>

Meer:

Voor den commandant van het veldleger	f	640
Voor den commandant der Nieuwe Hollandsche Waterlinie		65
Voor den commandant der Stelling van Amsterdam		210
Voor de plaatselijken staf		155
Voor den inspecteur der infanterie		90
Voor den inspecteur der cavalerie		1,120
Voor den inspecteur der bereden artillerie		105
Voor den inspecteur der vesting artillerie		95
Voor den hoofdintendant		50
Voor den vierden controleur van de inwendige administratie der korpsen		450
Voor de wapenkorpsen		8,700
	f	<u>11,680</u>

Minder:

Voor den commandant der 1ste divisie	f	240
Voor den commandant der 2de divisie		240
Voor den commandant der 3de divisie		240
Voor den commandant der 4de divisie		240
Voor den inspecteur-generaal der artillerie		870
	f	<u>1,830</u>

Meer als boven f 9,850

Tot toelichting van bovenvermelde vermeerderingen en verminderingen zij het navolgende medegedeeld.

Voor het bureel van den commandant van het veldleger valt te rekenen op

hoogere uitgaven voor aanschaffing en onderhoud van meubilair, terwijl voorts een rijwiel voor den ordonnansendienst wordt noodig geacht.

Het bureel van den intendant in de stelling van Amsterdam zal in 1911 wegens gebrek aan ruimte in een afzonderlijk gebouw worden gevestigd. Het meer aangevraagde bedrag strekt voor aanschaffing van meubilair en voor het schoonhouden van het te huren perceel. Hierbij is er rekening mede gehouden dat de voor 1910 aangevraagde bedragen voor buitengewone uitgaven komen te vervallen.

Voor den plaatselijken staf is in de laatste jaren steeds een te laag bedrag voor bureelkosten geraamd. Eene verhooging van het artikel met f 155 is hierdoor noodzakelijk.

Tot dusver was het bureel van den inspecteur der cavalerie gevestigd in het gebouw, waarin de bureelen van den commandant van het veldleger en van den inspecteur der bereden artillerie zijn ondergebracht.

Wegens gebrek aan ruimte in dat gebouw is het bureel van den inspecteur der cavalerie in dit jaar overgebracht in een ander gebouw, met dien verstande evenwel, dat de volledige inrichting daarvan eerst in 1911 zal geschieden. Voor die inrichting alsmede voor het schoonhouden van het gebouw, water, vuur en licht wordt eene som van f 1120 noodig geacht.

De voor de inspecteurs der bereden artillerie en der vesting-artillerie meer aangevraagde bedragen betreffen o. a. uitgaven voor boekwerken en tijdschriften, welke in vorige jaren ten behoeve van het bureel van den inspecteur-generaal der artillerie werden geraamd.

Voor de wapenkorpsen wordt f 8700 meer geraamd, en wel:

f 3000 in verband met de behoefte en met de noodzakelijke aanschaffing van registers enz. ten dienste van het nieuwe stelsel van kleedingbeheer,

en f 5700 voor het toekennen van de vastgestelde vergoeding voor bureelkosten aan luitenants-kwartiermeester, die met ingang van 1 April 1911 belast zullen worden met het voeren der administratie van de bataljons infanterie, welke thans in administratie zijn bij de betrokken hoofdadministratiën. Het nemen van dezen maatregel wordt om redenen van practischen aard noodzakelijk geacht.

Overigens betreffen de voorgestelde verhoogingen uitgaven van diversen aard.

De bedragen, welke ten vorigen jare werden toegestaan voor aanschaffing van schrijfmachines ten dienste van de divisie-bureelen, kunnen voor 1911 vervallen.

ART. 67a. *Druk- en bindwerk ten dienste van het leger.*

Toegestaan voor 1910	f	23,000
Geraamd voor 1911		21,000

Minder voor 1911	f	2,000
----------------------------	---	-------

In verband met de voor dit onderwerp gedane uitgaven in vorige jaren wordt f 2000 minder aangevraagd.

ART. 69. *Toelagen, schrijffloonen, drukwerk en verdere uitgaven, verbonden aan de werkzaamheden van bij Koninklijk besluit of door den Minister van Oorlog benoemde commissiën, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	300
Geraamd voor 1911		1,000

Meer voor 1911	f	700
--------------------------	---	-----

In verband met de bedragen, welke in de laatste jaren voor dit onderwerp zijn uitgegeven moeten worden, wordt voor 1911 f 700 meer geraamd.

XIde Afdeling.

Verschillende uitgaven bij de staven en diensten en de wapenkorpsen.

ART 72. *Voorschotten aan officieren die een dienstpaard verliezen, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	3,000
Geraamd voor 1911		3,500

Meer voor 1911	f	500
--------------------------	---	-----

Het hooger geraamde bedrag wordt noodig geacht wegens toename van het aantal officieren gerechtigd tot het houden van dienstpaarden, als gevolg van de uitbreiding van het leger.

ART. 74. *Toelagen voor de muziekkorpsen bij de infanterie.*

Toegestaan voor 1910	f	79,644
Geraamd voor 1911		8,644
		<hr/>
Minder voor 1911	f	71,000

Ten aanzien van deze *lagere* raming geldt dezelfde opmerking welke omtrent de *hoogere* raming op artt. 22—25 voorkomt bij punt 1° der toelichtingen op die artikelen.

ART. 76. *Vergoedingen ingevolge art. 113bis der Militiewet 1901 en art. 15bis der Landweeerwet.*

Toegestaan voor 1910	f	600,000
Geraamd voor 1911		550,000
		<hr/>
Minder voor 1911	f	50,000

Bij de raming van het voor 1910 op dit artikel uitgetrokken bedrag werd er op gerekend, dat behalve aan de achtergebleven betrekkingen van *militieplichtigen*, die in dat jaar onder de wapenen zouden komen, ook vergoeding zou moeten worden toegekend aan achtergebleven betrekkingen van *landweerplichtigen*, die ter voldoening aan de op hen krachtens art. 11 der Landweeerwet gelegde verplichting in 1910 zouden moeten deelnemen aan eene zesdaagsche oefening voor de landweer.

Aangezien in 1911 geen oefeningen voor de landweer zullen plaats hebben, zal voor dat jaar kunnen worden volstaan met een bedrag van, in ronde som f 550.000.

ART. 77. *Werkkosten, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	47 000
Geraamd voor 1911		87,000
		<hr/>
Meer voor 1911	f	40,000

Omtrent deze hoogere raming moge worden verwezen naar de toelichting, gegeven op blad. 6 van de Memorie van Toelichting behorende bij het wetsontwerp tot wijziging en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1910. (Gedrukte Stukken Zitting 1909—1910, 286).

XIIde Afdeling.

*Geneeskundige dienst.*ART. 80. *Traktementen enz. van de officieren van gezondheid.*

Toegestaan voor 1910	f	299,502
Geraamd voor 1911		321,145
		<hr/>
Voor 1911 meer	f	21,643

Zie het medegedeelde onder § 3 dezer Memorie, betreffende de voorgenomen regeling van de traktementen der officieren.

ART. 81. *Traktementen enz. van de militaire paardenartsen.*

Toegestaan voor 1910	f	67,052
Geraamd voor 1911		78,225
		<hr/>
Voor 1911 meer	f	11,200

Zie de toelichting onder § 3 dezer Memorie.

ART. 82. *Traktementen enz. van de militaire apothekers en apothekersbedienden.*

Toegestaan voor 1910	f	79,212
Geraamd voor 1911		94,454
		<hr/>
Voor 1911 meer	f	15,242

Zie de toelichting onder § 4 dezer Memorie.

ART. 83. *Traktementen enz. van ambtenaren bij het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst.*

Toegestaan voor 1910 (na Nota van Wijzigingen)	f	7,975
Geraamd voor 1911		8,619
		<hr/>
Voor 1911 meer	f	644

Meer:

1 hoofdcommies ad f 2400 in plaats van 1 commies ad f 2300	f	100,—
voor den eerste-klerk		75,—
voor den vaste knecht		12,50
voor een tijdelijk schrijver		456,25
Verschil ronde som		0,25
		<hr/>
Meer als boven	f	644,—

Het meergeraamde bedrag vindt zijn grond in het volgende.

Het voornemen bestaat den commies bij het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht voor eene benoeming tot hoofdcommies voor te dragen, waarmede eene verhooging van traktement gepaard zal gaan van f 100 's jaars; een bedrag van f 75 is meer uitgetrokken wegens periodieke traktementsverhoging van f 100 aan den eerste-klerk bij dat bureau, ten wiens behoeve op dit artikel voor de begrooting van 1910 een bedrag van f 25 werd aangevraagd, ten einde hem die verhoging met ingang van 1 October 1910 te kunnen verleen; ten behoeve van eene traktementsverhoging van f 50 met ingang van 1 October 1911 toe te kennen aan den vaste-knecht bij meergenoemd bureau, is een bedrag van f 12,50 meer uitgetrokken.

Voorts is ter vervanging van een sergcant van een der hospitaalcompagnieën, die op evengemeld bureau werkzaam was en niet langer aan zijne bestemming kon worden onttrokken, de indienststelling van een tijdelijk-schrijver dringend noodig geworden.

Te dien einde wordt, berekend naar een dagloon van f 1,25, een bedrag van f 456,25 meer aangevraagd.

ART. 84. *Traktementen enz. van ambtenaren enz. bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen.*

Toegestaan voor 1910	f	19,500
Geraamd „ 1911		21,345
		<hr/>
Voor 1911 meer	f	1,845

Ter verzekering van een geregelden gang van zaken bij het magazijn is uitbreiding van het personeel met twee werklieden noodzakelijk.

ART. 86. *Traktementen, toelagen enz. van de administrateurs en loonen van de geëmployeerden.*

Toegestaan voor 1910 (na Nota van Wijzigingen)	f	138,650
Geraamd voor 1911		139,689
		<hr/>
Voor 1911 meer	f	1,039

Meer:

voor twee ziekenoppassers	f	876
voor vergoeding wegens gemis van vrije woning		163
		<hr/>
Meer als boven	f	1,039

In verband met het gemiddeld aantal verpleegden bij het militair hospitaal te Leiden is uitbreiding van het personeel met twee ziekenoppassers noodzakelijk.

Voorts was het noodig dat door den ziekenopzichter bij het hospitaal te Breda de beschikking werd verkregen over de lokalen door de administrateur dier inrichting bewoond, in verband waarmede aan laatsbedoelden onderofficier eene vergoeding voor woning werd toegekend.

ART. 87. *Kosten van voeding en verpleging van zieken enz.*

Toegestaan voor 1910	f	178,737
Geraamd „ 1911		167,687
	<hr/>	
Voor 1911 minder	f	11,050

Minder:

wegens vermindering van het aantal verpleegdagen	f	15,600
voor uit te betalen hospitaalsoldij		1,045
	<hr/>	
	f	10,645

Meer:

wegens vermindering van den aftrek voor uit de militaire verplegingsinrichtingen te ontvangen levensmiddelen		5,595
	<hr/>	
Minder als boven	f	11,050

In verband met de uitkomsten over vorige jaren wordt het thans geraamde bedrag voldoende geacht om naar behooren in den dienst te kunnen voorzien.

ART. 88. *Kosten vallende op de verpleging van zieken buiten de militaire ziekeninrichtingen.*

Toegestaan voor 1910	f	50,770
Geraamd „ 1911		46,220
	<hr/>	
Voor 1911 minder	f	4,550

Minder:

wegens vermindering van het aantal verpleegdagen	f	3,720,—
voor uit te betalen hospitaalsoldij		170,50
voor verwarming en verlichting voor lokalen in het burger hospitaal te 's Hertogenbosch		780,—
	<hr/>	
	f	4,670,50

Meer:

voor beschikbaarstelling van het ziekenhuis te Neuzen	f	120—
verschil ronde som		0,50
	<hr/>	
		120,50
	<hr/>	
Minder als boven	f	4,550,—

In verband met de uitkomsten over vorige jaren wordt het thans geraamde bedrag voldoende geacht om naar behooren in den dienst te kunnen voorzien.

Het in mindering gebrachte bedrag van f 780 houdt verband met een nader met het bestuur der godshuizen te 's Hertogenbosch aangegaan contract voor de verpleging van zieke militairen, krachtens hetwelk niet langer kan worden beschikt over lokalen ten behoeve van den chef van den militairen geneeskundigen dienst aldaar.

Voorts werd in het met het burger-ziekenhuis te Neuzen aangegane contract nopens verpleging als voormeld, voor de beschikbaarstelling van de daarvoor benodigde lokalen een bedrag van f 120 per jaar bedongen.

ART. 90. *Kosten van geneeskundige behandeling van paarden door burgerlijke veeartsen enz.*

Toegestaan voor 1910	f	7,050
Geraamd „ 1911		6,050
	<hr/>	
Voor 1911 minder	f	1,000

Minder:

—voor kosten vallende op het verrichten van onderzoekingen naar

de oorzaken van en de voorbehoedmiddelen tegen besmettelijke paardenziekten f 1,500

Meer:

voor geneeskundige behandeling van paarden door burgerlijke veeartsen 500

Minder als boven 1,000

Te rekenen van 1 October 1910 is de detachering van den paardenarts bij de Rijksserum-inrichting te Rotterdam geëindigd, waardoor f 1500 minder kan worden geraamd. Daarentegen wordt f 500 meer uitgetrokken, in verband met gebleken behoefte.

XIIIde Afdeling.

Inrichtingen van onderwijs.

A. *Kosten van de Hoogere Krijgsschool.*

ART. 95. *Traktementen van officieren, enz. en jaarwedden, soldijen enz. van het overige personeel.*

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1910.	f 36,075	f 38,080	f 74,155
Geraamd „ 1911.	37,865	36,366	74,231
Meer voor 1911.	f 1,790		f 76
Minder „ 1911.		f 1,714	

Meer:

Een kolonel van den generalen staf meer en een luitenant kolonel id. minder	f	900,—	
Voor toelagen wegens detachering van officieren-leerlingen van het leger hier te lande bij de Hoogere Krijgsschool		200,—	
Voor schadeloosstelling en bijslag voor officieren-leerlingen, wegens tijdelijk verblijf in verband met detachering		14,84	
Voor gratificatiën aan officieren van het Ned.-Indische leger bij aankomst in Nederland		600,—	
Voor verhooging van traktement van officieren-leerlingen van het Ned.-Indische leger, gerechtigd tot het houden van een dienstvaard		33,32	
Voor traktementen van vaste burgerleeraren		200,—	
Voor traktement van den concierge		41,68	
Voor belooning van den burger-ordonnans		2,04	
Voor belooningen aan leeraren der Rijks-hoogere land-, tuin- en boschbouwschool en aan geëmployeerden bij die inrichting		240,—	
Wegens de voorgestelde wijziging van de bezoldiging der officieren enz.		175,—	
Voor verschil ronde som		0,38	
	f		2407,26

Minder:

Wegens de voorgestelde wijziging van de bezoldiging der officieren	f	1,250,—	
Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren		705,96	
Belooningen aan personeel van het Rijksproefstation voor zaadcontrlé		300,—	
Voor soldijen, enz.		75,30	
			2331,26

Meer als boven f 76,—

ART. 96. *Huisvesting, voeding, enz.*

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1910.	f 6232	f 5656	f 11,888
Geraamd " 1911.	5906	5750	11,656
Minder " 1911.	f 326		f 232
Meer " 1911.		f 94	
<i>Minder:</i>			
Voor voeding	f	0,91	
Voor onderhoud en herstelling van het gebouw .		50,—	
Voor onderhoud van meubelen, brandstoffen, boeken, enz.		66,—	
Voor fourage.		80,19	
Wegens de voorgestelde wijziging van de bezol- diging der onderofficieren enz.		75,—	
			f 272,10
<i>Meer:</i>			
Voor reiskosten.	f	15,—	
Voor minderen aftrek van uit de militaire bakke- rijen te verstrekken brood		24,63 ^s	
Voor verschil door afronding van sommen. . .		0,46 ^s	
			40,10
Minder als boven	f		232,—

B. *Kosten van de Koninklijke Militaire Academie.*ART. 97. *Traktementen van officieren enz. en jaarwedden,
soldijen enz. van het overige personeel.*

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1910.	f 120,165	f 84,185	f 204,350
Geraamd " 1911.	134,800	79,413	214,213
Meer " 1911.	f 14,635		f 9,863
Minder " 1911.		f 4772	
<i>Meer:</i>			
Voor traktementen en toelagen van officieren. .	f	883,26	
Voor traktementen van burgerambtenaren . . .		149,99	
Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de onderofficieren enz.		9,280,—	
			f 10,313,25
<i>Minder:</i>			
Voor bijslag op traktement bij aankomst in eene nieuwe standplaats		100,—	
Voor soldijen.		331,42 ^s	
Voor kampeeren en manoeuvres (tevens sluit- post)		18 82 ^s	
			450,25
Meer als boven	f		9,863,—

ART. 98. *Huisvesting, voeding, enz.*

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1910	f 118,910	f 116,210	f 235,120
Geraamd " 1911	114,680	94,173	208,853
Minder " 1911	f 4230	f 22,037	f 26,267

Minder :

Voor kleeding en uitrusting	f	85,70	
Voor voeding en zakgeld van de cadetten . . .		10,712,50	
Voor kleeding en uitrusting van de cadetten . .		6,414,13	
Voor aankoop van boeken en instrumenten . .		3,080,—	
Voor huisvesting, enz.		1,175,—	
Voor fourage.		1,159,77	
Wegens de voorgestelde wijziging van de bezol-			
diging der onderofficieren, enz.		6,700,—	
Voor verschil der afronding van sommen . . .		3,02 ^s	
			f 29,330,12 ^s

Meer :

Voor voeding	f	149,15	
Voor drinkwater		100,—	
Voor reiskosten.		500,—	
Voor vernieuwing van ledergoed, mitsgaders her-			
stellen en onderhouden van wapenen en ledergoed		400,—	
Vernieuwing, onderhoud en herstelling van ver-			
schillende voorwerpen (tevens sluitpost).		104,95	
Voor minderen aftrek van uit verplegingsinrich-			
tingen te verstrekken levensmiddelen en kleeding			
voor de cadetten en voor de onderofficieren en			
soldaten bij de inrichting gedetacheerd		1,809,02 ^s	
			3,063,12 ^s

Minder als boven f 26,267,—

C. *Kosten van de Cadettenschool.*ART. 99. *Traktementen van officieren, enz. en jaarwedden, soldijen enz. van het overige personeel.*

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1910	f 46,129	f 26,730	f 72,859
Geraamd " 1911	50,370	25,214	75,584
Meer " 1911	f 4,241		f 2,725
Minder " 1911		f 1,516	

Meer :

Wegens de voorgestelde wijziging van de bezol-			
diging der officieren	f	833,33	
Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren		191,67	
Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldi-			
ging van de onderofficieren enz.		3,900,—	
			f 4,925,—

Minder :

Voor traktement en toelage van een eerste-luitenant	f	1,600,—	
Voor traktementen van burgerambtenaren		600,—	
			2,200,—
Minder als boven	f		2,725,—

ART. 100. *Huisvesting, voeding, enz.*

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1910	f 33,230	f 22,084	f 55,314
Geraamd " 1911	29,200	16,814	46,014
Minder " 1911	f 4,030	f 5,270	f 9,300

Minder :

Voor voeding en zakgeld van de cadetten	f	3,024,—	
Voor kleeding en uitrusting van de cadetten		1,452,—	
Voor reiskosten		200,—	
Voor aankoop van boeken en instrumenten		480,—	
Voor huisvesting en stalling		918,52 ^s	
Voor fourage		10,95	
Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de onderofficieren enz.		3,700,—	
			f 9,785,47 ^s

Meer :

Voor voeding	f	5,47 ^s	
Voor minderen aftrek van uit de centrale en garnizoensmagazijnen van kleeding te verstrekken laken voor de cadetten		480,—	
			485,47 ^s
Minder als boven	f		9,300,—

D. *Kosten van den Hoofdcursus.*ART. 101. *Traktementen van officieren, enz. en jaarwedden, soldijen enz. van het overige personeel.*

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1910	f 26,715	f 18,495	f 45,210
Geraamd " 1911	30,416	17,547	47,963
Meer " 1911	f 3,701		f 2,753
Minder " 1911		f 948	

Meer :

Een kolonel meer en een luitenant-kolonel minder	f	900,—	
Voor soldijen enz.		1,023,82 ₅	
Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de onderofficieren enz.		1,280,—	
			f 3,203,82 ₅

Minder :

Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren	f	450,—
---	---	-------

Voor verschil ronde som	f	0,825	
			f 450 825
Meer als boven	f	2,753,-	

ART. 102. *Huisvesting, voeding enz.*

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1910 (na Nota van Wijzigingen)	f 37,556	f 32,002	f 69,558
Geraamd voor 1911.	37,810	26,400	64,210
Minder " 1911.		f 5,602	f 5,348
Meer " 1911.	f 254		

Minder:

Voor voeding en zakgeld van de leerlingen	f	2,535,—	
Voor kleeding en uitrusting van idem		3,575,—	
Voor werfkosten		410,—	
Voor zwaluwnesten voor tamboers.		2,46	
Voor fourage		10,95	
Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de onderofficieren enz.		1,250,—	
Voor meerderen aftrek van uit militaire verplegingsinrichtingen te verstrekken levensmiddelen en kleeding en uitrusting		282,50	
Voor verschil door afronding van sommen.		3,09	
			f 8,069,—

Meer:

Voor voeding van personeel beneden den rang van officier, bij de inrichting gedetacheerd	f	489,10	
Voor kleeding en uitrusting van idem		107,90	
Voor vuur en licht		100,—	
Voor huur van het gebouw		450,—	
Voor gewoon onderhoud van de verschillende gebouwen		275,—	
Voor het verrichten van herstellingen en voorzieningen van onderscheiden aard		120,—	
Voor huur van woningen		179,—	
Voor minderen aftrek van uit militaire slachterijen te verstrekken vleesch voor de leerlingen		1,000,—	
			f 2,721,—

Minder als boven f 5,348,—

De lagere raming houdt in hoofdzaak verband met het geringer aantal leerlingen.

E. *Kosten van de Normaal-Schietschool.*ART. 103. *Traktementen van officieren, enz. en jaarwedden, soldijen, enz. van het overige personeel.*

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1910.	f 30,482	f 14,549	f 45,031
Geraamd " 1911.	33,794	14,620	48,414
Meer voor 1911.	f 3,312	f 71	f 3,383

Meer:

Een kapitein meer en een eerste-luitenant minder Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren	f 800,— 1,846,— 175,—
Voor bijslag op traktement. Voor kampeeren en manoeuvres (toelagen bij oefeningen).	813,86
Voor traktement voor een beheerder van het materieel Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de onderofficieren, enz.	100,— 1100,—
	f 4,834,86

Minder:

Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren	f 1200,—
Voor soldijen	251,85
„ verschil ronde som	0,01
	1,451,86
Meer als boven	f 3,383,—

Voor bijslag op traktement is f 175 meer geraamd, ten gevolge van uitbreiding van een der gymnastiek cursussen met vier officieren der cavalerie.

Het meer geraamde voor toelagen bij oefeningen houdt verband met de voornemens betreffende de in 1911 te houden oefeningen.

In aanmerking nemende de vele en zeer goede diensten welke de tegenwoordige beheerder van het materieel sedert zijne indienststelling, — 1 Januari 1905 — bij voortdurend bewijst zoowel bij de Normaal-schietschool als in de legerplaats bij Harskamp, wordt het noodig geacht zijne jaarlijksche bezoldiging met f 100 te verhoogen.

ART. 104. *Huisvesting, voeding, enz.*

	Oorlog.	Koloniën.	Totaal.
Toegestaan voor 1910	f 17,886	f 6,583	f 24,469
Geraamd „ 1911	19,060	6,415	25,475
Meer „ 1911	f 1,174		f 1,006
Minder „ 1911		f 168	

Meer:

Voor voeding	f 280,59
Voor huur van het gebouw der Normaal-Schietschool	200,—
Voor herstellingen, voorzieningen en nieuwe werken te Harskamp	2,640,—
Voor het verleggen van schietbanen in de legerplaats bij Harskamp	5,000,—
Voor aansluitingen aan het telefoonnet te 's Gravenhage	20,—
Voor aankoop en onderhoud van meubelen, enz.	200,—
Voor minderen aftrek van uit militaire verplegingsinrichtingen te verstrekken brood en kleeding en uitrusting	145,31
	f 8,485,90

Minder:

Voor kleeding en uitrusting	f 189,80
Voor fourage	25 55
Voor reiskosten	370,—
Voor huur van woningen	104,—

Voor onderhoud van en voorzieningen aan gebouwen en werken te Waalsdorp en 's-Gravenhage	675,—	
Voor den bouw van eene ziekenkamer in de legerplaats bij Harskamp	5,000,—	
Voor aankoop van een rijwiel	115,—	
Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de onderofficieren, enz.	1,000,—	
Voor verschil door afronding van sommen	0,55	
		7,479 90
Meer als boven	f	1,006,—

De voor „voeding” en „minderen aftrek van uit militaire verplegingsinrichtingen te verstrekken brood, kleeding en uitrusting” meer uitgetrokken bedragen houden verband met de nieuwe regeling betreffende de Koloniale Reserve.

De huur van het gebouw, waarin thans de Normaal-Schietschool gevestigd is, is tegen 1 Mei 1911 opgezegd, in verband waarmede moet worden uitgezien naar een ander perceel, dat niet alleen bureelen en eene woning voor den adjudant-onderofficier der inrichting, doch ook voldoende en voldoende groote vertrekken zal moeten bevatten voor het geven van theoretisch onderricht aan officieren en onderofficieren, benevens bergruimte voor een uitgebreid en telkens te raadplegen archief en bibliotheek, en wapenverzameling met gelegenheid tot het schoonmaken van wapenen.

Voor een dergelijk perceel moet worden gerekend op een huurprijs van f 1200 per jaar.

Het voor herstellingen, voorzieningen en nieuwe werken te Harskamp hooger geraamde bedrag wordt in hoofdzaak veroorzaakt door eene noodzakelijke verbetering van de cantines voor onderofficieren en manschappen.

Op een der schietterreinen is het noodzakelijk de schietbanen te doen verleggen, daar deze bij gebruik thans een door het Departement van Landbouw, Handel en Nijverheid in ontginning gebracht terrein onveilig blijken te maken.

Voor aankoop en onderhoud van meubelen enz. is f 200 meer geraamd voor onkosten voortvloeiende uit de verplaatsing van de Normaal-Schietschool naar een ander perceel.

XIVde Afdeling.

Centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting en militaire verplegingsinrichtingen; aanschaffing en onderhoud van kampementsgoederen en velduitrusting.

ART. 105. *Centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting. Traktementen, loonen, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	146,650
Geraamd voor 1911		145,550
		<hr/>
Voor 1911 minder	f	1,100

Minder:

In verband met de voorgenomen traktementsherziening van de officieren vervalt de toelage voor het hoofd van de keuringscommissie.	f	150
Minder benoodigd voor loon aan werklieden.		950
		<hr/>
Minder	f	1,100

ART. 106. *Reis- en verblijfkosten, bureel- en administratiekosten, enz.*

Toegestaan voor 1910	f	13,200
Geraamd voor 1911		13,000
		<hr/>
Voor 1911 minder	f	200

Wegens reis- en verblijfkosten, alsmede bureel- en administratiekosten f 200 minder geraamd, in verband met de behoefte.

ART. 107. *Kampementsgoederen en velduitrusting.*

Toegestaan voor 1910	f	74,000
Geraamd " 1911		76,180
		<hr/>
Voor 1911 meer	f	2,180

Meer:

Voor de aanschaffing van veldflesschen met toebehooren ten dienste van de bereiden troepen (1ste termijn)	f	3,900
Aanschaffing van knipbuigtangen (1ste termijn)		1,500
		<hr/>
	f	5,400

Minder:

De voor 1910 uitgetrokken bedragen wegens: aanschaffing van veldkijkers.	f	820
en van dozen voor rations koffie en suiker		2,400
		<hr/>
	f	3,220
Blijft meer	f	2,180

In het belang van den man is het noodig gebleken om aan de bereiden troepen eene veldflesch te doen verstrekken. Voorts is het noodig om het aantal knipbuigtangen bij de compagnieën uit te breiden met 8 stuks per compagnie.

De aanschaffing van laatstbedoelde voorwerpen en van de veldflesschen zal worden verdeeld over twee jaren, zoodat ook in 1912 op de thans uitgetrokken bedragen zal moeten gerekend worden.

ART. 108. *Trakementen, toelagen enz. bij de militaire bakkerijen.*

Toegestaan voor 1910 (na Nota van Wijzigingen	f	65,195
Geraamd voor 1911		64,695
		<hr/>
Voor 1911 minder	f	500

Het tot dusver toegestane bedrag voor vergoeding wegens gemis van vrije woning kan met f 500 worden verminderd.

ART. 109. *Trakementen, toelagen, enz. bij de militaire magazijnen van levensmiddelen en de militaire slachterijen.*

Toegestaan voor 1910 (na Nota van Wijzigingen)	f	28,144
Geraamd voor 1911		26,944
		<hr/>
Voor 1911 minder	f	1,200

In verband met de voorgenomen opheffing van de militaire slachterij te Middelburg kan het artikel met een bedrag van f 1200 worden verminderd; te weten:

1 administrateur minder ad	f	450
1 vaste knecht minder ad		600
schadeloosstelling wegens gemis van vrije woning.		150
		<hr/>
	f	1,200

ART. 110. *Trakement, toelagen enz. bij de garnizoenskleeding- en nachtlegermagazijnen.*

Toegestaan voor 1910 (na Nota van Wijzigingen)	f	855,59
Geraamd voor 1911		824,09
		<hr/>
Voor 1911 minder	f	3,150

Minder:

wegens de vervanging van 2 kapiteins door 2 adjudanten-onderofficier-administrateur	f	3,300
als voren van 1 gepensionneerd officier door 1 adjudant-onderofficier-administrateur		200
		<hr/>
	f	3,500

Meer:

wegens vergoeding voor woninghuur		350
Minder als boven	f	3,150

ART. 112. *Reis- en verblijfkosten, bureel en administratiekosten, enz.*

Toegestaan voor 1910 (na Nota van Wijzigingen)	f	41,515
Geraamd voor 1911		41,155
	Voor 1911 minder	<u>f 360</u>

Om redenen als bij art. 109 omschreven kan het artikel met f 360 worden verminderd.

XVde Afdeling.

Artillerie-inrichtingen.

ART. 113.

Toegestaan voor 1910	f	34,790
Geraamd voor 1911		27,090
	Minder voor 1911	<u>f 7,700</u>

Met een minder bedrag kan worden volstaan, daar voor het tegenwoordige geen bijzondere voorzieningen aanhangig kunnen worden gemaakt.

ART. 114.

Toegestaan voor 1910	f	51,900
Geraamd voor 1911		36,852
	Minder voor 1911	<u>f 15,048</u>

Voor 1911 kan met een kleiner bedrag worden volstaan, waar het zich laat aanzien, dat in dat jaar geen belangrijke voorzieningen behoeven te worden getroffen.

ART. 115.

Toegestaan voor 1910	f	204,561
Geraamd voor 1911		205,831
	Meer	<u>f 1,270</u>

Indien geen rekening was gehouden met de nieuwe traktementsregeling van officieren, zou het artikel zijn geraamd op f 203,656 of 905 minder dan in 1910. Dit verschil is hoofdzakelijk een gevolg van mutatiën onder het personeel.

De meerdere uitgaven aan de nieuwe traktementsregeling verbonden voor de hoofd- en subalterne officieren bij de artillerie-inrichtingen bedragen voor 1911 en berekend voor $\frac{3}{4}$ jaar, respectievelijk f 1275 en f 900 of samen f 2175.

In verband hiermede behoeft het artikel slechts met f 2175 — 905 of f 1270 hooger geraamd te worden.

Art. 116.

Toegestaan voor 1910	f	667,350
Geraamd voor 1911		681,450
	Meer voor 1911	<u>f 14,100</u>

Het meerdere bedrag is noodig om het werkplan ten behoeve van het Departement van Oorlog voor 1911 te kunnen uitvoeren.

ART. 117.

Toegestaan voor 1910	f	326,450
Geraamd voor 1911		316,500
	Minder voor 1911	<u>f 9,950</u>

In verband met de reeds beschikbare hoeveelheid grondstoffen, kan met een minder bedrag worden volstaan.

ART. 118.

Toegestaan voor 1910	f	116,568
Geraamd voor 1911		108,818
	Minder voor 1911	<u>f 7,750</u>

Het is gebleken, dat het verbruik aan brandstoffen, gas en water en andere benodigdheden minder bedraagt dan voor 1910 was geraamd, waarmede thans rekening is gehouden.

ART. 119.

Toegestaan voor 1910	f	36,027
Geraamd " 1911		38,310
		<hr/>
Meer voor 1911	f	2,283

Het meerdere bedrag dient hoofdzakelijk om te kunnen voorzien in de behoefte aan benodigdheden, verband houdende met de invoering van de nieuwe bedrijfs-administratie. Ook zijn de reis- en verblijfkosten hooger geraamd, waar in meerdere mate keuringen buitenaf zullen moeten geschieden dan in 1910 het geval was.

ART. 121.

Toegestaan voor 1910	f	342,400
Geraamd " 1911		343,055
		<hr/>
Meer voor 1911	f	655

In het geraamde bedrag zijn begrepen de kosten van aanschaffing, noodig voor de bewapening van gereedgekomen of in aanbouw zijnde verdedigingswerken. Voorts mitrailleur- en ander materieel ten behoeve van het veldleger en bijzondere korpsen.

ART. 123. De omschrijving van het artikel is aangevuld, ten einde ook de kosten, vallende op de aanschaffing van andere behoeften dan die welke in het artikel worden genoemd, daaruit te kunnen bestrijden.

ART. 124.

Toegestaan voor 1910	f	1,100
Geraamd " 1911		2,200
		<hr/>
Meer voor 1911	f	1,100

Het artikel is hooger geraamd, omdat in 1911 een hooger bedrag noodig is voor het verrichten van dienstreizen, ten behoeve van keuringen van materieel, door particulieren te leveren.

ART. 125.

Toegestaan voor 1910	f	106,590
Geraamd " 1911		108,994
		<hr/>
Meer voor 1911	f	2,404

De voorgestelde traktementsregeling voor officieren vereischt, vergeleken met de bestaande, eene meerdere uitgave van f 3975. Daar het aantal conducteurs is ingekrompen, behoefde het artikel, vergeleken met dat van 1910, slechts met f 2404 te worden verhoogd.

ART. 126.

Toegestaan voor 1910	f	97,500
Geraamd " 1911		91,105
		<hr/>
Minder voor 1911	f	6,395

Bij de raming van het artikel is rekening gehouden met het aantal aanwezige magazijnknechts, hetwelk in den loop van 1910 verminderd is geworden.

ART. 127.

De omschrijving van het artikel is eenigermate gewijzigd, ten einde daaruit mede te kunnen bestrijden de kosten betreffende verpakking e. d.

ART. 129.

Toegestaan voor 1910	f	5,000
Geraamd " 1911		6,400
		<hr/>
Meer voor 1911	f	1,400

Het voor 1910 geraamde bedrag voor reis- en verblijfkosten is ontoereikend gebleken; in verband hiermede is het bedrag voor 1911 hooger geraamd.

ART. 131.

Toegestaan voor 1910	f	59,700
Geraamd „ 1911		62,140
		<hr/>
Meer voor 1911	f	2,440

Het hoogere bedrag houdt verband met het voornemen om, in meerdere mate dan in vorigen jaren, schietoeningen bij de garnizoenen te houden, waar gebleken is, dat deze oefeningen in hooge mate bijdragen tot de geoefendheid van het personeel, alsmede met eventueel te betalen schadevergoedingen, welke het gevolg zijn van de practische oefeningen en proeven der artillerie.

Ten einde de kosten van evenbedoelde schadevergoedingen, alsmede de toe te kennen vergoedingen aan bij de commissie van proefneming gedetacheerde officieren, uit dit artikel te kunnen bestrijden, is de omschrijving daarvan dienovereenkomstig aangevuld. Mede is daarbij rekening gehouden met de toekenning van schadeloosstellingen aan officieren der artillerie-schietschool, die in inkomsten achteruit gaan.

Voorts zij nog medegedeeld, dat in den loop van 1909 de opbrengst van den verkoop van afval van metalen en van buiten gebruik gesteld artillerie-materieel f 99,711,69 heeft bedragen, welke som in 's Rijks schatkist is gestort.

Onder voormeld bedrag is begrepen de opbrengst van den verkoop van afval van metalen en verder artillerie-materieel 'afkomstig van de artillerie-inrichtingen, welke opbrengst is te stellen op plm. f 44,486.

XVI de Afdeling.

Topographische Inrichting.

ART. 143, a, b, c, en d.

Toegestaan voor 1910	f	97,353
(na de nadere Nota van Wijzigingen)		
Geraamd voor 1911		110,402
		<hr/>
Meer voor 1911	f	13,049

Meer:

Traktementsverhooging voor burgerpersoneel	f	1,750
Traktement voor een kapitein		2,450
Remuneratiën aan élèves		1,100
Opplakken van kaarten		2,250
Periodieke traktementsverhooging		1,062
Steenen		250
Papier		1,250
Materialen		340
Katoen		1,360
Bureelbehoefden		104
Nieuwe snelpers		5,000
Reis- en verblijfkosten		100

Afhouden van de tot dusver als aftrek in mindering gebrachte bijdragen uit het 1ste hoofdstuk der Staatsbegroting voor Nederl. Indië, wegens het gereedkomen van door de topografische opneming van Java verkregen overzichtskaarten

f	5,075	
		f 22,091

Minder:

Electrische verlichting	f	2,350
Steenlijpmachine		1,600
Legestoelage		132
Ontvangsten wegens kaartverstrekkings aan het leger, enz.		4,960

9,042

Meer, als boven	f	13,049
---------------------------	---	--------

De verhooging ad f 1750 uitgetrokken op art. 133a vindt zijn grond in de omstandigheid, dat het voornemen bestaat om een 10-tal ambtenaren voor verhooging in rang en de daaraan verbonden verhooging in bezoldiging in aanmerking te brengen tot een gezamenlijk bedrag van f 1000 en voorts dat een bedrag van f 750 noodig zal zijn tot toekenning van traktementsverhooging aan een 9-tal ambtenaren boven den rang van eerste-klerk.

Voor toekenning van periodieke traktementsverhooging aan ambtenaren beneden den rang van adjunct-commies moest op art. 133b f 1062 meer worden uitgetrokken.

Het meer aangevraagde bedrag voor remuneratiën aan élèves wordt noodig geacht om de kleine maandelijksche belooning van deze jongelieden die in 1911 nog niet voor opneming in het vaste ambtenaarspersoneel in aanmerking komen, eenigszins te kunnen verhoogen.

Daar de werkzaamheden voor het Departement van Koloniën in 1910 ten einde loopen, komt de voor dat jaar op de onderartikelen 133 a en c in mindering gebrachte bijdrage uit het Iste hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indië, ad f 5075, in 1911 niet meer aan de begrooting van de Topographische Inrichting ten goede.

Bij de verhooging van de posten voor het »opplakken van kaarten« en voor »papier« alsmede het uittrekken van een bedrag voor den nieuwen post »katoen« is uitgegaan van de veronderstelling, dat de bij wetsvoorstel aanhangig gemaakte nieuwe regeling van het beheer der gelden wegens verstrekkingen (Zitting 1909—1910, no. 281) met 1 Januari 1911 in werking zal treden, hetgeen o. a. ten gevolge zal hebben, dat de ontvangsten wegens verstrekking van kaarten aan het leger, zoomede aan ambtenaren en particulieren — blijkens den uitgewerkten en toelichtenden staat geraamd op f 4960 — in hetzelfde jaar weder tot vermindering van de gedane uitgaven op den betrokken begrootingspost kunnen worden aangewend. Wat betreft het uittrekken van een bedrag voor het aanschaffen van eene nieuwe snelpers zij opgemerkt, dat de oudste snelpers niet meer geschikt is voor de kleurendruk, zoodat het in het welbegrepen belang der kaartenproductie is tot den aankoop van eene nieuwe snelpers over te gaan.

De omschrijving van het onderartikel 133c is aangevuld in dien zin, dat daaruit ook de kosten kunnen worden gekweten van reizen, die voor den dienst van de Topographische Inrichting moeten worden gedaan.

XVIIde Afdeeling.

Dienst der Genie.

A. Materieel der Genie en kazerneering.

ART. 134. Dit artikel moest f 6000 hooger geraamd worden dan ten vorigen jare, ten gevolge van de noodzakelijkheid om eenige kostbare belangrijke, voorzieningen in het komende dienstjaar tot uitvoering te brengen.

Verschillende constructiedeelen van den grooten stal op de legerplaats bij Zeist vereischen herstelling.

De toestand van den keelmuur van lunet IV op de Houtensche vlakte maakt afbraak van dien muur noodig; in verband met die afbraak zal op den toegangs-dam eene barrière moeten worden aangebracht.

Aan het militaire hospitaal te Amsterdam zijn de dakgoten in zoodanigen toestand, dat het bij voorkomende verstoppingen of gebreken gevaarlijk wordt er door te loopen; door de groote hoogte boven den grond is het gebruik van ladders daarbij niet wel mogelijk.

De rioleering in de Alexanderskazerne te 's Gravenhage moet ingevolge de plaatselijke bouwverordening vernieuwd en op het gemeentelijk rioolnet worden aangesloten.

Ten einde in een tekort aan kazerneeringsruimte in de Alexanders- en Frederikskazernen te 's-Gravenhage te voorzien, wenscht ondergeteekende de zich in laatstgenoemde kazerne bevindende woningen voor gehuwde militairen tot kazerneement in te richten.

Uitbreiding van het logies voor onderofficieren in de Menno van Coehoornkazerne te Arnhem is dringend noodig, daar de beschikbare ruimte in de bestaande onderofficierskamers te gering is.

De brug voor het hoornwerk de Vrijheid te Doesburg vereischt met het oog op de veiligheid herstelling en gedeeltelijke vernieuwing.

ART. 136. De aanschaffing van eenige reserve spring- en ontstekingsmiddelen wordt noodig geacht; hiertoe wordt een bedrag van f 2680 aangevraagd.

ART. 138. Op de begrooting voor het dienstjaar 1910 werd aangevraagd een bedrag van f 2030 als de helft van hetgeen benoodigd was voor spring- en ontstekingsmiddelen ten behoeve van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie. Nader bleek echter voor dit doel, mede in verband met de hogere eenheidsprijzen dan waarop aanvankelijk gerekend was, nog een bedrag van f 3360 noodig.

ART. 139. Dit artikel moest hooger geraamd worden dan in de twee voorafgaande jaren, daar de op de begrootingen voor die dienstjaren voor de praktische oefeningen van het regiment genietroepen c.a. uitgetrokken bedragen onvoldoende gebleken zijn. Voorts wordt die verhooging veroorzaakt door de uitgaven, waarop in verband met de in 1911 te houden groote manoeuvres moet gerekend worden voor aanvulling van en herstelling aan materieel van de telegraafafdeeling.

B. *Huur van gebouwen enz., herstellen van schade ontstaan door storm, water en brand en reis- en verblijfkosten, bureel- en lokaalbehoeften.*

ART. 141. Dit artikel moest hooger dan ten vorigen jare geraamd worden do or de huur van schiet- en oefeningsterreinen bij Tilburg, Ede, Ermelo en Harderwijk, aan welke terreinen groote behoefte bestaat. Voorts moest te Roermond, door gebrek aan ruimte aldaar, eene eetzaal voor onderofficieren en te 's-Hertogenbosch een bureel voor den militairen geneeskundigen dienst gehuurd worden.

XVIIIde Afdeeling.

Kosten van verplaatsing van personen en goederen

ART. 144. *Reis- en verblijfkosten, enz.*

Toegestaan voor 1910 (na de Nota van Wijzigingen)	f	53,500
Geraamd voor 1911		58,500
		<hr/>
Meer voor 1911	f	5.000

Het artikel is met f 5000 verhoogd, omdat het voor 1909 toegestane bedrag onvoldoende is gebleken.

ART. 145. *Kosten van vervoer.*

Toegestaan voor 1910	f	255,750
Geraamd " 1911		231,750
		<hr/>
Minder voor 1911		24,000

Aangezien in 1911 geen oefeningen zullen worden gehouden door de landweer, kan het artikel met f 24,000 worden verminderd, welk bedrag daarvoor in 1910 was uitgetrokken.

Permanente militaire spoorwegcommissie.

ART. 146b. *Reis- en verblijfkosten, enz. van de commissie.*

Toegestaan voor 1910	f	4,231
Geraamd " 1911		4,260
		<hr/>
Meer voor 1911	f	29

Het meer aangevraagde bedrag betreft de bureelkosten van den voorzitter. Verhooging van die kosten is noodzakelijk ten gevolge van personeelsvermeerdering.

XIXde Afdeeling.

Subsidien, gratificatiën en verdere uitgaven van bijzonderen aard.

ART. 147. *Subsidie aan het hoofdcomité van de Vereeniging „Het Nederlandsche Roode Kruis” en toelage aan den secretaris van het hoofdcomité.*

Toegestaan voor 1910	f	1,000
Geraamd " 1911		6,000
		<hr/>
Meer voor 1911		5,000

Het meer geraamde bedrag van f 5000 vloeit voort uit het volgende:

Het is gebleken noodzakelijk te zijn dat het gebouw der vereeniging „het Nederlandsche Roode Kruis” wordt hersteld en dat daaraan tevens uitbreiding wordt gegeven, vermits dat gebouw voor den tegenwoordigen werkring van het hoofdcmité van genoemde vereeniging niet meer voldoende ruimte aanbiedt.

Vermits genoemde vereeniging daartoe niet over voldoende fondsen beschikt richtte zij zich met een verzoek om geldelijken steun tot het Departement van Oorlog en wel tot een bedrag als bovengemeld.

Gelet op het groote nut dezer vereeniging, zoowel in oorlogs- als in vreedstijd, in het bijzonder voor het Departement van Oorlog, komt het alleszins gerechvaardigd voor, op de begrooting van het jaar 1911 een bedrag van f 5000 voor het beoogde doel aan te vragen.

ART. 148. *Subsidie aan de Koninklijke Vereeniging van gepensioneerde officieren van het Nederlandsche leger.*

Toegestaan voor 1910	f	1000
Geraamd voor 1911		2000
		<hr/>
Meer voor 1911	f	1000

Aangezien de lasten van deze vereeniging, welke zich niet alleen ten doel stelt hulp te verleenen aan met lage pensioenen uit den militairen dienst getreden officieren, maar tevens ook tegemoetkoming uit te keeren aan behoeftige weduwen en weezen van officieren en oud-officieren, in de laatste jaren door verschillende oorzaken, aanmerkelijk zijn gestegen, komt het billijk voor deze nuttige vereeniging ruimer te steunen dan tot dusverre geschiedde.

De ondergeteekende heeft dus vrijheid kunnen vinden, het subsidie hetwelk tot dusver op f 1000 was gesteld op f 2000 te brengen.

ART. 149. *Subsidie aan het Fonds ten behoeve van onderofficieren, die onder toekenning van gagement of van gratificatie uit den militairen dienst worden ontslagen.*

Toegestaan voor 1910	f	3,000
Geraamd voor 1911		15,000
		<hr/>
Meer voor 1911	f	12,000

Het totaal der uitkeeringen gedurende het loopende jaar is belangrijk hooger geweest dan de som, welke geacht werd benodigd te zijn. Ten einde het daarvoor ontstane tekort te dekken en om aan de verplichtingen jegens de deelgerechtigde onderofficieren naar behooren te kunnen voldoen, wordt voor 1911 eene som van f 12.000 meer geraamd.

ART. 154. *Subsidien aan gemeenten voor bijzondere werkzaamheden met betrekking tot de militie.*

Toegestaan voor 1910	f	415
Geraamd voor 1911		505
		<hr/>
Meer voor 1911	f	90

Het is billijk voorgekomen om, evenals ten vorige jare is geschied, ook voor 1911 aan de gemeenten Zevenaar, Oldenzaal en Venlo en bovendien aan de gemeente Roosendaal en Nispen, die in gelijk geval verkeert, subsidie toe te kennen voor het verrichten van bijzondere werkzaamheden met betrekking tot de militie, waartoe de wet niet verplicht. In aanmerking genomen dat te Venlo 100 verlofgangers, enkel in verband met hun vertrek naar het buitenland, in de verlofgangersregister zijn ingeschreven, waarvoor aan die gemeente een subsidie van f 90 werd toegekend, en dit in de gemeente Roosendaal en Nispen met 102 verlofgangers heeft plaats gehad, is thans f 90 op het artikel meer uitgetrokken, ten einde daardoor aan de gemeente Roosendaal en Nispen een subsidie tot dat bedrag te kunnen toekennen.

ART. 155. *Gratificatien.*

Toegestaan voor 1910	f	31,000
Geraamd voor 1911		25,000
		<hr/>
Minder voor 1911	f	6,000

Aangezien over het jaar 1910 op dit artikel een bedrag van f 6000 werd toegestaan tot het doen van eene uitkeering in ééns aan elk der kinderen van de militairen, die bij het ongeluk te Katwijk zijn omgekomen, kan deze post thans met genoemd bedrag worden verminderd.

ART. 155bis. *Vergoeding aan den gepensionneerden luitenant-kolonel der infanterie J. H. KOCK.*

Het hier genoemde bedrag is bestemd om gevolg te kunnen geven aan het gestelde onder 4°. der conclusie, welke door de Tweede Kamer der Staten-Generaal in hare vergadering van 19 Mei 1910, in zake de tot haar gerichte adressen van den thans gepensionneerden luitenant-kolonel der infanterie J. H. KOCK, werd aangenomen.

ART. 162b. *Reis en verblijfkosten voor den officier, belast met het toezicht bedoeld in art. 24 der Hinderwet.*

Toegestaan voor 1910	f	250
Geraamd voor 1911		400
		<hr/>
Meer voor 1911	f	150

In verband met de bedragen, welke in de laatste jaren aan reiskosten als hier bedoeld zijn uitgegeven moeten worden, wordt voor 1911 f 150 meer geraamd.

XXste Afdeling.

*Nonactiviteitstrakementen, pensioenen en daartoe betrekkelijke uitgaven, onderstanden, lijfrenten, toelagen en wachtgelden.*ART. 163. *Nonactiviteitstrakementen.*

Toegestaan voor 1910	f	70,000
Geraamd voor 1911		60,000
		<hr/>
Minder voor 1911	f	10,000

Het lager geraamde bedrag houdt verband met de in de laatste jaren opgedane ervaring betreffende het aantal hoofd- en verdere officieren, dat nonactief is geworden.

ART. 164. *Pensioenen en onderstanden.*

Toegestaan voor 1910	f	3,170,000,—
Geraamd voor 1911		3,253,000,—
		<hr/>
Meer voor 1911	f	83,000,—

Het cijfer der *ingeschreven* pensioenen op 31 Mei 1910 wijst, bij eene vergelijking met dat op denzelfden datum van het vorige jaar, op eene klimming met f 76,000.

Zou dus voorzichtigheidshalve ook bij de raming der *uit te betalen* pensioenen op eene zelfde stijging zijn te rekenen, het wordt gewenscht geacht die raming nog iets ruimer te nemen, omdat het zich laat aanzien, dat met het voor 1910 toegestane bedrag ter nauwernood zal kunnen worden volstaan.

ART. 166. *Pensioenen aan mindere geëmployeerden, enz*

Toegestaan voor 1910	f	90,000,—
Geraamd voor 1911		100,000,—
		<hr/>
Meer voor 1911	f	10,000,—

Het cijfer der *ingeschreven* en *daggelderspensionoenen* steeg over het laatste eenjarig tijdvak met ruim f 6000. Neemt men hierbij in aanmerking, dat de raming van dit begrootingsartikel voor 1910 is gebleken eer te gering dan te ruim genomen te zijn, dan moet eene hoogere raming voor 1911 met f 10,000 aanbevelenswaardig worden geacht.

XXIste Afdeeling.

*Wapen der Marechaussee.*ART. 172. *Traktementen enz. van de officieren.*

	Oorlog.	Justitie.	Totaal.
Toegestaan voor 1910. (na de Nota van Wijzigingen).	f 20,204	f 40,406	f 60,610
Geraamd voor 1911.	22,802	45,603	68,405
Meer voor 1911.	f 2,598	f 5,197	f 7,795
<i>Meer :</i>			
Een kapitein-kwartiermeester.	f	2,000	
<i>Wegens de voorgestelde wijziging der bezoldiging van de officieren :</i>			
Voor traktementen en verhooging van idem wegens dienstjaren.	f 7,275		
Voor toelagen wegens het houden van dienstpaaarden.	300		
Voor vergoeding voor onderhoud van rijwielen .		f 7,575 120	
			f 9,695
<i>Minder :</i>			
Een kapitein minder en een eerste-luitenant meer	f	800	
Voor verhooging van traktement wegens dienstjaren		1,100	
			1,900
Minder als boven	f		7,795

Ter toelichting van de verhooging van het dedrag voor vergoeding voor onderhoud van rijwielen moge dienen, dat het wenschelijk is gebleken *alle* officieren van het wapen der Koninklijke Marechaussee eene jaarlijksche rijwieltoelage van f 24 toe te kennen, hetgeen vroeger slechts met 15 hunner het geval was.

ART. 173. *Jaarwedden enz. van de onderofficieren en marechaussees.*

	Oorlog.	Justitie.	Totaal.
Toegestaan voor 1910. (na de Nota van Wijzigingen)	f 195,774	f 391,547	f 587,321
Geraamd voor 1911.	239,850	479,700	719,550
Meer voor 1911.	f 44,076	f 88,153	f 132,229
<i>Meer :</i>			
Voor jaarwedden enz. in verband met de uitbreiding der organisatie	f	35,700,—	

Wegens de voorgestelde wijziging van de bezol- diging	f	72,147,01 ⁵
Voor vergoeding voor buitenwachten		12,000.—
Voor vergoeding voor onderhoud van rijwielen		9,882.—
Voor schadeloosstelling voor het doen van kleine uitgaven bij transporten		2,500,—
		<u>f 132,229,01⁵</u>

Minder:

Voor verschil ronde som		0,01 ⁵
		<u>Meer als boven f 132,229,—</u>

Tot nu toe werden kosten ten behoeve van het wapen der marechaussee ten laste gebracht van het artikel van het IVde hoofdstuk der Staatsbegroting, waaruit de verschillende uitgaven vallende op het toezicht der Rijkspolitie worden gekweten.

Het komt der Algemeenen Rekenkamer regelmatig voor, nu bij een der artikelen van genoemd hoofdstuk gelden zijn uitgetrokken als bijdrage in de kosten van vermeld wapen, dat bedoelde uitgaven voortaan aan het Departement van Oorlog in rekening gebracht en ten laste van het VIIIste hoofdstuk worden verevend.

Deze meening wordt zoowel door mijn ambtgenoot voor Justitie als door den ondergeteekende gedeeld.

In verband daarmee is f 2500 uitgetrokken voor schadeloosstellingen bij het doen van transporten, welke uitgaven in vorige jaren ten laste van het Departement van Justitie werden verrekend.

De verhooging van het bedrag voor vergoeding van buitenwachten wordt voor het grootste deel veroorzaakt door de omstandigheid, dat in 1911 aan het personeel te Apeldoorn en te Etten verhoogde soldijen voor buitenwachten zullen moeten worden toegekend, aangezien de in die plaatsen te bouwen kazernes in den loop van dat jaar vermoedelijk nog niet zullen gereed komen.

Voor de verhooging van het bedrag voor vergoeding voor onderhoud van rijwielen verwijst ondergeteekende naar de tweede alinea van bladz. 6 van de Memorie van Toelichting behorende bij het wetsontwerp tot wijziging en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1910 (Gedrukte Stukken Zitting 1909—1910 — 286).

ART. 174. *Reis- en verblijfkosten, enz.*

	Oorlog.	Justitie.	Totaal.
Toegestaan voor 1910	f 5,734	f 11,466	f 17,200
Geraamd voor 1911	7,166	14,334	21,500
Meer voor 1911	f 1,432	f 2,868	f 4,300

Meer:

Voor reiskosten	800
Voor bureelkosten	3,500
	<u>f 4,300</u>

De som, welke voor vergoeding voor bureelkosten voor districts en brigadecommandanten bij laatsvermeld wetsontwerp voor 1910 voor $\frac{1}{2}$ jaar meer is aangevraagd, is thans voor een vol jaar geraamd, terwijl voor bureelkosten van den kapitein-kwartiermeester f 500 wordt noodig geacht.

Het meerder aangevraagde bedrag voor reis- en verblijfkosten is noodig als gevolg van de uitbreiding van het wapen.

Het artikel is voorts verminderd met f 200, welk bedrag voor 1910 voor aanschaffing van eene schrijfmachine werd toegestaan.

ART. 175. *Subsidie voor het onderling ziekenfonds.*

	Oorlog.	Justitie.	Totaal.
Toegestaan voor 1910	f 1,333	f 2,667	f 4,000
Geraamd voor 1911.	1,500	3,000	4,500
Meer voor 1911.	f 167	f 333	f 500

De noodzakelijkheid van deze verhooging is reeds toegelicht in de 7de en 8ste alinea van bladz. 9 van de Memorie van Toelichting behorende bij het wetsontwerp tot wijziging en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1910, (Gedrukte Stukken Zitting 1909—1910 n°. 286).

ART. 176. *Huisvesting, enz.*

	Oorlog.	Justitie.	Totaal.
Toegestaan voor 1910 (na de Nota van Wijzigingen)	f 130,142	f 260,281	f 390,423
Geraamd voor 1911.	143,476	286,952	430,428
Meer voor 1911.	f 13,334	f 26,671	f 40,005

Meer :

Voor kosten van huisvesting, enz.	f 21,845,—
„ kleding en uitrusting	5,000,—
„ fourage	8,059,20
„ kosten van vervoer.	1,500,—
„ oefening en onderwijs.	200,—
„ kosten van vernieuwing en onderhoud van vaartuigen . .	100,—
„ kosten, vallende op de uitleiding en uitzetting van vreemdelingen	1,100,—
„ kosten van voeding van aangehoudenen, die bij de brigades worden bewaard	2,200,—
„ verschil ronde som	0,80
Meer als boven	f 40,005,—

Blijkens het door ondergeteekende nopens de kazerneering der marechaussee medegedeelde op bladz. 10 van de Memorie van Toelichting, behorende bij het wetsontwerp tot wijziging en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1910 (Gedrukte Stukken, Zitting 1909—1910, 286 no. 3), achtte het noodig, dat voor de verbetering en uitbreiding daarvan in de eerstvolgende 5 jaren te zamen een bedrag van ongeveer f 980,000 wordt besteed. Met het oog echter op de zoozeer gewenschte beperking der uitgaven bij de samenstelling der staatsbegroting voor het jaar 1911, wordt thans voor de bedoelde verbetering en uitbreiding in stede van een bedrag van f 200,000 — zooals aanvankelijk in voornemen lag — slechts een bedrag van f 107,000 aangevraagd.

Wordt vorenbedoeld ontwerp tot wet verheven, zoo wenscht ondergeteekende genoemd bedrag van f 107,000 te doen besteden als volgt:

f 6800 voor grondaankoop ten behoeve van den bouw van eene kazerne te Meppel.
f 15,000 voor den bouw van eene kazerne te Vaals.

f 8700 als laatste termijn voor den bouw van eene kazerne te Boxtel en — te zamen — f 76,500 als 2de termijnen voor den bouw van kazernementen te Apeldoorn en te 's Hertogenbosch, benevens voor eventueelen aankoop van bouwgrond voor eene nieuwe te Arnhem te stichten kazerne.

Een geschikt bouwterrein is waarschijnlijk te Arnhem te verkrijgen voor f 26,500; daar echter nopens den aankoop van dit terrein nog onderhandelingen met het gemeentebestuur loopende zijn, zou ondergeteekende het bovengenoemde bedrag van f 76 500 te zijner tijd wenschen te splitsen op zoodanige wijze als in verband met den mogelijken aankoop van terrein te Arnhem en met den voortgang van den bouw te Apeldoorn en te 's Hertogenbosch het meest aanbevelenswaardig blijkt.

Ten aanzien van den kazernebouw te Meppel wordt aangeteekend, en zulks in verband met het door den afgevaardigde uit Meppel, den heer SMEENGE, in de vergadering der Tweede Kamer van 23 December 1909 besprokene en het daarop door ondergeteekende geantwoorde, dat een nader onderzoek is ingesteld naar bouwterrein voor de te bouwen kazerne. Bij dat onderzoek bleek, dat een terrein aan den Ruinerwoldschen straatweg voordeelen aanbiedt boven het aanvankelijk gekozen terrein bij de Watertoren, weshalve thans de keuze op eerstgenoemd terrein gevallen is, al worden daardoor de gezamenlijke kosten van aankoop, ophooging en afsluitingen ongeveer f 800 hooger.

Voorts is, om gelijke redenen als vermeld in de toelichtingen op art. 173, een bedrag ad f 3600 uitgetrokken voor uitgaven welke in voorgaande jaren ten laste van het Departement van Justitie werden gebracht, waaronder begrepen is eene som van f 200 voor kosten van vervoer.

XXIIste Afdeling.

Buitengewone uitgaven.

A. Dienst der genie.

ART. 177. Dit artikel is f 2000 hooger geraamd dan ten vorigen jare, omdat op artikel 178 een hooger bedrag moest worden uitgetrokken.

ART. 178, a. Het thans bij gebrek aan beter als operatiekamer in gebruik zijnde lokaal van het militair hospitaal te Naarden is tevens keurkamer en polycliniek, terwijl een gedeelte in gebruik is als oogspiegelkamer. Eene wachtkamer voor loopend behandeld wordende patiënten ontbreekt.

Ook ondergeteekende acht het, evenals zijn ambtsvoorganger, wenschelijk, voort te gaan met het geleidelijk verbeteren van de daarvoor in aanmerking komende operatiekamers in hospitalen.

Hierbij moge verwezen worden naar het gestelde in de voorlaatste alinea van den brief van zijn ambtsvoorganger van 3 Februari 1909 aan den Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. (Gedrukte Stukken 1908—1909, 4, no. 22.)

b. De buitendijksche terreinen, waartoe de toegangsweg naar het Ronduit en de daarvoor gelegen dekkingswal behooren, worden tegen niet te hooge waterstanden der Zuiderzee beschermd door eene onmiddellijk langs de zee loopende kade. Wordt deze kade overstroomd, hetgeen in den regel iederen winter minstens éénmaal voorkomt, zoo ontstaat onder de brug in genoemden toegangsweg eene sterke strooming van inundatiewater, waardoor de voorgelegen dekkingswal beschadigd wordt. Men wenscht die beschadiging in de toekomst te voorkomen, door de brug te doen vervangen door een afsluitbaren duiker.

d. In verband met de omstandigheid dat de legerplaats bij Zeist telken jare wordt betrokken, en ten einde de zieken, die niet geëvacueerd kunnen worden, eene betere verpleging te kunnen geven dan in een veldhospitaal mogelijk is, wordt het bouwen van eene ziekenbarak zeer gewenscht geacht. Voorts is voor de tegenwoordige sterkte van het regiment genietroepen bijbouw van eene overdekte kampkeuken in die legerplaats noodig.

De bedoeling is de barak en de keuken door personeel van dat regiment te doen maken.

e. De magazijnsruimte te Woerden is voor eene behoorlijke oplegging en behandeling van het materieel te gering; uitbreiding daarvan door inrichting van een gedeelte van het voormalige Proveniershuis aldaar tot magazijn, wordt daarom noodig geacht.

f. De bestaande dakbedekking van asfaltpapier op de wagenloodsen te Woerden eischt vernieuwing; mede met het oog op brandgevaar wenscht men haar te vervangen door eene dakbedekking van kruispannen op dakbeschoot.

g. De operatiekamer in het militair hospitaal te Amsterdam voldoet niet aan hoogst bescheiden eischen. De bezwaren, aan dien onvoldoenden toestand verbonden, traden bij het veelvuldig gebruik, dat sedert het begin van dit jaar van die inrichting moest worden gemaakt, steeds sterker aan den dag. In verband

hiermede en met het hiervoren sub *a* aangevoerde, acht ondergeteekende het dringend noodig zoo spoedig mogelijk tot het inrichten van eene nieuwe operatiekamer met bijbehorende vertrekken over te gaan.

k. Voor de definitieve onderbrenging der te 's-Gravenhage opgerichte mitrailleur-afdeeling, is tot het treffen van eenige voorzieningen een bedrag van f 4850 noodig.

l. Op de begroting voor het dienstjaar 1910 werd een bedrag van f 3500 toegestaan voor het vervangen van het tonnenstelsel door beerputten bij privaten te Bergen-op-Zoom; voor de voltooiing van bedoelde vervanging is thans een bedrag van f 5270 uitgetrokken.

j. Door de gemeente Vlissingen is eene nieuwe riolering aangebracht, waarop men de privaten, die thans nog voor het tonnenstelsel zijn ingericht, wenscht aan te sluiten.

l. In de Memorie van Antwoord (Gedrukte Stukken, 1909—1910, 2, no. 11, blz. 63) op het Voorloopig Verslag betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1910, werd door ondergeteekende onder XXIIste afdeeling, op eene desbetreffende vraag medegedeeld, dat door het gemeentebestuur van Arnhem over de verplaatsing van het parkeerterrein was onderhandeld en dat in beginsel overeenstemming was verkregen ten aanzien van eene verplaatsing van de grenzen van dat terrein.

In plaats van het thans in huur zijnde terrein zal de gemeente Arnhem een ander parkeerterrein in erfpacht geven, welke erfpacht men wenscht te doen ingaan op 1 November 1911.

De kosten van inrichting van het nieuwe terrein worden geraamd op f 43,500. Van dit bedrag is de gemeente bereid, als bijdrage in de kosten van de bovengenoemde verplaatsing c.a., eene som van f 19,500 in 's Rijks schatkist te storten.

m. Na ingebruikname van het kazernement voor bereden wapens te Ede is de noodzakelijkheid gebleken nog eenige gedeelten van het terrein te doen bestraten en andere gedeelten, met het oog op den hinder door zandstuivingen ondervonden, te doen bekleeden met zwarten grond en te doen bezaaien.

n. In het fort bij Pannerden is de gelegenheid voor logies ten behoeve der officieren en onderofficieren der vredesbezetting onvoldoende te achten; men wenscht hierin verbetering te brengen door den aanmaak van twee houten ge bouwen.

p. Ten behoeve van de te Deventer opgerichte mitrailleur afdeeling is het noodig eenige voorzieningen te treffen aan de kazerne, een patronenmagazijn en stallen aldaar. Verder dient eene bestaande waschinrichting uitgebreid en eene loods voor de onderbrenging van voertuigen gebouwd te worden.

q. In de kazerne te Doesburg ontbeekt eene badinrichting; het wordt zeer wenschelijk geacht het doen maken van zulk eene inrichting niet langer uit te stellen.

r. In de legerplaats bij Millingen ontbreekt mede eene badinrichting, waaraan ten behoeve van het bij het remontedepôt dienstdoende personeel dringend behoefte bestaat. Voorts is de beschikbare logiesruimte in de kazerne aldaar te beperkt voor het aantal bij dat depôt gedetacheerde korporaals en manschappen.

s. Ter vermeerdering van de veiligheid van het schietterrein en de schietbanen bij Wittem worden eenige voorzieningen noodig geacht.

u. Door vertraging in de uitvoering der voorzieningen ter beveiliging van de bruggen over de Maas, waarvoor op de begroting voor het dienstjaar 1909 gelden waren toegestaan, zal de betaling van een bedrag van f 1070 niet meer uit de begroting voor dat dienstjaar kunnen worden betaald en dient dit bedrag ten laste van het dienstjaar 1911 te worden gebracht.

v. Het wordt wenschelijk geacht in de garnizoenen waar zulks tot dusver nog niet geschied is, de bestaande gasverlichting te verbeteren, door vervanging van branders van verouderd systeem door gasgloeilichtapparaten, waardoor eene belangrijke bezuiniging in gasverbruik zal worden verkregen.

Men stelt zich voor in volgende jaren het hiertoe alsnog noodige bedrag van ongeveer f 11,000 aan te vragen.

w. Voor het inrichten van kleedingskamers in de verschillende garnizoenen wordt, om het nieuwe stelsel van kleedingbeheer aan zijne bestemming te doen beantwoorden, nog een bedrag van f 15,000 noodig geacht, boven de som van f 5000 die als eerste uitgave voor hetzelfde doel op de Staatsbegroting voor het dienstjaar 1910 werd toegestaan.

WAPENS EN DIENSTVAKKEN.	Tweede-luitenant.		Eerste-luitenant.										Bij aanstel- ling.	Na 20 jaar dienst.				
	Bestaande regeling.	Ontwerp- regeling.	Bestaande regeling.					Ontwerp-regeling.										
			Bij aanstel- ling.	Na 8 jaar dienst.	Na 12 jaar dienst.	Na 15 jaar dienst.	Na 18 jaar dienst.	Bij aanstel- ling.	Na 6 jaar dienst.	Na 9 jaar dienst.	Na 12 jaar dienst.	Na 15 jaar dienst.			Na 18 jaar dienst.			
Infanterie	1000	1200	1200	1400	1600	1800	2000	1500	1600	1800	2000	2200	2400	2000	2200			
Cavalerie	1000	1200	1200	1400	1600	1800	2000	1500	1600	1800	2000	2200	2400	2000	2200			
Artillerie	1100	1200	Staf en korpsen .	1300	1500	1700	1900	2100	1500	1600	1800	2000	2200	2400	2200	2400		
			Magazijnmeester	1000	1200	1400	1600	1800	2000	1500	1600	1800	2000	2200	2400	2000	2200	
Genie	1200	1200	1500	1800	2000	2200	2400	1500	1600	1800	2000	2200	2400	2500	2800			
Marechaussee	1000	1200	1200	1400	1600	1800	2000	1500	1600	1800	2000	2200	2400	2000	2200			
Militaire Admini- stratie.	1000	1200	Intendanten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2200	2400		
			Kwartiermeesters	1000	1200	1200	1400	1600	1800	2000	1500	1600	1800	2000	2200	2400	2000	2200
			Administrateurs van kleeding	1000	1200	1200	1300	1400	1500	1600	1500	1600	1800	2000	2200	2400	1800	2000
			Magazijnmeesters Centraal magazijn	1000	1200	1200	1400	1600	1800	2000	1500	1600	1800	2000	2200	2400	2000	2200
Groote staf	1000	1200	1200	1400	1600	1800	2000	1500	1600	1800	2000	2200	2400	2000	2200			
Generale staf	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Provinciale staf	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Plaatselijke staf	1000	1200	1200	1300	1400	1500	1600	1500	1600	1800	2000	2200	2400	1800	2000			
Administratie militaire hospitalen	1000	1200	1200	1300	1400	1500	1600	1500	1600	1800	2000	2200	2400	1800	2000			
Officieren van gezondheid			Eerste-luitenant.										Bij aanstel- ling.	Na 17 jaar dienst in de be-				
			Best. regel.		Ontwerp-regeling.		Bestaande regeling.											
Genees- kundige dienst.			Eerste-luitenant.										Bij aanstel- ling.	Na 15 jaar dienst in de be-				
			Best. regel.		Ontwerp-regeling.		Bestaande regeling.											
Militaire apothekers			Eerste-luitenant.										Bij aanstel- ling.	Na 15 jaar dienst in de be-				
			Best. regel.		Ontwerp-regeling.		Bestaande regeling.											
Paardenartsen			Eerste-luitenant.										Bij aanstel- ling.	Na 25 jaar dienst als paar-				
			Best. regel.		Ontwerp-regeling.		Bestaande regeling.											

B. *Approviandeering van stellingen en linien.*

ART. 180b. *Kosten vallende op het in voorraad houden van tarwe, ter voorziening in de behoefte in oorlogstijd f 42000.*

In verband met het gestelde in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag nopens het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1910 bladz. 66 en ten einde gevolg te geven aan de toezegging gedaan in de vergadering van de Eerste Kamer der Staten-Generaal van 8 Februari 11, (*Handelingen* bladz. 374), wordt een bedrag van f 42,000 uitgetrokken, ten einde zich te zijner tijd de beschikking te verzekeren over een voorraad tarwe ter voorziening in de behoefte in oorlogstijd.

Hiertoe zal met eenige meelfabrikanten eene overeenkomst worden aangegaan om ten behoeve van het Departement van Oorlog in hunne fabrieken steeds eene bepaalde hoeveelheid tarwe voorhanden te hebben. Het aangevraagde bedrag is noodig voor rente en vergoeding van kosten vallende op het houden van dien voorraad.

C. *Verbeteringen ten dienste van het militair vervoer.*

ART. 182. *Kosten, vallende op de uitvoering van wijzigingen in het stations-emplacment te Zevenbergen, in het belang van het militair spoorwegvervoer.*

Ter toelichting van het hier aangevraagde bedrag diene het navolgende :

Sommige onzer spoorwegstations bezitten, uit een militair oogpunt beschouwd, eene niet voldoende los- en laadgelegenheid.

Te Zevenbergen o.a. is zulks het geval en aangezien het station aldaar in oorlogstijd voor het in- en uitladen van belangrijke militaire transporten in aanmerking kan komen, is het zeer gewenscht in dien ongunstigen toestand verbetering aan te brengen.

Hiertoe doet zich eene goede gelegenheid voor, nu ten behoeve van het vredesvervoer het stationemplacment te Zevenbergen belangrijke wijziging en uitbreiding zal ondergaan.

Vermits uit een ter zake met de betrokken spoorwegmaatschappij gehouden overleg is gebleken, dat bij de uit te voeren werken met de militaire belangen zal worden rekening gehouden, op voorwaarde, dat de daaruit voortvloeiende meerdere onkosten door het Departement van Oorlog zullen worden gedragen en ondergeteekende deze voorwaarde billijk acht, is voor het onderwerpelijk doel een post van f 2550 op de begrooting uitgetrokken.

De Minister van Oorlog,

W. Cool.

Bijlage B van de Memorie van Toelichting.

NOTA BETREFFENDE DE LANDWEER.

Voldoende aan de toezegging, gedaan in de Memorie van Toelichting, heeft de ondergeteekende de eer in het navolgende nader uiteen te zetten zijne denkbeelden betreffende de encadreering der landweer en betreffende de wijze waarop in deze zoo belangrijke aangelegenheid naar zijn oordeel zal behooren te worden gehandeld, zoomede op welke wijze z. i. het oorlogsgebruik van een deel der landweer in vredestijd moet worden voorbereid.

Het zij den ondergeteekende vergund voorop te stellen, dat de encadreering der landweer niet voldoende kan worden geacht.

Bij de landweer-infanterie alleen ontbraken op 1 Juli j.l. niet minder dan :

- 7 districtscommandanten ;
- 112 kapiteins nagenoeg alle dienstplichtige luitenants ;
- 70 sergeant-majoor-administrateurs ;
- 140 sergeant-majoor-instructeur ;
- 141 fouriers ;
- 362 vrijwillige sergeanten ;
- 727 vrijwillige korporaa's.

Onder de hoofdofficieren-districtscommandanten zijn er die ouder zijn dan 60

jaar; dezen kunnen wel geacht worden voor de *administratieve* betrekking van districtscommandant in *vredestijd* de noodige geschiktheid te bezitten, doch hun kan niet meer de volle geschiktheid worden toegekent om een bataljon in *oorlogstijd* aan te voeren en alle vermoenissen en ontberingen met hun troep te deelen.

In het tekort aan luitenants zal geleidelijk vermindering komen wanneer uit de militie naar de landweer zullen overgaan de militie-officiëren, hetwelk echter voor het eerst zal geschieden 1 Augustus 1912.

Het vorenvermeld tekort is niet gelijkelijk over de verschillende landweer-bataljons verdeeld. Sommige troepenafdeelingen kunnen vrij behoorlijk, of geheel, van kader worden voorzien; doch dit betreft in hoofdzaak slechts die bataljons welke gevormd worden in de districten, gelegen in het hart des lands.

De afdeelingen welke gevormd worden uit de plattelandsdistricten, met name in de buitenprovinciën, hebben eene zeer onvoldoende encadreering; daaraan kon wel eenigermate worden te gemoet gekomen door indeeling van elders wonende officieren en onderofficiëren, waarbij alsdan moest worden losgelaten het denkbeeld van locale encadreering. Ter typeering van den toestand — waarbij alzoo blijkt welke moeilijkheden worden ondervonden bij het streven naar eene zoo streng mogelijk volgehouden locale encadreering — dient het navolgende overzicht, waarin is opgenomen het kader van verschillende rangen in de betreffende districten woonachtig.

RANGEN.	Noodig volgens de organisatie.	Zijn woonachtig in het				
		IVde district Heerenveen.	XLVIIste district Sittard.	XXXIste district 's-Gravenhage.	XXIste district Haarlem.	
Kapiteins	4	0	0	6	3	
Vrijwilligeluitenants { adjudanten { bij de compagnieën	1 } 4 }	5	1	0	14	14
Dienstplichtige luitenants	8	0	0	0	0	
Sergeant-majours-administrateur	4	0	0	9	4	
Sergeant-majours instructeur	4	0	0	2	1	
Fouriers	4	0	0	3	4	
Sergeanten { vrijwilliger { dienstplichtigen	12 } 36 }	0 } 6 }	1 } 13 }	13 } 46 }	5 } 21 }	

Wanneer de militieluitenants in de landweer zullen worden ingedeeld, zal zich vermoedelijk hetzelfde verschijnsel voordoen wat uit bovenstaand overzicht ten aanzien van de dienstplichtige sergeanten blijkt, nl. dat ook de dienstplichtige luitenants het meerendeel woont in de districten waarin zich de belangrijkste centra der bevolking bevinden.

Het is naar het oordeel van den ondergeteekende dringend noodig dat in dezen hoogst ongunstigen toestand verbetering kome. Ondanks alle pogingen die werden aangewend — met vasthouden voor zooveel eenigszins mogelijk aan het denkbeeld van locale encadreering — is het niet mogen gelukken het vraagstuk der voorziening van de landweer met goed kader naar behooren tot oplossing te brengen.

Niettegenstaande alle geschikte gewezen officieren en onderofficiëren van het Nederlandsche leger op wie nog *verplichtingen* rustten of konden worden gelegd, werden aangewezen en bovendien werden aangenomen alle geschikte gewezen officieren en onderofficiëren, zowel van het Nederlandsche als van het Indische leger, die zich *vrijwillig aanmelden* voor den dienst bij de landweer, is het onmogelijk gebleken de landweer voldoende te encadreeren.

Er moest dus naar middelen worden omgezien om den toeloop der zich vrijwillig aanmeldenden te vergrooten.

Om in het gebrek aan hoofdofficiëren te voorzien werd door den ambtsvoorganger van den ondergeteekende, de maatregel beraamd welke vermeld was in de Memorie van Toelichting betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1910. Daartegen werden in het Voorloopig Verslag bezwaren geopperd, welke

den ondergeteekende aanleiding er toe gaven om de aangelegenheid nader in overweging te nemen.

Hier zij vermeld, dat de toepassing van art. 76 der Bevorderingswet, aangehaald in het Voorloopig Verslag op het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1910, geen uitkomst kan geven, aangezien de toepassing van dat artikel slechts betreft de beschikking over officieren wier leeftijd hen weinig of niet geschikt doet zijn voor diensten te veld. Voor de diensten bij depots in sedentaire betrekkingen en bij den landstorm zullen zij niet uit het oog worden verloren, doch voor den velddienst zijn zij niet geschikt te achten en voor de diensten, waarvoor zij worden aanbevolen, n.l. voor die als districtscorndant, kan over hen niet worden beschikt, omdat art. 76 der Bevorderingswet geenerlei bevoegdheid geeft in vrede-tijd, in welken tijd juist van de districtscorndanten diensten moeten worden verlangd.

De nauwgezette bestudeering van het vraagstuk heeft bij den ondergeteekende de overtuiging gevestigd, dat de meening, als zoude door de voorstellen van generaal SABRON worden gehandeld in strijd met de wet of met de bedoeling van den wetgever, vermoedelijk op een misverstand moet berusten. Immers werd bij die voorstellen beoogd wijziging te brengen in de districtsindelung, zoowel wat betreft het aantal districten als wat betreft de uitgestrektheid van de meeste districten, en in verband daarmee, van het aantal troepenafdeelingen uit elk der gewijzigde districten te vormen. Naar de meening van den ondergeteekende geeft de wet tot een en ander alleszins bevoegdheid, terwijl het voorgestelde zelfs niet geacht kan worden te zijn in strijd met de bedoeling van den wetgever.

Immers werd de oorspronkelijke tekst van art. 3 der Landweewet gewijzigd juist met de uitgesproken bedoeling om eene vrijheid te geven die de Regeering wel noodig zoude hebben. Door die wijziging — voor welke de ondergeteekende meent te mogen verwijzen naar *Handelingen* 1901, II, blad. 1549 — werd losgelaten het noemen van een aantal districten en tevens het vaststellen van het aantal troepen hetwelk uit de dienstplichtigen van een district zoude moeten worden gevormd.

De door den wetgever verleende vrijheid is zelfs nog grooter geworden na de jongste wetswijziging, zooals moge blijken uit het ter zake gestelde in de Memorie van Toelichting, behoorende bij het wetsontwerp no. 324 en de Memorie van Antwoord ingediend naar aanleiding van het op dat wetsontwerp door de Tweede Kamer uitgebracht Voorloopig Verslag.

Het was de bedoeling, bij de door mijn ambtsvoorganger ingediende voorstellen, om van de vorenbedoelde vrijheid gebruik te maken en een geringer aantal districten te vormen over elk van welke een *districts*-commandant zoude worden aangesteld die ook in tijden van oorlog of oorlogsgevaar en andere buitengewone omstandigheden in het district in zijn gewonen arbeid zoude blijven, waardoor tevens op goede wijze uitvoering zoude kunnen worden gegeven aan het toen reeds aanhangige, bij Koninklijke boodschap van 16 Juni 1908 ingediend wetsontwerp tot wijziging der Landweewet, volgens welke een mogelijke oproeping der landweeer bij gedeelten werd voorgesteld. Aan het hoofd der bataljons zouden afzonderlijke commandanten worden gesteld. Waar de wet behalve de districtscorndanten (vermeld in art 8) ook commandanten van bataljons (art. 17) erkent, bestond er aldus geen wettelijk bezwaar tegen de beoogde regeling derscheiding van het administratief bevel (districtcommandant) en het troepencommando (bataljons-commandant).

Erkend moet worden, dat handelende op de wijze als was voorgenoemen, *niet* aan een strenge localiseering van het aanvoerend kader werd vastgehouden.

Toen dan ook door den ondergeteekende — gelijk hiervoren werd in herinnering gebracht — de voorstellen werden teruggenomen, heeft hij met den meesten ernst nagegaan of eene oplossing kon worden verkregen, waarbij kon worden vastgehouden aan het denkbeeld der locale encadreering, welke ook z. i. alleszins aanbeveling verdiende.

Tot zijn leedwezen is het hem niet mogen gelukken tot eene bruikbare oplossing te geraken. De bezwaren zijn te groot.

Ter toelichting hiervan acht de ondergeteekende het nuttig de omstandigheden in het licht te stellen die, naar zijne meening, aan eene locale encadreering in den weg staan, n.l. de woonplaatskeuze en de dienstvoorwaarden in vrede-tijd.

Het gewezen vrijwillig kader, voor zoover het nog gezonde, krachtige en werklustige personen zijn, met een opgewekten geest, moet de kern der landweeer-encadreering uitmaken.

De hier bedoelde personen hebben velerlei belangen die op de keuze der plaats van vestiging invloed uitoefenen. Door het vervullen van burgerlijke betrekkingen verzekeren zij zich, in den regel een behoorlijk inkomen, althans eene belangrijke vermeerdering der inkomsten uit eventueel Rijkspensioen voortvloeiende. De gelegenheid om dergelijke betrekkingen te verdriegen wordt in veel ruimer mate aangetroffen in het hart des lands, in het bijzonder in de grootere steden, dan in de buitenprovinciën en met name op het platteland.

Daarbij komt, dat voor het meerendeel der hierbedoelde personen, het platteland — met zijne geringer gelegenheid tot geestelijke ontspanning en gezellig leven — niet voldoende aantrekkelijkheid aanbiedt, terwijl voor velen vestiging in de meer belangrijke plaatsen zelf eene zaak van overwegend belang is, o.a. met het oog op de opvoeding van kinderen.

Het zoude onbegonnen werk zijn te trachten door hooge toelagen de gewenschte personen te bewegen zich te vestigen daàr waar zulks met het oog op eene strenge localiseering noodig zou worden geacht. Immers dan zouden die toelagen zóó hoog moeten zijn, dan het missen van inkomsten uit eene burgerlijke betrekking daardoor zoude worden vergoed; terwijl het doel vermoedelijk niet zoude worden bereikt ten aanzien van hen, die ook nog andere dan geldelijke belangen hebben, en evenmin ten aanzien van velen, die zich stellig zouden verplaatsen zoodra zij eene passende betrekking vonden in eene plaats welke meer naar hunne keuze was dan de hun aangewezen woonplaats. Daarbij komt, dat men aan het landweerkader, voor zeer weinig diensten in vrede-tijd, evenveel of wellicht nog meer zoude moeten betalen dan aan het kader van het actieve leger, hetwelk daarin dagelijks dienst doet. Voorts zoude, door het niet-vervullen van eenige betrekking en door het dus weinig of niets doen, de energie verloren gaan die door geregelde arbeid behouden blijft, terwijl eindelijk de consequente doorvoering van een dergelijk toelagestelsel, tot enorme uitgaven zouden leiden zonder evenredig resultaat.

De ondergeteekende is, na rijpe overweging, tot de conclusie gekomen, dat de eisch van een zuiver locale encadreering moet worden losgelaten en dat het noodzakelijk is rekening te houden met het feit dat de officieren en onderofficieren, die men bij de landweer behoeft, nu eenmaal — wat de buitenprovinciën betreft — niet in voldoende getale wonen of er toe te brengen zijn om te gaan wonen ter plaatse waar men zulks wel zoude wenschen. Het moet z. i., als een, door de praktijk opgelegde eisch worden aanvaard, dat vrijgevigheid worde in acht genomen ten aanzien van de keuze der woonplaats dergenen die zich als officier of onderofficier bij de landweer wenschen te verbinden.

De ondergeteekende acht die meerdere vrijgevigheid ook mogelijk en toelaatbaar.

In ons kleine land met zijne vele en goede verkeerswegen is eene zoo strenge localiseering naar de meening van den ondergeteekende niet zoo absoluut noodig, wanneer — zooals geschiedt — voor de punten, waarop het bijzonder aankomt, het meest nabijwonend kader wordt aangewezen. Door die vele en goede verkeerswegen toch zullen, wanneer de kaderindeeling oordeelkundig plaats heeft, de gewenschte plaatsen van opkomst in de buitenprovinciën in weinige uren bereikt kunnen worden van uit de centra, waar het in het hart des lands overtollige kader woonachtig is. Zelfs in Zwitserland heeft men het denkbeeld van strenge localiseering van het kader losgelaten, eenvoudig omdat het in de practijk niet uitvoerbaar is.

De tweede zaak, welke van zeer belangrijken invloed is op den toeloop van de gewenschte personen tot eene verbintenis bij de landweer, is het niet te hoog stellen der eischen betreffende de diensten welke, *in gewone tijden* van het landweerkader worden verlangd. Ook daarbij zal het noodig zijn rekening te houden met de omstandigheid, dat de gewenschte personen als regel eene burgerlijke betrekking bekleeden, welke hun natuurlijk niet de volledige vrije beschikking laat over hun tijd. Zij zullen zekerheid moeten hebben, dat de verplichtingen welke uit hoofde hunner verbintenis bij de landweer op hen komen te rusten, geen beletsel zijn voor het goed waarnemen der burgerlijke betrekking, welke voor hen hoofdzaak is.

Het bijwonen van de oefeningen met den landweertroep waarbij zij zijn ingedeeld en die slechts eenmaal in de twee jaren eene aanwezigheid van zes dagen vereischen, is onafwijsbaar noodzakelijk, doch kan, te meer waar het tijdstip dier oefening lang te voren bekend gemaakt wordt, slechts bij zeer hooge uitzondering een bezwaar opleveren. Voor het onderhouden van eigen geoefendheid is het voorts noodig officieren en kader nu en dan de gelegenheid te geven bij het actieve leger onder de wapenen te komen; ook dit kan zoodanig geregeld worden —

zoowel wat den duur als de keuze van het tijdstip betreft — dat ook uit dien hoofde geen overwegende bezwaren worden ondervonden en het dienstbelang toch voldoende gewaarborgd blijft.

Het in de voorgaande alinea genoemde is noodig in het belang van de *aanvoering* der landweer. Al wat verder wenschelijk mocht worden geacht, in het bijzonder met betrekking tot den *administratieven* dienst, zal, als verplichting, niet mogen worden verlangd en zal dus alleen, als vrijwillige daad, tegen afzonderlijke belooning kunnen worden aanvaard.

Door het verleen van de noodige vrijgevigheid ten aanzien van woonplaatskeuze en door het wegnemen van de belemmerende bepalingen betreffende de dienstvoorwaarden *in gewone tijden*, zal, naar de overtuiging van den ondergeteekende, de toeloop van hen op wien geen verplichtingen rusten belangrijk toenemen en zal in het nijpend gebrek aan landweerkader wel zijn te voorzien.

Immers aan, alleszins voor de encadreering der landweer geschikte, krachten ontbreekt het in ons land niet.

Zooals reeds te voren is opgemerkt is het Nederlandsche leger zelf niet in staat om nog 48 infanterie-landweerbataljons en de verdere landweertroepen van andere wapens naar behooren te encadreeren door gewezen officieren en onderofficieren op wie *geen* verplichtingen rusten; vooral in de rangen van kapitein en hoofd-officier is het aantal der laatsten gering.

Er is echter eene andere bron waaruit een groote versterking van het landweerkader zoude kunnen toevloeien, n.l. de gewezen officieren en onderofficieren van het Indische leger. Blijkens mededeeling van den Minister van Koloniën bevonden zich in het voorjaar van 1909, hier te lande — voor zoover zij nog niet bij de landweer in dienst waren getreden — aan officieren beneden den leeftijd van 55 jaar en *niet* wegens fysieke ongeschiktheid gepensionneerd, nog wegens ziekte met verlof:

RANGEN.	Infanterie.	Artillerie.	Genie.	Administratie.
Hoofdofficieren	54	17	9	—
Kapiteins en majoors-titulair	95	22	10	10
Luitenants, kapiteins-titulair en luitenants-titulair.	15	—	—	3

en voorts, van verschillende wapens en dienstvakken, ongeveer een *duizend*-tal onderofficieren beneden den leeftijd van 50 jaar.

Het moge der Kamer duidelijk zijn dat het niet wel aangaat, om der wille van het denkbeeld eener locale encadreering en het stellen van dienstvoorwaarden voor vreedestijd, dergelijke krachten — die zoo hoog noodig zijn om van de landweer te maken wat mogelijk is —, onbenut te laten, en te blijven streven naar een ideaal dat nu eenmaal toch niet te bereiken is.

Wordt van de krachten, uit het Indische leger voortgekomen, niet in ruime mate partij getrokken, dan zal, naar de overtuiging van den ondergeteekende, van eene goede encadreering der landweer geen sprake kunnen zijn.

De ondergeteekende stelt zich dan ook voor, in den kortst mogelijken tijd — wanneer met zijne denkbeelden wordt ingestemd en de thans en eventueel verder noodige gelden door de Staten-Generaal worden toegestaan — in den door hem ontvouwd zin het vraagstuk der landweerenencadreering tot eene behoorlijke oplossing te brengen.

Alvorens over te gaan tot het doen van voorstellen betreffende eene wijziging in het aantal en de begrenzing der landweerdistricten, zooals in het voornemen van zijn ambtsvoorganger lag, wenscht de ondergeteekende eene proef te nemen met het, daar waar zulks noodig is, doen vervullen van de functie van districtscommandant door den oudsten in het district woonachtigen kapitein der landweer, de bataljonscommandant en oudere kapiteins van het betrokken bataljon zullen dan à la suite van het bataljon kunnen worden gevoerd. Wel zullen ook dan nog enkele bataljonscommandanten meer noodig zijn, doch de door den ondergeteekende voorgenomen werkwijze zal niet behoeven te leiden tot eene uitbreiding met zooveel hoofdofficieren als door deze zijn ambtsvoorganger werd bedoeld.

Voorts zal z.i. het voeren van de compagniesadministratie in vreedestijd kunnen worden opgedragen hetzij aan een kapitein, hetzij aan een luitenant, hetzij aan

een sergeant-majoor, die woont in of zeer nabij het rayon van de betrokken landweercampagnie.

Zooals reeds werd gezegd in de Memorie van Toelichting, ter plaatse waar deze Nota werd aangekondigd, is de voorbereiding tot het gebruik der landweer voor oorlogstijd eene belangrijke schrede voorwaarts gebracht.

Gebruik makende van de bevoegdheid, gegeven bij art. 11*bis* der Landweernet, zullen op elk gewild oogenblik landweerdetachementen kunnen worden gevormd ter plaatse waar zulks noodig is.

Ten einde eene snelle opkomst onder de wapenen onder de bedoelde omstandigheden te bevorderen, zal als het ware eene gewoonte van snelopkomen moeten worden verkregen. Vermits zulk snelopkomen op onverwachte oogenblikken *niet* als *verplichting* in gewone tijden kan worden opgelegd aan de landweer, zoude het doel kunnen worden bereikt door vrijwillige oefeningen, op grond van art. 14 te houden, meermalen te doen plaats hebben. De landweermannen die aan de oproeping tot die vrijwillige oefening voldoen, zouden op behoorlijke wijze moeten worden schadeloos gesteld voor tijdverlies, enz.

Ten einde het mogelijk te maken dergelijke oefeningen te houden, is op deze begrooting een bedrag van f 10,000 uitgetrokken.

Eindelijk is, evenals zulks bij de begrooting voor 1910 het geval was, een bedrag uitgetrokken voor de aanstelling van een aantal reserve-hoofdofficieren der artillerie, bestemd om in oorlogstijd als groeps- of sector-commandant op te treden.

De Minister van Oorlog,

W. COOL.

Vaststelling van de begrooting van uitgaven, ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel dienst 1911.

ONTWERP VAN WET.

Wij WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, ingevolge de wet van 3 December 1874 (*Staatsblad* no. 193), houdende bepalingen omtrent het beheer der gelden bestemd tot voltooiing van het vestingstelsel, eene afzonderlijke begrooting van de uitgaven voor dit onderwerp, voor den dienst 1911, bij de wet behoort te worden vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ARTIKEL 1.

De begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, aangewezen bij de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), wordt voor den dienst van 1911 vastgesteld als volgt:

ART. 1. Jaarwedden, toelagen en daggelden voor tijdelijk in dienst zijnde civiele ingenieurs, opzichters en teekenaars, toelagen voor officieren en opzichters der genie, reis- en verblijfkosten, bureel- en lokaalbehoefden, aankoop van instrumenten, kaarten en verdere benodigdheden f 40,000,—

ART. 2. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan, aankoop en ont-eigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betreffend koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie:

1°. verbeteren van inundatiemiddelen in de geheele linie;

2°. verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang, aan werken in de geheele linie

2,725,—

ART. 3. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en ont-eigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betreffend koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de Stelling van den Helder:

1°. verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang, aan werken in de geheele stelling;

2°. maken van eenvoudige scherpfvrije onderkomens van beton in eenige werken van de stelling.

f 500,—

ART. 4. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en ont-eigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betreffend koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de Stelling van Amsterdam:

1°. onteigening van gronden en uitvoering van voorbereidende werkzaamheden voor verschillende werken in de stelling;

2°. maken van aardwerken, zandophoogingen, metsel- en betonwerk, enz. voor verschillende werken in de stelling;

3°. maken van bomvrije gebouwen met toebehooren in verschillende werken in de stelling;	
4°. maken van pautseringen voor verschillende werken in de stelling;	
5°. ophoogen en maken van wegen en inundatiekaden en maken van bruggen en steigers;	
6°. inrichten en verbeteren van inundatiemiddelen;	
7°. maken van loodsen, munitie- en buskruitmagazijnen;	
8°. aanleg van beplantingen;	
9°. verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele stelling;	
10°. onteigening van gronden en verdere werken ten behoeve van de drinkwatervoorziening;	
11°. onteigening van gronden en verdere werken ten behoeve van het inrichten van groepdepots en sectorparken	588,400,—
ART. 5. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de Stelling van 't Hollandsch Diep en het Volkerak: verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de positiën van Willemstad en Ooltgensplaat	f 3,100,—
ART. 6. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de Stelling van de Mouden der Maas en van het Haringvliet: verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de stelling	500,—
ART. 7. Materieel der genie voor het in staat van verdediging brengen der werken in verschillende stellingen	26,940,—
ART. 8. Telegraphische en telephonische verbinding van verdedigingswerken en posten.	17,135,—
ART. 9. Doen van voorzieningen, opmetingen, waterpassingen, grondboringen, enz. in de verschillende liniën en vestingen, alwaar ingevolge de wet van 18 April 1874 (<i>Staatsblad</i> no. 64), werken tot voltooiing van het vestingstelsel aangelegd of verbeterd moeten worden en voor welke in de voorgaande artikels geene gelden zijn uitgetrokken.	2,000,—
ART. 10. Onvoorziene uitgaven	50,000,—
Totaal	731,300,—

zevenhonderd één en dertig duizend driehonderd gulden.

ARTIKEL 2.

Tot dekking der uitgaven begrepen in de bij *Artikel 1* dezer wet vastgestelde begrooting, wordt aangewezen:

a. de som van *vijfhonderd zes en zeventig duizend tweehonderd gulden* beschikbaar gesteld bij het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1911;

b. het vermoedelijk batig slot der rekening van ontvang en uitgaaf wegens de begrooting ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst van 1910;

c. de toevallige baten, welke gedurende het jaar 1911 uit den aanleg der vestingwerken kunnen voortvloeien.

ARTIKEL 3.

Wanneer het bedrag uitgetrokken bij een der artikelen 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9 van *Artikel 1* dezer wet ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inacht-

neming van het voorschrift van het tweede lid van artikel 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* no. 40), door overschrijving uit artikel 10 van hetzelfde *Artikel 1* worden aangevuld.

ARTIKEL 4.

Op artikel 10 van *Artikel 1* dezer wet worden aangewezen de tot het diensjaar 1911 behorende uitgaven, de voltooiing van het vestingstelsel betreffende, die hare omschrijving niet vinden in een der andere artikelen van genoemd artikel en moeten dienen ter voorziening in behoeften, die in den loop van dat dienstjaar onverwacht opkomen.

De uitgaven worden, voor elke soort afzonderlijk, in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Het bij dit wetsontwerp aangevraagde bedrag is — evenals het op de vestingbegrooting voor 1910 beschikbaar gestelde bedrag — in hoofdzaak bestemd voor het voltooien van de Stelling van Amsterdam; voor de overige liniën en stellingen zijn slechts geringe sommen voor verbeteringen van ondergeschikt belang uitgetrokken.

Wat die voltooiing van de Stelling van Amsterdam betreft, zoo heeft de ondergeteekende rekening moeten houden met de omstandigheid, dat de toestand der geldmiddelen niet toelaat om meerdere, overigens noodzakelijke, uitgaven op de Staatsbegrooting voor 1911 te brengen. Daardoor heeft hij — hoewel eene zoo spoedig mogelijke sluiting van de kringstelling als zeer noodig beschouwende — zich genoodzaakt gezien ook op dit belangrijk onderdeel te bezuinigen.

Mitsdien heeft hij, zeer tot zijn leedwezen, vermeend op de onderwerpelijke begrooting geen gelden te moeten aanvragen om te doen aanvangen met het aanbrengen van bomvrije gebouwen in een twee- of drietal forten dier Stelling, zooals in de laatste jaren gebruikelijk was.

Uit dien hoofde is dan ook bij dit wetsontwerp voor de voltooiing dier Stelling een aanmerkelijk lager bedrag uitgetrokken dan in de laatste jaren aan die voltooiing werd ten koste gelegd.

Onder verwijzing naar den toelichtenden staat 1), zij voorts, omtrent de hierna vermelde artikelen, het volgende aangeteekend:

ART. 2. Het voor de Nieuwe Hollandsche Waterlinie aangevraagde bedrag is bestemd voor het verbeteren van inundatiemiddelen.

ART. 4. Van het voor het maken van bomvrije gebouwen uitgetrokken bedrag van f 575,500 is f 215,500 bestemd als laatste termijn voor het afwerken van de forten bij Edam en benoorden Purmerend en f 360,000 als tweede termijn voor het voortzetten van het afwerken van de forten aan den Nekkerweg en bij Spijkerboor.

Het voor inundatiemiddelen sub 6°. uitgetrokken bedrag is bestemd voor zeer urgent geachte verbeteringen van inundatiemiddelen.

ART. 5. Het voor de Stelling van 't Hoilandsch Diep en het Volkerak uitgetrokken bedrag van f 3100 is bestemd voor verbetering van de watervoorziening in het fort de Hel en in de verdedigingswerken bij de Bovensluis ten Oosten van Willemstad en aan den mond van de haven te Numansdorp.

ART. 7. Het ligt in de bedoeling het voor de levering van genie-materieel uitgetrokken bedrag van f 26,940 te besteden voor het aanschaffen van materialen ten dienste der inundatiën in de Stelling van den Helder, van meubilair ten behoeve van in afwerking zijnde forten in de Stelling van Amsterdam en van materieel voor verplaatsbare verlichtingstoestellen.

ART. 8. Het oorlogstelegraafnet in de Stelling van Amsterdam vereischt eenige noodzakelijke wijzigingen en aanvullingen waarvoor een bedrag van f 6635 is uitgetrokken; voorts is het noodig om, behalve die oorlogstelegraafverbindingen, in oorlogstijd in die Stelling over een oorlogstelefoonnet, in hoofdzaak voor den dienst der artillerie, te kunnen beschikken. De daarvoor noodige kosten worden geraamd op f 10,500, waarvan op de onderwerpelijke begrooting een bedrag van f 10,500 als eerste termijn is uitgetrokken.

De Minister van Oorlog,

W. COOL.

1) Is niet in dit Tijdschrift opgenomen

Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1911.

VIIIste HOOFDSTUK.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het afdeelingsonderzoek heeft aanleiding gegeven tot de volgende beschouwingen en opmerkingen.

ALGEMEENE BESCHOUWINGEN.

Beleid van den Minister.

Nu in de Troonrede is medegedeeld, dat een wetsontwerp tot herziening der Militiewet 1901 spoedig kan worden te gemoet gezien, meende men vrij algemeen zich te mogen onthouden van besprekingen van die punten betreffende ons defensiewezen, welke bij de schriftelijke en mondelinge behandeling van het aangekondigd wetsontwerp onvermijdelijk ter sprake zullen komen. De vragen betreffende het contingent en den diensttijd, den duur der eerste oefening, de herhalingsoefeningen bij de militia, het aantal dienstjaren bij de landweer en de oefeningen bij den dienst, voorts de wijze van opkomst der militia (ploegenstelsel) en in verband daarmee met de voorziening in de diensten, waarvoor het blijvend gedeelte was bestemd, het behoud der loting, de vrijstelling van kostwinners en de verplichte keuring vóór de loting, eindelijk het belangrijk vraagstuk van den kaderplicht, — het schijnt, met het nieuwe wetsontwerp in het vooruitzicht, weinig doelmatic al die punten thans te bespreken en dat te meer, wijl omtrent vele 's Ministers meening te vorigen jare reeds bekend is geworden. En om het nauwe verband, dat bestaat tusschen het voorbereidend militair onderwijs en de vooroefening der jeugd en de genoemde punten, zullen ook deze beide onderwerpen ongetwijfeld bij de behandeling van het wetsontwerp aan de orde komen, al mochten zij niet in het wetsontwerp zelf voorkomen.

Wat de herziening zelve betreft, verklaarden verscheidene leden, dat zij zich over de aankondiging daarvan hadden verheugd. Zij vertrouwden, dat het wetsontwerp binnen zeer korten tijd de Kamer zal bereiken.

Naast de genoemde herziening is voorts een wet op den landstorm in de Troonrede aangekondigd. Met belangstelling had men daarvan kennis genomen. De gevoelens omtrent de beteekenis voor onze defensie, die aan een regeling dezer materie is toe te kennen, liepen intusschen uiteen. Sommige leden koesterden in dit opzicht geen hooge verwachtingen.

Het boven beschreven standpunt belette niet, dat 's Ministers algemeen beleid ten opzichte van de ontwikkeling onzer weerkraft ter sprake kwam. Van verschillende zijden verklaarde men zich daarmee weinig ingenomen. Verscheidene leden misten bij den Minister de vaste en krachtige leiding, die voor het beheer van het Departement van Oorlog zoo onontbeerlijk is. Het maakte op hen den indruk, dat de Minister zich al te gemakkelijk laat overtuigen door zijn ambtenaren en dan naar hun inzichten zijn plannen wijzigt. Uit hetgeen tot dusverre is gebleken, hadden deze leden niet de overtuiging kunnen putten, dat aan den Minister duidelijk de weg voor oogen staat,

langs welken naar afdoende verbetering van ons defensiewezen gestreefd moet worden.

Andere leden sloten zich hierbij aan en verklaarden het zeer te betreuren, dat de vroeger door den Minister verdedigde denkbeelden, welke hun sympathiek waren, blijkbaar niet tot uitvoering zullen komen. Ook zij meenden, dat de Minister te weinig zijn eigen weg gaat en betwijfelden, of hij zich wel met de noodige energie verzet tegen het streven naar reactie, dat zich in sommige kringen in en buiten het leger openbaart. Voorts waren deze leden zeer teleurgesteld, dat de Minister blijkbaar zijn aandacht in het bijzonder aan de doode weermiddelen wijdt.

Bij verscheidene leden was de overtuiging levendig, dat de toestanden in ons leger veel te wenschen overlaten. Terwijl de uitgaven gestatig stijgen, staat daar geen merkbare verhooging onzer weerkracht tegenover. De geest in het leger, zoowel onder de officieren als onder de onderofficieren, is allerminst zooals die in het belang eener goede dienstvervulling geëischt mag worden. In veler oogen schieten de troepen in slagvaardigheid te kort. De proef, met het twee-ploegenstelsel genomen, schijnt veilig als mislukt te kunnen worden beschouwd. Zij heeft slechts ten nadeele van de strijdwaarde van het leger gestrekt. Voortdurend worden min of meer ingrijpende veranderingen in allerlei onderdeelen van het legerbeheer ingevoerd, maar het vertrouwen in de kracht onzer defensie blijft desondanks vrij algemeen ontbreken.

Tegen een en ander werd door verschillende leden opgemerkt, dat het onbillijk is den tegenwoordigen bewindsman de schuld te geven van den minder goeden staat onzer defensie. Hij heeft de toestanden, die hij bij zijn optreden aantrof, uitteraard niet in korten tijd grondig kunnen veranderen. Voorts werd door deze en door andere leden betwist, dat de proef met het twee-ploegenstelsel dat stelsel heeft veroordeeld. De uitvoering van het denkbeeld is niet gelukkig geweest, maar de hier aan het woord zijnde leden bleven van meening, dat in deze richting een bevredigende oplossing is te vinden van het vraagstuk, hoe een eigenlijk blijvend gedeelte geheel of grootendeels kan worden gemist. Wat de bewering betreft, dat de Minister vooral aan de doode weermiddelen zijn aandacht wijdt, verklaarde men niet te kunnen inzien, dat 's Ministers optreden tot dusverre daarvan blijk heeft gegeven.

Ook waren er ten slotte leden, die betoogden, dat men ten onrechte steeds op de zwakke punten in ons defensiewezen den nadruk legt. Zij waren van oordeel, dat, al zijn er vele zaken, die dringend verbetering vorderen, ook te wijzen valt op verschillende maatregelen, in de laatste jaren tot stand gekomen, waardoor de waarde van ons leger is verhoogd. Ook deze begrooting bevat het bewijs, dat men zich aan het Departement beijvert verbeteringen in te voeren waar die mogelijk worden geoordeeld. Ziet men dit alles steeds voorbij en bepaalt men zich tot afbrekende critiek, dan kan een verlamende invloed daarvan op den geest in het leger niet uitblijven.

Met het oog op het onbevredigende in den tegenwoordigen toestand zagen vele leden met verlangen uit naar de instelling der Staatscommissie, bedoeld in de door de Kamer op 18 Maart j.l. aangenomen motie. Waaraan het moet worden toegeschreven, dat de benoeming dier commissie nog steeds op zich laat wachten, was hun onverklaarbaar. Men zou daaromtrent gaarne worden ingelicht. Eenige leden drongen er op aan, dat in die commissie ook een onderofficier zou worden opgenomen. Voorts uitten sommige leden den wensch, dat het militair element in die commissie niet overwegend zoude zijn.

Van verschillende zijden verklaarde men zich ongeneigd mede te werken aan het tot stand brengen van nieuwe maatregelen, die tot verzwaring van

financieele lasten leiden, zoolang bedoelde commissie haar onderzoek niet heeft ingesteld. De overtuiging, dat de gelden, die jaarlijks tot stijgende bedragen voor de defensie worden aangevraagd, zoo goed mogelijk besteed worden, ontbrak bij de leden, hier aan het woord. Nu een commissie van onderzoek in uitzicht is gesteld, was huns inziens het tijdstip gekomen om niet langer voort te gaan in den tot dusverre gevolgden trant, maar het tijdstip af te wachten, dat de Volksvertegenwoordiging in de resultaten van den arbeid der commissie zal beschikken over gegevens, die haar duidelijk den weg wijzen, op welke wijze naar een doelmatige inrichting onzer defensie moet worden gestreefd en nuttelooze uitgaven zijn te vermijden. In verband daarmee sprak men de wenschelijkheid uit, dat de aan de commissie te verstrekken opdracht ruim worde gesteld en haar de mogelijkheid worde geopend ook voorstellen te formuleeren aangaande de gedragslijn, in de toekomst te volgen.

Vele leden hadden tegen de begrooting groot bezwaar om de talrijke nieuwe denkbeelden, die daarin zijn neergelegd. Omtrent verschillende aangelegenheden worden voorstellen gedaan, die zoowel uit een militair als uit een financieel oogpunt groote betekenis hebben. Naar de meening dezer leden is het in het algemeen ongewenscht zoodanige voorstellen in de begrooting in te lasschen. Voor een goede bestudeering ontbreekt in de maanden tusschen de indiening en de afdoening der begrooting in de Kamer gewoonlijk de tijd en de mondelinge behandeling der begrooting moet in de meeste jaren met zulk een spoed plaats vinden, dat een grondige gedachtenwisseling over tal van nieuwe zaken niet wel mogelijk is. Te vorigen jare is dit standpunt ingenomen door de Commissie van Rapporteurs, toen zij den Minister verzocht sommige voorstellen terug te nemen en werd het ook door den Minister aanvaard. Te meer verbaasde het, dat de Minister dit jaar niet uit eigen beweging zijn gewichtige nieuwe voorstellen uit de begrooting heeft gehouden en bij afzonderlijk wetsontwerp heeft ingediend. Men meende hem te mogen verzoeken dat alsnog te doen, daarbij opmerkende, dat in dit verzoek geenszins een verzet tegen die voorstellen zelve is te zien. Men had hierbij het oog op de voorstellen betreffende de officiers-traktementen (en de maatregelen tot verbetering van promotie bij de artillerie,) de reorganisatie van de bereden artillerie, de wijziging der militaire administratie, de wijziging in het bezoldigingsstelsel van de vrijwillig dienende onderofficieren en soldaten, de opheffing van den fouriersrang en de encadeering der landweer.

Ook werd de uitschakeling van deze onderwerpen bepleit met het oog op de Eerste Kamer, die in staat moet worden gesteld zich omtrent een en ander uit te spreken.

Ingeval de Minister mocht meenen niet aan dit verzoek te moeten voldoen, wenschte men bij de Memorie van Antwoord opgaven te ontvangen van de wijzigingen, die de verschillende artikelen der begrooting moeten ondergaan, indien bedoelde voorstellen er uit worden gelicht.

Tot steun van het hier betoogde werd er door verscheidene leden nog op gewezen, dat de toelichting tot de bedoelde voorstellen veel te wenschen overlaat. Onder meer is het medegedeelde omtrent de reorganisatie der bereden artillerie en dat omtrent de wijziging in het bezoldigingsstelsel van onderofficieren en minderen niet in staat een juiste voorstelling te geven van de portée der voorstellen, vooral niet wat het financieele betreft.

Eindelijk merkte men op, dat, wijl het hier maatregelen betreft, die elk voor zich een zeer gecompliceerden invloed hebben op de cijfers der onderscheidene artikelen, de contrôle op de juistheid der begrootingcijfers volslagen onmogelijk is, zoolang die voorstellen in de begrooting blijven. Ook uit dat oogpunt is afzonderlijke behandeling der verschillende onderwerpen gewenscht.

Intusschen voerden sommige leden tegen het bovenstaande aan, dat het op zichzelf niet af te keuren is, dat nieuwe denkbeelden te gelijk met de begrooting aanhangig worden gemaakt. Het gaat niet aan, dat voor elk voorstel van eenige beteekenis een afzonderlijk wetsontwerp wordt ingediend, wat tot gevolg zou hebben, dat de Kamer nog meer dan thans voortdurend met werkzaamheden betreffende het budget zou zijn overladen en tijd te kort zou komen voor eigenlijken wetgevenden arbeid. Ook de andere departementen van algemeen bestuur plegen zoodanige gedragslijn niet te volgen.

Overigens waren er ook leden, die, hoezeer in beginsel met bovenstaande bedenkingen instemmende, toch meenden, dat voor de nieuwe regeling der officierstraktementen een uitzondering moest worden gemaakt. Verbetering dier traktementen is reeds zoo lang toegezegd, dat nu eenmaal de voorstellen daartoe ter tafel zijn, zoo eenigszins mogelijk vertraging in de afdoening dient te worden vermeden. Daartegen werd door de leden, die de uitlichting ook van deze voorstellen wenschten, opgemerkt, dat zij vertrouwden, dat de Minister zeer spoedig met een afzonderlijk wetsontwerp zoude komen, in welk geval deze wijze van handelen geen uitstel van de zaak zelve behoeft mede te brengen.

Een ander punt in de inrichting der begrooting, dat tot klachten aanleiding gaf, waren de veelvuldige wijzigingen in de omschrijving van artikelen, die de laatste jaren plegen voor te komen en de daarmede verband houdende wijzigingen in de bestemming. Vergelijking eener begrooting met vorige wordt zeer bemoeilijkt.

§ 2. *Eindcijfer.*

Het eindcijfer dezer begrooting ten bedrage van f 29.939.150 wijst, naar de meening van vele leden, op een onrustbarende stijging der militaire uitgaven. Zooals op blad. 2 der Memorie van Toelichting vermeld staat, bedraagt dat eindcijfer niet minder dan f 1.282.161 meer dan dat der begrooting voor 1910. Echter geeft dit laatste bedrag nog geen juisten indruk van de stijging der behoeften. Immers was de begrooting voor 1910 bezwaard met een bedrag van f 210.790 ter bestrijding van de kosten der landweeroefeningen, waarvoor thans niets behoeft te worden uitgetrokken en waren, in verband met de slechte uitkomsten van den oogst in 1909, voor 1910 extra bedragen geraamd van f 1.7846 en f 86.897 voor aanschaffing van graan voor de fourage, welke bedragen voor 1911 wegvallen. Voorts is, vergeleken bij 1911, voor 1910 voor de voltooiing der stelling van Amsterdam een hooger bedrag ad f 142.700 aangevraagd. De vier genoemde verschilcijfers leveren, te zamen geteld, een bedrag van f 458.233. De genoemde onderwerpen ter zijde gelaten, blijken dus de meerdere behoeften voor 1911 f 1.282.161 + f 458.233 = f 1.740.384 te bedragen. Bedenkt men nu, dat voor 1912 de kosten der landweeroefeningen terugkeeren en dat de nieuwe officierstraktementen en het nieuwe bezoldigingsstelsel der onderofficieren en soldaten in 1912 niet gedurende een deel van het jaar, maar het geheele jaar door zullen gelden, dan valt reeds nu in te zien, dat de eerstvolgende begrooting de som van 30½ miljoen gulden zal overschrijden. Ja, wordt het aan de Stelling van Amsterdam te verwerken bedrag weer gesteld op dat, op de begrooting voor 1910 voorkomende, en in bescheiden mate rekening gehouden met de vermeerdering van kosten, welke het gevolg zullen zijn van de thans bij de begrooting aangekondigde voornemens, dan kan het eindcijfer der begrooting voor 1912 veilig op ruim f 31 miljoen worden geraamd. En welke belangrijke uitgaven dreigen dan nog in het naaste verschiet! De nieuwe Militiewet zal uitteraard tot aanzienlijke vermeerdering van kosten leiden, de wet op den landstorm eveneens, voor de kustverdediging zijn reeds miljoenen aangevraagd. De verbetering der Nieuwe Hollandsche Waterlinie wordt door velen urgent geacht; ten gunste van een uitbreiding der veldartillerie, die in

verhouding tot de infanterie veel te zwak heet te zijn, worden reeds stemmen vernomen. Men behoeft geen pessimist te zijn, om een schielijke stijging van het oorlogsbudget tot + 40 miljoen gulden te gemoet zien.

Sommige leden voegden aan deze beschouwingen nog toe, dat uit een vergelijking van deze begrooting met die van 1909 blijkt, dat, terwijl voor laatstgenoemd jaar op een hooger aantal mandagen wordt gerekend, voor 1911 het eindcijfer bijna 2½ miljoen gulden hooger is. Zij meenden, dat deze verhoudingen, die slechts voor een deel worden verklaard door de soldijverbetering van onderofficieren en minderen en de salarisverhooging der officieren, abnormaal moeten worden genoemd en vroegen, hoe de Minister die kan verklaren.

Naar de meening van vele leden houdt een beleid, dat tot de bovengenoemde sommen voert, niet genoegzaam rekening met de financieele draagkracht van het land. Hierboven werd reeds vermeld, dat van verschillende zijden ook werd verklaard, dat men den weg van uitbreiding der uitgaven niet verder op wenschte te gaan vóór de te verwachten Staatscommissie haar taak zal hebben verricht.

Eenige leden waren van oordeel, dat voor de defensie-uitgaven een vast maximum moest worden gesteld. Wenscht de regeering voor eenig onderdeel der defensie bijzondere uitgaven te doen, dan zou het geld daarvoor gevonden moeten worden door besparing op andere onderdeelen. Alleen op die wijze kunnen huns inziens de uitgaven voor leger en vloot binnen de grenzen onzer draagkracht worden gehouden.

Voor al in verband met den tegenwoordigen toestand van 's Rijks financiën moet, zoo werd opgemerkt, de groote stijging van het oorlogsbudget dit jaar bedenking wekken. Het maakt eenigermate den indruk, dat die ongunstige toestand voor het departement van oorlog niet heeft gegolden. Was daarmede wel ernstig rekening gehouden, dan zouden verschillende van 's Ministers voorstellen, in afwachting van betere tijden, tot een der volgende jaren zijn uitgesteld. Alleen reeds om financieele redenen, in verband met den algemeenen toestand onzer financiën, verklaarden zich verschillende leden tegen de aanneming dier voorstellen.

Op welke onderwerpen voorts, door groepen van leden, bezuiniging mogelijk en wenschelijk werd geoordeeld, blijkt uit het vervolg van dit verslag. In het algemeen had de begrooting op verscheidene leden den indruk gemaakt te zijn samengesteld op een wijze, die met zuinigheidsoverwegingen al te weinig rekening houdt. De uitgaven voor territoriale commandanten, voor positieverbering der apothekersbedienden, voor uitbreiding van staven bij wapens en dienstvakken en meer anderen leveren huns inzien daarvan het bewijs.

§ 3. *Officieren.*

Hierboven werd reeds de opmerking gemaakt, dat de geest in het officierskorps veel te wenschen overlaat. Bij velen heerscht een geest van onvoldaanheid en moedeloosheid. De toestanden in het leger leiden er toe, dat na eenige jaren de hooge verwachtingen, waarmede vele officieren hun loopbaan aanvangen, zijn uitgedoofd en ware geestdrift voor de vervulling van hun taak ontbreekt. Als een blijk van de uit een dienstoogpunt ongewenschte stemming werd gewezen op de oprichting van een officiersbond, een organisatie die een gelijk karakter schijnt te hebben als de bestaande onderofficiersvereeniging „Ons Belang”. Gaarne zouden de hier aan woord zijnde leden nader worden ingelicht omtrent dien bond, zijn doel en streven, en omtrent het standpunt dat de Minister tegenover die vereeniging inneemt.

Van de andere zijde werd er op gewezen, dat de oprichting van genoemden bond de aanleiding is geweest voor een correspondentie in een dagblad, die opvattingen aan het licht bracht omtrent den hooger rang van het eene

regiment ten opzichte van andere regimenten, weinig geschikt om een hoogen dunk te geven van den geest van samenwerking tusschen de verschillende wapens en onderdeelen van wapens. En aan die samenwerking zal toch in oorlogstijd zeer veel gelegen zijn.

Over de middelen, die in den geest in het officierskorps verbetering zullen moeten brengen, bestond geen eenstemmigheid. Het meermalen gebleken verschil in inzicht omtrent de meest doelmatige inrichting van ons leger trad daarbij wederom in het licht.

Sommige leden brachten de rede ter sprake, welke de Minister heeft gehouden bij de installatie der commissie, belast met het ontwerpen van voorstellen tot reorganisatie van het militair onderwijs. In die rede heeft de minister een belangrijk deel van het officierskorps gegriefd door te gewagen van een wetenschappelijk minder hoogstaande opleiding, die deze officieren zouden hebben genoten. Zonder bij deze gelegenheid in een gedachtenwisseling te willen treden over de waarde en beteekenis der opleiding aan den Hoofdcursus, gesteld tegenover de opleiding aan de Koninklijke Militaire Academie, wenschte men op te merken, dat van de bedoelde woorden des ministers — waarvan de strekking in het antwoord van den voorzitter der commissie nog scherper uitkwam — kwalijk kon worden verwacht, dat zij den goeden geest in het officierskorps zouden bevorderen.

De bevordering van den commandant van het 3e regiment huzaren tot generaal-majoor, inspecteur van het wapen, had de aandacht van vele leden getrokken. Bedoelde officier is enkele maanden vóór zijn bevordering tot gevangenisstraf veroordeeld wegens deelnemen aan een duel en heeft die straf ondergaan. Door hem desondanks voor bevordering voor te dragen, door welke bevordering hij aan het hoofd van het wapen is komen te staan, heeft de minister ongetwijfeld een krachtig wapen uit de hand gegeven om het duel in het leger tegen te gaan. Indien een weigering tot deelneming aan een duel niet kan worden ondersteund met een beroep op de schadelijke gevolgen, die het begaan van zulk een misdrijf in de dienst-carrière medebrengt, zal zulk een weigering, onder de bedreiging van doodverklaring door de kameraden, aan velen moeilijk vallen. Men betreurde het, dat de minister geen krachtiger houding tegen het **duel** heeft aangenomen. Het standpunt, dat door hem is ingenomen bij de behandeling der begrooting van 1910, had, naar de meening van meerdere leden, in deze een andere houding doen verwachten. Gevraagd werd, wat den minister heeft bewogen van dat standpunt af te wijken.

Het had de aandacht van eenige leden getrokken, dat, ofschoon sedert drie jaren de mogelijkheid bestaat officieren, niet behorende tot het wapen der infanterie, te benoemen tot commandant eener samengestelde divisie, daarvan nog nimmer gebruik is gemaakt. Moet, zoo vroeg men, dat eenvoudig hieraan worden toegeschreven, dat in dien tijd geen enkele kolonel van een ander wapen daarvoor geschikt werd geacht?

Door enkele leden werd het betreurd, dat tot chef van den generalen staf laatstelijk is benoemd een opperofficier, jonger in rang dan de commandant van het veldleger. Zij waren van oordeel, dat, wijl de eerstgenoemde functionaris het centraal orgaan is, dat leiding aan en eenheid in het defensiewezen moet verzekeren, en daarom de hoogste in rang is te achten, deze ook de oudste in ancienniteit behoort te zijn, tenzij zich daartegen overwegende redenen verzetten. Dit was echter in casu niet het geval.

Tot sous-chef van den generalen staf is onlangs benoemd een luitenant-kolonel der infanterie, voorkomende onder N°. 7 op de ranglijst der hoofd-officieren van dien rang. Men wees er op, dat, zelfs indien de minister het noodig oordeelde zijn keuze te beperken tot het wapen der infanterie — wat men begrijpelijk zou kunnen vinden — dan nog te zijner beschikking stonden twee generaal-majors, die beiden langen tijd bij den generalen staf werk-

zaam zijn geweest en ruim 20 kolonels en luitenants-kolonels, ouder dan de benoemde. Daarom werd gevraagd, of geen dezer voor het ambt geschikt werd geacht.

Door eenige leden werd afgekeurd de bevordering tot inspecteur van het wapen van een kolonel der infanterie die, naar het oordeel van onderscheidene leden der Kamer is gebleken onjuiste begrippen te koesteren omtrent de rechten zijner ondergeschikten. Van andere zijde werd echter opgemerkt, dat het afkeurend oordeel over de opvattingen van bedoelden kolonel slechts het oordeel was van enkele Kamerleden, geenszins van allen en dat bovendien de zienswijze van een kleiner of grooter aantal Kamerleden den minister naar zij vertrouwden, wel geen richtsnoer zal zijn bij zijn voordrachten omtrent de bevordering van officieren.

Inlichtingen werden gevraagd omtrent het geval, dat zich zou hebben voorgedaan, van een kapitein, die door zijn bataljons-commandant was gestraft wegens ondermijning der krijgstucht bij zijn compagnie. De kapitein is daartegen opgekomen en de straf is door den regimentscommandant geroyeerd. Daarop heeft de divisiecommandant, zonder den kapitein te hooren, dezen een nota doen overhandigen, inhoudende, dat de straf zeer terecht was opgelegd, dat hij echter om utiliteitsredenen de straf niet wilde herstellen, maar van de zaak aanteekening zou doen op de eerstvolgende beoordeelingslijst. Door deze wijze van handelen door den divisiecommandant zal de bedoelde kapitein wel een memorie van verdediging kunnen indienen, maar de gelegenheid om de zaak voor het Hoog Militair Gerechtshof te brengen, is hem ontnomen. Men meende, dat de minister in het gebeurde niet mocht berusten. Is de straf terecht opgelegd, nog wel ter zake van een zoo ernstig feit, dan behoort zij te worden gehandhaafd, waardoor tevens het recht om zich over de straf te beklagen bij den militairen rechter den gestrafte is verzekerd.

§ 4. *Ambstgeheim van militairen.*

Door eenige leden werd er op gewezen, dat in de Eerste Kamer der Staten-Generaal een generaal-majoor op non-activiteit herhaalde malen heeft gesproken over defensiemaatregelen, die in 1904 in den Helder zouden zijn genomen. Men vond daarin aanleiding tot den minister de bepaalde vraag te richten, hoever de verplichting van militairen om het geheim hunner instructies te bewaren, gaat. Bestaat die verplichting ook nadat zij op non-activiteit gesteld of gepensioneerd zijn?

§ 5. *Beoordeelingslijsten.*

De voorschriften betreffende de beoordeelingslijsten, zijn, volgens sommige leden, nog niet zooals uit een oogpunt van recht mag worden verlangd. Het kan thans nog voorkomen, dat een officier gepasseerd en daarmee zijn toekomst gebroken wordt, zonder dat de betrokkene — wijl hij geen bezwaarschriften indiende — in de gelegenheid was zijn zaak voor een commissie van onderzoek te brengen. Het kan zijn, dat hij gepasseerd wordt op grond van een onjuiste interpretatie, gegeven aan een beoordeeling, waaraan naar zijn eigen meening, niet dat gevolg mocht worden gegeven. Onder zulke omstandigheden behoorde een officier de gelegenheid te hebben om door een commissie te doen onderzoeken, of zijn opvatting wellicht de juiste was.

§ 6. *Officierstraktementen.*

Verscheidene leden meenden, in het vertrouwen, dat de minister de voorstellen voorloopig terug zou nemen, zich van besprekingen betreffende de herziening der officierstraktementen te mogen onthouden. Voor zoover men dat standpunt niet innam, werd het volgende in het midden gebracht.

Een aantal leden sprak er zijn ingenomenheid over uit, dat de minister de

zaak van salarisverbetering der officieren heeft ter hand genomen. Jaren lang is de wenschelijkheid daarvan van verschillende zijden bepleit en erkend. Ter onderhouding van een goeden geest in het officierskorps is het gewenscht, dat de opgewekte verwachtingen eindelijk worden vervuld. Echter waren er ook verscheidene leden, die een verhooging wel gemotiveerd oordeelden voor de oudere luitenants en de kapiteins, maar niet voor de tweede-luitenants en de hoofdofficieren. De positie van deze twee categorieën is, alle omstandigheden in aanmerking genomen, niet onvoldoende.

Enkele leden verklaarden zich ongeneigd tot verhooging der officiers-traktementen mede te werken.

Weer anderen meenden, dat daarvoor moet worden afgewacht een tijdstip, waarop 's lands financiën minder ongunstig zijn.

Door meerdere leden werd betoogd, dat beschouwd als een maatregel, die de strekking heeft den geest in het officierskorps te verbeteren, de voorgestelde verhooging geenszins onverdeelde toejuicing verdient. In het belang van een verbeterden geest in het korps, van een meer opgewekte dienstvervulling, bestaat vóór alles behoefte aan betere promotie, waarborgende dat niet de beste jaren in ondergeschikte functiën worden doorgebracht. De promotie-verhoudingen ondergaan echter geenerlei wijziging ten goede ten gevolge van deze nieuwe regeling. Integendeel, de verhooging der traktementen zal, op zich zelf beschouwd, er toe leiden, dat in nog mindere mate dan thans geneigdheid bestaat den dienst te verlaten vóór dat men daartoe gedwongen wordt. Verbetering der pensioensvooruitzichten zou in dit opzicht veel betere uitwerking hebben. Daarom werd het denkbeeld gopperd bij invoering der nieuwe regeling gelijktijdig bepalingen in het leven te roepen, die er toe strekken het verschil tusschen traktement en pensioen te verkleinen. Door korting op de traktementen zou dat moeten worden gevonden.

Andere leden, met deze opmerkingen in hoofdzaak instemmende, spraken er hunne teleurstelling over uit, dat de minister zijn voorstellen niet vergezeld doet gaan van maatregelen, die een vermindering van het beroepsofficierskader verzekeren, zelfs niet zulke maatregelen in uitzicht stelt. Dan zou men de quaestie der promotie, met die der salarieering zoo nauw samenhangende, beter kunnen overzien en zouden ook de definitieve gevolgen voor de schatkist van deze salarisverhooging beter kunnen worden beoordeeld. Nu de minister de Kamer omtrent zijn plannen in het onzekere laat, is de eigenlijke betekenis van het aan de orde zijnde voorstel niet duidelijk. En dat te minder, wijl een belangrijke wijziging der Militiewet voor de deur staat en een reorganisatie van de bereden artillerie is voorgenomen, waarvan de onmiddellijke en de verwijderde invloed op de promotie-verhoudingen niet bekend is. Men zou 's Ministers voorstellen gaarne alsnog nader zien toegelicht in verband met de hier genoemde omstandigheden en vernemen, welke verwachtingen hij van de nieuwe regeling koestert in verband met de promotie in de verschillende wapens. Deelt hij niet de vrees van sommige leden, dat de verhoogingen na korten tijd zullen blijken geen wezenlijke verbetering te hebben gebracht in de financieele positie der officieren en dat dan gelijke redenen als thans aanwezig zullen zijn om tot nieuwe verhoogingen over te gaan?

Het beginsel van gelijkstelling van alle officieren en afschaffing van alle toelagen vond zoowel instemming als bestrijding. De leden, die zich daarmee niet konden vereenigen, hadden vooral bezwaar tegen de afschaffing van de hoogere bezoldiging, die thans de artillerie- en genie-officieren genieten. Voor zulk een verschil, dat sinds onheuglijke tijden heeft gegolden, bestaat, gelet op de bijzondere eischen, die wat opleiding en wat dienst betreft, aan de genie-officieren worden gesteld, alleszins reden. Het staat vooral te vreezen, dat onder het stelsel van gelijke bezoldiging niet langer de besten onder de adspirant-officieren het wapen der genie zullen kiezen

en dat is toch zeer noodig om het wapen op de hoogte van zijn taak te doen blijven. De genie-officiëren hebben een even billijke aanspraak op verhooging hunne wedden als de officieren der anderer wapens. In stede daarvan zal de nieuwe regeling hunner financieele positie, in het algemeen genomen, minder maken. Tegenover verhoogingen van 60 pCt. voor paardenartsen en militaire apothekers en van 35 pCt. voor officieren van gezondheid staat voor een groot deel der genie-officiëren een achteruitgang. In die tegenstelling is ongetwijfeld iets grievends gelegen en het staat te vreezen, dat in meerdere mate dan thans reeds geschiedt genie-officiëren gebruik zullen maken van de gelegenheid, die de burgermaatschappij hun biedt om in civiele betrekkingen belooningen te vinden, meer in overeenstemming met hunne kennis.

De voorstanders van gelijke bezoldigingen voerden tegen een en ander aan, dat in het algemeen niet kan worden beweerd, dat genie-officiëren een gewichtiger en moeilijker taak hebben dan hunne kameraden van andere wapens. De diensten, die de officieren der verschillende wapens bewijzen, zijn in zekeren zin alle even te gewichtig; daarom is in beginsel gelijke bezoldiging rationeel. Blijkt, dat op de bestaande salarissen op den duur niet een voldoende aantal goede genie-officiëren is te krijgen, dan zou het tijdstip zijn gekomen om — om die reden — tot hogere salarieering over te gaan of, wat de hier aan het woord zijnde leden dan liever zouden zien, het korps in te krimpen en meer gebruik te maken van burger-architecten.

Overigens werd het stelsel van gelijkheid door meerdere leden aangevallen voor zooveel het ook al de officieren van de verschillende staven omvat. Dat een kapitein van den plaatselijken staf even hoog wordt bezoldigd als een kapitein van den generalen staf, achtten zij volkomen ongemotiveerd. En nog zonderling is, dat een hoofdofficier van den provincialen staf, gewoonlijk een officier, die daarbij is geplaatst, wijl hij bij zijn wapen of dienstvak geen bevordering kon maken, met een hoofdofficier van den generalen staf van denzelfden rang zal worden gelijkgesteld.

Eindelijk werd gevraagd, of de genie-officiëren, die volgens de nieuwe regeling in traktement achteruit zullen gaan en al degenen, die wegens de afschaffing der toelagen of ten gevolge van verplichte kortingen oogenblikkelijk schade zullen lijden, door een overgangsbepaling voor schade zullen worden behoed. Op bladz. 4 der Memorie van Toelichting is daarvan sprake, voor zooveel de genie-officiëren betreft. Men had echter op de begroting geen posten, daartoe strekkende aangetroffen.

Tegen de afschaffing van *alle* toelagen wegens speciale diensten en wegens dure standplaatsen hadden sommige leden bezwaar. Zij vreesden, dat voor sommige betrekkingen, bijv. aan instellingen van onderwijs, zonder toelagen de meest geschikte personen niet zouden zijn te krijgen. Wat de standplaats-toelagen betreft, meenden zij te weten, dat toen indertijd de residentie-toelage werd afgeschaft, de toeloop tot de Hoogere Krijgsschool zeer verminderde, terwijl die weer grooter werd toen de toelage was hersteld. Bij andere Departementen worden dezen toelagen uitgebreid, omdat het billijk wordt geoordeeld, dat bijv. een ambtenaar te Amsterdam meer ontvangt dan zijn ranggenoot op een goedkoope standplaats. Het gevolg van den thans voorgestelden maatregel is, dat — om van de genie-officiëren niet te spreken — de tweede-luitenants der artillerie te Amsterdam f 100 in traktement achteruitgegaan, terwijl alle luitenants en kapiteins, die niet voor- of achteruitgaan toch nog een klein bedrag zullen moeten missen wegens hogere contributie aan de weduwen- en weezenkas, welke contributie niet over de standplaats-toelage is verschuldigd.

§ 7. *Geest onder de onderofficiëren en minderen.*

De klacht, dat bij vele onderofficiëren een geest van onvoldaanheid heerscht

en in verband daarmee de toewijding tot den dienst te wenschen overlaat, werd herhaald. Onder meer werd dat toegeschreven aan de ongelijke toepassing der nieuwe soldijregeling en de wijze waarop de bevordering plaats vindt. Andere leden voegden daarbij de wijze, waarop tegen de onderofficieren pleegt te worden opgetreden en de inwilliging van hunne billijke verlangens wordt tegengegaan.

Enkele leden spraken als hunne meening uit, dat de slechte geest in het leger voornamelijk te wijten is aan het bestaan van bonden van militairen beneden den rang van officier, welke vereenigingen de discipline ondermijnen. Zij brachten in herinnering, dat de Minister HEEMSKERK in 1910 heeft gezegd dat te overwegen ware, of er geen aanleiding bestaat om, krachtens art. 9 der Grondwet, het vereenigingsrecht van militairen in het belang der openbare orde te beperken. Heeft, zoo vroegen zij, de Minister van Oorlog die vraag ook overwogen en wat is daarvan het resultaat geweest?

Van andere zijde werd krachtig opgekomen tegen het denkbeeld van zoodanige beperking van het vereenigingsrecht.

§ 8. *Viermaanders.*

Enkele leden vroegen, of aan de Kamer kunnen worden overgelegd de rapporten uitgebracht omtrent de geoefendheid der viermaanders bij de herhalingsoefeningen. Zij meenden te weten, dat bij die oefeningen de viermaanders in geoefendheid niet de minderen zijn gebleken van de achtmaanders.

De vraag werd gedaan, of het niet mogelijk ware, voor de viermaanders den dienst bij het blijvend gedeelte zoo te regelen, dat deze onmiddellijk aansluit aan de eerste oefening. Thans is de toestand zoo, dat deze miliciens feitelijk acht maanden uit hun werk worden gehaald. De twee maanden tusschen eerste oefening en den dienst bij het blijvend gedeelte kunnen zij toch geen geregeld werk vinden.

§ 9. *Oefeningen. Strijdvaardigheid van de troepen.*

Naar verscheidene leden hadden vernomen, wordt in het leger veelvuldig geklaagd over het onvoldoende van de oefeningen. Tijd tot behoorlijk oefenen ontbreekt in vele gevallen en aan intensiteit laten, mede ten gevolge daarvan, de oefeningen zeer dikwijls te wenschen over.

Hoezeer de troep tekort schiet in hetgeen redelijkerwijs van haar kan worden verwacht, is, zoo merkten sommige leden op, gebleken bij gelegenheid van een driedaagschen marsch van een bataljon van het regiment grenadiers en jagers. De eerste marschdag schijnt behoorlijk te zijn geslaagd, maar op den tweeden dag, toen van Gouda naar Bodegraven werd gemarcheerd en van daar de tocht per spoor naar Woerden is voortgezet, schijnt op laatstgenoemde plaats reeds de noodzakelijkheid te zijn gebleken een aantal manschappen naar den Haag terug te zenden, wijl zij den marsch naar IJsselstein niet konden voortzetten. Op het traject Woerden—IJsselstein moet de marschvaardigheid ook veel te wenschen hebben overgelaten. Zelfs zou het tusschen Vianen en IJsselstein zijn voorgekomen, dat een groot aantal militairen niet verder kon en langs den weg bleef liggen, wat uiteraard tot niet geringe bemoeilijking en vertraging aanleiding heeft gegeven. De slagvaardigheid van den troep bij aankomst te IJsselstein zou, volgens dezelfde berichten, geheel onvoldoende zijn geweest. Eindelijk zouden op den terugtocht over Rotterdam eveneens ervaringen zijn opgedaan, die van de geschiktheid van den troep voor oorlogsgebruik geen hoogen dunk geven. Men zou gaarne eenige inlichtingen ontvangen aangaande den hier bedoelden marsch, omtrent doel en beteekenis, voorts omtrent de daarbij opgedane ondervinding in den ruimsten zin, dus zowel wat de houding van den troep als de prestatien van het kader betreft.

Gevraagd werd, of de Minister maatregelen overweegt die een betere marschvaardigheid der troepen zullen verzekeren.

Sommige leden zagen in het hier beschreven geval een blijk, tot welke onvoldoende resultaten de te korte oefeningstijd voert en hoe onjuist de meening is, dat behoorlijke marschvaardigheid ook buiten het leger is te verkrijgen. Anderen merkten echter op, dat het geval met de vraag, of een acht- dan wel een twaalfmaandsche oefeningstijd is te verkiezen, niets heeft te maken. Is een lichter in 8½ maand niet marschvaardig te maken, dan is zij het evenmin in 12 maanden. Dat de tegenwoordige miliciens geen behoorlijke marschvaardigheid buiten het leger blijken te hebben verkregen, kan waarlijk niet bevreemden. Tot dusverre wordt daaraan immers zoo goed als niets gedaan. Deze leden verwachtten, dat, als de minister middelen overweegt ter verbetering van de marschvaardigheid, hij in de eerste plaats zijn aandacht zal schenken aan die maatregelen, die er toe strekken kunnen de Nederlandsche jeugd in lichamelijk opzicht voor te bereiden voor den militairen dienst. Een rapport van een Staatscommissie staat hem daarbij ten dienste.

Eenige leden vonden in het voorgevallene aanleiding nogmaals op verscherping der keuringseischen aan te dringen.

Intusschen waren er ook leden, die in twijfel trokken, of de resultaten van bedoelden tocht wel zoo onvoldoende zijn geweest als velen het willen doen voorkomen. In het algemeen hielden zij het er voor, dat de veelvuldige klachten over onvoldoende prestatien der troepen haar ontstaan voor een deel te danken hebben aan de geneigdheid bij velen om de resultaten van den korten eerste oefeningstijd zwart in te zien. Bovendien werd van deze zijde de opmerking gemaakt, dat de manschappen van het regiment grenadiers en jagers plegen te worden geoefend in de duinen, waarbij het meer aankomt op het beklimmen van hoogten dan op het afleggen van groote afstanden. Daarom kon het, naar de meening der hier aan het woord zijnde leden, geen verwondering wekken, dat de bedoelde troep op marsch minder bleek te presteeren dan van andere korpsen mag worden verwacht.

Voorts werd door verschillende leden opgemerkt, dat, naar zij hadden vernomen, de verpleging der troepen bij bedoelden marsch veel te wenschen heeft overgelaten. Terwijl men om 4 uur te Gouda aankwam, zou het middageten eerst te half tien gereed zijn geweest, in verband waarmee het bezwaarlijk was den troep des avonds bijeen te houden en de manschappen dien avond hebben besteed op een wijze, die de marschvaardigheid voor den volgenden dag niet ten goede kon komen. Men merkte op, dat, als bij zulk een marsch, zorgvuldig voorbereid, de verpleging tekort schiet, waarlijk geen hooge verwachtingen mogen worden gekoesterd van de verpleging bij de aanstaande manoeuvres, die meer dan tot dusver den oorlogstoestand zullen naderen, laat staan van de verpleging in oorlogstijd.

Eenige leden, er op wijzende, dat het bataljon in garnizoen te Gouda wel 100 K.M. in drie dagen heeft kunnen afleggen zonder zeer groote bezwaren, leidden uit het gebeurde af, dat in laatstgenoemd garnizoen een juister gebruik wordt gemaakt van de vrijheid, welke de voorschriften betreffende de oefeningen den commandant laten, dan te 's Gravenhage, Te 's Gravenhage schijnt de Zaterdagse inspectie geregeld te worden gehouden ook in die gevallen, dat de Zaterdag, wat het weer betreft, de eenige gunstige dag voor training en oefening is van de geheele week. Gevraagd werd, in verband met deze opmerking, of bij het regiment grenadiers en jagers een andere tijdsverdeeling bestaat dan bij de andere regimenten infanterie.

Als een tweede voorbeeld van onvoldoende strijdvaardigheid werd gewezen op de ervaring, die, volgens de dagbladen, zou zijn opgedaan bij de manoeuvres bij het Lekaces. De plichtsbetrachting der troepen heeft, was men wel ingelicht, aldaar veel te wenschen overgelaten. Gebrek aan waakzaamheid schijnt het mogelijk te hebben gemaakt, dat een afdeeling militaire wielrijders door

de voorposten heentrekkende, het hoofdkwartier der tegenpartij onopgemerkt kon bereiken. Men zou ook omtrent deze zaak gaarne volledig worden ingelicht en vroeg, of de Minister bereid is de rapporten over te leggen.

Vernomen hebbende, dat bij sommige infanterieregimenten bij wijze van regimentsorder een aanhangsel is gegeven op het Reglement voor de oefeningen der infanterie II, welk aanhangsel, op het voetspoor van in Duitschland bestaande boekjes, er toe strekt tot een soort model gevechtsbeweging te komen, meenden enkele leden den Minister te moeten verzoeken er voor te waken dat het initiatief der compagniescommandanten niet noodeloos aan banden worde gelegd. Zij waren van oordeel, dat het aanbeveling verdiende een aanvulling als bovenbedoeld, die zij ongeoorloofd achtten, tegen te gaan.

Sommige leden brachten ter sprake de in de dagbladen aangetroffen berichten betreffende proeven om met behulp van automobielen binnen zeer korten tijd troepen te brengen op eenig punt van de kust. Gaarne zou men dienaangaande nader worden ingelicht en vernemen, welke beteekenis aan het welslagen dier proeven moet worden toegekend met het oog op de kustverdediging.

Gevraagd werd, of thans kunnen worden medegedeeld, de resultaten der proeven met de nieuwe schietmethode, waarvan melding wordt gemaakt op blz. 47 der Memorie van Antwoord betreffende de begrooting voor 1910.

Eindelijk wenschten vele leden door den Minister te worden ingelicht aangaande de ervaring, opgedaan met het tweeploegenstelsel. Het bleek hierboven reeds, dat meerdere de proef als mislukt beschouwden. Sommige hunner achtten thans een herstel van het blijvend gedeelte, zooals dat vroeger bestond, aangewezen.

§ 10. *Ransel.*

In verband met de marschvaardigheid van den troep kwam nogmaals de quaestie van afschaffing van den ransel ter sprake. Naar aanleiding van het feit, dat in Frankrijk de ransel is vervangen door een knapzak, zeer licht en minder kostbaar dan de ransel, en lager op den rug te dragen, vroeg men, of dat ten onzent geen navolging zou kunnen vinden. Men meende zelfs, dat voor ons leger de in gebruik zijnde ranselzak voldoende zou zijn. Het Fransche leger is uitgerust met het oog op lange marschen in een vijandelijk land. Ten onzent zijn de afstanden, die de troepen eventueel hebben af te leggen, betrekkelijk klein. Het medenemen van de noodige munitie en één ration levensmiddelen schijnt voldoende. Met een kleine bepakkung kan men eischen, dat de manschappen onder alle omstandigheden in staat zijn aan den strijd deel te nemen. Dat het voorts ook uit een geneeskundig oogpunt wenschelijk is, datdezware belasting wordt afgeschaft, behoeft wel geen betoog; het is gebleken, dat bij vele soldaten de middelvoetsbeentjes gebroken zijn.

Eenige leden wenschten nog verder te gaan en bepleitten, onder verwijzing naar de toestanden in het Nederlandsch-Indische leger, algeheele afschaffing van den ransel. Zij oordeelden zulks mogelijk. De wegen zijn hier goed en de colonnes zullen niet zoo groot zijn, dat een kleine verlenging door voertuigen, welke de noodige bagage meevoeren, en door keukenwagens, zooals elders in gebruik zijn, groot bezwaar zal opleveren. Intusschen kwamen andere leden tegen een vergelijking ten deze met Indische toestanden op.

Sommige leden verklaarden het denkbeeld van de algeheele afschaffing van den ransel verwerpelijk te achten.

Gevraagd werd, of het onderzoek, dat de Minister indertijd had beloofd, reeds heeft plaats gevonden en wat daarvan de resultaten zijn geweest.

§ 11. *Onderofficieren en minderen.*

Wederom werd, onder verwijzing naar de bijlagen der begrooting, de aandacht gevestigd op het tekort in de verschillende rangen, in het bijzonder

op het tekort aan korporaals. Het behoeft geen betoog, dat de aanvulling van het onderofficierenkorps, vooral wat het peil betreft, hiervan de schadelijke gevolgen ondervindt. Men vroeg, welke maatregelen de Minister zich voorstelt te nemen om verbetering in den toestand te brengen.

Van andere zijden werd ten aanzien van het incompleet aan kader opgemerkt, dat, indien ons leger doelmatiger georganiseerd was, er minder kader noodig zou zijn. Het thans aanwezig vrijwillig kader, zou dan zelfs te talrijk blijken. Maar het vrijwillig kader, dat onontbeerlijk is, moet goed zijn en de deugdelijkheid wordt thans allerminst bevorderd door de wijze, waarop vrijwilligers voor het leger worden aangenomen.

De voorgestelde wijze van het bezoldigingsstelsel van de vrijwillig dienende onderofficieren en soldaten wenschten, gelijk reeds werd medegedeeld, verscheidene leden uit deze begroting gelicht te zien, omdat zij van oordeel waren, dat de behandeling dier aangelegenheid anders niet behoorlijk tot haar recht zou kunnen komen. Zij wezen er daarbij op, dat de gevolgen van deze wijziging zeer bezwaarlijk zijn te overzien.

In de Memorie van Toelichting wordt becijferd, dat het eerste jaar een vermeerdering van uitgaven daarvan het gevolg zal zijn, maar dat over de volgende jaren het nieuwe stelsel tot vermindering van uitgaven voor het Rijk zal leiden. Voor wie niet nauwkeurig op de hoogte is van de wijze, waarop thans de bezoldiging is geregeld, is het echter uiterst moeilijk de uiteenzetting van de Minister te begrijpen. Bovendien heeft de zaak nog andere zijden dan de financieele. Is het wel zoo gewenscht, dat alle vrijwillig dienende onderofficieren voortaan voor eigen rekening hun kleeding zullen moeten aanschaffen? Men wees op het gevaar, dat zij zich zullen laten leveren op krediet en zoo in schuld geraken. Voor rijpe overweging van een en ander is meer tijd noodig, dan bij de behandeling der Staatsbegroting beschikbaar is.

Gevraagd werd, welke de enkele categorieën van militairen beneden den onderofficiersrang zijn, waarvan in de Memorie van Toelichting op bladz. 11 onderaan sprake is.

Voorts vroeg men of, omtrent deze aangelegenheid rapporten zijn uitgebracht door de compagnies-, escadrons- en batterijcommandanten en, zoo ja, of de Minister bereid is die over te leggen aan de Kamer.

Van meer dan ééne zijde werd — zooals reeds werd vermeld — geklaagd over de ongelijkheid in de toepassing der soldij-regeling, te vorigen jare tot stand gekomen. Meermalen is er op gewezen, dat ten aanzien van de vraag, welke onderofficieren voor een benoeming tot onderofficier 1ste klasse in aanmerking behooren te komen, de onderscheidene regimentscommandanten een verschillend standpunt innemen. Aan die ongelijke uitvoering der nieuwe bepalingen schreven verscheidene leden het toe, dat die bepalingen bij de belanghebbenden nog weinig waardeering hebben gevonden. In beginsel kunnen huns inziens die bepalingen niet anders dan goed worden genoemd. Echter waren, wat deze beoordeeling betreft, verscheidene leden van een tegenovergestelde meening. Zij oordeelden het instituut der sergeanten eerste klasse een misslag en hadden niet anders verwacht dan dat een versterking van den goeden geest in het onderofficierenkorps daarvan het gevolg zou blijken te zijn.

Sommige leden merkten op, dat de opgedane ondervinding een bewijs te meer oplevert, hoe noodig het is, dat eindelijk de rechtspositie van het kader worde geregeld.

Opmerkende, dat blijkens staat D van stuk n°. 3 er ongeveer 800 vacatures zijn in den rang van sergeant of wachtmeester, 1ste klasse, vroeg men, welke de reden is, dat die plaatsen niet worden vervuld. Is inderdaad, ook naar de meening van den Minister, bij de verschillende regimenten geen behoorlijke stof tot aanvulling der sterkte van sergeanten 1ste klasse aanwezig? En zoo

ja, kan dan worden opgegeven, waaraan die onregelmatige toestand is toe te schrijven?

Overigens werd met betrekking tot de nieuwe soldijregeling de opmerking gemaakt, dat het indertijd in uitzicht gestelde bedrag der kosten daarvan schromelijk is overschreden. Terwijl in de Memorie van Toelichting, behorende bij het wetsontwerp, gedrukt onder n°. 323 van de stukken der Zitting 1907—1908, als *maximum-kosten* werd opgegeven f 437.800, is voor 1910 (Memorie van Toelichting, bladz. 14) reeds meer geraamd en voor 1911 wordt weer meer aangevraagd (Memorie van Toelichting, bladz. 27): f 13.650 en f 20.367, afgezien nog van een bedrag ad f 30.721,50 wegens nieuwe positieverbetering. Waren de even besproken vacatures vervuld, dan zouden deze bedragen natuurlijk nog hooger zijn. Verschillende leden wenschten tegen deze overschrijding en opdrijving met kracht te protesteeren.

In de Memorie van Toelichting wordt medegedeeld, dat een commissie heeft onderzocht, welke aanvullingen en wijzigingen de nieuwe soldij-regeling behoort te ondergaan en dat, naar aanleiding van het uitgebrachte rapport, voor eenige categorieën positieverbeteringen zullen worden ingevoerd. Aan bedoelde commissie zijn indertijd tal van grieven tegen de soldij-regeling door de belanghebbenden kenbaar gemaakt. Gevraagd werd, of die grieven door den Minister in overweging zijn genomen en tot welk besluit hij daarbij is gekomen. Is de Minister bereid het rapport der Commissie aan de Kamer over te leggen?

De voorlaatste alinea van § 9 der Memorie van Toelichting, over dit onderwerp handelende, gaf aanleiding tot het verzoek iets naders omtrent de daar bedoelde plannen te mogen vernemen.

Enkele leden stelden de vraag, of de Minister niet van oordeel is, dat de schrijvers bij de korpsen, bij andere categorieën vergeleken, onvoldoende worden bezoldigd.

§ 12. *Opheffing van den fouriersrang.*

Met leedwezen hadden verscheidene leden kennis genomen van het besluit om den fouriersrang af te schaffen. Dat de Regeering zich daartoe genoopt heeft gezien, moet beschouwd worden als een gevolg van het stelsel, in de nieuwe soldij-regeling neergelegd, om het administratief en het instructief kader niet afzonderlijk te houden, maar in de carrière van een onderofficier telkens een administratieven werkring met een instructieven te doen afwisselen. Men bracht in herinnering, dat indertijd tegen dit stelsel ernstig is gewaarschuwd en meende, dat de ervaring thans reeds aan die waarschuwing recht heeft gedaan. Intusschen konden de hier aan het woord zijnde leden niet inzien, dat door de afschaffing van den fouriersrang verbetering zal worden verkregen. Zij oordeelden dit een maatregel van ver strekkende gevolgen. Niet alleen dat, naar zij vreesden, de compagnies-, batterij- en escadronscommandanten daardoor in groote ongelegenheid zullen komen; ook is daarvan nadeel voor de schatkist te duchten. De fourier heeft het toezicht op vele waardevolle goederen. Wordt dat voortaan opgedragen aan personen, die voor die taak niet ten volle zijn berekend, dan moet dat leiden tot verwaarloozing, waarvan de geldelijke gevolgen niet mogen worden onderschat.

Gevraagd werd, of omtrent 's Ministers voornemen adviezen zijn ingewonnen van de compagnies-, batterij- en escadronscommandanten en, zoo ja, of de Minister bereid is die aan de Kamer over te leggen.

Verschillende leden drongen er op aan de met de afschaffing van den fouriersrang in verband staande wijzigingen in de begrooting voorloopig terug te nemen om, desgewenscht, daarop later, bij suppletoire aanvraag terug te komen.

Enkele leden oordeelden het onbegrijpelijk, dat de in de toelichting geraamde schadeloosstelling (ad f 29.594,96) meer bedraagt dan de besparing (ad f 26.400).

Er werd ten slotte nog op gewezen, dat blijkens het Recueil Militair de Minister bij beschikking van 5 October 1910 reeds uitvoering heeft gegeven aan het Koninklijk besluit van 15 Maart 1910. Meerdere leden toonden zich zeer ontstemd, dat op die wijze vooruit was geloopt op de beslissing van den begroetingswetgever.

§ 13. *Behandeling van militairen.*

Enkele leden klaagden er over, dat aan miliciens te Assen gedurende den eersten tijd van hun verblijf onder de wapenen geen verlof op Zondag wordt verleend om hun familie buiten het garnizoen te bezoeken. Gaarne zouden zij vernemen, welke de reden is van die verlofsweigering.

Een milicien uit het garnizoen te Doesburg, die bij een val de handpalm had opengescheurd, zou, naar men had vernomen, nadat hij op 15 September naar het hospitaal te Arnhem was vervoerd en voorloopig verbonden was, aldaar gedurende 60 uren zonder geneeskundige behandeling zijn gelaten. Op 17 September bleek toen, dat de peezen der hand waren doorsneden. Men betwijfelde, of hier wel de noodige zorg is betracht.

Een sergeant uit het garnizoen te Naarden, gehuisvest in de kazerne „het Weeshuis”, is plotseling overvallen door een vlaag van zinsverbijstering, die zijn overbrenging naar het hospitaal te Amsterdam noodzakelijk maakte. Enkele leden hadden vernomen, dat in de kringen van het garnizoen de oorzaak van dit ernstige ziektegeval gezocht wordt in het onmenschkundig optreden van den kapitein van bedoelden onderofficier. Men vroeg daaromtrent inlichtingen.

Naar eenige leden hadden vernomen, beklagen zoowel onderofficieren als korporaals er zich over, dat zij soms onder de oogen hunner minderen, hun ransel moeten uitpakken. Uit een oogpunt van goede gezagsverhoudingen schijnt dat geen aanbeveling te verdienen.

Gaarne zou men worden ingelicht omtrent hetgeen de dagbladen hebben vermeld aangaande de geneeskundige behandeling, die in den avond van 2 September j.l. een milicien-sergeant van het regiment grenadiers en jagers zou hebben ondergaan en aangaande de beweerde uitlatingen van den luitenant Nolthenius tegenover Roomsche-Katholieke miliciens.

Aan enkele leden waren klachten ter oore gekomen over de wijze, waarop door een kapitein der 2de afdeeling van het 1ste regiment veldartillerie te Amersfoort gunsten en permissiën collectief zijn onthouden naar aanleiding van een beschadiging van vuurmonden bij gelegenheid van oefeningen aan het Lekaces, waarvan de daders niet konden worden ontdekt. Voorts over de verwaarloozing van een klacht door den wachmeester HELLENDOORN van bedoelde afdeeling ingediend over mishandeling door een wachmeester eerste klasse KROES. Men vroeg inlichtingen aangaande een en ander.

Naar aanleiding van de nieuwe voorschriften betreffende het huwen van militairen beneden den rang van officier, gaven eenige leden te kennen, dat die voorschriften huns inziens geheel zouden kunnen vervallen, in elk geval zeer vereenvoudigd zouden kunnen worden. Aan de onderofficieren behoort in dit opzicht meerdere vrijheid te worden gelaten. Andere leden konden zich daarentegen zeer goed met bedoelde voorschriften vereenigen; alleen betwijfelden zij, of daarbij wel genoegzaam rekening is gehouden met verkregen rechten. Voor de vrijwilligers, in dienst getreden vóórdat de nieuwe voorschriften werden afgekondigd, behooren de oude bepalingen te blijven gelden.

Door enkele leden werd de opmerking gemaakt, dat de bestaande bepalingen de onderofficieren te weinig vrij laten in het gebruik van hun vrijen tijd. Men meende, dat aan deze militairen eenige meerdere bewegingsvrijheid mocht worden verleend; het schijnt onnoodig hen te verplichten op zekere uren van den nacht in de kazerne aanwezig te zijn. Tegenspraak tegen deze opvatting bleef niet uit.

Eenige leden meenden te weten, dat van de zijde van het Departement van Oorlog pressie wordt uitgeoefend op de besturen der gevangenissen om aan miliciens, die in voorarrest zitten, niet toe te staan de hun toegezonden couranten te ontvangen. Zij vroegen, of dit inderdaad het geval is en verklaarden zulk een handelwijze eventueel niet te kunnen goedkeuren.

Verwijzende naar de besprekingen, die te vorigen jare hebben plaats gevonden betreffende een ongunstige beoordeeling, uitgebracht over een sergeant-majoor (*Handelingen* 17 December 1909, bladz. 1110), zouden enkele leden gaarne worden ingelicht of deze van die beoordeeling nog schadelijke gevolgen heeft ondervonden. Met name vernam men gaarne, of hij, nu hij het begeerde radicaal heeft verkregen, in de ranglijst zijn oude plaats heeft hernomen.

Door enkele leden werd betoogd, dat het billijk zoude zijn aan militairen, die met verlof het garnizoen verlaten om naar de ouderlijke woning te gaan, een vergoeding van reiskosten toe te kennen of wel hun vrij vervoer te verzekeren.

Voorts waren er leden, die bezwaar hadden tegen de bestemming van soldaten voor de bewaking van het Nederlandsche paviljoen op de tentoonstelling te Brussel. Zij oordeelden dat in strijd met het wezen van het leger en den dienstplicht. Gevraagd werd, of daarvoor miliciens of vrijwilligers zijn gebruikt.

Aan deze leden was ook ter oore gekomen, dat de verpleging van bedoelde soldaten te wenschen heeft overgelaten. Zij zouden daaromtrent gaarne door den Minister worden ingelicht. Andere leden hadden echter vernomen, dat door den commissaris-generaal alle maatregelen zijn genomen om in een goede voeding te voorzien.

Eenige leden hadden vernomen, dat een grenadier, die, afgekeurd na zes jaren dienst, in uniform op straat stond zonder middel van bestaan en zonder geld om zich burgerkleeding aan te schaffen, op een eenigszins zonderlinge wijze was opgepakt en daarna in de kazerne burgerkleeding had ontvangen, in dezen vorm, dat men hem zijn uniform teruggaf met blauwe knopen. Men vroeg, wat den Minister hiervan bekend is.

§ 14. *Reorganisatie der bereden artillerie.*

Ten aanzien van het denkbeeld bij mobilisatie het aantal in vredestand bestaande batterijen te verdubbelen, werd de bedenking geopperd, dat zulks op het oogenblik der mobilisatie tot groote moeilijkheden zou leiden. Men bracht hierbij in herinnering, dat blijkens de Memorie van Toelichting tot de legerontwerpen van 1899 de toenmalige Minister van Oorlog het verkeer oordeelde reservetroepen op te nemen, welke eerst bij mobilisatie zouden worden gevormd en aangevoerd door kader, dat in tijd van vrede bij andere onderdeelen zou dienen of in een anderen werkkring zou zijn geplaatst. Van zulke afdeelingen werd gevreesd, dat zij samenhang zouden missen, terwijl het stelsel ook zoude medebrengen, dat in vredestand een talrijk kader moet worden onderhouden, waarvoor niet altijd een voldoende werkkring aanwezig is. Bij de uitvoering der Militiewet 1901 is dat standpunt echter verlaten. Vastgesteld is, dat van 48 bataljons in vredestand er bij mobilisatie 72 zouden worden geformeerd. Maar de Minister van RAPPARD achtte zich dan ook geroepen in 1907 een wetsontwerp in te dienen, beoogende de uitbreiding van het aantal hoofdofficieren bij de infanterie met 24 en van het aantal hoofdofficieren der artillerie met 10, om in vredestand reeds te beschikken over de commandanten der VIden en der depotbataljons en over de noodige groepscommandanten. Door den Minister SABRON is dit wetsontwerp ingetrokken. Zal, zoo vroeg men, het stelsel van reserve-formatiën bij de bereden artillerie, dat thans in verband met de drestukken-batterijen wordt voorgesteld, niet leiden tot de noodzakelijkheid het officierskader in vredestand

belangrijk uit te breiden? Ook daarmee zullen echter de bezwaren bij de mobilisatie der reservebatterijen niet uit den weg worden geruimd. Vooral een Kabinet dat een belangrijk bedrag per jaar eischt voor de door velen ontkende noodzakelijkheid om handlangers beschikbaar te hebben bij de mobilisatie, mag niet blind zijn voor de groote verwarring, die met de vorming der bedoelde batterijen op het oogenblik der mobilisatie gepaard zal gaan.

Sommige leden, instemmende met het denkbeeld het aantal afdelingen van het regiment op drie te brengen, meenden, dat zulks niet reeds in vreedestijd behoefde te geschieden. Huns inziens zijn de bezwaren, om tot de vorming der derde afdeling eerst bij de mobilisatie over te gaan, niet te groot te achten. Daarbij komt, dat de eenheid in vreedestijd, nl. een afdeling van 2 batterijen van 3 stukken, al te zeer zal afwijken van de oorlogseenheid, een afdeling van 4 batterijen van 3 stukken. En de kosten van de nieuwe staven, met alles wat daarbij komt, zullen ongetwijfeld zeer aanzienlijk zijn. Gegeven de vele behoeften, die bij de artillerie op bevrediging wachten, achten deze leden deze uitgaaf niet verantwoord.

§ 15. *Administratie.*

Voor zoover een bespreking plaats vond over 's Ministers voornemen tot reorganisatie van de militaire administratie, werd vrij algemeen instemming betuigd met het plan tot opheffing van de hoofdadministratiën en van de raden van administratie van de korpsen en korps-gedeelten. Echter werd ten zeerste in twijfel getrokken, dat daarmee uitbreiding van het personeel der kwartiermeesters gepaard moet gaan. In het bijzonder werd bezwaar gemaakt tegen de aanstelling van den kapitein-kwartiermeester voor speciale diensten, wiens bestemming het zal zijn kwartiermeesters, in commissiën werkzaam, te vervangen. Men oordeelde dat een noodelooze opdrijving van uitgaven.

Gevraagd werd om nadere toelichting van de verhooging der uitgaven, ad f 12 562,50, welke de reorganisatie zal medebrengen, alsmede van de anderzijds te verwachten besparing van minstens f 10 000. Is het niet te vreezen, dat spoedig de noodzakelijkheid zich zal doen gevoelen aan elken bataljons-commandant een schrijver toe te voegen?

Sommige leden meenden, dat op de administratiekosten zou kunnen worden bespaard, indien het stelsel van administratie per tactische eenheid werd ingevoerd. Zij zouden daaromtrent gaarne 's Ministers meening leeren kennen.

§ 16. *Landweer.*

Verscheidene leden waren verbaasd, dat de Minister, na te vorigen jare bij Memorie van Antwoord zijn voorstellen betreffende de encadreering der landweer uit de begrooting te hebben gelicht, eerst bij de nieuwe begrooting op deze zaak terugkomt. De verklaring daarvan in de Memorie van Toelichting gegeven kwam hun weinig afdoende voor. De nieuwe voorstellen bevatten, vergeleken bij die van verleden jaar, niet zooveel nieuws, dat met een beroep daarop kan worden verklaard, waarom de voorstellen betreffende deze gewichtige aangelegenheid niet eerder zijn ingediend,

Dezelfde reden, die te vorigen jare leidde tot het verzoek deze zaak van de begrooting af te voeren en daarvoor een suppletoire aanvraag in te dienen, noopte bovenbedoelde leden ook thans weer daarop aan te dringen. Zij waren van oordeel, dat een behandeling te gelijk met de begrooting onvoldoende gelegenheid biedt om de beraadslagingen over dit onderwerp tot haar recht te doen komen. Overigens verklaarden deze leden, dat hunne in het Voorloopig Verslag, betreffende de begrooting voor 1910, opgenomen bezwaren tegen 's Ministers voorstellen in zake de encadreering, na lezing der Nota, aan de Memorie van Toelichting toegevoegd, niet waren weggenomen. Zij betwijfelden, of men met deze reorganisatie op den goeden weg is, en bleven

voorts van meening, dat de voorstellen zoo niet met de letter, dan toch stellig met den geest der Landweeerwet in strijd zijn.

Sommige leden verklaarden inzonderheid bezwaar te hebben tegen de aanstelling van gepensioneerde Indische officieren bij de landweer, vooral indien die mochten worden gerangschikt boven de reeds ter plaatse dienende officieren.

Wat de verdere voorstellen van den Minister betreft, wenschten bedoelde leden zich thans te bepalen tot de opmerking, dat zij noch de vier territoriale commandanten, noch dé nieuwe hoofdofficieren, bestemd om in oorlogstijd de functie van bevelhebber in een militaire afdeeling te vervullen, onontbeerlijk oordeelden.

Andere leden verklaarden, dat de mededeelingen betreffende het incompleet in de encadreering der landweer hen zeer hadden getroffen, vooral waar dit blijkbaar in de eerste plaats de landweerafdeelingen aan de grenzen betreft. Spoedige voorziening in dit euvel kwam hun alleszins noodzakelijk voor. Intusschen wenschte men ook van deze zijde slechts mede te werken aan een oplossing, die de bestaande gebreken inderdaad wegneemt, en waarvan de financieele gevolgen zijn te overzien.

Gevraagd werd; of thans de officieren der landweer allen wonen in de districten waartoe zij behooren, dan wel in dat opzicht reeds vooruit is geloopt op de plannen van den Minister.

Enkele leden vestigden de aandacht op het denkbeeld om tot een oplossing van het vraagstuk der encadreering van de landweer te geraken, door onderofficieren te doen overgaan naar de landweer, waardoor niet alleen de landweer van kader zou worden voorzien, maar bovendien ten plattelande de krachten aanwezig zouden komen voor het voorbereidend militair onderwijs. De leden, hier aan het woord, meenden, dat, door dezen weg te volgen, tevens de oplossing van het kazernevraagstuk verkregen zou worden.

Bij beschikking van den Minister van 1 Augustus is bepaald, dat onderofficieren van het reservepersoneel der landmacht en gewezen onderofficieren in het leger voorloopig niet in aanmerking kunnen worden gebracht voor een benoeming tot officier der reserve, met bestemming voor den dienst bij de landweer. Door sommige leden werd er op gewezen, dat door deze beslissing vele onderofficieren, die bij het aanvragen van hun pensioen rekening hadden gehouden met de waarschijnlijkheid van een benoeming tot landweerluitenant, zijn teleurgesteld.

Door enkele leden werd opgemerkt, dat een der officieren, bij Koninklijk besluit van 5 April 1910 n°. 47—49 benoemd tot reserve-kapitein bij den generalen staf bij de landweer, niet voldoet aan het bepaalde bij art. 30 der wet van 30 Juni 1905, n°. 177. Zoowel letter als bedoeling dier wet maken het onmogelijk niet-reserve-officieren tot reserve-officieren bij den generalen staf te benoemen. Zij drongen daarom aan op intrekking van bedoeld Koninklijk besluit. Meent de Minister, dat behoefte bestaat aan een andere regeling, dan behoort hij voor te stellen de wet te wijzigen.

Gevraagd werd, of de Minister bereid is zijn invloed aan te wenden om te komen tot vrijdom van port voor dienstbrieven, de landweer betreffende.

Eenige leden merkten op, dat blijkens de Memorie van Antwoord betreffende de laatste wijziging der Landweeerwet, de 2200 man, waarvoor Minister SABRON zijn bekende noodwet indiende, bestemd waren uitsluitend voor handlangersdiensten en niet voor dekking der mobilisatie. Ook na de tweeploegenwet is de sterkte van het blijvend gedeelte nog steeds aldus berekend, dat deze 2200 man uit de militie kunnen worden gevonden. Waar wegens de snelle stijging der defensie-uitgaven de grootst mogelijke zuinigheid geboden is, rijst de vraag, of de taak der 2200 handlangers niet aan de landweer zou kunnen worden opgedragen. Na de wijziging der Landweeerwet bestaat daartegen in ieder geval geen wettelijk bezwaar meer. Waarom zouden uit de landweer in de garnizoensplaatsen niet een zeker aantal

manschappen worden aangewezen om in geval van mobilisatie handlangersdiensten in de kazernes te bewijzen? Aangezien de militie eerst den dag na de mobilisatie in de kazerne wordt verwacht (aldus zijn de voorschriften), kan een afdeling der landweer daar 12 à 24 uur vroeger dan de onder de wapenen geroepen lichten aanwezig zijn. Deze mannen zijn bovendien voldoende gedisciplineerd en bekend in de kazerne. Twee dagen later komen de handlangers weer beschikbaar voor andere doeleinden. Gerekend is slechts op 10 man handlangers per compagnie militie. (Voor een stad als den Haag dus bijv. slechts 160 man). Men desorganiseert derhalve door dezen maatregel de landweer niet; er blijven in elk landweerdistrict genoeg mannen over om de detachementen te vormen, die verder bij mobilisatie moeten dienst doen.

Het voorgestelde zou tot aanmerkelijke besparing leiden. De 2200 man der militie zouden eenige maanden vroeger naar huis kunnen worden gezonden.

Gevraagd werd, welke besparing daaruit zou voortvloeien, en, zoo de Minister niet op het denkbeeld meent te kunnen ingaan, duidelijke uiteenzetting zijner argumenten.

§ 17. *Geweren der landweer.*

Van verschillende zijden bracht men klachten ter sprake omtrent den toestand, waarin de geweren der landweer bij de inlevering gebleken zijn te verkeeren. Naar die berichten zouden 61 pct. der geweren en karabijnen uitwendig beroest zijn bevonden en 3 pct. zwaar beroest, terwijl van een zeker aantal zelfs moet worden getuigd, dat zij verwaarloosd waren. De kosten der reparatiën zouden ongeveer f 2000 moeten bedragen.

In herinnering brengende, dat indertijd deze resultaten zijn voorspeld, verzocht men omtrent een en ander inlichtingen te mogen ontvangen en daarbij ook te mogen vernemen, welke maatregelen de Minister zich voorstelt te nemen om voor het vervolg gelijke ervaringen te vermijden. Men vroeg, op welke wijze tot dusver de inspectie over de geweren plaats vindt. Is daarbij steeds een geweermaker tegenwoordig?

Eenige leden vroegen, of de miliciens, die naar de landweer overgaan, dadelijk bij dien overgang in het bezit komen van de geweren en, zoo neen, of daarin niet zou kunnen worden voorzien door het verzetten van het onderzoek.

§ 18. *Genie.*

Wederom werd er over geklaagd, dat de uitvoering van werken onder beheer der genie over het algemeen zeer kostbaar is. De inschrijvingssommen plegen de bedragen der raming of zeer dicht te naderen of zelfs te overtreffen.

Een der oorzaken van dit verschijnsel zochten sommige leden in gebrek aan kennis der praktijk bij sommige genieofficieren. De theoretische bekwaamheid dier officieren wilde men volstrekt niet gering schatten, maar de toepassing dier kennis, en bij de wijze van werken en bij de keuring der bouwstoffen, is van dien aard, dat groote kosten daarvan het onvermijdelijk gevolg zijn. Ook is de weinig practische indeeling der bestekken niet zeer bevordelijk aan een opgewekte deelneming van gegadigden aan de inschrijvingen. Omtrent de Algemeene Voorschriften, vastgesteld door het Departement van Oorlog en toepasselijk op alle werken, onder het beheer der genie uitgevoerd, merkte men op, dat die belangrijk verschillen van de A. V. bij het Departement van Waterstaat geldende. Eenheid in de A. V. voor alle Rijkswerken werd wenschelijk geoordeeld.

Van andere zijde werd tegen een en ander opgemerkt, dat hooge ramingen niet zijn aan te bevelen en verklaarde men niet te begrijpen, welk verband er bestaat tusschen de kostbaarheid der uitvoering en de meerdere en mindere juistheid der ramingen. Herhaaldelijk, in 1902, in 1905 en laatstelijk in de Memorie van Antwoord betreffende de begrooting voor den loopenden dienst,

is trouwens tegen de beschuldiging van kostbaarheid der geniewerken opgekomen. Voorts wenschte men ook met kracht de bewering te weerspreken, dat bij de uitvoering der geniewerken zou blijken van onvoldoende praktische ontwikkeling der officieren. De maatregelen, bij de genie in gebruik om de officieren practisch te ontwikkelen, zijn, naar de meening der hier aan het woord zijnde leden, verre te verkiezen boven die, welke bij den waterstaat worden toegepast.

Sommige leden wezen er op, dat in de bestekken van werken, onder het beheer der genie uitgevoerd, steeds voorkomt een gedetailleerde begrooting van het werk. Het nut daarvan valt niet in te zien; immers gegadigden hebben zulk een handleiding allermint noodig, en dit te minder, aangezien de Minister geenerlei verantwoordelijkheid op zich neemt voor de juistheid van de in die begrooting genoemde cijfers, terwijl door de officieren, met de leiding der werken belast, bij de uitvoering evenmin met die cijfers rekening wordt gehouden. Aan den anderen kant geeft de begrooting dikwijls aanleiding tot het ontstaan van misverstanden en berokkent zij soms schade aan gegadigden, die te goeder trouw met hare cijfers te rade gaan. Men gaf den Minister met aandrang in overweging voortaan die begrootingen niet meer bij de bestekken te voegen. Met een duidelijk bestek en behoorlijk uitgewerkte teekeningen kan worden volstaan.

Van sommige zijden werd opnieuw gepleit voor vervanging van het korps genie-officieren door burgerlijke ingenieurs, althans voor inkrimping van het korps. Zij meenden, dat op die wijze bezuiniging ware te bereiken, een meening, die intusschen vele andere leden een illusie achtten. Afgezien van bezuiniging werd zulk een maatregel verdedigd met de opmerking, dat het bestaan van een groot korps genie-officieren niet zonder invloed kan zijn op de richting, die bij de ontwikkeling van ons defensiewezen wordt ingeslagen. Om werk te hebben voor die officieren, wordt licht te veel aandacht gewijd aan de doode weermiddelen.

Deze laatste meening werd echter door anderen volkomen ongegrond geoordeeld. Zij meenden, dat het feit, dat de doode weermiddelen in de plannen betreffende 's lands defensie op den voorgrond zijn getreden, aan gansch andere oorzaken moet worden toegeschreven.

Gevraagd werd, of de kampoefeningen te Zeist niet kunnen vervallen. Men meende te weten, dat de terreinen om Utrecht ruimschoots gelegenheid bieden voor oefeningen en dat, door daarvan gebruik te maken, belangrijke kamptoelagen zouden kunnen worden bespaard. Gaarne zou men een staat, aangevende de kamptoelagen, ontvangen.

Ook werd door enkele leden de vraag gedaan, of de telegraafafdeeling niet uit burgers kan bestaan. Andere leden vroegen, waarom tot adspirant-vaandrig-telegrafist alleen commiezen der telegraphie benoembaar zijn en de klerken geen rang bij de militaire telegraphie kunnen verkrijgen.

§ 19. *Schietoefeningen aan de kust.*

De schietoefeningen te den Helder hebben, naar aan sommige leden was ter oore gekomen, uit een oogpunt van visscherijbelang al te dikwijls plaats. Reeds in de maand Maart, wanneer de visscherij het levendigst is, wordt met die oefeningen een begin gemaakt. Zou het niet mogelijk zijn, zoo vroeg men, dat zij eerst in de maand Juni een aanvang nemen? Ook wees men er op, dat de plaats waar de schijf zich bevindt, niet duidelijk is aangegeven en des nachts onverlicht blijft. Ten gevolge van een en ander lijdt de visscherij soms schade.

Voorts werd er over geklaagd, dat aan het strand te Scheveningen een groot deel des jaars schietoefeningen plaats hebben, waardoor de duinen onveilig zijn. Van een zich vrij bewegen langs het strand kan geen sprake zijn. Is het niet mogelijk die oefeningen elders, bijv. op de heide, te houden?

§ 20. *Schieten enz. op Zondag.*

In de publicatie, waarbij, ingevolge lastgeving van den Minister, kosteloze gelegenheid is gegeven tot het houden van schietoefeningen tot verhooging van 's lands weerkracht, had het de aandacht van sommige leden getrokken, dat die schietoefeningen gehouden kunnen worden op Zon- en algemeen erkende Christelijke feestdagen. Wel is waar is aan die bepaling toegevoegd, dat de deelneming zoowel wat de schutters als de onderwijzers betreft, dan geheel vrijwillig moet geschieden, maar ook met die toevoeging konden bedoelde leden zulk een regeling niet goedkeuren. Daarbij vestigden zij er de aandacht op, dat, blijkens de publicatie, in den vervolge bij het uitreiken van een bewijs van militaire bekwaamheid in het bijzonder op het schieten zal worden gelet, zoodat jongelieden, die aan de daarvoor gestelde eischen niet voldoen en die in hunne gemeente aan voormelde schietoefeningen hadden kunnen deelnemen, van het eventueel verkrijgen van de bedoelde bewijzen zullen worden uitgesloten. Van de bovenbedoelde vrijwilligheid der deelneming blijft in verband met deze laatste bepaling weinig over. Immers, hebben in een gemeente schietoefeningen op Zondag plaats, dan zullen degenen, die tegen oefeningen op dien dag overwegend bezwaar hebben, door te weigeren zich de mogelijkheid benemen een getuigschrift te krijgen.

Andere leden merkten op, dat van een verbod om op Zondag schietoefeningen te houden, geen sprake mag zijn. De meeste deelnemers kunnen nu eenmaal op een werkdag niet aan die oefeningen deelnemen. Elders legt men zich hierbij dan ook neer.

Enkele leden verklaarden zich onaangenaam getroffen door berichten in de dagbladen dat de commandant van het veldleger benevens andere hoofd-officieren in die hoedanigheid bij een paardensportfeest op Zondag aanwezig waren. Zij meenden, dat de Regeering er althans voor heeft te waken, dat bij zulke feesten de militaire autoriteiten niet als zoodanig verschijnen.

§ 21. *Kerkbezoek van militairen.*

Naar aanleiding van hetgeen de Minister heeft verklaard op blad. 6 der Memorie van Antwoord betreffende de begroting voor 1910, werd gevraagd, welke maatregelen nog door den Minister zijn genomen ter bevordering van het ter kerk gaan van militairen.

§ 22. *Drankgebruik in het leger.*

Eenige leden vroegen, of de Minister mededeelingen kan doen over proefnemingen in vreemde legers genomen aangaande den invloed van alcoholgebruik op de gevechtswaarde der soldaten en de trefkansen bij het schieten. Zij meenden te weten, dat in Zweden en Noorwegen zulke proeven hebben plaats gehad. Gaarne zou men vernemen, hoe de Minister denkt over het denkbeeld zoodanige proeven ook hier te houden.

Voorts wenschten dezelfde leden, dat de militairen van de zijde hunner meerderen zouden worden gewezen op de schadelijke gevolgen van alcoholgebruik.

§ 23. *Capitulantenstelsel.*

Gaarne zou men worden ingelicht, in welk stadium thans de zaak van het capitulantenstelsel verkeert. Kan spoedige invoering daarvan worden verwacht? Tegenover de leden, die daarnaar met verlangen uitzagen, stonden intusschen anderen, welke op de meermalen uiteengezette gronden verklaarden in geen deele in te stemmen met dat stelsel.

§ 24. *Inkwartieringswet.*

Eenige leden stelden de vraag, of spoedig een voorstel tot wijziging der Inkwartieringswet is te verwachten.

§ 25. *Raad van Defensie.*

Sommige leden meenden, dat het wenschelijk was het Koninklijk besluit van 13 Maart 1908 tot instelling van den Raad van Defensie te vervangen door een wet van die strekking.

Naar aanleiding hiervan werd door anderen opgemerkt, dat het nut van dit college nog niet is gebleken en dat het aanbeveling schijnt te verdienen het weer op te heffen. Aan zijn adviezen is tot dusverre door de Regeering weinig waarde gehecht.

§ 26. *Geschut.*

Uit hetgeen voorkomt op bladz. 116 e.v. van het jongste Oranjeboek blijkt, dat door het Departement van Buitenlandsche Zaken een correspondentie is gevoerd met onzen consul-generaal te Athene over SCHNEIDER-geschut. Men vroeg, of die correspondentie aan het Departement van Oorlog is medegeedeeld en of er bezwaar bestaat haar aan de Kamer voor te leggen.

§ 27. *Cantines.*

De artikelen, verkrijgbaar in de cantines, behooren, naar sommige leden betoogden, aldaar tegen den kostenden prijs te worden verstrekt. Het maken van winst scheen hun niet toelaatbaar toe. Ook wenschten zij, dat de kosten van uitoefening van het bedrijf door het Rijk betaald werden.

Enkele leden zouden wenschen, dat de cantines werden verpacht. Men wees er echter op, dat in dat geval het maken van winst zeker niet zou kunnen uitblijven. Over lange diensttijden van het personeel in de cantines werd geklaagd, in het bijzonder voor het personeel in de cantine te Ede.

§ 28. *Toelating Koninklijke Militaire Academie.*

Bij de jongste wijziging der wet op het militair onderwijs is in art. 26 bepaald, dat de grensleeftijd van 21 jaar, voor hen, die zich de eerste maal na het in werking treden dier wijzigingswet voor toelating tot de Koninklijke Militaire Academie zouden aanmelden, tot 22 jaar wordt verhoogd.

Sommige leden klaagden er over, dat bedoelde wet nog steeds niet is afgekondigd, zoodat in 1910 niemand van die gunstige bepaling heeft kunnen profiteeren. Zij vroegen inlichtingen en meenden, dat er nog naar een middel moest worden gezocht om het daardoor geleden nadeel ongedaan te maken.

§ 29. *Vereenvoudiging van voorschriften.*

De aandacht werd gevestigd op den arbeid eener commissie uit de Nederlandsche Vereeniging voor Gemeentebelangen betreffende vereenvoudigingen in de voorschriften aangaande militie en landweer. Heeft de Minister van dien arbeid kennis genomen en bestaat het voornemen aan de voorstellen der commissie tot wijziging van verschillende wetten en Koninklijke besluiten gevolg te geven?

§ 30. *Militieplicht van Nederlanders in het buitenland.*

Gewezen werd op de groote bezwaren, die het voor dienstplichtingen, in overzeesche landen wonende, medebrengt den dienstplicht hier te lande te vervullen. De kosten van de reis beletten hun dikwijls voor dat doel over te komen. Men zou gaarne zien, dat in de nieuwe Militiewet ten aanzien van jongelieden, welke in die omstandigheden verkeerden, milde bepalingen worden opgenomen.

§ 31. *Vervanging van militairen, die zijn afgekeurd.*

Eenige leden wenschten, voor opneming in de nieuwe Militiewet, bij den Minister aan te bevelen het denkbeeld, dat ten grondslag lag aan het amendement-TER LAAN, bij gelegenheid van de jongste wijziging der Militiewet

ingediend, op art. 58, maar in de vergadering van 23 October 1908 verworpen. Zij vertrouwden, dat de Minister bij overweging der zaak van de billijkheid en uitvoerbaarheid van dat denkbeeld overtuigd zoude worden.

§ 32. *Militieplicht en gemeentelijke dienst.*

Er zijn gemeentebesturen, die voor het bekleeden van gemeentebetrekingen in beginsel uitsluiten jongelieden, welke nog militairen dienst hebben te vervullen. O.a. behoort daartoe Amsterdam. De vraag werd gesteld, of de Minister zijn invloed niet kan aanwenden om te bewerken, dat aan dergelijke praktijken, die indirect voor velen de dienstvervulling in het leger bezwarender maken dan zij van nature reeds is, een einde komt.

§ 33. *Pensioenen.*

Enkele leden herhaalden de reeds dikwijls geuite klacht, dat de pensioenen der militairen in ongunstiger verhouding staan tot de bedragen der traktementen dan bij de burgerlijke ambtenaren het geval is. Zij betoogden de wenschelijkheid hierin wijziging te brengen. De goede verhouding is verbroken, doordat de soldijverhooging niet met pensioenverhooging is gepaard gegaan.

Het denkbeeld werd geopperd van een wijziging der Pensioenwet in dien zin, dat pensioen zou worden verleend aan die militairen, die voor den dienst worden afgekeurd wegens gebreken niet door, maar wel in den dienst verkregen, zoo dikwijls als blijkt, dat het gebreken betreft, welke bij het in dienst treden latent bestonden en tijdens den dienst te voorschijn zijn getreden. Men verzocht hieromtrent 's Ministers oordeel te mogen kennen.

Eenige leden zouden gaarne 's Ministers meening vernemen omtrent de vraag, of het geen aanbeveling zou verdienen, de gelden van het Weduwen- en weezenfonds voor de landmacht niet uitsluitend te beleggen in inschrijvingen op het Grootboek, maar in verschillende soorten solide schuldbrieven.

Door sommige leden werd gevraagd, hoe het staat met de zaak der weduwen- en weezenpensioenen voor de geëmployeerden bij de verschillende inrichtingen. De toezegging, te vorigen jare in de Troonrede gedaan, wacht nog steeds op vervulling.

ARTIKELN.

Iste Afdeeling.

Kosten van het Departement.

Vast personeel.

ART. 2. Ter vergemakkelijking van het overzicht van de bezetting van het Departement werd gevraagd of de Minister bereid is voortaan in den uitget werkten staat het personeel te vermelden in een staat, zooals steeds voorkomt in de stukken betreffende hoofdstuk VII^B der Staatsbegrooting.

Het meer aangevraagde geld, bestemd om eenige jongelieden die als tijdelijk schrijver werkzaam zijn, tot schrijver op jaarloon te benoemen gaf aanleiding tot de vraag, of dit voornemen steunt op een aan de betrokkenen gedane toezegging. Zoo neen, dan zouden enkele leden, met het oog op den toestand der financiën, wenschten, dat de maatregel voorloopig wordt uitgesteld.

Staan, zoo werd gevraagd, voor volgende jaren voorstellen van gelijke strekking te wachten?

Voorts wenschten enkele leden een nadere specificatie van de in de toelichting genoemde som van f 1850.

Tijdelijk personeel.

ART. 4. Gevraagd werd, hoe groot het aantal tijdelijke schrijvers is, aan het Departement verbonden.

Het had verscheidene leden verbaasd, dat ondanks de aanzienlijke

besparing van daggelden voor schrijvers, welke het gevolg is van het niet opkomen van de landweer in 1911, op dit onderdeel in het geheel niet meer dan f1130 minder wordt noodig geacht, een bedrag, dat alleen reeds als gevolg van de vervanging van tijdelijke schrijvers door schrijvers op jaarloon was te verwachten. Zij achtten de daarvan gegeven verklaring weinig bevredigend. Naar aanleiding van de toelichting werd voorts gevraagd, met welke bedragen in de laatste drie jaren de raming is overschreden.

IIde Afdeeling.

Personeel der staven van het leger.

Commando van het veldleger.

ART. 8 bis. Voor het loopende jaar is, blijkens de Memorie van Toelichting tot de begrooting, op dit artikel meer (dan voor 1909) geraamd: o.a. voor schadeloostelling voor het aanschaffen van dienstpaarden f1500. Men begreep niet, waarom deze post thans niet in de toelichting voorkomt onder »minder».

Naar aanleiding van den post onder »meer»: voor toelage wegens het houden van een dienstpaard voor een officier der cavalerie f200, werd gevraagd, of bedoelde officier niet reeds in het genot is van zulk eene toelage.

Generale staf.

ART. 9. Tegen het instituut der reserve-officieren van den generalen staf werden dezelfde bedenkingen als te vorige jaren aangevoerd.

Voorts verzocht men nadere toelichting van den post onder »meer»: voor traktementen en toelagen voor reserve-officieren f3355.55. Deze grootere behoefte schijnt vreemd, als men er op let, dat op de begrooting voor 1910 sprake is van 2 hoofd-officieren en 5 kapiteins en thans van 4 hoofd-officieren en 3 kapiteins. Bovendien verdient het de aandacht, dat in de Memorie van Toelichting betreffende de begrooting van 1910 te zelfder zake voorkwam f4300. Beide bedragen te zamen geteld, geven 7655.55. Echter komt in den uitgewerkten staat voor 1911 voor traktementen en toelagen voor reserve-officieren niet meer voor dan f933.33 + f808.88 + f1500 + f1600 + f600 = f5442.21. Men zou gaarne vernemen, hoe dit verklaard moet worden.

Tegen de toelagen voor reserve-hoofdofficier en reserve-kapiteins wegens het houden van dienstpaarden hadden verscheidene leden overwegend bezwaar. Zij beschouwden dat als een maatregel, alleen strekkende ten genoegen van de betrokkenen.

Gevraagd werd, of deze reserve-officieren ook schadeloosstelling ontvangen of ontvangen hebben voor de aanschaffing van dienstpaarden.

Provinciale staf.

Art. 10. Er werd op aangedrongen, dat de functiën van provinciaal adjndant zouden worden opgedragen aan landweerdistrictscommandanten.

Plaatselijke staf.

ART. 11. Inlichting werd verzocht omtrent de som van f300, voor toelagen wegens het houden van dienstpaarden meer geraamd.

IIIde Afdeeling.

Personeel der militaire administratie.

Intendance.

ART. 13. Inlichting werd verzocht omtrent de som van f2200, voor een kapitein geraamd.

Kwartiermeesters.

ART. 14. De sommen onder »meer» geraamd voor een majoor en twee

kapiteins staan in direct verband met 's ministers plannen betreffende de militaire administratie. De leden, welke die plannen uit de begrooting wenschten te lichten om de redenen, hierboven medegedeeld, verzochten dus de afvoering van beide posten. Voorts bleek reeds, dat tegen de uitbreiding van het personeel bij verscheidene leden bezwaar bestond.

Het wekte bevreemding dat, terwijl in deze begrooting rekening is gehouden met het nieuwe stelsel van officiersbezoldiging, des ondanks op dat artikel meer dan voor 1910 is uitgetrokken voor verhooging van traktement wegens dienstjaren.

IV de Afdeeling.

Personeel der verschillende wapens en der landweer.

Infanterie.

Art 16. Met het voornemen de kapitein-compagniescommandanten, die langer dan zes maanden in een andere dienstbetrekking worden werkzaam gesteld, gedurende den tijd hunner detachering boven de sterkte te voeren verklaarden vele leden zich niet te kunnen vereenigen. Zij waren van oordeel, dat in zulke gevallen de kapiteins voor speciale diensten de detacheerden behoorden te vervangen. Gaarne zouden zij vernemen, welke kapiteins en welke detacheringen de minister op het oog heeft en wat de totaal-kosten van dezen maatregel zouden zijn.

Andere leden erkenden, dat de maatregel ten goede zou komen aan de aanvoering der compagnieën, maar achtten het ook een groot bezwaar, dat op die wijze wel eens verscheidene kapiteins gedurende meerdere jaren overcompleet zouden kunnen zijn.

Gevraagd werd, of er geen aanleiding bestaat om het traktement van de twee comandanten der op te richten mitrailleur-afdeelingen voor een half jaar uit te trekken, gelijk ook geschiedt voor de manschappen dier afdeelingen.

Enkele leden zouden den post onder »meer»: voor tegemoetkoming voor eerste aanschaffing van uniform, gaarne zien toegelicht.

Voorts werd gevraagd naar het vermoedelijk aantal in 1911 aan te stellen officieren.

Cavalerie.

ART. 17. Ten aanzien van het onder »meer» uitgetrokken bedrag ad f 13.700 voor verhooging van traktement wegens dienstjaren werd een vraag van gelijke strekking gedaan als ad art. 14.

Tegen het boven de sterkte voeren van den ritmeester, die de lessen aan de Hoogere Krijgsschool volgt, hadden verscheidene leden bezwaar.

Artillerie.

ART. 18. Eenige leden betoogden, dat de voorgenomen maatregelen om eenige verbetering te brengen in den tragen gang der promotie, behooren te worden beoordeeld in verband met de nieuwe traktementsregeling voor de officieren, gelijk omgekeerd, zooals hierboven reeds werd opgemerkt, het oordeel over die nieuwe regeling voor een goed deel wordt beheerscht door den invloed, dien zij op de promotie-verhoudingen zal hebben. Aangezien deze leden het denkbeeld voorstonden de nieuwe traktementsregeling bij afzonderlijk wetsontwerp te behandelen, wenschten zij, dat ook de gelden, aangevraagd voor promotie-verbetering, voorloopig van de begrooting zouden worden afgevoerd.

Ten opzichte van de reorganisatie der veldartillerie en de uitbreiding van het aantal hoofdofficieren, daarmede verband houdende, stonden zij op hetzelfde standpunt.

Eenige leden betreurden het, dat de kapitein der artillerie bij het Departement van Oorlog aldaar blijft werkzaam gesteld nadat hij tot majoor zal

zijn bevorderd. Zij vreesden, dat daarvan in de toekomst het gevolg zal zijn, dat voor den door dien officier vervulden werkkring aan het Departement een referendaris onontbeerlijk blijkt.

Genie.

ART. 19. De reden op grond waarvan in de Memorie van Toelichting de wenschelijkheid wordt betoogd van uitbreiding der organisatie van het wapen der genie met een kolonel, kwam aan verscheiden leden weinig klemmend voor.

Landweer.

ART. 20. Gevraagd werd, welk gedeelte van het uitgetrokken bedrag geacht moet worden de proef met het in de Nota uiteengezette stelsel te betreffen.

Soldijen.

ART. 22—25. Enkele leden stelde de vraag, of, voor zoover thans is na te gaan het bedrag ad \pm f 50 000, dat voor 1910, blijkens de Memorie van Toelichting tot de begrooting, meer noodig werd geoordeeld voor soldijen voor vrijwilligers, geheel noodig is geweest.

Gevraagd werd, of het bedrag ad f 9 898,80, meer aangevraagd voor de mitrailleurafdelingen, geraamd is in de onderstelling, dat die afdelingen bij den aanvang van het jaar zijn of worden opgericht.

Ten aanzien van hetgeen in de Memorie van Toelichting onder »meer« wordt medegedeeld onder 30., werd door eenige leden opgemerkt, dat zij het niet konden goedkeuren, dat onderofficieren boven de organieke sterkte worden aangesteld.

De uitgetrokken som voor sergeanten 1ste klasse afstandmeters (onder »meer«, 40.) achtten sommige leden niet gewettigd. Naar hunne meening verdient het geen aanbeveling weer een nieuwen rang te scheppen. Elke sergeant 1ste klasse behoort huns inziens de in oorlogstijd vereischte bekwaamheid in afstandmeten te bezitten, gelijk ook alle officieren daarvan op de hoogte dienen te zijn.

Bij vergelijking blijkt, dat voor 1909 een grooter aantal mandagen werd geraamd dan voor 1911. In verband daarmee werd het niet duidelijk, hoe voor herhalingsoefeningen in 1911 zooveel meer aan soldijen noodig wordt geacht. Blijkens hetgeen voorkomt onder »meer« 5°. is het daarvoor benoodigde bedrag f 40 024,93 hooger dan dat voor 1910, hetwelk f 7794,80 minder was dan dat voor 1909. Men zou gaarne nadere specificatie ontvangen.

De toelichtingen tot de meer benoodigde bedragen, onder 7°. en 8°. voorkomende, verklaarden verscheidene leden niet te begrijpen. Overigens kwamen de posten hierboven reeds ter sprake. Zij vroegen nadere inlichtingen en specificatie over de verschillende wapens.

Voor wat betreft de punten onder 9°., 12°., 13°. en 14°. behandeld, verwezen zij naar hetgeen bij de algemeene beschouwing werd opgemerkt. Ook deze bedragen wenschten enkele leden over de verschillende wapens gespecificeerd te zien.

Enkele leden verklaarden zich teleurgesteld, dat de Minister de in de vergadering van 19 October 1909 gegeven toezegging betreffende de soldijen der adjudant-onderofficiers-pikeurs sedert heeft ingetrokken. Zij konden niet nalaten deze zaak nogmaals in zijn aandacht aan te bevelen.

Militaire School te Amersfoort.

Enkele leden vroegen, of een gespecificeerde opgaaf der kosten van de militaire school te Amersfoort kan worden overgelegd.

V de Afdeeling,

Voeding van onderofficieren en soldaten.

Aanschaffing van graan, enz.

ART. 26. Inlichtingen werden gevraagd omtrent het hooger bedrag ad f 31 046,60. uitgetrokken wegens grootere sterkte en vermindering van den aftrek wegens aan het compleet ontbrekende. Te zelfder zake is op de artt. 27, 28 en 29 respectievelijk meer geraamd f.6904,95, f 113 201,50 en f 35 715,25. Men zou die bedragen gaarne gesplitst zien, zóó dat blijkt, hoeveel op rekening komt van de grootere sterkte en hoeveel op rekening van de vermindering van den aftrek. Vooral in verband met het niet opkomen van de landweer dit jaar, trokken deze cijfers de aandacht. Kan worden opgegeven, hoeveel onder de genoemde artikelen op de begrooting voor 1910 voor de landweeroefeningen uitgetrokken was uitgetrokken?

Omtrent de redenen, die er toe hebben geleid den aftrek wegens aan het compleet ontbrekenden van 16 op 12 ten honderd terug te brengen, wenschten sommige leden nader te worden ingelicht. Zij brachten in herinnering, dat bij de begrooting voor 1909 het percentage van 20 op 16 is gebracht. Op welke uitkomsten over 1909 wordt in de toelichting, bedoeld?

Aanschaffing van vee, enz.

ART. 28. Voor levensmiddelen ten behoeve van het personeel van den Hoofdcursus wordt f 182,50 meer noodig geacht. Enkele leden zouden dat gaarne nader zien toegelicht in verband met de vermindering van het aantal leerlingen aan die inrichting.

Gevraagd werd, waarom dit artikel geen wijziging ondergaan heeft ten gevolge van de wijziging in de bezoldiging der onderofficieren en minderen.

VI de Afdeeling.

Kleeding en uitrusting voor onderofficieren en minderen.

Personeel der kleedermakerijen.

ART. 31. Verbetering van de positie der kleermakers (en bakkers) schijnt in de eerste plaats te moeten wachten op het resultaat van de commissie in 1901 ingesteld tot het onderzoeken van de voorwaarden, waaronder aan de Rijksinstellingen gewerkt wordt. Men vroeg, hoever de arbeid dier commissie is gevorderd. Eenige leden meenden, dat in afwachting van het rapport der commissie, een positieverbetering voor genoemde categorieën van werklieden niet achterwege mocht blijven.

Enkele leden hadden vernomen, dat de Minister bepaald heeft, dat bij elke compagnie een milicien of vrijwilliger, het vak van kleermaker verstaande, aangewezen kan worden om herstelling aan de kleeding te verrichten. De aangewezen ontvangt dan een toelage per dag. Bedoelde leden merkten op dat, terwijl enerzijds door dezen maatregel weer een zeker aantal militairen aan den dienst wordt onttrokken, die maatregel aan den anderen kant het werk voor de burgerkleermakers schaarscher maakt, aangezien tot dusverre dezen met het herstellingswerk werden belast.

Van andere zijde werd gevraagd, of de toelage waarvan hier sprake is, uit dit artikel wordt bestreden en, zoo ja, tot welk bedrag.

Aanschaffing van kleeding.

ART. 32. Voor vele leden was de toelichting tot het verschil met het voor 1910 geraamde bedrag, allerninst duidelijk.

Reinigen en herstellen der lijfgoederen.

ART. 34. Gevraagd werd nadere specificatie van het in de Memorie van

Toelichting genoemde bedrag ad f 3000. Ook wenschte men te vernemen waarop de woorden »de uitbreiding van het leger» betrekking hebben.

Voorts hadden enkele leden verwacht, dat ook dit artikel invloed zou ondervinden van de voorgestelde wijziging in het stelsel van bezoldiging der onderofficieren enz.

Toelagen voor uitrusting.

ART. 35. Enkele leden stelden de vraag, op welk aantal vaandrigen en kornetten voor 1911 wordt gerekend.

Herstelling en onderhoud van het ledergoed.

ART. 37. Ook hier werd gevraagd op welke uitbreiding van het leger in de Memorie van Toelichting wordt bedoeld.

VIIde Afdeeling.

Huisvesting, stalling, nachtligging en reiniging.

Huisvesting bij ingezetenen.

ART. 40. Opmerkende, dat voor 1910 f 5000 meer werd aangevraagd met het oog op de landweeroefeningen, meenden eenige leden, dat thans een aftrek niet van f 3000, maar van f 5000 kon worden toegepast.

Aanschaffing van werkkleeding, enz.

ART. 44ter. Verscheidene leden oordeelden deze nieuwe uitgaaf onnoodig. Zij meenden, dat, gaat men dezen weg op, de uitgaven daarvan geregeld zullen stijgen.

Aanschaffing van slaapfournituren.

ART. 45. Voor 1910 werd met het oog op de opkomst van de landweer meer aangevraagd voor reiniging van dekens en aanschaffing van ligstroo f 10 200. Enkele leden spraken hunne bevreemding uit, dat thans dat bedrag niet onder „minder” voorkomt.

Nadere inlichting werd gevraagd aangaande het meer geraamde ad f 2900, voor vergoeding wegens gemis van slaapfournituren.

Reinigen van het lichaam.

ART. 46. Aangezien de raming van dit artikel steunt op de in de laatste jaren uitgegeven bedragen, werd gevraagd of het, in verband met het niet opkomen der landweer, niet waarschijnlijk is, dat de behoefte geringer zal blijken.

VIIIste Afdeeling.

Aanschaffing, voeding en verzorging van paarden.

Enkele leden waren van oordeel, dat de hoofdofficieren der vesting-artillerie en der genie niet bereiden behoeften te zijn en dat voor de officieren van den generalen staf één dienstpaard voldoende is te achten. Zij oordeelden bezuiniging op dit onderdeel zeer wel mogelijk, vooral nu bij de manoeuvres automobielen worden gebruikt en rijwielen meer algemeen worden in het leger.

Reis- en verblijfkosten, enz.

ART. 48. Gevraagd werd, of de post: verdere kosten ad f 19 540, eenigszins nader kan worden gespecificeerd.

Bewaring van tuigen, enz.

ART. 49c. Enkele leden meenden, dat er geen reden is, dezen post voor memorie te handhaven.

Fourage.

ART. 50. Inlichting werd gevraagd, hoe het te verklaren is, dat, terwijl voor 1911 de aanstelling van meer kornetten bij het reservekader wordt verwacht, voor fourage voor het reservekader f 462,02 minder wordt geraamd.

Voorts werd toelichting verzocht tot de verschillen in rationprijs, die onder „minder” voorkomen en die men in den uitgewerkten staat niet terug kon vinden.

Bij de Memorie van Antwoord zou men gaarne, zoo mogelijk, opgave van den aanbestedingsprijs ontvangen. Kan die dan nog niet worden gegeven, dan zou men althans gaarne vernemen, of sedert de samenstelling der begrooting de vooruitzichten omtrent den prijs zich hebben gewijzigd.

Sommige leden betoogden, dat de wijze, waarop de levering der fourage pleegt te worden verlangd, nl. afgewogen in bepaalde gewichten, den door het Rijk te bepalen prijs belangrijk verhoogt. Zij meenden, dat het verdeelen in bepaalde hoeveelheden goedkooper kan geschieden in het leger.

IXde Afdeeling.

Studiën, onderwijs en oefeningen.

Lessen aan de hoogeschoolen.

ART. 52. Nadere inlichtingen werden gevraagd nopens de besteding van het meer aangevraagde bedrag, ad f 400.

Cursussen. Onderwijs in verschillende vakken.

ART. 54. Gevraagd werd, voor welke onderwijsdoeleinden f 3325 meer noodig is en voor welk onderwijs op de cursussen bij het wapen der infanterie f 550 kan worden bespaard. Voorts zouden enkele leden gaarne den post van f 47 950 zien gespecificeerd.

Van sommige zijden werd aangedrongen op krachtige bevordering van de zwemkunst in het leger, een onderwerp, dat uitvoeriger is besproken bij de behandeling van hoofdstuk VI der Staatsbegrooting. Is de Minister bereid in die richting stappen te doen?

Wijzende op de meerdere aandacht, die in den laatsten tijd wordt geschonken aan het onderwijs in de eerste hulp bij ongevallen, waarbij de Regeering steunend en leidend optreedt, vroeg men of de Minister bereid is te bevorderen, dat ook in het leger zoodanig onderwijs wordt verstrekt.

Practische oefeningen.

ART. 55. In verband met de gestadige uitbreiding van de uitgaven voor paarden bij de oefeningen zouden eenige leden gaarne vernemen, welk bedrag daarvoor in totaal wordt geraamd.

Gevraagd werd, of op de begrooting ook gelden voorkomen voor het huren van automobielen? Zoo ja, tot welk bedrag?

Inlichtingen werd gevraagd omtrent den cursus in de behandeling van de automobiel, waarvan in de Memorie van Toelichting sprake is. Bij sommige leden bestond bezwaar tegen het bestemmen van gelden voor dit doel.

Kan, zoo vroegen enkele leden, nader worden opgegeven, voor welk onderdeel voor 1910 te weinig is geraamd?

Door verscheidene leden werd gewezen op het groote belang om de middelen, waarover de automobielclubs beschikken, op eenige wijze aan het leger te verbinden, zoodat daarvan in oorlogstijd gebruik zou kunnen worden gemaakt. Men vroeg, of de Minister bereid is te overwegen, langs welken weg daartoe ware te komen en met het bestuur der clubs in overleg te treden. In andere landen bestaat een band tusschen het legerbestuur en de organisatie van automobielbezitters; naar men meende te weten ook in Indië.

De aandacht werd er op gevestigd, dat het Duitsche legerbestuur, na proefnemingen gedurende 3 jaren met een Straszengüterzug, systeem MÜLLER, besloten heeft een dergelijken trein, bestemd voor dagelijksche benooidigheden voor een divisie, aan te schaffen. Gevraagd werd, of de Minister hiermede bekend is en wat zijn denkbeelden zijn omtrent een dergelijken maatregel ten behoeve van het Nederlandsche leger.

Rijwielen.

ART. 56. Met bevreemding hadden sommige leden gezien, dat er nog rijwielen voor de rijwielcompagnieën of korpsen ontbreken. Zij zouden gaarne vernemen, hoe groot het aantal is. Voorts werd gevraagd naar de onderhoudskosten der rijwielen.

Opmerkende, dat voor 1910 f 5805 is uitgetrokken voor aanschaffing van rijwielen voor de rijwielcompagnieën en f 4103 voor het aanbrengen van remmen, meenden sommige leden, dat het gunstige verschil met de raming voor 1910 onverklaarbaar klein is. Zij hadden verwacht, dat het minstens f 9908 zou bedragen.

Er werd door enkele leden op aangedrongen maatregelen te nemen, die verzekeren, dat men steeds over het benooidigde aantal rijwielen beschikt, hetzij door contracten met de leveranciers hetzij door het aanschaffen van reservematerieel.

Motorrijwielen enz.

ART. 56bis. Gevraagd werd, of te verwachten is, dat deze post de eerstvolgende jaren nog uitbreiding zal ondergaan. Op zuinigheid werd aangedrongen bij dit nieuwe onderdeel van legermaterieel.

Kampeeren en manoeuvres.

ART. 57. Vele leden verklaarden zich teleurgesteld over het zeer hooge bedrag, dat ditmaal voor kampeeren en manoeuvres wordt uitgetrokken. Zij meenden, dat de stand der schatkist dat niet toelaat. Men wilde gaarne aannemen, dat uit een militair oogpunt al de ontworpen oefeningen nuttig zijn, maar daarmede is nog niet beslist, dat zij behooren plaats te hebben. Op de groote daaraan verbonden kosten dient allereerst gelet te worden. Gevraagd werd, of het niet mogelijk is de in deze begrooting neergelegde plannen over eenige jaren te verdeelen.

Van andere zijde wenschte men uitdrukkelijk zijn instemming te betuigen met het plan de verpleging van de manoeuvreerende troepen zooveel mogelijk te doen overeenkomen met den toestand in oorlogstijd. Ook juichte men het zeer toe, dat manoeuvres in groote verbanden zullen worden gehouden. Een en ander is als voorbereiding tot de oorlogstaak van groot belang.

Enkele leden zoude gaarne het uit te geven bedrag zien gespecificeerd, zóó dat o.m. blijkt wat aan herhalingsoefeningen, wat aan manoeuvres wordt besteed. Hoeveel bedragen voorts de kosten der regimentsoefeningen, hoeveel de meerdere kosten van spoorwegvervoer, waarover in de Memorie van Toelichting wordt gesproken? En welke bedragen zijn noodig voor de schietoefeningen te Harskamp en te Witten?

Door sommige leden werd betoogd, dat voor oefeningen te Harskamp veel geld onnoodig wordt besteed. De oefeningen kunnen evengoed in garnizoensplaatsen worden gehouden.

Er werd nog op gewezen, dat voor 1908 f 294.500 is geraamd, waaronder f 73.000 voor de landweer. Is in het voor 1910 geraamd bedrag een ongeveer gelijke som voor landweeroefeningen begrepen, dan valt slechts te concluderen, dat, de landweer ter zijde gelaten, voor manoeuvres en oefeningen ± f 250.000 meer wordt aangevraagd dan voor 1910.

Ook vestigt de Commissie van Rapporteurs er de aandacht op, dat uit de

gegevens voorkomende in de toelichting tot het wetsontwerp No. 149 dezer Zitting schijnt te mogen worden afgeleid, dat in 1909 door het niet houden van de groote manoeuvres bespaard is een som van f 39 500. In het licht van dat bedrag schijnt de raming buitengewoon hoog.

Postduivendienst.

ART. 58. Gevraagd werd, of, in verband met de nienwe traktements-regeling voor de officieren, de post traktementen, enz. geen wijziging moet ondergaan.

Eenige leden stelden voorts de vraag, of, in verband met de draadlooze telegraphie, de postduivendienst zijn belang niet heeft verloren en dus deze post niet zou kunnen worden uitgespaard.

Landweeroefeningen.

Art. 59. Verschillende leden verklaarden zich door de toelichting niet overtuigd van de doelmatigheid der besteding van f 10.000 voor locale oefeningen der landweer. Zij verzochten den minister den post terug te nemen.

Andere leden, met het plan instemmende, vreesden, dat het uitgetrokken bedrag te gering zou blijken. Zij vroegen gedurende welken tijd de oefeningen zullen worden gehouden.

Aan verscheidene leden kwam het voor, dat de omschrijving der te houden oefeningen, in de Memorie van Toelichting voorkomende, niet overeenstemt met de woorden van art. 14 der Landweernet.

Voorbereidend militair onderricht.

ART. 60. Naar aanleiding van de opmerking in de Memorie van Toelichting, dat de hoogere raming in hoofdzaak verband houdt met de omstandigheid, dat het aantal reserve-officieren en reserve-onderofficieren, dat bij het voorbereidend militair onderricht zal worden werkzaam gesteld, zal toenemen, werd de vraag gedaan, of tegenover deze verhooging ook op andere artikelen een vermindering van uitgaven, voor traktementen, reiskosten en soldijen, voorkomt.

De Commissie van Rapporteurs veroorlooft zich op te merken, dat de toelichting tot de verhoogde aanvraag niet wel schijnt overeen te stemmen met de toelichting ad art. 60b van wetsontwerp No. 149 dezer Zitting.

Aan enkele leden was de klacht ter oore gekomen, dat in sommige streken — men noemde in het bijzonder Drenthe — de officier, met de leiding van het voorbereidend militair onderricht belast, het onderricht tegenwerkt door al te streng vast te houden aan de bepaling, dat de deelnemers zich vóór 1 Juni moeten opgeven, terwijl de oefeningen eerst in het najaar aanvangen. Gevolg daarvan is, dat jongelieden, die reeds lang aan de oefeningen hebben deelgenomen, zich onverwachts de mogelijkheid zien ontnomen de opleiding tot een eind te brengen. Ook had men vernomen, dat hoogeplaatste militaire autoriteiten een dergelijke wijze van optreden steunen.

Schietonderricht.

ART. 61a. Na een verhooging van dit artikel op de begrooting voor 1910 met f 2000, wordt thans weer f 6500 meer aangevraagd. Men zou gaarne nader worden ingelicht omtrent de toenemende behoefte, die zich hierbij blijkbaar vertoont. Kan iets worden medegedeeld aangaande het stelsel, dat bij de besteding dezer gelden wordt toegepast? Is voorts in de naaste toekomst nog meerdere stijging dezer uitgaaf te verwachten.

Koninklijke Nederlandsche Weerbaarheidsvereniging.

ART. 61d. Eenige leden meenden, dat met een zoo aanzienlijke verhooging van het subsidie aan de Koninklijke Nederlandsche Weerbaarheidsvereniging beter ware gedaan te wachten tot omtrent de resultaten van de

besteding der voor 1910 toegekende som meer bekend zoude zijn. Kan de minister omtrent die resultaten iets mededeelen? Voorts werd gevraagd, of de arbeid der vereeniging van dien aard is, dat zij in eenig opzicht leidt tot besparing op de uitgaven van het leger.

Openluchtspel.

ART. 62a. Gevraagd werd eenige inlichting te verstrekken, welke vereenigingen voor de hierbedoelde subsidiën in aanmerking worden gebracht.

Bond voor lichamelijke opvoeding.

ART. 62b. Opmerkende dat de bond, behalve de hier aangevraagde f 2400, nog ten laste van hoofdstuk V. een subsidie van f 18000 uit 's lands kas ontvangt, spraken enkele leden hun twijfel uit, of de bond wel het lichaam is, dat voor zulk een aanzienlijken steun in aanmerking behoort te komen.

Militaire sportvereeniging.

ART. 62c. Tegen het extra subsidie ad f 1000 aan de Militaire Sportvereeniging hadden meerdere leden bezwaar. Zij oordeelden dat een weeldeuitgaaf, die door den financiëleen toestand des lands verboden wordt.

Gevraagd werd, of de bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan der vereeniging te houden wedstrijden op Zondag zullen plaats hebben.

Luchtvaart.

ART. 64. De vraag werdt gedaan, of de gesubsidieerde vereeniging voor luchtvaart werkt op een wijze, die aan het legerbestuur gelegenheid biedt daarvan profijt te trekken voor de defensiebelangen.

Enkele leden vroegen, of naast de luchtvaart van Regeeringswege geen aandacht ware te schenken aan de aviatiek. Men zou gaarne vernemen, welke 's Ministers meening is omtrent de beteekenis daarvan voor den oorlog.

Daarbij werd het denkbeeld geopperd aan de combinatie, die op de Veluwe een groot vliegterrein inricht, onder doelmatige voorwaarden subsidie te verleen.

Xde Afdeling.

Administratiekosten.

Bureel- en administratiekosten.

ART. 66. Met betrekking tot de meer aangevraagde f 640 voor bureelkosten van den commandant van het veldleger werd splitsing gevraagd van de kosten voor meubilair en die voor het rijwiel van den ordonnansendienst.

De f 64 meer aangevraagd voor den commandant der Nieuwe Hollandsche Waterline is ten onrechte niet toegelicht.

Eenige leden verklaarden met leedwezen te zien, dat voor het bureel van den intendant in de Stelling van Amsterdam een afzonderlijk gebouw wordt noodig geacht. Zij vroegen nadere inlichtingen omtrent de noodzakelijkheid, die daartoe dringt en ook omtrent het gebouw, dat hiervoor bestemd is en den huurprijs daarvan.

Voorts vreesden enkele leden, dat de verplaatsing van het bureel van den inspecteur der cavalerie een gebrek aan zuinigheid verraadt. Is voor dien titularis geen ruimte beschikbaar in het Departement van Oorlog? Welk huis is voor hem bestemd en wat is de huurprijs. Men beklagde zich, dat deze overplaatsing reeds heeft plaats gehad, zonder dat de goedkeuring van de Volksvertegenwoordiging is afgewacht.

Ook waren deze leden niet overtuigd van de noodzakelijkheid der hoogere uitgaaf, ad f 105 en f 95, voor de bureelen van de inspecteurs der bereden artillerie en der vesting-artillerie. De som van f 50 meer uitgetrokken voor den hoofdintendant is niet toegelicht.

De hoogere uitgaven, ad f 400 en f 8700, wenschten meerdere leden te zien teruggenomen, als staande in nauw verband met de voorstellen, op welke terugneming hierboven werd aangedrongen.

XI de Afdeeling.

Verschillende uitgaven.

Vergoedingen.

ART. 76. Enkele leden hadden vernomen, dat door sommige burgemeesters door de inrichting hunner adviezen stelselmatig bepaalde categorieën van personen van het ontvangen van vergoeding worden uitgesloten. Zij zouden daarom wenschen, dat ter beantwoording van de vraag, of in eenig geval voor vergoeding aanleiding bestaat, minder invloed aan de meening van den burgemeester wordt toegekend, dan het gebruikelijke stelsel medebrenge. Vooral in kleine gemeenten, waar soms partijen vóór en tegen den burgemeester bestaan, is die invloed niet zonder bedenking.

Van andere zijde wees men hiertegen op de omstandigheid, dat het advies van den Commissaris der Koningin en het onderzoek van het Departement een waarborg zijn tegen partijdigheid in de beslissing op grond van de burgemeestersadviezen.

Enkele leden hadden, wijl, blijkens de toelichting tot de begrooting van den loopenden dienst, in 1908, ingevolge art. 15*bis* der Landweewet f 69,800 is uitgegeven, een grooter verschil met het voor 1910 geraamde bedrag van f 50,000 verwacht.

Werkkosten.

ART. 77. Ter aanvulling van de opgaven, welke de Minister de Kamer heeft verschafte naar aanleiding van het Voorloopig Verslag van wetsontwerp no. 56 dezer Zitting, zouden eenige leden gaarne nog ontvangen een opgave van de uitgegeven gelden korpsgewijs, en een specificatie van de besteding der weringsgelden, voor elk wapen en elk korps. Voorts zouden zij het op prijs stellen aangaande de resultaten der werving te worden ingelicht, met name iets te mogen vernemen omtrent de soort der manschappen, die door de werving voor het leger zijn verkregen en omtrent hunne geschiktheid voor de kaderrangen. Eindelijk vroeg men een opgaaf van het totaal der schuld in de uitrustings- en reserverekening van die lieden, die na het verstrijken van het eerste dienstjaar de gelederen weder hebben verlaten.

XII de Afdeeling.

Geneeskundige dienst.

Door enkele leden werd geklaagd over ruw optreden van officieren van gezondheid tegenover hunne patiënten van minderen rang. Zij zouden in verband daarmee tot afschaffing van den militairen geneeskundigen dienst willen overgaan en de behandeling der zieke militairen aan burgergeneesheeren opdragen.

Met klem werd tegen bovenstaande voorstelling opgekomen. Tegenover de enkele gevallen van ruw optreden, die zich zeker wel eens hebben voorgedaan, kan, als regel, worden gewezen op een zeer humane en zorgvolle behandeling door officieren van gezondheid.

Met groote ingenomenheid hadden meerdere leden gezien, dat in het hospitaal te Utrecht van de hulp van verpleegsters wordt gebruik gemaakt. Zij hoopten, dat op dien weg zou worden voortgegaan.

Gevraagd werd, of in de hospitalen niet aan sommige patiënten, in stede van tarwebrood, wittebrood kan worden verstrekt.

Andere leden stelden de vraag, of het niet mogelijk ware, dat in de gevallen,

dat de gehuwde militair of de leden van zijn gezin in een burgerlijke ziekeninrichting moeten worden verpleegd, aan de belanghebbenden — althans indien daaraan geen meerdere kosten verbonden zijn — de keus wordt gelaten welke inrichting dat zal zijn.

Met leedwezen constateerden eenige leden, dat de verwachtingen, voor eenige jaren bij velen gewekt, dat de gedeeltelijke opheffing der militaire hospitalen tot besparing zou leiden, zich niet hebben verwezenlijkt.

Sommige leden wenschten te vernemen, of thans is voorzien in de behoefte aan geneesmiddelen, verbandstoffen en verdere benoedigdheden van dien aard voor de vierde divisie en de landweerafdelingen.

Omtrent de levering van verbandmiddelen zouden eenige leden gaarne inlichting ontvangen. Zij betwijfelen of de regeling daarvan in alle opzichten goed is. Van die zijde werd ook de vraag gesteld, of de prijsbepaling van goederen, die uit de magazijnen aan het Indisch legerbestuur worden verstrekt, in dier voege geschiedt, dat het Indische bestuur den accijns, op die goederen hier te lande gevallen, ook betaalt.

Apothekers en Apothekersbedienden.

ART. 82. Men bracht in herinnering, dat in de vergadering van 23 December 1909 gewezen is op den onwettigen toestand, dat aan het hoofd van sommige militaire apotheken een bediende staat, zij het onder toezicht van een officier van gezondheid. Inderdaad is, zoo werd betoogd, de toestand nog erger. Het komt toch voor, dat een gewoon hospitaalsoldaat met de bereiding van geneesmiddelen, onder toezicht van een officier van gezondheid, is belast. Gevraagd werd, of de Minister aan deze zaak zijn aandacht heeft gewijd en of hij voornemens is aan bedoelde toestanden een eind te maken door in die plaatsen, waar geen militaire apotheker kan worden aangesteld, de levering der geneesmiddelen op te dragen aan de burgerlijke apothekers ter plaatse, zooals dat vroeger plaats vond.

Vele leden verklaarden de voorgestelde positieverbetering der militaire apothekersbedienden geheel onnoodig te achten. Zij waren van meening, dat de financieele omstandigheden dezer functionarissen in het algemeen beter zijn dan die van hunne burgerlijke collega's. Daarom verzochten zij den Minister de verhooging, met die nieuwe traktementsregeling in verband staande, terug te nemen.

Enkele leden wenschten daarentegen de militaire apothekersbedienden 3de, 2de en 1ste klasse respectievelijk gelijk te stellen met de opzichters van fortificatiën 2de en 1ste klasse en hoofdopzichters van fortificatiën. Ook wenschten deze leden den titel te veranderen in dien van „adjunct-apotheker”.

Inspecteur.

ART. 83. Eenige leden verklaarden nog op het standpunt te staan, dat het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst te weelderig is ingericht. Tegen de benoeming van den daar werkzamen commies tot hoofdcommies (terwijl er bovendien een referendaris werkzaam is) en tegen de voorgestelde uitbreiding van het personeel hadden zij daarom bezwaar.

Magazijn van geneesmiddelen.

ART. 84. Het kwam aan eenige leden twijfelachtig voor, of de voorgenomen uitbreiding van personeel wel noodzakelijk is. Zij vroegen inlichtingen. Bovendien schijnt het uitgetrokken bedrag hoog voor twee werklieden.

Traktementen van administrateurs.

ART. 86. Gelijke opmerking als ad art. 84 werd gemaakt, werd vernomen met betrekking tot de op dit artikel voorgestelde verhoogingen.

Eenige leden zouden wenschen, dat de inkomsten van de administrateurs

en geëmployeerden bij de militaire hospitalen in overeenstemming worden gebracht met die bij de korpsen der landmacht.

Verpleging buiten de hospitalen.

ART. 88. Eenige leden zouden gaarne 's Ministers meening leeren kennen omtrent het denkbeeld in de legerplaats te Harskamp een zeer bescheiden sanatorium op te richten voor herstellende militairen, die dan gemakkelijk bij het vaste detachement in onderhoud zouden kunnen worden opgenomen. Sinds het afbranden van zulk een inrichting te Millingen bestaat iets dergelijks hier te lande niet meer.

Geneeskundige behandeling van paarden.

ART. 90. Kan, zoo vroegen enkele leden, worden opgegeven, waaraan de meerdere behoefte, met het oog waarop f 500 wordt uitgetrokken, is te wijten.

XIIIde AFDEELING.

Onderwijsinrichtingen,

Hoogere Krijgsschool.

ART. 95. Inlichtingen werden gevraagd betreffende de verhooging van de traktementen van een burgerleeraar met f 200 en van den concierge met f 41,68. Verder omtrent het bedrag van f 240 meer uitgetrokken voor belooningen van leeraren der Rijks- hoogere land-, tuin- en boschbouwschool en aan geëmployeerden bij die inrichting.

Koninklijke Militaire Academie.

Eenige leden zouden gaarne worden ingelicht omtrent de regeling betreffende de vrijstelling van schoolgeld voor leerlingen der Koninklijke Militaire Academie en de Cadettenschool. Is die vrijstelling beperkt tot zoons van militairen of oud-militairen? Zoo ja, dan zouden deze leden daartegen bezwaar hebben.

Huisvesting enz. Koninklijke Academie.

ART. 98. De posten onder „meer”: voor drinkwater f 100, voor reiskosten f 500 en voor vernieuwing van ledergoed enz. f 400 zouden enkele leden gaarne nader zien toegelicht.

Deze leden toonden zich voorts teleurgesteld, dat, terwijl voor 1910 „meer” is aangevraagd voor herstelling en vernieuwing van gebouwen f 1095, thans niet blijkt van een verminderde behoefte voor dat onderdeel.

Cadettenschool.

ART. 99. Gevraagd werd, of de Minister iets kon mededeelen omtrent zijn plannen met de Cadettenschool.

Van andere zijde werd natuurlijk geacht, dat de Minister het rapport der commissie in zake het militair onderwijs afwacht alvorens enig besluit te nemen.

Hoofdcursus.

ART. 101. Enkele leden hadden gehoopt, dat het voor 1910 aangevraagde bedrag, ad f 60, voor gratificatiën aan onderwijzers in gymnastiek, schermen enz., voor 1911 minder zou benoodigd zijn. Zij vroegen inlichtingen.

Huisvesting enz. Hoofdcursus.

ART. 102. Men zou gaarne worden ingelicht, hoe het thans staat met het euvel van schuld maken door de leerlingen van den Hoofdcursus.

Voorts werd gevraagd, waaraan het is toe te schrijven, dat het aantal leerlingen geringer is.

Een opmerking, als gemaakt ad art. 101, werd ook vernomen met betrekking tot de posten van f 50 voor onderhoud der gebouwen en f 850 voor aanschaffing en onderhoud van huisraad en schoolbanken, in de toelichting tot de begroting voor 1910 onder „meer” voorkomende.

Het had de aandacht getrokken, dat, terwijl het aantal leerlingen geringer is dan voor 1911 werd geraamd, het personeel met een sergeant wordt uitgebreid.

Normaal Schietschool.

ART. 103. Tegen de vervanging van een eerste-luitenant door een kapitein, wat een wijziging van de organisatie beteekent, hadden enkele leden bezwaar.

Toelichting werd verzocht ten aanzien van den post onder „meer”: voor kampeeren en manoeuvres f 813,86,

Huisvesting enz. Normaal Schietschool.

ART. 104. Gevraagd werd door enkele leden, of het niet mogelijk is de Normaal Schietschool in een der militaire gebouwen te 's Gravenhage te huisvesten, waardoor de hooge huurprijs, ad f 1200, voor een nieuw perceel zou worden bespaard. Voorts vroegen deze leden, of reeds een pand gehuurd is en, zoo ja, welk pand.

Zij betwijfelden, of de som van f 5000, voor het verleggen van schietbanen in de legerplaats bij Harskamp, ten laste van het Departement van Oorlog behoorde te komen, waar die verlegging geschiedt in het belang van terrein, onder beheer van het Departement van Landbouw, Handel en Nijverheid. Van genoemde som zou men gaarne eenige specificatiën ontvangen.

XIV de Afdeling.

Centraal Magazijn van kleeding, enz.

Van enkele zijden werd de aandacht gevestigd op een tot den Minister gericht adres van ambtenaren bij de magazijnen te Delft, Woerden en Amsterdam, waarin op positieverbetering wordt aangedrongen. Van die zijde werd voorts gepleit voor vaste aanstelling van de hulpschrijvers, thans op dagloon werkzaam en op periodieke verhoogingen niet om de vijf, maar om de drie jaar.

Met voldoening constateerende, dat de loonen der schoonmaaksters te Amsterdam verbeterd zijn, waren sommige leden van oordeel, dat nog steeds op meer dan één punt het werkliedenreglement der landmacht onvoldoende uitgevoerd blijft. Van de groepsvertegenwoordiging komt nog weinig terecht, wat door bedoelde leden zeer betreurd werd. Zij betwijfelden, of de chefs die instelling wel genoegnaam ter wille zijn. Aan de voorstellen dier vertegenwoordiging wordt te weinig aandacht besteed.

De hier aan het woord zijnde leden wenschten, dat de Minister voor de werklieden der centrale magazijnen dezelfde beginselen in toepassing zou brengen, die ten opzichte van het personeel der Rijkswerven gelden. Daarbij wees men op art. 61 van de verordening van de Rijkswerven. In dat artikel wordt bepaald, dat de leden der commissie een nader bij Koninklijk besluit vast te stellen toelage genieten, waaruit de schijfbehoeften moeten worden gekweten. Ook voor het personeel der landmacht bestaat aan zulk een bepaling behoefte.

Er werd over geklaagd, dat het ziekgeld slechts 70 pCt. van het loon bedraagt, waarbij te bedenken is, dat, wijl de werklieden vrije geneeskundige behandeling hebben, zij meestal niet in een fonds zijn, dat hun de overblijvende 30 pCt. verschaft.

Kampementsgoederen enz.

ART. 107. Gevraagd werd, op welke wijze de noodzakelijkheid is gebleken om aan de bereden troepen een veldflesch te doen verstrekken. Voorts verzocht men den prijs der flesschen te mogen vernemen.

Enkele leden meenden, dat, zoo mogelijk, de uitbreiding van het aantal knipbuigtangen moest worden uitgesteld tot de stand der financiën gunstiger is,

Traktementen enz. bij de magazijnen van levensmiddelen.

ART. 109. Men hoopte, dat de opheffing van de militaire slachterij te Middelburg, waardoor een besparing van f 1200 wordt verkregen, door gelijke maatregelen voor andere plaatsen zou worden gevolgd.

Tractementen enz. bij de kleedermagazijnen.

ART. 110. Er werd van meer dan eene zijde op aangedrongen de officieren-administrateurs te vervangen door onderofficieren, die voor den dienst te velde minder geschikt worden geacht.

XV de Afdeling.

Artillerie-Inrichtingen.

Op verbetering van de positie der werklieden bij de artillerie-inrichtingen aan de Hembrug werd door sommige leden wederom aangedrongen. Zij wenschten vooral de afschaffing van den arbeid op stukloon, een stelsel, dat in hooge mate afmattend werkt en de gezondheid der arbeiders op den duur zeer benadeelt. Daarbij komt, dat, ten gevolge van de meer en meer geperfectioneerde machines, de arbeid toch reeds in hooge mate gejaagd en zenuwspannend is. Was men wel ingelicht, dan wordt dat door de werklieden zoo sterk ondervonden, dat sommigen hunner tijdens het werk behoefte hebben aan kalmeerende medicijn. Men meende, dat de invoering van den achturigen werkdag, waarmede reeds een proef is genomen, in deze omstandigheden geboden was en wel zonder af te wachten het rapport der commissie, met het onderzoek der arbeidsvoorwaarden belast. Ook op spoedige wijziging der arbeidsvoorwaarden in andere opzichten, in den geest als in de laatste jaren meermalen in de Kamer is aanbevolen, drongen eenige leden aan. Zij betreurden het, dat de Minister, blijkens zijn antwoord van 15 Juli jl. op vragen, door den heer PASSTOORS gedaan, niet voornemens is belangrijke wijzigingen tot stand te brengen alvorens bovenbedoeld rapport is verschenen en vroegen, of hij bij nadere overweging geen aanleiding kan vinden een ander standpunt in te nemen.

Op vervanging van de bestaande vervoergelegenheid der arbeiders per boot, gedurende den zomer, door een vervoergelegenheid per spoor werd aangedrongen. Ook werden wederom bezwaren in het midden gebracht tegen de bestaande loonregeling, dateerende van het jaar 1906 en werd over het te militaristisch optreden der opzichters tegenover de werklieden geklaagd. Steeds stijgt het aantal tusschenpersonen tusschen de werklieden en de chefs en overmatige aandrijving is daarvan het gevolg.

Van andere zijden werd opgemerkt, dat de boven gegeven voorstelling van zaken schromelijk overdreven moet worden genoemd.

De vraag werd gedaan, of het geen aanbeveling zou verdienen de slecht verlichte bureaulokalen der administratie om te wisselen met de beter gelegen bibliotheekvertrekken.

Eenige leden zouden gaarne vernemen, of de Minister bereid is met de gemeente Zaandam in overleg te treden om te komen tot de oprichting van een voor gemeente en Rijk zoo wenschelijk ziekenhuis.

Als toestanden die verbetering eischen, wees men voorts op de onvoldoende waschgelegenheid in de smederij, de onvoldoende bergruimte voor kleeren, onvoldoende bevestiging bij het gebruik van amarilsteen, het ontbreken van een stofzuiger, van waschgelegenheid in de slijperij en de onvoldoende kleedgelegenheid in de patronenfabriek. In sommige lokalen zouden voorts te veel werklieden zijn samengebracht, hoedanige ophooping vermeerdering van gevaar oplevert. De Veiligheidswet geldt niet voor deze

inrichtingen, maar dat mag geen reden zijn om toestanden, die in andere fabrieken niet zouden mogen voorkomen, hier te dulden.

Ook werd geklaagd over het feit, dat de werklieden alle schade aan werktuigen en grondstoffen moeten betalen.

Door verschillende leden werd de ontploffing ter sprake gebracht, die niet lang geleden in een der werkplaatsen heeft plaats gevonden. Naar aanleiding daarvan wordt opgemerkt, dat het niet is goed te keuren, dat bij allerlei zeer gewaagde proefnemingen arbeiders verplicht worden behulpzaam te zijn. Het leven dier arbeiders mag niet, buiten hun speciale toestemming om, in gevaar worden gebracht. Voorts behooren geen personen bij die proeven te worden toegelaten, die daarbij niet te maken hebben.

Aan enkele leden was ter oore gekomen, dat het ongeval zich heeft voorgedaan bij het zoeken naar een nieuwe rookgevende sas voor vulling van projectielen. Zij vroegen, of dat verband hield met onvoldoend Krupp-materiaal.

Dat bij bedoeld ongeval een jongen is doodgebloed, moet, was men wel ingelicht, worden toegeschreven aan het ontbreken van onmiddellijke geneeskundige hulp. Men meende dat dergelijk gemis onverantwoordelijk was waar het een zoo omvangrijke en gevaarvolle inrichting als deze werkplaatsen betreft.

Om volledige inlichtingen betreffende de hier bedoelde ontploffing werd verzocht.

Enkele leden drongen er in dit verband op aan, dat maatregelen zouden worden genomen, die beletten, dat tijdens een onweer patronen worden gevuld.

Inlichtingen werden gevraagd omtrent de aanbesteding van het goederenvervoer naar het station Zaandam en omgekeerd. Men zou gaarne vernemen, of naar 's Ministers meening die aanbesteding steeds geheel rechtmatig plaats vindt en of er dit jaar geen nieuwe aanbesteding behoort plaats te vinden. Voor welke sommen is dat vervoer de laatste jaren aanbesteed en welke reden bestaat er die sommen aan de inschrijvers, aan wien het werk niet wordt gegund, te verzwijgen? Verdient het voorts geen aanbeveling de aanbesteding aldus in te richten, dat voor het vervoer in zijn geheel wordt ingeschreven en niet voor het vervoer per uur, welk stelsel traagheid in het vervoer in de hand werkt? Ook werd gevraagd naar de kosten van het hierbedoelde vervoer in de jaren 1907, 1908 en 1909.

Door sommige leden was vernomen, dat drie machines voor de levering van electrischen stroom in de inrichtingen aan de Hembrug voor zeer geringen prijs zijn verkocht en zijn vervangen door een turbine van de nieuwste vinding. Eenigen tijd geleden is die turbine defect geraakt. Ten einde het geheele bedrijf niet plotseling te moeten stop zetten, zijn toen in allerijl werklieden uit Zwitserland ontboden en is bij een machinefabriek te Zaandam een locomobiel benevens een scheepsmachine gehuurd voor f 50 daags, terwijl ondanks een en ander het bedrijf toch moest worden stilgezet. Men zou gaarne omtrent de juistheid van deze voorstelling worden ingelicht.

Alleen aan de fabriek van draagbare wapenen schijnt tot nog toe een goede boekhouding te bestaan (kaartenstelsel). Aan de patronen- en aan de munitiefabriek wil men echter niet tot hetzelfde stelsel overgaan. Men achtte het van belang, dat de Minister zich te dezer zake eens liet voorlichten door den ambtenaar, aan wien de invoering van dat stelsel te danken is, om daarna aan de Kamers zijn zienswijze betreffende deze zaak mede te deelen.

Eenige leden wenschten de vraag te stellen, of de proef, nu gedurende eenige jaren genomen, om de directie der artillerie-inrichtingen te verbinden aan het beheer van de 4de afdeeling van het Departement van Oorlog, behoort te worden bestendig. Op velen heeft het een zonderlingen indruk gemaakt, dat een directie, die telkens zoovele belangrijke technische en sociale

vragen heeft te beslissen, zoo ver verwijderd van de plaats van het bedrijf zetelt.

Eindelijk werd aangedrongen op een regeling, die maakt dat de officieren, aan de inrichtingen verbonden, daaraan gedurende langen tijd blijven. Het rouleeren der technische leiders van het bedrijf moet zooveel mogelijk worden vermeden, waartoe het waarschijnlijk noodig zal zijn voor de officieren der inrichting een afzonderlijke promotie in te voeren.

Terreinen, enz.

ART. 113. Terwijl voor 1910 als extra uitgaaf voor buitengewone werken f 12 850 is aangevraagd, is thans de post slechts f 7700 minder dan voor 1910. Men zou dit gaarne zien toegelicht.

Werktuigen, enz.

ART. 114. Opmerkende, dat het verschil, ad f 23 400 tusschen de ramingen voor 1909 en 1910 moet worden toegeschreven aan de buitengewone werken, waarvan in de Memorie van Toelichting tot de begroting voor 1910 sprake is, verbaasden zich enkele leden er over, dat voor 1911 slechts f 15 048 minder wordt aangevraagd dan voor 1910.

Werkplan 1911.

ART. 116. Meerdere leden zouden gaarne in staat worden gesteld van het werkplan voor 1911 kennis te nemen.

Op dit artikel werd voor 1910 ruim f 50 000 meer geraamd dan voor 1909. Waarom, zoo vroeg men, is thans de vermindering niet grooter dan f 14 100?

Vuurmonden.

ART. 121. Men vroeg een gespecificeerde opgaaf van de vuurmonden, die in dit bedrag zijn begrepen en de prijs der eenheden.

Reservevoorraad.

ART. 123. Enkele leden vroegen, welke „andere behoeften” den Minister bij de wijziging der omschrijving van het artikel voor oogen hebben gestaan. De bestaande omschrijving scheen hun niet toe iets uit te sluiten, wat voor oplegging in reservevoorraad in aanmerking kan komen.

Reiskosten.

ART. 124. De verdubbeling van het bedrag, voor 1910 uitgetrokken, scheen sommige leden onvoldoende toegelicht. Waarom meer keuringen zullen moeten plaats vinden, blijft in de toelichting geheel onvermeld.

Bewaring van materieel.

ART. 125. Gaarne zouden eenige leden nader worden ingelicht omtrent de inkrimping van het aantal conducteurs, op welke standplaatsen zij zijn afgeschafte en om welke reden? Ook vroeg men naar het bedrag, dat met die inkrimping wordt bezuinigd.

Magazijnknechts, enz.

ART. 126. Gelijke vragen als ad art. 125 zijn gesteld, werden gedaan met betrekking tot de inkrimping van het aantal magazijnknechts.

Magazijnvoorraad.

ART. 127. Gevraagd werd, of van de wijziging in de omschrijving in de toekomst ook kostenvermeerdering het gevolg zal zijn.

Reiskosten.

ART. 129. Gevraagd werd een nadere toelichting van de stijging der reiskosten in 1910, op welke stijging een hoogere raming voor 1911 ad f 1400 wordt gegrond.

Oefeningen en proeven.

ART. 131. Enkele leden zouden het verschil ad f 2440 met de aanvraag voor 1910 gaarne eenigszins gespecificeerd zien. Welke schietoefeningen zijn in de toelichting bedoeld?

Voorts werd gevraagd, welke besparing op onderdeel *b* het gevolg is van het niet opkomen van de landweer. Voor 1910 waren onder het geraamde bedrag begrepen de kosten van oefeningen der landweer-pontoniers en landweer-vesting-artillerie.

XVIde Afdeeling.

Militaire verkenningen en Topografische Inrichting.*Topografische Inrichting.*

ART. 133. Sommige leden waren van oordeel, dat de positie van verschillende aan de inrichting verbonden personen nog steeds te wenschen overlaat. Zoo werd betoogd, dat de positie van adjunct-commies onbevredigend is, wegens de geringe kans op bevordering tot commies. Men vroeg, of de Minister er toe zou willen medewerken om tot een snelleren gang in de promotie der ambtenaren te komen.

Eenige leden verklaarden niet te kunnen instemmen met de verhoudingen der verschillende salarissen. Het kwam hun voor, dat de werkzaamheden der graveurs, welke zeer inspannend zijn en groote vaardigheid vereischen, niet behoorlijk beloond worden in verhouding tot hetgeen bijv. de drukkers aan loon ontvangen. Terwijl er, naar men vernomen had, graveurs zijn van 40- à 45-jarigen leeftijd, die een bezoldiging van f 1200 à f 1300 genieten, ontvangt een drukker 1ste klasse op 39-jarigen leeftijd f 1500. Leerlingen-graveurs verdienen op 25- à 28-jarigen leeftijd niet meer dan f 600, terwijl drukkers van dien leeftijd een goed traktement hebben.

Waarom wordt de betaling der meest bekwame ambtenaren niet in overeenstemming gebracht met die van ambtenaren van andere Departementen? Men zou gaarne zien, dat de Minister dit punt in overweging nam en aan de gerechtvaardigde grieven te gemoet kwam.

Nog werd inlichtingen gevraagd omtrent het meer uitgetrokken traktement voor een kapitein. Waarom wordt die uitbreiding van het personeel noodig geoordeeld?

XVIIde Afdeeling.

Genie.*Kazerneering enz.*

ART. 134. Enkele leden zouden gaarne zien, dat voortaan in de toelichting tot dit artikel een opgaaf van het meer of minder benoodigde zou worden opgenomen, zooals in de toelichting tot de andere artikelen gebruikelijk is.

Door sommige leden werd gewezen op den onhoudbaren toestand, waarin de Oranjekazerne en de Alexanderkazerne te 's-Gravenhage verkeerden. Zij meenden, dat beide kwalijk meer bewoonbaar zijn te noemen. Ook over het hospitaal te 's-Gravenhage werden de klachten herhaald.

Gevraagd werd, of de Minister plannen heeft betreffende een verbetering in de kazerneering te 's-Gravenhage.

Eenige leden hadden den indruk, dat het niet onmogelijk zou zijn op de jaarlijksche onderhoudskosten van de geniewerken te besparen.

Gereedschappen, enz.

ART. 136. Enkele leden zouden gaarne de verschillen tusschen de voor de onderdeelen van dit artikel geraamde bedragen en die op den uitgewerkten staat van de begrooting voor 1910 voorkomende, nader zien toegelicht.

Voorts werd gevraagd, of de uitgaaf voor aanschaffing van eenige reserve spring- en ontstekingsmiddelen een uitgaaf voor eenmaal is.

Vernielingsmaterialen.

ART. 138. Gevraagd werd, of kan worden medegedeeld, waaraan het is toe te schrijven, dat de aanvankelijke raming voor 1910 van hetgeen noodig was voor spring- en ontstekingsmiddelen ten behoeve van de Nieuwe Hollandische Waterlinie in zoo belangrijke mate onjuist is gebleken.

Practische oefeningen.

ART. 139. De toelichtingen tot het hogere bedrag, voor de oefeningen der genie aangevraagd, oordeelden sommige leden weinig afdoende. Zij zouden gaarne nader worden ingelicht omtrent de oorzaak, waardoor in de laatste jaren de geraamde bedragen onvoldoende zijn geweest. Eenige specificatie van het aangevraagde bedrag ware voorts gewenscht.

Huren van gebouwen.

ART. 141. Omtrent de behoefte aan schiet- en oefeningsterreinen te Ede, Ermelo en Harderwijk, werden nadere inlichtingen verzocht. Op welke wijze werd tot dusverre in de behoefte voorzien?

Meerdere leden verklaarden zich niet overtuigd, dat te 's-Hertogenbosch een bureel voor den militairen geneeskundigen dienst slechts door huur was te verkrijgen. Kan in de kazernes niet de noodige localiteit hiervoor worden gevonden? Zij waarschuwden er tegen dezen weg al te gemakkelijk op te gaan; groote uitbreiding van kosten zou daarvan het gevolg zijn. Gevraagd werd naar den huurprijs van het nieuwe bureel.

Reis- en verblijfkosten enz.

ART. 148. Enkele leden vroegen toelichting van de verhooging, die dit artikel ondergaat.

XVIII de Afdeling.

Verplaatsing van personen en goederen.

Reis- en verblijfkosten

ART. 144. De gestadige stijging van dit artikel, dit jaar weder met bijna 10 percent, deed bij sommige leden twijfel rijzen, of wel de noodige zuinigheid wordt betracht. Men drong daar met klem op aan.

Spoorwegcommissie.

ART. 146, b. Gevraagd werd, op welke personeelvermeerdering in de Memorie van Toelichting wordt gedoeld.

XIX de Afdeling.

Subsidiën, gratificatiën, enz.

Van verschillende zijden werd in 's Ministers overweging het denkbeeld aanbevolen aan de Vereeniging van beneden den rang van officier gepensioneerde militairen van leger, marine en koloniën goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 17 December 1909 n°. 55 en 15 Augustus 1910 n°. 28, een jaarlijksch subsidie toe te kennen.

Subsidie Roode Kruis.

ART. 147. Het werd door meer dan een lid betwijfeld, of het wel op den weg van het Rijk ligt aan het hoofdcomité van „Het Nederlandsche Roode Kruis” zulk een belangrijk subsidie te verstrekken en zulks ten laste van het Departement van Oorlog. Zij zouden omtrent de redenen, die de Minister

daarvoor aanwezig acht, gaarne iets naders vernemen. Ook zou men gaarne worden ingelicht omtrent de middelen en de inkomsten der vereeniging. Men meende te weten, dat zij herhaaldelijk aanzienlijke giften ontvangt.

Fonds ten behoeve van onderofficieren.

ART. 149. De zeer aanzienlijke verhooging van dit artikel eischte, zoo meenden verschillende leden, een breedere toelichting dan door den Minister wordt gegeven. Zij zouden gaarne nadere gegevens ontvangen.

Gevraagd werd, wat in de toelichting is bedoeld met de woorden „om aan de verplichtingen jegens de deelgerechtigde onderofficieren naar behöoren te kunnen voldoen”.

Subsidien aan grensgemeenten.

ART. 154. Bij hernieuwing worden tegen deze subsidien aan gemeenten, wegens het verrichten van werkzaamheden met betrekking tot de militie, bezwaren geopperd. Men was van oordeel, dat aan deze subsidieering een onjuist beginsel ten grondslag lag.

Vergoeding aan den gepensionneerden luitenant-kolonel Kock,

ART. 155bis. Verscheidene leden meenden, dat een bedrag van f 500, eenmaal toe te kennen, niet beantwoordt aan de bedoeling der Kamer, toen zij in de vergadering van 19 Mei 1910 de wenschelijkheid uitsprak, dat zoodanige maatregelen zullen worden genomen, dat het door den luitenant-kolonel Kock ten gevolge van de overplaatsing geleden geldelijk nadeel zooveel mogelijk worde vergoed. Het is niet moeilijk in te zien, dat het hier bedoelde geldelijk nadeel de som van f 500 te boven gaat. Men verzocht daarom dezen post te verhoogen.

Voorts oordeelden eenige leden, dat de door de Kamer wenschelijk genoemde vergoeding niet behoorde te bestaan in de uitkeering van een bedrag aan geld.

Eenige leden wezen bij deze gelegenheid op de geringe voortvarendheid, die waar het geldt het gevolg geven aan conclusies van de Kamer, wordt betracht. Zoo is nog steeds niets gedaan dat te gemoet komt aan de conclusie der Kamer inzake het adres van den ritmeester TILANUS.

XXste Afdeeling.

Pensioenen enz.

Non-activiteitstraktementen.

ART. 163. Met voldoening constateerende, dat dit jaar de post voor non-activiteitstraktementen f 10,000 lager is geraamd dan voor 1910, werd hieraan nochtans de opmerking vastgeknoopt, dat ook thans het uitgetrokken bedrag nog aanzienlijk is. Men drong er op aan, dat het op non-activiteit stellen ten bezware van de schatkist zoo min mogelijk zou plaats hebben.

Pensioenen.

ART. 164. Het groote verschil, dat bestaat tusschen de normale jaarlijksche stijging van dezen post en de stijging, die zich ditmaal voordoet, zou men gaarne eenigszins uitvoeriger zien toegelicht dan in de Memorie van Toelichting is geschied. Wat is van deze stijging de eigenlijke oorzaak?

ART. 166. De verhooging van dit artikel met f 10,000 scheen aan sommige leden, ook in het licht der toelichting, wel zeer ruim berekend. Nadere verklaring kwam hun niet overbodig voor.

XXIste AFDEELING.

Marechaussee.

Traktementen.

ART. 172. In verband met de beslissing, in de Kamer gevallen ten aanzien van de voorgenomen instelling eener hoofdadministratie, zal dit artikel met f 2000 kunnen worden verminderd en art. 174 met f 500.

Huisvesting, enz.

ART. 176. De prijs voor het terrein te Arnhem ad f 26,500 kwam aan eenige leden hoog voor. Zij vroegen, op welke wijze de Regeering de waarde van dat terrein voor zich heeft bepaald.

Voor zoover de teekeningen en bestekken der te bouwen kazernes gereed zijn, verzocht men overlegging daarvan.

Terwijl op de begrooting voor 1910 een som van f 3750 voorkwam voor aanschaffing van rijwielen, blijkt niet, dat voor dat bedrag ditmaal minder wordt uitgetrokken. Men vroeg daaromtrent inlichtingen.

XXIIste AFDEELING.

Buitengewone uitgaven.

Gebouwen.

ART. 178. De groote verhooging van dit artikel was voor verscheidene leden een reden om te twijfelen, of op het punt van buitengewone werken wel naar de noodige zuinigheid wordt gestreefd. Zij meenden, dat er onder de voorgenomen uitgaven meer dan één is, die had kunnen worden uitgesteld tot een volgend jaar, en drongen er op aan, dat, met het oog op den slechten toestand van 's lands financiën, in 1911 niet meer dan f 100 000 voor buitengewone werken (niet medegerekend de in aanbouw zijnde kazernes) zou worden bestemd.

In het bijzonder werd, door verschillende leden, op de volgende punten gewezen.

litt. d. Splitsing van het uitgetrokken bedrag ad f 3085 over ziekenbarak en keuken werd gevraagd. Voorts zouden eenige leden gaarne de bestekken en teekeningen ter inzage ontvangen. De bouw van de keuken kon, naar de meening van sommige leden, wel tot een volgend jaar wachten.

litt. f. Ook dit werk scheen aan enkelen toe zonder bezwaar te kunnen blijven rusten tot 1912.

litt. h. Inlichting werd gevraagd, op welke voorzieningen in dit onderdeel wordt gedoeld. Zijn voorts met het oog op de oprichting van de mitrailleurafdeeling ook nog in andere garnizoenen soortgelijke voorzieningen te treffen?

litt. i. Verscheidene leden merkten op, dat te vorigen jare niet is medegedeeld, dat het toen uitgetrokken bedrag voor de vervanging van het tonnenstelsel te Bergen-op-Zoom door beerputten, slechts een eerste termijn was. Zij meenden, dat de verzwijging van die omstandigheid niet was goed te keuren en drongen er daarom bij dezen post op aan, dat overal, waar in deze begrooting sprake is van een eersten termijn van een werk, dit niet onvermeld worde gelaten.

litt. l. Tegen deze uitgaaf, die zij niet strikt onvermijdelijk oordeelden, hadden sommige leden met het oog op de hooge kosten bezwaar.

litt. m. Door eenige leden werd specificatie van dezen post verzocht.

litt. n. Gevraagd werd overlegging der bestekken en teekeningen.

litt. p. Ook het hier uitgetrokken bedrag zou men gaarne gespecificeerd zien. Is, zoo vroeg men, er geen plaats beschikbaar in de bestaande kazernes?

litt. q. Op welke wijze, zoo vroeg men, wordt tot dusverre voorzien in de behoefte aan badgelegenheid te Doesburg, en waarom is het niet mogelijk in dezelfde wijze voort te gaan? Men vreesde, dat, wordt in alle garnizoenen overgegaan tot het bouwen van eigen badinrichtingen, de kosten daarvan zeer aanzienlijk zullen zijn.

Voorts vroeg men overlegging der teekeningen en bestekken.

litt. r. Specificatie van dezen post werd gevraagd.

litt. u. Men vroeg te mogen worden ingelicht, welke de voorgenomen voorzieningen zijn,

litt. v. Door eenige leden werd gevraagd, voor welke kazernes een zoo aanzienlijk bedrag ter verbetering van de gasverlichting noodig werd geacht. Begreep men de toelichting wel, dan zal toch niet minder dan pl. m. f 25,000 hieraan worden besteed. Ook zou men gaarne vernemen, of de Minister een schatting kan geven van de daartegenover staande besparing aan gasgebruik.

litt. w. Een opmerking van gelijke strekking, als hierboven ad *litt. i* voorkomt, werd met betrekking tot dit onderdeel gemaakt. Voorts vroeg men, of deze aanvraag ad f 15 000 als de laatste voor dit doel is te beschouwen.

litt. x. Men verzocht eenige nadere toelichting tot dezen post.

Eindelijk wenschte men te worden ingelicht of de nieuwe kazernes centrale verwarming zullen krijgen. Daarbij werd ook de vraag gedaan, of de Minister bereid is met de gemeenten, die daarvoor in aanmerking komen, in overleg te treden over de levering van electriciteit voor verlichting door de gemeentelijke centrale, ingeval tot oprichting van zulk een centrale wordt overgegaan.

Tarwe voor oorlogstijd.

ART. 180*b*. Nadere inlichtingen worden gevraagd, op welke wijze tot een bedrag van f 42 000 voor rente en vergoeding van kosten is gekomen.

Voorts zou men gaarne vernemen, hoe groot de hier bedoelde voorraden zijn, voor hoelang de overeenkomst zal worden gesloten en welke contrôle de Regeering heeft op de nakoming der overeenkomst door de fabrikanten. Eenige leden verzochten overlegging van het concept-contract.

Tegenover enkele leden, die den maatregel onnoodig oordeelden, verklaarden anderen, dat zij hem toejuichten, als onontbeerlijk uit een oogpunt van verdedigbaarheid der stelling.

Stationsemplacement te Zevenbergen.

ART. 182. Tegen deze uitgaaf hadden verscheidene leden groot bezwaar. Men meende, dat het in geen geval aanging het oorlogsbudget met uitgaven als deze te bezwaren. Gaat men dezen weg op, dan kunnen met hetzelfde recht allerlei andere uitgaven aan stationsemplacements ten laste van dit hoofdstuk worden gebracht. Gevraagd werd of er een antecedent bestaat, waarnaar de minister in deze heeft gehandeld

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 5den Nov. 1910.

DUYMAER VAN TWIST.
MARCHANT.
ELAND.
RUYS DE BEERENBROUCK.
ARTS.

Vaststelling van de begrooting van uitgaven, ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1911.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Verscheidene leden verklaarden zich teleurgesteld, dat de minister voorstelt in 1911, niet, zooals in de laatste jaren gebruikelijk is, gelden te besteden voor het aanbrengen van bomvrije gebouwen in een twee- of drietal forten der Stelling-Amsterdam. Zij meenden, dat dit een uitgaaf was, waarop, zelfs met een beroep op 's lands ongunstige financiën, niet bezuinigd mocht worden. Laat de oogenblikkelijke toestand der financiën de afwerking op den tot dusverre gevolgden voet niet toe, dan ware het, naar de meening van eenige dezer leden, aangewezen geweest voor te stellen die afwerking te bekostigen uit een fonds, desgewenscht hetzelfde fonds, waaruit de Regeering de verbetering der kustverdediging wenscht te bestrijden. De door den minister voorgestelde afwijking van de gedragslijn der laatste jaren en de wijze, waarop die is toegelicht, geeft aanleiding aan argumentatiën, dat eenige uitgaaf met het oog op de landsverdediging gebiedend noodig is, voortaan slechts betrekkelijke waarde toe te kennen.

Gevraagd werd of de Raad van Defensie over dit voorstel is gehoord. In verband met de omstandigheid, dat die Raad is ingesteld onder meer om continuïteit in de defensieplannen te bevorderen, zou men er prijs op stellen te mogen vernemen, welk zijn oordeel over deze onderbreking van het bestaande stelsel van afwerking is geweest.

Andere leden verklaarden het toe te juichen, dat op deze begrooting niet meer wordt aangevraagd dan noodig is tot voltooiing van reeds aangevangen werken.

Door enkele leden werd de vraag gedaan, of de herstelling van de schotbalksluis te Wijk bij Duurstede nog in dit jaar voltooid zal worden. Voor inlating van water in den volgenden zomer kan dat van groot belang zijn. Dit jaar was die inlating niet noodig wegens den regenachtigen zomer en kon men bovendien, wegens den hoogen Lekstand, gebruik maken van de duikersluis bewesten de stad.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 5den Nov. 1910.

DUYMAER VAN TWIST.
MARCHANT.
ELAND.
RUYS DE BEERENBROUCK.
ARTS.

Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1911.

VIIIste HOOFDSTUK.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

In verband met de beschouwingen en opmerkingen, waartoe het afdeelin-
sonderzoek van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar
1911 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal aanleiding heeft gegeven,
heeft de ondergeteekende de eer het navolgende mede te deelen.

ALGEMEENE BESCHOUWINGEN.

Beleid van den Minister.

Het in de jongste Troonrede geopende uitzicht op de spoedige indiening
van een wetsontwerp tot herziening van de Militiewet 1901 is, blijkens den
aanvang van het Voorloopig Verslag, oorzaak geweest, dat de leden der
Kamer vrij algemeen gemeend hebben zich bij het afdeelinsonderzoek te
moeten onthouden van besprekingen nopens de punten betreffende ons de-
fensiewezen, welke bij de schriftelijke en mondelinge behandeling van het
toegezegde wetsontwerp onvermijdelijk ter sprake zullen komen. Deze mede-
deeling heeft ondergeteekende met instemming vernomen.

Bij den hier geschetsten stand van zaken toch wil het ook hem weinig
doelmatig voorkomen in beschouwingen te treden over de overigens zoo
gewichtige vraagpunten als contingent en dienstduur, oefeningsduur, herhalings-
oefeningen, ploegenstelsel, blijvend gedeelte enz., nu, naar zich laat aanzien,
alle deze vraagpunten toch weldra bij de behandeling van het aangekondigde
ontwerp van wet aan de orde zullen komen. Het aannemen dezer houding
kan ongetwijfeld mede grond vinden in de ook in het Verslag vermelde
omstandigheid, dat de ondergeteekende reeds ten vorigen jare gebruik maakte
van de hem toenmaals geboden gelegenheid, om omtrent het meerendeel
dier vraagpunten zijne inzichten kenbaar te maken. Komt het wetsontwerp
in behandeling, dan zal voorzeker de gedachtenwisseling zich niet bepalen
tot de beginselen, die in het ontwerp zijn geregeld, maar zal zonder twijfel
in niet mindere mate aandacht worden geschonken aan het voorbereidend
militair onderricht en aan de vooroefening der jeugd, beide onderwerpen,
welke tot die beginselen in zoo nauw verband staan.

Met ingenomenheid nam de ondergeteekende kennis van de verklaring, dat
verscheidene leden zich over de aankondiging van het militie-ontwerp hadden
verheugd. Gaarne geeft hij de toezegging, dat de spoedige indiening van het
ontwerp, voor zooveel van hem afhangt, met alle kracht zal worden bevorderd.

Ook de belangstelling, waarmede is kennis genomen van de aankondiging
in de Troonrede van eene wet op den landstorm, stelt de ondergeteekende
op bijzonderen prijs. Hij vleit zich, dat, wanneer het ontwerp voor die wet
de Kamer zal hebben bereikt, de daarin vervatte regeling dezer materie de
verwachting zal mogen bevredigen óók van de leden, die hieraan voor onze
defensie eene niet al te geringe beteekenis hechten.

Niet zonder teleurstelling heeft de ondergeteekende uit het Voorloopig
Verslag ontwaard, dat men zich van verschillende zijden met zijn beleid
weinig ingenomen heeft verklaard, en dat verscheiden leden der Kamer bij
hem eene vaste en krachtige leiding hebben gemist. Hij zou het op prijs

gesteld hebben, indien de leden, die aan deze meening uiting hebben gegeven, hadden kunnen goedvinden de gronden voor hunne zienswijze te vermelden, daar het hem dan gemakkelijker zou geweest zijn, hunne meening te bestrijden.

Thans moet hij zich er dan ook toe bepalen, te verklaren, zich niet van een zwakke of onvaste leiding bewust te zijn; integendeel, hij beijvert zich steeds, in de fouten, welke ons krijgswezen aankleven en welke hij bij zijn optreden heeft aangetroffen, verbetering te brengen. Hij hoopt, dat dit streven, uitgedrukt in de thans gereed liggende ontwerpen voor eene militiewet, eene landweernet en eene landstormwet eerlang bij de Kamer de waardeering moge vinden, zonder welke een vruchtbare arbeid voor elk bewindsman onmogelijk wordt.

Dat hij zich nu bij zijn arbeid te gemakkelijk door zijne ambtenaren laat overtuigen en alsdan te snel bereid is, zijne plannen naar hunne inzichten te wijzigen, moet de ondergeteekende bepaaldelijk tegenspreken. Uit den aard der zaak vormt de wijze, waarop zijne denkbeelden in den vorm van wetsontwerpen of van voorschriften als anderszins behooren te worden belichaamd, telkenmale het onderwerp van eene bespreking met de ambtenaren, die zijn aangewezen om de daarvoor op te maken ontwerpen te bewerken. Dat de Minister daarbij gehoor leent, en ook dikwerf gevolg geeft aan de wenken, welke die ambtenaren, gesteund door hunne ervaring en voorafgaande studie van de betrokken onderwerpen, hem meenen te moeten geven, kan toch niet euvel geduid worden.

Het zou veeleer van eene onverdedigbare kortzichtigheid getuigen indien een Minister, wien uit den aard der zaak de tijd tot bestudeering van alle details ontbreekt, met den raad van ter zake kundige ambtenaren geen rekening wilde houden; somtijds komt het dan ook wel voor, dat een oorspronkelijk denkbeeld, bij nadere uitwerking, moet worden losgelaten en dat daarop moet worden teruggekomen. Zulks behoeft echter nog niet aan onvastheid in de leiding te worden toegeschreven; tot het uitspreken van een dergelijk oordeel zijn personen, die buiten het Departement staan en dus den gang van zaken niet van nabij kennen, bepaaldelijk onbevoegd, en de gevolgtrekking, dat uit een en ander zou blijken, dat den Minister de weg, langs welken naar afdoende verbetering van ons krijgswezen behoort te worden gestreefd, niet duidelijk voor oogen zou staan, is dan ook minder juist.

Niet geheel duidelijk is voorts, hoe den ondergeteekende het verwijt kan treffen, dat hij de vroeger door hem geuite denkbeelden niet tot uitvoering zou trachten te brengen, en dat hij, gehoor gevende aan een streven tot reactie, veeleer zijne aandacht zou schenken aan de doode weermiddelen dan aan de levende strijdkrachten.

Wanneer de leden, die van deze opvatting blijken gaven, hunne aandacht willen schenken aan de verschillende maatregelen door den ondergeteekende genomen ter bevordering van de opleiding van het militiekader, ter uitbreiding van het reserviekader, ter bevordering van de geoefendheid van den troep, van de verbetering van den daarin levenden geest enz., dan zullen zij moeten toegeven, dat voor hun verwijt inderdaad weinig grond bestaat. De opmerking, dat te veel aandacht aan de doode weermiddelen zou worden geschonken, heeft den ondergeteekende in het bijzonder getroffen, en hij kan deze opmerking moeilijk rijmen met het Voorloopig Verslag der Kamer, betreffende de begroting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1911, waarin juist door vele leden hunne teleurstelling wordt uitgesproken over het feit, dat voor het volgende jaar geen gelden zijn aangevraagd voor het aanbrengen van bomvrije gebouwen in een twee- of drietal forten der Stelling van Amsterdam.

Dat somtijds uitingen waarneembaar zijn van een minder goeden geest onder de officieren en onderofficieren is voor den ondergeteekende zeker niet verborgen gebleven, doch men mag vragen: waar vindt men dergelijke

uitingen niet?» Zij komen in de burgermaatschappij zeker in niet mindere mate voor, en het ligt in den geest des tijds om ontevreden te zijn met hetgeen men heeft, en die geest van ontevredenheid wordt van allerlei zijden maar al te zeer aangewakkerd. De ondergeteekende stelt zich intusschen voor, dat de door hem op de begrooting gebrachte positieverbetering van officieren en onderofficieren er veel toe zal bijdragen, om den geest te verbeteren.

Ook van het scheppen van betere oefeningsvoorwaarden voor het leger stelt hij zich ten deze eene goede uitwerking voor. De invoering van het tweeploegenstelsel in zijn tegenwoordigen vorm heeft, naar de meening van den ondergeteekende, tot eene verkeerde beoordeeling van dit stelsel geleid, en hij deelt geheel de meening van die leden, die te kennen gaven, dat eene bevredigende oplossing van het vraagstuk betreffende het blijvende gedeelte alleen in de richting van een tweeploegenstelsel kan worden gevonden.

De verklaring van verschillende leden, dat de schuld voor den minder goeden staat onzer defensie niet aan den ondergeteekende mag worden geweten, was hem zeer aangenaam, terwijl hij evenzeer met waardeering kennis nam van het feit, dat er ook leden werden gevonden, die een woord van afkeuring deden hooren over den nadruk, die steeds wordt gelegd op de zwakke punten in ons defensiewezen, en die geen vrede konden hebben met de afbrekende critiek, die zulk een verlammen invloed uitoefent op den geest in het leger. Dat de meer welwillende beoordeelaar ook verschillende maatregelen weet aan te wijzen, welke in de laatste jaren ter verhooging van de waarde van ons leger werden tot stand gebracht, toont aan, dat men den arbeid van de verschillende Ministers van Oorlog naar waarde weet te schatten. Zij, die ook in deze begrooting het bewijs hebben aangetroffen van het ernstig streven om verbeteringen in te voeren, waar die mogelijk worden geoordeeld, toonen daarmede de bedoelingen van den ondergeteekende in hunne beteekenis te hebben onderkend.

Met betrekking tot de instelling van eene Staatscommissie, als bedoeld in de op 18 Maart jl. door de Tweede Kamer aangenomen motie, moge worden verwezen naar hetgeen daaromtrent werd aangeteekend in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Kamer, betreffende het 1ste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1911.

Met het denkbeeld, om in die commissie ook een onderofficier op te nemen, kan de ondergeteekende zich geenszins vereenigen; welk doel daarmede beoogd wordt is niet duidelijk, aangezien personen van de ontwikkeling der onderofficieren in wetenschappelijk opzicht niet hoog genoeg staan, om in eene dergelijke commissie met vrucht werkzaam te kunnen zijn.

Zeker ligt het in het voornemen, om in de commissie aan het niet militair element eene overwegende plaats toe te kennen, doch men moet niet voorbijzien, dat voor een juist oordeel over het omvangrijke vraagstuk, dat aan de commissie ter behandeling zal worden voorgelegd, voorlichting door deskundige leden niet zal kunnen worden gemist.

Het denkbeeld intusschen, om alle verdere verbeteringen in ons krijgswezen op te schorten totdat de Volksvertegenwoordiging zal beschikken over de resultaten van den arbeid der commissie, kan door den ondergeteekende niet worden aanvaard.

Hij zou eene dergelijke gedragslijn niet met zijne verantwoordelijkheid kunnen overeenbrengen, en hij betwijfelt dan ook, of wel ooit een Minister van Oorlog zich met zoodanige opvatting, welke gelijkstaat met het overbrengen van zijne taak naar eene niet verantwoordelijke Staatscommissie, zou kunnen vereenigen.

Blijkens het Verslag had de omstandigheid, dat in de onderwerpelijke begrooting verschillende nieuwe maatregelen zijn belichaamd, bij vele leden der Kamer bezwaar ontmoet, en zouden dezen er de voorkeur aan gegeven hebben, indien de gelden, benodigd voor het verwezenlijken van die nieuwe

denkbeelden, bij een afzonderlijk wetsontwerp waren aangevraagd. De ondergeteekende kan deze bedenkingen niet deelen, en hij heeft dan ook met voldoening ontwaard, dat andere leden op de bezwaren, aan zoodanige afzonderlijke indiening noodwendig verbonden, de aandacht hebben gevestigd. Naar zijne opvatting is juist de begrooting voor eenig dienstjaar, in het algemeen, de plaats waar de noodzakelijkheid tot het aanbrengen van verbetering of het invoeren van nieuwe maatregelen het best kan worden beoordeeld; op die wijze toch kunnen de gevolgen, welke die maatregelen, zoowel in financieel als in militair opzicht, zullen medebrengen, het best in verband met het geheele legerbeheer in beschouwing worden genomen. Dat op die wijze voor eene voorbereiding der gedachtenwisseling over die nieuwe onderwerpen geen genoegzame gelegenheid zou bestaan, kan niet worden toegegeven, waar immers het Verslag over de begrooting van het Departement van oorlog telken jare de sporen draagt, dat de daartoe betrekkelijke bescheiden tot in onderdeelen zelfs konden worden onderzocht, en ook bij de mondelinge beraadslagingen over die begrooting steeds tijd voor het bespreken van allerlei details kon worden gevonden.

In dit verband zij dan ook opgemerkt, dat er naar zijne meening weinig grond bestaat voor de in het Verslag uitgesproken verbazing over het feit, dat de ondergeteekende zijne nieuwe voorstellen niet uit de begrooting heeft gehouden, waar hij ten vorigen jare toch gevolg heeft gegeven aan een verzoek van de Commissie van Rapporteurs, om sommige voorstellen uit de begrooting terug te nemen en de daarvoor benoodigde gelden bij afzonderlijk wetsontwerp aan te vragen. De loop van zaken was toenmaals toch een geheel andere dan thans. Toen gold het kredietaanvragen voor onderwerpen, welke oorspronkelijk niet op de begrooting voorkwamen en dan ook niet in de toelichtende stukken waren ter sprake gebracht, maar eerst bij de Nota van Wijzigingen aanhangig waren gemaakt.

Thans zijn de benoodigde gelden bij de ontwerp-begrooting zelve aangevraagd, en is de aanleiding daartoe toegelicht, zoodat zoomin de tijd tot onderzoek der voorstellen als de gelegenheid voor schriftelijke gedachtenwisseling heeft ontbroken.

Is de ondergeteekende dus in het algemeen geen voorstander van het telkenmale bij afzonderlijk wetsontwerp aanhangig maken van nieuwe maatregelen en deelt hij aldus de meening van hen, die in het midden brachten, dat de Kamer op die wijze voortdurend met werkzaamheden betreffende het budget zou worden overladen, en derhalve tijd te kort zou komen voor den eigenlijken wetgevenden arbeid, in het bijzonder scheen hem de thans gevolgde weg, ten aanzien van de zoo noodige verbetering van de officiers-traktementen, als aangewezen. Die maatregel is toch in de hoogste mate urgent en werd reeds ten vorigen jare, zoowel schriftelijk als mondeling in de Tweede en in de Eerste Kamer der Staten-Generaal duidelijk aangekondigd; toenmaals is tegen het in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer medegedeelde voornemen, om de daarvoor benoodigde gelden bij het ontwerp van wet tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1911 uit te trekken, met geen enkel woord bedenking geopperd. Het verdient zeker ook de aandacht, dat toen de Minister BERGANSIUS op de ontwerp-begrooting voor het dienstjaar 1904 een aanzienlijk bedrag voor verbetering van traktementen aanvroeg, de thans opgeworpen bedenking niet is te berde gebracht. Toenmaals is uit den boezem der Eerste Kamer met geen woord gerept over het bezwaar, dat dit Staatslichaam, op grond van de gevolgde handelwijze, niet naar behooren zou zijn in staat gesteld zich uit te spreken. De ondergeteekende meent dan ook den aandrang, om thans de gelden voor de verbetering van traktementen der officieren weder van de begrooting af te nemen, te moeten weerstaan; hij zou zich niet verantwoord achten, dezen maatregel van het gevorderd stadium, waarin hij op

het oogenblik verkeerd weder terug te brengen naar het beginpunt van den langen weg, welken een afzonderlijk wetsontwerp noodwendig zou moeten doorloopen. De ondergeteekende neemt met erkentelijkheid akte van de verklaring der leden, die opmerkten, dat in het verzoek tot terugnemen van de hierbedoelde voorstellen geenszins een verzet tegen die voorstellen zelve is te zien, en hij vertrouwt, dat hij, na in het voorafgaande zijne zienswijze ten deze nader te hebben verklaard, ook bij de thans gevolgde behandelingswijze op de medewerking van die leden zal mogen rekenen.

Hetzelfde standpunt wordt door den ondergeteekende ook ingenomen ten aanzien van een tweetal maatregelen, welke men evenzeer liever in een afzonderlijk wetsontwerp had zien aangeboden, n.l. de maatregel ter verbetering van de promotie bij het wapen der artillerie en die tot wijziging in het bezoldigingstelsel van vrijwillig dienende onderofficieren en minderen.

Hij vertrouwt, dat de leden, die tegen de inlassching van deze beide verbeteringen in de begrooting bezwaar maakten, na kennisneming van hetgeen ter nadere verklaring van een en ander in het verdere gedeelte van deze Memorie zal worden medegedeeld, hunne bedenkingen wel zullen willen laten varen, en dat zij er toe zullen willen medewerken, om, nu eenmaal de verschillende hier bedoelde voorstellen in een gevorderd stadium van voorbereiding verkeeren, deze ook zonder verdere vertraging af te doen.

Wat de voorstellen, betreffende de instelling der 3 stukken batterij en de encadreering der landweer aangaat, vertrouwt hij, dat de nadere uiteenzetting dezer voorstellen — als hierna is geschied — de bezwaren van verschillende leden voldoende zal opheffen, zoodat hij met het oog op het urgente van deze verbetering mede niet kan besluiten, deze voorstellen terug te nemen.

Ter voldoening intusschen aan het verlangen, om eene opgave te ontvangen van de wijzigingen, welke de verschillende artikelen der begrooting moeten ondergaan, indien de bedoelde voorstellen er uit zouden worden gelicht, is eene dergelijke opgave, als bijlage A, bij deze Memorie gevoegd.

Het herhaaldelijk aanbrenge van wijzigingen in de omschrijving van artikelen zou, naar het den ondergeteekende wil voorkomen, slechts dan aanleiding tot billijke klachten kunnen geven, indien kon worden aangetoond, dat daartoe zonder noodzaak werd overgegaan. Waar die noodzakelijkheid echter voortvloeit uit nieuwe maatregelen en omstandigheden van allerlei aard, die voor het eerst op de begrooting van invloed zijn, dient, ter voorkoming van moeielijkheden bij de verevening der uitgaven, met de nieuw opgekomen behoeften bij de omschrijving van de verschillende begrootingsposten rekening te worden gehouden.

De wenschelijkheid om die begrootingsposten zooveel mogelijk parallel te doen loopen met de gelijknamige artikelen van de laatstvoorgaande begrooting, wordt daarbij nimmer uit het oog verloren.

§ 2. Eindcijfer.

De voortdurende stijging van het oorlogsbudget wordt door de Regeering in niet mindere mate betreurd dan door de leden die hieromtrent in beschouwingen traden, al kan zij niet deelen in de vrees, dat binnenkort een eindcijfer van 40 millioen bereikt zal zijn.

Daargelaten de vraag, in hoeverre door „sommige leden” het aantal mandagen te recht ten grondslag is gelegd aan eene vergelijking van de eindcijfers van twee verschillende begrootingsjaren, zij er de aandacht op gevestigd, dat, bij eene vergelijking van het aantal mandagen over 1911 met dat over 1909, het navolgende in aanmerking behoort te worden genomen:

Volgens de oorspronkelijk ingediende begrooting over 1909	
bedroeg het aantal mandagen	10,957,562

Als gevolg van de verandering, welke de soldijen-artikelen hebben ondergaan (zie blz. 30 van de Memorie van Antwoord

op het Voorloopig Verslag der begrooting 1909) werd dit aantal verminderd met	527 367
Blijft	10,430,195
Voor 1911 bedraagt het aantal uitgetrokken mandagen	10,820,383
Zoodat voor 1911 meer mandagen zijn geraamd dan voor 1909	390,188
Voorts zij opgemerkt, dat over 1909, voor de voeding, ten laste van de Vde afdeling der begrooting is moeten worden uitgegeven. . f	3,068,676
terwijl de raming bedroeg	2,929,124
zoodat een tekort is ontstaan van. f	139,552

welk tekort ruim 4,5 procent bedraagt van de geraamde en toegestane som. In verband daarmee is voor 1911 de aftrek 4 procent lager gesteld, hetwelk een hoogere raming van ruim f 144,000 ten gevolge heeft.

De hoogere raming voor 1911 kan derhave, in tegenstelling met hetgeen door de hier aan het woord zijnde leden werd aangevoerd, in de beide hiervoren vermelde redenen, voor een deel, hare verklaring vinden.

Overtuigd dat alleen gelden worden aangevraagd voor zoodanige uitgaven, als in het belang eener goede defensie noodzakelijk zijn te achten en dat deze noodzakelijkheid bij elke nieuwe aanvraag behoorlijk wordt aangetoond, meent de ondergeteekende zich van eene breedvoerige beantwoording van hetgeen te dezer zake werd aangevoerd, te mogen onthouden.

Waar alle takken van den Staatsdienst voortdurend hoogere uitgaven vorderen, die uit de maatschappelijke verhoudingen en de voortgaande ontwikkeling van het cultuurleven voortvloeien, kan niet worden ingezien, hoe dit verschijnsel, voor zooveel het zich ook ten aanzien van het Departement van Oorlog doet gelden, grond oplevert om te spreken van een beleid, dat niet genoegzaam rekening houdt met de financieele draagkracht van het land en de onderstelling te opperen, dat juist bij dit Departement met den ongunstigen toestand van 's lands geldmiddelen geen rekening zou zijn gehouden.

De ondergeteekende kan de verzekering geven, dat deze omstandigheid er wel degelijk toe geleid heeft, bij de raming van de aangevraagde kredieten de meest mogelijke beperking te betrachten en dat hierin in menig opzicht zelfs verder wordt gegaan — met name wordt herinnerd aan de zoo verminderde uitgaven voor nieuw te bouwen werken in de Stelling van Amsterdam — dan onder gunstiger financieele omstandigheden wel te verdedigen zou zijn. Er mag echter niet uit het oog worden verloren dat, de eisch tot beperking telken jare in meerdere of mindere mate terugkeert, en dat, bij de onzekerheid of een volgend jaar wel over ruimere middelen zal kunnen worden beschikt, het doen van noodig geachte uitgaven niet telkens opnieuw kan worden uitgesteld. Moest tot dien prijs naar het indienen van begrootingen met een laag eindcijfer worden gestreefd, dan zou het gevaar niet denkbeeldig zijn, dat de zuinigheid de wijsheid bedroeg, en dat de Regeering de haar opgelegde verantwoordelijkheid op den duur niet zou kunnen dragen. Met leedwezen vernam de ondergeteekende dan ook, dat verschillende leden alleen reeds om financieele redenen in verband met den algemeenen toestand onzer financiën, zich tegen de aanneming van enkele zijner voorstellen meenden te moeten verklaren.

Het denkbeeld, om te komen tot het bepalen van een vast maximumbedrag, waarboven de Oorlogsbegrooting niet zou mogen stijgen, werd reeds in 1903 door enkele leden van de Staten-Generaal in overweging gegeven. (Zie Voorloopig Verslag betreffende het VIIIste hoofdstuk voor 1904, Zitting 1903—1904, 2, n°. 18, bladz. 2 onderaan.) Met zijn toenmaligen ambtsvoorganger is de ondergeteekende van oordeel, dat dit denkbeeld niet voor

verwezenlijking vatbaar kan worden geacht. Evenmin acht hij het denkbaar, dat in dit, of in eenig ander stelsel van begrootingswetgeving zóó ruim geraamd zou kunnen worden, dat de Regeering in de buitengewone uitgaven wel zou kunnen voorzien door besparing op de gewone.

De door »groepen van leden« mogelijk en wenschelijk geachte bezuinigingen, waarvan in het Voorloopig Verslag achtereenvolgens melding wordt gemaakt, zijn met den meesten ernst overwogen.

Van den uitslag dier overweging moge hieronder, bij de daarop betrekkelijke artikelen blijken.

Reeds te dezer plaatse moge echter worden opgemerkt, dat eene vergelijking met buitenlandsche legers ten opzichte van de sterkte der staven bij wapens en dienstvakken, doet zien, dat in ons leger op dit punt allerminst overdadige weelde bestaat.

§ 3. *Officieren.*

Indien werkelijk de geest in het officierskorps veel te wenschen overlaat, zooals in het Voorloopig Verslag wordt beweerd, dan is dit ongetwijfeld een verschijnsel, dat in een complex van oorzaken zijn grond moet vinden, en dat niet uitsluitend kan voortvloeien uit hetgeen in het Verslag is aangeduid als »de toestanden in het leger.«

De geest in het officierskorps toch wordt evenzeer beheerscht door omstandigheden, welke in de legerinrichting zelve haar grond vinden, en waarop door den Minister invloed kan worden uitgeoefend, als door toestanden, welke buiten diens bereik vallen. Tot de eerstgenoemde factoren zijn o. m. te rekenen: de bezoldiging en de gang der bevordering, tot de in de tweede plaats genoemde: de waardeering, welke hem in dat geval van de zijde van buiten het leger staanden ten deel valt.

En nu is het inzonderheid de omstandigheid, hiervoren in de tweede plaats genoemd, welke in de laatste jaren op den geest van het officierskorps een minder gunstigen invloed heeft uitgeoefend.

In de bezoldiging der officieren zal, indien de Volksvertegenwoordiging zich met de ter zake aangeboden voorstellen vereenigt, eene belangrijke verbetering kunnen worden gebracht, terwijl het bevorderen van eene geregelde strooming in het officierskorps steeds een punt van voortdurende zorg voor den ondergeteekende uitmaakt.

Omtrent den tot stand gekomen officiersbond kan de ondergeteekende mededeelen, dat die vereeniging zich — blijkens eene oproeping tot verschillende officieren gericht — niet op politiek terrein zal bewegen, maar haar werkingssfeer uitsluitend over onderwerpen, den maatschappelijken welstand van hare leden betreffende, zal uitstrekken.

Meer in het bijzonder wenscht de vereeniging met middelen van eigen kracht in het leven te roepen verschillende fondsen, welke kunnen dienen om verbetering te brengen in minder gunstige economische verhoudingen in het maatschappelijk leven van den officier.

De oprichters geven in hun rondschriven duidelijk te kennen, dat zij zich niet wenschen te bemoeien met de aangelegenheden van de Regeering of het legerbestuur en op geenerlei wijze inbreuk willen maken op de regelen van ondergeschiktheid en krijgstucht.

De ondergeteekende zal de ontwikkeling van de vereeniging met belangstelling volgen, en hij heeft genoeg vertrouwen in het officierskorps, om te durven verklaren, dat van den officiersbond geen maatregelen ter bereiking van het gestelde doel zijn te verwachten welke met de eischen der krijgstucht in botsing zullen komen.

Van de in het Verslag bedoelde dagblad-correspondentie werd indertijd ook door den ondergeteekende kennis genomen. Hij heeft zich toenmaals over het daarin ontwikkelde standpunt ten zeerste verbaasd, in die mate

zelfs, dat bij hem aanvankelijk de gedachte opkwam, als zou men hier met een ironisch bedoeld stuk te doen hebben. Mocht het evenwel gemeend zijn geweest, dan durft de ondergeteekende wel de verklaring af te leggen, dat de daarin verdedigde opvattingen wellicht de meening van een enkel persoon weergeven, maar volstrekt niet de algemeen geldende zienswijze van het geheele officierskorps uitdrukken.

Door den ondergeteekende werd met leedwezen kennis genomen van de meening van sommige leden, dat een gedeelte zijner rede, uitgesproken bij gelegenheid van de installatie van de Staatscommissie in zake de reorganisatie van het militair onderwijs, een belangrijk deel van het officierskorps zou hebben gegriefd en mitsdien niet bevorderlijk zou zijn geweest aan den goeden geest in het officierskorps. Hetgeen door den ondergeteekende, met betrekking tot de hierbedoelde aangelegenheid, bij de installatie der Staatscommissie werd ter sprake gebracht, stemt in wezen geheel overeen met hetgeen door hem in de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd medege-deeld bij gelegenheid van de mondelinge beraadslaging over het wetsontwerp 154 (*Handelingen der Staten-Generaal*, 1909—1910, II, bladz. 1381.)

Volledigheidshalve moge hier het toenmaals door hem gesprokene in herinnering worden gebracht.

»De Hoofdcursus — hierbij kom ik tevens tot beantwoording van hetgeen door den geachten afgevaardigde uit *Steenwijk* gevraagd is — heeft ook als opleidingsinrichting niet mijn sympathie. Natuurlijk heeft dit volstrekt geen betrekking op het instrueerend personeel en den directeur. Ook zij vervullen met de grootste toewijding, op eene wijze boven mijn lof verheven, hunne taak, maar ik vind de tweeërlei wijze van opleiding tot infanterie-officier met geheel verschillende eischen van kennis, geheel verkeerd. Het gehalte, wat kennis aangaat van hen die van den Hoofdcursus komen, is zooveel minder, dat men dat in een klein leger als het onze als het ware niet kan dulden. Ik doe hiermede niet te kort aan de officieren die van den Hoofdcursus gekomen zijn, want in ander opzicht onderscheiden zij zich weder. De weg dien zij moeten volgen is veel moeilijker; velen vallen af. Zij die het ten slotte tot officier brengen, hebben eene moeilijke leerschool gehad en daarom hebben zij mijne volle sympathie. Maar dit neemt niet weg, dat zij in wetenschappelijke ontwikkeling ten achter staan bij hen die van de Koninklijke Militaire Academie te Breda komen. Aangezien die inrichting in alle opzichten in het voordeel is wat gelegenheid tot opleiding, terrein voor oefening en garnizoen betreft, ben ik van meening, dat de opleiding voor officier voor allen naar Breda moet worden overgebracht.«

Bij gelegenheid der installatie van de Staatscommissie in zake de reorganisatie van het militair onderwijs werd door den ondergeteekende ter zake opgemerkt:

»Na het voorgaande zal ik er niet lang bij behoeven stil te staan, dat, waar de zoeven ontwikkelde denkbeelden voor de opleiding van alle officieren van kracht zijn, er in de toekomstige wet op het militair onderwijs geen sprake meer kan zijn van eene afzonderlijke, wetenschappelijk minder hoog staande, opleiding van een deel der infanterie-officieren en van de officieren van administratie, als thans aan den Hoofdcursus te Kampen plaats heeft. Ook hieromtrent deed ik in vroegere jaren, bij mijne bestrijding van de tegenwoordige wet op het militair onderwijs, mijne zienswijze kennen. Evenals toen, ben ik nog steeds van meening, dat er geen enkele reden bestaat om voor een deel onzer officieren met een lager peil van wetenschappelijke ontwikkeling en vakkennis genoeg te nemen. Dit wil daarom nog niet zeggen, dat ik den weg, om uit de gelederen officier te worden, zou willen afsluiten. Geenszins. Uit zooveel mogelijk bronnen moet het officierskorps zich recruteeren, onder de noodige waarborgen intusschen, dat ten slotte gelijke resultaten worden bereikt. Waar de onderofficieren boven

de jongelieden, uit de burgermaatschappij komende, de militaire opleiding vóór hebben, staan zij in wetenschappelijke vorming achter. In deze richting zullen dus voorzieningen zijn te treffen.◄

De ondergeteekende vertrouwt, dat eene aandachtige overweging van hetgeen destijds door hem werd opgemerkt in de Tweede Kamer der Staten-Generaal en bij gelegenheid der installatie der Staatscommissie, tot de overtuiging zal voeren, dat zijne beschouwingen slechts betrekking hadden op de, naar zijne meening minder deugdelijke inrichting van het militair onderwijs in het hierbedoelde opzicht, doch geenszins beoogden van eene mindere waardeering te doen blijken ten opzichte van het z. g. uit de gelederen voortgekomen deel van het officierscorps. Zoowel tijdens zijn verblijf in Nederlandsch-Indië, als gedurende den tijd, dat hij, als directeur der Hoogere Krijgsschool, veelvuldig in aanraking kwam met de hierbedoelde officieren, heeft het van zijne zijde nimmer ontbroken aan waardeering ten opzichte van hen die door eigen inspanning, de wetenschappelijke leemten hunner aanvankelijke opleiding hadden weten te neutraliseeren, terwijl boven zijn lof verheven zijn de vele eminente mannen, die belangrijke diensten aan den lande bewijzen en hebben bewezen en die hunne militaire opleiding aan den Hoofdcursus hebben genoten.

Resumeerende heeft de ondergeteekende een te goed vertrouwen in het gezond verstand van het officierscorps, dan dat door hem zou kunnen worden aangenomen, dat door hiervoren vermelde mededeelingen een deel van dat corps zou zijn gegriefd, te meer waar uit alle handelingen van den ondergeteekende — getuige o. m. zijn voorstel tot gelijkstelling der traktementen van de officieren der verschillende wapens en dienstvakken — eene gelijke waardeering voor alle leden van het officierscorps spreekt.

De woorden waarin de ondergeteekende ten vorigen jare zijn oordeel over het duel heeft ingekleed, neemt hij ook thans nog geheel voor zijne verantwoording; hij aarzelt niet zich ook nu een beslist tegenstander van het duel te noemen.

Dat echter een officier, die eene uitdaging tot een tweegevecht aanneemt, uit dien hoofde steeds voor bevordering zou moeten worden voorbijgegaan, is door hem ten vorigen jare niet beweerd, en in zooverre mag dan ook uit de omstandigheid, dat de in het Verslag aangeduide hoofdofficier, op zijne voordracht, tot inspecteur van het wapen der cavalerie is bevorderd niet worden afgeleid, dat de ondergeteekende ten deze van standpunt zou zijn veranderd.

Uit den aard der zaak is door hem, na de ontvangst der betrekkelijke voordracht van den commandant van het veldleger, met zorg overwogen welk gevolg daaraan, juist met het oog op het plaats gehad hebbende tweegevecht, behoorde te worden gegeven.

Vermits evenwel die voordracht steunde op de met redenen omkleede verklaring, dat de betrokken kolonel moest worden gerekend te behooren tot de *meest geschikten* zijner ranggenooten, en mitsdien overigens volkomen voldeed aan de eischen voor bevordering bij de wet gesteld, is ondergeteekende tot het besluit gekomen, dat hij zijne ernstige bedenkingen, welke in het genoemde voorval haar grond vonden, moest ter zijde stellen, en zulks te meer, wijl geen der ranggenooten van den kolonel, op het oogenblik waarop de vacature als inspecteur van het wapen ontstond, voor benoeming als zoodanig in aanmerking kon komen.

Dat sedert de wijziging der vredesorganisatie van het veldleger, waarbij de samenstellende divisien in het leven werden geroepen, geen enkele kolonel, niet afkomstig van het wapen der infanterie, tot het commando over eene dergelijke divisie is geroepen, vindt zijn grond in de omstandigheid, dat die kolonels, toen zij voor bevordering aan de beurt kwamen, konden worden geplaatst in betrekkingen bij hun eigen wapen, waarvoor zij in verband met hunne voorgaande dienstbetrekkingen meer geschiktheid bezaten dan voor het commando over eene uit verschillende wapens samengestelde divisie van het veldleger.

Dat de chef van den generalen staf steeds ouder in rang of ancienniteit behoort te zijn dan de commandant van het veldleger, kan door den ondergeteekende niet worden ingezien.

In oorlogstijd staat de commandant van het veldleger onder den algemeenen leider der verdediging (opperbevelhebber), die tot het uitwerken zijner bevelen en plannen beschikt over eene menigte organen, aan wier hoofd staan de chefs van den generalen staf en van den marinestaf. Zelf geven deze autoriteiten echter geene bevelen.

In vreedestijd blijft de Minister het centraal orgaan, dat leiding aan en eenheid in het defensiewezen moet verzekeren, en hij wordt ten deze bijgestaan door verschillende naast elkander staande autoriteiten, onder wie de chef van den generalen staf zeker eene zeer voorname plaats inneemt, doch niet eene plaats die hem autoriteit zou toekennen boven de anderen.

De overwegende reden, welke er wel steeds toe zal moeten leiden, om bij de benoeming van een chef van den generalen staf niet in de eerste plaats te zoeken naar een generaal, ouder dan de commandant van het veldleger, is de noodzakelijkheid, om in deze hooge betrekkingen eenige stabiliteit te verkrijgen.

De betrekking van den chef van den generalen staf is eene zoo gewichtige, dat men de keuze daarvoor zoo weinig mogelijk moet beperken. Blijf men vasthouden aan den door de leden gestelden eisch, dan zou de chef van den generalen staf steeds moeten zijn een luitenant-generaal, en aangezien de commandant van het veldleger thans naast den chef van den generalen staf de eenige autoriteit is, die tot dezen rang kan komen, zou men voor de keuze van chef van den generalen staf geen anderen persoon hebben, dan den commandant van het veldleger, uitgezonderd het geval, dat beide betrekkingen gelijktijdig mochten openvallen.

Met het oog op de zoo noodige continuïteit, is het gewenscht, beide hooge betrekkingen niet op ongemotiveerde wijze met elkaar in verband te brengen. Voor elk gelden andere eischen, en hoe ruimer de keuze, hoe meer waarborg voor eene goede vervulling, inzonderheid voor de betrekking van chef van den generalen staf, in welke functie de continuïteit van het hoogste belang is.

Ten aanzien van de onlangs plaats gehad hebbende aanwijzing van een luitenant-kolonel, die werd belast met de waarneming van de functie van sous-chef van den generalen staf, moge worden aangeteekend, dat inderdaad de ondergeteekende gemeend heeft de keuze ditmaal tot de hoofdofficieren, afkomstig van het wapen der infanterie, te moeten bepalen. De tot dit wapen behorende generaals-majoor konden echter bezwaarlijk voor die betrekking in aanmerking komen, vermits zij met het thans zoo hoogst belangrijke commando over eene divisie belast waren, terwijl onder de overige boven den tegenwoordigen functionaris rangschikkende kolonels of luitenant-kolonels der infanterie er zich geen bevond, die voor de waarneming van dat ambt van sous-chef meer geschikt werd geacht dan de hoofdofficier, die thans daarmede belast is.

Voor de voordacht van de benoeming van den inspecteur der infanterie neemt de ondergeteekende de volle verantwoordelijkheid op zich.

Naar de zaak, bedoeld in de laatste alinea van dit punt, is onderzoek ingesteld, waaruit den ondergeteekende het volgende is gebleken.

Bij een der regimenten infanterie werd een kapitein door zijn bataljons-commandant gestraft wegens ondermijning van de krijgstucht. De kapitein diende daarover eene klacht in en zag de straf aanvankelijk door den waarnemenden regiments-commandant geschorst en daarna geroyeerd, waarover de straffer op zijne beurt bezwaar inbracht.

Aan den divisiecommandant is toen door den commandant van het veldleger opgedragen de zaak verder af te doen.

De divisiecommandant heeft, al kon hij zich met het schorsen en vernietigen

der straf niet vereenigen, gemeend, om utiliteitsredenen en gelet op de omstandigheden, waaronder de kapitein toen verkeerde — hij stond op het punt te huwen — niet opnieuw eene straf te moeten opleggen, doch in eene nota aan dien kapitein zijne zienswijze, welke ook die van den commandant van het veldleger was, te doen kennen. In die nota komt inderdaad de mededeeling voor, dat aan den regimentscommandant zal worden opgedragen met het gebeurde rekening te houden bij de beoordeeling voor 1910.

Eene dergelijke mededeeling wordt door den ondergeteekende niet goedgekeurd en door hem is dan ook aan den commandant van het veldleger opgedragen, aan de tegenwoordige chefs van den kapitein te doen kennen:

dat de onderwerpelijke mededeeling in de meerbedoelde nota in strijd is te achten met de uitdrukkelijke bepaling van het Voorschrift-beoordeelingslijsten, waarbij aan hoogere autoriteiten verboden wordt eenigerlei invloed uit te oefenen ten aanzien van de door hunne onderhoorige officieren uit te brengen beoordeelingen;

dat mitsdien de aan den regimentscommandant verstrekte opdracht wordt ingetrokken en dat van een en ander aan den kapitein mededeeling moet worden gedaan.

§ 4. *Ambtsgeheim van militairen.*

De vraag, welke door eenige leden tot den ondergeteekende werd gericht, n.l. hoe ver de verplichting van militairen gaat om het geheim hunner instructies te bewaren en of die verplichting ook bestaat nadat zij op non-activiteit gesteld of gepensionneerd zijn, kan — gelet op het bepaalde bij artikel 272 van het Wetboek van Strafrecht — in algemeenen zin zeker niet anders dan bevestigend worden beantwoord.

Geheimen, die men als actief dienende moet bewaren, blijven ook later geheimen.

§ 5. *Beoordeelingslijsten.*

Indien een officier, die zich over een omtrent hem uitgebracht ongunstig oordeel bezwaard gevoelt, verzuimt gebruik te maken van het bestaande recht om omtrent zijne beoordeeling een bezwaarschrift in te dienen, dan heeft hij het geheel aan zich zelf te wijten als hij wordt voorbijgegaan; zulks mag in dat geval niet aan de bestaande voorschriften worden geweten.

Overigens is het den ondergeteekende niet recht duidelijk, wat de bedoeling is van het gestelde aan het slot van § 5.

Een officier kan niet worden voorbijgegaan zonder dat hem zijne beoordeeling bekend is.

Is hij het met de gronden van de invulling van eene of meer kolommen der beoordeelingslijst niet eens, dan kan hij daarover zijne bezwaren indienen. Bij het Departement van Oorlog bestaat steeds het streven, om aantekeningen van minder gunstige strekking, welke in de lijsten worden aangetroffen, voor zoover dit niet reeds geschied is, ter kennis van de betrokkenen te doen brengen.

§ 6. *Officierstraktementen.*

Zoals hierboven bij de beantwoording van § 1 reeds werd uiteengezet, ligt het niet in de bedoeling, de voorstellen tot herziening van de officiers-traktementen thans weder van de begroting af te nemen en bij afzonderlijk wetsontwerp opnieuw in te dienen, zoodat de ondergeteekende zich zal veroorloven de omtrent die voorstellen gemaakte opmerkingen eenigszins uitvoerig te beantwoorden.

Voor de ingenomenheid, door een aantal leden betuigd, dat hij de bedoelde herziening heeft ter hand genomen, is hij ten zeerste erkentelijk, en hij deelt geheel de uitgesproken meening, dat het tot stand komen van eene reeds

zoolang als dringend noodzakelijk aangeduide verbetering in hooge mate aan een goeden geest in het officierskorps zal ten goede komen; hij vertrouwt dan ook, dat de leden, die zich ongeneigd verklaarden tot verhooging der officierstraktemen mede te werken, of die aan de meening uiting gaven dat het tijdstip daarvoor, met het oog op den toestand van 's lands financiën, ongunstig gekozen is, alsnog, na kennisneming van de hiervolgende beschouwingen, tot andere inzichten zullen komen.

De in het Voorloopig Verslag opgenomen belangrijke beschouwingen over de regeling zelve geven den ondergeteekende aanleiding — in aansluiting aan hetgeen ten deze reeds in de Memorie van Toelichting betreffende het aangeboden wetsontwerp werd aangeteekend — nog het volgende omtrent den gedachtengang, welke bij het samenstellen der traktementsregeling is gevolgd, in het midden te brengen. Men heeft zich voorgesteld dat, met het oog op de eischen welke tegenwoordig als billijk behooren te worden erkend, de officiersloopbaan aan iemand van circa 30-jarigen leeftijd een inkomen van f 1800 en aan iemand van 50 jaren een inkomen van f 3500 behoort te verzekeren; het verlangen toch, om op den leeftijd van 30 jaren over zoodanige inkomsten te beschikken, dat men in staat is op den meest bescheiden voet een eigen gezin te vormen, kan bezwaarlijk als overdreven worden afgewezen. Vergelijkt men de inkomsten, welke in andere Rijksbetrekkingen in den aanvang van de loopbaan worden genoten, dan komt men ook tot het genoemde cijfer.

Verder zijn de verplichtingen, welke op een gezinshoofd van 50-jarigen ouderdom rusten, op welk tijdstip de opvoeding van kinderen dikwerf velerlei uitgaven vordert, van dien aard, dat een inkomen van f 3500 volstrekt niet als overdreven hoog mag worden beschouwd; uitgaven buiten de strikt noodige zal men er zich zeker wel niet van kunnen veroorloven. In verband daarmee moest, op grond van den gemiddelden loop der bevordering, en in aanmerking nemende, dat de tweede-luitenantrang gemiddeld op 21-jarigen leeftijd bereikt wordt, het cijfer der inkomsten van een luitenant na 9 jaar dienst als officier op f 1800 worden gesteld, terwijl, mede ten gevolge van bedoeld punt van uitgang, het traktement voor den rang van majoor, welke gemiddeld op 46- tot 49-jarigen leeftijd wordt bereikt, op f 3500 moest worden bepaald.

Stelt men eenmaal deze beide cijfers vast en houdt men in het oog, dat er in ieder geval eene genoegzame ruimte moet blijven bestaan tusschen het hoogste luitenantstraktement en het aanvangsinkomen van kapitein en tusschen het hoogste kapiteinstraktement en het traktement aan den rang van majoor verbonden, dan komt men, door inlassching van een geregeld stelsel van periodieke verhoogingen, als vanzelf tot eene regeling als die welke nu is voorgesteld; een punt van onzekerheid blijft dan alleen nog bestaan voor het traktement hetwelk aan een tweede-luitenant bij aanstelling behoort te worden toegekend; voor eene regelmatige aansluiting aan het vooraf vastgestelde cijfer van f 1800 na 9 jaren dienst werd voor dat aanvangstraktement f 1200 gesteld, waardoor de pas aangestelde officieren van de infanterie en de cavalerie f 200, die der artillerie f 100 en die der genie niet zullen vooruitgaan.

Voor de regeling van de traktemen ten der hoofdofficieren had men, in den geschetsten gedachtengang, als uitgangspunt het cijfer van f 3500 voor het majoorstraktement, terwijl men verder meende te mogen vasthouden aan de thans bestaande bezoldiging der opperofficieren; door eene regelmatige verdeling van den afstand tusschen die beide uiterste cijfers kwam men wederom vanzelf tot eene bezoldiging:

voor den luitenant-kolonel van f 4000 en
voor den kolonel van f 4800,

waardoor, de hoofdofficiersrang eenmaal bereikt zijnde, de verdere bevorderingen opvolgend eene vermeerdering in inkomsten zullen brengen van f 500, f 800, f 700 en f 1000, in overeenstemming alzoo met de mate van verantwoordelijkheid, welke in de verschillende rangen moet worden gedragen.

De vraag, of het aldus ontwikkelde stelsel voor *alle* wapens, staven en dienstvakken éénvormig zou moeten gelden, dan wel of het tot dusver bestaande stelsel van verschil in bezoldiging tusschen de verschillende wapens, enz., behoorde te worden bestendig, heeft den ondergeteekende lang bezighouden. In aanmerking nemende evenwel, dat het uitgangspunt van de nieuwe regeling waren de beide bedragen, welke voor een officier op 30-jarigen leeftijd naar billijkheid worden noodig geacht, kwam men er als vanzelf toe, de vastgestelde cijfers voor allen gelijkelijk vast te stellen, daar het toch wel niet te verdedigen zou zijn, indien eenmaal vaststaat dat een 30-jarig officier f 1800 behoort te ontvangen, dat tractement aan sommige categorieën wel aan anderen niet toe te kennen.

Daarbij komt nog — en het was den ondergeteekende aangenaam die beschouwing ook in het Verslag aan te treffen —, dat, al moge dan de voorbereidende studie en de opleiding voor één tak van dienst hogere eischen stellen dan die voor een ander onderdeel, niettemin, als eenmaal de officiersrang is bereikt, de diensten van allen, voor eene behoorlijke functioneering van het geheele raderwerk, even noodig zijn, zoodat ook uit dien hoofde eene gelijke bezoldiging als rationeel is aan te merken.

Indien men nu tegen dit stelsel het bezwaar zou willen opwerpen, dat, indien toch de bezoldigingen alle gelijk zijn, niemand er eenig belang bij zou hebben, zich bijzonder in te spannen om het moeilijke werk te verrichten, dan moet hiertegen worden opgemerkt, dat die meerdere inspanning hare belooning zal vinden in de mogelijkheid, om de hogere en de hoogste rangen te bereiken, en daarmede de aan die rangen verbonden meerdere inkomsten deelachtig te worden. Waar nu die hoogste rangen, welke daarenboven voor tal van categorieën van officieren onbereikbaar zijn, omdat zij in hun dienstvak niet bestaan, worden aangevuld uit hen die zich ten gevolge van studie en inspanning als de meest geschikten hebben doen kennen, daar staat het toch wel vast, dat die meerdere inspanning ook in de nieuwe regeling wel degelijk hare belooning zal vinden.

Het stelsel van gelijke bezoldiging is trouwens niet een nieuw beginsel; het komt ook in buitenlandsche legers, met name in het Fransche en het Deutsche leger, voor.

De afschaffing van de toelagen is niet anders dan een stap in dezelfde richting; gaat men eenmaal uit van het denkbeeld, dat de diensten in éénzelfden rang, bij het ééne wapen niet hooger hoeven te worden bezoldigd dan bij het andere, dan ligt het in dezelfde lijn, om de officieren van eenzelfde wapen gelijkelijk te bezoldigen, onverschillig of zij dienst doen bij den troep of in eene speciale betrekking. Het toekennen van toelagen, welke zijn grond vindt in den aard der diensten welke worden bewezen, zal dus komen te vervallen. Iets anders is echter het toekennen van schadeloosstelling in die gevallen waarin de dienst moet worden verricht op plaatsen of onder omstandigheden, welke noodwendig tot hogere uitgaven verplichten, dan wanneer diezelfde diensten in *het garnizoen* hadden plaats gehad.

Tot deze laatste uitzonderingsgevallen behoort dus niet de omstandigheid, dat men te Amsterdam garnizoen moet houden; wil men toch de thans bestaande toelage, wegens verblijf in de hoofdstad, behouden, dan kan men op goede gronden niet afwijzen het denkbeeld, om ook in andere plaatsen, waar, om welke redenen dan ook, het leven duur is, evenzeer eene bijzondere toelage te verleenen. Men zou dan het in Duitschland bestaande stelsel van »Wohnungsgeldzuschuss» moeten invoeren; dit stelsel met zijne indeeling in »Tarifklassen» en »Ortsklassen» is echter zoo ingewikkeld, dat het niet tot

navolging uitnodigt, terwijl de omstandigheid, dat in dit stelsel, verplaatsing bijna altijd wijziging in inkomsten voor den betrokken persoon na zich sleept, wellicht in de practijk aanleiding zou kunnen geven tot het achterwege laten van verplaatsingen, welke door de belangen van den dienst worden geboden. Op deze gronden heeft de ondergeteekende gemeend, dat in het nieuwe stelsel de toekenning van toelagen wegens verblijf in een bepaald garnizoen niet behoort plaats te vinden.

Bij de voorgestelde regeling zal intusschen geen enkel officier in inkomsten achteruitgaan; voor tegemoetkoming bij mogelijken teruggang in inkomsten is op verschillende artikelen der ontworpen begrooting, voor zoo-veel noodig, een post uitgetrokken luidende:

»Schadeloosstelling aan officieren die bij de invoering der nieuwe traktementsregeling achteruitgaan» (zie b.v. bij de artt. 18, 19, 95, 97 en 101 in den uitgewerkten en toelichtenden staat.)

De vrees, dat de afschaffing van toelagen wegens speciale diensten en wegens standplaats een belemmerenden invloed zal uitoefenen op het verkrijgen van geschikte personen, wordt voor het oogenblik niet gedeeld; in vele gevallen toch bieden die speciale betrekkingen nog zoovele voordeelen, zij het dan ook niet van financieelen aard, dat men eene genoegzame aanmelding voor die functiën met grond mag verwachten.

Voorts ligt het in de bedoeling, om de officieren, aan wie een hooger traktement zal worden toegekend, doch wier gezamenlijke inkomsten, ten gevolge van vermindering of opheffing van vaste toelagen niet zullen stijgen, zoolang zij in die omstandigheden verkeerden, de gewone en doorlopende contributie aan weduwen- en weezenkas te doen bijdragen naar reden van het traktement, dat zij bij de thans van kracht zijnde traktementsregeling genieten.

Een bijzondere overgangsmaatregel zal ten behoeve van de officieren van het wapen der genie noodig zijn, omdat voor deze, in sommige opzichten een achteruitgang uit de nieuwe regeling zal voortvloeien. Nadat men op grond van den boven ontwikkelden gedachtengang gekomen was tot eene, naar men meende, billijke en logische traktementsregeling, bleek het, dat deze veel overeenkomst vertoonde met de thans bestaande regeling voor de genie-officieren, zooals die laatstelijk werd vastgesteld bij Koninklijk besluit van 16 Maart 1904 no. 17, echter met dit onderscheid in het nadeel der betrokkenen:

a. dat het luitenantstraktement van f 1800 in de toekomst één jaar later zal worden bereikt (nl. na 9 jaar, tegen 8 jaar zooals thans het geval is);

b. dat het kapiteinstraktement, hoewel bij aanstelling in de nieuwe regeling hooger, eerst naar 24 jaar dienst als officier stijgt tot f 2800, in stede van na 20 jaar, zooals thans het geval is, terwijl na 28 jaar slechts eene stijging tot f 3000 volgt, ter vervanging van beide thans bestaande beklimmingen tot f 3000 en f 3200, onderscheidenlijk na 24 en 28 jaar;

c. dat het traktement van kolonel in stede van f 5000 op f 4800 wordt vastgesteld.

Het heeft natuurlijk een punt van overweging uitgemaakt, om de nieuwe regeling gelijk te maken aan die welke thans voor de genie bestaat; op die wijze zouden ongetwijfeld op de gemakkelijkste wijze de bezwaren voortvloeiende uit de hierbovenbedoelde achteruitgangen zijn ondervangen; doch men heeft dit denkbeeld moeten loslaten om twee redenen, nl.:

a. omdat de kosten, aan de nieuwe regeling verbonden, daardoor niet onaanzienlijk zouden zijn gestegen; en

b. omdat aan de thans voor de genie-officieren geldende regelen, ten gevolge van te geringe afstanden tusschen verschillende rangtraktementen, nadeelen zijn verbonden, welke het niet wenschelijk is, bij eene nieuwe regeling, ook bij de andere wapens in te voeren.

Op die gronden heeft men de genie-regeling naar het nieuwe stelsel ver-
vormd en niet omgekeerd.

Intusschen wil de ondergeteekende gaarne toegeven, dat de billijkheid ge-
biedt, ten aanzien van de officieren der genie rekening te houden niet alleen
met oogenblikkelijken voor- of achteruitgang, maar evenzeer met verwach-
tingen, welke tot dusver voor de toekomst bestonden, en hij is dus bereid, de
thans bij het wapen der genie dienende officieren de keuze te laten, of zij
de regeling van 1904, dan wel de nieuwe regeling willen volgen. Zij die ná
de invoering van de nieuwe regeling tot officier worden aangesteld, dienen
uiteraard naar de thans voorgestelde traktementen.

Ten slotte moge hier nog een enkel woord, naar aanleiding van de in het
Verslag voorkomende beschouwingen over het verband tusschen traktementen
en pensioenen en over eene mogelijke vermindering van het organieke aantal
beroeps-officieren een plaats vinden.

Het valt niet te ontkennen, dat het zoo wenschelijk verband tusschen
traktementen en pensioenen der officieren, door de voorgestelde nieuwe
regeling opnieuw, en thans in nog grootere mate dan in 1904, zal worden
verstoord; de teruggang in inkomsten zal bij dienstverlating belangrijk zijn,
en het zou zeker overweging verdienen, om dit verschil door verbetering in
pensioenen eenigszins te verminderen. Voor het oogenblik wenscht de onder-
geteekende zich echter nog van het doen van stappen in die richting te
onthouden.

In hoeverre nu de verhooging der traktementen eene stremming in de
bevordering zal teweegbrengen, valt moeilijk vooraf te bepalen; in ieder geval
geeft art. 10 der Pensioenwet voor de landmacht 1902 aan de Kroon de
bevoegdheid, om hen op wier behoud voor het leger niet langer prijs wordt
gesteld, ook zonder aanvraag hunnerzijds, zoodra zij recht op voortdurend
pensioen kunnen doen gelden, den militairen dienst te doen verlaten. Van
dat artikel zal natuurlijk ook in de toekomst, voor zooveel de legerbelangen
dit vorderen, gebruik moeten worden gemaakt.

De meening, dat eene herziening der traktementen zou moeten worden
vastgeknoopt aan eene toekomstige regeling onzer levende strijdkrachten, wordt
door den ondergeteekende niet gedeeld; nu de noodzakelijkheid van positie-
verbetering van het officierskorps zoo algemeen wordt erkend, zou hij het
niet kunnen verantwoorden, daarmede tot eene in elk geval nog onzekere
toekomst te wachten.

§ 7. Geest onder onderofficieren en minderen.

Het is den ondergeteekende niet bekend, dat de wijze waarop tegen de
onderofficieren pleegt te worden opgetreden, aanleiding zoude zijn, dat onder
hen een geest van onvoldaanheid heerscht en dat, in verband daarmede, de
toewijding tot den dienst te wenschen overlaat. Nog minder kan beaamd
worden, dat inwilliging van hunne billijke verlangens wordt tegengegaan. De
ondergeteekende wil in dit verband niet onvermeld laten, dat hem herhaaldelijk
verzoekschriften bereiken omtrent verlangens van onderofficieren van allerlei
aard. Hij onderzoekt die met de meeste nauwgezetheid, doch kan niet toe-
geven, dat er steeds sprake is van »billijke« verlangens.

Ten aanzien van ongelijke toepassing der nieuwe soldijregeling en de wijze
waarop de bevordering plaats vindt, zij vermeld, dat zooveel mogelijk gestreefd
wordt naar het vormen van gelijkmatige opvattingen daaromtrent. Evenwel
dient men ten opzichte van de bevordering rekening te houden met de zelf-
standigheid der betrokken chefs, die niet te veel aan banden mag worden
gelegd. Toch oefent het gebrek aan manschappen bij den dienst dikwijls een
ongunstigen invloed uit op den geest van het kader en zal bij de nieuwe
Militiewet, zeker verbetering van dit euvel worden verkregen.

Ten aanzien van de vraag, of de ondergeteekende overwogen heeft, of er

aanleiding bestaat, om, krachtens art. 9 der Grondwet, het vereenigingsrecht van militairen in het belang der openbare orde te beperken, meent hij te mogen verwijzen naar hetgeen te dien aanzien door hem reeds werd medegedeeld in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1910, waar door hem werd verklaard, dat, mocht te eeniger tijd de handhaving der tucht of de behartiging der militaire belangen het *noodzakelijk* vereischen, dat vereenigingen werden verboden, hij van meening was, dat zulk een verbod langs wettigen weg zou behooren te worden uitgevaardigd, en dat, naar zijne meening, art. 9 der Grondwet daarvoor geen beletsel oplevert, doch dat voor eeningrijpen in het vereenigingsleven, naar zijn oordeel, toen geene reden bestond.

Ook voor het tegenwoordige kan de ondergeteekende verklaren, dat op deze aangelegenheid bij voortduring zijne aandacht gevestigd blijft, waarbij hij tevens zijne verklaring in herinnering brengt, mede vervat in de bovengemelde Memorie van Antwoord, dat, wanneer hetzij de bedoelde vereeniging, hetzij eenige andere organisatie in het leger de tucht en militaire geest in gevaar dreigt te brengen of wel door hare onderlinge geschillen en wedijver de goede verstandhouding bedreigen, door hem met kracht tegen die vereenigingen zal worden opgetreden.

§ 8. *Viermaanders.*

De ondergeteekende kan niet overgaan tot het overleggen van rapporten omtrent de geoefendheid der viermaanders bij de herhalingsoefeningen, aangezien deze niet voor publiciteit ingericht zijn.

Wel kan hij mededeelen, dat, blijkens de door de compagnies-commandanten uitgebrachte rapporten omtrent de oorlogsbruikbaarheid der viermaanders, behoorende tot de in dit jaar voor herhalingsoefeningen onder de wapenen geweest zijnde lichtingen 1903, 1904 en 1909, het percentage van de *niet* voor indeeling bij mobilisatie in de tactische verbanden geschikt voor die lichtingen schommelde respectievelijk tusschen 7 pct. en 43 pct., 7 en 39 pct. en tusschen 1 pct. en 29 pct. van de sterkte.

De omstandigheid, dat dit percentage zoo zeer uiteenloopt vindt voornamelijk hare oorzaak in den maatstaf van de gestelde eischen door de verschillende compagniescommandanten aangelegd.

Hierbij zij opgemerkt, dat destijds is te kennen gegeven, dat bij de beoordeeling van de al of niet geschiktheid van de viermaanders geen overdreven eischen mochten worden gesteld, terwijl er voorts op werd gewezen, dat voor het inhalen of aanvullen der kennis van sommige oefenstof betere gelegenheid zal bestaan in de tactische verbanden (compagnieën) dan bij de depots der korpsen, zoodat ieder die geoordeeld werd maar eenigszins te kunnen medegaan, moest worden bestemd voor indeeling bij de compagnie.

Waar voorts in het algemeen valt te constateeren, dat gaandeweg bij verschillende beoordeelingen naar de geoefendheid de eischen lager worden gesteld, is de ondergeteekende geneigd aan te nemen, dat men bij de hierbedoelde beoordeelingen eerder te toegeeflijk dan te streng zal zijn geweest.

Uit het vorenstaande moge blijken, dat men voorzichtig moet zijn met het maken van gevolgtrekkingen uit de genoemde cijfers.

In algemeen zinn staan de viermaanders in geoefendheid achter bij de achtmaanders. Het verschil wordt echter geringer naarmate voor de achtmaanders de onafgebroken eerste-oefeningstijd spoediger is onderbroken moeten worden, omdat zij beschikbaar moeten worden gesteld voor huishoudelijke dagelijkse diensten, en dit euvel heeft zich onder het thans bestaande stelsel sterk doen gevoelen.

Het antwoord op de vraag nopens de regeling van den dienst bij het blijvend gedeelte voor de viermaanders moet ontkennend luiden, en wel om de navolgende redenen.

Na het vertrek der achtmaanders zijn er bij de infanterie geen andere dienstplichtigen onder de wapenen dan die van de jongste ploeg. Deze zijn alsdan in hunne eerste opleiding. Om hierin zoo min mogelijk stoornis te brengen, dient mede het blijvend gedeelte. Werd nu de dienst van het blijvend gedeelte voor de viermaanders zoodanig vervroegd, dat deze zou aansluiten aan hunnen voor eerste oefening, dan zou door hen de dienst voor dat gedeelte verricht worden in een tijdvak waarin nog achtmaanders onder de wapenen zijn, om in de behoeften van den dagelijkschen dienst te voorzien en waarin alzoo aan de aanwezigheid van een blijvend gedeelte minder behoefte bestaat.

Bij de overige onbereden korpsen is de toestand nagenoeg dezelfde.

Evenwel erkent de ondergeteekende, dat deze toestand niet is zooals mag worden gewenscht. Onder de tegenwoordige Militiewet ziet hij echter geen kans, hierin verandering te brengen. Aangenaam is het hem echter, hieraan te kunnen toevoegen dat het aangekondigde ontwerp Militiewet dezen toestand niet kent.

§ 9. *Oefeningen. Strijdvvaardigheid van de troepen.*

De klachten, die door verscheidene leden werden vernomen over het onvoldoende van de oefeningen, zijn zeker in niet mindere mate doorgedrongen tot den ondergeteekende. De verschillende autoriteiten, en in de eerste plaats de commandant van het veldleger, hebben niet nagelaten er in hunne rapporten op te wijzen, dat de toch reeds korte eerste-oefentijd van onze militia door de ongunstige oefeningsvoorwaarden nog zoozeer wordt bekort, dat zij werkelijk de strijdwaarde van den Nederlandschen soldaat onvoldoende achten.

Maar al te veel wordt voorbijgezien, dat met een zekeren graad van individueele geoefendheid nog geen strijdvaardige troep wordt verkregen, maar dat ook oefenen in afdeelingen en oefening van officieren en kader niet mogen worden verwaarloosd.

De goede wil en de ijver, die gelukkig nog het overgrootste meerendeel onzer miliciens bezielen, zijn oorzaak, dat men al spoedig eene zekere tevredenheid gevoelt met hetgeen onder zoo ongunstige omstandigheden nog kan worden bereikt.

De intensiteit der oefeningen wordt zoo hoog mogelijk opgevoerd, maar daaraan zijn grenzen, die men niet kan overschrijden zonder het bevattingvermogen van den man en de onderwijscapaciteit van officieren en kader geweld aan te doen.

Zooals uit de in te dienen Militiewet zal blijken, acht de ondergeteekende 8½ maand voldoende voor behoorlijke oefening, maar dan moet ook gedurende dien tijd zonder onderbreking behoorlijk *kunnen* worden geoefend.

Hij vertrouwt, dat bij aanneming van die wet de klachten als waarvan hier sprake was, niet meer zullen worden vernomen.

Het »marcheeren« vormde ook reeds bij de behandeling van de Oorlogsbegrooting voor 1910 een punt van gedachtenwisseling tusschen de Regeering en de Volksvertegenwoordiging, waartoe de ondergeteekende zich veroorlooft de aandacht te vestigen op de Memorie van Antwoord voor die begrooting, bladz. 21, »slecht marcheeren«.

Vermits het marcheeren vooral van de infanterie een der factoren vormt, waarnaar de strijdvaardigheid der troepen moet worden beoordeeld, werd daaraan in den afgelopen zomer meer dan gewone aandacht gewijd.

Met het doel den troep daarin te oefenen, maar ook om ter zake gegevens te verkrijgen, werden marschen gehouden van meerdere dagen achtereen.

De in het Voorloopig Verslag besproken driedaagsche marsch van het regiment grenadiers en jagers met eene sterkte van 1045 man en eene batterij veld-artillerie was een dier marschen. Daarnaast heeft er ook een plaats

gehad bij het 6de regiment infanterie met eene sterkte van omstreeks 1000 man zonder andere wapens. Voorts verschillende marschen op kleinere schaal, waaronder die bij het 4de regiment infanterie te Gouda, met eene sterkte van slechts 100 man.

Op den voorgrond was gesteld, dat de lengte van den af te leggen afstand de normale niet noemenswaard te boven ging, maar toch waren de omstandigheden, waaronder gemarcheerd werd, zeer verschillend gekozen.

De inspanning, die van de troepen werd geëischt, kwam niet slechts tot uitdrukking in de lengte van den marsch, doch ook in allerlei bijkomende factoren, omtrent wier beteekenis men zich juist een duidelijk beeld wenschte te vormen.

Het al dan niet marcheeren met andere wapens heeft invloed op het gemak, waarmede de infanterie marcheert, zoo ook de sterkte van den marcheerenden troep.

Bij de eene afdeeling was de verpleging gedurende den marsch tot in de geringste details van te voren geregeld, terwijl bij eene andere getracht werd den oorlogstoestand meer nabij te komen, zonder nog te vervallen in de zware ontberingen, waarop men dikwijls tijdens een veldtocht zal moeten verdacht zijn.

Ter beantwoording der verschillende vragen, in het Voorloopig Verslag meer bepaald ten aanzien van den marsch van het regiment grenadiers en jagers gedaan, wenscht de ondergeteekende omtrent deze oefeningstocht nader het volgende mede te deelen:

De marschoefening had plaats van 5 tot en met 7 September. Den eersten dag werd gemarcheerd naar Gouda. Er vielen circa 40 man uit, die echter allen Gouda bereikten. De verpleging aldaar was goed. Door onvoorziene omstandigheden is door een gedeelte van het bataljon het middageten eerst laat genuttigd. De legering was aldaar eveneens goed.

Den tweeden dag werd gemarcheerd naar Bodegraven, van daar vervoer per spoor naar Woerden en verder marsch naar Vianen. Wordt in het Voorloopig Verslag genoemd het traject Woerden—IJsselstein, dan zal daarmede vermoedelijk bedoeld worden het traject Woerden—Vianen.

Van uit Bodegraven en Woerden werden te zamen 50 uitvallers geëvacueerd. Te circa 6 uur n.m. werd Vianen bereikt. Dien dag bedroeg het aantal uitvallers ongeveer 100, die deels op bagagevoertuigen, deels in detachement te voet achter den staart van de colonne volgden.

Ware den troep aldaar een middagmaal, bestaande uit verduurzaamde levensmiddelen verstrekt, dan zoude naar alle waarschijnlijkheid de verpleging beter zijn geweest. Echter was bij de voorbereiding met opzet deze verstrekking achterwege gelaten, om den troep — overeenkomstig den oorlogstoestand — voor de volle moeilijkheid te stellen. De voorposten-compagnie heeft — hoewel op een laat uur — den maaltijd gereed kunnen krijgen, waaruit moge blijken, dat geenszins iets onmogelijks werd verlangd. Aan het personeel van het bataljon werd verder, toen het te voorzien was, dat de bereiding van het eten te wenschen zou overlaten, vergunning gegeven van het noodration gehakt gebruik te maken.

De artillerie, die het toebereide eten in hooikisten medevoerde, werd op tijd en goed gevoed. De ervaring, op dezen dag met betrekking tot de verpleging opgedaan, heeft duidelijk de noodzakelijkheid in het licht gesteld, om keukenwagens bij het veldleger mede te voeren.

De troep bivakkeerde te Vianen onder licht tentmaterieel op stoppelland, dat ten gevolge van de voorafgaande regens vochtig was.

Den derden dag werden de onderdeelen per boot naar Rotterdam vervoerd. Hier werd een uitstekende maaltijd verstrekt, bereid door de zorg der Maatschappij van volkskosthuizen.

Van uit Rotterdam werden 89 voetzieken geëvacueerd.

De terugmarsch naar 's Gravenhage, waaraan verbonden was een moeilijke marsch door de straten van Rotterdam, geschiedde gedeeltelijk in de duisternis.

Te Delft werden 23 man geëvacueerd, terwijl voorbij Delft nog 2 per tram en 2 per ziekenkar naar de kazerne terugkeerden.

Het marcheeren over de moeilijke straatkeien in Rotterdam heeft veel van de krachten der manschappen gevergd.

De geheele oefening vereischte eene meer dan gewone krachtsinspanning, doordat men zooveel mogelijk de oorlogsomstandigheden trachtte nabij te komen; een spoorwegvervoer en een bootvervoer met de daaraan verbonden eigenaardige vermoeienissen waren ingelascht, terwijl de marsch door Rotterdam en de marsch in de duisternis naar 's Gravenhage de bezwaren van de oefening verhoogden.

Vergelijkt men nu dezen marsch met dien, welke bij het 6de regiment infanterie werd gehouden van 4 tot en met 7 September j.l.:

Den eersten dag werd gemarcheerd van Breda naar Tilburg, waar de troep werd ingekwartierd met voeding in het noordelijk deel dier gemeente.

Den tweeden dag werd om half acht afgemarcheerd naar eene bivakplaats nabij Vught.

Aanvankelijk werd met de reglementaire snelheid van 120 pas per minuut gemarcheerd, doch weldra moest deze zelfs tot 110 pas worden verminderd. Na $2\frac{1}{2}$ uur gemarcheerd te hebben, moest men halt houden om van 250 à 300 man de voeten te laten behandelen. Daarna kon zonder moeite worden verder gemacheerd.

Door vooruitgezonden kwartiermakers was reeds veel in het bivak voorbereid en om 7 uur kon een goede maaltijd worden genuttigd.

Den derden dag marcheerden men van Vught naar Hedel; vandaar ging de troep in 3 stoombooten naar Moerdijk en kwam verder marcheerende te resp. 8 uur en $7\frac{1}{4}$ uur n.m. te Zevenbergen en Zevenbergschen Hoek, waar men weder met voeding werd ingekwartierd.

Op den vierden dag werd te 8 uur v.m. afgemarcheerd en bereikte men om 2.30 Breda.

De omstandigheden zijn derhalve zeer verschillend geweest.

Eerstgenoemde troepenafdeeling marcheerde *met*, laatstgenoemde *zonder* artillerie.

Eerstgenoemde marcherede in 3 dagen resp. 34 K.M., 34 K.M. en 31 K.M., totaal 99 K.M. Laatsgenoemde in vier dagen 27 K.M., 25 K.M., 20 K.M. en 30 K.M., totaal 102 K. M. Eerstgenoemde met eene verpleging, die minder zorgvuldig was voorbereid dan bij de laatsgenoemde en die door bijzondere omstandigheden nog minder was dan men had gehoopt. Laatsgenoemde met eene verpleging, zoodanig geregeld, dat de troepen bij aankomst hun middagmaal gereed vonden.

Uit een en ander moge blijken, dat inderdaad van het regiment grenadiers en jagers veel meer inspanning werd geëischt dan van het 6de regiment infanterie, terwijl de door sommige leden aangehaalde marsch van het 4de regiment infanterie uit Gouda onder nog gunstiger omstandigheden plaats greep, daar het hier slechts eene zeer geringe sterkte gold, n.l. slechts 100 man.

De uitslag der proefneming bij het regiment grenadiers en jagers was zeker verre van voldoende.

Op eene sterkte van circa 1045 man was het getal van hen, die de oefening niet tot het einde toe meemaakten — voor het grootste gedeelte voetkranken — 166 of bijna 16 pct. De ondergeteekende meent te mogen aannemen, dat dit hooge percentage niet moet worden toegeschreven aan mindere wilskracht, luiheid of eenige andere slechte eigenschap. Bij de groote meerderheid der manschappen was de ernstige wil aanwezig, om niet achter te blijven, terwijl door de officieren en het kader op voorbeeldige wijze is medegewerkt het meer hoog te houden. In alle rapporten is dan ook de geest in den troep geroemd.

De officieren van gezondheid, die de marschoefening medemaakten verklaarden dat h. i. de minder goede verpleging te Vianen geen invloed heeft gehad op het aantal achterblijvers.

In hoofdzaak moet het groote aantal uitvallers worden toegeschreven aan te weinig training, voor een deel ook aan het schoeisel.

Van nut is deze proef echter zeer zeker geweest, ook, en niet het minst, voor commandanten en ondercommandanten.

Zij toch hebben gelegenheid gehad ervaring op te doen met betrekking tot legering, verpleging en vervoer van den troep.

Velen der aan den dag getreden fouten zijn dan ook gemaakt door gebrek aan ervaring, waarvan echter den betrokken commandanten geen grief mag worden gemaakt. Dat het oefenen van dit regiment in de duinen van noemenswaardigen invloed zou zijn geweest op de gebleken mindere marschvaardigheid, komt den ondergeteekende niet waarschijnlijk voor; immers voor vele oefeningen, inzonderheid voor de marschtraining, kiest men ook bij dit regiment de gewone wegen.

De uitslag der proefneming bij het 6de regiment infanterie was aanmerkelijk gunstiger. Men had daar slechts 15 achterblijvers op 1000 man, zooals men wel nimmer zal hebben. Over mindere gevechtsvaardigheid worden in de rapporten geene klachten vernomen.

Uit het vorenstaande valt af te leiden: dat onder zeer gunstige omstandigheden en wanneer uitgebreide voorzorgsmaatregelen worden genomen, zooals in den oorlog slechts zelden mogelijk zal zijn, de marschvaardigheid van den troep geene aanleiding geeft tot opmerkingen. Zoodra men echter eenige meerdere inspanning eischt, door het inschakelen van enkele storende oorlogsfactoren, laat de marschvaardigheid te wenschen over. In het algemeen mag men die derhalve niet als voldoende aanmerken.

De ondergeteekende is geneigd zich te scharen aan de zijde van die leden, die van meening zijn, dat de zeer korte eerste-oefentijd der viermaanders, zonder voorafgaande behoorlijke training buiten het leger, mede een der oorzaken is geweest van de gebleken geringe marschvaardigheid.

Dat niet bleek van eene betere marschvaardigheid der achtmaanders, moet worden toegeschreven aan het onderbreken van hun eerste-oefentijd voor allerlei huishoudelijke diensten, iets wat onder de tegenwoordige omstandigheden niet kan worden ontgaan. Vooral op eene behoorlijke marsch-training werkt dit zeer storend. Ook moet men niet over het hoofd zien, dat op het tijdstip van den gehouden marsch de achtmaanders niet *vier* doch slechts *twee* maanden meer oefening hadden gehad dan de viermaanders.

Tot marsch-training in grooter verband was voor hen ook nog geen gelegenheid geweest, terwijl dit toch als eene zeer voorname zaak moet worden beschouwd.

Ook ons schoeisel en onze bepakking zijn niet in alle opzichten gunstig te noemen voor het uitvoeren van enigszins langere marschen onder min gunstige omstandigheden. Beide onderwerpen maken thans het onderwerp van studie van eene speciale commissie uit.

Eene betere marschvaardigheid kan alleen worden verkregen door meerdere training. Zoolang de tijd daartoe ontbreekt, zullen nimmer bevredigende resultaten worden bereikt. Moge echter uit den marsch van het regiment grenadiers en jagers zijn gebleken, dat men voor het oogenblik zijne eischen nog niet te hoog mag stellen, tevens moge hier worden opgemerkt, dat door den commandant van het veldleger en de hoogere troepenaanvoerders al het mogelijke gedaan wordt om de troepen in korten tijd zooveel mogelijk te oefenen in het marcheeren; de thans opgedane ondervinding zal zeker een spoorslag zijn, om ten deze diligent te blijven.

Zoolang er buiten het leger zoo weinig geschiedt voor de lichamelijke opvoeding der jeugd, zal men nimmer mogen rekenen op het verkrijgen van marschvaardigheid vóór het in dienst treden.

De ondergeteekende zal zeker niet tegenspreken, dat marschvaardigheid ook buiten het leger *kan* worden verkregen. Wie marcheert er echter nog in een tijd, waarin het moderne verkeer zoodanig is gericht op het uitschakelen van alles wat naar loopen (marcheeren) zweemt?

Men kan dan ook wel wenschen en betoogen, dat marschvaardigheid buiten het leger *kan* worden verkregen, doch zoolang de jongelingschap zich die niet vrijwillig eigen maakt — en daartoe ontbreekt haar ook veelal de tijd — zal daarmede rekening moeten worden gehouden bij het bepalen van den noodzakelijken eersten oefentijd in het leger.

Hoe groote waarde de ondergeteekende ook hecht aan het belangrijke rapport der door sommige leden in herinnering gebrachte commissie, het zou getuigen van een ongemotiveerd optimisme wanneer men aannam, dat zelfs bij volledige doorvoering van de denkbeelden dier commissie, ons volk op eenmaal een hoogen trap van marschvaardigheid zou bereiken.

Met het Departement van Binnenlandsche Zaken wordt reeds overleg gepleegd om te komen tot het oprichten van eene centrale gymnastiekschool, zooals in het rapport der bedoelde commissie werd uiteengezet.

Onder hetgeen de soldaat moet leeren, is wellicht geen enkel onderdeel zoodanig afhankelijk van den daaraan besteden tijd als het marcheeren en daarom kan niet worden ingestemd met de meening van die leden, die van oordeel zijn, dat men het ten deze in 12 maanden niet verder zou kunnen brengen dan in $8\frac{1}{2}$ maand.

Intusschen, waar de ondergeteekende tot de conclusie is gekomen, dat de marschvaardigheid onder het thans bestaande stelsel niet als voldoende is aan te merken, stelt hij zich voor, dat de betere oefeningsvoorwaarden, die zullen worden verkregen door de, naar hij hoopt, spoedig in te dienen nieuwe Militiewet, met behoud van den $8\frac{1}{4}$ maandschen eersten oefentijd toch ten aanzien van het marcheeren eene verandering ten goede zullen brengen.

De keuringseischen zijn, na de verscherping die zij bij het Koninklijk besluit van 29 September 1908 (*Staatsblad* n° 305) hebben ondergaan, thans zoodanig, dat zij volledigen waarborg schenken voor de afkeuring van alle dienstplichtigen, wier voetgebreken hen buiten staat zouden stellen de vermoenenissen van den dienst te doorstaan. Ter verhooging van de marschvaardigheid ziet de ondergeteekende daarom in een verdere verscherping der keuringseischen geen heil.

Bij het regiment grenadiers en jagers is de tijdverdeling niet anders dan door hoogerhand is voorgeschreven voor alle infanteriekorpsen.

Er is geen grond voor de onderstelling, dat te 's Gravenhage de inspectie op Zaterdag gehouden wordt, ook in de gevallen, waarin de Zaterdag, wat het weer betreft de eenige gunstige dag voor training en oefening is van de geheele week.

Ten aanzien van de opmerkingen betreffende de manoeuvres bij het Lekkaces moet de ondergeteekende tot zijn leedwezen erkennen, dat de bij die gelegenheid opgedane ervaring verre van bevredigend is geweest. Aan den door sommige leden geuiten wensch, om de rapporten betreffende deze oefening over te leggen, kan de ondergeteekende niet voldoen. Deze rapporten zijn uitgebracht door verschillende hogere en lagere officieren, in de overtuiging dat zij een vertrouwelijk karakter zouden hebben en behouden. De ondergeteekende koestert de vrees, dat hij in den vervolge niet meer zou mogen rekenen op volkomen objectieve en onbevangen rapporten, wanneer men kan verwachten, dat die in de Staten-Generaal zullen worden behandeld. Er bestaat bij den ondergeteekende intusschen geen enkele reden om den inhoud dier rapporten te verzwijgen of ook maar eenigzins te verbloemen.

Het door verschillende autoriteiten in die rapporten uitgesproken oordeel luidt over het algemeen weinig bemoedigend.

Verskillende oorzaken hebben tot dat ongunstig oordeel op het gemis van samenwerking tusschen de verschillende troependeelen.

Hoezeer te betreuren, meent de ondergeteekende toch dat dit een verklaarbaar verschijnsel is. Doordat ten gevolge van het streven om den eerste oefeningstijd zooveel mogelijk in te krimpen — zonder dat daarmede een belangrijke vermindering van de aan een veldsoldaat te stellen eischen gepaard kan gaan, — in zeer korten tijd een groote hoeveelheid oefenstof verwerkt moet worden, kan het niet anders, of het voornaamste gedeelte van den diensttijd moet worden in beslag genomen door de individueele opleiding van den man. Veel tijd, om de manschappen gezamenlijk als troep te oefenen blijft dan echter niet over. Het gevolg van een en ander is eenerzijds, dat de man onvoldoende het in verband optreden leert, anderzijds, dat de aanvoerders niet vertrouwd blijven met het bevel over afdeelingen van eene sterkte, eenigszins overeenkomende met hun rang en dienstbetrekking, om nog niet te spreken van oorlogsterkte. Het behoeft dan ook niet te verwonderen, dat dit ten slotte tot bedroevende resultaten moet leiden.

De grootere sterkte in het tijdperk der herhalingsoefeningen is niet voldoende om aan bovenstaande bezwaren geheel te gemoet te komen, daar deze slechts van korten duur zijn en dan meestal nog weinig tijd kan worden afgezonderd voor compagnies- en bataljonsoefeningen.

Dat ook de individueele geoefendheid van den man te wenschen heeft overgelaten, schrijft de ondergeteekende mede ten deele toe aan de weinig gunstige oefeningsvoorwaarden, waaronder de opleiding moet plaats hebben, waardoor deze ten slotte meer op het doorloopen van een programma, dan op degelijke stelselmatige oefening gaat gelijken, en waar voor herhaling van het geleerde in het geheel geen tijd is.

In het bijzonder omtrent de uitvoering van den wachtdienst en de daarbij betoonde waakzaamheid is ongunstig gerapporteerd en werd in de rapporten onomwonden op een tekort aan geoefendheid gewezen, terwijl daarbij tevens bleek, dat de plichtsbetrachting niet overal was zooals deze moest zijn.

In dit verband is in het Voorloopig Verslag gewezen op het feit, dat eene afdeeling militaire wielrijders, door de voorposten heentrekkende, het hoofdkwartier van de tegenpartij onopgemerkt kon bereiken.

Naar aanleiding hiervan zij opgemerkt, dat werkelijk eene afdeeling wielrijders van de verdedigende partij in den rug van de voorposten der aanvallende partij is geweest. Evenwel ongemerkt is die afdeeling daar niet gekomen; herhaaldelijk toch is op haar van af verschillende punten gevuurd. Voorts moet hieraan worden toegevoegd, dat uit hoofde van manoeuvre-overwegingen het stafkwartier van de aanvallende partij in eene andere plaats was ondergebracht, dan waar het in werkelijkheid geweest zou zijn. In deze laatste plaats zijn de wielrijders niet geweest.

Al zijn de wielrijders in den rug van de vijandelijke voorposten doorgedrongen, dan moet men toch voorzichtig zijn daaruit conclusiën te trekken. Het is n.l. een niet te beantwoorden vraag of in werkelijkheid het detachement even gelukkig zou zijn geweest. In aanmerking genomen, dat herhaaldelijk door afdeelingen van de tegenpartij op de wielrijders geschoten werd, is het zeer goed mogelijk, dat in werkelijkheid de onderneming gestrand zou zijn. Ook mag niet uit het oog worden verloren, dat overal de uitgezette voorpostenaafdeelingen zoo verre beneden de vereischte sterkte bleven, dat van een volledig doorvoeren van alle veiligheidsmaatregelen geen sprake kon zijn. Het blijft altijd gevaarlijk uit een vredesmanoeuvre den uitslag, die in werkelijkheid verkregen zou zijn, te willen afleiden. Echter is wel uit de hierbedoelde verkenning gebleken, dat de uitvoering van den veiligheidsdienst in den nacht, waarop deze oefening plaats had, in verschillende opzichten te wenschen heeft overgelaten. Intusschen kan hieraan worden toegevoegd, dat het bovenbedoeld optreden zijne gunstige uitwerking niet heeft gemist, hetgeen moge blijken uit de verklaring van den commandant van hetzelfde detachement wielrijders, die den volgenden nacht wederom

met eene opdracht werd uitgezonden en na terugkomst rapporteerde, dat de waakzaamheid bij de tegenpartij thans veel beter was dan gedurende den vorigen nacht.

Nog kwam bij deze oefeningen aan het licht, dat de geoefendheid in die werkzaamheden, welke behooren tot het in staat van verdediging brengen van forten en werken — met name in het pionieren — veel te wenschen overliet. Van de bijzondere eischen, die de vestingoorlog stelt, had men slechts onvoldoende begrip. De noodzakelijkheid trad dan ook op den voorgrond, om een deel van de infanterie meer bepaald te oefenen als bezettingstroepen, zooals vroeger geschiedde. Aan deze aangelegenheid wordt ook in de ontworpen Militiewet de noodige aandacht geschonken.

Niettegenstaande de in het licht getreden leemten en tekortkomingen, of liever juist daardoor acht de ondergeteekende het nut dezer oefeningen inderdaad zeer groot.

Door op die tekortkomingen het ware licht te laten vallen, zal men ze voor het vervolg kunnen voorkomen.

Bij een der regimenten infanterie zijn door de regiments-commandant einde Augustus 1910 aan de bataljons- en compagniescommandanten verstrekt «wenken omtrent de aanwijzingen te geven door de betrokken afdeulingscommandanten bij het doen aannemen van gevechtsformatiën.»

Het bestaan van deze «wenken» was aan de hoogere autoriteiten aanvankelijk niet bekend.

Door deze autoriteiten is sedert nagegaan, in hoever gehandeld is in strijd met de bestaande voorschriften.

Hoezeer van een bepaalden strijd met de voorschriften niet is gebleken, heeft men het toch nuttig geoordeeld te gelasten, dat de bedoelde wenken moeten worden ingetrokken.

Bij de 1ste divisie zijn eenige proeven genomen betreffende het vervoer van mitrailleurs met bediening op automobielen.

De proeven strekten tot het verkrijgen van gegevens omtrent de uitvoerbaarheid van dergelijk vervoer en omtrent de te bereiken snelheid van verplaatsing.

De verwachtingen omtrent een en ander gekoesterd, werden daarbij bevestigd; het vervoer is zeer goed uitvoerbaar; op snelle wijze kunnen op bepaalde punten van onze kust mitrailleurs tegen een gelanden of landenden vijand in stelling worden gebracht.

Naar aanleiding van de vraag nopens de nieuwe schietmethode merkt de ondergeteekende op, dat de dienaangaande door de commandanten der infanterie-korpsen uitgebrachte rapporten hebben doen zien, dat die methode van schietopleiding, zooals zij is neergelegd in het Schietvoorschrift Infanterie 1908, door de groote meerderheid der rapporteurs (waaronder ook de bataljonscommandanten, compagniescommandanten en met de schietopleiding belast geweest zijnde lagere officieren) wordt afgekeurd.

Dit neemt niet weg, dat bedoelde methode ook hare goede zijde heeft getoond; zoo is het van beteekenis, dat onder hare werking verbetering in de aanslagbeweging is waargenomen. Met het beginsel van den juist snellen aanslag is echter te gelijk het onjuiste begrip van snel *schieten* ingeslopen, hetwelk leidt tot munitieverbruik zonder evenredig resultaat.

Aan den inspecteur der infanterie is thans opdracht verstrekt, om, met behoud van het goede, hetwelk voormelde schietopleiding heeft gebracht, een nieuw schietvoorschrift voor de infanterie samen te stellen.

Naar aanleiding van de ten aanzien van het twee-ploegenstelsel gevraagde inlichtingen doet de ondergeteekende opmerken, dat, gelijk reeds ten vorigen jare bij de openbare beraadslaging over de begroting voor 1910 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd medegedeeld, zich met betrekking tot dat stelsel meer bezwaren hebben voorgedaan, dan aanvankelijk door de Re-

geering verwacht werden. Ten einde te kunnen nagaan, of de ervaring, ten opzichte van de voorjaarslichting 1909 verkregen, n.l. dat ongeveer 50 pCt. der sterkte voor de oefeningen niet beschikbaar was wegens verschillende andere diensten, moet worden beschouwd als een normaal te verwachten verschijnsel, heeft de ondergeteekende nauwkeurig aantekening doen houden van de afwezig van de najaarslichting 1909. Het resultaat was, dat, na vertrek van de eerste ploeg van het blijvend gedeelte 1909 het gemiddelde percentage absentes voor de maanden Februari tot en met Juni varieerde van 46 tot 58 pCt., terwijl, voor zoover reeds gegevens van de voorjaarslichting 1910 beschikbaar zijn, ook ten aanzien van die lichting een dergelijk resultaat waarneembaar is.

Het gevolg van een en ander is, dat voor de miliciens-8-maanders de *ge-regelde* d. i. de onafgebroken opleiding wordt teruggebracht tot 4 maanden. Terwijl vroeger de corveeën en huishoudelijke diensten ná vertrek van het blijvend gedeelte drukten op eene *geheele* lichting achtmaanders, drukken zij thans op eene *halve* lichting. Niet alleen, dat de milicien, die zelf aan de oefeningen onttrokken wordt, dientengevolge een deel zijner opleiding mist, maar ook de wel aanwezigen worden er door benadeeld, omdat de overblijvende sterkte veelal te gering is om er de gewenschte oefeningen mede te kunnen houden. Juist in die latere periode van het oefeningstijdperk, nadat de man individueel tot soldaat is opgeleid, moeten de saamgevoegde manschappen als »troep» geoefend worden, wil men ten slotte den noodigen samenhang verkrijgen.

Ook in anderen zin werkt bovenbedoelde omstandigheid ongunstig, n.l. dat de gelegenheid voor de aanvoerders om zich te bekwamen in de aanvoering van eenigszins sterke afdelingen. daardoor zeer wordt beperkt. Hoe kan men vergen, dat die aanvoerders in dit opzicht voor hunne taak berekend blijven, wanneer zij niet in staat worden gesteld zich in vredetijd daarin te oefenen, afgescheiden nog van het feit, dat steeds commando's van minder betekenis te moeten voeren, niet gunstig kan werken op de ambitie van het kader.

Nu zou aan bovenbedoeld bezwaar wel kunnen worden tegemoet gekomen door voor de oefeningen in tactische onderdeelen b.v. de eerste herhalings-oefening te bezigen, waardoor de geheele lichting te gelijk beschikbaar is, doch op den duur is dit een ongewenscht middel, omdat herhalingsoefeningen moeten dienen om het geleerde te onderhouden en weer op te frisschen, niet om datgene aan te leeren, waarvoor de eerste oefeningstijd te kort is gebleken.

Ten aanzien van het getal afwezig bij de oefeningen, doet de ondergeteekende nog opmerken, dat bij het aanwijzen van manschappen voor corveeën en hulpdiensten thans eene zoodanige zuinigheid wordt betracht als mogelijk is, zonder schade voor behoorlijk onderhoud van Rijksgoederen en voor den gang van den dienst.

Het is dan ook niet raadzaam in dat aantal verder wijziging te brengen.

Eene regeling, die misschien op papier klopt, doch waarbij de berekening zoo krap werd genomen, dat zij in de practijk zou blijken te falen, omdat, bij wijze van spreken, een of twee man toevallig meer uitvallen, dan waarop gerekend werd, is uit dien hoofde reeds veroordeeld.

Het gevolg van bovenbedoelde bekorting van de werkelijke opleiding is, dat in plaats van eene behoorlijke geoefendheid bij het einde van den eersten oefeningstijd, welke beslist noodig is, omdat daarop zoo vele jaren moet worden geteerd, een tekort aan geoefendheid moet worden geconstateerd.

In verband met een en ander is de gevolgtrekking gewettigd, dat de proef met het twee-ploegenstelsel, al heeft dit inderdaad verlichting gebracht van den persoonlijken druk, veroorzaakt door het blijvend gedeelte, aangetoond heeft, dat dit stelsel, in den huidigen vorm, op den duur geen gewenschte oplossing zou zijn, en dan ook — overeenkomstig de bedoeling van den

voorsteller — slechts een noodmaatregel vormt, in afwachting eener definitieve regeling.

De ondergeteekende meent, met het oog op de spoedige indiening der nieuwe Militiewet, welke, naar hij vertrouwt, ook ten deze verbetering zal brengen, dat het ongewenscht moet worden geacht, thans weder terug te keeren tot den toestand van vóór 1908.

10. *Ransel.*

Naar aanleiding van hetgeen werd opgemerkt betreffende de geheele afschaffing van den ransel of de vervanging daarvan door een knapzak, meent de ondergeteekende te kunnen volstaan met de mededeeling, dat door hem eene commissie, bestaande uit troepenofficieren, benevens een kapitein van den generalenstaf, een officier van de intendance en een van den geneeskundigen dienst, is aangewezen, om het vraagstuk der infanterie-bepakking in zijn geheel te bestudeeren. In afwachting van het rapport en van de voorstellen van die commissie wenscht de ondergeteekende zich thans van beschouwingen ter zake te onthouden.

Wel vestigt hij reeds nu er de aandacht op, dat het dragen van een gepakten ransel niet *alleen* als oorzaak behoeft te worden beschouwd voor het ontstaan van breuken van middelvoetbeentjes bij militairen.

De oorzaak kan evenzeer gelegen zijn o.m. in het in colonne marcheeren, waardoor minder vrijheid van beweging bestaat om eventueel oneffenheden van den weg of van het terrein te ontwijken, of in de betrekkelijk snelle training voor die personen, die door hun vroeger beroep of leefwijze niet gewend waren om eenigszins langdurig te loopen.

Door afschaffing van den ransel zouden in dat geval niet alle oorzaken voor het ontstaan van breuk van de middelvoetbeentjes zijn weggenomen.

Wat ten slotte het bedoelde euvel betreft, zij nog opgemerkt, dat, blijkens op dit oogenblik ten dienste staande gegevens, van af 1 Januari tot 1 November 1910 wegens breuk van middelvoetbeentjes *zes* militairen ongeschikt zijn verklaard voor de verdere waarneming van den militairen dienst, waarvan bij *drie* het gebrek, volgens eigen opgave van den onderzochte, vóór het in dienst treden was ontstaan.

§ 11. *Onderofficieren en minderen.*

De gevolgtrekking in het Voorloopig Verslag voorkomende, omtrent de schadelijke gevolgen, welke de aanvulling van het onderofficierskorps — vooral wat het peil betreft — zou ondervinden van het tekort aan korporaals, en de bewering, dat de deugdelijkheid van het kader allerminst zou worden bevorderd door de wijze waarop vrijwilligers voor het leger worden aangenomen, wenscht de ondergeteekende niet onbesproken te laten. Voor eene dergelijke bewering is inderdaad geen grond, omdat juist de aanvulling van het kader en de werving van vrijwilligers tot die zaken behooren, welk op den duur het onderwerp uitmaken van zijne bijzondere zorg. Het spreekt toch trouwens ook vanzelf, dat eene goede kaderaanvulling en eene bloeiende werving voor een Minister van Oorlog van te groot belang zijn, dan dat het noodig zou wezen, daarop in het bijzonder zijne aandacht te vestigen.

Met eene zekere voldoening mag hij dan ook de verklaring geven, dat hij niet ten onrechte van de tegenwoordige wijze van aanwerving van vrijwilligers op eene goede uitkomst gerekend heeft. Nu niet uitsluitend wat — in vergelijking met vroeger — het sterktecijfers betreft. Ook dat wijst op vooruitgang. Maar eene verbetering van andere beteekenis is deze, dat het *gehalte* der vrijwilligers gaandeweg beter wordt. Dank toch den maatregel, om niemand teogen zijn zin te verplichten langer dan een jaar in dienst te blijven (de zoogenaamde opleidingskorpsen voorloopig uitgezonderd) en dank ook het recht, den korpscommandanten gegeven, om vrijwilligers, die voor den dienst

niets of weinig beloven, na afloop van het eerste jaar weder weg te zenden, verdwijnen uit het leger de elementen, die er uit gebrek aan lust in den militairen dienst of wegens minder gunstige eigenschappen niet in thuis behooren. Nu verwachtte men van dit nieuwe stelsel niet, dat de gevolgen er van zich reeds thans in beduidende mate doen gevoelen bij de vorming van het kader. Daarvoor werkt het nog te kort (nauwelijks twee jaren), maar toch zijn er ook in dit opzicht reeds teekenen, die voor de toekomst goeds beloven.

Aangezien de ondergeteekende niet weet op welke wijze men zich voorstelt het leger meer doelmatig te organiseren, zoo kan hij ook niet beoordeelen, of bij die organisatie minder kader noodig is. Wel kan hij mededeelen, dat bij de tegenwoordige organisatie de sterkte van het beroepskader, ook met het oog op de te vormen reserve-formatiën, als een minimum moet worden beschouwd.

Ten aanzien van de voorgestelde wijziging van het bezoldigingsstelsel van de vrijwillig dienende onderofficieren en soldaten, zij nog het volgende medegedeeld.

A. Vermindering van Rijkszorg voor, en verhooging van eigen zorg van de betrokken militairen ten aanzien van de voorziening in hunne dagelijksche levensbehoeften.

Het Rijk voorziet, hetzij door toekenning van vergoedingen in geld, dan wel door verstrekking in natura, in verschillende, in de Memorie van Toelichting genoemde, levensbehoeften dezer militairen. Vermits nu de onderofficieren en de overige militairen, voor wie jaarwedden zullen worden vastgesteld, zoomede de gehuwde militairen beneden den rang van onderofficier, geacht kunnen worden volkomen in staat te zijn naar eigen inzichten in die levensbehoeften te voorzien, bestaat er alleszins aanleiding, de Rijkszorg in deze, zooveel mogelijk, te doen plaats maken voor eigen zorg door de betrokkenen. Eene dergelijke overweging lag reeds in vorige jaren ten grondslag aan de regelingen, waarbij de verstrekking van brood en nachtlegergoederen konden worden vervangen door vergoedingen in geld en waarbij het huren van woningen door het Rijk aanzienlijk werd beperkt, door het toekennen van geldelijke vergoedingen voor woninghuur. Thans ware een stap verder te gaan, door ook de Rijkszorg te vervangen door eigen zorg ten aanzien van de voorziening van kleeding en uitrusting voor de militairen, aan wie jaarwedden zouden worden toegekend.

Uitgaande van het vorenstaande heeft het geen zin, de verschillende vergoedingen naast elkaar te doen voortbestaan. De oplossing der bedragen dier vergoedingen in eene jaarwedde, dan wel in eene dagelijksche soldij, is dan ook slechts een logisch gevolg van de toepassing van het beginsel van eigen zorg.

Ondergeteekende twijfelt niet, of de voorgestelde regeling zal door de belanghebbenden met ingenomenheid worden te gemoet gezien.

Het betreft hier immers een maatregel, waaruit blijkt van het vertrouwen, waarmede aan hen eene grootere mate van zelfstandigheid zal worden toegekend, en waarbij tevens wordt te gemoet gekomen aan vroeger kenbaar gemaakte billijke verlangens. Van dit standpunt gezien mag men aannemen, dat de invoering van het stelsel verheffend zal werken op den geest onder de onderofficieren en soldaten.

B. Vereenvoudiging van de administratie.

Van verschillende zijden is gedurende de laatste jaren gewezen op de wenschelijkheid tot vereenvoudiging van de administratie bij de korpsen van het leger. De ondervinding heeft geleerd, dat in deze weinig is te bereiken door wijziging te brengen in den vorm der op te maken verantwoordings-

stukken. De regelen, naar welke de administratie der korpsen wordt uitgevoerd, houden rechtstreeks verband met de organisatie en met de stelsels van bezoldiging, voeding, kleeding, huisvesting, enz. van het personeel. Die regelen zijn als het ware van een en ander afhankelijk. Hoe minder ingewikkeld de organisatie en dergelijke stelsels zijn, hoe eenvoudiger de administratie is. Wordt derhalve het bezoldigingsstelsel van de vrijwillig dienende onderofficieren en soldaten op de voorgestelde wijze vereenvoudigd, dan gaat daarmee vanzelf eene vereenvoudiging der administratie gepaard.

C. Een beeld te doen ontstaan van de juiste inkomsten van bedoelde militairen.

De inkomsten van de vrijwillig-dienende onderofficieren en soldaten — in het bijzonder van de gehuwden — bestaan, zooals in de Memorie van Toelichting is aangegeven, behalve uit de soldij, uit tal van geldelijke vergoedingen. Is het hierdoor voor de militaire autoriteiten, die adviezen moeten uitbrengen met betrekking tot de geldelijke positie van deze militairen, reeds bezwaarlijk, zich een beeld te vormen van hunne juiste inkomsten, hoeveel te moeilijker is zulks voor niet-militairen, bij voorbeeld voor de niet-militaire leden der beide Kamers van de Staten-Generaal, die herhaaldelijk deelnemen aan besprekingen, waarvan bedoelde geldelijke positie het onderwerp uitmaakt.

De invoering van het nieuwe bezoldigingsstelsel zal ten gevolge hebben, dat uit volgende begrotingen duidelijk zal blijken van het juiste bedrag der inkomsten van de betrokken militairen, waardoor de besprekingen, als voren bedoeld, op meer zuiveren grondslag zullen kunnen plaats hebben.

D. Geldelijke gevolgen.

Alvorens de geldelijke gevolgen van den maatregel nader toe te lichten, zij medegedeeld, dat in den staat, voorkomende op bladz. 14 van de Memorie van Toelichting, abusievelijk onvermeld is gebleven, dat ook artikel 31 der begrooting als gevolg van de invoering van het nieuwe stelsel eene vermindering zal ondergaan en wel van f 4000. Dit stelsel zal dus voor het jaar 1911 niet f 25,567 doch slechts f 21,567 meer vorderen. Het bijeenvoegen tot jaarwedden dan wel tot dagelijksche soldijen van de verschillende bedragen, welke door de betrokkenen worden genoten, behoeft uit den aard der zaak geen invloed uit te oefenen op het eindcijfer der begrooting. Dat het eindcijfer, voor de invoering van het nieuwe bezoldigingsstelsel op 1 Juli 1911, ruim f 21.000 hooger moest worden geraamd, is een gevolg daarvan, dat onder afschaffing van de verschillende vergoedingen en van de uitrusting- en reserverekening (zie de eerste alinea op bladz. 13 van de Memorie van Toelichting), tevens in anderen vorm inkomsten zullen worden toegekend, die hooger zijn dan thans worden genoten, zoomede van de omstandigheid, dat de bedragen der samen te stellen jaarwedden naar boven zullen worden afgerond in tientallen van guldens. Tot toelichting van een en ander moge het volgende dienen:

E. Vergoedingen voor levensmiddelen.

De vergoeding bedraagt 25 cent per dag. Zij wordt in gewone omstandigheden genoten door alle onderofficieren wier soldij per dag is bepaald en door de gehuwde korporaals en soldaten. Ook kan de vergoeding thans worden toegekend aan korporaals en soldaten (vrijwilligers en miliciens) die tijdig den wensch te kennen hebben gegeven geen middagmaal te nuttigen op den middag voorafgaande aan den dag waarop een aan hen verleend verlof ingaat. Van deze bepaling wordt veelvuldig gebruik gemaakt door hen, aan wie vergund wordt des Zaterdags, reeds op een vroeg uur in den middag, met verlof voor den Zondag, z.g. permissie, te vertrekken. Met behoud van de gunst, als voren bedoeld, zou de ondergeteekende wenschen te breken met het toekennen der vergoeding. Hij gaat daarbij uit van de gedachte,

dat het Rijk volkomen zijne verplichtingen voldoet, wanneer het aan den aanwezigen soldaat naar behooren voedt. Bovendien eene geldelijke vergoeding toe te kennen aan hen, die, gebruik makende van eene aan hen verleende gunst, afwezig zijn en geheel vrijwillig afstand doen van een maaltijd, welken het Rijk te hunner beschikking stelt, acht de ondergeteekende overbodig. Stelt men zich op het standpunt, dat de Regeering slechts bevoegd is 's Rijks gelden aan te wenden voor doeleinden, waarbij het Rijksbelang betrokken is, dan is zelfs de vraag niet ongegrond, of de vergoeding wel mag worden toegekend aan militairen die niet in 's Rijks belang afwezig zijn.

Door de afschaffing der vergoeding met ingang van 1 Juli 1911 wordt over dat jaar eene besparing van meer dan f57.000 verkregen.

F. Vergoeding voor brood.

De vergoeding bedraagt 6,5 cent per dag. Zij kan in gewone omstandigheden worden genoten door de gehuwde onderofficieren, korporaals en soldaten. Voor hen wordt de vergoeding opgelost of in de jaarwedde of in de soldij. Aan de ongehuwde onderofficieren, korporaals en soldaten, wier soldij per dag is vastgesteld, wordt thans het brood in natura verstrekt. Aan de ongehuwde korporaals en soldaten zal zulks blijven geschieden. De ongehuwde onderofficieren zullen, nadat het bedrag der vergoeding ook voor hen in de jaarwedde zal zijn opgelost, door de zorg der z.g. onderofficiersmenages van brood worden voorzien. Waar in den loop der jaren is gebleken, dat deze menages op afdoende wijze in eene degelijke voeding der onderofficieren weten te voorzien, behoeft niet de minste vrees te bestaan, dat zij ter aanzien van de broodverstrekking op minder degelijke wijze te werk zullen gaan.

De vergoeding kan ook worden genoten door de ongehuwde korporaals en soldaten (vrijwilligers en miliciens), bij afwezigheid met verlof voor één dag, z.g. permissie. Om gelijke redenen, als hiervoren zijn aangegeven ten aanzien van de vergoeding voor levensmiddelen, acht ondergeteekende het ongewenscht die vergoeding langer te handhaven.

De afschaffing der vergoeding met ingang van 1 Juli 1911 geeft voor dat jaar eene besparing van ± f10.000.

G. Vergoeding voor nachtlegergoederen.

De vergoeding bedraagt 2,5 cent per dag. Zij kan uit den aard der zaak slechts worden genoten door de gehuwden. Door velen hunner wordt de voorkeur gegeven aan het genot der vergoeding — welke in de jaarwedde of in de soldij zal worden opgelost — boven het gebruik van de Rijksnachtelegergoederen. Het niet meer in bruikleen geven van deze goederen heeft tevens ten gevolge, dat de inspectie over deze Rijksgoederen ten huize van de gehuwden komt te vervallen.

Omtrent de geldelijke gevolgen van de afschaffing der vergoeding zal hierna onder „Vergoeding voor woninghuur” eene mededeeling worden gedaan.

H. Vergoeding voor woninghuur.

De bedragen der vergoeding worden door den Minister van Oorlog, voor elk garnizoen afzonderlijk, vastgesteld, naar door de garnizoens-commandanten verstrekte gegevens. Met hoeveel zorg die gegevens ongetwijfeld door die commandanten zullen worden verzameld, het is niet te vermijden, dat persoonlijke opvattingen — bij voorbeeld omtrent de eischen welke aan de woningen moeten worden gesteld — van invloed zullen zijn op de uit te brengen adviezen. De mogelijkheid is daardoor niet buitengesloten, dat in enkele gevallen de vergoedingen te hoog dan wel te laag zijn gesteld. De moeilijkheid, om niet te spreken van onmogelijkheid, om die bedragen in verband met de werkelijke behoeften vast te stellen, wijst er, naar de meening van den ondergeteekende, reeds op, dat naar een anderen vorm gezocht

moet worden, om de gehuwden in deze te gemoet te komen. Die andere vorm kan daarin bestaan, dat — onder afschaffing van de vergoeding — aan de gehuwden vaste bedragen zullen worden toegekend boven de bezoldigingen, welke door de ongehuwden worden genoten. Vermits de gehuwden met betrekking tot het genot van vergoeding voor woninghuur, rangswijze in drie categorieën zijn verdeeld, is deze verdeling bij het vaststellen der toe te kennen verhoogingen gehandhaafd.

De navolgende gedachtengang heeft er toe geleid, de verhoogingen niet voor elk garnizoen, doch voor elke categorie afzonderlijk vast te stellen.

Bij het vaststellen der soldijen is geen rekening gehouden met de vele omstandigheden welke het leven van den gehuwde duurder kunnen maken dan dat van den ongehuwde (voeding en kleeding van het gezin, aanschaffing en onderhoud van meubilair, enz.); evenmin werd rekening gehouden met de oorzaken, welke sommige gehuwden nopen tot het doen van meerdere uitgaven dan anderen (grooter aantal kinderen, duurder levensbehoeften, duurder scholen in sommige garnizoenen, enz.). De gevolgen van al dergelijke omstandigheden in cijfers (soldijbedragen) om te zetten, zou vrijwel onmogelijk zijn. Ware het mogelijk, dan zouden die cijfers van groote verschillen spreken. Bij het vaststellen der vergoedingen wegens woninghuur is daarentegen getracht rekening te houden met de verschillen der huurwaarden in de onderscheidene garnizoenen. De daarbij optredende verschillen zijn klein te noemen in vergelijking van de verschillen welke in de soldijbedragen zouden ontstaan, wanneer de hiervoren bedoelde omstandigheden in aanmerking werden genomen. Waar nu de grootere verschillen buiten beschouwing blijven, heeft het geen zin de kleinere te handhaven. De voor de gehuwden vast te stellen hoogere bedragen hebben geen te voren aangegeven bijzondere bestemming meer. Gevoegd bij de jaarwedde of bij de soldij, zooals die voor de ongehuwden zijn vastgesteld, kunnen die hoogere bedragen strekken ter voorziening in het geheele levensonderhoud van hen en hun gezin.

Vermits de bedoelde verhoogingen zoodanig zijn berekend, dat zij per jaar in het algemeen meer bedragen dan de som van de bedragen welke thans per jaar kunnen worden genoten wegens vergoeding voor woninghuur en voor nachtlegergoederen, sluit het genot der verhooging voor de belanghebbenden tevens eene geldelijke positieverbetering in zich.

In de enkele gevallen waarin de verhooging lager is dan de som der bedoelde vergoedingen, zullen de belanghebbenden schadeloos worden gesteld door toekenning van een bijslag op hunne jaarwedde of soldij.

Uit het vorenstaande blijkt, dat de afschaffing der twee laatstgenoemde vergoedingen tot verhooging van het eindcijfer der begrooting aanleiding geeft. Het nadeelig verschil bedraagt \pm f 55,500.

I. Uitrusting- en reserverekening.

Ten aanzien van de wijze waarop thans de onderofficieren en soldaten van kleeding en uitrusting worden voorzien, zij het volgende vermeld.

De miliciens worden geheel voor Rijksrekening gekleed.

De onderofficieren, die reeds thans een jaarlijksch traktement genieten, zooals de conducteurs der artillerie, de opzichters van fortificatiën, de apothekersbedienden, enz. voorzien zich voor eigen rekening van kleeding en uitrusting.

Zooals in de Memorie van Toelichting bereids is meegedeeld, worden de kosten, vallende op de aanschaffing, de vernieuwing en het onderhoud van de kleeding- en uitrustingstukken van de vrijwillig dienende onderofficieren, korporaa's en soldaten, wier soldij per dag is vastgesteld, bij het bestaande stelsel ten laste van het Rijk gebracht. Zij worden daardoor, in zekeren zin, voor Rijksrekening gekleed. Voor hen wordt echter bovendien eene uitrusting- en reserve-rekening aangehouden.

In deze rekening worden in hoofdzaak geboekt:

onder de baten:

- a.* eene toelage voor eerste uitrusting;
- b.* eene dagelijksche toelage voor vernieuwing en onderhoud;
- c.* de waarde van ingeleverde kleeding- en uitrustingstukken;
- d.* de inhoudingen op de soldij en de vrijwillige stortingen;

Onder de lasten:

- a.* de waarde van verstrekte kleeding- en uitrustingstukken;
- b.* de kosten wegens herstellingen daaraan;
- c.* de saldo's tegoed in deze rekening, welke aan de belanghebbenden worden uitbetaald.

De baten, bedoeld onder *a* en *b*, betreffen bij Koninklijk besluit vastgestelde bedragen, welke echter niet uit 's Rijks schatkist worden ontvangen. De baten, bedoeld onder *c*, en de lasten, genoemd onder *a* en *b*, worden onderscheidenlijk ten bate en ten laste van het Rijk verantwoord. Naar regelen, vastgesteld in het Reglement van administratie bij de landmacht, kunnen de betrokken militairen — o. a. in verband met den stand hunner rekening — aan inhouding op de soldij worden onderworpen. De ingehouden bedragen, zoomede de vrijwillig gestorte gelden (*d* van de baten, hiervoren genoemd) komen ten bate van het Rijk. In de onderwerpelijke begrooting is (zie art. 33) het totaal dezer inhoudingen geraamd op f 52,000, dat der vrijwillige stortingen op f 8000.

Eveneens naar regelen bij voornoemd reglement vastgesteld, kan aan de belanghebbenden het saldo tegoed in de rekening worden uitbetaald (*c* van de lasten hiervoren genoemd.) De uitbetaalde bedragen worden ten laste van het Rijk gebracht. In de ontwerp-begrooting wordt het totaal dier uitbetalingen (zie art. 33) geraamd op f 175,000.

Uit vorenstaande uiteenzetting valt af te leiden, dat het aanhouden der uitrusting- en reserverekening een grooten administratieven arbeid vereischt. Zulks zou, op zich zelf beschouwd, de noodzakelijkheid van de opheffing niet in zich sluiten, ware het niet, dat het nut der instelling geenszins geëvenredigd is aan den omvang van dien arbeid.

Tot staving van het nut der uitrusting- en reserverekening wordt in den regel en in hoofdzaak aangevoerd, dat het stelsel tot zuinigheid leidt, doordat de betrokkenen, door het betrachten van spaarzaamheid met betrekking tot het ontvangen en herstellen van kleeding- en uitrustingstukken, het ontstaan en het grooter worden van een saldo tegoed in hunne rekening kunnen bevorderen. Aannemende, dat deze prikkel tot zuinigheid werkelijk bestaat, dan moge er reeds dadelijk op worden gewezen, dat het geldelijk belang van het Rijk daardoor niet wordt gebaat. Het voordeel, voor het Rijk gelegen in het minder verstrekken van kleeding- en uitrustingstukken, gaat immers verloren door het uitbetalen van hoogere saldo's tegoed. Wordt nu de uitrusting- en reserverekening opgeheven, dan wordt voor hen, die eene jaarwedde zullen genieten, in het bedrag dier wedde, eene som opgenomen, gelijk aan het bedrag dat thans geacht kan worden jaarlijks ten bate van hunne rekening te worden geboekt. Er is geen reden om aan te nemen, dat de prikkel van het eigenbelang hen alsdan niet in gelijke mate tot zuinigheid zal stemmen.

Worden door hen de te besparen gelden op eene rentegevende spaarbank gebracht, dan zal het nut der zuinigheid nog beter tot zijn recht komen dan thans, nu, uit dat oogpunt beschouwd, de uitrusting- en reserverekening slechts de waarde heeft van eene niet rentegevende spaarbank.

Zij die soldij blijven genieten, zullen voor Rijksrekening worden gekleed. De zorg waarmede de betrokken officieren, in het algemeen, reeds thans het Rijksbelang behartigen — bij het verstrekken van kleeding enz. aan de miliciens — zoomede het toezicht, dat op de kleederverstrekking wordt uit-

geoeffend, geven voldoende waarborg, dat de gewenschte zuinigheid zal worden betracht.

De gehuwde korporaals en soldaten, die voor Rijksrekening zullen worden gekleed, enz., ontvangen gewoonlijk jaarlijks een saldo tegoed van hunne rekening. Het ligt in het voornemen, hen voor het derven van deze inkomsten schadeloos te stellen, voor zoover althans hunne inkomsten niet door andere oorzaken — zie onder woninghuur — met een gelijk bedrag zullen worden verhoogd.

De ongehuwde korporaals en soldaten zullen, nadat de rekening zal zijn opgeheven, geen uitbetaling van een saldo tegoed meer kunnen erlangen, waartegenover echter gesteld kan worden, dat zij niet meer, zooals thans het geval is, veelvuldig aan inhouding op de soldij zullen worden onderworpen, om de eenige reden, dat het saldo schuld hunner rekening meer bedraagt dan de waarde van de aan hen verstrekte kleeding- en uitrustingsstukken.

In het algemeen zal inhouding op de soldij slechts dan worden toegepast, wanneer deze moet worden opgelegd wegens het verwaarloozen, beschadigen, zoekmaken, ontvreemden, enz., van verstrekte kleeding- en uitrustingsstukken of andere Rijkseigendommen. Het Rijk zal derhalve eene vrij belangrijke bate missen, door het niet meer ontvangen van de bedragen, welke thans worden ingehouden op de soldij om eene andere reden — verband houdende met den stand der rekening — dan de laatstelijk genoemden. Bedenkt men echter, dat de bedragen dezer inhoudingen — voor de militairen, die lang genoeg door dienen om eenmaal een saldo tegoed in hunne rekening te verwerven — ten slotte weder strekken om het aan hen uit te betalen saldo samen te stellen of te verhoogen, dan wordt het duidelijk, dat dit verlies van minder betekenis is, dan oogenschijnlijk het geval is.

Een niet gering te schatten voordeel van de opheffing van de uitrustingen reserverekening is daarin gelegen, dat de verstrekking van de kleeding- en uitrustingsstukken èn aan de vrijwilligers èn aan de miliciens, in het vervolg naar één stelsel zal plaats hebben. Het bestaan van twee stelsels maakt de administratie omslachtig en bemoeilijkt de contrôle.

Ten slotte vermeent de ondergeteekende niet onvermeld te mogen laten, dat de Staatscommissie, benoemd bij Koninklijk besluit van 11 Juli 1899 n°. 32, ingesteld ingevolge artikel 6 der wet van 29 December 1898 (*Staatsblad* no. 279), de zoogenaamde veertientoncommissie, in haar in 1902 uitgebracht verslag, na een grondig onderzoek van het stelsel der uitrustingen reserverekening, als slotsom harer nauwgezette overwegingen voorstelt: *„ingebruikgeving en onderhoud van kleeding en uitrusting voor rekening van het Rijk, zonder bepaling van drachtijd en zonder geldelijke verrekening.“*

De ondergeteekende kan zich met de uitspraak der Staatscommissie geheel vereenigen, met dien verstande, dat hij, met betrekking tot de onderofficieren en hen aan wie jaarwedden zullen worden toegekend, een stap verder wenscht te gaan, door de zorg in de voorziening van kleeding- en uitrustingsstukken aan hen zelf op te dragen, zooals reeds thans is geschied ten aanzien van verschillende categoriën van onderofficieren die reeds thans jaarlijksche tractementen genieten.

Door hem wordt niet gevreesd, dat deze maatregel tot het maken van schulden zal leiden — een dergelijke vrees, geuit vóór het vaststellen van vergoedingen voor woninghuur in het jaar 1907, is gebleken ongegrond te zijn. Mocht onverhoopt eene enkele maal een onderofficier zijne geldelijke verplichtingen in deze niet nakomen, dan zou een regeling getroffen moeten worden, waarbij door maandelijksche inhoudingen op de jaarwedde de schuld zou worden gedelgd. Hij vertrouwt er echter op, dat de onderofficieren het in hen gestelde vertrouwen dermate zullen waardeeren, dat eene regeling, als vorenbedoeld, nooit of slechts uiterst zelden noodig zal blijken.

De opheffing van de uitrusting- en reserverekening, met ingang van 1 Juli 1911, veroorzaakt voor de begroting van dat jaar een nadeelig verschil van \pm f 26.000.

Zooals bereids in de Memorie van Toelichting werd medegedeeld, doet zich, bij den overgang van het bestaande naar het nieuwe stelsel, eene bijzondere omstandigheid voor, welke een nadeeligen invloed uitoefent op het eindcijfer der begrooting voor 1911 en wel tot een bedrag van \pm f 45.000.

Tot nadere toelichting daarvan moge het volgende dienen.

In gewone omstandigheden worden de saldo's te goed in de uitrusting- en reserverekening jaarlijks op 1 November uitbetaald en wel de bedragen, welke de betrokkenen op 1 October te voren te goed hadden. In het algemeen zijn deze saldo's in de rekeningen gekweekt in het tijdvak, loopende van af 1 October van het vorige jaar tot en met 30 September van het loopende jaar. Door de opheffing van de rekening op 1 Juli 1911, moet het tegoed worden uitbetaald, dat in de rekeningen is gekweekt van af 1 October 1910 tot en met 30 Juni 1911, dat is dus een tijdvak van drie kwartalen. Hoewel het stelsel der uitrusting- en reserverekening in 1911, overigens slechts gedurende twee kwartalen haar invloed op de begrotingscijfers kan doen gelden, vereischt de uitbetaling der saldo's tegoed eene som benodigd voor drie kwartalen, dat is dus een extra uitgave van het bedrag, dat geacht kan worden noodig te zijn voor de uitbetaling van het tegoed gekweekt in één kwartaal, of het vierde deel van het bedrag ad f 175.000, dat in de ontwerp-begrooting voor het uitbetalen van saldo's tegoed — gerekend over een geheel jaar — is geraamd.

Ten einde de Kamer in gelegenheid te stellen, de geldelijke gevolgen van de invoering van het nieuwe bezoldigingsstelsel ook voor volgende jaren te overzien, volgt hierna een opgave, in ronde cijfers, van de verhoogingen en van de verminderingen, welke de begrooting van 1912, vergeleken bij die van 1910, zou ondergaan als gevolg van die invoering.

Oorzaken der vermeerderingen en verminderingen.	Meer.	Minder.
Afschaffing van de vergoeding voor:		
brood		f 20.000
levensmiddelen		115.000
woninghuur en nachtlegergoederen	f 111.000	
Opheffing van de uitrusting en reserverekening		35.000
Afronding der jaarwedden naar boven in tien-		
tallen van guldens	15.000	
		f 170.000
		126.000
Totaal minder		f 44.000

Waar vorenstaande opgave doet zien, dat de invoering van het nieuwe bezoldigingsstelsel, voor volgende jaren tot eene aanmerkelijke besparing van kosten zal leiden, vermeent de ondergeteekende de verwachting te kunnen uitspreken, dat het nemen van dien maatregel niet zal afstuiten op de omstandigheid, dat in het overgangsjaar, dus voor éénmaal, meerdere eischen aan de schatkist moeten worden gesteld.

Uit vorenstaande uiteenzetting moge tevens blijken, dat, bijaldien tot de invoering van het nieuwe bezoldigingsstelsel mocht worden besloten, nog een zeer omvangrijke voorbereidende arbeid aan die invoering zal moeten voorafgaan.

Eene latere indiening, bij afzonderlijk wetsontwerp, van dit voorstel zou eene belangrijke vertraging van de invoering ten gevolge hebben. Die vertraging zou, in het alleszins denkbare geval, dat het afzonderlijk ingediende wetsontwerp vooreerst niet in behandeling zou kunnen worden genomen, zoodanige

beteekenis krijgen, dat in 1911 de gedachte verbeteringen niet meer tot stand zouden komen.

Bij aanneming van het voorstel zullen, behalve voor de onderofficieren, jaarwedden worden vastgesteld voor: de korporaals-kok, de trompetters 1ste klasse en voor werklieden bij de korpsen.

Met de betrekking tot het nieuwe bezoldigingsstelsel zijn geen rapporten uitgebracht door de compagnies-, eskadrons en batterij-commandanten.

Met waardeering is door den ondergeteekende kennis genomen van het gevoelen van die leden, welke van meening zijn, dat de bepalingen betreffende de soldijregelidg en, als daarmede samenhangende, van de bevordering, niet anders dan goed kunnen worden genoemd. Z. i. is dan ook het beoogde doel, verbetering van de rechtspositie van het kader, door de nieuwe regeling inderdaad bereikt.

Dit neemt evenwel niet weg, dat door den overgang van den ouden toestand tot den nieuwen een tijdperk in het leven is geroepen, waarin verschillende moeilijkheden zich hebben voorgedaan, die niet door een algemeenen regel konden worden verholpen, doch waarvoor de oplossing moest worden gezocht door ieder geval op zich zelf te beschouwen. Voor een goed deel is dit gevolg van de omstandigheid, dat, vóór het in werking treden der nieuwe bepalingen, bij de verschillende korpsen geen eenheid bestond in het systeem van bevordering. Het gevolg van een en ander was dan ook, dat de overgangsbepalingen, zoo ruim moesten worden gesteld, dat den korpscommandanten voldoende vrijheid werd gelaten, om met alle omstandigheden rekening te kunnen houden en zodoende naast de legerbelangen, toch ook de persoonlijke belangen van de betrokken militairen zooveel mogelijk mede in aanmerking te kunnen nemen.

Dat daarbij verschillen zijn op te merken geweest bij de onderscheidene korpsen valt geenszins te ontkennen, doch behoeft daarom nog niet onbillijk te zijn, aangezien de vóór de nieuwe regeling bestaande opvattingen aanleiding gaven.

Waar zulks intusschen noodig bleek, is door den ondergeteekende de beslissing zelf genomen, dan wel werd door hem in eene minder juiste oplossing wijziging gebracht. Steeds is daarbij eene zelfde lijn gevolgd en de ondergeteekende is er van overtuigd, daarbij zooveel mogelijk met de persoonlijke zoowel als met de dienstbelangen rekening te hebben gehouden.

Dat intusschen toch sommigen in hunne verwachtingen moesten teleurgesteld is begrijpelijk; de ondergeteekende betreurt het, doch zulks is niet te ontgaan. Niet echter kan worden toegegeven, dat mede hieraan een verstoring van den goeden geest in het algemeen van het onderofficierskorps zou moeten worden toegeschreven, gelijk in § 7 van het Voorloopig Verslag wordt verondersteld.

Nu de overgangstoestand kan worden geacht geëindigd te zijn, is er geen reden om ongelijkheid in de toepassing der bepalingen te verwachten, tenzij daarmede bedoeld wordt, dat de maatstaf van beoordeeling bij verschillende korpsen niet geheel gelijk zal zijn; eene mogelijkheid, die, waar het subjectieve beoordeelingen geldt, steeds zal blijven bestaan, doch ten slotte van mindere beteekenis is, door de bevordering korpsgewijs plaats vindt.

Wat betreft de opmerking, betreffende de ongeveer 300 vacatures in den rang van sergeant (wachtmeester) 1ste klasse, meent de ondergeteekende, dat daarin nog geen bewijs behoeft te worden gezien voor de onderstelling, dat bij de verschillende regimenten en korpsen geen behoorlijke stof tot aanvulling aanwezig zou zijn.

Het geldt hier n.l. een nieuw ingestelden rang, waarvoor hooge eischen gesteld zijn, teneinde werkelijk de beste elementen onder de sergeanten van dien rang te krijgen, en dan behoeft het niet te verwonderen, dat om de geschiktheid daarvoor te verkrijgen eenige tijd van voorbereiding zal worden vereischt.

Het niet onmiddellijk voltallig zijn van het organiek vastgestelde aantal sergeanten (wachtmeesters) 1ste klasse is dan ook voor den ondergeteekende het bewijs, dat de korpscommandanten ten deze geheel in den geest der bepalingen hebben gehandeld door alleen die onderofficieren tot bedoelden rang te bevorderen, die werkelijk aan alle eischen daartoe voldoen.

Door den ondergeteekende kan geenszins worden ingestemd met de meening van die leden, welke het instituut der sergeanten 1ste klasse een misslag oordeelden. Integendeel, hij is van oordeel, dat het legerbelang er zeer door wordt bevorderd, terwijl, naar zijne overtuiging, de verwachting van die leden, dat verstoring van den goeden geest in het onderofficierskorps daarvan het gevolg zou blijken te zijn, niet is of zal worden bevestigd.

Ten aanzien van de opmerking omtrent de overschrijding van het indertijd in uitzicht gestelde bedrag der kosten, verbonden aan de nieuwe soldijregeling, moge het navolgende dienen:

1°. Het voor 1911 hooger geraamde bedrag, ad f 13 650, voor verhooving wegens dienstjaren is een gevolg van de omstandigheid, dat bij de toepassing van de nieuwe soldijregeling is gebleken, dat ten aanzien van enkele categorieën van onderofficieren de invoering daarvan eene niet bedoelde achteruitgang in inkomsten of wel eene evenmin bedoelde beperking in vooruitzichten medebracht. Aanvankelijk toch werd vermeend, dat de billijkheid voldoende betracht zou zijn, indien de onderofficieren het uitzicht op de oude soldijregeling behielden, tijdens hun *lopend dienstverband*. Het gevolg daarvan was echter, dat een onderofficier, wiens lopend dienstverband een einde nam, en die niet of niet ten volle aan de eischen van geschiktheid voor een hooger rang voldeed, zich niet kon reëngageeren, zonder aanmerkelijk in soldij achteruit te gaan. Immers hij zou dan niet gehandhaafd blijven in de hoogere soldij, welke hem volgens de oude regeling gewaarborgd was, doch hem zou slechts kunnen worden toegekend de lagere aanvangssoldij, zooals deze bij de nieuwe regeling is vastgesteld. Dit nu achtte de ondergeteekende zeer onbillijk en eischte, naar zijne meening, voorziening.

Eene tweede onbillijkheid was hierin gelegen, dat onderofficieren, die na 1 October 1908 doch vóór de bekendmaking van het Koninklijk Besluit van 8 Maart 1909 no. 99 betreffende de nieuwe regeling, in het huwelijk waren getreden, en dus terecht meenden — mits 9 jaren onafgebroken dienst in hunnen rang hebbende — aanspraak te zullen krijgen op de verhooving, ad 15 cent per dag, bedoeld bij het Koninklijk Besluit van 19 Augustus 1907 no. 44, dat genot zagen verloren gaan, omdat de nieuwe regeling met ingang van 1 October 1908 in werking trad, en dus van terugwerkende kracht werd verklaard.

Ook werd het billijk geacht, hoezeer de nieuwe soldijregeling de soldijverhooving voor gehuwden met 9-jarigen onafgebroken dienst in den onderofficiersrang niet kent, deze gehuwden in het genot dier verhooving te laten, óók indien zij verkozen, om de nieuwe regeling op zich te zien toegepast, doch alleen voor zoo lang en voor zoover die toepassing de op het tijdstip van invoering der nieuwe regeling door hen genoten wordende soldij zou doen achteruitgaan.

Tot opheffing van al de hiervoren genoemde bezwaren werd een Koninklijk besluit uitgelokt, waardoor al dadelijk meerdere onderofficieren den wensch te kennen gaven, om tot de oude soldijregeling terug te keeren. Tengevolge daarvan en mede ten gevolge van de hiervoren in de derde plaats genoemde billijk geachte toekenning, is het bedrag der verhooving van soldij wegens dienstjaren gebleken hooger dan de raming te zijn en is voor 1911 voor gezegd doeleinde een bedrag van f 13 650 meer geraamd.

2°. Dat het bedrag der soldijverhooving wegens geschiktheid voor een hooger rang voor 1911 f 20 367 hooger is geraamd, moge — uit een financieel oogpunt beschouwd — te betreuren zijn; daartegenover staat echter,

dat het als een verblijdend verschijnsel moet worden begroet, te zien hoe de onderofficieren zich beijveren, om door studie hunne praktische bekwaamheid te verhoogen. Hoewel bij de raming voor 1908 door den ambtsvoorganger van den ondergeteekende gerekend was op een belangrijk aantal van elke categorie van onderofficieren, die de geschiktheid voor hooger rang zouden wenschen te verwerven, de ondervinding heeft geleerd, dat op dit punt de verwachting nog is overtroffen.

De ondergeteekende verwacht dan ook, dat de leden, die de hierbedoelde opmerking maakten, met hem van oordeel zullen zijn, dat, tegenover het nadeel der hoogere uitgaven, een belangrijker voordeel is verkregen, doordat het intellectueele peil van het onderofficierskorps is gestegen, waardoor en de waarde van het kader zelf, en die van het leger wordt verhoogd.

Zooals wel te verwachten was, werden aan de commissie, waarvan op bladz. 13 van het Voorloopig Verslag sprake is, door belanghebbenden tal van wenschen kenbaar gemaakt — van bepaalde grieven is den ondergeteekende niet gebleken — met betrekking tot de nieuwe soldijregeling. Gedachtig echter aan de opdracht, welke de commissie gegeven was, om n.l. de hoofdbeginselen, welke aan de nieuwe soldijregeling en de daarmede verband houdende eischen van geschiktheid ten grondslag hebben gelegd, onaangetast te laten en geen voorstellen in te dienen, welke den samenhang van het nieuwe stelsel zouden verbreken of het evenwicht tusschen de bezoldigingen van de verschillende categorieën van militairen zouden verstoren, moest de commissie tal van die menschen buiten beschouwing laten, omdat inwilliging daarvan de bedoelde hoofdbeginselen wél zou hebben aangetast of het aangegeven evenwicht wél zou hebben verbroken. Die wenschen betroffen in hoofdzaak: scheiding tusschen de instructie en de administratie; toekenning der bijzondere distinctieven; terugkeer tot de periodieke verhoogingen in de lagere onderofficiersrang; gelijktijdig genieten van de voordeelen aan de oude en aan de nieuwe soldijregeling verbonden. En zelfs onder de wenschen die de commissie — voor welker arbeid de ondergeteekende overigens veel lof heeft — wél meende te moeten overwegen en ondersteunen, waren er, die geacht moeten worden te liggen buiten het bestek, hetwelk ondergeteekende haar had afgebakend.

Ter wille van de kosten, heeft de ondergeteekende zich voorshands moeten bepalen tot enkele aanvullingen in de soldijregeling, welke ter wille van de billijkheid of het dienstbelang meer bepaaldelijk geboden waren, zooals: het gelijkmaken van de soldij der sergeanten-majoor-vuurwerkers bij de regimenten vesting-artillerie met die der vuurwerkers bij de Koninklijke Militaire Academie en de munitiefabriek: het verhoogen van de soldijen van den sergeant-vuurwerker en den sergeant-schipper 1ste klasse, na 3 jaren dienst als zoodanig, bij het korps pantserfort-artillerie; het verhoogen van de soldij van den korporaal-schipper bij het korps torpedisten; het toekennen van eene soldijverhoging aan de onderofficieren-electricien en hulp-electricien bij het regiment genie-troepen, en eene meer practische regeling van de soldijverhoging voor het personeel, dat dienst doet bij de remonte der cavalerie en der bereden artillerie.

Een maatregel, waarvan mede ter wille van de kosten voor 1910 moest worden afgezien, doch welke voor 1911 in het voornemen ligt, bestaat — zooals bereids in de Memorie van Toelichting is medegedeeld — in eene verhoging van de aanvangssoldij (het aanvangstraktement) der laagstbezoldigde sergeanten der infanterie.

Tegen het overleggen van het rapport der commissie, gelijk in het algemeen tegen het overleggen van dergelijke rapporten aan de Kamer, moet de ondergeteekende tot zijn leedwezen ernstig bezwaar maken, omdat daardoor het vertrouwelijk karakter dier rapporten lichtelijk dreigt verloren te gaan en de samenstellers er allicht toe zouden komen zich van bepaalde beschouwingen of voorstellen te onthouden.

Door het samenvoegen tot jaarlijksche bedragen — jaarwedden — van de onderscheidene inkomsten — soldijen en geldelijke vergoedingen — welke thans door ranggenooten van verschillende wapens worden genoten, ontstaan bedragen, die somwijlen slechts luttel verschillen doen zien, welke niet gerechtvaardigd worden door verschil in bekwaamheid van de betrokkenen, in belangrijkheid van hun werkkring, als anderszins. Deze omstandigheid doet de wenschelijkheid om de aanvangsjaarwedden van de ranggenooten gelijk te maken op den voorgrond treden.

Waar nu bovendien het voornemen tot gelijkmaking van de aanvangstraktementen van officieren ranggenooten in de ontwerpbegroting tot uitdrukking komt, vermeent ondergeteekende de gelijkmaking der jaarwedden niet achterwege te mogen laten.

Worden de gevraagde gelden toegestaan, dan kunnen, te rekenen van 1 Juli 1911, de aanvangsjaarwedden voor de nagenoemde ranggenooten van de wapens, welke groepsgewijze achter elke accolade zijn vermeld, worden gelijk gemaakt.

adjutant- onderofficier der	{	infanterie vesting-artillerie pontonniers	{	cavalerie veld-artillerie torpedisten rijdende artillerie genietroepen		
sergeant-majoor (opperwachmeester) administrateur der	{	als voren	{	cavalerie veld-artillerie	{	pantserfort-artillerie torpedisten
idem instructeur	{	als voren	{	als voren	{	als voren
sergeant (of wacht- meester) 1ste klasse	{	als voren	{	als voren	{	als voren
sergeant (of wacht- meester) gewoon	{	als voren	{	als voren	{	als voren
sergeant-tamboer en staftrumpetter	{	infanterie vesting-artillerie genietroepen	{	als voren		
trompetter 1ste klasse		—				
geweermaker en zwaardveger	{	alle wapens				
zadelmaker	{	cavalerie veld-artillerie rijdende artillerie				
kleer-, schoen- en laarzenmaker	{	alle wapens				
korporaalkok		als voren				
mr. smid-bankwerker	{	veld-artillerie rijdende artillerie				
smid-bankwerker en vuurwerker	{	veld-artillerie pantserfort-artillerie torpedisten				
timmerlieden	{	pontonniers torpedisten				

Op de vraag, of de schrijvers, bij andere categorieën van onderofficieren vergeleken, naar het oordeel van den ondergeteekende, niet onvoldoende worden bezoldigd, moet zijn antwoord in zooverre ontkennend luiden, dat voor eene vergelijking van de schrijvers met andere onderofficieren van gelijken rang niet veel aanleiding bestaat. De arbeid, de verantwoordelijkheid en de eischen van geschiktheid toch zijn voor den schrijver dezelfde, of hij den rang van sergeant, dien van sergeant-majoor of dien van adjudant-onderofficier bezit. Om bevordering te maken, behoeft hij aan geenerlei exameneischen te voldoen. Een bepaald aantal dienstjaren in een rang is voldoende om hem den hooger rang te doen deelachtig worden. Waar zijne aanvangssoldij als sergeant-schrijver zelfs hooger is dan die van den gewonen sergeant, die 3 jaren dienst als onderofficier heeft en de geschiktheid bezit voor sergeant 1ste klasse, en waar hij, geleidelijk en zonder aan hooge eischen te moeten voldoen, in rang,

inkomsten en pensioensvooruitzichten vooruitgaat, daar wil het den ondergeteekende niet onbillijk voorkomen, dat zijne inkomsten niet in dezelfde mate stijgen als met de overige onderofficieren in actieven dienst het geval is.

§ 12. *Opheffing van den fouriersrang.*

Geheel wordt ingestemd met de uitgesproken meening, dat de afschaffing van den fouriersrang een gevolg is van het nieuwe stelsel van soldijregeling en bevordering.

Uit dien hoofde zou de ondergeteekende, waar dat stelsel aanvaard is, het ongewenscht achten, dit niet consequent door te voeren, zoodat hij bezwaar moet maken tegen een *voorloopig* terugnemen van de met bedoelde afschaffing verband houdende wijzigingen.

De ondergeteekende wijst hierbij nogmaals op het groote belang, dat het bij de instructie dienstdoende kader zich tijdig voorbereidt voor administratieve werkzaamheden, opdat de onderofficieren, ouder geworden, in administratieve betrekking hun carrière kunnen afsluiten. Dit is met het oog op de bezoldiging en het fysiek minder inspanning eischende van eene dergelijke functie, in het belang van het kader zelf, doch niet minder komt zulks ten goede aan het leger, want het valt niet te ontkennen, dat van sergeant-majoor-(opperwachtmeesters) instructeur, die tegen de 50 jaar loopen, niet meer verwacht kan worden, dat zij nog over dezelfde geest- en lichaamskracht beschikken, als toen zij 30 à 40 jaar waren.

Bovendien zij opgemerkt, dat, waar, gelijk reeds gezegd, de onderwerpelijke regeling het noodzakelijk gevolg is van het ingevoerde stelsel van bevordering en soldijregeling, het niet mogelijk zal zijn bedoelde regeling terug te nemen zonder daaraan wijziging in het geheele stelsel te paren. Het gevolg hiervan zoude zijn, dat men in strijd zou komen met de verwachtingen en ten deele rechten, welke voor vele onderofficieren zijn voortgevloeid uit het nieuwe stelsel. Het is mede met het oog op de belangen dier onderofficieren, dat de ondergeteekende het voorstel om de regeling *incidenteel* terug te nemen, krachtig moet ontraden. Het zou door hem zeer betreurd worden, indien eene regeling, die in het leven geroepen werd om het kader in de gelegenheid te stellen zich te bekwamen voor de hoogere rangen, niet zou kunnen worden doorgevoerd.

Waar in het Voorloopig Verslag de meening wordt uitgesproken, dat de ervaring thans reeds aangetoond zou hebben, dat het stelsel minder deugdelijk is, vraagt de ondergeteekende zich af, welke ondervinding hier bedoeld kan zijn. Waar het stelsel nog slechts zoo korten tijd in werking is, heeft afwisseling van instructie en administratie nog weinig plaats gehad, kan van opgedane ervaring nog minder sprake zijn. De regeling van de vervulling van den fouriersdienst werd eerst bij beschikking van 5 October jl. vastgesteld. Voorshands zal dan ook aan de praktijk moeilijk een bewijs tegen het stelsel zijn te ontleenen. Mocht werkelijk de ervaring leeren, dat het stelsel wijziging behoeft, dan zal de ondergeteekende de eerste zijn, om, waar noodig, verbetering aan te brengen. Hij zal zelfs met den meesten ernst overwegen, of er alsdan termen zijn om weder terug te keeren tot eene volledige scheiding van administratief en instructief kader.

In dit geval kan ook gedacht worden aan een herstel van den fouriersrang op den ouden voet. Tot zoolang kan hij evenwel niet terugkomen op enen, eerst onlangs genomen maatregel, voortvloeiende uit de eerst het vorige jaar aangenomen wet.

Volmondig wordt toegegeven, dat indien het toezicht op vele waardevolle goederen voortaan wordt opgedragen aan personen, die voor die taak niet ten volle zijn berekend, zulks moet leiden tot verwaarloozing, waarvan de geldelijke gevolgen niet mogen worden onderschat. Het is echter den ondergeteekende aangenaam te kunnen mededeelen, dat niet op die wijze de op-

lossing gezocht is. Hij is er van overtuigd, eene zoodanige regeling te hebben getroffen, dat er geen vrees behoeft te bestaan, dat de landsbelangen ten deze minder goed zullen worden behartigd. Ook thans zullen alleen alleszins geschikte personen voor den bedoelden dienst mogen worden aangewezen, terwijl over het algemeen zelfs hoogere eischen aan hen worden gesteld, dan vroeger ten aanzien der fouriers het geval was.

Omtrent deze aangelegenheid werden de vereischte adviezen ingewonnen.

Met de bij bedoelde adviezen gemaakte opmerkingen is bij de regeling zooveel noodig rekening gehouden, zoodat de aanvankelijk aangevoerde bezwaren in het algemeen konden worden ondervangen.

Tot zijn leedwezen kan de ondergeteekende ook ten aanzien van deze aangelegenheid geen gevolg geven aan het verzoek, om adviezen over te leggen.

Ten aanzien van de opmerking, dat door de beschikking van 5 October 1910 is vooruitgelopen op de beslissing van den begrotingswetgever, erkent hij, dat dit, tot zijn leedwezen, eenigszins het geval is geweest, waarvoor de ondergeteekende zijne verontschuldiging aanbiedt. Ter verklaring moge echter dienen, dat, naar zijne meening, tegen het tot stand komen van bedoelde bepalingen geen bezwaar bestond, daar hij overtuigd was, dat de praktijk zou aantoonen, dat voorshands de uitvoering er van geen aanleiding zou geven tot meerdere geldelijke uitgaven, terwijl het in het belang der betrokkenen zeer gewenscht werd geacht, de regeling zoo spoedig mogelijk in werking te doen treden.

Die overtuiging berustte op de navolgende overwegingen. Een goed deel der bestaande fouriers was uit hoofde van verworven administratieve geschiktheid, reeds gelijkgesteld aan den rang van sergeant (wachtmeester) 1ste klasse. Te hunnen aanzien was dus geen wijziging noodig, terwijl, waar vervanging van andere fouriers door sergeanten (wachtmeesters) 1ste klasse wèl geldelijke gevolgen zou kunnen medebrengen, hiervoor toch geen post op de begroting behoefde gebracht te worden, omdat, blijkens de sterktestaten, het totaal aantal sergeanten (wachtmeesters) 1ste klasse, waarop gerekend was, niet bereikt was geworden (waarover op andere plaats in deze Memorie naar aanleiding van § 11 van het Voorloopig Verslag gesproken wordt) en dus hiervan geld beschikbaar bleef.

Het totaal voor soldijen uitgetrokken bedrag is verminderd met \pm f 29 600, als gevolg van de mindere inkomsten, welke de gewezen fouriers aan soldij zullen genieten door de opheffing van hunnen rang; dit bedrag is als schadeloosstelling afzonderlijk uitgetrokken.

De besparing bedraagt daarentegen f 28 400; derhalve f 2000 meer dan in het Voorloopig Verslag wordt opgemerkt, waardoor het verschil tusschen de schadeloosstelling en de besparing tot f 1200 wordt teruggebracht.

De oorzaak tot dit verschil moet gezocht worden in de omstandigheid, dat fouriers die niet gelijk gesteld zijn aan den rang van sergeant (wachtmeester) 1ste klasse, vervangen moeten worden door sergeanten (wachtmeesters) 1ste klasse, voor zooveel dezen tot de organisatie der korpsen behooren.

§ 13. *Behandeling van militairen.*

De reden van de verlofsweigering als bedoeld in de eerste alinea dezer paragraaf, moet hierin gezocht worden, dat bij de korpsen, als regel, de zeer goede gewoonte bestaat, om aan de jonge miliciens, in het belang van hunne militaire vorming en om hun te leeren zich in de nieuwe toestanden en de militaire tucht in te leven, in de eerste weken na hunne inlijving geen verlof te verleen dan om dringende redenen.

Ook bij het 1ste regiment infanterie te Assen wordt die gewoonte gevolgd. Voor zooveel de klacht betrekking mocht hebben op het jaar 1910, kan worden medegedeeld, dat het meerendeel der hierbedoelde miliciens na verlof van 4 weken voor de gunst van verlof op Zondag in aanmerking is

gebracht worden, terwijl aan allen met de Paaschdagen (27 en 28 Maart) een vierdaagsch verlof is verleend, alzoo nog in den loop van de maand, waarin zij voor de eerste oefeningen onder de wapenen waren gekomen.

Omtrent de verder te dezer plaatse in het Voorloopig Verslag ter sprake gebrachte gevallen kan de ondergeteekende na onderzoek het volgende mededeelen :

Een milicien uit het garnizoen Doesburg verwondde in den namiddag van 15 September jl. een zijner handen en werd eerst den 16den September aan den officier van gezondheid ter plaatse gepresenteerd op het morgenzieken-rapport.

Deze, den ernst der verwonding constateerende, zond den man ten spoedigste op naar het militair hospitaal te Arnhem. Denzelfden dag werd de patiënt 's middags te Arnhem onderzocht waar tot operatie besloten werd, die den volgenden morgen (17 September) geschiedde. De tijdsbepaling der operatie geschiedde na rijp overleg, gelet op de moeilijkheden, die daarbij te verwachten waren, terwijl tegen een uitstel tot den volgenden ochtend geen bezwaren bestonden. Het resultaat der operatie heeft aan die verwachting beantwoord, de peeshechtingen zijn met succes geschied. Patiënt is thans nog onder behandeling wegens — steeds verbeterende — bewegingsbeperking van den middelvinger, door het diepe litteeken in de handpalm veroorzaakt.

Den 14den Juni jl. is een sergeant uit het garnizoen te Naarpen in zeer zenuwachtigen toestand opgenomen in het militair hospitaal te Amsterdam. Spoedig tot kalmte gekomen, wordt als oorzaak van den toestand, waarin hij verkeerde, door hem opgegeven: „moeilijkheden met zijn kapitein”. Voor alle zekerheid werd deze sergeant nog in observatie gehouden, maar toen zich geen afwijkingen van eenig belang vertoonden, op 13 Juli als hersteld naar zijn korps te Naarden teruggezonden.

Omtrent den gezondheidstoestand van dezen sergeant, die intusschen naar Amsterdam werd overgeplaatst, is na 'smans ontslag uit het hospitaal niets ongunstigs bekend.

Het uitpakken van den ransel geschiedt nu en dan op het terrein tijdens eene oefening en is te beschouwen als eene inspectie. Bij het houden van inspectien nu is het niet mogelijk de onderofficieren en korporaals steeds gescheiden te houden van de manschappen. Het is den ondergeteekende nimmer gebleken, dat de tucht (gezagsverhouding) hieronder heeft geleden.

Van de geneeskundige behandeling, die in den avond van 2 September j.l. een milicien-sergeant van het regiment grenadiers en jagers zou hebben ondergaan, is nòch bij het betrokken korps, nòch bij den geneeskundigen dienst iets bekend, zoodat zonder verdere aanwijzingen hieromtrent geene mededeeling kan worden gedaan.

Omtrent hetgeen de dagbladen hebben vermeld aangaande de beweerde uitlatingen van den luitenant NOLTHENIUS tegenover Roomsche Katholieke miliciens, zij het navolgende vermeld.

Onder dagteekening van 20 Augustus 1910, werd van den milicien H. G. P. C. DE GROOF van het 6e regiment infanterie, met groot verlof te Eindhoven, rechtstreeks bij het Departement van Oorlog ontvangen een request, houdende o. a. verzoek om die maatregelen te willen treffen, welke voorkomen zullen, dat van den kant van genoemden officier (den tweede-luitenant NOLTHENIUS), de Roomsche-Katholieke geloofsleer en overtuiging in het vervolg worden aangetast.

Dit verzoekschrift werd in handen gesteld van den betrokken korpscommandant, met verzoek nopens den inhoud daarvan te dienen van bericht en raad.

Door dien commandant werd eene commissie benoemd, om het in het verzoekschrift vermelde te onderzoeken. Ter voldoening aan deze opdracht werden door de commissie, bestaande uit drie officieren, waarvan de voor-

zitter den rang van hoofdofficier bekleedde, behalve de luitenant NOLTHENIUS, een tweetal officieren, een sergeant-majoor-instructeur en een 16-tal miliciens gehoord, allen van dezelfde compagnie, als waartoe voornoemde officier behoorde.

De commissie kwam na haar onderzoek tot den navolgenden uitslag:

10. dat de tweede-luitenant NOLTHENIUS eene zekere neiging of voorliefde bezit tot het voeren van gesprekken met minderen over godsdienstige onderwerpen, en daarbij enkele malen opmerkingen heeft gemaakt, die andersdenkenden zouden kunnen kwetsen, zonder dat aan opzet zijnerzijds gedacht mag worden;

20. dat de tweede-luitenant NOLTHENIUS ook buiten bepaalde gesprekken, enkele malen, na zijne minderen vragen te hebben gesteld op godsdienstig terrein, on gepaste opmerkingen heeft gemaakt, die aanstoot hebben gegeven;

30. dat de beschuldigingen, in het request genoemd, grootendeels onwaar en voor het overige schromelijk overdreven zijn;

40. dat de feiten, genoemd door den milicien-verlofganger DE GROOF en weerlegd door den tweede-luitenant NOLTHENIUS, grootendeels onjuist en in hooge mate overdreven zijn;

50. dat vijf met namen genoemde miliciens op roekelooze wijze hunne handteekening hebben geplaatst op eene verklaring, door den milicien DE GROOF aan de commissie vertoond, zonder dat zij zich hebben rekenschap gegeven van den inhoud van het request, waardoor zij den tweede-luitenant NOLTHENIUS valschelijk hebben beschuldigd;

60. dat de milicien-verlofganger DE GROOF zeer lichtvaardig met beschuldigingen omspringt, eveneens blijkende uit een particulieren brief aan een sergeant-majoor, welke brief algemeene beschuldigingen bevatte, waaromtrent DE GROOF bij zijn verschijnen voor de commissie wel toegaf te veel te hebben gezegd, maar wat hij blijkbaar in een particulier schrijven niet zoo erg vond.

De betrokken korpscommandant vereenigde zich met de conclusiën der commissie en vond in de resultaten van het onderzoek aanleiding, om den meergenoemden officier, zoomede de miliciens bedoeld onder 50. hiervoren, krijgstuuchtelijk te straffen.

Vermits ook de ondergeteekende geheel instemde met de wijze, waarop deze zaak is afgedaan, heeft hij daarvan den korpscommandant mededeeling gedaan en dezen opgedragen, den tweede-luitenant NOLTHENIUS, voornoemd, namens hem eene bemerking te doen toekomen.

Ten slotte werd voornoemden korpscommandant opgedragen overeenkomstig zijn advies den milicien DE GROOF, namens den ondergeteekende, als antwoord op zijn request te doen kennen, dat het gehouden onderzoek onweerlegbaar heeft aangetoond, dat zijne klacht overdreven is in eene mate die de grenzen van onjuistheid en onwaarheid nadert, zoo niet overschrijdt, onder opmerking, dat, voor zoover ten deze voor eene klacht aanleiding heeft bestaan, door den Minister van Oorlog aan het gebeurde de noodige aandacht is geschonken.

Daarna is van meergenoemden milicien de mededeeling ontvangen, dat hij ten zeerste verwonderd was over de resultaten van het op last van den Minister ingestelde onderzoek en hij (DE GROOF) zich het recht voorbehield hierop te zijner tijd en plaats terug te komen, aan den inhoud van welk schrijven dezerzijds geen verder gevolg is gegeven.

Ter zake van de hem opgelegde straf heeft de betrokken officier zich tot het Hoog Militair Gerechtshof gewend; de beslissing van dit rechtscollege in deze zaak is echter nog niet bekend, zoodat daaromtrent voor het tegenwoordige geen verdere mededeelingen kunnen worden gedaan.

Bij onderzoek is dezerzijds gebleken, dat het bericht omtrent het door een kapitein der 2de afdeling van het 1ste regiment veldartillerie te Amersfoort collectief onthouden van gunsten, naar aanleiding van beschadiging van vuurmonden gedurende de oefeningen in het Lek-access, juist is.

Een dergelijke maatregel kan in sommige, zeer ernstige, gevallen beslist noodig zijn, ten einde op die wijze, als laatste middel, te trachten de daders van of medeplichtigen aan een strafbaar feit te ontdekken. En hier betrof het inderdaad een zeer ernstig feit, aangezien gedurende de genoemde manoeuvres in twee vuurmonden der bedoelde batterij in de vuurpauzen harde voorwerpen waren gelegd en daaruit zijn verschoten, waardoor een der vuurmonden inwendig beschadigd is geworden. Van een der vuurmonden is de geheele bediening daarop onmiddellijk gestraft geworden.

Daar evenwel meerdere bedieningen in de zaak betrokken waren, welke hardnekkig ontkenden er iets van af te weten, meende de batterij-commandant aan de stukcommandanten en aan de miliciens der lichte 1910, die de bediening der stukken hadden, gegeven permissiën en andere gunsten te moeten onthouden, totdat de daders ontdekt zouden zijn. Deze wijze van handelen, die den ondergeteekende alleszins juist voorkomt, heeft, in verband met enkele aanwijzingen, er dan ook toe geleid, dat de schuldigen ontdekt zijn kunnen worden.

Wat betreft de verwaarloozing van eene klacht, door den wachtmeester HELLENDOORN van bedoelde afdeeling ingediend, ter zake van mishandeling door den wachtmeester eerste klasse KROES, is bij onderzoek gebleken, dat verwaarloozing dezer klacht niet heeft plaats gehad.

De klacht is onderzocht door den batterijcommandant en door den afdeulingscommandant, die beiden geen aanleiding hebben gevonden voor eene vervolging, terwijl de wachtmeester eerste klasse KROES over het feit is onderhouden.

Dat het den genoemden chefs niet noodig voorkwam anders te handelen, vindt zijn grond in het volgende:

Onder de onderofficieren toch heerschte het onjuiste begrip, hetwelk slechts langzaam is verdwenen, dat een sergeant of wachtmeester 1ste klasse niet de meerdere is van een sergeant of wachtmeester.

Die opvatting werd ook gehuldigd door de onderofficieren van de betrokken batterij, zoodat de twist tusschen den wachtmeester HELLENDOORN en den wachtmeester eerste klasse KROES niet anders werd beschouwd dan als een twist tusschen twee onderofficieren die elkander als gelijke beschouwden.

Het zal geen bevreemding wekken, dat de ondergeteekende zich volkomen aansluit bij de leden, die zich zeer goed konden vereenigen met de onlangs door hem vastgestelde bepalingen omtrent het huwen van militairen beneden den rang van officier.

Volgens die bepalingen kunnen van tien onderofficieren per compagnie er zelfs zeven gehuwd zijn.

Bij zijne erkentelijkheid voor de instemming van bedoelde leden voegt hij de opmerking, dat voor hunnen twijfel, of met verkregen rechten wel *genoegzaam* rekening is gehouden, naar zijne meening, geen voldoende reden aanwezig is. Indien men de oude bepalingen gelden liet, totdat alle vrijwilligers, vóór de afkondiging der nieuwe voorschriften in dienst getreden, desgewenscht gelegenheid zouden hebben gehad, om die oude bepalingen op zich te zien toegepast, dan zou daarmede aan het goede doel der nieuwe voorschriften zeer worden te kort gedaan. Het stellen van dergelijke eischen legt hinderpalen in den weg aan elken nieuwen maatregel, die noodig of nuttig is te achten. Wat het hierbesproken voorschrift betreft, het bevat voor geen enkel onderofficier een beletsel, om er te goeder tijd gebruik van te maken, en de ondergeteekende is er op bedacht geweest, door eene overgangsbepaling te zorgen, dat uit de invoering van de nieuwe bepalingen geen bedenkelijke gevolgen kunnen voortkomen voor hen die, bij invoering ongehuwd zijnde, volgens de oude bepalingen aanspraak hadden op vergunning tot het aangaan van een huwelijk of wel die aanspraak binnen een jaar na de invoering der nieuwe bepalingen zouden hebben verkregen.

Tot het treffen van bepalingen, ten doel hebbende om eenige meerdere bewegingsvrijheid te geven aan de onderofficieren, meer in het bijzonder met betrekking tot het op zekere uren van den nacht aanwezig zijn in de kazernes, kan de ondergeteekende geen aanleiding vinden, aangezien de te dien opzichte bestaande bepalingen (in de reglementen op den inwendigen dienst) alleszins voldoende te achten zijn. Niet uit het oog verloren dient te worden, dat het korps onderofficieren tegenwoordig voor een groot gedeelte bestaat uit personen, wier jeugdige leeftijd het zeer gewenscht doet zijn dat zij op een behoorlijk avonduur in de kazerne zijn teruggekeerd. Met genoegen werd daarom gezien, dat tegenspraak ten deze niet was uitgebleven.

Van eenige pressie, welke van de zijde van het Departement van Oorlog zou worden uitgeoefend op de besturen van gevangenis, om aan miliciens, die in voorarrest zitten, niet toe te staan, de hun toegezonden couranten te ontvangen, is den ondergeteekende niets bekend. Zulks zou door den ondergeteekende, evenmin als door de leden die hier aan het woord zijn, worden goedgekeurd, en hij zou niet nalaten, indien een geval, waarin dit geschied was, te zijner kennis kwam, maatregelen te nemen, ten einde dit voor het vervolg te voorkomen.

De mogelijkheid echter, dat eene zoodanige pressie zou zijn uitgeoefend, komt den ondergeteekende al zeer gering voor, als men let op de bepalingen van den algemeenen maatregel van bestuur, bedoeld in art. 22 van het Wetboek van Strafrecht, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 31 Augustus 1885 (*Staatsblad* no. 159), zooals deze thans, na wijzigingen luidt.

Hierbij toch is dengene, die in eene gevangenis of huis van bewaring verblijf houdt het lezen van couranten ontzegd; aan den onveroordeelde kan echter het lezen van godsdienstige en vakbladen worden toegestaan, zulks geheel ter beoordeeling van het college van regenten van het gesticht en op het daartoe door den onveroordeelde gedane schriftelijk verzoek.

Ten aanzien van den in het Voorloopig Verslag bedoelden sergeant-majoor (*Handelingen* 17 December 1909, bladz. 1110), kan worden medegedeeld, dat deze, blijkens bericht van zijnen regimentscommandant op den 27sten September jl. geschikt is verklaard voor den rang van adjudant-onderofficier, hem op dien datum het radicaal van geschiktheid is toegekend en hij als zoodanig op de candidatenlijst is geplaatst, een en ander overeenkomstig punt 1 der algemeene bepalingen van het „Voorschrift eischen geschiktheid”. Van schadelijke gevolgen kon daarbij voor dien sergeant-majoor geen sprake zijn, aangezien hij vóór 27 September 1910 de geschiktheid voor den hooger rang niet bezat.

Door den ondergeteekende kan niet worden ingestemd met de meening van enkele leden, dat het billijk zou zijn, aan militairen die met verlof het garnizoen verlaten, om naar de ouderlijke woning te gaan, eene vergoeding voor reiskosten toe te kennen of wel hun vrij vervoer te verzekeren.

De militairen beneden den rang van officier worden, door het verleenen van z.g. permissie, veelvuldig in de gelegenheid gesteld de ouderlijke woning te bezoeken. Verder kan in deze niet worden gegaan, daar het aan rechtmatigen twijfel onderhevig is, of de Regeering wel bevoegd zou zijn, 's Rijks gelden voor het beoogde doel aan te wenden, waar het een maatregel geldt, waarbij het belang van den dienst, dus het Rijksbelang, niet is betrokken. Doch ook al kan over dit bezwaar worden heengestapt, dan nog zou de ondergeteekende zich, om der kosten wille, van het doen van een voorstel moeten onthouden. Blijkens ontvangen opgaven van de korpsen van het leger, zou een bedrag van meer dan f 220.000 noodig zijn geweest, om de miliciens, die in het tijdvak van 1 November 1909 tot 1 November 1910 onder de wapenen waren éénmaal per maand in de gelegenheid te stellen voor Rijksrekening reizen te verrichten om de ouderlijke woning te bezoeken. Wanneer men daarbij in het oog houdt, dat aan een groot aantal miliciens,

niet slechts éénmaal per maand, doch welhaast voor elken Zon- en Christelijken feestdag, z.g. permissie wordt verleend, dan wordt het duidelijk, dat de maatregel — vooral wanneer hij ook voor de vrijwillig dienende militairen zou gelden — tot zeer hooge uitgaven zou leiden.

Het laat zich aanzien, dat, wanneer op andere wijze aan bedoelde militairen vrij vervoer werd verleend, de kosten niet minder zouden bedragen.

Door den ondergeteekende kan niet worden toegegeven, dat de aanwezigheid van Nederlandsche soldaten op de tentoonstelling te Brussel, ter bewaking van het Nederlandsch paviljoen, in strijd zou zijn met het wezen van het leger en den dienstplicht. Het is bovendien een gebruik, dat niet alleen hier, maar ook in het buitenland herhaalde malen wordt toegepast.

Daar waar men op eene dergelijke tentoonstelling alle krachten inspant om den goeden naam van Nederland in het buitenland te handhaven en te bevorderen, acht de ondergeteekende het alleszins betamelijk, dat ook het leger daartoe zooveel mogelijk medewerkt.

De uitgezonden soldaten waren alle vrijwilligers.

In den aanvang ontvingen de manschappen eene voeding die afweek van de voeding welke zij gewoon waren hier te lande te ontvangen. Hierin is door den commissaris-generaal evenwel onmiddellijk na het vernemen eener klacht voorzien, zoodat de verpleging van het detachement sedert niets te wenschen heeft overgelaten.

Het in de slotlinea van dit punt bedoeld geval heeft zich volgenderwijze toegedragen.

De bedoelde tijdelijk gepensioneerde grenadier vertoonde zich na zijne pensionering in uniform in het openbaar en weigerde het militaire eerbewijs te brengen, bewerende daartoe, als zijnde geen militair meer verplicht te zijn. Eenen officier die hem over het nalaten van het eerbewijs onderhield, gaf hij ten antwoord niet in staat te zijn zich burgerkleederen aan te schaffen. Bedoelde officier is toen met hem naar het politie-bureau gegaan, alwaar hij van het feit kennis gaf.

Op last van den plaatselijke commandant der residentie is de bedoelde gewezen grenadier door de hoofdwacht afgehaald en zijn bij het regiment grenadiers en jagers aan zijne uniform alle militaire attributen ontnomen en is hem een burgerhoofddekseel verstrekt, ten einde te voorkomen, dat verder door hem misbruik zou worden gemaakt van de uniform en door zijn optreden in het openbaar tegen meerderen aan de krijgstucht afbreuk zou worden gedaan.

Hieraan moge nog worden toegevoegd, dat dit geval niet op zich zelf staat en dat daarom door den ondergeteekende overleg wordt gepleegd met zijnen ambtgenoot van justitie, omtrent te treffen maatregelen, ten einde in den vervolge dergelijke, voor de krijgstucht zeer schadelijke, voorvallen te voorkomen.

§ 14. *Reorganisatie der bereden artillerie.*

Uit de opmerkingen, gemaakt naar aanleiding van de door den ondergeteekende voorgenomen reorganisatie der bereden artillerie meent hij te mogen afleiden, dat de beteekenis daarvan nog niet geheel op hare juiste waarde wordt geschat en dat hij derhalve goed zal doen, dit vraagstuk nog eens uitvoeriger en, kan het zijn, duidelijker uiteen te zetten, dan in de Memorie van Toelichting is geschied.

Het zal aan vele leden niet onbekend zijn, dat het aantal vuurmonden, waarover eene Nederlandsche divisie beschikt, aanmerkelijk geringer is dan die van een gelijksoortige eenheid in andere legers.

Zoo kent men op een bataljon infanterie van ongeveer 1000 man in:

Duitschland	tot ongeveer	5½	vuurmond
Frankrijk	"	"	4
Nederland	"	slechts	2,4

Nu zou men het eene gelukkige omstandigheid kunnen noemen, dat na de invoering van het snelvuurgeschut de artilleriekracht niet meer in zoo hooge mate afhankelijk is van het aantal kanonnen, maar dat zoowel de beschikbare munitie als een doelmatige organisatie verhoogde beteekenis hebben gekregen.

Door combinatie van veel munitie en eene doelmatige organisatie kan de kracht, die van een zeker aantal kanonnen uitgaat, aanmerkelijk worden opgevoerd.

Omgekeerd zal eene minder goed gekozen organisatie, zelfs al beschikt men over veel munitie, oorzaak zijn dat het uitmuntende, moderne snelvuurkanon, dat wij ten koste van groote financieele offers thans bezitten, niet geeft, wat men in billijkheid daarvan kan verwachten, en wij dus bij een eventueelen tegenstander in nog meerdere mate zouden achterstaan.

Het zou, naar de meening van den ondergeteekende, getuigen van weinig oordeel, wanneer men, na 7 millioen te hebben uitgegeven voor eene uitmuntende bewapening, zich daarbij tevreden bleef stellen met eene minder goede organisatie, alleen om een luttel bedrag uit te sparen.

Zoals reeds in de Memorie van Toelichting werd gezegd, is onze tegenwoordige zesstukkenbatterij een te log lichaam. Het aantal voertuigen en paarden is te groot en de in te nemen gevechtsbreedte te aanzienlijk om onder omstandigheden, zooals die zich in onze terreinen meestal zullen voordoen — men denke aan ons polderterrein — een doelmatig optreden der artillerie te waarborgen.

Voor al eene snelle vuurregeling, nauw samenhangende met het karakteristieke van het snelvuurkanon, is in eene zoo groote batterij onder één commandant niet behoorlijk verzekerd.

Zoowel de ondervindingen, opgedaan in den oorlog in Oost-Azië, als de proeven en oefeningen in ons land, hebben geleerd, dat de moeilijkheden, verbonden aan de waarneming der schoten bij het voortgezet vuur grenzen stellen aan de snelheid van dat vuur, ten gevolge waarvan het niet wel mogelijk is, om, bij een groot aantal vuurmonden, welke onder ééne leiding staan, alle zoo nuttig mogelijk aan te wenden.

Door de gebrekkige organisatie zou het er feitelijk op neerkomen, dat men van elk kanon op zich zelf niet haalt wat mogelijk is, of — deed men dit wel — men eenige kanonnen ongebruikt zou moeten laten staan.

Langzamerhand is men tot de overtuiging gekomen, door veelvuldige proeven met de oefeningsbatterij, dat eene samenvoeging van drie kanonnen in ééne hand, onder ééne leiding, veroorlooft, om, bij voldoende munitievoorziening, de vuurkracht om zoo te zeggen tot de uiterste grens uit te buiten.

Die ééne hand moet dan echter beschikken over dezelfde bevelsmiddelen, die thans voor de groote batterij beschikbaar zijn.

Reeds in vredestijd moeten de oefeningen er geheel op zijn gericht, om met de kleine batterij te werken. Daarom is het niet voldoende om eventueel te splitsen op het gevechtveld, maar moet reeds de organisatie met het verbeterd gebruik rekening houden.

De ondergeteekende heeft er ernstig naar gestreefd, om de vermindering van het aantal vuurmonden per batterij te verkrijgen in eene organisatie, die zoo weinig mogelijk financieele offers zou eischen. Hij meent dat de driestukkenbatterij eene uiterst gelukkige oplossing is, waardoor een zeer aanzienlijke vermeerdering van de vuurkracht wordt verkregen zonder te vervallen in eene dure organisatie.

Zeker zou het van groot belang zijn te achten, om de driestukkenbatterijen alle door een kapitein te laten aanvoeren, maar dit zou eene uitbreiding eischen voor de geheele veldartillerie met 24 kapiteins en de ondergeteekende meende zich niet verantwoord dit aan te vragen, wanneer hij het, hoezeer wenschelijk, niet dringend noodig oordeelt.

Dat ééne batterij wordt aangevoerd door een luitenant en de andere door een kapitein, is geen overwegend bezwaar, vooral omdat in het bijzonder bij de bereden artillerie over een groot aantal oudere luitenants wordt beschikt.

Bij mobilisatie formeert elke vredesbatterij (dubbelbatterij) twee driestukkenbatterijen. Daardoor zou elke afdeeling komen te bestaan uit 6 batterijen, wat beslist veel te veel zou zijn voor eene goede hogere artilleristische bevelvoering.

Wanneer men door verkleining der batterijen de vuurkracht opvoert, moet ook worden gezorgd, dat het tactisch gebruik dezer vuureenheden niet door eene te onhandelbare organisatie in den weg wordt gestaan. Logisch zou zijn, om bij verdubbeling van het aantal batterijen, ook dat der afdeelingstaven te verdubbelen, en alzoo te blijven vasthouden aan afdeelingen van drie stukken, dus van 4 per regiment veldartillerie.

Intusschen zou dit weder eene organisatie geven, die duurder was dan door den ondergeteekende noodig wordt geacht.

De Nederlandsche divisie telt drie regimenten infanterie, en het zal vooral in onze polderterreinen zeer vaak voorkomen, dat deze elk zelfstandig optreden; om nu bij mogelijke splitsing van de divisie ook de artilleriekracht zoo voordeelig mogelijk over de onderdeelen te kunnen verdeelen, is eene driedeeling ook voor de artillerie als het ware vanzelf aangewezen. Ja zelfs al was er geen sprake van het vormen van kleinere batterijen, dan nog zou voor onze toestanden eene verdeling van het regiment veldartillerie in die afdeelingen slechts voorzien in eene reeds lang gevoelde behoefte.

Resumeerende komt dus de voorgestelde reorganisatie hierop neer, dat per regiment veldartillerie de 36 kanonnen, nu ingedeeld in 2 afdeelingen, à 3 batterijen à 6 kanonnen, worden ingedeeld in 3 afdeelingen, à 4 batterijen à 3 kanonnen.

De kleine batterij laat toe, om den munitievoorraad hooger op te voeren, want er kunnen nu in elke batterij per kanon meer caissons worden ingedeeld zonder in een overdreven getal voertuigen te vervallen.

De ontworpen organisatie rekent in de batterij per 3 kanonnen 7 caissons; de bestaande per 6 caissons.

Hierdoor voert men het getal schoten per kanon (met inbegrip der munitie-colonnes) op tot plm. 500.

De organisatie der munitie-colonnes denkt de ondergeteekende zich als volgt:

De lichte munitie-colonne, die thans tot de afdeeling behoort, vervalt, doch de divisie artillerie-munitietrein zal bestaan uit 3 colonnes, en wel ééne van 12 gepantserde caissons, eene van 12 ongepantserde caissons en eene van 9 ongepantserde caissons met 3 reserve-vuurmonden.

Eindelijk zal, bij mobilisatie, na het samenstellen van de driestukkenbatterijen, nog eene reservebatterij per divisie worden geformeerd van 3 kanonnen met 6 gepantserde caissons.

Vermeld dient hierbij nog te worden, dat ook in de batterijen alle caissons gepantserd zullen zijn.

Meerdere gepantserde of ongepantserde caissons zullen hiervoor echter niet behoeven te worden aangeschaft, daar die aanwezig zijn.

Wel zal geleidelijk nog eene hoeveelheid munitie moeten worden aangemaakt, omdat het wenschelijk is, te komen tot een totaal beschikbaren voorraad van 1000 schoten per kanon.

Zooals boven werd betoogd, zal per kanon in de divisie worden beschikt over 500 schoten. Deze moeten na verbruik in een gevecht kunnen worden aangevuld. De ondergeteekende stelt zich voor, dat die aanvoer zal kunnen geschieden door middel van automobielen. Het ligt in zijn voornemen, om binnen niet te langen tijd proeven te doen nemen met het vervoer van munitie op gevorderde automobielen.

De ondergeteekende vleit zich, dat door bovenstaande uiteenzetting inder-

daad de beteekenis en daarmee de urgentie van de voorgenomen reorganisatie beter zal worden begrepen.

Wanneer hij nu komt tot de beantwoording van eenige in het Voorloopig Verslag gemaakte opmerkingen, dan wil hij in de eerste plaats behandelen de bedenking, als zou de verdubbeling van het aantal batterijen bij mobilisatie tot groote moeilijkheden leiden.

Vrees, dat het verkeerd zou zijn, eerst bij mobilisatie het kader voor de nieuw te vormen batterijen uit andere onderdeelen of uit anderen werkring over te plaatsen, behoeft niet te bestaan.

Immers al het personeel is reeds in vrede-tijd bij de batterij ingedeeld en de splitsing geeft niet de minste moeilijkheid, daar de twee driestukkenbatterijen aan personeel even sterk zijn als één zesstukkenbatterij.

Het stelsel brengt niet mede, dat in vrede-tijd een talrijker kader wordt onderhouden, waarvoor niet altijd een voldoende werkring te vinden is.

Ook bij de tegenwoordige organisatie moet de oorlogssterkte worden bereikt door invoegen van verlofspersoneel en gevorderde paarden, en tot hetzelfde aantal als bij de nieuwe organisatie.

Redenen om in de toekomst verwarring te verwachten, zijn dan ook niet aanwezig.

Het ligt in de bedoeling, om de splitsing van de zesstukkenbatterij ook door te voeren voor administratie en verpleging, want dit zou aanleiding geven tot eene groote en, naar de meening van den ondergeteekende, onnoodige uitbreiding van administratief personeel. Voorts zou de administratieve splitsing bij mobilisatie inderdaad aanleiding kunnen geven tot de bezwaren, die sommige leden meenden te moeten duchten

Hij geeft er dan ook de voorkeur aan, om de administratieve en verplegings-aangelegenheden voor de beide batterijen te laten behandelen door den kapitein, omdat die in vrede-tijd met dergelijk werk vertrouwd is geraakt. Dit neemt niet weg, dat beide eenheden ook tijdelijk geheel gescheiden kunnen optreden in denzelfden geest als splitsing van eene compagnie infanterie of van een eskadron cavalerie niet op administratieve bezwaren behoeft te stuiten.

De ondergeteekende meent zich er van te mogen onthouden om nader in te gaan op de quaestie der reserveformatiën bij de infanterie zoomede op de aangehaalde voorstellen van den Minister VAN RAPPART, omdat deze niet geacht kunnen worden rechtstreeks verband te houden met het hier behandelde vraagstuk.

Uitbreiding van het officierskader is alleen noodig voor zoover betreft den nieuw op te richten afdeeling-staf per regiment veldartillerie en ook deze leidt slechts tot een luitenant meer, doordien voor oorlogstijd op meer verlof-officieren kan worden gerekend.

De ondergeteekende kan niet medegaan met die leden, die de derde afdeeling-staf eerst bij mobilisatie willen vormen. Dit zou juist aanleiding kunnen geven tot verwarring in de bevelvoering.

Een goede samenwerking tusschen den afdeeling-commandant en de hem onderhoorige batterij-commandanten is voor een goed gebruik en daardoor voor eene goede uitwerking onontbeerlijk te achten, en deze samenwerking moet worden verkregen door veelvuldige oefeningen in vrede-tijd. Er behoeft geen vrees te bestaan, dat voor den derden afdeeling-commandant geen nuttige vredeswerkring zal zijn weggelegd.

De kosten van den nieuwen afdeeling-staf zullen iets minder zijn dan van den bestaanden, omdat het niet in de bedoeling ligt, daaraan in vrede-tijd een paardenarts toe te voegen.

Behalve de kosten, vallende op de uitbreiding met één afdeeling-staf — die de ondergeteekende zeer beslist wenscht te handhaven — is noodig een bedrag van f 36,800 voor het verkrijgen van bevelmiddelen, waaronder te

verstaan de noodige batterijkijkers, richttoestellen, waarnemingsladders en telefoonmaterieel voor het dubbel aantal batterijen.

De ondergeteekende vestigt er echter de aandacht op, dat, ook wanneer men de organisatie van de zesstukkenbatterij behoudt, eene aanschaffing van bovenstaande bevelmiddelen niet te ontgaan zal zijn, om een eenigszins behoorlijk rendement van de artilleriekracht te verkrijgen.

Voor de nieuw op te richten afdeelingstaven zijn noodig 4 bagagekarren en 4 verbandkarren, samen kostende f 4800, terwijl voor de behoefte aan paardentuig bij mobilisatie een bedrag van f 34,540 wordt geraamd, gevende dus, zonder de noodige uitbreiding van de bevelmiddelen, een totaal bedrag, voor eens, van f 39,340.

Met dit laatste bedrag zal rekening worden gehouden bij het opmaken van de ontwerp-begrooting voor het jaar 1912.

§ 15. *Administratie.*

Het was den ondergeteekende aangenaam te ontwaren, dat, voor zoover dienaangaande bespreking heeft plaats gevonden, vrij algemeen werd ingestemd met het voornemen tot opheffing van de hoofdadministratiën en van de raden van administratie van de korpsen en korpsgedeelten. Aannemende, dat daarmede tevens de wenschelijkheid van den maatregel als vaststaande wordt aangevoerd, vermeent hij zich te dien aanzien van verdere toelichting te kunnen onthouden. Slechts zij hier nog aangeteekend — en zulks ter verbetering van het medegeedeelde in de tweede alinea van § 8 in de Memorie van Toelichting — dat in tijd van oorlog niet wederom ongeveer 240, doch ongeveer 340 hoofd- en subalterne officieren zouden moeten worden belast met functiën van voorzitter en commissaris.

Uit het Voorloopig Verslag blijkt, dat ten zeerste in twijfel wordt getrokken of het nemen van bedoelden maatregel wel gepaard zou moeten gaan met uitbreiding van het personeel der kwartiermeesters. Die uitbreiding bestaat in de oprichting van een vierde contrôle-bureau. Tot nadere toelichting van de noodzakelijkheid van die uitbreiding moge het volgende dienen.

Zooals uit de Memorie van Toelichting blijkt, bestaan de functiën van voorzitters en commissarissen der op te heffen administratieve lichamen o. a. in het houden van toezicht over:

a. de administratie der korpsen;

b. de goederen, bij de korpsen in gebruik.

Het toezicht bedoeld onder a zal dan het best tot zijn recht komen, wanneer het wordt uitgeoefend door deskundige officieren, terwijl dat bedoeld onder b onbevangener zal kunnen geschieden door officieren, staande buiten het korpsverband. Hierdoor zijn de controleurs van de inwendige administratie der korpsen, die reeds nu met eenig toezicht, als bedoeld onder a, belast zijn, als vanzelf de aangewezen personen om de functiën van voorzitters en commissarissen over te nemen.

Het door de controleurs uit te oefenen toezicht bestaat hoofdzakelijk in het, op hunne standplaats, onderzoeken van hun toegezonden bescheiden. Voorts worden door hunne zorg de korpskassen van gelden voorzien; terwijl de verstrekking van gelden aan de secretarissen van hoofdadministratiën en raden van administratie geschiedt naar door hen goedgekeurde berekeningen, waardoor zij toezicht uitoefenen op de juistheid van de te verstrekken kasmiddelen. Bovendien worden door hen, tenminste tweemaal per jaar, op onverwachte tijdstippen, de kassen der secretarissen opgenomen. Het door hen uit te oefenen plaatselijk toezicht bepaalt zich derhalve tot deze kasopnamen. Dit nu is reeds thans niet voldoende, en wordt bepaald onvoldoende geacht wanneer met de opheffing van de hoofdadministratiën en van de raden van administratie, tevens het plaatselijk toezicht der troepenofficieren vervalt.

Ook al mocht worden beweerd, dat aan dit toezicht, uitgeoefend door

officieren, wier taak op een ander gebied dan dat der administratie ligt, geen al te groote beteekenis mag worden gehecht, dan nog kan het niet vervallen, zonder op anderen te worden overgedragen, omdat door het intrekken der bepalingen, waarbij dat toezicht is geregeld, tevens de mogelijkheid vervalt, om, indien zulks in bijzondere omstandigheden noodig mocht blijken, dat toezicht streng toe te passen. Ook de gunstige omstandigheid, dat sedert vele jaren geene ernstige voorvallen de wenschelijkheid van de uitbreiding van het plaatselijk toezicht zijn komen bevestigen, mag geen reden zijn, dat toezicht thans te verminderen.

Het Rijk is verplicht een alleszins afdoend toezicht te doen uitoefenen op de administratiën, welke, zooals de onderwerpelijke, belast zijn met het beheer van Rijksgelden en goederen. Wil dat toezicht doel treffen, dan moet het goed zijn, want even zeker, als eene doelmatige contrôle een richtig beheer bevordert, even zeker kan een onvoelbaar toezicht tot wanbeheer eiden.

Dit op den voorgrond stellende, acht de ondergeteekende het noodig, het plaatselijk toezicht op de administratie uit te breiden. Die uitbreiding zal in hoofdzaak bestaan in:

- 1e. plaatselijk toezicht op het geheele beheer der korps-administratiën;
- 2e. het ter plaatse nagaan van compagniesadministratiën.

Bovendien acht de ondergeteekende het wenschelijk, het toezicht, als bedoeld onder *b* hiervoren, aan de controleurs op te dragen. Wanneer men in aanmerking neemt, dat de commandeerende officieren van korpsen en korpsgedeelten verantwoordelijk zijn voor vele aanschaffingen en herstellingen, welke bij de korpsen, enz. plaats hebben, en wanneer men dan tevens bedenkt, dat diezelfde commandeerende officieren ook optreden als voorzitters van hoofdadministratiën en raden van administratie, dan wordt het duidelijk, dat, met het overbrengen van het toezicht op de goederen bij de korpsen in gebruik, op de controleurs, eene regeling ontstaat, die meer dan de bestaande aan de eischen van een goed toezicht zal voldoen. Te gelijker tijd wordt daardoor een einde gemaakt aan den eigenaardigen toestand, welke zich thans voordoet, dat de voorzitters feitelijk toezicht moeten uitoefenen op handelingen, door hen in eene andere hoedanigheid verricht, en de commissarissen op hunne handelingen van hunne onmiddellijke chefs.

Wanneer men aanneemt, dat een doelmatig toezicht op Rijksgelden en goederen tot zuinigheid en tot besparing zal leiden, dan blijkt uit het vorenstaande, dat èn het militair, èn 's Rijks geldelijk belang door het nemen van den voorgestelden maatregel zullen worden gebaat.

De ondergeteekende gaat te eerder over tot het aanbevelen van den maatregel, waar hem gebleken is, dat ook de Staats-commissie, genoemd in § 11 hiervoren, de z.g. veertien-commissie, in haar verslag melding maakt van de wenschelijkheid, om het tweeledig toezicht, als meermalen bedoeld, aan de controleurs op te dragen. Bedoelde Staatscommissie, in dat verslag de taak der controleurs besprekende, geeft toch als hare meening te kennen, dat de controleurs zouden kunnen worden belast „met plaatselijk toezicht, niet alleen, gelijk thans, op den stand der kas, maar tevens op het geheele beheer van de korpsen en korpsgedeelten, ook van andere geldelijke administratiën, waarvoor zulk toezicht — periodiek of in bijzondere gevallen — wordt noodig geacht. Hun toezicht op de compagniesadministratie, dat zich thans bepaalt tot het op hunne standplaats nagaan van een of twee compagniën van een korps, zal plaatselijk beter kunnen worden uitgeoefend en zich zonder bezwaar tot meerdere compagniën kunnen uitstrekken. Zij kunnen bij het bureau van het Departement van Oorlog, waar de verantwoordingen onderzocht worden, kennis nemen van alle nota's van bemerkingen op die verantwoordingen, en alle noodige gegevens verzamelen of doen verzamelen, die voor hun plaatselijk onderzoek dienstig kunnen zijn. Bepaaldelijk kunnen zij omtrent sommige onderwerpen vergelijkende overzichten van uitgaven

doen samenstellen, met behulp waarvan zij plaatselijk kunnen nagaan of de noodige zuinigheid betracht wordt en, waar verschillende wijzen van behandeling bestaan, aan welke daarvan in 's lands belang de voorkeur is te geven.

„Tevens zullen zij plaatselijk de kwartiermeesters in hun werk kunnen gadeslaan en daardoor omtrent de administratieve bekwaamheid dezer officieren vertrouwbare inlichtingen kunnen geven.

„Door hun hogere rang en hunne zelfstandige positie, zullen zij omtrent een en ander en omtrent alle zaken, die hun verder worden opgedragen, met autoriteiten plaatselijk in overleg kunnen treden over mogelijke verbeteringen, die thans of aan de aandacht ontsnappen, of eerst na uitgebreide correspondentie en dan nog niet altijd op de meest practische wijze, tot stand komen. De dan noodige regelingen kunnen door hen ontworpen worden”.

Het ligt in de bedoeling, bij aanneming van de voorstellen, de taak van de controleurs in vorenstaanden zin te regelen. Het is dan echter niet mogelijk, de uitgebreide werkzaamheden slechts aan een drietal hunner op te dragen, wil althans het uit te oefenen toezicht goed zijn.

Door vorenstaande uiteenzetting zal het duidelijk zijn, dat, zonder instelling van een vierde contrôle-bureau, waardoor een voldoende aantal personen voor de uitoefening van het onontbeerlijk toezicht beschikbaar zou komen, de opheffing der hoofdadministratiën en van de raden van administratie niet raadzaam zou zijn en hiertoe dus niet zou mogen worden overgegaan.

Hoewel de ondergeteekende het noodig blijft achten, het dienstvak der militaire administratie met een kapitein voor speciale diensten uit te breiden, ziet hij, zij het dan ook noode, met het oog op den huidige stand van 's lands financiën thans van die uitbreiding af. In verband daarmee wordt, bij de Nota van Wijzigingen, artikel 14 der ontwerp-begrooting met een bedrag van f 2.608 verminderd.

Tot nadere toelichting van het in het Verslag genoemde bedrag, ad f 12.562.50 moge de navolgende specificatie dienen:

1e. Instelling van een vierde contrôlebureau:

Trakte- menten en jaarwedde voor:	{	1 majoor kwartiermeester.	f 3.000.—
		1 kapitein " 	2.000.—
		1 luitenant " (1).	Memorie
		1 schrijver " (2).	id.
		Wegens de voorgestelde verhooging van de bezoldiging van de officieren.	1.100.—
Vergoeding voor bureelkosten voor den vierden controleur			450.—
Reis- en verblijfkosten voor de vier controleurs wegens het doen van meerdere reizen tot het houden van plaatselijk toezicht			1.900.—
			f 8.450.—

2e. Het zelfstandig maken der administratie van de bataljons infanterie:

Vergoeding voor bureelkosten voor:

24 luitenants-kwartiermeester à f 250	f 6.000.—
8 " " à 100	800.—
	(3) f 6.800.—

1) Voor dezen officier behoeften in de ontwerp-begrooting geen gelden te worden aangevraagd, omdat hij zal worden betrokken uit de in 1911 overcomplete luitenants-kwartiermeester.

2) Door het nemen van den maatregel, als bedoeld onder 2e. hiervoren, kan de organisatie der schrijvers met een 12-tal worden verminderd. Een der vrijkomende schrijvers zal worden bestemd voor het bureel van den vierden controleur.

3) Thans zijn 32 bataljons infanterie in administratie bij de hoofdadministratiën van de betrokken korpsen. Bij 24 van deze bataljons zullen de daarbij ingedeelde luitenants-kwartiermeester de administratie voeren, terwijl 8 dezer officieren tevens belast zullen worden met het voeren der administratie bij de overige bataljons.

Af: Vermindering van de vergoeding voor bureelkosten van de majoor- en kapiteins-kwartiermeester bij de regimenten infanterie, door het zelfstandig worden van de administratie der bataljons f 1,100,—
 f 5,700,—

30. Uitbreiding der organisatie met een kapitein-kwartiermeester voor speciale diensten:

Traktement f 2,000,—
 Wegens de voorgestelde verhooging van de bezoldiging van de officieren 600,—
 2,600.—

Totaal voor een geheel jaar f 16,750,—
 „ „ ³/₄ jaar 12,562,50

Zooals in de laatste alinea van § 8 van de Memorie van Toelichting is medegedeeld, is het, om de daarbij aangegeven reden, mogelijk het organiek aantal schrijvers met een 12-tal te verminderen. Vermits het grootst aantal schrijvers, werkzaam bij de hoofdadministratiën der infanterie, den rang van adjudant-onderofficier of sergeant-majoor bekleedt, kan worden aangenomen, dat door bedoelde vermindering ten minste 12 maal de bezoldiging van een sergeant-majoor-schrijver zal vrij komen, hetwelk een bedrag van meer dan f 10,000 vertegenwoordigt. Die vermindering zal uit den aard der zaak slechts geleidelijk zijn toe te passen. Zooals hiervoren reeds is aangegeven, kan een der schrijvers reeds dadelijk werkzaam worden gesteld op het in te stellen vierde contrôle-bureau. De overigen zullen openvallende plaatsen innemen. Bij voorkomende gelegenheden kunnen zij worden gedetacheerd op bureelen, waar tijdelijke versterking van het schrijverspersoneel noodig is, waardoor alsdan de gelden bespaard worden, welke thans als loonen aan de tijdelijke schrijvers moeten worden betaald.

Tot heden heeft zich de noodzakelijkheid om aan elken bataljonscommandant een schrijver toe te voegen, niet doen gevoelen. Door den ondergeteekende wordt niet gevreesd, dat zulks eenmaal het geval zal zijn, vooral niet wanneer de bemoeienis van de troepen-officieren met betrekking tot de administratie zooveel mogelijk zal zijn opgeheven.

De administratie wordt compagnies- (eskadrons-, batterijs-) gewijze gevoerd. Zij wordt bovendien reeds ten deele, en zal in het vervolg ook geheel bataljonsgewijze worden gevoerd. Hetzij men nu de compagnie (eskadron, batterij), dan wel het bataljon als tactische eenheid beschouwt, bestaat dus reeds thans het stelsel van administratie per tactische eenheid.

Ten slotte vestigt de ondergeteekende er de aandacht op, dat, om dezelfde reden als hiervoren in § 11 is aangegeven met betrekking tot de invoering van het nieuwe bezoldigingsstelsel, de indiening bij afzonderlijk wetsontwerp van de administratievoorstellen de invoering van de gedachte verbeteringen in het jaar 1911 onmogelijk zou kunnen maken.

§ 16. Landweer.

Hoewel de ondergeteekende ten vorige jare voornemens was spoedig bij suppletoire aanvraag op zijne voorstellen betreffende de landweer-encadreering terug te komen, is dit niet kunnen geschieden, dewijl de behandeling dezer aangelegenheid veel meer tijd in beslag heeft genomen, dan hij zich aanvankelijk had voorgesteld. Mede naar aanleiding van de bezwaren in het betrekkelijk Voorloopig Verslag ontwikkeld, is de geheele zaak opnieuw in studie genomen, en daarbij heeft vooral het onderzoek van het vraagstuk, of strenge localiseering van officieren en kader mogelijk zou zijn, veel oponthoud veroorzaakt. Uit bedoeld onderzoek bleek, dat die strenge localiseering niet mogelijk is, althans

niet zonder hooge geldelijke offers, die, in verhouding tot het te verkrijgen voordeel, onevenredig groot zouden zijn. Het was nog niet geëindigd, toen het ontwerp van wet tot wijziging en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1910 (Zitting 1909—1910, no. 286), dat met het oog op andere belangen niet langer kon worden opgehouden, moest worden ingediend.

Indien de vorenbedoelde hernieuwde bestudeering van het onderwerp had geleid tot het doen van voorstellen, die min of meer belangrijke offers van de schatkist zouden eischen, dan zou er voorzeker aanleiding zijn geweest die voorstellen bij afzonderlijke kredietaanvragen in te dienen. Waar dit echter niet het geval is, en de ondergeteekende slechts voor enkele, zeer weinig kostbare, maatregelen de medewerking der Kamer behoeft te vragen, komt het hem voor, dat er geen voldoende aanleiding is, om den altijd tijdroovenden en omslachtigen weg der behandeling bij afzonderlijk wetsontwerp te kiezen. Zooals blijkt uit art. 20 der ontwerp-begroting en uit de bij de Memorie van Toelichting gevoegde Nota, betreffende de landweer, wenscht de ondergeteekende voorsnog niet over te gaan tot doorvoering van het door zijnen ambtsvoorganger ontworpen en door hem in de ontwerp-begroting voor 1910 aanvankelijk overgenomen stelsel. Dit stelsel leidt in beginsel tot scheiding tusschen de administratieve bevelvoering in de districten en het commando over de bataljons landweerinfanterie. Thans wil hij slechts eene proef in die richting doen door — zonder wijziging te brengen in de districtsgrenzen — in enkele districten, waar de districtscommandant ontbreekt, naast den waarnemenden districtscommandant een bataljonscommandant aan te stellen. Dat vorenbedoeld stelsel, gelijk verscheidene leden meenen, in strijd zou zijn, zoo al niet met de letter, dan toch met den geest der Landweernet, kan hij niet toegeven; uit de wijziging van het oorspronkelijke art. 3 der Landweernet en uit hetgeen ter toelichting van die wijziging door den toenmaligen Minister van Oorlog is gezegd (Zitting 1900—1901, II, blz. 1549), blijkt zijns inziens ten duidelijkste, dat de Regeering zich ter zake van de verdeeling van het Rijk in landweerdistricten en van de geheele verdere organisatie der landweer volledige vrijheid meende te moeten voorbehouden, zulks om te kunnen handelen, gelijk in de practijk zou blijken het beste te zijn.

Waarom sommige leden bezwaar hebben tegen de aanstelling van gepensioneerde Indische officieren bij de landweer is den ondergeteekende niet duidelijk.

Door uitsluiting van deze categorie van officieren zou men eene zeer belangrijke, ja zelfs ten eenenmale onmisbare bron voor de landweer-encadreering onbenut laten.

Ten opzichte van de rangschikking zijn regelen gesteld in art. 12 van de „Wet voor het reserve-personeel der landmacht 1905”, zoodat daarbij niet willekeurig kan worden te werk gegaan.

Daar uit het ter zake gestelde niet blijkt, op welke gronden de vier territoriale commandanten en de hoofdofficier, bestemd om in oorlogstijd de functie van bevelhebber in eene militaire afdeeling te vervullen, „niet onontbeerlijk” worden geacht, kan de ondergeteekende hier niet anders doen dan nog eens de redenen samenvatten, die hem aanleiding gaven, de voor de aanstelling van de vijf vorenbedoelde autoriteiten benodigde gelden aan te vragen, daarbij trachtende deze redenen nog zooveel mogelijk te verduidelijken. Vooropgesteld zij, dat men de territoriale commandanten thans niet meer alleen en zelfs niet in de eerste plaats moet beschouwen als de „autoriteiten, belast met de uitoefening van het militair gezag, als bedoeld in de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad no. 128)”, doch tevens en voornamelijk als commandanten over vrij belangrijke strijdkrachten, aan wie eene zeer gewichtige taak zal zijn opgedragen. Voor de richtige vervulling dier taak is het

noodig, dat de persoon, die in oorlogstijd daarmede zal worden belast, reeds in vreedestijd geheel op de hoogte komt en medewerkt aan het tot stand brengen van de instructies voor de onderbevelhebbers, aan het ontwerpen der opdrachten voor de verschillende detachementen, enz. Daar nu ten eerste de autoriteiten, thans aangewezen om in oorlogstijd als territoriale commandanten op te treden, dan deels niet zonder groot bezwaar aan hunnen eigenlijken werkkring kunnen worden onttrokken, deels beter voor eene andere taak, waarin ook voorzien moet worden, kunnen worden benut, en daar ten tweede met grond kan worden aangenomen, dat aan die autoriteiten in gewone omstandigheden de tijd ontbreekt, om, naast de werkzaamheden, aan hunne functie verbonden, alles te verrichten wat noodig is voor de goede voorbereiding tot het territoriale commando, dient naar verbetering van den bestaanden toestand te worden gestreefd. Deze verbetering zou kunnen worden verkregen door — gelijk is voorgesteld — reeds in vreedestijd alleszins geschikte gepensioneerde opper- of hoofdofficieren, die daarvoor in aanmerking wenschen te komen, te bestemmen voor de functie van territoriale commandant in oorlogstijd, zulks natuurlijk onder gehoudenheid in gewone tijden alle werkzaamheden te verrichten, die tot eene goede voorbereiding voor hunne oorlogsfunctie noodig zullen zijn. De commandanten in de Stelling van Amsterdam en van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie zijn in vreedestijd tevens belast met het bevel onderscheidenlijk in de Iste en Ilde militaire afdeling; bij mobilisatie zullen zij echter die functie niet verder kunnen vervullen; zij moeten dus als zoodanig vervangen worden, en daar de werkzaamheden van den militair bevelhebber in de binnen de Waterlinie gelegen deelen des lands zeer belangrijk zullen zijn, — men denke slechts aan de vele maatregelen onmiddellijk na mobilisatie noodig o. a. voor de verplaatsing en onderbrenging van troepen en depots in dat gebied — is het tevens noodig voor die vervanging te kunnen beschikken over één nieuwen functionaris, die geheel op de hoogte is van de hem wachtende taak.

Gelijk uit de reeds genoemde Nota, gevoegd bij de Memorie van Toelichting, moge blijken, is ook de ondergeteekende doordrongen van de noodzakelijkheid, om verbetering te brengen in de encadreering der landweer, en hij zal dan ook al het mogelijke in het werk stellen, om tot dit doel te geraken.

Daar in de eerste plaats behoorlijk in de aanvoering der landweer, grens- en kustwacht moest worden voorzien en daar het verder niet rationeel zou zijn, sommige afdelingen ruim van kader te voorzien en andere bijna geheel zonder aanvoering te laten, zijn door den ondergeteekende bevelen gegeven, die tot eene voldoende aanvoering van de grens- en kustwacht en eene meer gelijkmatige verdeling van het dan nog beschikbare personeel over de afdelingen leiden. Dientengevolge wonen thans verscheidene officieren der landweer niet in het district, waarbij zij zijn ingedeeld.

Als de ondergeteekende het denkbeeld van enkele leden, die tot oplossing van het vraagstuk der landweer-encadreering zouden willen geraken, door onderofficieren te doen overgaan naar de landweer, goed begrijpt, dan komt het hierop neer, dat zij onderofficieren, behoorende tot het actieve leger, zouden wenschen te zien aangewezen tot het verrichten van dienst bij de landweer — zulks zoowel in vreedestijd als in oorlogstijd — en verder die onderofficieren zouden willen doen wonen in de gemeenten, waaruit de landweerafdelingen, waarbij zij zouden zijn ingedeeld, worden gevormd. Mocht deze opvatting juist zijn, dan kan hij, om verschillende redenen, met het denkbeeld voorsnog niet instemmen.

Het is den ondergeteekende voorts niet duidelijk, op welke gronden de hier aan het woord zijnde leden meenen, dat langs dezen weg het kazernevraagstuk zou kunnen worden opgelost.

Dat enkele onderofficieren, die bij het aanvragen van hun pensioen rekening hadden gehouden met de waarschijnlijkheid van eene benoeming tot landweer-luitenant, kunnen zijn teleurgesteld, kan niet worden ontkend.

Het treffen van den maatregel was echter noodzakelijk met het oog op de ongunstige verhouding tusschen het aantal reserve-luitenants en het aantal reserve-onderofficieren, in het bijzonder reserve-sergeant-majours, waardoor de goede gang van den dienst niet werd bevorderd.

Op 1 Juli 1910 toch bedroeg het aantal *reserve-luitenants* 221 voor 182 compagnieën landweerinfanterie.

Op dien datum ontbraken 70 sergeant-majours-administrateur en 140 sergeant-majours-instructeur.

Intusschen is van de ingekomen verzoeken aanteekening gehouden, ten einde daarop te kunnen letten, zoodra aanvulling weder noodig mocht blijken.

De hier bedoelde overplaatsing is geschied op voordracht van den chef van den generalen staf, tot wiens werkzaamheid o. a. behoort het doen van voorstellen betrekking hebbende op de aanvulling van het dienstvak onder zijn bevel.

Dat letter en bedoeling der wet van 6 Juni 1905 (*Staatsblad* no. 177) het onmogelijk maken niet-reserve-officieren te benoemen tot reserve-officieren bij den generalen staf, kan niet worden ingezien, vermits het gestelde in art. 1 dier wet onder 10. bij e, daartoe alleszins de bevoegdheid verleent.

De bedoeling van de hier gestelde vraag, of de ondergeteekende bereid is zijn invloed aan te wenden om te komen tot vrijdom van port voor dienstbrieven de landweer betreffende, is den ondergeteekende niet duidelijk, aangezien reeds vrijdom van briefport bestaat voor de briefwisseling over dienstzaken van den inspecteur der infanterie en de landweerdistrictscommandanten met het personeel der landweer en van evengenoemde commandanten met de vele burgerlijke autoriteiten.

In het algemeen verdient het geen aanbeveling om voor de mobilisatie der militia voor handlangersdiensten gebruik te maken van landweermannen, aangezien deze laatste, in ernstige omstandigheden, in de gelijktijdige oproeping voor mobilisatie van hun eigen korps zullen zijn begrepen en het alleen tot verwarring zal leiden, indien men de mobilisatie van de beide onderdeelen der krijgsmacht niet uit elkander houdt.

Bovendien zouden de op te roepen landweermannen plaatselijk niet bekend wezen en dus in geenerlei opzicht geschikt zijn, om onmiddellijk de mobilisatiewerkzaamheden op wapenkamers, kleedingskamers en rustkamers aan te vangen.

Een aanmerkelijk verlies aan tijd zou dus de hierbedoelde maatregel na zich slepen en bij eene plotseling opkomende mobilisatie, tot groot onheil aanleiding kunnen geven.

Aangezien het tijdperk van spanning, onmiddellijk vóór de mobilisatie, van onbestemden duur kan zijn, zoo is niet juist te bepalen, wanneer men derhalve bedoelde landweermannen onder de wapenen zou moeten roepen. Het gevaar bestaat dus, dat óf deze menschen te laat worden opgeroepen, dan wel dat men hen te vroeg oproept.

In het eerste geval doet men schade aan den goeden gang der mobilisatie, in het laatste geval geeft men aanleiding tot onrust op een wellicht minder geschikt oogenblik.

Uit een en ander blijkt duidelijk, dat de waarde van een man, die onder de wapenen vertoeft, voor het voorbereiden der mobilisatie heel wat hooger mag worden aangeslagen dan van een man, dien men voor het verrichten dier voorbereidingen onder de wapenen moet roepen.

Doch zelfs al zoude op eenigerlei wijze op bevredigende manier ter voorziening in de handlangersdiensten een uitweg worden gevonden, zonder daarvoor een zeker getal miliciens bij het blijvend gedeelte te moeten indeelen, dan is toch eene daarmede gepaard gaande vermindering van het blijvend gedeelte beslist verwerpelijk te achten, omdat eene macht van pl. m. 4000 geoefende infanteristen, ook voor andere doeleinden en onverwachte behoeften, als een uiterst minimum moet worden beschouwd.

Er mag toch niet uit het oog worden verloren, dat het ondoenlijk is alles te voorzien, wat in de dagen, aan eene mobilisatie voorafgaande, en op den eersten mobilisatiedag zelve — hetzij van de zijde van onze tegenstander, hetzij als gevolg van bijzondere omstandigheden — noodig zal wezen. Na vermindering van het blijvend gedeelte met zooveel manschappen, dat uitsluitend beschikbaar blijven het aantal manschappen, noodig voor de mobilisatiedetachementen, die onder alle omstandigheden moeten worden uitgezet, zou de Regeering volkomen buiten staat zijn, om aan eenige onvoorziene omstandigheden het hoofd te bieden, zij het dan ook, dat onder die omstandigheden, ten aanzien van de inwendige mobilisatie, bijzondere maatregelen zouden moeten worden genomen.

Het denkbeeld om deze taak van het blijvend gedeelte door landweermannen te laten vervullen wordt dan ook door den ondergeteekende met de meeste beslistheid afgewezen.

§ 17. Geweren der landweer.

Dat 61 pct. der geweren en karabijnen uitwendig beroest zijn bevonden en 3 pct. zwaar beroest, is juist; het aantal dat, volgens het oordeel der betrokken werkplaats, verwaarloosd was, bedroeg 14 of wel $\frac{1}{4}$ pct. Dat de repartiekosten aan arbeidsloon ongeveer f 2000 hebben bedragen, is evenzeer juist.

Hieruit mag echter niet de gevolgtrekking worden gemaakt, dat de schietwaarde dier wapenen onvoldoende was; integendeel wordt in het omtrent het onderzoek ingezonden rapport medegedeeld, dat de schietwaarde dier wapenen nog bevredigend is te achten. Inderdaad waren er dan ook onder de \pm 6000 ingeleverde wapenen slechts enkele die zonder herstelling niet voor gebruik geschikt waren.

De herstellingskosten mogen hoog schijnen, hierbij moet echter niet uit het oog worden verloren, dat verschillende herstellingen alleen zijn uitgevoerd, om de wapenen in zoodanigen toestand te brengen, dat ze weer *in alle opzichten* goed waren en de nieuwe gebruikers, aan wie ze worden uitgegeven, dus voor alle beschadigingen, enz., die niet veroorzaakt zijn door het gewone gebruik, verantwoordelijk gesteld kunnen worden. Waren de wapenen in de handen van *dezelfde* gebruikers gebleven, dan zouden vele herstellingen niet zijn uitgevoerd of althans niet op zoodanige wijze, als thans is geschied.

Ten einde te bereiken, dat meerdere zorg aan het onderhoud der medegegeven wapenen wordt besteed, zullen de kosten van herstelling aan wapenen, indien daartoe aanleiding bestaat, op den landweerplichtige worden verhaald, terwijl mede, ingevolge het gestelde in de thans vigeerende Landweeerwet, den landweerplichtige arrest kan worden opgelegd, wanneer de wapenen zijn verwaarloosd. Naar dezerzijds vermeend wordt, zullen daardoor meerdere waarborgen zijn verkregen, dat de wapenen, in bewaring bij de landweerplichtigen, beter dan tot nu toe het geval is geweest, worden onderhouden, ofschoon hierover in het algemeen, zooals uit het bovenstaande blijkt, niet te klagen valt.

Voor de inspectie der geweren en karabijnen hebben de landweerdistrictscommandanten de beschikking over den meester-geweermaker van een der korpsen, terwijl, voor zooveel noodig, hulp aan de werkplaatsen voor draagbare wapenen kan worden gevraagd.

Vervroeging van het tijdstip, waarop de dienstplichtigen, die naar de landweer zijn overgegaan, in het bezit worden gesteld van de geweren, door verschuiving naar voren van het jaarijksch onderzoek, is niet wel doenlijk. Er moet toch tusschen den datum van overgang naar de landweer en dien van den aanvang der periode voor dat onderzoek zekere tijd beschikbaar zijn, o.a. voor het in gereedheid brengen en het uitreiken der nieuwe land-

weerzakboekjes. Overigens zijn maatregelen genomen, welke afdoende verzekeren, dat bij mobilisatie op een tijdstip, waarop de jongste landweertlichting nog niet in het bezit van geweren zou zijn, die lichting hare wapenen vindt ter plaatse van opkomst.

§ 18. *Genie.*

De in de eerste en tweede alinea ter sprake gebrachte klacht over de vermeende kóstbaarheid der uitvoering van werken onder beheer der genie en de daaraan vastgeknoopte beschouwingen zijn in de derde alinea reeds zoo deugdelijk weerlegd, dat de ondergeteekende zich geheel bij de in die alinea aan het woord zijnde leden kan aansluiten en aan het aldaar vermelde slechts weinig heeft toe te voegen.

De mededeeling, dat de inschrijvingsommen de bedragen der ramingen zeer dicht plegen te naderen is volkomen juist en pleit zoowel voor de zorg en nauwgezetheid, waarmede die ramingen worden opgemaakt, als voor de practische kennis van de bewerkers.

Als toelichting zij nog vermeld, dat in het jaar 1909 167 openbare aanbestedingen door de genie zijn gehouden; het totaal bedrag der ramingen bedroeg 2,060,398, dat der aannemingssommen f 2,013,712, zoodat gemiddeld voor 2,3 pct. beneden de raming is aangenomen.

Dat de inkleeding der bestekken niet zeer bevorderlijk zou zijn aan eene opgewekte deelneming van gegadigden aan de inschrijvingen, wordt reeds genoegzaam weersproken door de zeer voldoende mededinging, die bij aanbestedingen der genie pleegt te bestaan.

Bij het samenstellen van de thans van kracht zijnde en in 1906 vastgestelde »Algemeene Voorwaarden voor de uitvoering van werken voor den dienst der genie« zijn deze, voor zoover dit mogelijk werd geacht, in overeenstemming gebracht met de A. V. van het Departement van Waterstaat. De noodzakelijkheid van volkomen overeenstemming wordt niet ingezien, daar de werken van verschillende Departementen geheel onafhankelijk van elkander verloopden.

Bij de bestekken van werken onder beheer der genie uitgevoerd, wordt steeds eene gedetailleerde begrooting als losse bijlage gevoegd. Die begrooting heeft, blijkens § 44 der A. V., geen bindende kracht en strekt enkel tot voorlichting van gegadigden bij de bestudeering van het bestek en het bepalen hunner inschrijvingssom en opent hun de mogelijkheid, om bij eenigszins belangrijke geschillen tusschen de cijfers van die begrooting en van hunne berekeningen ter zake vóór de aanbesteding nog nadere inlichtingen bij den besteder in te winnen.

Deze regeling wordt zeer doelmatig geoordeeld, en ten deele wordt ook daaraan toegeschreven, dat steeds een zoo groot aantal gegadigden bij aanbestedingen der genie pleegt in te schrijven.

De ondergeteekende kan ook geen vrijheid vinden, in deze regeling verandering te brengen.

Nopens de geheele of gedeeltelijke vervanging van het korps genie-officieren door burgerlijke ingenieurs, staat de ondergeteekende nog steeds op het standpunt, door hem uiteengezet bij de mondelinge gedachtenwisseling met de Kamer over de loopende begrooting. Hij veroorlooft zich dan ook ten deze te verwijzen naar het daaromtrent door hem gesprokene. (*Handelingen* 1909/1910, Tweede Kamer, blz. 1310.)

Wat betreft de opmerking, dat te veel aandacht wordt gewijd aan de doode weermiddelen om werk te hebben voor de genieofficieren, zoo schaart de ondergeteekende zich geheel aan de zijde van die leden, die deze meening volkomen ongegrond oordeelen. De dienst van de genieofficieren is trouwens reeds zoo veelomvattend, dat allerminst naar meer werk voor hen behoeft te worden gezocht.

De oefeningen in de legerplaats bij Zeist kunnen voor het Regiment genie-troepen niet gemist worden. De oefeningen in de versterkingskunst op eenigszins uitgebreide schaal, in de toepassing van vernielings- en ontstekings-middelen, in den spoorwegbouw en in het tot stand brengen van hangende en liggende telegraphische en telephonische verbindingen moeten grootendeels in die legerplaats gehouden worden, daar de zeer beperkte terreinen om Utrecht daartoe geen of geen voldoende gelegenheid aanbieden.

Ten aanzien van de kamptoeelagen kan worden medegedeeld, dat daarvoor in 1910 is uitbetaald f 6195,16, waarvan f 3134 aan officieren en f 3061,16 aan onderofficieren en minderen.

Ontkennend moet de vraag beantwoord worden, of de telegraafafdeeling niet uit burgers kan bestaan.

Het personeel toch zoowel van de tot het veldleger behorende veldtelegraafafdeelingen als dat, hetwelk op verdedigingswerken is ingedeeld, kan met den vijand in aanraking komen en moet dus uit den aard der zaak uit militairen bestaan.

Het vorenstaande sluit natuurlijk niet uit, dat in oorlogstijd, voor zooveel noodig en mogelijk, gerekend wordt op de hulp van het burgertelegraafpersoneel op die kantoren, waar de aanraking met eene tegenpartij niet is te verwachten.

De vraag, waarom tot adspirant-vaandrig-telegrafist alleen commiezen der telegraphie benoembaar zijn en de klerken geen rang bij de militaire telegraphie kunnen verkrijgen berust vermoedelijk op een misverstand.

Ingevolge artikel 6 van het Koninklijk besluit van 2 April 1908 n°. 16 (Rec. Mil. 1909, blz. 45) kunnen tot eene verbintenis als vrijwilliger bij het reservepersoneel van den militairen telegraafdienst worden toegelaten militieplichtige ambtenaren van den dienst der posterijen en telegraphie, bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, bij de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij of bij de Nederlandsche Centraal Spoorwegmaatschappij.

Deze ambtenaren — waartoe, ingevolge § 28 der Uitvoeringsbepalingen, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Oorlog van 12 Januari 1909, IIde afd., n°. 229 (Rec. Mil. 1909, blz. 45), dus ook ambtenaren bij den dienst der posterijen en telegraphie van lageren rang dan commies, kunnen behooren — kunnen, ingevolge artikel 11 van het Koninklijk besluit van 2 April 1908 n°. 16, na het doorloopen van den rang van reserve-korporaal en reserve-sergeant, tot vaandrig-telegrafist worden benoemd, indien zij voldoen aan de eischen, nader omschreven in § 29 der hiervoren genoemde beschikking.

§ 19. Schietoefeningen aan de kust.

Dat de schietoefeningen te den Helder, alzoo bij het 4de regiment vesting-artillerie en bij de 1ste compagnie van het korps pantserfortartillerie, uit een oogpunt van visscherijbelang al te dikwijls zouden plaats hebben, wordt door den ondergeteekende betwijfeld, gelet op de betrekkelijk weinige dagen, dat schietoefeningen worden gehouden.

Dat zij reeds in Maart zouden aanvangen, is minder juist. Bij het 4de regiment vestingartillerie hebben in dit jaar de schietoefeningen met het kustgeschut, waarbij de belangen van de visscherij zijn betrokken, plaats gehad op 27 April, 10 Mei, 28 Juli, 3 tot en met 5 Augustus, terwijl schietoefeningen met vestinggeschut, waarbij de zee slechts tusschen Kaaphoofd en de zandplaat Onrust onveilig wordt gemaakt, gehouden werden in het tijdvak van 22 Juli tot 13 Augustus.

Bij de 1ste compagnie van het korps pantserfortartillerie hebben jaarlijks slechts 5 schietoefeningen plaats, welke gehouden worden in het tijdvak van 1 Mei tot 1 October, terwijl bij uitzondering eene dezer oefeningen ook nog wel in October plaats heeft.

Beperking in bovengenoemde schietoefeningen, zoodanig, dat zij eerst in Juni aanvangen, zou, met het oog op de oefeningen van den troep, zeer ongewenscht zijn.

De plaats, waar de schijf zich bevindt, is steeds duidelijk aangegeven; de schijf is geplaatst op een houten vlot, dat door eene stoomboot wordt gesleept. Des nachts blijven ten behoeve van de schietoefeningen der landmacht nooit schijven liggen.

Daar aan de visschers de gelegenheid wordt gegeven, het onveilige gedeelte der zee te passeeren en zij daarbij nog veelal de hulp kunnen verkrijgen van een stoomvaartuig, behoeft de visscherij van de schietoefeningen weinig belemmering te ondervinden.

De onveiligheid van het strand te Scheveningen, N-waarts van M.P. 98 en van de aangrenzende duinen, bepaalt zich, voor wat betreft de schietproeven der commissie van proefneming, tot in den regel op 3 dagen per week, gedurende normaal niet meer dan 5 uren, en voor wat aangaat de schietoefeningen der mitrailleurafdeeling, tot eenmaal in de week van 9-12 uur v.m. Daarbij wordt het verkeer langs het Wassenaarsche Slag en van daar langs het strand in de richting van Katwijk veelal niet belemmerd.

Blijkens een in vorige jaren ingesteld onderzoek, is het niet gelukt, een ander terrein te vinden, geschikt voor het nemen der bedoelde schietproeven, terwijl eveneens met betrekking tot de oefening van de in 's-Gravenhage in garnizoen zijnde mitrailleurafdeeling het genoemde schietterrein niet kan worden ontbeerd.

§ 20. Schieten enz. op Zondag.

Naar aanleiding van de bezwaren, door sommige leden ontwikkeld tegen het houden van schietoefeningen tot verhooging van 's lands weerkracht op Zon- en algemeen erkende Christelijke feestdagen, zij medegedeeld, dat, hoewel ook voor den ondergeteekende aan het schieten op werkdagen de voorkeur wordt gegeven, hij vermeend heeft de reeds sedert verscheidene jaren bestaande bepaling betreffende het schieten op bedoelde dagen te moeten handhaven, ten einde aan de jongelieden, die niet in de gelegenheid zijn op een der werkdagen te schieten, de mogelijkheid daartoe, overeenkomstig hun verlangen, op Zondag te bieden.

Omtrent de meening, dat jongelieden, die aan de gestelde eischen voor militaire bekwaamheid niet voldoen, en die in hunne gemeente aan de vermelde schietoefeningen hadden kunnen deelnemen, van het eventueel verkrijgen van bedoelde bewijzen *zullen* worden uitgesloten, zij opgemerkt, dat de desbetreffende bepaling slechts spreekt over het *kunnen* uitsluiten.

Luidde toch evenbedoelde bepaling aanvankelijk — refereert aan het gestelde in de slotzinsnede van de beschikking van 16 Maart 1904, IIde afd., no. 100 (R. M. 1904, bladz. 303) — :

»Jongelieden, die aan de daarvoor gestelde eischen niet voldoen, en die te geschikter plaatse aan vorenbedoelde schietoefeningen hadden kunnen deelnemen, *zal* tekortkoming in het voldoen aan de voor schietvaardigheid gestelde eischen van het eventueel verkrijgen van de hiervorenbedoelde bewijzen uitsluiten,« de corresponderende bepaling — refereert aan het gestelde onder 12° van de beschikking van 28 Januari 1910, IIde afd., no. 157 (R. M. 1910, bladz. 142) — is in hierbedoeld opzicht verzacht door vóór het woord »uitsluiten« in te lassen het woord »kunnen.«

Deze wijziging van redactie werd door den ondergeteekende aangebracht, ten einde de commissiën, belast met het onderzoek van hen, die in aanmerking wenschen te komen voor een der bewijzen voor militaire bekwaamheid en of voor lichamelijke geoefendheid, de bevoegdheid te verleenen, om die getuigschriften óók uit te reiken aan jongelieden, die aan eenigen eisch niet voldoen, doch daarentegen aan andere gestelde eischen zeer goed

blijken te voldoen; hierdoor is dus tevens de gelegenheid geopend, om met eventueele gemoedsbezwaren rekening te kunnen houden.

Het bericht in de dagbladen waarop door enkele leden werd gedoeld, als zouden de commandant van het veldleger benevens andere hoofdoorficiëren *in die hoedanigheid* bij een paardensportfeest op Zondag aanwezig zijn geweest, is minder juist.

Hun verschijnen aldaar mag in geen enkel opzicht worden opgevat als eene dienstverrichting, die inbreuk zou kunnen hebben gemaakt op de ook door den ondergeteekende voorgestane Zondagsrust.

Het komt den ondergeteekende niet gewenscht voor, om de officieren, ook al zijn zij militaire autoriteiten, te verkorten in de vrijheid, om hunne Zondagen door te brengen zooals zij dat het meest gewenscht achten.

§ 21. *Kerkbezoek van militairen.*

In antwoord op de hier gestelde vraag zij medegedeeld, dat, onder dagteekening van 28 Januari 1910, aan de commandeerende officieren van de korpsen schriftelijk is te kennen gegeven, dat het de wensch van den ondergeteekende was, te gemoet te komen aan het verlangen van vele ouders met betrekking tot het ter kerke gaan op Zon- en feestdagen van hunne minderjarige zoons, die in militairen dienst zijn. In verband hiermede is in bedoeld schrijven mede bepaald geworden, dat, indien door hen, die de ouderlijke macht of de voogdij uitoefenen, bij het in dienst treden van hunne minderjarige zoons en pupillen, het verlangen wordt te kennen gegeven, dat dezen geregeld de godsdienstoefeningen hunner gezindte op de hiervoren bedoelde dagen bijwonen, die minderjarigen, voor zoover de belangen van den dienst zulks zullen toelaten, onder geleide van den oudste in anciënniteit of rang, daarheen gebracht moeten worden.

§ 22. *Drankgebruik in het leger.*

De hierbedoelde proeven schijnen inderdaad in Zweden te zijn gehouden. Volgens mededeelingen in de Septemberaflevering 1909 van *Streffleur's militärische Zeitschrift* werden met hetzelfde personeel verschillende vergelijkende schietproeven gehouden in het juistheids- en snelvuur en in het uithoudingsvermogen bij het vuren met en zonder gebruik van alcoholhoudende dranken. Bij de proeven in het juistheids- en snelvuur, waarbij gebruik gemaakt werd van genoemde dranken, werd 20—30 minuten vóór den aanvang een glas cognac aan het personeel verstrekt, een gelijke dosis was den vorigen avond uitgereikt. Bij de proef in het uithoudingsvermogen werd een half uur van van te voren $\frac{3}{8}$ liter bier uitgereikt.

De proeven, waarbij het personeel geen alcohol had gebruikt, moeten de gunstigste resultaten hebben opgeleverd.

Waar echter tal van factoren van invloed zijn op het schieten, kunnen de minder goede uitkomsten niet alleen aan alcoholgebruik worden toegeschreven.

De ondergeteekende acht het dan ook minder noodig om proeven in den zin, als hier bedoeld, te doen nemen.

Tegen het gevolg geven aan den wensch, vervat in de slotalinea van dit punt, bestaan dezerzijds overwegende bedenkingen, aangezien, zooals bekend, in de militaire kantines, het gebruik van sterke dranken — zij het ook onder zeer beperkende bepalingen — is toegestaan. Op de schadelijke gevolgen van alcoholmisbruik wordt reeds gewezen bij de, met de jonge miliciens, te houden besprekingen van de gezondheidsregelen. Naar de meening van den ondergeteekende kan ten aanzien van de schadelijke gevolgen van drankmisbruik ook nut zijn te verkrijgen door het in de cantines ter lezing doen leggen van geschriften, uitgegeven door vereenigingen of bonden, welke zich het tegengaan van bedoeld misbruik en doel stellen. Tegen eene zoodanige terlezinglegging zullen de korpscommandanten zeer zeker geen bezwaar hebben.

§ 23. *Capitulantenstelsel.*

Omtrent het stadium, waarin thans de zaak van het capitulantenstelsel verkeert, kunnen op dit oogenblik geen nadere mededeelingen worden gedaan. De uitkomsten, waartoe de overweging van het rapport der commissie, welke ter zake eene voorloopige regeling heeft ontworpen, bij de verschillende Departementen van algemeen bestuur heeft geleid, zijn nog niet alle bij het Departement van Oorlog ingekomen.

Wel kan worden medegedeeld, dat, naar het oordeel der Indische regeering, de invoering van het stelsel bij het leger in de koloniën voorloopig nòch noodig nòch gewenscht wordt geacht.

§ 24. *Inkwartieringswet.*

Een voorstel tot wijziging der Inkwartieringswet zal vermoedelijk in 1911 kunnen worden verwacht.

§ 25. *Raad van Defensie.*

Aan de leden, die van oordeel zijn, dat het nut van den Raad van Defensie nog niet is gebleken, zij opgemerkt, dat omtrent de wijze, waarop dit nut blijkt, verschil van opvatting kan bestaan. Zij, die zich hadden voorgesteld, dat de Regeering nu ook de adviezen van dit college steeds zoude volgen, zullen allicht aan het nut gaan twifelen, wanneer dit niet immer het geval is. De ondergeteekende ziet echter wel degelijk groot nut in het advies van een raad, samengesteld als deze, omdat daardoor eene belangrijke aangelegenheid door bekwame mannen grondig wordt onderzocht buiten den invloed der politiek. Is de raad het met een wetsontwerp eens, dan zal dit den betrokken Minister een belangrijke steun verschaffen. Is de raad het niet eens, dan zullen ook zijne argumenten voor het tegendeel eene belangrijke bijdrage vormen voor de juiste beoordeeling van het voorgestelde wetsontwerp, en dat niet alleen voor den Minister, maar ook veelal voor de Kamerleden, die van elke zaak niet altijd eene speciale studie kunnen maken.

Men zal echter nimmer uit het oog mogen verliezen, dat de Minister toch ten slotte de verantwoordelijkheid voor een wetsvoorstel blijft dragen en dat hij nimmer die aansprakelijkheid van zich kan afschuiven door een beroep op 's raads advies.

Intusschen meent de ondergeteekende, dat nog niet voldoende ervaring is verkregen om reeds nu een definitief oordeel uit te spreken over het nut van meergemeld college.

Zeer ongaarne zou hij dan ook thans reeds medegaan, met die leden, die pleiten voor opheffing, doch daartegenover is hij ook nog niet zoodanig overtuigd van de geheel gevestigde positie van dit lichaam in ons Staatsorganisme, dat hij zou willen medewerken tot eene regeling bij de wet.

§ 26. *Geschut.*

De in deze paragraaf bedoelde correspondentie is aan het Departement van Oorlog medegedeeld.

Blijkens mededeeling van den Minister van Buitenlandsche Zaken is deze correspondentie niet voor openbaarmaking of overlegging aan de Kamer vatbaar, aangezien de daarin vermelde gegevens op geheel vertrouwelijke wijze zijn verkregen.

§ 27. *Cantines.*

Omtrent hetgeen in deze paragraaf wordt opgemerkt met betrekking tot de wenschelijkheid van het verpachten der cantines, het maken van winst bij het bedrijf en het verkrijgbaar stellen der artikelen tegen den kostenden prijs moge het volgende dienen.

Het denkbeeld om de militaire cantines niet meer in eigen beheer te houden, doch te verpachten is reeds door den ambtsvoorganger van den ondergeteekende in overweging genomen en werd door dezen dienaangaande het oordeel gevraagd van de commandeerende officieren van de korpsen van het leger. Nagenoeg eenparig was hun oordeel, dat verpachten *beslist* moet worden ontraden en dat de tegenwoordige wijze van exploitatie — d. i. in eigen beheer — te achten is het meest te zijn in het belang van de cantinebezoekers. Met die zinswijze is ondergeteekende het geheel eens. Wat toch is het geval? Volgens het van kracht zijnde *Voorschrift betreffende de inrichting van cantines* dienen deze inrichtingen ter veraangenaming van het leven der onderofficieren, korporaals en militairen beneden dien rang, o. m. hierdoor door voor bovenbedoelde militairen, *tegen eontante betaling*, eet- en drinkwaren van eenvoudigen aard verkrijgbaar te stellen, alsmede artikelen voor dagelijksch gebruik, tegen *zoo laag mogelijk gestelde prijzen*. Wordt op de laatstgenoemde artikelen geen winst gemaakt, daar zij tegen den kostenden prijs (inkoopsprijs) worden verstrekt, zoo is dit daarentegen o. a. wèl het geval — en dit spreekt als het ware vanzelf — bij het verkoopen van sommige niet tot de noodzakelijkste behoorende eet- en drinkwaren. Hoe grooter het cantine-bezoek, hoe grooter omzet, hoe grooter winst natuurlijk. Deze winst wordt, mede volgens de bepalingen van het cantinevoorschrift, aangewend:

10. ten behoeve van het bedrijf, het onderhoud van het materieel en voor verzekeringspremiën ;

20. tot nut en genoegen van de onderofficieren, korporaals en manschappen ;

30. tot vorming van een reservefonds, bestemd om eventueele tekorten te dekken, ontstaan door tegenspoed in het bedrijf en voorts voor buitengewone aanschaffingen.

De uitkomst heeft geleerd, dat bij het tegenwoordige stelsel van beheer der cantines, deze, ook in de kleine garnizoenen, zonder verlies kunnen werken, zoodat subsidie van het Rijk niet noodig is. Dat het maken van eenige winst alzoo niet toelaatbaar zou zijn, kan dezerzijds dan ook niet worden toegegeven. Die winst toch komt geheel, hetzij indirect, hetzij direct ten bate van den troep.

Waar het tegenwoordige cantinebeheer dus geheel is gesteld ten behoeve van den militair, ongeacht deze al dan niet is voorzien van eene min of meer wel voorziene beurs, daar zal, bij verpachting van het cantinebedrijf in zijnen geheelen omvang, de belangeloosheid van de tegenwoordige beheerders plaats maken voor winstbejag, daar het eigenbelang van den pachter, die in het door hem ondernomen bedrijf een bestaan moet kunnen vinden voor zich zelve, eventueel voor zijn gezin en voor zijne bedienden, zal medebrengen, dat gestreefd wordt naar het maken van zoo groot mogelijke winsten.

Waar nu gebleken is dat de winsten uit het cantinebedrijf voortvloeiende, op verre na onvoldoende zijn om daaruit den evengenoemden persoon eene behoorlijke broodwinning te verschaffen, daar ligt het voor de hand, dat de winst verhoogd, zelfs zeer aanzienlijk verhoogd zal moeten worden. Die verhooging zal noodwendig verkregen moeten worden, of door de prijzen te verhoogen, of door het leveren van artikelen van minder hoedanigheid. De winst verdwijnt in den zak van den pachter, waardoor een van de meest aantrekkelijke zijden aan het tegenwoordig beheer verbonden, verloren gaat, namelijk dat die winst grootendeels den kazernebewoner rechtstreeks ten goede komt door verstrekking van versnaperingen ter gelegenheid van verjaardagen van de leden van het Koninklijk Huis, door extra uitkeeringen in geld of in natura tijdens of na vermoeiende diensten, feestelijkheden in kampen en legerplaatsen, door het gratis ter lezing verstrekken van dagbladen en boeken, enz. Deze baten dragen zeer veel bij tot het onderhouden van een goeden geest. Er is echter meer. Vermits elke cent winst den pachter welkom zal zijn, bestaat er zeer veel kans, dat hij openlijk of in het geheim krediet

aan diegenen zal verleenen, van wie verwacht kan worden dat zij hunne schuld te geleger tijd al dan niet met intrest zullen voldoen, terwijl diezelfde pachter een natuurlijke vijand zal zijn van de, van huis uit, niet tot het maken van verteringen in staat zijnde militairen, die hij slechts noodgedwongen in de door hem voor geld gepachte lokalen zal dulden. Zij, die dus thans in de cantines vinden een kosteloos onderkomen, met gratis vuur, licht, lectuur en gezelschapsspelen, voor wie de cantine met recht is een toevluchtsoord, zullen bij verpachting van het bedrijf ongewenschte gasten worden, welke ten slotte hun heil buiten de kazerne zullen gaan zoeken.

Afdoende middelen tegen een en ander aan te wenden zal zeer bezwaarlijk zijn. Zeer zeker zou het bedrijf van militaire zijde gecontroleerd moeten worden, doch zulk eene contrôle zal afdoende niet naar behooren uit te oefenen zijn, noch op de hoedanigheid van de te leveren artikelen, noch op het verleenen van krediet, het geheim verkoopen van sterken drank, enz., enz.

Opgemerkt moge hier worden dat in de kleinere garnizoenen, met het oog op het kleine bedrag van de winst, wel geen pachter voor het bedrijf te vinden zal zijn.

Het vorenstaande samenvattende, is de overtuiging van den ondergeteekende, dat het tegenwoordige stelsel van cantinebeheer, al mogen daaraan ook nadeelen kleven, het beste is en tevens het meest voordeelige voor het Rijk. Want eenmaal tot subsidieeren overgaande, hetgeen bij het stelsel van verkoop zonder winst noodwendig zou moeten geschieden, behoeft het geen nader betoog, dat zulks van de schatkist — met het oog op het ongeveer 140-tal bestaande cantines (voor onderofficieren, korporaals en manschappen samen) — aanzienlijke offers zou eischen.

Wat ten slotte de klacht betreft over lange diensttijden van het personeel in de cantines, in het bijzonder te Ede, zij medegedeeld, dat volgens het meergenoemde cantinevoorschrift, de tijdstippen van vervanging der geëmployeerde militairen door den commandeerenden officier worden vastgesteld, in verband met het onderhouden van hunne geoefendheid.

Het is den ondergeteekende, uit ter zake verstrekte mededeelingen, overigens niet gebleken, dat te dien aanzien en met betrekking tot de dagelijksche diensttijden in de cantines te Ede, overdreven eischen worden gesteld. Het personeel is uitsluitend beschikbaar voor den cantinedienst, alzoo vrijgesteld van andere diensten en oefeningen; bij de artillerie is het echter voorgekomen dat een enkel afgericht, doch achterlijk man eene rijles heeft moeten bijwonen. De cantinedienst begint ongeveer met het uur der reveille en eindigt omstreeks het uur van het avondappèl.

In de uren, gedurende welke des daags de cantines gesloten zijn, worden de lokalen gereinigd, worden boodschappen gedaan, enz., waarna echter genoegzaam tijd tot rusten of tot eigen gebruik van het bedienend personeel overblijft.

§ 28. *Toelating Koninklijke Militaire Academie.*

Met betrekking tot het tijdstip van het in werking treden van de wet van 23 Mei 1910 (*Staatsblad* n°. 138), houdende wijziging van de wet van 21 Juli 1890 (*Staatsblad* n°. 126), moge in herinnering worden gebracht, dat het ontwerp van wet tot wijziging van laatstvermelde wet ter overweging aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd aangeboden bij Koninklijke boodschap van 29 October 1908; dat de eindstemming over bedoeld wetsontwerp in de Tweede Kamer heeft plaats gehad op 10 Maart 1910; dat de openbare beraadslaging in de Eerste Kamer der Staten-Generaal heeft plaats gevonden op 19 Mei 1910, op welken datum het wetsontwerp door die Kamer werd aangenomen, en dat het tot wet verheven wetsontwerp in de eerste dagen van Juni 1910 het *Staatsblad* bereikte.

Uit het vorenstaande moge blijken, dat de behandeling van meerbedoeld

wetsontwerp door de Staten-Generaal een zeer groot tijdsverloop heeft gevorderd, door welke vertraging in het tot stand komen der betrokken wet, geheel tegen de bedoeling van den ondergeteekende, de toelating tot de Koninklijke Militaire Academie in 1910 op den tot dusverre bestaanden voet geregeld *moest* blijven.

Immers waar de wet van 23 Mei 1910 (*Staatsblad* n°. 138) aan lichamelijke gesteldheid, bedrevenheid in gymnastiek, gymnastische spelen en paardrijden, invloed toekent bij de toelating tot de Koninklijke Militaire Academie — een invloed tot dusverre bij die toelating onbekend — was de invoering van deze geheel nieuwe factoren op het allerlaatste oogenblik vóór de toelating tot de Koninklijke Militaire Academie in 1910, en mitsdien ook het in werking treden van evenvermelde wet, in dat jaar uitgesloten.

Een ander middel dan wetswijziging, om de hiervoren ter sprake gebrachte vertraging te neutraliseeren, is den ondergeteekende niet bekend.

Volledigheidshalve zij hier nog vermeld, dat bij Koninklijk besluit van 21 October 1910 n°. 54, is bepaald, dat de wet van 23 Mei 1910 (*Staatsblad* n°. 138) op 1 Januari 1911 in werking treedt.

§ 29. Vereenvoudiging van voorschriften.

De ondergeteekende veroorlooft zich met betrekking tot dit onderwerp te verwijzen naar het antwoord van zijn ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken op de rubriek »Vereenvoudiging van gemeente-administratie« (Voorloopig Verslag over hoofdstuk V, bladz. 5).

§ 30. Militieplicht van Nederlanders in het buitenland.

Bij de samenstelling van het aangekondigde ontwerp-militiewet is er naar getracht althans ten deele de bezwaren te ondervangen, die er voor in overzeesche landen verblijfhoudende militieplichtigen in gelegen is den dienstplicht hier te lande te komen volbrengen.

§ 31. Vervanging van militairen die zijn afgekeurd.

Wat de hier bedoelde aangelegenheid betreft, moge thans worden volstaan met de mededeeling, dat het thans in uitzicht gestelde ontwerp-militiewet eene geheel nieuwe regeling van de contingentsaanvulling beoogt.

§ 32. Militieplicht en gemeentelijke dienst.

Ook de ondergeteekende heeft met leedwezen ontwaard, dat sommige gemeentebesturen voor het bekleeden van gemeentebetrekkings, in beginsel, de jongelieden uitsluiten die nog militairen dienst te vervullen hebben. Hoewel, naar vertrouwd mag worden, dit verschijnsel geleidelijk zal verdwijnen naarmate de dienstplicht meer algemeen wordt, heeft de ondergeteekende niettemin gemeend, met zijn ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken in overleg te moeten treden, ten einde te trachten in bovenbedoelden toestand verandering te brengen.

§ 33. Pensioenen.

Ten aanzien van de door enkele leden geuite klacht, dat de pensioenen der militairen in ongunstiger verhouding staan tot de bedragen der tractementen dan zulks bij de burgerlijke ambtenaren het geval is, waartoe nog heeft medegewerkt dat de soldijverhooging niet met pensioenverhooging is gepaard gegaan, en dat de goede verhouding tusschen soldij en pensioen verbroken is, doordat met de verhooging der soldij eene verhooging van pensioen niet is gepaard gegaan, moet de ondergeteekende er op wijzen, dat het minder juist is ten aanzien van militairen te spreken van eene verhouding tusschen hunne inkomsten en het bedrag van hun pensioen, omdat in de militaire pensioenwetten niet, gelijk bij de burgerlijke pensioenwetten, het genoten *loon* den grondslag uitmaakt van het pensioen waarop aanspraak verkregen wordt, doch het

bedrag van het pensioen meer bepaaldelijk beheerscht wordt door den *rang*, welke door de pensioengerechtigden in den militairen dienst bekleed werd.

Intusschen kan worden toegegeven, dat, waar de beteekenis van een rang niet geheel onafhankelijk is van de geldelijke belooning aan dien rang verbonden, en die beteekenis dus door de soldijverhooging eenigszins gestegen is, er uit dien hoofde aanleiding kan zijn, om te gelegener tijd tot eene herziening van de bedragen der militaire pensioenen over te gaan.

Overigens moet niet worden voorbijgezien, dat de traktementen van burgerlijke ambtenaren aan eene korting onderworpen zijn, in verband met het hun later toe te kennen pensioen, terwijl militairen, wanneer ze in het genot van pensioen worden gesteld, dit pensioen geheel uit 's Rijks kas betaald krijgen, zonder dat zij daarvoor te voren eenige korting op traktement of soldij hebben ondergaan.

Wat betreft het denkbeeld van wijziging der Pensioenwet in dien zin, dat pensioen zou worden verleend aan militairen die voor den dienst worden afgekeurd wegens gebreken niet door, maar wel in dienst verkregen, wanneer blijkt, dat het gebreken betreft welke bij het in dienst treden latent bestonden en tijdens den dienst zijn te voorschijn getreden, moet allereerst worden opgemerkt, dat zoodanige militairen volgens de thans bestaande wetsbepalingen, indien zij minstens vijf jaren dienst hebben, voor een tijdelijk, en indien zij minstens tien jaren dienst deden, voor een voortdurend pensioen in aanmerking kunnen komen. Het in leven roepen van eene bepaling, om de zoodanigen, ook bij *minder* dan vijf jaren dienst, voor eenige schadeloosstelling in aanmerking te kunnen brengen, indien vaststaat dat de ongeschiktheid voor den militairen dienst het gevolg is van gebreken welke in dienst zijn tot uiting gekomen of zijn verergerd, maakt reeds eenigen tijd bij den ondergeteekende een punt van overweging uit.

Uit den aard der zaak is in deze aangelegenheid overleg noodig met den Minister van Marine, en moeten ter zake ook de Militaire Pensioenraad en de inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht gehoord worden; bedoeld overleg is echter nog niet zoo ver gevorderd, dat thans reeds voorstellen tot wijziging der wet kunnen worden aangeboden.

Nopens de vraag of het geene aanbeveling zou verdienen, om de gelden van het Weduwen- en weezenfonds voor de landmacht niet uitsluitend te beleggen in inschrijvingen op het Grootboek, maar in verschillende soorten solide schuldbrieven, werd door den ondergeteekende de meening van zijn ambtgenoot van Financiën gevraagd. Deze was — met den ondergeteekende — van oordeel, dat vermoedelijk de hierbedoelde vraag betrekking had op de gelden van de Weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmacht.

Indien dit vermoeden juist is, dan kan worden medegedeeld, dat volgens art. 41 van de statuten van genoemde kas, de beschikbare gelden worden belegd in inschrijvingen op de Grootboeken en in schuldbrieven ten laste der Nederlandsche provinciën en gemeenten, of in obligatiën der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen en der Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij.

Naar het gevoelen van den ondergeteekende is het wenschelijk, nog een stap verder te gaan en het beleggingsveld van de kapitalen der kas uit te breiden zoowel tot solide binnen- en buitenlandsche pandbrieven, b v. die welke worden aangekocht ten behoeve van de Rijkspostspaarbank en het Pensioenfonds voor weduwen en weezen van burgerlijke ambtenaren, als tot leeningen van Europeesche Staten en tot obligatiën van buitenlandsche spoorwegmaatschappijen en van groote steden in Europa en in Noord-Amerika.

Ter beantwoording van de hier gestelde vraag, meent de ondergeteekende te kunnen volstaan met verwijzing naar het antwoord, hetwelk op een vraag van gelijke strekking is gegeven in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag op het ontwerp van wet tot vaststelling van het 1 ste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1911.

ARTIKELN.

1ste Afdeling.

Kosten van het Departement.

Vast Personeel.

Art. 2. Een gelijksoortige, afdeelingsgewijs opgemaakte, staat van het personeel bij het Departement van Oorlog, als thans nog verstrekt wordt o. a. ten aanzien van dat bij het Departement van Financiën, kwam vroeger ook voor in den uitgewerkten staat betreffende hoofdstuk VIII. Bij de gewijzigde inrichting van de oorlogsbegroting voor 1904 werd zoodanig overzicht echter achterwege gelaten, omdat de ondervinding had geleerd, dat eene juiste vergelijking van de positie der ambtenaren in verschillende, opvolgende jaren in hooge mate werd bemoeilijkt, door de overplaatsing van personeel van de eene afdeling naar de andere. De ondergeteekende is van oordeel, dat het om die reden geene aanbeveling verdient, bedoeld overzicht voortaan weder in de toelichtende stukken op te nemen, hoewel daartegen overigens geen bezwaar zou bestaan.

Het voornemen, om eenige personen die als tijdelijk schrijver werkzaam zijn, tot schrijver op een jaarloon te benoemen, houdt verband met eene in de maand Juni j.l. genomen beschikking, bepalende dat jongelieden die, krachtens bij Koninklijk besluit van 11 Mei 1908 no. 30 verleende machtiging, als tijdelijk schrijver bij het Departement van Oorlog zijn te werk gesteld, desverlangd op een aanvangstraktement van f 400, tot schrijver, op jaarloon kunnen worden benoemd, indien zij gedurende twee jaren of langer werkzaam zijn gebleven en blijken hebben gegeven boven anderen uit te munten. Het wil den ondergeteekende voorkomen, dat deze benoeming, waardoor de jaarlijksche inkomsten van de belanghebbenden na tweejarigen dienst van f 365 op f 400 worden gebracht, niet langer mag worden uitgesteld.

In hoeverre de noodzakelijkheid zal blijken, om in volgende jaren meerdere personen van deze categorie blijvend aan den dienst van het Departement te verbinden, valt thans nog niet met zekerheid te zeggen.

Ter voldoening aan den wensch van enkele leden, om eene nadere specificatie te ontvangen van de in de Memorie van Toelichting genoemde som van f 1850, kan worden medegedeeld, dat gemeld bedrag is aangevraagd voor:

- bevordering van een commies tot hoofdcommies (f 100);
- idem van een adjunct-commies tot commies (f 100);
- idem van een eerste klerk tot adjunct-commies (f 400);
- traktementsverhooging van een raad-adviseur (f 200);
- idem van tien adjunct-commiezen, elk ad f 100 (f 1000);
- en ten slotte voor de aanstelling van een vaste-knecht tot bode (f 50).

Tijdelijk personeel.

ART. 4. Er zijn thans bij het Departement van Oorlog als tijdelijk schrijver werkzaam:

a. 18 gepensioneerde militairen beneden den rang van officier, op een daggeld van f 1, dat na een of twee jaren dienst wordt verhoogd tot respectievelijk f 1,25 en f 1,50 en met uitzicht op aanstelling tot schrijver op jaarloon op een aanvangstraktement van f 500;

b. 22 jongelieden op een daggeld van f 1 en met geen ander vooruitzicht op eene benoeming tot schrijver op jaarloon dan hiervoren onder *ART. 2* is uiteengezet.

Een gedeelte van de onder *b* bedoelde personen zal nog vóór het einde van dit jaar worden ontslagen.

Voor zooveel noodig zij er nog de aandacht op gevestigd, dat door de werkzaamstelling van dit tijdelijk personeel het aantal vaste ambtenaren bij het Departement in niet geringe mate wordt beperkt.

Bij de beoordeeling van het voor tijdelijke schrijvers uitgetrokken bedrag mag niet uit het oog worden verloren, dat voor dit personeel bij de begroting voor 1910 slechts eene som van f 3 435 werd aangevraagd. Neemt men in aanmerking dat deze som, bij het inmiddels door de Tweede Kamer goedgekeurde ontwerp van wet tot wijziging en verhooging van het XIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1910 met f 3500 werd verhoogd (Gedrukte Stukken 1909—1910, 286, n°. 3, eerste blz., ad artikel 4) en dat het artikel bovendien uit den post voor onvoorziene uitgaven moet worden aangevuld met een bedrag, dat thans nog niet met juistheid is te bepalen, dan zal moeten worden toegegeven, dat voor 1911 inderdaad op eene belangrijke besparing is gerekend.

De voor de jaren 1907, 1908 en 1909 op artikel 4 aangevraagde en toegestane bedragen moesten achtereenvolgens uit »onvoorziene» worden verhoogd met f 3100, f 2100 en f 6005. De onzekerheid in hoeverre, bij den grooten omvang van de werkzaamheden bij het Departement, voor een volgend jaar op het in dienst nemen van tijdelijke werkkrachten moet worden gerekend, maakt eene juiste raming van dit artikel hoogst bezwaarlijk.

IIde Afdeeling.

Personeel der staven van het leger.

Vermindering van een artikel.

ART. 8. Het hier genoemde bedrag ad f 53 425 kan worden verminderd met f 1000, in verband met de beslissing in de Kamer gevallen ten aanzien van de voorgenomen rangsverhoging van den commandant der Stelling van Amsterdam. (Zie Nota van Wijzigingen).

Commando van het veldleger.

ART. 8bis. Ten opzichte dezer opmerking moet worden medegedeeld, dat het voor 1910 op dit artikel geraamde bedrag ad f 1500 wegens schadeloosstelling voor het aanschaffen van dienstvaarden abusievelijk voor 1911 is gehandhaafd.

In verband daarmee is het artikel bij de hierbij gevoegde Nota van Wijzigingen met genoemd bedrag verminderd.

De hierbedoelde officier, die in den loop van 1910 werd benoemd tot adjudant van een der divisie-commandanten, zou geene toelage wegens het houden van een dienstvaard kunnen ontvangen, indien de daarvoor benodigde gelden niet op dit artikel werden geraamd.

Vóór hij voormelde speciale betrekking bekleedde, waren de benodigde gelden uitgetrokken op art. 17, Cavalerie.

Generale staf.

ART. 9. Het instituut der reserve-officieren van den generalen staf kan niet worden gemist, omdat het aantal in oorlogstijd benodigde staf-officieren belangrijk grooter is dan dat hetwelk volgens de bestaande vredesorganisatie van dat dienstavak beschikbaar is.

Ter nadere toelichting van het hooger geraamde bedrag, ad f 3 355,55 voor traktementen en toelagen van reserve-officieren moge het navolgende dienen:

1°. Blijkens den uitgewerkten staat over 1910 zijn van de op het artikel vermelde 2 reserve-hoofdofficieren en 5 kapiteins slechts berekend voor toelage 1 hoofdofficier en 2 kapiteins, waarvoor zijn uitgetrokken onderscheidenlijk f 500 en f 800 en is wegens tegemoetkoming voor eerste aanschaffing van uniform geraamd f 900. Totaal f 2200.

Hierbij wordt opgemerkt dat voor laatstbedoelde tegemoetkoming aanvankelijk was geraamd f 3000, welk bedrag, bij Nota van Wijzigingen, gevoegd bij de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der begroting 1910, op f 900 is gesteld.

2°. Voor 1911 zijn voor traktementen en toelagen voor reserve-officieren geraamd f 933,33 + f 808,88 + f 1500 + f 1600 = f 4842,21 en voor tegemoetkoming voor eerste aanschaffing van uniform f 600.

Er is alzoo geraamd:

	Voor traktementen en toelagen.	Voor tegemoet- koming voor eerste aanschaffing van uniform.
1910	f 1 300.—	f 900.—
1911	4 842,21	600.—
Meer voor 1911	f 3 542,21	
Minder voor 1911		f 300.—

Onder het bedrag ad f 3542,21 is begrepen eene verhooging ad f 186,66, als gevolg van de voorgestelde traktementsregeling, welke som in het hooger geraamde bedrag van bedoelde regeling reeds is opgenomen, zoodat het verschil bedraagt f 3542,21 — f 186,66 = f 3355,55.

Het minder geraamde bedrag ad f 300 wegens schadeloosstelling voor eerste aanschaffing van uniform komt afzonderlijk in de Memorie van Toelichting voor.

Het geopperde bezwaar tegen de toelagen voor reserve-hoofdofficieren en reserve-kapitein van den generalen staf wegens het houden van dienstpaaarden berust vermoedelijk op een misverstand.

Daarvoor zijn geene gelden geraamd; wel voor hunne toelagen, die zij als reserve-officier van den generalen staf genieten.

De hiervoren bedoelde reserve-hoofd- en andere officieren ontvangen geene schadeloosstelling voor de aanschaffing van dienstpaaarden, en hebben die ook niet ontvangen.

Provinciale staf.

ART. 10. Aan de vereeniging van de functiën van provincialen adjudant en landweerdistrictscommandant staan voor het tegenwoordige ernstige bezwaren in den weg.

Wel was het bij de oprichting van de landweer mogelijk, aan de provinciale adjudanten het commando over verschillende landweerdistricten op te dragen, omdat het personeel der landweer, waarmede deze titularissen bemoeienis hadden, weinig talrijk was.

Toen echter de sterkte van dit personeel toenam, bleek het al ras onmogelijk, de bedoelde functiën vereenigd te houden, omdat een goede uitoefening van den dienst daardoor werd geschaad.

Gelijdelijk werden alzoo de provinciale adjudanten ontheven van het districtcommando en werden afzonderlijke landweer-districtscommandanten aangesteld.

Nadien is ook de taak der provinciale adjudanten niet onbelangrijk verzwagd, als gevolg van het tweeploegenstelsel, dat indeeling van miliciens op meerdere tijdstippen van het jaar vereischt.

Naar het zich laat aanzien, zullen de functiën van den provincialen adjudant bij totstandkoming van de ontworpen wijziging van de Militiewet nog meer worden uitgebreid, zoodat ook uit dien hoofde, naar het oordeel van den ondergeteekende, de bedoelde vereeniging van functiën in de toekomst niet mogelijk zal blijken.

Plaatselijke staf.

ART. 11. Volgens het gestelde in § 3 onder 5°. der Memorie van Toelichting zullen o.a. alle hoofdofficieren, gerechtigd tot het houden van een

dienstpaard, deswege eene vergoeding genieten van f 200 's jaars, voor elk dienstpaard dat werkelijk werd gehouden.

In verband daarmee zijn voor de plaatselijke-commandanten te Amsterdam en te 's-Gravenhage, die beiden den rang van kolonel bekleeden en één dienstpaard mogen houden, de benooidge gelden aangevraagd voor $\frac{3}{4}$ jaar.

IIIde Afdeeling.

Personeel der militaire administratie.

Intendance.

ART. 13. De hierbedoelde gelden zijn aangevraagd, om te voorzien in eene der nog bestaande vacaturen in den rang van kapitein-intendant.

Volgens de bijlage A, behoorende bij het Koninklijk besluit van 30 Maart 1905 n°. 44, bedraagt het organiek aantal der genoemde kapiteins 12, welk getal intusschen nog niet is bereikt.

Tot dusver konden de ontbrekende plaatsen voor intendant niet worden aangevuld, omdat de daarvoor geschikte personen ontbraken, welk bezwaar nu niet meer aanwezig is.

Met de aanvulling der vacaturen te wachten, wordt niet billijk geacht tegenover de officieren die zich de moeite en kosten hebben getroost om de studien voor den intendance dienst bij de Hoogere Krijgsschool te volgen en ook op dien grond voor eene benoeming tot intendant in aanmerking kunnen worden gebracht.

Kwartiermeesters.

ART. 14. Met betrekking tot de aangelegenheid vermeld in de eerste alinea, moge worden verwezen naar het medegedeelde onder § 15 in deze Memorie.

Ten einde eene zuivere raming te verkrijgen van de uitgaven, welke, bij invoering van de voorgestelde traktementsregeling, noodig zullen zijn, moesten de verschillen in de berekening der bedragen voor verhooging van traktement wegens dienstjaren, welke in 1910 en in 1911 volgens de *bestaande regeling* zouden ontstaan, mede afzonderlijk in de Memorie van Toelichting worden vermeld. Aangezien voor deze berekening telken jare andere aantallen gelden, zou — ook bijaldien de gewijzigde traktementsregeling niet tot stand kwam — voor 1911 een bedrag van f 300 meer voor bedoelde verhooging benodigd zijn dan in 1910. Dit bedrag houdt, mitsdien geen verband met de vorenbedoelde traktementsregeling en behoort inderdaad, gescheiden daarvan, afzonderlijk te worden uitgetrokken.

IVde Afdeeling.

Personeel der verschillende wapens en der landweer.

Infanterie.

ART. 16. Onder instemming met de meening van die leden welke van oordeel zijn, dat de maatregel, om de kapitein-compagnies-commandanten die langer dan zes maanden in een andere dienstbetrekking worden werkzaam gesteld, gedurende den tijd hunner detachering boven de sterkte te voeren, ten goede zal komen aan de aanvoering der compagnieën, wordt de vrees niet gedeeld, dat op die wijze wel eens verscheidene kapiteins gedurende meerdere jaren overcompleet zouden kunnen zijn.

Dergelijke detacheringen zullen vrijwel uitzondering blijven, terwijl bij de aanvulling van den kapiteinsrang rekening kan worden gehouden met eventueel eindigende detacheringen, zoodat de boven de sterkte gevoerde kapitein zoo spoedig mogelijk weder in de formatie is begrepen.

Niet alleen voor de opleiding der compagnieën, doch ook met het oog op mobilisatie wordt de voorgestelde maatregel zeer noodig geacht.

Zoo is b.v. thans aan het Departement van Oorlog werkzaam een kapitein der infanterie, die, hoewel daarbij tijdelijk gedetacheerd, bij mobilisatie niet voor het commando over zijne compagnie beschikbaar zal komen. Het gevolg is, dat die compagnie alsdan door een luitenant moet worden aangevoerd. Het zal geen betoog behoeven, dat dit een ongewenschte toestand is. Ook zal het door andere leden aanbevolen middel om kapiteins voor speciale diensten te doen invallen, hier geene oplossing kunnen bieden, aangezien deze bij oorlogstijd allen eene aangewezen functie hebben.

Bovendien acht de ondergeteekende het niet juist, dat een luitenant ge-ruimen tijd, d.w.z. langer dan 6 maanden, belast wordt met de werkzaamheden en alle verantwoordelijkheid van een kapitein, zonder dat hij tevens de voor-deelen, aan dien rang verbonden, geniet.

Ten slotte staat tegenover dit alles slechts een geringe kostenvermeerdering. Immers het gevolg van den voorgestelden maatregel zou zijn, dat in een dergelijk geval een kapitein meer werd aangesteld, waardoor misschien tevens een tweede-luitenant tot eerste-luitenant bevorderd zou worden. Daar echter het aantal tweede-luitenants niet kan worden aangevuld, zou de meerdere uitgave slechts bedragen het verschil tusschen het minimum-traktement van een kapitein en de bezoldiging van den oudsten eerste-luitenant, benevens het verschil tusschen het minimum-traktement van een eerste-luitenant en dat van een tweede-luitenant, een en ander nog slechts voor den duur der detachering berekend.

Ten aanzien van de nieuw op te richten mitrailleur-afdeelingen zij opge-merkt dat voor de commandanten gelden zijn aangevraagd voor $\frac{3}{4}$ jaar; daarentegen voor het kader voor een vol jaar.

Dit laatste is echter niet noodzakelijk, omdat het in de bedoeling ligt, bij goedkeuring dezer begroting de beide mitrailleur-afdeelingen op 1 April 1911 op te richten. Zoowel voor de commandanten als voor het kader dier afdeelingen kunnen dus gelden worden geraamd voor $\frac{3}{4}$ jaar.

In verband hiermede kunnen de artikelen 22, 27, 28 en 29 onderscheidenlijk met f 2500, f 175, f 350 en f 355 worden verminderd..

Op de begroting voor het dienstjaar 1910 werden voor:

» Tegemoetkoming bij aanstelling voor eerste aanschaffing van uniformen toegestaan:

37 tweede-luitenants, ad f 200	f	7,400
35 reserve- en militie-luitenants, ad f 150		5,250
Totaal	f	12,650

Voor 1911 wordt voor denzelfden post geraamd:

44 tweede luitenants, ad f 200	f	8,800
98 reserve- en militie-luitenants, ad f 120		11,760
Totaal	f	20,560

Zoodat voor 1911 meer wordt geraamd f 7910.

Hierbij zij vermeld, dat voor 1910 per reserve- en militie-luitenant, in plaats van f 120, abusievelijk f 150 is uitgetrokken.

In 1911 zullen voor zooveel het wapen der infanterie betreft, worden aangesteld:

21 cadetten afkomstig van de Koninklijke Militaire Academie, en 23 onderofficieren, die opgeleid worden aan den Hoofdcursus, alzoo 44 in het geheel.

Voorts is geraamd, dat in vermeld jaar 98 reserve- en militie-luitenants bij het wapen der infanterie zullen worden aangesteld.

Het vertrouwen, door den ondergeteekende gesteld in de sedert 1 October 1909 in werking getreden gecentraliseerde opleiding (te Amersfoort) voor de

adspiranten, dingende naar den rang van verlofsofficier, meer in het bijzonder voor dien van militie-officier is niet beschaamd geworden. Integendeel heeft die centralisatie, in stede van af te schrikken om zich voor de opleiding op te geven, geleid, zooals hieronder nader is aangegeven, tot eene zeer snelle toename van het aantal leerlingen. Voor een niet gering deel is zulks toe te schrijven aan de onvermoeide pogingen van den tegenwoordigen commandant der Militaire Schoolcompagnie, die door het doen plaatsnemen van artikelen over de Militaire Schoolcompagnie in dagbladen van verschillende politieke richting, door het houden van lezingen buiten zijne standplaats, door het doen verspreiden van propagandaboekjes, ook aan de inrichtingen van hooger en middelbaar onderwijs, door het uitnoodigen tot het brengen van een bezoek, e. d. getracht heeft de inrichting meer algemeen bekend te doen worden en op te wekken tot deelneming aan meergenoemde opleiding. Een woord van lof komt deswege dien commandant alleszins toe. Werden in het eerste jaar van het bestaan van het instituut 19 leerlingen opgeleid (waaronder 10 adspiranten-militie-officier), het tweede cursusjaar is 1 October jl. aangevangen met 66 leerlingen (waaronder 19 adspiranten-militie-officier).

Het vormen in weinige maanden van zulk een groot aantal jongelieden, met zeer weinig militaire begrippen, tot vaandrags, die bruikbaar zijn en zulks ook als verlofsofficieren moeten blijven, brengt groote moeilijkheden met zich, zoowel uit een paedagogisch oogpunt als met betrekking tot de opleiding. Een aantal van 50 leerlingen is hier als uiterste te beschouwen.

Uitbreiding van dit aantal — hetwelk eerder voor vermindering in aanmerking komt — zou de opleiding dan ook ten zeerste schaden. De uitkomsten van die opleiding zijn dit jaar meer dan bevredigend te noemen, daar alle 19 leerlingen voldeden aan het vaandrigsexamen, terwijl van de 10 adspiranten-militie-officier 9 tot officier benoemd zijn kunnen worden.

Waar nu bovendien, ten gevolge van deze zeer belangrijke uitbreiding van het aantal leerlingen, ten behoeve van de Militaire Schoolcompagnie te Amersfoort een steeds grooter druk gelegd wordt op de bataljons van het 5de regiment infanterie, doordien steeds meer lokalen voor ligging, onderwijs, enz. moeten worden aangevraagd en deze niet in voldoende mate kunnen worden beschikbaar gesteld, zoodat de huisvesting der leerlingen *onvoldoende* is te noemen, en waar het waarschijnlijk is te achten, dat de toeloop nog grooter zal worden, daar acht de ondergeteekende thans het tijdstip gekomen, waarop gedoeld wordt onder het opschrift „Kader” in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting van het dienstjaar 1910 (Zitting 1909—1910, Gedrukte Stukken 2, n°. 11), n.l. over te gaan tot het vestigen in nog een garnizoen van eene tweede gelijknamige inrichting. Deze zou dan 1 October 1911 in werking moet treden (begin van den nieuwen cursus). In onderzoek is nog, welk garnizoen hiervoor zal worden bestemd. Bij voorkeur ware ditmaal, naar het oordeel van den ondergeteekende, eene keuze te doen uit de garnizoenen in het zuidelijke gedeelte des lands. De beschikbaar te stellen kazerneeringsruimte is hier echter van grooten invloed. In verband met het vermoedelijk aantal leerlingen, aan welke overigens, voor zooveel mogelijk, de keuze zal worden gelaten van het garnizoen (de inrichting), is dezerzijds gerekend op een even groot vast personeel (voor onderwijs en huishoudelijken dienst), als waarmede aanvankelijk de Militaire Schoolcompagnie te Amersfoort in 1909 hare taak is aangevangen.

Een bedrag van f 1350, hetwelk voor 1911 wordt noodig geacht om aan vorenomschreven denkbeeld gevolg te kunnen geven, wordt alsnog op art. 16 aangevraagd. Daar van dit artikel evenwel moet worden afgetrokken een bedrag van f 2100, wegens traktement van den eersten-luitenant-directeur van den postduivendienst, wiens inkomsten behooren te worden gekweten

Zoo is b.v. thans aan het Departement van Oorlog werkzaam een kapitein der infanterie, die, hoewel daarbij tijdelijk gedetacheerd, bij mobilisatie niet voor het commando over zijne compagnie beschikbaar zal komen. Het gevolg is, dat die compagnie alsdan door een luitenant moet worden aangevoerd. Het zal geen betoog behoeven, dat dit een ongewenschte toestand is. Ook zal het door andere leden aanbevolen middel om kapiteins voor speciale diensten te doen invallen, hier geene oplossing kunnen bieden, aangezien deze bij oorlogstijd allen eene aangewezen functie hebben.

Bovendien acht de ondergeteekende het niet juist, dat een luitenant geruimen tijd, d.w.z. langer dan 6 maanden, belast wordt met de werkzaamheden en alle verantwoordelijkheid van een kapitein, zonder dat hij tevens de voordeelen, aan dien rang verbonden, geniet.

Ten slotte staat tegenover dit alles slechts een geringe kostenvermeerdering. Immers het gevolg van den voorgestelden maatregel zou zijn, dat in een dergelijk geval een kapitein meer werd aangesteld, waardoor misschien tevens een tweede-luitenant tot eerste-luitenant bevorderd zou worden. Daar echter het aantal tweede-luitenants niet kan worden aangevuld, zou de meerdere uitgave slechts bedragen het verschil tusschen het minimum-traktement van een kapitein en de bezoldiging van den oudsten eerste-luitenant, benevens het verschil tusschen het minimum-traktement van een eerste-luitenant en dat van een tweede-luitenant, een en ander nog slechts voor den duur der detachering berekend.

Ten aanzien van de nieuw op te richten mitrailleur-afdeelingen zij opgemerkt dat voor de commandanten gelden zijn aangevraagd voor $\frac{3}{4}$ jaar; daarentegen voor het kader voor een vol jaar.

Dit laatste is echter niet noodzakelijk, omdat het in de bedoeling ligt, bij goedkeuring dezer begroting de beide mitrailleur-afdeelingen op 1 April 1911 op te richten. Zoowel voor de commandanten als voor het kader dier afdeelingen kunnen dus gelden worden geraamd voor $\frac{3}{4}$ jaar.

In verband hiermede kunnen de artikelen 22, 27, 28 en 29 onderscheidenlijk met f 2500, f 175, f 350 en f 355 worden verminderd..

Op de begroting voor het dienstjaar 1910 werden voor:

»Tegemoetkoming bij aanstelling voor eerste aanschaffing van uniformen toegestaan:

37 tweede-luitenants, ad f 200	f	7,400
35 reserve- en militie-luitenants, ad f 150		5,250
	Totaal	f 12,650

Voor 1911 wordt voor denzelfden post geraamd:

44 tweede luitenants, ad f 200	f	8,800
98 reserve- en militie-luitenants, ad f 120		11,760
	Totaal	f 20,560

Zoodat voor 1911 meer wordt geraamd f 7910.

Hierbij zij vermeld, dat voor 1910 per reserve- en militie-luitenant, in plaats van f 120, abusievelijk f 150 is uitgetrokken.

In 1911 zullen voor zooveel het wapen der infanterie betreft, worden aangesteld:

21 cadetten afkomstig van de Koninklijke Militaire Academie, en 23 onderofficieren, die opgeleid worden aan den Hoofdcursus, alzoo 44 in het geheel.

Voorts is geraamd, dat in vermeld jaar 98 reserve- en militie-luitenants bij het wapen der infanterie zullen worden aangesteld.

Het vertrouwen, door den ondergeteekende gesteld in de sedert 1 October 1909 in werking getreden gecentraliseerde opleiding (te Amersfoort) voor de

adspiranten, dingende naar den rang van verlofsofficier, meer in het bijzonder voor dien van militie-officier is niet beschaamd geworden. Integendeel heeft die centralisatie, in stede van af te schrikken om zich voor de opleiding op te geven, geleid, zooals hieronder nader is aangegeven, tot eene zeer snelle toename van het aantal leerlingen. Voor een niet gering deel is zulks toe te schrijven aan de onvermoeide pogingen van den tegenwoordigen commandant der Militaire Schoolcompagnie, die door het doen plaatsnemen van artikelen over de Militaire Schoolcompagnie in dagbladen van verschillende politieke richting, door het houden van lezingen buiten zijne standplaats, door het doen verspreiden van propagandaboekjes, ook aan de inrichtingen van hooger en middelbaar onderwijs, door het uitnoodigen tot het brengen van een bezoek, e. d. getracht heeft de inrichting meer algemeen bekend te doen worden en op te wekken tot deelneming aan meergenoemde opleiding. Een woord van lof komt deswege dien commandant alleszins toe. Werden in het eerste jaar van het bestaan van het instituut 19 leerlingen opgeleid (waaronder 10 adspiranten-militie-officier), het tweede cursusjaar is 1 October jl. aangevangen met 66 leerlingen (waaronder 19 adspiranten-militie-officier).

Het vormen in weinige maanden van zulk een groot aantal jongelieden, met zeer weinig militaire begrippen, tot vaandrags, die bruikbaar zijn en zulks ook als verlofsofficieren moeten blijven, brengt groote moeilijkheden met zich, zoowel uit een paedagogisch oogpunt als met betrekking tot de opleiding. Een aantal van 50 leerlingen is hier als uiterste te beschouwen.

Uitbreiding van dit aantal — hetwelk eerder voor vermindering in aanmerking komt — zou de opleiding dan ook ten zeerste schaden. De uitkomsten van die opleiding zijn dit jaar meer dan bevredigend te noemen, daar alle 19 leerlingen voldeden aan het vaandrigsexamen, terwijl van de 10 adspiranten-militie-officier 9 tot officier benoemd zijn kunnen worden.

Waar nu bovendien, ten gevolge van deze zeer belangrijke uitbreiding van het aantal leerlingen, ten behoeve van de Militaire Schoolcompagnie te Amersfoort een steeds grooter druk gelegd wordt op de bataljons van het 5de regiment infanterie, doordien steeds meer lokalen voor ligging, onderwijs, enz. moeten worden aangevraagd en deze niet in voldoende mate kunnen worden beschikbaar gesteld, zoodat de huisvesting der leerlingen *onvoldoende* is te noemen, en waar het waarschijnlijk is te achten, dat de toeloop nog grooter zal worden, daar acht de ondergeteekende thans het tijdstip gekomen, waarop gedoeld wordt onder het opschrift „Kader” in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting van het dienstjaar 1910 (Zitting 1909—1910, Gedrukte Stukken 2, n°. 11), n.l. over te gaan tot het vestigen in nog een garnizoen van eene tweede gelijknamige inrichting. Deze zou dan 1 October 1911 in werking moet treden (begin van den nieuwen cursus). In onderzoek is nog, welk garnizoen hiervoor zal worden bestemd. Bij voorkeur ware ditmaal, naar het oordeel van den ondergeteekende, eene keuze te doen uit de garnizoenen in het zuidelijke gedeelte des lands. De beschikbaar te stellen kazerneeringsruimte is hier echter van grooten invloed. In verband met het vermoedelijk aantal leerlingen, aan welke overigens, voor zooveel mogelijk, de keuze zal worden gelaten van het garnizoen (de inrichting), is dezerzijds gerekend op een even groot vast personeel (voor onderwijs en huishoudelijken dienst), als waarmede aanvankelijk de Militaire Schoolcompagnie te Amersfoort in 1909 hare taak is aangevangen.

Een bedrag van f 1350, hetwelk voor 1911 wordt noodig geacht om aan vorenomschreven denkbeeld gevolg te kunnen geven, wordt alsnog op art. 16 aangevraagd. Daar van dit artikel evenwel moet worden afgetrokken een bedrag van f 2100, wegens traktement van den eersten-luitenant-directeur van den postduivendienst, wiens inkomsten behooren te worden gekweten

uit art. 58a (vergelijk het aangeteekende bij dat artikel), wordt artikel 16 bij de hiernevensgaande Nota van Wijzingen per resto met f 750 verminderd.

Voorts is noodig een bedrag van f 200, ten einde de op te richten tweede schoolcompagnie de beschikking te kunnen geven over de vereischte burger-corveeërs. In verband hiermede is art. 44 der begrooting met dat bedrag verhoogd.

Nadat besloten is, in welk garnizoen die compagnie zal worden gevestigd, zullen op de begrooting voor 1912 wellicht nog gelden dienen te worden aangevraagd, ten behoeve van de voorziening in meubilair, c. q. kazerneering dier inrichting.

Cavalerie.

ART. 17. Het is gebleken, dat, als gevolg eener onjuiste berekening de in de Memorie van Toelichting onder „meer” voorkomende bedragen, ad f 24,007,50 en f 13,700, behooren te worden gebracht respectievelijk op f 35,857,50 en f 1850.

Om gelijke reden, als vermeld in het antwoord op de opmerking aan het slot van artikel 14, is laatstvermeld bedrag afzonderlijk in de toelichting vermeld.

Onder verwijzing naar hetgeen omtrent de tijdelijke vervanging van kapitein-compagniescommandanten bij het wapen der infanterie is gezegd, meent de ondergeteekende, dat de daar aangevoerde redenen niet minder pleiten voor het toepassen van een dergelijken maatregel ten behoeve van het wapen der cavalerie, dat steeds gereed moet zijn bij mobilisatie onmiddellijk marschvaardig te zijn.

Artillerie.

ART. 18. De voorgenomen maatregel, om eenige verbetering te brengen in den tragen gang der promotie, voor zoo veel de bevordering tot kapitein betreft, waaraan, ter voldoening van het verlangen van de Kamer, in den loop van 1910 reeds een begin van uitvoering werd gegeven, behoeft niet beoordeeld te worden, in verband met de nieuwe traktementsregeling der officieren.

Deze maatregel draagt een tijdelijk karakter, ten einde de bevordering van de luitenants der artillerie eenigszins te bespoedigen.

De reorganisatie der veldartillerie en de daarmede verband houdende uitbreiding van het aantal hoofdofficieren dient beoordeeld te worden, los van promotieverbetering en traktementsregeling. Het geldt hier eene verhooging der strijdwaarde van de bereden-artillerie, welke eene uitbreiding der bevelvoering noodzakelijk maakt. De beschouwingen ter zake werden reeds neergelegd in het antwoord op § 14 van het Voorloopig Verslag.

Met betrekking tot het in de 3de alinea gestelde zij medegedeeld, dat ingevolge de organisatie, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 7 Augustus 1908 no. 51, onder het hoofd der IVE afdeeling een der officieren in den majoorsrang kan werkzaam zijn. De hierbedoelde kapitein, die intusschen tot majoor is bevorderd, zal te gelegener tijd wederom den dienst bij zijn wapen hervatten. Het ligt geenszins in het voornemen, hem alsdan door een referendaris te doen vervangen.

Genie.

ART. 19. Toen het regiment genietroepen nog als korps bestond, en dus door een hoofdofficier in den rang van luitenant-kolonel of majoor werd gecommandeerd, telde de organisatie van het wapen der genie twee kolonels omdat men het noodig oordeelde, de commandanten der genie te Amsterdam en te Utrecht met dien rang te bekleeden; dit vond zijn grond in de beteekenis van die betrekking, zoowel in vrede als bij mobilisatie.

Thans is dit echter niet meer mogelijk, indien de commandant van het regiment genietroepen den kolonelsrang bezit en dus een van de beide plaatsen in dien rang inneemt. Strikt genomen had bij de reorganisatie van het korps genietroepen het aantal kolonels met één moeten zijn vermeerderd; nu dit niet is geschied, heeft de ondergeteekende gemeend daartoe thans het voorstel te moeten doen. Hij werd daartoe tevens geleid door den wensch, om in het wapen der genie, waar de gang der promotie in de hoogere rangen zooveel te wenschen overlaat, de gelegenheid tot het behalen van den kolonelsrang eenigszins uit te breiden,

Landweer.

ART. 20. Voor de te nemen proef zijn uitgetrokken:

10 kapiteins, waarnemend districtscommandant ad f 300	f 3 000
10 bataljonscommandanten ad f 500	5 000

Mocht men de proef niet willen nemen, dan zouden vorenvermelde bedragen te zamen f 8000 moeten vervallen, en zou in plaats daarvan moeten worden uitgetrokken:

10 districtscommandanten ad f 750	7 500
---	-------

Het totale verschil bedraagt derhalve slechts 500
waarmede het artikel, zoo de proef niet doorging, zou kunnen worden verminderd.

Soldijen.

ART. 22—25. Voor zoover dit thans kan worden nagegaan, zal vermoedelijk het bedrag, ad \pm f 50 000, voor 1910 meer noodig geoordeeld voor soldijen voor vrijwilligers, ongeveer benoodigd zijn.

Het meerder aangevraagde bedrag voor de op te richten mitrailleur-afdelingen was geraamd voor een vol jaar.

Vermits het echter in de bedoeling ligt eerst op 1 April 1911 tot bedoelde oprichting over te gaan, is thans gerekend op eene behoefte voor $\frac{3}{4}$ jaar. In verband daarmede is artikel 22 bij de Nota van Wijzigingen met f 2500 verminderd. Zie ook de toelichting bij art. 16.

De maatregel om militairen, die als aspirant-onderofficier in dienst zijn getreden, en die aan het examen voor sergeant hebben voldaan, bij gebrek aan vacatures boven de formatie van het korps, waartoe zij behooren, tot sergeant te bevorderen, is van tijdelijken aard, en werd genomen omdat aanstelling tot sergeant-titulaire — waarop zij volgens de voorwaarden hunner indiensttreding hadden mogen rekenen — achterwege moet blijven wegens het vervallen uit de organisatie van de titulaire rangen.

Het in de 4de alinea gestelde vindt zeer waarschijnlijk zijn oorsprong in de omstandigheid, dat het woord »afstandmeter« is opgevat in letterlijke beteekenis van »iemand die afstanden meet«. Dat elke sergeant 1ste klasse de in oorlogstijd vereischte bekwaamheid in afstandmeten moet bezitten — d. w. z., dat hij geheel bedreven moet zijn als richter met een goed geregeld instrument in het batterijstation — is volkomen juist.

Intusschen bestaat er groot verschil tusschen een sergeant, die aan den hiervoren bedoelden eisch voldoet, en een sergeant-»afstandmeter«.

De sergeant-afstandmeter moet niet alleen geheel bedreven zijn als richter in het batterijstation, doch ook geheel op de hoogte zijn van de inrichting en regeling van de meetinstrumenten, en daaraan kleine herstellingen kunnen aanbrengen; bovendien moet hij goed bedreven zijn als telegrafist, kunnen optreden als onderwijzer in het telegraphieren, en in het werken met meetinstrumenten, als chef in een meetstation bij horizontale basis afstandmeting, practische geschiktheid bezitten voor het aanleggen en herstellen van elec-

trische leidingen en voldoende kennis hebben van electro-techniek, voor zoover deze in toepassing komt bij de afstandmeting en snelheidmeting.

Een sergeant 1ste klasse moet reeds aan hooge eischen als instructeur voldoen; dat hij in staat moet zijn, het in het batterijstation opgestelde afstandmeetinstrument te bedienen, spreekt vanzelf, doch van hem kan niet geëischt worden, ook nog geschikt te zijn voor de meer technische functie van afstandmeter, aan wien, zooals uit het vorenstaande blijkt, bijzondere praktische eischen moeten worden gesteld.

De nadere specificatie nopens het bedrag van f 40,024,93 aan soldijen, ten behoeve van de herhalingsoefeningen voor 1911 meer geraamd dan voor 1910, gelieve de Kamer aan te treffen in bijlage B (1) dezer Memorie.

Dat voor 1911 ten behoeve van die oefeningen f 7794,80 minder werd uitgetrokken dan voor 1909, vindt zijne verklaring hierin, dat het gezamenlijk aantal dagen, waarop in 1909 manschappen voor herhalingsoefeningen onder de wapenen waren, belangrijk grooter was dan in 1910. Hierbij wordt opgemerkt, dat dit verschil een veel grooter bedrag zou hebben aangewezen, indien de oudste lichte, die in 1909 onder de wapenen is geweest, namelijk de lichte van 1902, reeds de sterkte gehad had van de sedert 1902 ingelijfde lichten.

De hooger geraamde bedragen, voorkomende onder de punten 7°, 8°, 9°, 12° en 13° der Memorie van Toelichting, betreffende de artt. 22—25, behooren over de verschillende wapens te worden gespecificeerd als volgt:

	Punt 7 ^o . (Verhooging van soldij wegens dienstjaren.)		Punt 8 ^o . (Verhooging van soldij wegens geschiktheid voor hooger rang.)		Punt 9 ^o . (Voor schadeloosstelling wegens achteruitgang in inkomsten als gevolg van de opheffing der fouriersrang.)	Punt 12 ^o . (Wegens de voorgestelde wijziging van de bezoldiging der onderofficieren enz.)	Punt 13 ^o . (Wegens positieverbetering van verschillende categorieën van militairen en wegens verhooging van enkele dier categorieën.)
	Meer.	Minder.	Meer.	Minder.	Meer.	Meer.	Meer.
Infanterie .	f 6 860,—	—	f 15 275,25	—	f 25 163,10	f 353 980,—	f 15 488,06
Cavalerie .	—	f 310,25	2 080,50	—	705,13	55 636,72 ⁵	3 068,42 ⁵
Artillerie .	7 520,—	—	4 672,—	—	3 222,98	170 350,61 ⁵	11 953,12 ⁵
Genie . .	—	419,75	—	f 1 660,75	503,70	23 357,01	211,89
	f 14 380,—	f 730,—	f 22 027,75	f 1 660,75			
Meer . .	f 13 650,—		f 20 367,—		f 29 594,96	f 603 324,35	f 30 721,50

Het bedrag der vermindering, vermeld onder punt 14°, behoort over de verschillende wapens te worden gespecificeerd als volgt:

1°. als gevolg van het voornemen tot afschaffing van den fouriersrang *minder* geraamd:

infanterie	f 24,083,43
cavalerie	705,18
artillerie	3,106,15
genie	503,70
	<hr/>
	f 28,398,46

(1) Dit stuk s ter griffie nedergelegd ter inzage van de leden.

20. wegens eene gewijzigde raming van het aantal vrijwilligers en van het vermoedelijke getal militairen in verschillende rangen is *meer* geraamd:

cavalerie	f	1,430,51
artillerie		4,468,82
genie		8,393,16
	f	14,292,49
en <i>minder</i> voor de infanterie		12,651,—

1,641,49

Totaal minder f 26,756,97

Ten aanzien van de in het Voorloopig Verslag in herinnering gebrachte toezegging, welke de ondergeteekende met betrekking tot de soldijen van de adjudant-onderofficiers-pikeur gegeven heeft in de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 19 October 1909, moge het hem vergund zijn te verwijzen naar de uitvoerige uiteenzetting zijner bezwaren ter zake, in de op 23 December daaraanvolgende gehouden vergadering der Kamer (bladz. 1307 der *Handelingen*).

Militaire school te Amersfoort.

De kosten van de militaire school te Amersfoort, over het geheele jaar 1910, zijn de volgende:

traktement van den directeur	f	2000,—
toelage van den directeur		300,—
traktement van 2 luitenants (vol jaar)		2400,—
toelage van 2 luitenants (vol jaar)		400,—
traktement van 1 luitenant ($\frac{1}{2}$ jaar)		600,—
toelage van 1 luitenant ($\frac{1}{2}$ jaar)		100,—
traktement van 1 luitenant ($\frac{1}{4}$ jaar)		300,—
toelage van 1 luitenant ($\frac{1}{4}$ jaar)		50,—

Soldijen, enz.:

1 adjudant-onderofficier	1288,80
1 sergeant-majoor-administrateur	970,55
1 sergeant 1ste klasse dd. fourier	600,42 ^s
4 sergeanten 1ste klasse	2844,82 ^s
daggelden aan burgercorveeërs	987,—
onderwijs	525,—
militaire feesten	10,—
prijzen bij het schijfschieten	60,—
traan	10,—
brandstoffen	30,—
slappewas	5,—
drukinkt	4,—
tafelgereedschap	40,—
pionieroefeningen	100,—
kleine geriefelijkheden	50,—
bureelkosten	85,—
aanschaffing, enz. van kachels	25,—
aanschaffing, enz. van meubilair en van servies	470,—

Totaal f 14255,60

Hierbij wordt aangeteekend, dat de traktementen van de officieren en de soldijen van de onderofficiëren voor den geheelen duur van het verblijf aan de inrichting zijn uitgetrokken, hoewel het personeel eerst ingevolge het Koninklijk besluit van 9 Juli 1910 n°. 45, boven de formatie is gevoerd.

Voorts zijn geene bedragen vermeld wegens soldij, voeding, enz. van de leerlingen, omdat deze niet boven de formatie worden gevoerd en de kosten deswege derhalve niet, uitsluitend voor rekening van de inrichting komen.

V de Afdeeling.

Voeding van onderofficieren en soldaten.

Aanschaffing van graan, enz.

ART. 26. De in het Voorloopig Verslag genoemde bedragen, ad f 31,046,60, f 6904,95, f 113,201,50 en f 35,715,25, uitgetrokken wegens grootere sterkte en vermindering van den aftrek wegens aan het compleet ontbrekende, behooren te worden gesplitst als volgt:

	art. 26,	.27,	28	en	29.
wegens grootere sterkte	f 8,415,22 ⁵ ,	f 1403,41 ⁵ ,	f 31,662,25,	f	9,058,25
wegens mindere aftrek	22,631,37 ⁵ ,	5501,53 ⁵ ,	81,539,25,		26,657,—

Totalen . . . f 31,046,60, f 6904,95, f 113,201,50, f 35,715,25

Voor de landweer was, voor 1910, op de hiervoren genoemde artikelen onderscheidenlijk uitgetrokken:

f 11,791,44, nihil, f 42,385,50 en f 5,525,05.

De reden die er toe heeft geleid om den aftrek wegens aan het compleet ontbrekenden van 16 op 12 ten honderd terug te brengen, is gelegen in de omstandigheid, dat de uitkomsten over 1909 — waarmede wordt bedoeld eene vergelijking van de voor dat dienstjaar bekende gedane uitgaven en de raming — een tekort op deze artikelen hebben opgeleverd van \pm f 140,000. Dit bedrag vertegenwoordigt ongeveer 4% pCt. van de totale raming.

Ten einde het ontstaan van dergelijke tekorten, waartoe uit den aard der zaak talrijke factoren medewerken, te voorkomen, wordt het dezerzijds raadzaam geoordeeld, den aftrek, waarvan hier sprake is, vier ten honderd lager te stellen.

Aanschaffing van vee, enz.

ART. 28. Voor 1910 is het personeel bij den Hoofdcursus, voor 730 dagen »toelage wegens gemis van voeding« méér berekend dan voor 1911; ditzelfde getal is in deze begrooting overgebracht naar de kolom »voeding van Rijkswege«, zoodat daarvoor thans ten laste van art. 28 een bedrag, ad f 182,50, zijnde de waarde van 730 rations ad f 0,25, meer is geraamd.

Dit bedrag houdt geen verband met het aantal leerlingen bij den Hoofdcursus.

Vermits op artikel 28 o. m. worden gebracht de kosten wegens te verstrekken rations levensmiddelen en de onderofficieren en de gehuwde minderen bijna *uitsluitena* vergoeding wegens gemis van levensmiddelen genieten, behoort dit artikel geene verandering te ondergaan ten gevolge van de wijziging in de bezoldiging der onderofficieren en minderen.

Vermindering van artikelen.

Om redenen hiervoren vermeld ad art. 16, worden de artikelen 27, 28 en 29 bij de Nota van Wijzigingen verminderd, respectievelijk met f 175, f 350 en f 355.

V I de Afdeeling.

Kleeding en uitrusting voor onderofficieren en soldaten.

Personeel der kleedermakerijen.

ART. 31. Met betrekking tot de hier gestelde vraag omtrent den stand der werkzaamheden van de Staatscommissie voor de arbeidsvoorwaarden der Rijkswerklieden moge worden verwezen naar hetgeen dienaangaande wordt medegedeeld in den staat van bestaande Staatscommissiën, welke gevoegd

was bij de Memorie van Antwoord betreffende het 1ste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1911.

Om nu ter wille van de positieverbetering van enkele categoriën van werklieden, belangrijke wijziging te brengen in de arbeidsvoorwaarden, acht de ondergeteekende niet aanbevelenswaardig, wordende daardoor op de voorstellen der bedoelde commissie vooruitgelopen.

Aan de bepaling, dat het verrichten van kleine herstellingen aan kleeding per compagnie wordt opgedragen aan een milicien of vrijwilliger, die daarvoor eene vergoeding ontvangt over de dagen waarop hij soldij geniet, is, bij gebrek aan de noodige militairen die het vak van kleermaker verstaan, slechts bij ongeveer een-vierde van het aantal compagnieën uitvoering kunnen worden gegeven.

In verband daarmee, en gelet op de omstandigheid, dat de hierbedoelde militairen — wier onttrekking aan den dienst zich slechts tot het strikt noodzakelijke beperkt — uitsluitend zijn belast met het verrichten van kleine reparaties, waaronder die welke tot dusver door den man zelf geschieden, kon de onderwerpelijke maatregel slechts in geringe mate op het aan de burger-kleermakers opgedragen werk van invloed zijn.

Op deze aangelegenheid blijft echter de aandacht gevestigd, in verband waarmee zij verwezen naar het gestelde in de voorlaatste alinea onder „Kleedingbeheer” (bldz. 40) in de Memorie van Antwoord betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1910.

De toelage waarvan hiervoren sprake is, wordt niet bestreden uit dit artikel doch uit artikel 33.

Aanschaffing van kleeding.

ART. 32. Naar aanleiding van de hier gemaakte opmerking, wordt het verschil met het voor 1910 geraamde bedrag opnieuw aangegeven en, voor zooveel noodig, toegelicht.

Minder :

Ten gevolge van den voorgenomen maatregel, om de onderofficieren van af 1 Juli 1911 geen kleeding meer op rekening te vertrekken . . . f 60.000

De kleeding en uitrustingsstukken, welke door de onderofficieren van af gemelden datum uit de magazijnen worden ontvangen, worden door hen betaald, zoodat de geraamde waarde daarvan in mindering kan komen van het voor kleeding- en uitrusting benoodigde bedrag.

Ten gevolge van het dragen van eigen ondergoed en schoeisel . . . 6.000

Het is niet noodig, om voor de miliciens, die eigen ondergoed en schoeisel dragen, van Rijkswege soortgelijke kleedingstukken aan te schaffen.

Bezuiniging door het nieuwe stelsel van kleedingsbeheer, geraamd op . . . 25.000

Het is te verwachten, dat door bedoeld stelsel bezuiniging op de verstrekking van kleeding en uitrusting zal worden verkregen. In afwachting, dat te dien aanzien over gegevens kan worden beschikt, is evenbedoeld bedrag bereids in mindering gebracht.

Wegens meerderen aftrek voor de door de werkbazen uit de magazijnen ontvangen stoffen 13.000

Rekening houdende met het bedrag van de waarde van de stoffen, welke tot het doen van herstellingen door de werkbazen in het jaar 1909 uit de magazijnen zijn ontvangen — welk bedrag hooger was dan voor het jaar 1910 was geraamd — kan voor het jaar 1911 de benoodigde som voor aanschaffing van kleeding en uitrusting worden verminderd met f 143.000. Voor het jaar 1910 bedroeg deze vermindering f 130.000, alzoo voor het jaar 1911 een meerderen aftrek van f 13.000.

Minder noodig aan kleding van de onderofficieren en soldaten bij de Koninklijke Militaire Academie	300
Als voren bij de Normaal Schietschool	60
Minder noodig aan grondstoffen ten behoeve van de cadetten bij de Cadettenschool	480
	<hr/>
	f 104.844

Meer :

Wegens aanschaffing van schoenen	f 27.000
Als voren van ondergoed	19.080
Voor het jaar 1910 is art. 32 verminderd met een bedrag van f 60.000 en van f 90.000 wegens het beschikbaar komen, onderscheidenlijk, van goederen, welke door de invoering van het nieuwe stelsel van kledingbeheer op de deponeerkamers waren opgelegd, en van schoenen, welke voor mobilisatie in de magazijnen waren opgelegd (bladz. 32 van de Memorie van Toelichting op art. 32 van de ontwerp-begroting van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het jaar 1910). Voor het jaar 1911 kan nog, om dezelfde redenen, worden beschikt over gelijksoortige voorwerpen tot een bedrag van f 40.920 en van f 63.000. (Deze bedragen zijn die, vermeld onder „Minder” in de betrokken Memorie van Toelichting blz. 32.) Alzoo moet in laatstgemeld jaar voor een grooter bedrag aan ondergoed en aan schoenen worden aangeschaft dan in het jaar 1910 is geschied, en wel voor ondergoed tot een bedrag van f 60.000 — f 40.920 = f 19.080 en voor schoenen tot een bedrag van f 90.000 — f 63.000 = f 27.000. Wegens meerdere verstrekking van kleding aan miliciens voor herhalingsoefeningen onder de wapenen	13.000
Aangezien het aantal verblijfdagen onder de wapenen van bedoelde miliciens hooger is dan in 1910 het geval was, is voor kleding en uitrusting evenbedoeld bedrag hooger geraamd.	

 f 56 080

Het verschil bedraagt dus f 45.764

Reinigen en herstellen van lijfgoederen.

ART. 34. Er is gerekend, dat voor het jaar 1911 gemiddeld ongeveer 20.000 man gedurende 14 dagen meer voor herhalingsoefeningen onder de wapenen zullen komen dan in 1910. De kosten voor het wasschen van lijfgoederen (1 maal per week) en voor werkgoederen (1 maal in 14 dagen) bedragen gemiddeld per man in dat tijdvak 25 cent, waardoor derhalve eene hoogere uitgaaf ontstaat van $20.000 \times f 0.25 = f 5000$.

Mede als een gevolg van de toename van het aantal vrijwilligers — waarop de uitdrukking „uitbreiding van het leger” doelt — is een bedrag van f 5000 meer voor het onderwerpelijke doel geraamd.

Het artikel zou derhalve met f 5500 vermeerderd moeten worden, ware het niet, dat dit bedrag f 2500 lager kan worden gesteld, omdat kon worden voorzien, dat de uitgaven voor het jaar 1910 vermoedelijk een overschot op het artikel tot laatstgenoemde som zullen doen ontstaan.

Aangezien de onderofficieren zelf in de kosten van het reinigen en herstellen van hunne onderkleding voorzien, kan dit artikel geen invloed onder vinden van de voorgestelde wijziging in het stelsel van bezoldiging dier categorie van militairen.

Toelagen voor uitrusting.

ART. 35. Voor wat de toelagen voor eerste uitrusting betreft, wordt voor

het dienstjaar 1911 gerekend op de aanstelling van pl. m. 110 vaandrags en kornetten.

Verhooging van een artikel.

ART. 36. Bij art. 107 is voor aanschaffing van knipbuigtangen aangevraagd een bedrag van f 1500.

Vermits deze voorwerpen behooren tot het pioniergereedschap, behoort vorenbedoeld bedrag te worden vermeld bij dit artikel.

In verband daarmee wordt het artikel bij de bij deze Memorie gevoegde Nota van Wijzigingen met f 1500 verhoogd. Art. 107 kan met een gelijk bedrag worden verminderd.

Herstelling en onderhoud van legergoed.

ART. 37. Met de gebezigde woorden „uitbreiding van het leger” was bedoeld de toeloop van vrijwilligers in 1909, als gevolg waarvan in dat jaar een tekort op het artikel is ontstaan.

Nu echter de uitgaven voor 1910 beter kunnen worden overzien dan bij het opmaken van de begrooting het geval was, zal waarschijnlijk met het voor 1910 geraamde bedrag ook thans kunnen worden volstaan, in verband waarmee het artikel bij de Nota van Wijzigingen met f 1000 is verminderd.

VIIde Afdeeling.

Huisvesting, stalling, nachtligging en reiniging.

Huisvesting bij de ingezetenen.

ART. 40. Op dit artikel is over 1909 ruim f 1900 te weinig geraamd. In verband daarmee is voor 1911 meer aangevraagd f 2000; daarentegen kon met f 5000 minder worden volstaan wegens het niet opkomen van de landweer voor oefening.

Wijziging in de omschrijving van een artikel.

ART. 42. Bij de hiernevens gevoegde Nota van Wijzigingen wordt voorgesteld de laatste alinea te lezen als volgt:

„kleine uitgaven ten behoeve van het jaarlijksch onderzoek, bedoeld bij artikel 29 en ten behoeve van de jaarlijksche inlevering van wapenen, kleding, enz. bedoeld bij artikel 31 der Landweerwet”.

Het is in ééne gemeente noodig gebleken, bij de dit jaar — voor de eerste maal — gehouden inlevering van wapenen, enz. van de lichte der landweer, welke gepasporteerd is, om aan personeel in dienst van de gemeente, wegens buiten hunne gewone ambtsbezigheden verrichte werkzaamheden, verband houdende met bedoelde inlevering, deswege kleine belooningen en vergoedingen toe te kennen.

Ten einde zoodanige uitgaven op regelmatige wijze aan het Rijk in rekening te kunnen brengen, heeft de ondergeteekende het noodig geacht de laatste alinea van het artikel aan te vullen.

Het bedrag van meerbedoelde uitgaven is zóó weinig, dat verhooging van het artikel niet noodig voorkomt.

Aanschaffing van werkkleding, enz

ART. 44ter. Hoewel de ondergeteekende het onder dit artikel voorgestelde nog steeds wenschelijk blijft achten, is de noodzakelijkheid van verstrekking van werkkleding aan de burgercorveeërs niet zóó dringend, of er kan daarmee nog wel gewacht worden tot, met het oog op den toestand van 's lands financiën, de doorvoering van den maatregel minder bezwaar zal ontmoeten.

Mitsdien wordt het daarvoor uitgetrokken bedrag bij deze teruggenomen.

Aanechaffing van slaapfournituren.

ART. 45. De vermindering op dit artikel wordt nader toegelicht als volgt:

<i>Minder</i> is aangevraagd voor reiniging en onderhoud van nachtleger voor de landweer	f	10 200		
voor aanschaffing van nachtleger voor de korpsen wegens wijziging in de bezoldiging der onder-officiëren, enz.		2 900		
			8 340	
<i>Meer</i> wordt noodig geacht voor onderhoud van nachtleger bij de korpsen, in verband met de grootere sterkte ,	—	f	1 700	
en voor vergoeding wegens gemis van slaapfournituren, wegens uitbreiding van het aantal gehuwden, die daarop aanspraak kunnen maken .	—		2 600	
	f	21 440	f	4 600

blijft minder. f 16 840

Reinigen van het lichaam.

ART. 46. In 1906 is ruim f 31 800 uitgegeven; een bedrag van f 1200 is meer noodig geoordeeld in verband met het langer verblijf onder de wapenen van de miliciens voor herhalingsoefeningen.

VIIIste Afdeeling.

Aanschaffing, voeding en verzorging van paarden.

Ten aanzien van het bereden zijn van de hoofdofficiëren der vestingartillerie en der genie zij medegedeeld, dat van de hoofdofficiëren der genie alleen zij die bij het regiment genietroepen zijn ingedeeld, verplicht zijn tot het houden van een dienstpaard; vooral nu het streven op den voorgrond komt, om de vestingartillerie, meer dan tot nu toe het geval was, mobiel te maken, wordt het niet gewenscht geacht, thans over te gaan tot den maatregel, om de hoofdofficiëren van dat wapen hun dienstpaard te ontnemen.

Voor de officieren van den generalen staf worden twee dienstpaarden beslist noodig geacht. Zulks niet alleen, omdat zij bij oefeningen steeds over twee geschikte dienstpaarden moeten beschikken, doch vooral omdat het voor deze officieren van het hoogste belang is, dat zij zekerheid hebben bij mobilisatie dadelijk goed bereden te zijn. Zij moeten dan geene beslommingen hebben met het zoeken naar goede dienstpaarden,

Bezuiniging op dit onderdeel is dan ook niet mogelijk, terwijl het gebruik van automobielen en rijwielen toch nooit het gebruik van paarden voor de stafofficiëren kan vervangen. Buiten de wegen zal men zich alleen te paard snel kunnen bewegen en dat zal zeer dikwijls voor deze noodig zijn.

Reis- en verblijfkosten, enz.

ART. 48. Het bedrag ad f 19 540, kan worden gespecificeerd als volgt:
 f 500 voor stalling en voeding der paarden,
 f 5000 voor belooningen aan commissiönnairs;
 f 14000 voor het vervoer tot Rotterdam van de in Engeland en Ierland aangekochte paarden, en
 f 40 voor porto's en telegrammen, enz.

Bewaring van tuigen, enz.

ART. 49c. Hoewel na de aanschaffing in 1910 van het paardetuig en de verdere behoeften ten dienste van eene eventueele paardenvordering, geen zoodanige voorwerpen meer benoodigd zijn, heeft de ondergeteekende gemeend

nog te moeten rekening houden met eventueele kosten, welke aan de *bewaring* van die voorwerpen verbonden kunnen zijn.

Vermits die kosten moeilijk geraamd kunnen worden, doch indien ze mochten voorkomen, gering zullen zijn, is het artikel voor *memorie* uitgetrokken.

Fourage.

ART. 50. Tot toelichting van het bedrag, ad f 462,02, minder geraamd voor fourage voor het reservekader, diene het navolgende:

Gebleken is, dat het aantal dagen in 1910 uitgetrokken voor fourage voor het reservekader der cavalerie, n.l. 3505, onjuist is. Genoemd getal dagen, hetwelk overeenkomt met het aantal dagen waarvoor bedoeld personeel op art. 23 is uitgetrokken voor soldij, had moeten zijn 2821 (1020 + 724 + 417 + 660), omdat daaronder mede begrepen waren 684 (30 + 126 + 93 + 84 + 120 + 231) dagen soldij voor het reservepersoneel der 2de categorie, welk personeel echter niet van een eigen dienstpaard is voorzien.

Voor 1910 is mitsdien voor fourage te veel aangevraagd $684 \times f 0,71 = f 485,64$.

De raming had voor dat dienstjaar derhalve moeten zijn: . . . f 2,033,15

Voor 1911 is geraamd: 2,056,77

Meer voor 1911 . . . f 23,62

Rekening houdende met het hooger genoemde bedrag, ad f 485,64, waarmede deze begrooting, als gevolg van de in 1910 gemaakte vergissing, kan worden verminderd, geeft een verschil ten voordeele van 1911 van f 485,64 — f 23,62 = f 462,02.

Nog wordt opgemerkt, dat het aangevraagde bedrag voor fourage van het reservepersoneel der bereden wapens niet uitsluitend besteed wordt voor voeding van paarden van de kornetten, doch dat ook de voeding van paarden van al het reservepersoneel der 1ste categorie hieruit behoort te worden bestreden.

Voor het jaar 1910 waren gelden uitgetrokken voor 2,205,325 rations fourage tegen een prijs, welke 5 cents per ration hooger was dan die welke thans daarvoor is geraamd.

Onder vorenvermeld aantal rations is echter *mede* begrepen een aantal van 2190 rations fourage voor 6 officierspaarden der mitrailleur-afdeelingen, voor welke paarden thans voor 1911 fourage is berekend voor een prijs, welke 13 cts. (78—65) minder bedraagt dan in 1910.

Mitsdien moest onder „minder” worden uitgetrokken:

2,205,325 rations, ad 5 cents, en

2,190 „ „ 8 cents.

De gevraagde opgaaf van de aanbestedingsprijzen is, als bijlage C (1) bij deze Memorie gevoegd.

De uitslag van de gehouden aanbesteding voor de levering van fourage gedurende het tijdvak van 1 November 1910 tot en met 31 October 1911 heeft doen zien, dat de vermindering van de rationprijzen, waarvan sprake is op bladz. 37 in de Memorie van Toelichting, kan worden gehandhaafd.

Indien de fourage, voor zooveel de artikelen hooi en stroo betreft, ongerationneerd door de aannemers wordt geleverd, zal daarvan, wegens arbeidsbesparing, vermindering van de leveringsprijzen het gevolg kunnen zijn.

Het doen rationneeren van de fourage door de manschappen van de betrokken korpsen zou echter, ook naar het eenparig gevoelen van de inspecteurs der bereden wapens, niet kunnen geschieden zonder de belangen

(1) Dit stuk is ter griffie nedergelegd ter inzage van de leden.

van den dienst ernstig te schaden, zoodat een dergelijke maatregel ten zeerste moet worden ontraden.

Het maakt bij den ondergeteekende intusschen een punt van overweging uit, te doen nagaan, in hoever er bezwaren aan verbonden zijn, de *fourage*, en wel meer bepaaldelijk het hooi, tot de benoodigde hoeveelheden ongebost aan de troepen te doen uitgeven.

IXde Afdeeling.

Studiën, onderwijs en oefeningen.

Lessen aan de hoogeschoolen.

ART. 52. Het voor 1910 toegestane bedrag was toereikend, om 3 officieren der artillerie, die bij de artillerie-inrichtingen gedetacheerd zijn, de noodige lessen aan de Technische Hoogeschool te laten bijwonen.

In verband met de wenschelijkheid, de te ontstane vacatures bij de artillerie-inrichtingen aan te vullen met technisch opgeleide officieren, werd uitbreiding van het aantal gedetacheerden raadzaam geacht; ten einde in 1911 totaal vijf officieren in de gelegenheid te kunnen stellen, bovenbedoelde lessen bij te wonen, is voor dat jaar f 400 meer aangevraagd dan voor het loopende jaar werd toegestaan.

Cursussen. Onderwijs in verschillende vakken.

ART. 54. Het bedrag, ad f 3325, is meer aangevraagd voor de navolgende onderwijsdoeleinden:

Voor jaarlijks terugkeerende uitgaven:

Het aan de korpsen van het leger verstrekken van bladen behorende tot de goedkoope uitgave van de topographische en militaire kaart des Rijks op de schaal van 1:50,000	f	694
Leermiddelen voor den opgerichten cursus tot opleiding van aspirant-militie-officieren tot vaandrig bij de vesting-artillerie		400
Voor uitbreiding van het herhalingsonderwijs bij het regiment genietroepen.		260
Hoogere uitgaven ten behoeve van de bibliotheek bij laatstgenoemd korps		50
Hoogere uitgaven voor onderwijs bij de rij- en hoefsmidschool		105
Uitbreiding van het onderwijs bij de instructie-batterij		100
Uitbreiding van het onderwijs bij de regimenten vesting-artillerie ad f 150		600
Als voren bij het korps pantserfort-artillerie.		50
Als voren bij het korps torpedisten		50
Voor onderwijsdoeleinden ten behoeve van de compagnieën wielrijders		200
Als voren van de mitrailleur-afdeelingen		100
Als voren van de militaire schoolcompagnie.		300

Voor eens:

Voor aanschaffing van gymnastiektoestellen:

Bij het 1ste regiment vesting-artillerie	150
Bij het 2de regiment vesting-artillerie	266

f 3,325

De hierbedoelde besparing van f 550 is mogelijk gemaakt door de opheffing van een parallelklasse bij den cursus van het instructie-bataljon, in verband waarmede het bedrag, uitgetrokken voor toelagen aan officierenleeraren en vergoeding voor burgerleeraren kon worden verminderd.

De post ad f 47,950 wordt gespecificeerd als volgt:

Cursus-onderwijs	f	4,333
Schoolonderwijs, onderwijs in exercitie- en dienstreglementen, enz.		31,997
Korpsbibliotheken		6,130
Aanschaffing van te verwerken pioniermaterieel.		2,540
Militaire feesten op den verjaardag van Hare Majesteit de Koningin.		2,650
Wielervedstrijden		300
	f	47,950

Wat aangaat de vraag, of de ondergeteekende bereid is stappen te doen, ten doel hebbende eene krachtige bevordering van de zwemkunst in het leger, zij medegedeeld, dat hij een groot voorstander is van het houden van gezonde lichaams oefeningen, waartoe ook het zwemmen behoort. Het houden van bedoelde oefeningen wordt dan ook door hem, waar mogelijk, bevorderd. Aan het *stelselmatig* doen geven van onderricht in het zwemmen kan evenwel niet worden gedacht, daar de reeds krap toegemeten oefentijd zulks niet veroorlooft, nog daargelaten de kosten, welke daaraan verbonden zouden zijn, terwijl slechts een zeer klein percentage bedoeld onderwijs zou kunnen genieten, daar in slechts enkele garnizoenen openbare zwemplaatsen of zwem-inrichtingen aanwezig zijn, zoodat dus voor een *stelselmatige* oefening het maken van een groot aantal zwemplaatsen noodig zou zijn.

Zowel bij de Hoogere Krijgsschool als bij de Koninklijke Militaire Academie wordt de vereischte aandacht gewijd aan het onderricht in eerste hulp bij ongevallen; bij de cursussen en bij den Hoofdcursus moet echter bedoeld onderricht achterwege blijven wegens gebrek aan tijd.

Practische oefeningen.

ART. 55. Voor het huren van paarden bij de oefeningen is in totaal een bedrag geraamd van f 8500.

Op dit artikel zijn geene gelden uitgetrokken voor het huren van automobielen.

Ten aanzien van den cursus in de behandeling van de automobiel wordt opgemerkt, dat het een bepaalde eisch geacht moet worden, om bij de staven van grootere troepeneenheden te kunnen beschikken over eenige officieren die in voldoende mate bekend zijn met de inrichting en vertrouwd met de behandeling en de besturing van automobielen.

In de eerste plaats komen hiervoor in aanmerking officieren van den generalen staf, die in oorlogstijd geroepen zullen zijn veelvuldig van automobielen gebruik te maken. Wanneer hun de kennis dienaangaande ontbreekt — hetgeen thans voor verreweg de meesten hunner het geval is, — dan zijn zij te velde in alle zaken, de behandeling en het gebruik van bedoelde vervoermiddelen betreffende, geheel afhankelijk van ondergeschikt, in den regel zelfs van niet militair personeel, met de bediening daarvan belast, terwijl in die gevallen waarin dat personeel tijdelijk buiten staat geraakt om dienst te verrichten, ernstige stoornissen en wrijvingen in de functiën der hoogere troepenleiding te verwachten zijn.

Over 1909 was te weinig geraamd voor vaandels, richtvlaggen, enz. ongeveer f 700; het overblijvend bedrag van het tekort, ad f 300 betreft uitgaven voor schieten en richten.

Sedert het tijdstip verlopen tusschen het opmaken van deze begrooting en thans, is echter gebleken, dat het voor 1910 toegestane bedrag vermoedelijk voldoende zal zijn, zoodat het artikel met f 1000 kan worden verminderd.

Reeds geruimen tijd maakt het bij den ondergeteekende een punt van overweging uit, om eene wijze te vinden, waarop de middelen, waarover de Nederlandsche Automobiel-Club en een Nederlandsche Motorwielrijders-Vereeniging beschikken, aan het leger zijn te verbinden.

Waar evenwel de toepassing van het gebruik van automobielen in het leger tot ver strekkende gevolgen zal leiden, en wellicht eene wijziging in de organisatie, o.a. van het treinwezen, zal noodig maken, komt het den ondergeteekende noodzakelijk voor, om, alvorens partieele regelingen te treffen, het geheele vraagstuk te overzien.

Deze aangelegenheid behoort zoowel door vredes- als voor oorlogstijd te worden geregeld, en het ligt in de bedoeling, eene commissie, bestaande uit officieren en burger-personen uit de automobielwereld te benoemen, welke het vraagstuk in zijn geheelen omvang zal hebben te bestudeeren en voorstellen dienaangaande in te dienen.

Reeds zijn stappen gedaan om te komen tot de samenstelling dier commissie.

Tot de aanschaffing van een »Straszengüterzug«, systeem MÜLLER, vermeent de ondergeteekende thans nog niet te moeten overgaan.

Reeds sedert enkele jaren worden in sommige landen, met name Duitschland en Italië, met dergelijke treinen proeven genomen. In theorie heeft zulk een transportmiddel groote voordeelen, doch in de practijk moet het hare bedrijfszekerheid nog bewijzen, daar er nog allerlei technische moeilijkheden op te lossen zijn. Waar dergelijke treinen tevens zeer duur zijn en een economisch gebruik er van slechts mogelijk is bij een veelvuldig vervoer van zeer zware lasten — welke in ons leger in vreedestijd slechts zelden voorkomen — komt het ondergeteekende wenschelijk voor, om, met het oog op den toestand van 's Rijks financiën, eerst den uitslag van de proefnemingen in het buitenland af te wachten, alvorens voor zoodanige treinen in het Nederlandsche leger gelden aan te vragen.

Rijwielen.

ART. 56. Sedert ongeveer 1 October j.l. zijn de tot de organisatie der regimenten infanterie en der compagnieën wielrijders behorende rijwielen compleet. Bij het wapen der artillerie ontbreken 22 rijwielen.

Daarbij dient echter te worden opgemerkt, dat toch aanschaffing van nieuwe rijwielen noodig blijft, ten einde in de vervanging van afgekeurde rijwielen te kunnen voorzien. In dit verband vestigt de ondergeteekende er de aandacht op, dat de compagnieën wielrijders bij de oprichting niet uitsluitend nieuwe of nagenoeg nieuwe rijwielen ontvingen. Ook bij deze compagnieën zullen dus in 1911 en volgende jaren rijwielen behooren vernieuwd te worden, terwijl voorts met het aanbrengen van een aantal voornaafremmen nog zoo noodig zal behooren te worden voortgegaan.

Nieuwe rijwielen worden thans aangekocht met remmen op de voornaven; de vroeger zonder rem aangekochte rijwielen worden, voor zoover dit loonend wordt geacht, gaandeweg van remmen op de voornaven voorzien. Hierbij wordt uitgegaan van het standpunt, dat rijwielen, die in 1911, c. q. ook in 1912 hoogstwaarschijnlijk zullen worden afgekeurd, voor die wijziging niet meer in aanmerking komen, omdat bij het aanbrengen van die vrij kostbare toestellen soms blijkt, dat sommige rijwielen tevens andere noodige reparatiën behoeven, die, met het oog op de min of meer aanstaande afkeuring, niet voldoende gewettigd zijn.

De onderhoudskosten zijn per rijwiel en per jaar gesteld op f 25 voor de compagnieën wielrijders, en op gemiddeld f 15 voor de overige korpsen.

Door den ondergeteekende zal overwogen worden, in hoeverre bijzondere maatregelen gewenscht zijn, ten einde de beschikking over het benodigde aantal rijwielen te allen tijde te verzekeren, gelijk dit door enkele leden wenschelijk wordt geacht.

Motorrijwielen, enz.

Art. 56bis. Zooals reeds werd opgemerkt bij de behandeling van het ontwerp van wet tot wijziging van hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor

het loopende jaar, ligt het niet in de bedoeling, nog meerdere motorrijwielen voor het leger aan te schaffen. De aanmaak van een koetswerk voor vracht-automobiel geschiedt bij wijze van proef.

Wordt het voertuig, bestaande uit een onderstel van een gewone automobiel, waarop geplaatst het aan te maken koetswerk, geschikt geacht om bij eene compagnie wielrijders te dienen, dan ligt het in de bedoeling, voor elk der compagnieën wielrijders een dergelijk koetswerk aan te schaffen.

Kampeeren en manoeuvres.

Art. 57. Dat voor 1911 een hoog bedrag is uitgetrokken voor kampeeren en manoeuvres kan de ondergeteekende niet tegenspreken. Hij is intusschen van oordeel, dat dit bedrag geenszins te hoog moet worden geacht, omdat het rekening houdt met de dringende behoefte van ons leger aan behoorlijke oefening. Wanneer de ondergeteekende op het standpunt stond, door vele leden ingenomen, dat de ontworpen oefeningen slechts „nuttig” mogen worden genoemd, hij zou voorzeker geen vrijheid hebben kunnen vinden om bij den tegenwoordigen stand der schatkist, heen te stappen over de groote daaraanverbonden kosten. Hier past echter de qualificatie „noodig”, ja „hoog noodig”.

Wil het Nederlandsche leger berekend zijn voor de taak, die het in tijd van oorlog zal hebben te vervullen, dan moet het niet slechts bestaan uit geoeffende soldaten, maar dan wordt meer geëischt.

Het is een legerbelang van de hoogste orde, dat de officieren en vooral de hoogere aanvoerders, vertrouwd zijn met hunne taak. Aanvoering van troepenafdeelingen, samengesteld uit verschillende wapens en samenwerking van deze, moet nu en dan bij groote manoeuvres worden beoefend. Staven van hoogere bevelhebbers moeten worden geformeerd en zij moeten gelegenheid hebben te werken met troepen.

Eerst dan leert men de wrijvingen en moeilijkheden kennen, en overwinnen, die de werkelijke oorlog ons in zoo ruime mate zal brengen.

De krijgsgeschiedenis is daar om te bewijzen, dat van eene goede aanvoering het succes grootendeels afhankelijk is. Een goed aanvoerder zal zelfs met middelmatige troepen zijn tegenstander ontzag weten in te boezemen, doch een middelmatig commandant zal met uitmuntende troepen de nederlaag lijden.

Eene Regeering die jaarlijks duizend burgers uit hun werk rukt om geoeffend te worden in den militaire dienst, heeft naar de overtuiging van den ondergeteekende, den duren plicht om te zorgen, dat niets wordt verzuimd, om eene goede aanvoering te verzekeren.

Bestudeeren van de krijgsgeschiedenis en oefeningen op de kaart, voorts kaderoefeningen op het terrein, vormen krachtige hulpmiddelen om troepenleiding te leeren en die worden zeker niet verwaarloosd, maar de kroon moet op het werk worden gezet door groote manoeuvres met troepen.

Gevraagd werd, of het niet mogelijk is, de in deze begrooting neergelegde plannen over eenige jaren te verdeelen. Hieromtrent zij opgemerkt, dat dit reeds geschiedt. Sedert eenige jaren wordt de gewoonte gevolgd, om — mede uit een financieel oogpunt — het eene jaar herhalingsoefeningen te houden met de landweer en het andere jaar groote manoeuvres te doen plaats hebben. Neemt men nu in aanmerking, dat aan die groote manoeuvres wordt deelgenomen door twee divisien van de vier, dan volgt daaruit, dat elke troepenafdeeling ééns in de vier jaren die oefeningen bijwoont; dat elke divisiestaf slechts eens in de vier jaren gelegenheid heeft de practische troepenleiding te beoefenen,

Door telkens twee divisien gelijktijdig te laten manoeuvreeren, kan daaraan met weinig meer kosten ook gedurende enkele dagen eene oefening in legerverband worden verbonden, waardoor aan den commandant van het

veldleger met zijn staf gelegenheid wordt gegeven tot practische troepenleiding

Met voldoening nam de ondergeteekende kennis van de instemming der leden met het plan, om de verpleging van de manoeuvreerende troepen zooveel mogelijk te doen overeenkomen met den toestand in oorlogstijd. Hiermede worden in ons land de oefeningen in nieuwe en betere banen geleid en de daartoe vereischte gelden kunnen geacht worden bij uitstek nuttig te zijn besteed, daar zij voorzien in een dringende behoefte,

Ten aanzien van de gevraagde specificatie van kosten, wenscht de ondergeteekende het standpunt te handhaven, dat hij ook innam bij de behandeling der begrooting voor het vorige jaar. In de Memorie van antwoord, behoorende bij de begrooting van 1910, heeft hij uiteengezet, dat de oefeningen wel is waar berusten op een in bijzonderheden uitgewerkt programma, maar dat hij bezwaar moest maken dit over te leggen.

Gedurende de voorbereiding der oefeningen moeten bij herhaling wijzigingen worden aangebracht, waaraan geldelijke gevolgen verbonden zijn. Het is dan ook bepaald noodig, dat de ondergeteekende zich de vrijheid voorbehoudt, om binnen het door de Staten-Generaal goedgekeurde bedrag eene zoodanige verdeling te maken, dat de oefeningen der verschillende onderdeelen van het leger zooveel mogelijk tot haar recht komen.

Op grond van een en ander moet de ondergeteekende ook thans bezwaren maken om eene nadere specificatie der kosten over te leggen.

Dat voor oefeningen in de legerplaats bij Harskamp veel geld onnoodig wordt besteed, kan geenszins worden toegegeven.

De ondergeteekende meent er in dit geval nog eens op te mogen wijzen, dat in vele garnizoenen de schietoefeningen der infanterie slechts zeer onvoldoende tot hun recht komen. Het geweer M. 95 maakt een groot terrein onveilig, waardoor in dicht bevolkte streken of slechts op korte afstanden kan worden geschoten, of zelfs zoodanige veiligheidsinrichtingen moeten worden gemaakt, dat voor een schietoefening, overeenkomende met den oorlogstoestand, niet veel sprake kan zijn. In vele garnizoenen kan ook óf niet, óf slechts op zeer beperkte schaal met afdeelingen worden geschoten, terwijl dit toch een niet te missen onderdeel uitmaakt van de opleiding der manschappen in het schieten en van het kader in de vuurleiding.

Met groote zorg werd nagegaan, of in de omtrek der verschillende garnizoenen op niet te grooten afstand ook gelegenheid zou zijn te vinden om die oefeningen te houden, waarvoor men thans naar Harskamp gaat, maar deze onderzoekingen leiden niet tot het gewenschte resultaat.

Er gaan niet meer troepen naar Harskamp dan noodig is om de geoefendheid in het schieten behoorlijk te verzorgen.

De ondergeteekende kan daarenboven de verzekering geven, dat bij het encadreeren dier troepenafdeelingen de uiterste zuinigheid wordt in acht genomen, zoo zelfs, dat de vraag gewettigd zou zijn, of men ten deze de gelegenheid voor officieren en kader, om zich in de vuurleiding te oefenen, niet wat te veel is gaan beperken.

Op de begrooting voor het dienstjaar 1910 werd bij art. 57 aangevraagd een bedrag van f 305 000. Trekt men hiervan af de kosten der landweeroefeningen, ten bedrage van f 73 000, zoo houdt men over f 232 000. Voegt men hierbij het bedrag van f 42 000, zijnde dat, hetwelk vroeger op art. 39 voorkwam, uitmakende de kosten voor huisvesting, voeding en stalling, zoo geeft dit een totaal bedrag van f 274 000. Thans is aangevraagd f 475 800, hetgeen een verschil maakt van ongeveer f 200 000, zijnde ten naaste bij het bedrag, dat voor groote manoeuvres wordt aangevraagd.

Dat door het niet houden van groote manoeuvres in 1909 slechts f 39 500 werd bespaard, komt, doordat toen wegens cholera-gevaar alleen werden afgelast de oefeningen in legerverband in de Betuwe, benevens enkele regiments-oefeningen.

De manoeuvres van de 2de en 4de divisie gingen daarentegen wel door, zoodat o.a. op troepenvervoer niet werd bespaard, vermits de legeroefening direct aan de divisie-oefeningen hadden moeten aansluiten.

De ondergeteekende hoopt door vorenstaande uiteenzetting te hebben aangetoond, dat het hooge bedrag, op dit artikel uitgetrokken, inderdaad noodig is, en hij moet dan ook eene vermindering of achterwege laten van de voorgestelde oefeningen ten sterkste ontraden.

Overeenkomstig de toezegging gedaan bij de beantwoording van het Voorloopig Verslag betreffende het ontwerp van wet tot wijziging en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting 1910 (Gedrukte Stukken, Zitting 1910—1911 no. 56, bladz. 4) zijn, bij de hierbijgevoegde Nota van Wijzigingen, de uitgaven voor huisvesting en voeding krachtens de Inkwartieringswet afzonderlijk genaamd, en is art. 2 van het wetsontwerp zoodanig aangevuld, dat zoo noodig, eene overschrijving tusschen de onderdeelen van art. 57 gehandhaafd kan blijven.

In verband met het vorenstaande zijn, in bedoelde Nota, tevens de navolgende wijzigingen opgenomen:

in art. 39, in plaats van »artikel 57a«, te lezen: »artikel 57«, en

in de artikelen 144 en 145, in plaats van »57c«, te lezen: »57d«.

Postduivendienst.

ART. 58. Abusievelijk had de post tractementen, in verband met de nieuwe tractementsregeling voor de officieren, geene verandering ondergaan. Bij de Nota van Wijzigingen is daarmede alsnog rekening gehouden, en is mitsdien een bedrag van f 300 meer op dit artikel uitgetrokken.

Intusschen was het volle traktement van den eerste-luitenant-directeur reeds uitgetrokken op art. 16, zoodat het totaal bedrag van laatstbedoeld artikel daarmede moet worden verminderd.

Alhoewel de draadlooze telegraphie eene groote verbetering in de verkeersmiddelen heeft gebracht en daarvan ook voor 's lands verdediging gebruik wordt gemaakt, zoo kan toch de postduivendienst niet ontbeerd worden. Zoowel als aanvulling, wanneer de telegraphie niet werkt, als op plaatsen waar geen draadlooze noch andere telegraphie beschikbaar is, moet een goed geregelde postduivendienst aanwezig zijn, ten einde ten allen tijde van eene goede berichtoverbrenging verzekerd te wezen.

Landweeroefeningen.

ART. 59. Reeds voordat, door de jongste herziening der Landweeerwet, in art. 11*bis* eene gelegenheid werd geopend tot eene gedeeltelijke oproeping van personeel tot de landweer behoorende, zoodra omstandigheden, als bedoeld in art. 185 der Grondwet, zich zouden voordoen, was door het legerbestuur eene organisatie gereed gemaakt ten behoeve van het gebruik, hetwelk, ten bate der defensie, van de nieuwe bepaling zoude kunnen worden gemaakt.

De invoering van bedoelde organisatie wachtte slechts op de aanneming van de betreffende wijzigingen der Landweeerwet.

In vorenbedoelden zin is — gelijk werd aangeduid in de op drie na laatste zinsnede van de «Nota betreffende de Landweer», welke als bijlage B is gevoegd bij de Memorie van Toelichting — de gelegenheid geopend, om, zoodra daartoe aanleiding ontstaat, een waarschuwings en veiligheidsdienst aan de grenzen en aan de kust in te stellen, terwijl tevens detachementen zullen worden gevormd, welke in het bijzonder bestemd zijn, om, in afwachting van eene wellicht volgende mobilisatie, de zwakke vredesbezettingen van, door hunne ligging blootgestelde duurzame verdedigings-

werken of andere uit een strategisch opzicht bijzonder belangrijke punten, voorloopig te versterken en aldus de veiligheid dier werken of punten te verhoogen.

Het spreekt wel vanzelf, dat het in de vorige alinea bedoelde gebruik van een deel der landweer eerst goed tot zijn recht zal komen, indien op een spoedig, te juister plaatse, beschikbaar zijn van personeel kan worden gerekend.

Hoe doelmatig de te nemen maatregelen ook worden voorbereid, toch zal moeten worden rekening gehouden met de practische uitvoerbaarheid en alzoo, onder meer, met den tijd vereischt met de voor de berichtoverbrenging naar zóóvele plaatsen, als in den bedoelden maatregel betrokken zijn, en met de tijdruimte die — vooral ten platte lande — noodig is tot het bereiken van de opgeroepen; voorts met de, bij een en ander niet te voorziene, maar toch mogelijke, wrijving; wijders met de eischen, die door het maatschappelijk leven gesteld worden aan de grootendeels gehuwde landweermannen. Een en ander maakte het noodzakelijk, dat de tijdruimte tusschen het *besluit* tot het uitzetter der bedoelde detachementen en de *indienststelling* daarvan, zoo ruim moet worden gesteld, dat met zekerheid kan worden aangenomen, dat de oproeping de betrokkenen inderdaad *kan* hebben bereikt en zij te gewilder plaatse aanwezig *kunnen* zijn.

Het zoude practisch onuitvoerbaar en ook onredelijk zijn andere, hoogere, eischen aan de landweermannen te stellen, te minder waar het geldt een *voorzorg*, die wordt getroffen wanneer men nog in *vredestoestand* is, al worden ook buitengewone omstandigheden, wellicht zelfs oorlogsgevaar, aanwezig geacht.

Kan de evenbedoelde tijdsruimte alzoo niet tot eene zoo korte spanne tijds worden beperkt, dat voldoende waarborgen bestaan voor eene *steeds tijdige* indienststelling op punten waarin het in bepaalde gevallen het meest kan aankomen, en zou daarvan het gevolg kunnen wezen, dat juist voor die — niet altijd dezelfde — punten de zorgvuldig voorbereide maatregelen geen doel zouden treffen, dan ligt het voor de hand, dat wordt omgezien naar andere middelen, om toch tot het gewenschte resultaat te geraken.

Waar nu vervroeging van het, onder eene poenale sanctie, vast te stellen tijdstip van aanmelding practisch niet uitvoerbaar is, stelt de ondergeteekende zich voor, na te gaan, of, in den zin van *vrijwillige* snelle opkomst onder de wapenen, het beoogde doel — zij het dan ook, dat niet alle landweermannen gelijktijdig present zullen zijn — kan worden bereikt. Daartoe zal het noodig wezen nu en dan, op ongeregelde tijdstippen, onverwachts, oefeningen in het snel-opkomen, tegen vergoeding van premien, enz. te doen houden.

Zooals in de »Nota betreffende de Landweer« reeds werd aangevoerd, was het daarbij de gedachte van den ondergeteekende, om te trachten op die wijze eene *gewoonte* van snel-opkomen te doen ontstaan. Indien met de beoogde oefeningen practische resultaten worden verkregen, zal mogen worden verwacht, dat op het oogenblik waarop de oproep door de omstandigheden geboden wordt, op gelijke wijze aan de oproeping zal worden voldaan en dat alsdan de vruchten der vredesvoorbereiding zullen worden geplukt.

Het behoeft wel geen betoog, dat een maatregel als de beoogde, slechts noodzakelijk is voor die punten, welke in het slot van het derde lid van het betreffende artikel gestelde zijn bedoeld in dit verband gezien is, naar dezerzijdsche meening. het aangevraagde bedrag van f 10,000 voldoende te achten. Daargelaten, dat voor de geheele grens- en kustlijn dergelijke maatregel niet noodzakelijk is, zou het aanmoedigen der opkomst voor alle detachementen hoogere eischen aan de schatkist stellen dan de ondergeteekende meent, dat verantwoord zouden zijn.

De bedoelde *vrijwillige* oefeningen in snelle opkomst, waarvan de nood-

zakelijkheid hiervoren werd uiteengezet, dragen een geheel ander karakter dan de gewone, verplichte, oefeningen, welke zijn genoemd in art. 11 der Landweernet, en die ten doel hebben het onderhouden van de geoefendheid der manschappen en het bevestigen van het verband in de afdeelingen. De hierbedoelde oefeningen kunnen geacht worden geheel te vallen onder art. 14 der Landweernet.

Voorbereidend militair onderricht.

ART. 60. De werkzaamstelling van reserve-officieren en reserve-onderofficieren bij het voorbereidend militair onderricht zal voor het Rijk vermindering van uitgaven ten gevolge hebben op:

- 1°. reis- en verblijfkosten voor officieren van het actieve leger;
- 2°. reiskosten en daggelden voor onderofficieren van het actieve leger;
- 3°. de soldijen aan reserve-onderofficieren, die werkzaam zijn geweest bij het plaatselijk militair onderricht, aangezien deze gedeeltelijk worden vrijgesteld van opkomst onder de wapenen tot het vervullen van verplichten werkelijken dienst.

Met betrekking tot de opmerking, dat de toelichting tot de verhoogde aanvraag niet wel schijnt overeen te stemmen met de toelichting ad art. 60b van wetsontwerp n°. 149 dezer zitting, zij medegedeeld, dat de hierbedoelde raming van kosten inderdaad niet met grootere nauwkeurigheid is vastgesteld kunnen worden, aangezien eerst in den loop der maand Juli van elk jaar bekend is het aantal gemeenten, waar voorbereidend militair onderricht zal worden gegeven, terwijl de desbetreffende raming reeds in den loop der maand Mei t. v. het Departement van Oorlog moet hebben bereikt.

Nu zekerheid is verkregen nopens den omvang van het voorbereidend militair onderricht in het oefeningstijdperk 1910—1911, blijkt, dat de totale uitgaven ten laste van art. 60 lager zullen zijn dan de oorspronkelijke raming aangeeft, in verband waarmede dit artikel, bij de Nota van Wijzigingen, met f 5000 is verminderd, nl. art. 60a met f 1500 en art. 60b met f 3500.

Wat betreft de toelating tot het voorbereidend militair onderricht zij medegedeeld, dat jongelieden, die wenschen deel te nemen aan het in den aanstaanden winter te houden onderricht, zich vóór 1 Juni moeten aanmelden, hetzij bij den garnizoenscommandant, dan wel bij het gemeentebestuur hunner plaats van inwoning. Deze datum houdt ten nauwste verband met de voorbereidingen, die aan het voorbereidend militair onderricht, dat op 1 October d. a. v. aanvangt, zijn verbonden. Het later stellen van dezen datum is, in verband met den omvang der werkzaamheden aan vorenbedoelde voorbereiding verbonden, niet mogelijk.

Door den inspecteur der infanterie, die met de regeling van het onderricht is belast, moet op 1 Juli met vrij groote nauwkeurigheid kunnen worden nagegaan het aantal jongelieden, dat in elke gemeente aan het onderricht zal deelnemen.

Rekening houdende met deze aantallen, moeten de noodige maatregelen worden getroffen met betrekking tot het beschikbaar stellen van lokalen voor het onderricht, van onderwijzers, alsmede van de benodigde wapenen met stellen ledergoed, enz.

Ten einde aan de belangen der jongelieden, die zich niet tijdig tot deelneming hadden aangemeld, zooveel doenlijk te gemoet te komen, zijn door den inspecteur der infanterie alle verzoeken van hen, die vóór 1 Juli hun verlangen tot toelating aan dezen autoriteit kenbaar maakten, alsnog ingewilligd, doch werd de noodzakelijkheid ingezien, om na dezen datum verdere verzoeken af te wijzen, tenzij de belanghebbenden konden aantonen, dat zij door verblijf in het buitenland of andere redenen, buiten hun wil, niet in de gelegenheid waren geweest zich tijdig tot deelneming aan te melden.

Dat door de overige officieren, belast met de leiding van dit onderricht —

meer in het bijzonder door den officier in Drenthe met deze leiding belast — het onderricht zou worden tegengewerkt, door al te streng vast te houden aan de bepaling, dat de deelnemers zich vóór 1 Juni moeten opgeven, hieromtrent moge medegedeeld worden, dat deze officieren zich uitteraard houden en moeten houden aan de ter zake bestaande bepalingen en aan de hun gegeven instructiën, zoodat van tegenwerken geen sprake is.

Hieruit moge blijken, dat van de zijde der militaire autoriteit in deze eerder sprake kan zijn van eene toegeeflijkheid, zoover als deze mogelijk is.

Schietonderricht.

ART. 61a. Ter voldoening aan de in het Voorloopig Verslag gevraagde inlichtingen moge het navolgende dienen.

De inspecteur der infanterie is belast met de uitvoering dezer schietoefeningen; door deze autoriteit zijn aan alle commandeerende officieren in de onderscheidene garnizoensplaatsen opgaven verstrekt van die gemeenten des Rijks, die tot hun ressort gerekend worden te behooren; al deze ressorten samen omvatten het geheele Rijk. In elke gemeente, waar zich ten minste 10 deelnemers aanmelden, kan de gelegenheid tot schieten worden geopend.

De lust tot deelneming aan deze oefeningen bleek evenwel in de laatste jaren zóó groot, dat beschikbare gelden het noodzakelijk maakten de schietoefeningen uitsluitend te doen houden in de garnizoensplaatsen zelve en in de meest nabij deze plaatsen gelegen gemeenten.

Door dezen maatregel moesten in dit jaar de deelnemers in plm. 80 gemeenten worden teleurgesteld.

Waar het hier geldt, het door vrijwillige deelneming aan schietoefeningen, onder deskundige leiding, verhoogen en bevorderen van 's lands weerbaarheid, is het den ondergeteekende noodzakelijk voorgekomen, de deelneming aan deze oefeningen zooveel mogelijk te steunen en heeft hij, ten einde het volgend jaar deze oefeningen op ruimer schaal te doen plaats vinden, niet geschroomd, daarvoor een hooger bedrag op de begroting uit te trekken.

Mocht de lust der Nederlandsche jongelingschap tot het verkrijgen van schietvaardigheid blijven toenemen en mocht het op deze wijze bevorderen van het landsbelang de sympathie van de Volksvertegenwoordiging blijven behouden, dan zal in de toekomst ook het nu uitgetrokken bedrag niet toereikend blijken, om allen, die zulks wenschen, de noodige bedrevenheid bij te brengen en zal dit bedrag alsdan nog verhooging dienen te ondergaan.

Koninklijke Nederlandsche Weerbaarheidsvereniging.

ART. 61d. Het over het jaar 1910 aan de bovengenoemde vereniging verleende subsidie is in hoofdzaak besteed geworden aan het verleenen van geldelijken steun aan de afdeelingen als tegemoetkoming in de kosten voor militaire instructeurs, huur van lokalen, hulpmiddelen bij het onderwijs en bij de oefeningen, alsmede aan het maken van propaganda voor de vereniging, in het bijzonder voor de deelneming aan het kamp in de legerplaats bij Laren. Nopens de verkregen resultaten kan worden vermeld, dat sedert het vorige jaar het ledental met ruim 100 personen is toegenomen; dat de deelname aan het bovengenoemde kamp aanzienlijker was dan in de vorige jaren, en dat het aantal leden, hetwelk geregeld aan de oefeningen deelneemt, zich uitbreidt. Als gunstig verschijnsel mag mede genoemd worden de lust om tot het reservekader toe te treden en, in het algemeen, om een rang te behalen, ten einde, bij eventueele inlijving bij de militie, binnen korten tijd tot milicien-korporaal en milicien-sergeant te kunnen worden aangesteld.

Reeds dit voordeel — als gevolg van den maatregel, door den vorigen Minister van Oorlog in het leven geroepen — mag als een zeer belangrijk beschouwd worden, en is reeds daarom een ruim subsidie waard, aangezien de leden der

vereeniging in hoofdzaak getrokken worden uit het intellectueel het meest ontwikkelde gedeelte der jongelingschap, n.l. uit jongelieden, die het middelbaar en hooger onderwijs hebben gevolgd of nog volgen.

Tot directe besparing op de uitgaven van het leger leidt de arbeid der vereeniging evenwel niet.

Openluchtspel.

ART. 62*a*. De vereenigeningen welke voor de hierbedoelde subsidiën in aanmerking komen, zijn het Nederlandsch Gymnastiekverbond (voor f 5000), en overigens — als regel — die burgervereenigeningen, welke het leger tot deelname aan hunne wedstrijden uitnoodigen.

De subsidiën dienen in het laatste geval, als aanmoediging, tot aankoop van prijzen of medailles. Aangeteekend zij, dat het hier geen vaste subsidiën geldt, doch dat elke aanvraag op zich zelf staat en wordt overwogen.

Bond voor lichamelijke opvoeding.

ART. 62*b*. Met den Minister van Binnenlandsche Zaken is de ondergeteekende van meening, dat de Nederlandsche Bond voor lichamelijke opvoeding alleszins voor een aanzienlijken geldelijken steun in aanmerking komt, en zulks uithoofde van het in het belang van beide Departementen beoogde streven van dien bond; het verkrijgen van eene stelselmatige samenwerking tusschen de Regeering en de leidende deskundigen op het gebied van lichaams oefeningen. Tot voor korten tijd toch ontbrak een *centraal* lichaam, dat, zonder zich in te laten met de organisatie van elken tak van lichaams oefening in het bijzonder, en zonder ook maar in eenig opzicht te kort te doen aan de zelfstandigheid van de gymnastiek-, scherm-, en sportbonden, zich tot taak stelde, de lichamelijke opvoeding in haar geheel te overzien en die belangen te behartigen, welke tot de zorg van geen der bonden in het bijzonder behooren. Zulk een lichaam is in het leven geroepen door de oprichting van den Nederlandschen Bond voor lichamelijke opvoeding. Aangezien nu het legerbelang nauw betrokken is bij de lichamelijke opvoeding van de Nederlandsche jongelingschap, zoo wordt vermeend, dat eene subsidiëering tot hetzelfde bedrag als het vorige jaar van voornoemden bond door het Departement van Oorlog zeer wel te rechtvaardigen is.

Militaire sportvereeniging.

ART. 62*c*. De ondergeteekende beschouwt de extra subsidie, waarvoor eene som van f 1000, werd uitgetrokken, als een blijk van waardeering voor het nut, dat de Militaire Sportvereeniging te 's Gravenhage ook voor het leger heeft afgeworpen.

Waar het van veel belang moet worden geacht, dat het terrein- en hinderisrijden door de officieren van het Nederlandsche leger zooveel mogelijk beoefend wordt, en de bovengenoemde vereeniging in dit opzicht nuttig werkzaam is, komt den ondergeteekende eene bijdrage in de kosten, welke voor de viering van haar 25-jarig bestaan door middel van wedstrijden noodig zijn, gewettigd voor.

Op welke dagen de viering van bedoeld 25-jarig feest zal plaats hebben, is den ondergeteekende niet bekend.

Luchtvaart.

ART. 64. De vraag, of de Nederlandsche Vereeniging voor luchtvaart werkt op eene wijze, die aan het legerbestuur gelegenheid biedt daarvan partij te trekken voor defensiebelangen, kan bevestigend worden beantwoord.

Immers zijn en worden er door deze vereeniging officieren tot ballon-

commandant opgeleid, terwijl haar ballonmaterieel in oorlogstijd ter beschikking van het legerbestuur wordt gesteld.

Waar van Regeeringswege veel belang wordt gesteld in de ontwikkeling en de practische toepassing der luchtvaart, is zulks vanzelf ook het geval ten aanzien van de aviatiek, die geacht kan worden een onderdeel van de luchtvaart te vormen. Zeer zeker zal er van vliegtuigen gebruik gemaakt kunnen worden voor militaire doeleinden, in de eerste plaats voor de verkenning (naast en in samenwerking met die door de cavalerie, patrouilles, enz.) en voorts voor het overbrengen van berichten, bevelen en enkele personen. Door hunne geringe kwetsbaarheid, groote snelheid en betrekkelijke onafhankelijkheid van het terrein, zullen deze toestellen ongetwijfeld belangrijke diensten kunnen bewijzen. Als direct strijdmiddel zullen zij waarschijnlijk slechts eene geringe waarde bezitten.

Toch zal het gebruik voor militaire doeleinden van de *tegenwoordige* vliegtuigen nog tot velerlei teleurstellingen kunnen leiden.

De voorwaarden toch, waarop het bij hun gebruik vooral aankomt, namelijk de bedrijfszekerheid der motoren en de stabiliteit der vliegtuigen zelve, zijn nog geenszins op voldoende wijze vervuld geworden.

Niettemin meent de ondergeteekende, dat de resultaten, die in het najaar van 1910 bij de Fransche legermanoeuvres in Picardië werden verkregen, en waaromtrent reeds berichten worden verschaft door den hoofdofficier van den generalen staf, die deze manoeuvres bijwoonde, van dien aard zijn geweest, dat bij een mogelijken oorlog met het verkennen door middel van vliegtoestellen moet worden gerekend.

Dat de ondergeteekende ten deze niet werkeloos bleef, moge blijken uit de omstandigheid, dat reeds aan twee officieren op hun verzoek een jaar verlof werd verleend met behoud van traktement, om zich in het vliegen te bekwamen. Mochten meer dergelijke verzoeken inkomen, dan zullen die zeker in gunstige overweging worden genomen.

Vermits evenwel tot dusverre geene kredieten daarvoor zijn geopend, kan de ondergeteekende aan de bedoelde officieren tot zijn leedwezen nog geen geldelijke steun van Rijkswege toezeggen, als tegemoetkoming in de kosten die het les nemen medebrengt.

Dit is zeker te betreuren, omdat zich nu alleen officieren zullen kunnen aanbieden, die over de noodige eigen middelen beschikken.

Intusschen zij nu reeds medegedeeld, dat de ondergeteekende zich voorstelt, om bij eene volgende begrooting een bedrag aan te vragen om premien te kunnen toekennen aan officieren, die bij grootere legeroefeningen als militair vlieger resultaten van beteekenis weten te verkrijgen, eventueel ook om daaruit eenige vliegtoestellen te kunnen aanschaffen.

Het verleenen van subsidiën of bijdragen aan zuiver commercieele ondernemingen, als de combinatie, die op de Veluwe een groot vliegterrein inricht, en die welke in het zuiden des lands reeds werkzaam was, ligt evenwel naar dezerzijdsche meening minder op den weg der Regeering. De ondergeteekende kan dan ook geene termen vinden, daarvoor alsnog gelden aan te vragen.

Xde Afdeling.

Administratiekosten.

Bureel- en administratiekosten.

ART. 66. Van het bedrag, ad f 640, dat méér is aangevraagd ten behoeve van het bureel van den commandant van het veldleger, is f 340 bestemd voor aanschaffing en onderhoud van meubilair, f 140 voor bureelbehoefden, drukwerk, kaarten, enz. ten behoeve van den legerintendant, en f 160 voor een rijwiel voor den ordonnansendienst, met versterkte voorvork, lantaarn en verder toebehooren.

Ten bureele van den commandant der Nieuwe Hollandsche Waterlinie is het aantal officieren met één vermeerderd, hetgeen de aanschaffing van een schrijftafel met stoel noodzakelijk maakt. Hiertoe strekt het aangevraagde bedrag van f 65.

Het bureel van den intendant in de Stelling van Amsterdam is sedert drie jaren gevestigd in het gebouw waarin de bureelen van den stelling-commandant gevestigd zijn. Hierdoor is de zoo noodige wachtkamer in dit gebouw moeten vervallen, terwijl het gebrek aan ruimte zich meer en meer doet gevoelen.

De bedoeling is, in de nabijheid van de bureelen van den stelling-commandant eene ongemeubileerde étage of benedenverdieping, bestaande uit twee kamers met kabinet, te huren, waarvan de huur op hoogstens f 400 's jaars wordt geraamd.

Niet kan worden toegegeven, dat de verplaatsing van het bureel van den inspecteur der cavalerie een gebrek aan zuinigheid zou verraden. Voor dien titularis, met het hem toegevoegde personeel, is in het Departement van Oorlog geen ruimte beschikbaar; gehuurd is het huis Willemstraat n°. 11 alhier, voor f 625 's jaars. Voorheen was het bureel van den inspecteur der cavalerie ondergebracht in het perceel Fluweelen Burgwal 12, waarin ook gevestigd zijn de bureelen van den commandant van het veldleger en van den inspecteur der bereden artillerie.

Ten opzichte van die bureelen deed zich, mede in verband met de paatsing ten bureele van den commandant van het veldleger van een hoofdofficier-intendant, zoo ernstig het gebrek aan ruimte gevoelen, dat men heeft gemeend, de verplaatsing van het bureel van den inspecteur der cavalerie niet langer te mogen uitstellen.

Onder de bedragen, welke voor de bureelen van de inspecteurs der bereden artillerie en der vestingartillerie méér zijn aangevraagd, begrepen resp. f 85 en f 55 voor tijdschriften en boekwerken, terwijl het meerdere ad f 20, resp. f 40, is geraamd voor onderhoud van meubilair en voor het witten van gangen en plafonds.

Niet kunnende deelen in het gevoelen van die leden, die niet overtuigd waren van de noodzakelijkheid der uitgaven voor tijdschriften, enz., is de ondergeteekende van meening, dat het voor de uitoefening van den bureeldienst bevorderlijk moet worden geacht, indien over enkele vaktijdschriften en, zoo noodig, over enkele boekwerken kan worden beschikt, welke met de bureelwerkzaamheden in rechtstreeksch verband staan.

Ten behoeve van het bureel van den hoofdintendant is f 50 meer geraamd voor aanschafing van kleine bureelbehoefden, alsmede voor de verlichting en verwarming der lokalen.

Het hooger bedrag, ad f 450, zoomede f 5700 van het genoemde bedrag, ad f 8700, staan in verband met de administratie-voorstellen, welke onder § 15 hiervoren nader zijn toegelicht. Moge in verband met het vermelde in het slot van genoemde §, zijn deze posten niet teruggenomen.

XI de Afdeeling.

Verschillende uitgaven.

Vergoedingen.

ART. 76. Met betrekking tot de aan enkele leden toegekomen mededeeling omtrent partijdigheid van burgemeester en wethouders van sommige gemeenten bij het uitbrengen van advies op aanvragen om vergoeding, sluit de ondergeteekende zich met al de zekerheid, die uit veelvuldige eigen waarneming kan voortvloeien aan bij de daartegen, blijkens het Voorloopig Verslag, van andere zijden aangevoerde opmerking, dat het advies van den Commissaris der Koningin en het onderzoek aan het Departement van Oorlog

waarborgen zijn tegen partijdigheid in de beslissing op grond van adviezen van burgemeester en wethouders.

Dat voor het dienstjaar 1911, waarin geen landweeer onder de wapenen wordt geroepen, slechts f 50.000 minder voor het onderwerp vergoedingen is geraamd dan voor het dienstjaar 1910, waarin wél landweeer onder de wapenen is geweest, terwijl toch de landweeer-vergoedingen in 1908 een bedrag van f 69.800 hebben gevorderd vindt zijne oorzaak hierin, dat in 1911 voor de militievergoedingen \pm f 20.000 meer zal noodig zijn dan in het loopende dienstjaar, omdat, ingevolge de regeling der opkomst van militielichtingen voor herhalingsoefeningen, in 1911 drie lichtingen voor deze oefeningen opkomen elk voor 26 dagen, tegen in 1910 één voor 26 dagen en twee voor 11 dagen.

Werkkosten.

ART. 77. Ter voldoening aan het te dezer plaatse in het Voorloopig Verslag voorkomend verzoek om inlichtingen ten aanzien van de resultaten der werving, met name omtrent de *soort* der manschappen, die door de werving voor het leger zijn verkregen en omtrent hunne geschiktheid voor de kaderrangen, kan de ondergeteekende het navolgende mededeelen, en zulks onder verwijzing naar hetgeen hiervoren door hem werd aangeteekend ad § 11 van het Voorloopig Verslag.

Over het algemeen komen de manschappen die bij de regimenten als vrijwilliger in militairen dienst treden uit den werkenden en den kleinen burgerstand voort, en hebben zij gewoon lager onderwijs genoten. Wat betreft hunne geschiktheid voor de kaderrangen, hieromtrent loopen de resultaten zeer uiteen, naar gelang de vrijwilligers behooren tot de bereden of tot de onbereden troepen. Bij het wapen der infanterie is de toestand in dit opzicht bij sommige korpsen *zeer gunstig* en over het algemeen *ruim voldoende* te noemen. Ongeschiktheid voor kadervorming kwam bij enkele korpsen niet dan *bij uitzondering* voor. Van de korpsen der vesting-artillerie (de instructie-compagnie moet hierbij buiten beschouwing gelaten worden) kon, volgens de tot dusver opgedane ondervinding, \pm 50 pCt. geschikt verklaard worden om het tot korporaal te brengen. Bij de genietroepen was ongeveer 76 pCt. der aangenomenen geschikt voor kadervorming. De toestand is daar, zoo wat de soort der manschappen als wat hunne geschiktheid voor kaderrangen betreft *gunstig* te noemen.

Bij de bereden korpsen is de toeloop wel vermeerderd, doch daar wordt, méér dan bij de onbereden wapens, gebruik gemaakt van de gelegenheid om bij het einde van het eerste dienstjaar den troep te verlaten. Dit gevoegd bij de omstandigheid, dat het peil van ontwikkeling over het algemeen lager is dan bij de onbereden korpsen, is oorzaak, dat bij de bereden troepen de stof tot kadervorming in veel mindere mate voorhanden is. Ook moet hierbij in het oog gehouden worden, dat velen van hen, die zich bij de bereden troepen verbinden, speciaal is dit niet het geval met de betere elementen, voor kaderopleiding niet in aanmerking willen komen, omdat zij in dienst kwamen met de bedoeling om bij het wapen der Koninklijke marechaussee over te gaan, of wel om tot hoefsmid of eenig militair ambacht te worden opgeleid.

De gevraagde specificatie van de besteding van de wervingsgelden, waarvan de totalen zijn vermeld in de opgave, welke aan de Kamer zijn verstrekt naar aanleiding van het Voorloopig Verslag van wetsontwerp no. 56 dezer zitting is samengevat in den navolgenden staat:

KORPSEN.	Premiën aan militairen, we- gens vrijwillige verbintenissen, volgens de nieuwe instruc- tie op de werving.	Premiën aan miliciens we- gens vrijwillig verblijf onder de wapenen.	Premiën aan dienende mili- tairen bij het aangaan van nieuwe verbin- tenissen volgens de vroegere, voor hen nog van kracht zijnde bepalingen ; en kleine uitgaven (advertentiën enz.)	Totaal.
Regiment grenadiers en jagers .	f 2 070,-	—	f 1 352,50	f 3 422,50
1ste regiment infanterie	560,-	—	45,-	605,-
2de idem	825,-	—	601,52	1 426,52
3de idem	560,-	—	1 010,-	1 570,-
4de idem	730,-	—	360,-	1 090,-
5de idem	1 060,-	—	397,50	1 457,50
6de idem	710,-	—	430,-	1 140,-
7de idem	750,-	—	700,-	1 450,-
8ste idem	970,-	—	490,-	1 460,-
9de idem	760,-	—	325,-	1 085,-
10de idem	570,-	—	380,-	950,-
11de idem	750,-	—	675,-	1 425,-
Totalen voor de infanterie	f 10 315,-	—	f 6 766,52	f 17 081,52
1ste regiment huzaren	f 2 505,-	f 255,-	f 3 405,-	f 6 165,-
2de idem	1 120,-	315,-	1 240,-	2 675,-
3de idem	3 860,-	285,-	4 553,38	8 698,38
4de idem	2 552,50	225,-	90,-	2 867,50
Totalen voor de cavalerie	f 10 037,50	f 1 080,-	f 9 288,38	f 20 405,88
1ste regiment veld-artillerie	f 670,-	f 405,-	f 910,-	f 1 985,-
2de idem	690,-	135,-	1 177,50	2 002,50
3de idem	320,-	465,-	470,-	1 255,-
4de idem	416,-	435,-	452,50	1 302,50
Korps rijdende artillerie	1 290,-	90,-	1 647,91	3 027,91
„ pontonniers	60,-	—	5,-	65,-
1ste regiment vesting-artillerie	430,-	—	535,-	965,-
2de idem	230,-	—	252,50	482,50
3de idem	570,-	—	495,-	1 065,-
4de idem	410,-	—	135,-	545,-
Korps pantserfort-artillerie	140,-	—	270,-	410,-
„ torpediëten	65,-	—	90,-	155,-
Totalen voor de artillerie	f 5 290,-	f 1 530,-	f 6 440,41	f 13 260,41
Regiment genietroepen	f 4 327,50	f 400,-	f 5 107,08	f 9 834,58
Totaal-generaal	f 29 970,-	f 3 010,-	f 27 602,39	f 60 582,32

Het totaal der schuld in de uitrusting- en reserverekening van die militairen, die na het verstrijken van het eerste dienstjaar de gelederen weder hebben verlaten, bedraagt + f 10,500.

XIIde AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Van ruw optreden van officieren van gezondheid tegenover patiënten van minderen rang, is bij de betrokken autoriteiten niets bekend. Integendeel kan in deze op eene zeer humane en zorgvolle behandeling door die officieren

worden gewezen, zooals ook, tot voldoening van den ondergeteekende, van andere zijde te recht werd opgemerkt.

Het was den ondergeteekende aangenaam te ontwaren, dat de proef, welke sedert 1 October j.l. bij het militair hospitaal te Utrecht wordt genomen, om bij de verpleging van zieke militairen gebruik te maken van de hulp van verpleegsters, bij meerdere leden waardeering heeft gevonden. Wanneer die proef eenigen tijd in werking is, zal echter eerst kunnen worden overwogen, of bedoelde maatregel kan worden bestendigd en voor uitbreiding vatbaar is.

Wanneer de omstandigheden daartoe aanleiding geven, wordt in de militaire hospitalen in stede van tarwebrood, wittebrood verstrekt.

Er bestaan geen bezwaren tegen, om de gehuwde militairen of de leden van hun gezin in de door hen gewenschte burgerziekeninrichting ter verpleging te doen opnemen, althans indien daaraan geen meerdere kosten voor het Rijk verbonden zijn.

Volgens eenige leden zouden de verwachtingen, vóór eenige jaren bij velen opgewekt, dat de gedeeltelijke opheffing der militaire hospitalen tot besparing zou leiden, zich niet hebben verwezenlijkt.

Het tegenovergestelde kan blijken uit onderstaand overzicht van de achtereenvolgens voor 1906, 1907, 1908, 1909 en 1910 aangevraagde en toegestane gelden — waarmede naar behooren in den dienst is kunnen worden voorzien — op de artt. 86 (personeel) en 87 (kosten van voeding en verpleging).

Toegestaan bij de begrooting voor:

	1906	1907	1908	1909	1910
art. 86	f 139,850	f 130,929	f 124,751	f 32,495	f 138,650
» 87	214,275	208,540	187,520	180,510	178,737

Met betrekking tot de ramingen voor art. 86 (personeel) zij hierbij aangeeteekend, dat de verhoogingen na 1908 ingetreden, hare verklaring vinden in omstandigheden, in hoofdzaak buiten den maatregel van opheffing gelegen.

Zoo moesten in 1909, wegens incompleet aan kader bij de compagnieën hospitaalsoldaten, een aantal onderofficieren en korporaals van die compagnieën, die de functie van geëmployeerde bij de militaire hospitalen vervulden en wier inkomsten niet uit dit artikel werden gekweten, van die functie worden ontheven en, te hunner vervanging, een aantal ziekenopzichters 1ste en 2de klasse in dienst worden gesteld, waardoor een bedrag van f 6989 meer ten laste van dezen begrotingspost werd gebracht; voorts werd op de begrooting van 1910 een bedrag van f 7996 meer aangevraagd voor de oprichting van het militair hospitaal te Harderwijk en de uitbreiding van het *vaste* hospitaalpersoneel bij sommige militaire hospitalen, waar het aantal te verplegen militairen dermate was gestegen, dat met het in dienst zijnde personeel de dienst niet langer naar behooren kon worden verricht.

Dat bedoelde maatregel ook niet geleid heeft tot opdrijving van de kosten der verpleging van zieken *buiten* de militaire ziekeninrichtingen, kan blijken uit de hierna vermelde bedragen, die voor dit onderwerp achtereenvolgens in de jaren 906 tot en met 9 0 bij art. 88 werden aangevraagd en toegestaan:

1906	1907	1908	1909	1910
f 53,363	f 53,657	f 56,042	f 51,402	f 50,770

In de behoefte aan geneesmiddelen, verbandstoffen en verdere benodigdheden van dien aard is voor de 4de divisie voorzien.

Voor de landweer is in deze behoefte reeds gedeeltelijk voorzien en wordt voor de aanschaffing van het nog ontbrekende het noodige verricht.

Voor het betrekken van verbandmiddelen, voor zoover deze niet voor

openbare aanbesteding vatbaar zijn, wordt gelet zoowel op de inrichting als op de capaciteit der hier te lande bestaande verbandstofabrieken.

De levering geschiedt onder strenge contróle tegen te voren overeengekomen prijzen.

De prijsbepaling van goederen, die uit 's Rijks magazijn van geneesmiddelen aan het Indisch legerbestuur worden verstrekt, geschiedt in dier voege, dat het Indisch legerbestuur den accijns, die op die goederen hier te lande valt, ook betaalt.

Apothekers en apothekersbedienden.

ART. 82. Naar aanleiding van een request van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van de Pharmacie, houdende verzoek dat aan den naar hare meening onwettigen toestand van den militairen pharmaceutischen dienst een einde zou worden gemaakt, is deze aangelegenheid — en daarbij de door genoemde Maatschappij uiteengezette bezwaren — in ernstige overweging genomen, als resultaat waarvan aan meergenoemde Maatschappij, in antwoord op haar request, is medegedeeld, dat aan hare bezwaren bijzondere aandacht is gewijd, en het in het voornemen ligt, maatregelen te nemen, die tot geleidelijke opheffing dier bezwaren zullen kunnen leiden.

Aan bedoelde maatregelen is, in een tweetal garnizoenen, waar tot dusver de officier van gezondheid zelf met de bereiding en aflevering van de geneesmiddelen is belast, bereids een begin van uitvoering gegeven, bestaande in het sluiten van contracten met burgerlijke apothekers.

Niet zonder eenige bevreemding werd vernomen, dat thans vele leden de voorgestelde positieverbetering der militaire apothekersbedienden geheel onnoodig achten, terwijl juist op het tot stand komen van zoodanigen maatregel bij de behandeling van de begrooting over het loopende dienstjaar van verschillende zijden werd aangedrongen.

Al mogen de financieele omstandigheden dezer functionarissen in het algemeen beter zijn dan die van hunne burgerlijke collega's, zoo kan toch niet worden ontkend, dat, waar in den laatsten tijd algemeen wordt gestreefd naar lotsverbetering, er aan de thans sedert 30 jaar onveranderd van kracht zijnde traktemensregeling grove fouten kleven, en de thans bestaande toestand dringend verbetering eischt, zooals in § 4 der Memorie van Toelichting reeds werd uiteengezet.

Waar sedert 1880 de levensomstandigheden aanzienlijk zijn gewijzigd en bij de jongste herziening van de soldijen deze laatste aanzienlijk zijn verhoogd, ook van hen die een gelijken rang als de apothekersbedienden bekleeden, wordt de voorgestelde lotsverbetering dringend noodig geacht.

Op die gronden kan de ondergeteekende geen vrijheid vinden de thans voorgestelde verhooging terug te nemen.

De gelijkstelling van militaire apothekerbedienden met opzichters van fortificatiën, zoomede de verandering van hun titel, zal worden overwogen zoodra de wet van 2 Augustus 1880 (*Staatsblad* n° 144) ook uit anderen hoofde wijziging en aanvulling behoeft.

Inspecteur.

ART. 83. Dat het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst te weelderig zou zijn ingericht, kan de ondergeteekende geenszins toegeven.

De wekzaamheden op genoemd bureau toch zijn in de laatste jaren, hoofdzakelijk ten gevolge van de verhooging van de miliecontingent, de instelling van de landweer en de uitbreiding der korpsen zeer toegenomen. Het in dienst stellen van een tijdelijk schrijver is daardoor noodig, terwijl eene bevordering tot hoofdcommies van den commies, bij meergemeld bureau werkzaam, die bijna 9 jaren in zijn tegenwoordigen rang dient, een 32-jarigen

diensttijd als ambtenaar kan doen gelden, en bedoelde bevordering ten volle verdient, alleszins billijk wordt geacht.

Magazijn van geneesmiddelen.

ART. 84. De werkzaamheden bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen zijn in de laatste jaren toegenomen. Ten einde te verkrijgen dat de verschepingen van geneeskundige behoeften naar Oost- en West-Indië, ondanks de steeds toenemende eischen, geregeld en op tijd geschieden, was het in de laatste jaren noodig door de werklieden gedurende eenige maanden van het jaar overwerk te doen verrichten; zulk eene arbeidsregeling kan zeker niet de meest gewenschte heeten, vooral waar de spankracht niet hooger kan worden opgevoerd, en de arbeidspraestatie om die reden niet geëvenredigd is aan het daarvoor uit te keeren verhoogde loon.

De comprimeermachine en de zwachtelmaschine, welke achtereenvolgens in het magazijn zijn geplaatst, vereischen beide geregeld bediening.

Voorts geeft de gunstige bepaling, waarbij het aantal verlofdagen voor de werklieden van 4 op 8 werd gebracht bij genoemd magazijn een verlies van 720 arbeidsuren.

Wegens vorenstaande reden is ter verzekering van een geregelden gang van zaken bij het magazijn, uitbreiding van het personeel met twee werklieden, waarvan een voor het laboratorium en de tweede voor de expeditieafdeeling bestemd is, noodig.

Voor de aanstelling van die werklieden is, abusievelijk, uitgetrokken een bedrag van f 1845.

Voor bedoelde werklieden is noodig f 1323

Voorts uit hoofde van loonsverhooging behoefte van de thans in dienst zijnde werklieden overeenkomstig de voorschriften tot uitvoering van het werkliedenreglement eene vermeerdering van 126

f 1449

zijnde totaal een bedrag van f 396 minder dan is aangevraagd.

In verband daarmee is, bij de Nota van Wijzigingen, het artikel verminderd met laatstvermeld bedrag.

Traktementen van administrateurs.

ART. 86. Ten aanzien van de opmerking in zake de voorgenomen uitbreiding van het verplegingspersoneel bij het militair hospitaal te Leiden, zij aangetekend, dat eene goede verpleging aldaar niet verzekerd is, wanneer met het vaste personeel van de tegenwoordige sterkte moeten worden volstaan.

De indienststelling van tijdelijke ziekenoppassers kan hier niet in aanmerking komen, vermits dergelijke oppassers nimmer vaste ziekeoppassers kunnen vervangen wegens niet genoegzame vakkennis en routine om met zieken om te gaan.

Aan den wensch van sommige leden, om de inkomsten van de administrateurs en geëmployeerden bij de militaire hospitalen in overeenstemming te brengen met die bij de korpsen der landmacht, meent de ondergeteekende niet te kunnen voldoen.

Die wensch zegt trouwens op zich zelf niet genoeg. Het is toch lang niet hetzelfde, met welke categorie van militairen men bedoeld personeel ten opzichte van zijne inkomsten zou willen doen overeenstemmen. Zoo blijkt uit een bij het Departement van Oorlog ingekomen verzoekschrift van de administrateurs, dat het er dezen onder meer om te doen is, in rang gelijkgesteld te worden met de hoofdopzichters en opzichters van fortificatiën, eene gelijkstelling welke is ten deel gevallen aan de vaandeldragers bij de regimenten infanterie, alzoo aan de hoogst in rang zijnde onderofficieren in den troepen dienst. Voor eene zoodanige gelijkstelling nu acht de ondergeteekende ten

aanzien van de hospitaaladministrateurs allerminst termen aanwezig te zijn. Meer logisch schijnt het, de inkomsten van het *schrijvers*-personeel bij de korpsen tot grondslag te nemen voor eene vergelijking der inkomsten, omdat ook dat personeel eene zoogenaamde sedentaire betrekking vervult. Eene zoodanige vergelijking nu doet zien, dat, in meer dan één opzicht, de administrateurs en de geëmployeerden bij de militairen hospitalen tegenover hunne ranggenooten bij het schrijverspersoneel niet onbelangrijk in het voordeel zijn, zelfs al laat men daarbij buiten rekening, dat voor eerstbedoelden de kans bestaat, om langer aan den dienst verbonden te kunnen blijven dan de andere onderofficieren en minderen.

Verhooging van een artikel.

ART. 86. Bij wijze van proef zijn sedert 1 October l.l. bij het militair hospitaal te Utrecht tijdelijk in dienst gesteld één hoofdverpleegster en twee verpleegsters, welke maatregel meerdere leden met ingenomendheid hadden gezien.

De kosten tot voortzetting van deze proef gedurende het jaar 1911 kunnen echter niet geheel uit het op het artikel aangevraagde bedrag worden bestreden.

In verband daarmede wordt het artikel, bij de bij deze Memorie gevoegde Nota van Wijziging, met f 2000 verhoogd.

Bij de raming van dat bedrag is aangenomen, dat het aantal ziekenoppassers bij genoemd hospitaal twee minder zal zijn dan waarop voor het jaar 1911 was gerekend.

Aanvulling en omschrijving van enkele artikelen.

Bij de Nota van Wijzigingen wordt de omschrijving van de artikelen 86, 108, 109 en 110 voor zooveel noodig alsnog aangevuld met het woord „tegemootkomsten”, ten einde aan gehuwde onderofficieren, mindere militairen en burger-geëmployeerden, werkzaam bij de militaire hospitalen, de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting en de verplegingsinrichtingen, die in het belang van den dienst van woonplaats moeten veranderen, eene tegemoetkoming in de daaraan verbonden kosten te kunnen verleenen en zulks op het voetspoor van hetgeen ten aanzien van personeel bij de korpsen en bij andere inrichtingen is geschied bij het bereids door de Tweede Kamer aangenomen ontwerp van wet tot wijziging en verhooging van het VIIIste hoofdstuk voor 1910 (Gedrukte Stukken 1910—1911, 286, n°. 3, eerste bladz. ad artikelen 21, 22 enz.)

Verpleging buiten de hospitalen.

ART. 88. Dezen zomer zijn herstellende zieken in verpleging genomen in het militair hospitaal te Harderwijk en daar in de gelegenheid gesteld dagelijks in de omstreken van Harderwijk te vertoeven.

De voorloopige resultaten van dezen maatregel zijn van dien aard, dat er alle aanleiding is de genomen proef een volgend jaar voort te zetten.

Voor de oprichting van een zeer bescheiden sanatorium in de legerplaats te Harskamp bestaat, in afwachting van deze proef vooralsnog geene aanleiding.

Vermindering van een artikel.

ART. 89. Van de benooidgheden voor den geneeskundigen dienst, voor de aanschaffing waarvan op dit artikel gelden zijn aangevraagd, kunnen er nog tot een bedrag von f 2000 worden aangekocht van de gelden welke zijn toegestaan voor het jaar 1910.

In verband daarmede is, bij de bij deze Memorie gevoegde Nota van Wijziging, het artikel met gemeld bedrag verminderd.

Geneeskundige behandeling van paarden.

ART. 90. Aangezien thans de uitgaven voor het jaar 1910 in zooverre beter kunnen worden overzien, zoodat vermoedelijk een meerder benoodigd bedrag, als waarvoor f 500 uitgetrokken was niet benoodigd zal zijn, wordt het artikel bij de Nota van Wijzigingen met f 500 verminderd en alzoo van f 6050 gebracht op f 5550.

XIIIde Afdeeling.

Onderwijsinrichting.

Hoogere Krijgsschool.

ART. 95. De verhooving van het traktement van een burgerleeraar met f 200 houdt verband met de voor dien titularis van kracht zijnde traktementsregeling, waarbij is bepaald, dat om de 3 jaren f 200 verhooving wordt toegekend tot het maximum-traktement van f 3600 is bereikt. Waar deze burgerleeraar sedert 1 Januari 1908 in het genot is van zijn tegenwoordig traktement, ad f 3000, verkrijgt hij op 1 Januari 1911 aanspraak op eene verhooving tot het hiervoren vermelde bedrag.

De concierge is sedert 1 Augustus 1909 in het genot van zijn tegenwoordig traktement ad f 500 's jaars, en verkrijgt, ingevolge de voor hem van kracht zijnde traktementsregeling, na 2 jaren, d. i. mitsdien op 1 Augustus 1911, aanspraak op eene verhooving van f 100 's jaars; het bedrag, ad f 41,68, houdt hiermede verband. Het maximum-traktement van den concierge bedraagt f 800, welk maximum intusschen eerst na zes jaren dienst als zoodanig kan worden bereikt.

Tegenover het meerder uitgetrokken bedrag ad f 240, voor belooningen aan leeraren der Rijks- hogere land-, tuin- en boschbouwschool en aan geëmployeerden bij die inrichting, staat eene vermindering van f 300 voor belooningen aan het personeel van het Rijksproefstation voor zaadconrôle, zoodat voor het hierbedoeld onderwijs eene besparing van f 60 wordt verkregen.

Een en ander houdt verband men eene voorgenomen gewijzigde regeling van het landbouwkundig onderwijs, waarbij aan de officieren-leerlingen der Hoogere Krijgsschool geen onderricht meer zal worden gegeven door personeel van het Rijksproefstation voor zaadconrôle in het onderzoek van graan en peulvruchten. Ten gevolge van de vele werkzaamheden aan deze instelling, kan bedoeld personeel niet meer voor het geven van het onderricht beschikbaar worden gesteld, hetwelk alsdan zal worden gegeven door leeraren der Rijks- hogere land-, tuin- en boschbouwschool.

Koninklijke Militaire Academie.

Met betrekking tot de regeling van de geheele of gedeeltelijke vrijstelling van het betalen der bijdrage in de kosten van de Cadettenschool en van de Koninklijke Militaire Academie zij het volgende medegedeeld.

Ingevolge artikel 10 van de wet tot regeling van het militair onderwijs bij de landmacht, wordt, ter gemoetkoming in de kosten van de Cadettenschool en van de Koninklijke Militaire Academie, voor iederen leerling eene — bij Koninklijk besluit vast te stellen som — het bedrag van *vierhonderd gulden* niet te boven gaande — bijgedragen, welke in 's Rijks kas wordt gestort. Van het betalen dier bijdrage kan bij Koninklijk besluit, geheele of gedeeltelijke vrijstelling worden verleend, volgens bij algemeenen maatregel van bestuur vast te stellen regelen.

Van het betalen der bijdrage bedoeld bij art. 10 der wet, wordt verleend: a. geheele vrijstelling, ten behoeve van:

10. den cadet, bestemd voor den dienst in Nederlandsch-Indie;
20. den cadet bestemd voor den dienst hier te lande, wiens vader in dienst

van den Staat gesneuveld of binnen één jaar ten gevolge van in dezen diens voor den vijand bekomen wonden overleden is;

b. gedeeltelijke vrijstelling, ten behoeve van een cadet, zoon van:

10. een officier, een eervol ontslagen of een gepensionéerd officier, hetzij in leven of reeds overleden;

20. een verdienstelijk onderofficier of gepensionneerd onderofficier, hetzij in leven of reeds overleden;

en zulks voor zooveel men tot het betalen van de geheele bijdrage voor den cadet niet in staat is;

c. geheele of gedeeltelijke vrijstelling ten behoeve van den cadet, die tijdens zijn verblijf aan de Cadettenschool of aan de Koninklijke Militaire Academie zijne ouders of een hunner verliest en voor wien de bijdrage dientengevolge verder niet meer of slechts gedeeltelijk kan worden betaald.

Uit het vorenstaande moge blijken, dat hiervoren bedoelde geheele of gedeeltelijke vrijstelling niet geheel beperkt is tot zoons van militairen of oud-militairen.

Huisvesting enz. Koninklijke Militaire Academie,

ART. 98. Met betrekking tot de in het Voorloopig Verslag gevraagde toelichtingen zij het volgende medegedeeld.

Het bedrag van f 100 meer voor drinkwater houdt verband met het in uitzicht gesteld meerder verbruik daarvan, door het in gebruik nemen van eene nieuwe waschgelegenheid, waar de cadetten, na het deelnemen aan lichaamsoefeningen, zich kunnen verfrisschen.

De f 500 meer voor reiskosten werden aangevraagd, omdat gebleken is, dat het in vorige jaren geraamde bedrag te gering was.

De f 400 meer voor vernieuwing van ledergoed enz. zijn noodig, eendeels wegens de verhooging van de tarieven voor herstellingen aan ledergoed, anderdeels omdat in 1909 belangrijk meer noodig bleek dan geraamd was en het, den toestand van het paardentuig in aanmerking genomen, niet te voorzien is, dat in 1911 minder noodig zal zijn; hierbij zij aangeteekend, dat over het loopende dienstjaar nog niet over de volledige gegevens ter zake wordt beschikt.

Naar aanleiding van de opmerking, gemaakt in de 2de alinea van het hier behandelende punt, wordt de aandacht er op gevestigd, dat, blijkens het gestelde in de Memorie van Toelichting, voor huisvesting, enz., f 1175 minder wordt aangevraagd dan ten vorigen jare, van welken post, blijkens den toelichtenden staat, die voor herstelling en vernieuwing van gebouwen een onderdeel is. Voor dit onderdeel is dan ook $f\ 3585 - f\ 2385 = f\ 1200$ minder uitgetrokken dan voor 1910.

Cadettenschool.

ART. 99. Aangezien bij Koninklijk besluit van 2 Juni 1910, no. 135 eene Staatscommissie is ingesteld tot het voorbereiden van voorstellen aan de Regeering in zake eene algeheele reorganisatie van het militair onderwijs bij de landmacht, behoort het mede tot de taak dier commissie zich over eene eventueele opheffing der Cadettenschool uit te spreken. In verband hiermede is het den ondergeteekende niet wel mogelijk reeds thans eene mededeeling te doen met de betrekking tot zijne voornemens betreffende evengoemde inrichting van onderwijs.

Hoofdcursus.

ART. 101. Het voor 1911 meer gevraagde bedrag, ad f 60, vond zijne oorzaak in de omstandigheid, dat de bepaalde noodzakelijkheid zich deed gevoelen, om meerdere aandacht te schenken aan het onderwijs in de gymnastiek en het schermen van de leerlingen van den Hoofdcursus.

In verband hiermede werd op het diensttableau een belangrijk grooter aantal lesuren voor gymnastiek en schermen uitgetrokken; eene voorziening welke ook voor het dienstjaar 1910 behoort te worden getroffen, zoodat voor het onderwijs in gymnastiek, schermen, enz. niet met een minder bedrag zal kunnen worden volstaan.

Huisvesting enz. Hoofdcursus.

ART. 102. Met betrekking tot het schulden maken door de leerlingen van den Hoofdcursus kan worden medegedeeld, dat, hoewel in het studiejaar 1909—1910 de directeur aan eenige leerlingen nog straffen heeft moeten opleggen voor het maken van verteringen die niet onmiddellijk waren betaald, toch mag worden aangenomen, dat dit eene uitzondering betreft, waar geen enkele klacht over het maken van schulden bij dien directeur is ingekomen.

Het geringer aantal leerlingen is een gevolg van het minder aantal plaatsen dat in de laatste jaren voor de opleiding in Nederlandsch-Indië is opengesteld.

Het meerder bedrag van f 50, uitgetrokken voor onderhoud der gebouwen, heeft betrekking op het te huren gebouw tot onderbrenging der ethnographische verzameling, terwijl onder het op de begrooting voor 1910 meer uitgetrokken bedrag, ad f 850, voor aanschaffing en onderhoud van huisraad en schoolmeubelen, is begrepen f 150 voor de meubelen, bestemd voor het bedoelde gebouw, en f 700 voor aanschaffing en onderhoud van voorwerpen, de voeding betreffende.

De uitbreiding van het personeel met één sergeant houdt verband met de meerdere werkzaamheden van het vaste personeel, als een gevolg van de verstrekking van voeding en kleeding van Rijkswege aan de leerlingen.

Normaal Schietschool.

ART. 103. Aan die leden, welke bezwaar meenden te moeten maken tegen de vervanging van een eerste-luitenant door een kapitein, zij opgemerkt, dat deze vervanging slechts eene tijdelijke is. Op het tijdstip n.l., waarop de hierbedoelde officier, die onderwijzer en leider was der gymnastiek-, schermen en zwem oefeningen, in aanmerking kwam om tot kapitein te worden bevorderd, was het den directeur der Normaal-Schietschool niet mogen gelukken een geschikten opvolger te vinden.

Daarom werd dezerzijds bewilligd in het voorstel, om den betrokken officier voorloopig aan de inrichting werkzaam te laten. Aan dien directeur is echter opgedragen, om zoo spoedig doenlijk een geschikten opvolger te vormen.

Wat aangaat de opmerking, dat die vervanging eene wijziging in de organisatie beteekenen zou, kan worden medegedeeld, dat volgens bijlage D van het Koninklijk besluit van 16 Maart 1909 no. 30, bij welk besluit de samenstelling van de Normaal-Schietschool opnieuw werd vastgesteld, tot het vaste personeel van het leger hier te lande kunnen behooren 2 of 3 kapiteins en 4 of 3 luitenants.

De hier bedoelde post onder „meer” voor kampeeren en manoeuvres, ad f 813,86, kan met f 770 worden verminderd.

De aanvankelijke hoogere raming vloeide voort uit de omstandigheid, dat het voornemen bestond, om in 1911 het *geheele* personeel der Normaal-Schietschool gedurende 16 dagen in de legerplaats bij Harskamp te oefenen, in stede van gedurende 10 dagen, waarop bij de begrooting voor het jaar 1910 was gerekend.

Thans wordt voorgesteld, om slechts een *gedeelte* van het personeel gedurende den vollen termijn van 16 dagen in de legerplaats te doen verblijven, en het overige deel (de officieren) in twee ploegen te verdeelen en elk dezer ploegen gedurende 8 dagen aan de oefeningen te doen deelnemen, ten gevolge

waarvan de bedragen, ad f 318, f 1080 en f 672, voorkomende op bladz. 204 en het bedrag ad f 66,56, voorkomende op bladz. 206 van den uitgewerkten en toelichtenden staat, behoorende bij de ontwerp-begrooting voor 1910, kunnen worden verminderd met respectievelijk f 47, f 450, f 256 f 18,24 zoodat eene totale besparing van f 771,24 of rond f 770 wordt verkregen.

Met deze vermindering van het artikel is bij nevensgaande Nota van Wijzigingen rekening gehouden.

Huisvesting enz. Normaal-Schietschool.

ART. 104. Met het oog op de ruimte, waarover ten behoeve van de Normaal-Schietschool moet worden beschikt, is het niet mogelijk, haar in een der militaire gebouwen te 's Gravenhage te huisvesten.

Het bedrag hetwelk voor huur van een nieuw perceel is uitgetrokken, — in de Memorie van Toelichting abusievelijk op f 1200 gesteld in stede van op f 1100, zooals in den uitgewerkten en toelichtenden staat is vermeld — kan evenwel worden teruggebracht tot f 900. Het perceel Jan van Nassaustraet no. 46, waarin thans de inrichting is gevestigd, is namelijk opnieuw gehuurd kunnen worden voor den tijd van drie jaren, tegen een huurprijs van f 900 voor het eerste jaar en van f 950 voor de beide volgende jaren.

In verband hiermede kan ook het bedrag ad f 200, voor aanschaffing van meubelen, hetwelk, als gevolg van de verplaatsing van de Normaal-Schietschool, voor „aankoop en onderhoud van meubelen, enz.” méér is uitgetrokken, vervallen.

Alzoo kan de framing van het artikel met eene som van f 400 worden verminderd, met welke vermindering bij de Nota van Wijzigingen rekening is gehouden.

Het verleggen van de schietbanen op een der schietterreinen in de legerplaats bij Harskamp is noodzakelijk, omdat bij den aanleg van het schietkamp geen rekening kon worden gehouden met de latere ontginning van de nabijgelegen terreinen.

Waar ieder belendend eigenaar mag vorderen, dat de veiligheid op zijn terrein verzekerd zij, kan het feit, dat de aangrenzende terreinen onder het beheer staan van het Departement van Landbouw Nijverheid en Handel, naar de meening van den ondergeteekende, bezwaarlijk als motief gelden, om de kosten van het werk der verlegging van de schietbanen geheel of gedeeltelijk ten laste van dit Departement te brengen.

De specificatie van het werk is als volgt:

voor het effenen van het terrein, waartoe belangrijke vergraving wordt vereischt, omdat de schietbanen zooveel mogelijk in vlak terrein moet worden aangelegd	f	3,760
voor het vastleggen van de zandgronden		550
voor het verplaatsen van waarnemingsposten.		690
Totaal	f	5,000

XIVde Afdeling

Centraal magazijn van kleeding enz.

Eene commissie is belast geweest met het ontwerpen van eene regeling, strekkende om o.a. voor de burgerlijke ambtenaren bij de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting te Delft, Woerden en Amsterdam de bezoldiging en titulatuur zooveel mogelijk in overeenstemming te brengen met de te dien opzichte voor de artillerie-inrichtingen geldende bepalingen.

Ten aanzien van de door vermelde commissie gedane voorstellen is nog geene beslissing genomen, in verband met de omstandigheid, dat nog wordt overwogen in hoeverre, door het brengen van wijziging in de thans geldende

voorschriften in zake de periodieke verhoogingen, positieverbetering der administratieve ambtenaren bij de inrichtingen, behoorende tot de landmacht, practisch uitvoerbaar is.

¶ Aangezien de Staatscommissie in zake de arbeidersvoorwaarden der Rijkswerklieden o. a. de vraag behandelt, welke categorieën van werklieden, ambtenaren behooren te zijn, zal eerst na het verschijnen van het verslag van bedoelde commissie ten aanzien van eene eventueele vaste aanstelling van de hulpschrijvers kunnen worden beslist.

Het oordeel van sommige leden, dat het werkliedenreglement op meer dan één punt onvoldoende uitgevoerd blijft, moet beslist worden tegengesproken.

Dat van de groepsvertegenwoordiging weinig terecht komt, wordt ook door den ondergeteekende betreurd: intusschen moet dit niet, en zeker niet in de eerste plaats, aan de chefs geweten worden, doch veeleer aan de weinige medewerking van de zijde der werklieden.

Zoo houdt b.v. bij de constructie-werkplaatsen en bij de centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting de groepsvertegenwoordiging hare vergaderingen en besprekingen in een daarvoor beschikbaar gesteld lokaal en wordt aan de vertegenwoordigers gelegenheid gegeven, om, zoowel afzonderlijk als gezamenlijk, wenschen, verzoeken, bezwaren e. d., die bepaalde groepen van werklieden of het geheele personeel betreffen, aan de hoofden der inrichtingen kenbaar te maken. Na onderzoek worden de daarvoor vatbare wenschen en verzoeken ingewilligd en de eventueele bezwaren zoo mogelijk uit den weg geruimd.

Vermits bij de hoofden de overtuiging bestaat, dat langs den weg der vertegenwoordiging de daarvoor in aanmerking komende verzoeken, klachten en grieven van de werklieden op regelmatige wijze ter kennis worden gebracht ter plaatse waar dat behoort, wordt de werkzaamheid der vertegenwoordiging eerder door hen bevorderd, dan dat zij deze instelling niet genoegzaam ter wille zijn.

Echter bestaat bij de artillerie-inrichtingen aan de Hembrug feitelijk geen vertegenwoordiging meer, sinds de vertegenwoordigers in 1908 hun ontslag indienden en nieuw gehouden verkiezingen geen resultaat opleverden.

De vermindering der belangstelling van de werklieden wordt dezerzijds toegeschreven aan het feit, dat de werklieden in hunne te hoog gespannen verwachtingen omtrent den werkring van dat lichaam zich teleurgesteld zagen en hunne wenschen daarna steeds meer langs anderen weg trachtten kenbaar te maken.

Wat betreft de opmerking in verband met art. 61 hoofdstuk III van de Verordening voor de Rijkswerven, moge zijn medegedeeld, dat tot nu toe geen verzoek van vertegenwoordigers, om in het genot van eene toelage te worden gesteld, den ondergeteekende bereikt heeft.

Mocht een dergelijk verzoek worden aanhangig gemaakt, dan is in beginsel tegen de inwilliging geen bezwaar. Uit de toelage zouden dan tevens de uitgaven voor schrijfbehoeften kunnen worden gekweten. Tot op heden werden die behoeften op aanvraag kosteloos afgegeven.

Eene wijziging te brengen in de bepalingen nopens uitkeering van ziekengeld, wil den ondergeteekende niet aanbevelenswaardig voorkomen, waar verwacht mag worden, dat ook omtrent deze aangelegenheid de Staatscommissie voor de arbeidsvoorwaarden der Rijkswerklieden voorstellen zal indienen.

Kampementsgoederen enz.

ART. 107. De post voor de aanschaffing van veldflesschen ten behoeve van de bereden troepen is op de begroting gebracht in verband met de door den ondergeteekende gedeelde meening van den commandant van het veldleger, dat de veldflesch als onderdeel van de uitrusting van den cavalerist en van den bereden artillerist behoort te worden opgenomen. Reeds in 1908

hebben proeven plaats gehad met het medevoeren van de veldflesch door beredenen, aan het bezit van welk uitrustingsstuk zich meermalen de behoefte had doen gevoelen, doordat de manschappen bij warm weder, tijdens manoeuvres in uitgestrekte heidestrecken, dorst leden, daar er in den omtrek geen goed water te verkrijgen was.

De prijs, waarvoor de veldflesschen kunnen worden aangeschaft, zal vermoedelijk f 0,80 à f 0,90 per stuk bedragen, daaronder begrepen een veldfleschdrager van tuigleder en een veldfleschzakje, dienende om de zichtbaarheid van de flesch te verminderen.

Aangezien blijkens de ervaring in de jongste oorlogen opgedaan, het noodig is, dat bij het wapen der infanterie minstens over één knipbuigtang per groep kan worden beschikt, zou het uitstellen van de uitbreiding van het aantal knipbuigtangen ten nadeele komen van de gevechtswaarde van genoemd wapen.

Vermindering van een artikel.

ART. 107. Dit artikel is, bij de bij deze Memorie gevoegde Nota van Wijziging, verminderd met een bedrag van f 1500. Voor de toelichting wordt verwezen naar art. 36 van deze Memorie.

Traktementen enz. bij de magazijnen van levensmiddelen.

ART. 109. De opheffing van de militaire slachterij te Middelburg is een gevolg van de omstandigheid, dat het mogelijk is gebleken. de verstrekking van vleesch ten behoeve van de garnizoenen te Bergen op Zoom, Middelburg en Vlissingen te kunnen doen geschieden uit de militaire slachterij te Breda.

Hoewel het zich niet laat aanzien, dat zich spoedig omstandigheden zullen voordoen, waardoor tot opheffing van andere, gelijknamige inrichtingen, zal kunnen worden overgegaan, zal bij voorkomende gelegenheid zeker worden overwogen, in hoeverre de bedoelde maatregel ook voor andere plaatsen toepassing kan vinden.

Traktementen enz. bij de kleedingmagazijnen.

ART. 110. In verband met het te dezer plaatse in het Voorloopig Verslag kenbaar gemaakt verlangen, kan de ondergeteekende er op wijzen, dat hij er zelf reeds op bedacht geweest is, het beheer van een kleedingmagazijn, in stede van aan een officier, aan een gewezen onderofficier op te dragen. In den lateren tijd toch werd reeds bij een tweetal dergelijke inrichtingen — nl. te Amsterdam en te Utrecht — ter vervulling van eene vacature, ontstaan door het ontslag van een officier of een gewezen officier, een gewezen adjudant-onderofficier tot administrateur benoemd. Echter komt het den ondergeteekende niet gewenscht voor, officieren van eene benoeming tot administrateur bepaaldelijk uit te sluiten, omdat zich omstandigheden kunnen voordoen, waarin het de voorkeur verdient een gewezen of dienend officier voor plaatsing te doen in aanmerking komen.

XVde Afdeling.

Artillerie-inrichtingen.

Afschaffing van den arbeid op stukloon bij de werkplaatsen voor draagbare wapenen kan niet geacht worden in het geldelijk belang van het Rijk te zijn. Er zijn geen omstandigheden, die er op wijzen, dat een nadeelige invloed wordt ondervonden van bedoelde regeling; de tarieven zijn zoodanig gesteld, dat van gejaagd en zenuwspannend werken geen sprake behoeft te zijn. Aangeteekend zij hierbij, dat bij de munitiefabriek op 1 Juli 1907 de arbeid op stukloon is afgeschaft; het aantal ziektegevallen is bij die inrichting na de afschaffing niet verminderd.

Bij eerstgenoemde werkplaatsen wordt geen arbeid verricht die voor normaal gezonde menschen behoefte aan kalmeerende medicijn zou doen gevoelen. Het gebruik van zoodanige middelen komt niet meer voor dan onder een gelijk getal werklieden in andere werkplaatsen zou zijn te verwachten. Er is slechts één geval bekend, dat een zeer zenuwachtig werkmán verzocht heeft, met het oog op zijne zenuwen, gedurende eenigen tijd geen stukwerk te verrichten. Waar het hier een abnormaal geval betrof, werd het verzoek toegestaan.

In de laatste drie jaren wordt gedurende de wintermaanden op ethische gronden, bij wijze van tijdelijken maatregel, gedurende 8 uren per dag gearbeid, zonder dat geëischt wordt, dat de productie dezelfde blijft. Invoering van den verkorten arbeidsdag over het geheele jaar zou geen kalmeerenden invloed uitoefenen, doch integendeel van de werklieden meer inspanning eischen, indien men althans in het geldelijk belang van het Rijk daaraan de voorwaarde wenschte te verbinden, dat de productie niet noemenswaard mag verminderen.

De duur van den dagelijkschen arbeidstijd kan als een der voornaamste punten van onderzoek der Staatscommissie voor de arbeidsvoorwaarden der Rijkswerklieden beschouwd worden, zoodat het overwegend bezwaar heeft, in dit opzicht op haar rapport vooruit te loopen. Ook het belangrijk wijzigen van de arbeidsvoorwaarden in andere opzichten komt den ondergeteekende ook bij nadere overweging niet aanbevelenswaardig voor, aangezien zodoende het welslagen van den arbeid der commissie in gevaar kan worden gebracht.

Telken jare slaagt het bestuur der artillerie-inrichtingen niet dan na veel moeite, er in, bij den verkorten arbeidsdag eene behoorlijke aansluiting tusschen treinenloop en arbeidstijd te verkrijgen. Om bovendien bij den normalen arbeidstijd eene gewenschte aansluiting te verkrijgen, zal zeer waarschijnlijk op onoverkomelijke bezwaren stuiten. Voorts wordt het in het belang van het Rijk geacht, met de beide concurrerende maatschappijen te blijven contracteeren. Thans wordt aan de bezwaren tegen het vervoer per boot, voor de werklieden, die een eigen rijwiel hebben en geen gebruik wenschen te maken van het vervoer op Rijkskosten, bovendien te gemoet gekomen door het toekennen van eene vergoeding voor het gebruik van dat rijwiel. Nog zij opgemerkt, dat vóórdat de tegenwoordige regeling werd ingevoerd, een deel der werklieden de voorkeur gaf aan bootvervoer boven spoorwegvervoer. Het is niet uitgesloten, dat ook thans die voorkeur bij een aanzienlijk deel der werklieden nog bestaat.

Een zeer belangrijk punt van onderzoek voor de bovendoelde commissie is o. a. de grondslag voor de loonregeling van bepaalde categorieën van werklieden, zoodat het afwachten van haar rapport in dit opzicht aanbeveling verdient.

De klacht in algemeenen zin geuit, zonder aanduiding van bepaalde voorbeelden, over het militaristisch optreden der opzichters tegenover de werklieden, is weinig geschikt voor het instellen van een onderzoek in deze. Men streeft er bij de artillerie-inrichtingen naar, ieder zijn plicht te doen vervullen en de nalatigen aan te sporen. Daarbij worden echter geen andere middelen gebruikt dan in elke andere goed bestuurde werkplaats eveneens noodig zullen zijn. Het aantal tusschenpersonen tusschen de werklieden en de chefs is niet gestegen, terwijl van overmatige aandrijving geen sprake is.

Nog zij aangeteekend, dat door de werklieden geen gebruik is gemaakt van hun recht, krachtens art. 56 van het Werkliedenreglement voor de landmacht, om bazwaren omtrent te militaristisch optreden van opzichters ter kennis van hunne superieuren te brengen.

Ingestemd wordt dan ook met de meening van die leden welke, blijkens het Voorloopig Verslag, de gegeven voorstelling van zaken schromelijk overdreven noemen.

Het verdient geen aanbeveling, de bureaulokalen der administratie om te wisselen met de bibliotheekvertrekken, omdat daardoor het schrijverspersoneel

te ver verwijderd zou worden van de bureelen der officieren. Aangezien de bibliotheekvertrekken voor verschillende doeleinden, waartoe een ruimer lokaal vereischt wordt, gebezigd worden, kunnen zij niet voor de aangegeven bestemming worden afgestaan. Bovendien wordt de verlichting der bedoelde bureau-lokalen voldoende geacht.

De behoefte van eene ziekeninrichting te Zaandam ten behoeve van personen die voor rekening van het Departement van Oorlog aanspraak kunnen maken op verpleging, heeft zich nog niet doen gevoelen.

De weinige militairen, in hoofdzaak officieren, die bij de artillerie-inrichtingen werkzaam zijn, voorzien in geval van ziekte, zelf in hunne verpleging.

Verpleging van leden van gezinnen van werklieden voor rekening van het Departement van Oorlog komt weinig voor, terwijl bovendien in die bijzondere gevallen waarin verpleging in eene ziekeninrichting als eene voorwaarde voor het herstel van den lijder of de lijdere is te beschouwen, de ziekeninrichtingen van het zeer nabij gelegen Amsterdam, met het oog op de in te stellen geneeskundige behandeling, wel steeds het meest aangewezen zullen blijven.

Aanleiding bestaat er dus voor het Departement van Oorlog niet, om tot het stichten van eene ziekeninrichting te Zaandam mede te werken.

Voor het aanbrengen van eene stofafzuiging met onderbouw c. a. in de slijperij der werkplaatsen voor draagbare wapenen zijn op art. 113 en art. 114 van de ontwerpelijke ontwerpooorlogsbegroting gelden aangevraagd, zoodat deze verbetering, bij aanneming van dat wetsontwerp, in 1911 tot stand zal komen. Ook de aan te brengen verbeteringen in de wasch- en kleedgelegenheden maken bij de directie der artillerie-inrichtingen reeds een punt van onderzoek uit, waartoe zij met de daarbij betrokken genie-autoriteit in overleg is getreden.

Van onvoldoende bevestiging bij het gebruik van amarilsteen is nimmer gebleken.

Alle lokalen, bij de meergenoemde inrichtingen in gebruik, voldoen ruimschoots aan de bepalingen van de Veiligheidswet betreffende de luchtruimte, die daarin per werkman beschikbaar moet zijn.

Bij het toebrengen van schade aan werktuigen en grondstoffen moeten de werklieden nimmer het geheele bedrag dier schade betalen; indien het een gevolg is van onachtzaamheid, wordt bijv. bij de munitiefabriek eene schadevergoeding van 5 à 10 pct. daarvan geëischt; herhaalde zich het toebrengen van schade bij denzelfden persoon, dan is bij die inrichting eene enkele maal het bedrag vermeerderd. In 1910 zijn bij de munitiefabriek zeven schadevergoedingen geëischt van f 0,25 tot f 1,—, tot een gezamenlijk bedrag van f 4,95. Bij de werkplaatsen voor draagbare wapenen is sedert 1 November 1909 geene schadevergoeding gevorderd.

Door de directie der artillerie-inrichtingen is reeds een maatregel genomen, om te voorkomen, dat personeel, dat niet met de gevaarlijke werkzaamheden te maken heeft, toegelaten wordt in de lokalen waarin die arbeid verricht wordt.

Wat de ontploffing in de munitiefabriek betreft, deze had plaats bij het verwerken van eene stof, waarmede reeds meerdere proeven genomen waren, zonder dat bepaalde feiten, die op het bestaan van gevaar zouden wijzen, waren geconstateerd; de stof werd behandeld door een werkman, die met dergelijk soort werk zeer vertrouwd was.

Ten aanzien van de vraag, of bedoeld ongeval verband houdt met onvoldoend Krupp-materiaal, kan aangeteekend worden, dat bij de schietoefeningen was gebleken, dat de rookontwikkeling van de brisante-granaten van het veldgeschut, welke projectielen indertijd door de firma Krupp geleverd werden en tevens aan de gestelde eischen hebben voldaan, bij het treffen op den grond gering was, zoodat de waarneming, vooral op groote afstanden, werd bemoeilijkt. Aangezien het wenschelijk werd geacht, hierin zoo mogelijk verbetering te brengen, werd naar een beter rookgevend stof gezocht, waarbij

bleek, dat de aanvankelijk gebezigde door oplegging in werking was achteruitgegaan. Bij het verwerken van eene dergelijke stof had het ongeval plaats.

Het doodbloeden van een jongmaatje kan niet worden toegeschreven aan het ontbreken van onmiddellijke geneeskundige hulp, aangezien dergelijke hulp steeds bij de artillerie-inrichtingen aan de Hembrug aanwezig is. Het geval heeft zich als volgt voorgedaan:

Om 9 uur v.m., na de rust, werden de werkzaamheden, die door de rust onderbroken waren, door den werkman voortgezet; bij het uitnemen van eene hoeveelheid sas met een stuk bordpapier ontvlamde om circa 9 uur 6 minuten plotseling de in de flesch aanwezige sas, waardoor de flesch uiteensprong. De werkman bekwam daardoor brandwonden aan handen en benedenarm, terwijl een scherf van de flesch langs de tafel scherende, het jongmaatje in het linkerbovenbeen trof. Door het geluid der ontploffing opmerkzaam gemaakt, snelden een sergeant-majoor-vuurwerker en eenige in de nabijheid zijnde werklieden toe, zagen den werkman het werklokaal verlaten, bluschten een begin van brand in het met dikken rook gevulde lokaal en vonden het jongmaatje, toen de rook iets optrok, op den grond liggende, badende in zijn bloed. De aan de Hembrug aanwezige korporaal der hospitaalcompagnie verleende de eerste hulp, terwijl de officier van gezondheid 1ste klasse dr. J. HUYGENS om circa half tien aanwezig was. De werkman werd naar het militair hospitaal te Amsterdam overgebracht, terwijl het jongmaatje voorzichtig naar een nabijzijnd gebouw was overgebracht; het bleek, dat een glasscherf in het linkerbeen, even onder de lies, was doorgedrongen en de slagader had doorgesneden. Pogingen om den getroffene door kunstmatige ademhaling bij te brengen, mochten niet baten en werden op last van genoemde geneeskundige gestaakt.

In verband met de opmerking in het Voorloopig Verslag betreffende gevaar bij het vullen van patronen gedurende onweders, zij opgemerkt, dat dit gevaar uiterst gering is; daarbij toch is slechts eene kleine hoeveelheid, niet in patronen opgesloten, buskruit aanwezig, terwijl de kans op plotseling vlamvatten van het buskruit in patronen en overslaan van de vlam van de eene patroon op de andere bij ontstaan van brand zoo goed als niet bestaat. Het staken van laatstbedoelde werkzaamheden tijdens een onweder, waardoor de geregelde gang van het werk zeer zou lijden, wordt dan ook uit een oogpunt van veiligheid niet noodig geacht.

Onregelmatigheden zijn bij de aanbesteding van het vervoer van goederen naar het station Zaandam en omgekeerd nimmer gepleegd. Uit ingekomen verzoeken bleek, dat enkele personen meenden — zij het dan ook ten onrechte — dat hun bij de inschrijving in 1908 de eerste, die voor bedoeld vervoer gehouden is, onrecht was aangedaan. Om hunne grieven op te heffen, is in 1909, na afloop van de overeengekomen verbindtenis, opnieuw eene inschrijving geopend; het is echter niet wenschelijk elk jaar eene nienwe aanbesteding te houden. Wanneer met een expediteur billijke voorwaarden zijn overeengekomen, en het vervoer geeft geene aanleiding tot klachten, dan is het in het belang van het Rijk en in het bijzonder in dat van den geregelde gang van den dienst der magazijnen, dat dezelfde persoon langer dan één jaar met dat vervoer belast blijft.

In December 1908 werd het verstrekken van een wagen, bespannen met 2 paarden, en een geleider, ten behoeve van het vervoer der goederen, gegund voor f 1,35 per uur.

Sedert de aanbesteding in het einde van 1909 wordt daarvoor f 0,83 per uur betaald.

Er bestaat geen bezwaar tegen, om de inschrijvingsprijzen bij volgende aanbestedingen aan de inschrijvers, die bij de opening der biljetten tegenwoordig zijn, bekend te maken.

Omdat de hoeveelheid der te vervoeren goederen aan sterke schommelingen

onderhevig is, verdient het geene aanbeveling, de aanbesteding zoo in te richten, dat voor het vervoer in zijn geheel wordt ingeschreven; wanneer het vervoer niet voldoende vlug wordt uitgevoerd, zal dit, in verband met het daarop uitgeoefend toezicht, niet onopgemerkt blijven, en mochten daartrent herhaalde klachten inkomen, dan kan men zich voor groote schade vrijwaren door de overeenkomst niet te verlengen.

Het bedoelde goederenvervoer is voor het eerst aanbesteed geworden voor het jaar 1909, in welk jaar daarvoor f 4155,56 is betaald geworden. Vóór dat jaar geschiedde het vervoer met behulp van personeel der artillerie-inrichtingen, dan wel van gerequireerde voertuigen.

In 1903 is aangeschaft eene turbine met draaistroomgenerator, waarmee aanvankelijk een deel der werktuigen aan de Hembrug werd gedreven; nadat deze turbine eenige jaren in gebruik is geweest en de gunstige resultaten der electricische krachtoverbrenging waren gebleken, werd in 1908 besloten, ook de overige werkplaatsen aan de electricische krachtcentrale aan te sluiten. Aan een der stoommachines, die een als reserve aanwezige draaistroomgenerator dreef, werd eenewijziging aangebracht, om de beide bovenbedoelde generatoren parallel te kunnen laten loopen. Een tweede stoommachine werd voor f 1600 verkocht, omdat het niet wenschelijk geoordeeld werd, daaraan groote kosten te besteden voor het voorzien van een generator en de noodzakelijke verplaatsing.

Toen de turbine defect geraakte, werden alle beschikbare machines, ten getale van vier, in bedrijf gesteld, waardoor de patroonfabriek des middags reeds normaal kon doorwerken, terwijl de vuurwerkerij en de werkplaatsen voor draagbare wapenen respectievelijk voor circa $\frac{1}{4}$ en $\frac{2}{3}$ van stroom voorzien konden worden.

Bij onderzoek bleek, dat het defecte anker naar de fabriek van herkomst in Zwitserland opgezonden zou moeten worden, waardoor de turbine enkele weken zou moeten stilstaan. Het lag daarom voor de hand, dat naar middelen werd uitgezien, om de werktuigen, die niet met de eigen reservemachines gedreven konden worden, met gehuurde machines te drijven; daartoe werd in Zaandam eene locomobiel en eene verticale stoommachine gehuurd; voor de huur hiervan werd te zamen een gemiddeld bedrag van circa f 32 per dag betaald, waarin de kosten van montage en demontage begrepen zijn. Van stilzetten van het bedrijf is dus geen sprake geweest.

De opmerking, dat alleen aan de fabriek van draagbare wapenen tot nog toe eene goede boekhouding schijnt te bestaan, en dat men aan de patronen en aan de munitiefabriek niet tot het zelfde stelsel wil overgaan, berust op een misverstand, aangezien bij alle bovengenoemde fabrieken de boekhouding op dezelfde leest is geschoeid. Uit het woord »kaartenstelsel« wordt afgeleid, dat men het oog heeft op een zeer klein onderdeel der administratie, dat in geen verband staat met de ingevoerde commercieele boekhouding, n.l. op de wijze waarop verschillende mutatiën van den werkmán, betreffende straf, verlof, enz. worden aangehouden. Sedert 1 Januari 1910 geschiedt dit bij de werkplaatsen voor draagbare wapenen bij wijze van proef volgens het kaartsysteem. ●

De verbinding van de directie der artillerie-inrichtingen aan het beheer van de IVde afdeling van het Departement van Oorlog, is mede een gevolg van de desbetreffende beschouwingen en voorstellen, vervat in het verslag der commissie in zake de artillerie-inrichtingen, ingediend in 1907. Niet dan na ernstige overweging, ook van de daaraan verbonden bezwaren, werd door den ambtsvoorganger van ondergeteekende in 1908 overgegaan tot den zeer ingrijpenden maatregel, waaruit de tegenwoordige toestand werd geboren, waardoor o. m. het gezamenlijk personeel bij de directie en die afdeling werkzaam, is verminderd kunnen worden met 2 hoofdofficieren, 2 kapiteins, 2 schrijvers en 1 bediende, waartegenover staat eene vermeerdering met 1 hoofdamtenaar, plaatsvervangend directeur.

Naar de opgedane ondervinding zijn de bezwaren, welke bleken te bestaan, door de getroffen maatregelen kunnen worden ondervangen, en hebben zich tot dusverre geene omstandigheden voorgedaan, die eene wijziging van den bestaanden toestand noodzakelijk maken.

Hierbij zij opgemerkt dat de technische leiders, die tevens verantwoordelijk zijn gesteld voor de economische leiding, het administratief beheer en den toestand van de inrichting, verblijf houden ter plaatse van het bedrijf, n.l. te Hembrug en Delft.

Intusschen is omtrent enkele punten, het bestuur der artillerie-inrichtingen betreffende, het gevoelen gevraagd van den raad van toezicht op genoemde inrichtingen, en zal in verband met het door den raad uitgebrachte advies, het al of niet voortzetten van den tegenwoordigen toestand een punt van nadere overweging moeten uitmaken, zoodat op deze aangelegenheid de aandacht blijft gevestigd, terwijl het treffen van eene regeling, waardoor het rouleeren der technische leiders van het bedrijf zooveel mogelijk zal worden vermeden — omtrent welk vraagstuk eveneens bereids het gevoelen van den raad van toezicht op de artillerie-inrichtingen werd ingewonnen — bij den ondergeteekende een punt van overweging uitmaakt.

Terreinen, enz.

ART. 113. Zooals valt af te leiden uit het gestelde onder »Art. 113« in de Memorie van Toelichting (begrooting voor 1910), werd een post f 12.850 uitgetrokken voor belangrijke voorzieningen, n.l. f 7000 en f 5850, voor den bouw onderscheidenlijk van een patronenmagazijn en van eene conducteurswoning.

Het op de ontwerp-begrooting voor 1911 voorkomende bedrag, ad f 6250, betreft de kosten voor opstelling resp. van een nieuwen stoomketel en van eene inrichting tot stofafzuiging in de werkplaatsen aan de Hembrug.

Werktuigen enz.

ART. 114. Het inrichten van eene stofafzuiging in de slijperij der werkplaatsen voor draagbare wapenen heeft reeds sedert vele jaren een punt van ernstig onderzoek uitgemaakt. Eerst in dit jaar is men er in geslaagd, een bruikbaar ontwerp te vinden voor deze in het belang van de gezondheid der arbeiders noodige voorziening. Een bedrag van circa f 5080 is daarvoor op artikel 114 aangevraagd.

Komt deze inrichting in bedrijf, dan is een vermeerderd stoomverbruik daarvan het gevolg. Thans wordt de stoom voor de krachtcentrale geleverd door drie vlampijpketels, in 1898 aangeschaft, waaraan tevens stoom voor een stoomhamer, twee stoompersen en voor verwarming wordt onttrokken. Met het ouder worden dezer ketels nemen de herstellingen toe; met het oog daarop en gelet op het meerder stoomverbruik is het raadzaam, een vierden ketel aan te schaffen; hiervoor, alsmede voor eene bijbehorende voedingpomp, een exhauster met motor en voor den aanleg van stoomvoeding en spuileidingen is een bedrag van f 7300 op artikel 114 uitgetrokken.

Tot verdere toelichting volgt hieronder een vergelijkend overzicht van de voor 1910 toegestane en voor 1911 aangevraagde bedragen.

1910.

a. Voor de verbetering van den gastoevoer uit Zaandam	f	9,000
b. Voor de aanschaffing van nieuwe werktuigen of werktuigonderdeelen, deels in vervanging van versleten of verouderde		27,900
c. Voor herstellingen aan werktuigen		5,000
Totaal	f	51,900

1911.

a. Voor een stoomketel met voedingspomp enz.	f	7,300
b. Voor eene inrichting tot stofafzuiging.		5,080
Voor de aanschaffing van nieuwe werktuigen of werktuig- onderdeelen, deels in vervanging van versleten of verouderde		18,372
c. Voor herstellingen aan werktuigen.		6,100
Totaal	f	36,852

Werkplan 1911.

ART. 116. De werkplannen van de artillerie-inrichtingen voor 1911 zijn, als Bijlage D aan deze Memorie van Antwoord toegevoegd. (1)

Daarin is rekening gehouden met de werkzaamheden voor andere Departementen, waarvoor sinds het opmaken van de ontwerp-begrooting opdrachten zijn ingekomen of in uitzicht gesteld.

Voortaan zullen telkens bij de Memorie van Antwoord de werkplannen voor een volgend dienstjaar worden overgelegd.

Ter motiveering van het verschil in raming der gelden op dit artikel in 1909, 1910 en 1911, zij vermeld, dat in 1910 in mindere mate dan in 1909 het geval is geweest, benodigdheden voor den Indischen dienst werden aangemaakt, in verband waarmede, gelet op het voorhanden werk voor den dienst hier te lande in dat jaar, circa f 50,000 meer aan arbeidsloon noodig was.

Dit geldt ook voor het jaar 1911, terwijl bovendien in de bedoeling ligt, in dat jaar eene grootere hoeveelheid werk door particulieren te doen verrichten dan waarop in 1910 was gerekend; vandaar dat thans f 14,100 meer arbeidsloon dan voor 1910 wordt gevraagd.

In verband met sedert het opmaken van de ontwerp-begrooting voor 1911 ingekomen orders van het Departement van Koloniën kan echter het onderwerpelijke artikel worden verminderd met f 25,000 zoodat het artikel ten slotte f 10,900 minder wordt in 1910.

In de Nota van Wijzigingen is met het bovenstaande rekening gehouden.

Vuurmonden.

ART. 121. In het bedrag zijn begrepen de kosten van 4 kazematkanonnen van 7 c.M. en van 48 mitrailleurs M. 08 voor de verdedigingswerken, alsmede van 8 mitrailleurs M. 08 voor het veldleger.

Voor den prijs der eenheden moge, om daarbij te vermelden redenen, worden verwezen naar de opgave, welke — als van geheimen aard — ter kennisneming voor de leden hiernevens is gevoegd (2)

Reservevoorraad.

ART. 123. De bestaande omschrijving van het artikel liet o. a. niet toe, daaruit de kosten te bestrijden, vallende op de aanschaffing van gereedschappen, mallen, maten, verwisselstukken voor werktuigen, enz., welke voor de werkzaamheden in oorlogstijd benodigd zijn; in verband daarmede is de omschrijving van het artikel aangevuld geworden.

Reiskosten.

ART. 124. Voor 1910 is toegestaan f 1,100. Bij het opmaken der ontwerp-begrooting voor dat jaar kon niet worden voorzien, dat dit bedrag ontoereikend zou zijn voor het bekostigen van de reis- en verblijfkosten, noodig voor de keuring van het materieel, dat in den loop van 1910 is opgeleverd geworden en waarvoor een bedrag van circa f 2150 noodig is gebleken.

Gelet op de voorgenomen aanschaffing van buskruit in 1911 tot een gelijk bedrag als in 1910 en op de voorgenomen aanschaffing van het overig

(1) Deze stukken zijn ter griffie nedergelegd ter inzage van de leden.

(2) Dit stuk is ter griffie nedergelegd.

artillerie-materieel in 1911 tot een hooger bedrag dan in 1910, waarvan de keuring voor het grootste gedeelte door de zorg der artillerie-inrichtingen zal moeten geschieden, is voor het volgende jaar een weinig meer geld aangevraagd dan in het loopende jaar noodig bleek te zijn.

Bewaring van materieel.

ART. 125. Het bleek, zonder de belangen van den dienst te schaden, mogelijk te zijn, de conducteursplaatsen op het fort Penningsveer, het fort Tienhoven, de batterijen Poederoijen en het werk Bakkerskil op te heffen.

Met het toezicht op het materieel in die werken werden belast de conducteurs op de naastbijgelegen werken.

Hiertegenover staat, dat het noodig werd geacht, een conducteur werkzaam te stellen op het bureel van den inspecteur der vesting-artillerie, alsmede een op het bureel van den inspecteur der bereden-artillerie.

Het bedrag, dat door bovenstaanden maatregel wordt bezuinigd, is f 1550.

Magazijnknechts, enz.

ART. 126. In dit jaar is het aantal magazijnknechts met 3 verminderd.

Deze vermindering betrof magazijnknechts die behoorden tot de werklieden welke in 1907 en 1908 wegens personeelsvermindering bij de constructiewerkplaatsen ontslagen en daarna als magazijnknechts werden werkzaam gesteld.

Twee van de bovenbedoelde magazijnknechts vonden wederom plaatsing bij de constructiewerkplaatsen; aan den derden werd, op diens verzoek, ontslag verleend.

Al deze magazijnknechts behoeften, als zijnde indertijd boven de sterkte aangesteld, niet meer vervangen te worden. Zij deden dienst te Naarden, Gorinchem en Willemstad.

Bovendien is nog eene besparing verkregen door den terugkeer van een werkmans naar de constructiewerkplaatsen, die ingevallen was in eene plaats voor magazijnknecht en vervangen is geworden door een magazijnknecht-niet-vakman.

De bezuiniging, hiërdoor verkregen, bedraagt f 2028.

Magazijnvoorraad.

ART. 127. De hier gedane vraag kan in ontkenningen zin worden beantwoord, aangezien in het genoemde bedrag met de kosten van de verpakking e.d. rekening is gehouden.

Reiskosten.

ART. 129. In verband met de vermindering van het aantal magazijnknechts is het in 1910 noodig gebleken, meer dan in vroegere jaren het geval was, door sommigen hunner werkzaamheden te doen verrichten buiten hunne standplaats, waardoor zij in aanmerking komen voor vergoeding voor reisen en verblijfkosten.

Voorts werd dit jaar door eenige magazijnknechts een cursus gevolgd aan de werkplaatsen voor draagbare wapenen, ten einde de geschiktheid te verkrijgen, om werkzaamheden aan het materieel der vesting-artillerie ter plaatse te verrichten. Verzending van materieel naar de artillerie-inrichtingen voor herstellen van gebreken van ondergeschikten aard blijft hiërdoor achterwege.

Er is op gerekend, zoo noodig, in 1911 met bedoelde opleiding voort te gaan.

Ten slotte is het gewenscht gebleken, de munitien, opgelegd in de daarvoor in aanmerking komende magazijnen, nu en dan door personeel der munitiefabriek te doen nazien, teneinde met de hierbij opgedane ervaring rekening te houden bij de vervaardiging en behandeling der munitie.

Een en ander heeft eene stijging van de reiskosten in 1910 tengevolge gehad, terwijl ook in de ontwerp-begroting voor 1911 met het bovenstaande rekening is gehouden.

Oefeningen en proeven.

ART. 131. De besparing op het onderdeel *b* van dit artikel, als gevolg van het niet opkomen van de landweer, bedraagt f 1700 (t. w. voor de landweer-pontoniers f 800 en voor de landweer-vesting-artillerie f 900).

Hiermede rekening houdende, is het artikel in het geheel met f 2440 + f 1700 = f 4140 en het onderdeel *b* met f 2615 + f 1700 = f 4315 verhoogd geworden. Laatstgenoemd bedrag wordt in hoofdzaak veroorzaakt door eene vermeerdering van \pm f 3000 voor de practische oefeningen der vesting-artillerie en \pm f 800 voor die der bereden artillerie, alsmede door het uittrekken van f 500 ten behoeve van het betalen van schadevergoedingen, welke het gevolg zijn van de practische oefeningen en proeven der artillerie.

Ten aanzien van de vraag, welke schietoefeningen in de toelichtingen zijn bedoeld, kan worden medegedeeld, dat hieronder worden verstaan schietoefeningen met scherp uit geschut ten einde den troep het gebruik te leeren van dit geschut op andere terreinen en onder andere omstandigheden dan in de heide van de legerplaats bij Oldebroek het geval kan zijn.

XVI de Afdeling.

Militaire verkenningen en Topographische Inrichting.

Topographische Inrichting.

Volgens het oordeel van de hier aan het woord zijnde leden, zou de positie van adjunct-commies bij de Topographische Inrichting onbevredigend zijn wegens de geringe kans op bevordering tot commies.

Waarschijnlijk worden hier bedoeld de technische ambtenaren (graveurs en drukkers) en dan zal vermoedelijk deze opmerking mede omvatten de ambtenaren wier positie met die van adjunct-commies overeenkomt. Het toekennen van rangen toch overeenkomstig die voor de ambtenaren van de Departementen van algemeen bestuur — zooals dat vroeger geschiedde en nu alleen wordt gecontinueerd voor de eenmaal in die rangen benoemde ambtenaren — heeft slechts de beteekenis gehad van een administratieven maatregel; een parallel met de ambtenaren bij de Departementen van algemeen bestuur kan niet worden getrokken; de werkring is te zeer verschillend.

Wat de verhoudingen der verschillende salarissen betreft, wordt inderdaad in acht genomen, dat de eischen aan een drukker en aan een kaarten-graveur te stellen, in aard en gehalte zoodanig verschillen, dat daarmede een *verschil* in de te bereiken positie hand in hand dient te gaan.

Behoudens bijzondere gevallen — bijv. aanstelling als chef van een onderdeel van het bedrijf der Topographische Inrichting — zal dan ook de groep der drukkers als maximum-salaris hebben aan te merken, dat hetwelk bij de Departementen van algemeen bestuur verbonden is aan den rang van adjunct-commies, de groep der graveurs, dat hetwelk verbonden is aan den rang van commies.

Daarmede is volstrekt niet gezegd, dat allen dat maximum zullen bereiken; immers er zullen ongetwijfeld verschillende ambtenaren zijn, wier vakbekwaamheid *niet* tot een zoodanig peil stijgt, dat zij in aanmerking kunnen worden gebracht voor zoodanige verhooging van salaris, dat het gestelde maximum hun deel wordt.

Intusschen zullen in de lagere rangen de salarissen zeer weinig van elkaar verschillen. Immers ingevolge het Koninklijke besluit van 2 April 1909 no. 33, zijn de functiën van leerling-graveur, leerling-photograaf en assistent-drukker geassimileerd aan den rang van tweede-klerk, en de functiën van graveur 3de klasse en drukker 3de klasse aan den rang van eerste-klerk en zijn de bepalingen

van art. 6 van het Koninklijk besluit van 9 Mei 1909 (*Staatsblad* no. 110) betreffende *periodieke* traktementsverhoogingen geleidelijk toepasselijk verklaard op alle genoemde technische ambtenaren van lageren rang.

Wat aangaat de speciale gevallen, genoemd ten aanzien van eenige ambtenaren, met vermelding van den leeftijd, daardoor zou de schijn kunnen worden gewekt, of de *leeftijd* de beheerschende factor zou zijn bij de salariering en niet de *vakbekwaamheid*, die trouwens alleen door de directie der Inrichting kan en moet worden beoordeeld.

Te dezer zake zij het volgende medegedeeld. Blijkbaar is bedoeld een drukker 1ste klasse van 39-jarigen (lees 40-jarigen) leeftijd, die f 1500 salaris zal ontvangen, wanneer de bij deze begrooting voor hem voorgestelde verhooging zal zijn toegekend; het geldt hier een drukker, wiens groote vakbekwaamheid door de directie zeer wordt gewaardeerd en die deze financieele positie op dien leeftijd ten volle verdient.

Waar wijders gesproken wordt over graveurs van 40- á 45-jarigen leeftijd, die eene bezoldiging van f 1200 à f 1300 genieten, kan slechts bedoeld zijn op een drietal graveurs; daarvan zijn echter twee bij deze begrooting voor verhooging in aanmerking gebracht, zoodat zij f 1400 salaris zullen genieten, terwijl de derde der bedoelde graveurs vroeger door verschillende omstandigheden eenigermate in bevordering is achtergebleven. Waar hij op 1 April 1910 eene verhooging van salaris heeft ontvangen, is bij de begrooting voor 1911 eene nieuwe verhooging voor hem niet in overweging genomen; indien de vakbekwaamheid van dezen graveur voortdurend toeneemt, is voor hem eene regelmatige verhooging van salaris en bevordering in het vooruitzicht.

Voorts wordt de opmerking gemaakt, dat leerlingen-graveurs op 25- à 28-jarigen leeftijd niet meer dan f 600 verdienen, terwijl drukkers van dien leeftijd een goed traktement hebben.

De mededeeling, welke aanleiding heeft gegeven tot deze opmerking, is niet juist, zooals moge blijken uit het volgende. Er zijn 8 leerlingen-graveurs, die *nu* een leeftijd van 22—27 jaren hebben, terwijl van 5 hunner het salaris f 700 bedraagt, en van de 3 andere f 600; voor deze laatsten is bij de onderwerpelijke begrooting eene verhooging tot f 700 voorgesteld. Na hunne aanstelling tot leerling-graveur hebben zij de periodieke traktementsverhoogingen ontvangen volgens de regelen van het meer genoemde Koninklijk besluit van 1906. Wat aangaat de drukkers waarop vermoedelijk bedoeld wordt, deze genieten eveneens een salaris volgens de bepalingen van het Koninklijk besluit van 1906, zijn echter een veel grooter aantal jaren aan de inrichting werkzaam, hebben dan ook veel eerder eene aanstelling ontvangen en hebben, voor zoover zij eene bezoldiging van f 900 genieten, een leeftijd van 28—34 jaren. Het is niet duidelijk, op welken deugdelijken grondslag de opmerking steunt, te minder omdat drukkers van 22—27 jaren die meer dan f 700 salaris hebben, niet aanwezig zijn.

In 1908 is de organisatie van den staf der infanterie zoodanig gewijzigd dat het aantal officieren, werkzaam bij de Topographische Inrichting, definitief werd vastgesteld op 3.

Voor dien derden officier, die reeds eenige jaren bij die inrichting was gedetacheerd, werd voor 1910 ten onrechte traktement uitgetrokken op art. 16, infanterie, welke fout thans is hersteld. De meerdere raming op art. 133a moet dus niet aan uitbreiding van personeel worden toegeschreven.

XVII de Afdeling.

Genie.

Kazerneering enz.

ART. 134. Het komt den ondergeteekende niet gewenscht voor, in de toelichting tot dit artikel eene opgaaf van het meer en minder benoodigde op te nemen, aangezien de uitgewerkte en toelichtende staat te dien opzichte

reeds een uitvoerig overzicht verschaft, waarvan het in de Memorie van Toelichting te stellen alsdan grootendeels eene herhaling zou zijn.

Aangeteekend zij hierbij, dat uit den aard der zaak de bedragen voor onderhoud, verving en herstellingen, ten behoeve van de verschillende plaatsen, niet telken jare dezelfde kunnen zijn.

Hoewel moet worden beaamd, dat in verschillende opzichten de Oranje-kazerne en de Alexanders-kazerne te 's-Gravenhage bij de nieuwe kazernes ten achter staan, kan niet worden toegegeven, dat ze kwalijk meer bewoonbaar zijn te noemen. Ten aanzien van het hospitaal te 's-Gravenhage deelt de ondergeteekende de meening van zijn ambstvoorganger, uitgedrukt in de Memorie van Antwoord betreffende het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1909 (Gedrukte Stukken 1908—1909, 2 no. 13, bladz. 65,) hierop neerkomende dat de toestand, de omstandigheden in aanmerking genomen, niet geheel onbevredigend is. Voor het oogenblik bestaan geen plannen ten aanzien van de verbetering der kazerneering te 's-Gravenhage; intusschen blijft de aandacht op deze aangelegenheid gevestigd.

Besparing op de onderhoudskosten van de geniewerken wordt niet mogelijk geacht, zonder het behoorlijke onderhoud dier werken te schaden.

Verhooging van het artikel.

Toen het bataljon infanterie in garnizoen te Geertruidenberg ten vorigen jare van daar werd overgeplaatst naar Harderwijk, en het, ter vervanging van dat bataljon, te Geertruidenberg in garnizoen brengen van twee compagnieën vestingartillerie werd overwogen, verklaarde het gemeentebestuur van Geertruidenberg zich bereid, in verband met den zeer onvoldoenden toestand van het drinkwater aldaar, de watervoorziening ten behoeve van de militaire gebouwen, door middel van een drietal boringen, afdoende te verbeteren. Deze afdoende verbetering is tot stand gebracht, doch, doordat dieper boren dan waarop gerekend was noodig bleek, ook kostbaarder geworden. Deze meerdere kosten worden berekend op f 740. In verband met de geringe financieele draagkracht van de gemeente acht de ondergeteekende het gewenscht, haar dit meerdere bedrag te vergoeden. Bij de bij deze Memorie gevoegde Nota van Wijzigingen is daartoe het artikel met genoemd bedrag verhoogd.

Gereedschappen enz.

Art. 136, *a*. Voor het in 1911 is voor het onderhoud en de kleine herstellingen en benodigheden een bedrag van f 2080 geraamd of f 250 meer dan voor 1910 werd toegestaan. Dit meerdere bedrag is noodig omdat het ten vorigen jare op dit onderdeel uitgetrokken bedrag te gering bleek — zoodat op onderdeel *c* f 150 moest bezuinigd worden — en wegens het meerdere onderhoud van vervoerbare verlichtingsinstallatiën.

b. Voor het onderhoud en aanschaffen van materieel en het aanschaffen van gas voor de luchtscheepvaart werd voor 1910 beschikbaar gesteld f 3120, terwijl voor 1911 f 2400 is geraamd, alzoo f 720 minder, hetgeen moet worden toegeschreven aan de omstandigheid dat voor 1910 was gerekend op het aanschaffen van stalen flesschen voor waterstofgas tot vulling van doelballons, tot een bedrag van f 1920, terwijl voor 1911 is gerekend op het aanschaffen van een doelballon f 1200.

c. Voor het onderhoud van de inrichtingen op en de verbindingsbaan met het oefeningsterrein van de technische spoorweg-compagnie is voor 1911 een bedrag van f 275 geraamd, zijnde f 25 minder dan voor 1910 werd toegestaan, doch — in verband met het hiervoren sub *a* meegedeelde — f 125, meer, dan daaraan in dit jaar is besteed; dit moet worden toegeschreven aan de noodzakelijkheid, om een groot gedeelte van de verbindingsbaan van meer dwarsliggers en laschbouten te voorzien.

d en *e*. De bedragen, geraamd sub *d* voor de jaren 1910 en 1911, betreffen geheel verschillende onderwerpen.

In 1910 betrof dit onderdeel de aanschaffing van materieel voor de telephonische en optische seingemeenschap bij het veldleger; voor 1911 betreft dit onderdeel aanschaffing van spring- en ontstekingsmiddelen, enz.

Zij kunnen alzoo niet met elkander vergeleken worden, terwijl de bedragen, genoemd sub *e*, voor beide jaren gelijk zijn.

Met de thans voorgestelde uitgaaf voor de aanschaffing van eenige reserve spring- en ontstekingsmiddelen, kan voorshands worden volstaan.

Vernielingsmaterialen.

ART. 138. Het bedrag van hetgeen noodig is voor spring- en ontstekingsmiddelen, ten behoeve van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, is hooger dan aanvankelijk geraamd was, omdat daarin thans ook begrepen zijn de bijbehorende gereedschappen en behoeften, en voorts omdat de prijzen van verschillende spring- en ontstekingsmiddelen, die door de artillerie-inrichtingen worden geleverd, in den loop van het jaar 1910 aanmerkelijk zijn verhoogd, als gevolg van het hoogere percentage van algemeene en magazijnsonkosten, dat, blijkens de bij die inrichting ingevoerde commerciële boekhouding, bij de vervaardiging van deze munitieën in rekening moet worden gebracht.

Practische oefeningen.

ART. 139. Het aangevraagde bedrag is als volgt te specificeren:

1 ^o . Aanschaffen van gereedschappen en behoeften voor de magazijnen en werkplaatsen, reinigen van lokalen, smidspakken en werkielen, onderhoud van werktuigen en gereedschappen f	2 860
2 ^o . Idem, van schrijf- en teekenbehoefden, lichtdrukbenoodigdheden, gedrukte, bindwerk, enz., voor telegrammen, porto's enz.	850
3 ^o . Idem, van behoeften en onderhoud van materieel ten dienste van de oefeningen in den telegraafdienst.	1 600
4 ^o . Idem, ten dienste van de oefeningen in draadlooze telegraphie	650
5 ^o . Idem, ten dienste van de oefeningen in den mijn- en den sapperarbeid en in den pionierarbeid, betreffende legering, gemeenschapsmiddelen, dekkingen en hindernissen	4 700
6 ^o . Idem, in het gebruik van springmiddelen	1 200
7 ^o . Idem, in den spoorwegaarbeid.	1 500
8 ^o . Onderhoud van het rollend materieel en aanschaffing van steenkolen en machinekamerbehoefden ten behoeve van de verbindingsbaan met het oefeningsterrein van de technische spoorwegcompagnie	700
9 ^o . Aanschaffen van behoeften en onderhoud van het materieel ten dienste van de oefeningen met de vervoerbare lichtinstallatiën	650
10 ^o . Aanvullingen en herstellingen aan materieel der telegraafafdeeling, noodig ten gevolge van het deelnemen aan oefeningen	3 460
11 ^o . Kappen van rijshout	200
12. Aanschaffen van behoeften en onderhoud van het materieel ten dienste van de oefeningen der infanterie	440
13 ^o . Idem, van personeel der cavalerie	200
14 ^o . Idem, van reserve-officieren, vaandrags en verder reservepersoneel van den militairen telegraafdienst.	200
15 ^o . Idem, van personeel, aangewezen voor het vernielen van bruggen en het opruimen van zeemerken	700
16 ^o . Onvoorziene uitgaven bij het aanschaffen en onderhouden van materieel	190
Totaal f	20 100

De behoefte aan meer materieel deed zich reeds jaren geleden gevoelen; door de grootere sterkte is die behoefte in de laatste jaren nog dringender geworden, terwijl voorts het beschikbare materieel intensiever moest worden

gebruikt, waardoor eene grootere slijtage en meerder verbruik daarvan het gevolg was.

Huren van gebouwen.

ART. 141. De beschikbare oefeningsterreinen te Ede zijn voor de tegenwoordige sterkte van het garnizoen, bestaande uit 2 bataljons infanterie, 2 eskadrons huzaren en 3 batterijen veldartillerie, te klein, rekening houdende met de omstandigheid, dat voor het schieten meerdere dagen in de week een deel van het terrein in beslag wordt genomen. De onderhandelingen ten opzichte van de thans te huren terreinen zijn nog niet afgelopen.

De ter beschikking van het garnizoen te Harderwijk zijnde oefeningsterreinen zijn voldoende groot voor dat garnizoen, ook wanneer twee bataljons van het 9de regiment infanterie daar garnizoen zullen houden. Zulks is niet het geval, wanneer nabij Harderwijk de regimentsoefeningen van dat regiment of de bataljonsoefeningen van de beide te Leeuwarden in garnizoen liggende bataljons plaats hebben. Eene uitstekende gelegenheid voor deze oefeningen is gevonden op de aan de gemeente Ermelo behorende heidegronden.

Ook voor oefeningen in grooter verband zijn deze heidegronden zeer geschikt wegens hunne ligging in het hart des lands en ten opzichte van de legerplaatsen bij Milligen en bij Oldebroek. Tegen eene jaarlijksche huur van f 800 is de beschikking, gedurende de maanden Mei tot en met October, over een terrein van circa 4000 H.A. verkregen.

De gemeente Harderwijk heeft ten behoeve van de tijdelijk telken jare nabij dat garnizoen onder te brengen troepen, een geschikt kampeerterrein met op dat terrein opgerichte gebouwen en inrichtingen, voor eene jaarlijksche huur van f 1000 beschikbaar gesteld.

Op deze wijze zal eene belangrijke verbetering worden verkregen in de gebrekkige wijze, waarop tot nu toe de regimentsoefeningen van het 9de regiment infanterie en de bataljonsoefeningen der twee bataljons van dat regiment te Leeuwarden in garnizoen moesten plaats hebben.

Na den bouw van een nieuw ziekenhuis te 's Hertogenbosch, was het college van regenten van de godshuizen en den algemeenen arme aldaar niet meer genegen, in de verpleging van zieke militairen van het garnizoen op den vroegeren voet medewerking te verleenen, zoodat op andere wijze moest voorzien worden in de noodige localiteit.

Voor ziekenzaal ten behoeve van kwartierzieken, konden twee kamers in de Jacobskazernes aldaar worden bestemd; meerdere ruimte kon in de kazernes niet worden afgestaan, zoodat voor de verder benoodigde localiteit een bovenhuis moest gehuurd worden, waarvan de jaarlijksche huurprijs f 750 bedraagt.

Reis- en verblijfkosten enz.

ART. 143. Ten vorigen jare is dit artikel met f 1400 verhoogd, ten einde daaruit de in enkele geniebureelen inwonende concierges te betalen, hetgeen juist werd geacht.

Aangezien die regeling eerst kon ingaan op 1 Mei, waren de benoodigde gelden slechts voor $\frac{3}{4}$ gedeelte van het jaar uitgetrokken.

Thans moet op een vol jaar gerekend worden, waardoor het artikel dus feitelijk met f 700 moest zijn verhoogd; door bezuiniging op andere uitgaven, rekent men met eene verhooging van f 600 te kunnen volstaan.

XVIIIde Afdeeling.

Verplaatsing van personen en goederen

Reis- en verblijfkosten.

ART. 144. De gestadige stijging van dit artikel mag allerminst aan het niet betrachten van de noodige spaarzaamheid worden toegeschreven. De

uitbreiding van het leger en de landweer zijn in niet geringe mate oorzaak van de stijging van de onderwerpelijke uitgaven.

Tal van andere dienstreizen, welke onvermijdelijk zijn, geven bovendien aanleiding tot verhooging.

Om een denkbeeld te geven van de reiskosten, welke uit dit artikel moeten worden gekweten, volgt hieronder eene opsomming van de verschillende onderwerpen :

- a. verplaatsing van officieren en personeel, ressorteerende onder het Departement van Oorlog ;
- b. het houden van inspectiën door militaire autoriteiten op grond van bestaande instructiën ;
- c. het houden van jaarlijks onderzoek over de landweer ;
- d. het beoordeelen van de geoefendheid der troepen ;
- e. het maken van studiereizen ;
- f. het bijwonen buiten de standplaats van en het deelnemen aan oefeningen op de kaart ;
- g. het leiden van schietoefeningen tot verhooging van 's lands weerkracht ;
- h. het houden van paardenkeuringen, ter uitvoering van de wet betrekkelijk de inkwartieringen, enz. ;
- i. reiskosten, voortvloeiende uit het deelnemen aan lessen in het paardrijden door niet bereden officieren ;
- j. het innemen van landweervapenen ;
- k. andere uitgaven als gevolg van verstrekte opdrachten ; zendingen naar het buitenland ; reiskosten van commissiën ; het bijwonen voor congressen, enz., enz.

Spoorwegcommissie.

ART. 146*b*. Aan de Permanente Militaire Spoorwegcommissie zijn officieren toegevoegd, die voor de regeling van het vervoer bij mobilisatie bij de spoorwegmaatschappijen te Amsterdam en te Utrecht werkzaam waren. Deze officieren zijn thans werkzaam gesteld ten bureele van de commissie te 's-Gravenhage. Op deze personeelsvermeerdering werd in de Memorie van Toelichting bedoeld.

XIX de Afdeling.

Subsidiën, gratificatiën, enz.

Hoezeer ten volle waardeerende, dat, zelfs van verschillende zijden, uit de Kamer het denkbeeld aan den ondergeteekende wordt in overweging gegeven, om aan eene vereeniging, welke zich ten doel stelt het verleenen van steun aan weduwen en weezen van mindere militairen, een subsidie toe te kennen ten laste van de Oorlogsbegrooting, heeft de ondergeteekende geen vrijheid kunnen vinden van deze welwillendheid gebruik te maken. Hij is toch van meening, dat, nu tengevolge van de invoering der „Weduwenwet voor de landmacht 1909” een belangrijk offer voor het zeer goede doel der weduwen- en weezenverzorging van den Staat gevraagd wordt, het veeleer overweging moet verdienen het verleenen van subsidies, als hierbedoeld, in te krimpen dan uit te breiden, en zulks te meer, waar het, met medewerking der Kamer, door het verhoogen van het aan een ander fonds sinds jaren toegekend subsidie, is mogelijk geworden, dat door uitkeering van eene verhoogde toelage wordt te gemoet gekomen in de teleurstelling van velen, die gehoopt hadden, dat aan de hiervoren aangehaalde wet terugwerkende kracht zou zijn gegeven. Het moge den ondergeteekende vergund zijn, in dit verband te verwijzen naar hetgeen ad art. 150 staat aangeteekend op bladz. 52 en 53 van de Memorie van Toelichting op de ontwerp-Oorlogsbegrooting voor 1910 en voorts naar de raming op hetzelfde artikel der Oorlogsbegrooting voor 1911.

Het was dan ook in overleg met zijne ambtgenooten voor Marine en Koloniën, dat door den ondergeteekende op grond van vorenstaande overwegingen afwijzend beschikt werd op subsidie-aanvragen zoowel van de te dezer plaatse

in het Voorloopig Verslag bedoelde vereeniging „Weduwenzorg”, als van eene andere vereeniging, met name den bond „Insulinde”, welke zich evenzeer het verleen van steun aan weduwen en weezen van mindere militairen ten doel stelt.

Subsidie Roode Kruis

ART. 147. Het verschil tusschen het bedrag dat voor het jaar 1911 is uitgetrokken voor subsidie, toe te kennen aan het hoofdcomité van het Nederlandsche Roode Kruis” en het bedrag, dat te voren telken jare voor dat doel werd aangevraagd, vindt zijn grond daarin, dat het billijk is voorgekomen, aan genoemd hoofdcomité eene tegemoetkoming toe te kennen in de kosten der voorgenomen verbouwing van het gebouw, waarin dat hoofdcomité gevestigd is.

Naar de meening van den ondergeteekende mag het verleen van subsidie voor evengemeld doel zeer zeker geacht worden op den weg van het Rijk te liggen, en zulks op grond van het bepaalde in de laatste alinea van art. 9 van het Koninklijk besluit van 2 April 1909 (*Staatsblad* n°. 90a), waarin is voorgeschreven, dat het Rijk, zooveel mogelijk voorziet in de lokalen voor de werkzaamheden van het hoofdcomité vereischt.

Voor wat betreft de gevraagde inlichtingen omtrent de middelen en de inkomsten der vereeniging meent de ondergeteekende te kunnen volstaan met de mededeeling, dat hem uit de laatst uitgegeven Handelingen der vereeniging is gebleken, dat de meening, als zou de vereeniging herhaaldelijk aanzienlijke giften ontvangen, niet juist kan worden genoemd.

Fonds ten behoeve van onderofficieren.

ART. 149. Ter nadere toelichting van het aangevraagde bedrag moge het navolgende dienen.

De ontvangsten van het fonds hebben over het jaar 1910 de som van f 4116,25 bedragen.

De uitgaven, in den loop van het jaar gedaan, beloopt thans reeds de som van f 12333,67, zoodat, rekening houdende met eventueel nog te doene uitkeeringen, het bedrag der uitgaven over 1910 op ongeveer f 13 000 kan worden gesteld.

De rekening van het fonds zal alzoo over het jaar 1910 een tekort opleveren van ongeveer f 9000.

Ten einde dit tekort te dekken en tevens in het jaar 1911 de noodige betalingen te kunnen doen plaats hebben, heeft de ondergeteekende gemeend, voor laatstgenoemd jaar een bedrag van f 15 000 als subsidie te moeten aanvragen.

De ondergeteekende wenscht er hierbij nog op te wijzen, dat het bedrag der over een zeker jaar te doene betalingen bezwaarlijk met eenige zekerheid kan worden geraamd, vermits het aantal deelgenoten, hetwelk in dat jaar, met recht op uitkeering uit het fonds, den dienst zal verlaten, onbekend is, en het bedrag, waarop ieder hunner aanspraak kan maken, afhankelijk is van de aan het fonds bijgedragen contributiën.

Met de in de Memorie van Toelichting voorkomende woorden „om aan de verplichtingen jegens de deelgerechtigde onderofficieren naar behooren te kunnen voldoen”, is bedoeld „om de betaling mogelijk te maken van de bedragen, waarop de deelgenoten in het fonds bij het verlaten van den dienst aanspraak kunnen maken”.

Subsidiën aan grensgemeenten.

ART. 154. Vermits de bijzondere werkzaamheden, die door sommige grensgemeenten ten behoeve van de militie worden verricht, geen steun vinden in eenig wettelijk voorschrift, kan dezerzijds niet worden ingezien, dat aan de daarvoor toegekende subsidieering een onjuist beginsel zou ten grondslag liggen.

Vergoeding aan den gepensioneerde luitenant-kolonel Kock.

ART. 155bis. De ondergeteekende heeft met zorg overwogen op welke wijze door hem gevolg kan worden gegeven aan de door de Kamer op 19 Mei 11 uitgesproken wenschelijkheid, om ten aanzien van de gepensioneerde luitenant-kolonel Kock zoodanige maatregelen te nemen, dat het door hem tengevolge van zijne overplaatsing geleden geldelijk nadeel zooveel mogelijk wordt vergoed. De omstandigheid, dat geene betrekkingen ter beschikking van het Departement van Oorlog staan, waarin iemand van den rang en den leeftijd van den hierbedoelden oud-hoofdofficier zou kunnen worden geplaatst, voerde er al vanzelf toe, den gewenschten maatregel te doen bestaan in de toekenning van een vergoeding in geld. De ondergeteekende was van oordeel, dat een bedrag van f 500 ter bestrijding van de kosten aan de verplaatsing zelve verbonden voldoende mocht worden geacht; thans is hem evenwel nader gebleken dat die verplaatsing ook in hare gevolgen voor den betrokkene tot verschillende noodwendige uitgaen heeft geleid en hij heeft daarom aanleiding gevonden, nu ook verscheidene leden der Kamer, blijkens het Voorloopig Verslag, den wensch hebben uitgesproken, den post te verhoogen, dien, bij de Nota van Wijzigingen te brengen, op één duizend gulden (f 1000.—).

De ondergeteekende kan niet inzien, dat door hem geringe voortvarendheid zou worden betracht waar het geldt het gevolg geven aan conclusies van de Kamer.

Omtrent hetgeen ten aanzien van den gepensioneerde ritmeester TILANUS zou kunnen worden gedaan, moge echter het volgende worden aangeteekend. Op 19 Mei 1910 sprak de Kamer den wensch uit, dat de nadeelige gevolgen, voor dien officier uit zijne niet-bevordering tot den hoofdofficiersrang voortvloeiende, alsnog zooveel dit doenlijk mocht zijn, mochten worden verzacht. Nu zou zoodanige verzachting echter naar dezerzijdsche meening alleen kunnen bestaan, in de verleening van den rang van majoor. Zoodanige maatregel komt echter niet te billijken voor tegenover verschillende kapiteins die daarop meer aanspraken kunnen doen gelden, maar die om fysieke of andere redenen voor den hoofdofficiersrang niet in aanraking kunnen komen.

Tot zijn leedwezen ziet de ondergeteekende dan ook niet in hoe aan de overigens door hem geëerbiedigde uitspraak der Kamer gevolg te geven.

XXste Afdeling.

Pensioenen enz.

Non-activiteitstrakementen.

ART. 163. Waar voor 1908 voor non-activiteitstrakementen een bedrag werd toegestaan van f 100,000 en voor 1911 een bedrag van f 60,000 wordt geraamd, kan worden geconstateerd, dat het aantal officieren, dat op non-activiteit wordt gesteld met bezwaar van de schatkist, aanzienlijk vermindert.

Intusschen zijn de te ramen bedragen uit den aard der zaak aan schommeling onderhevig, omdat zij verband houden met de resultaten van het in te stellen geneeskundig onderzoek, als bedoeld in art. 71, eerste lid, der Bevorderingswet voor de landmacht 1902.

Pensioenen.

ART. 164. Op de begroting voor het dienstjaar 1910 werd op dit artikel voor pensioenen een bedrag uitgetrokken van f 3,170,000 terwijl de raming voor 1911 bedraagt f 3,253,000, zijnde dus f 83,000 meer. Men kan moeielijk beweren, dat deze vermeerdering een groot verschil vertoont met de normale stijging van dezen post, welke normale stijging trouwens ook niet bestaat. Dit moge blijken uit onderstaande tabel, waarin zijn verzameld de bedragen, welke sedert het in werking treden van de Pensioenwet voor de landmacht 1902 (op 1 Maart 1903) bij de wet jaarlijks werden toegestaan en die welke jaarlijks ten laste van art. 164 aan pensioenen werd uitbetaald.

Jaar.	Bedrag voor pensioenen bij de wet jaarlijks toegestaan.	Stijging.	Bedrag voor pensioenen jaarlijks uitbetaald.	Stijging.
1903	f 2 535 000	f 250 000	f 2 534 887,66½	f 201 559,13
1904	2 785 000	140 000	2 736 446,79½	113 078,89
1905	2 925 000	75 000	2 849 525,68½	83 272,52
1906	3 000 000	50 000	2 932 798,20½	71 863,78½
1907	3 050 000	30 000	3 004 661,99	67 577,87
1908	3 080 000	70 000	3 072 239,86	71 744,53
1909	3 150 000	20 000	3 143 984,39	—
1910	3 170 000	83 000	2)	—
1911	3 253 000½		2)	

1) Aangevraagd bedrag op de ontwerp-begrooting voor 1911.

2) Kan nog niet worden ingevuld.

Uit deze cijfers blijkt duidelijk, dat de raming van het bedrag voor het dienstjaar 1910 indertijd te laag is geweest, vandaar dan ook, dat in het bij Koninklijke boodschap van 23 November jl. aan de Tweede Kamer aangeboden wetsontwerp tot verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting over dat dienstjaar wordt voorgesteld het bedrag op art. 164 beschikbaar gesteld, met f 60 000 te verhoogen en dus van f 3 170 000 op f 3 230 000 te brengen, waardoor de stijging in het beschikbaar bedrag van 1909 op 1910 van f 20 000 op f 80 000 wordt gebracht.

Vermits nu verder de raming voor het jaar 1911 steunde op het thans te laag gebleken bedrag voor 1910 zal ook het bedrag voor 1911 te zijner tijd verhoogd moeten worden.

ART. 166. In de toelichting op dit artikel werd er door den ondergeteekende reeds op gewezen, dat de raming voor 1910 (ad f 90,000) was gebleken eer te gering dan te ruim genomen te zijn. Die uitspraak heeft zich sedert in die mate bevestigd, dat een voorstel, om dat cijfer met f 7500 te verhoogen, niet is kunnen achterwege blijven, zooals blijkt uit het hiervoren ad art. 164 bedoelde wetsontwerp. Wordt in verband hiermede, het ramingscijfer voor 1911 niet f 10.000, doch slechts f 2500 hooger dan het voor 1910 benoedige, de ondergeteekende heeft gemeend, bedoeld ramingscijfer voor 1911, ad f 100,000, te moeten handhaven, aan de toekomst overlatende, of het in den loop van 1911 zal blijken noodig te zijn, voor de werkliedenpensioenen eenige vermeerdering aan te vragen.

Aanvulling van de omschrijving der pensioenartikelen.

ARTT. 164, 165 en 166. Met betrekking tot de bij de Nota van Wijzigingen voorgestelde aanvulling van de omschrijving dezer artikelen, ten doel hebbende om ook onopgevorderde pensioenen of pensioengedeelten over afgesloten dienstjaren, die nog niet door verjaring zijn getroffen, uit deze begrootingsposten te kunnen kwijten, zij verwezen naar de te dezer zake

verstreckte toelichting bij de Nota van Wijzigingen van het IIde hoofdstuk der Staatsbegrooting.

Nieuw artikel.

ART. 166ter. Onder dit artikel worden, bij de Nota van Wijzigingen, de gelden aangevraagd, die voor 1911 benodigd zullen zijn, nadat het ontwerp van wet tot toekening van vergoeding wegens gemis van pensioen, aan de gewezen onderofficieren der landmacht J. HARMSEN, A. H. WILLEMSE en W. C. D. DE BLECOURT (Gedrukte Stukken, Zitting 1910—1911, no. 108), tot wet zal zijn verheven.

XXIste Afdeeling.

Marechaussee.

Traktementen.

ART. 172. Met de hierbedoelde beslissing der Kamer is rekening gehouden bij de nevensgaande Nota van Wijzigingen.

Mitsdien zijn de bedragen, uitgetrokken voor bezoldiging van den kapitein-kwartiermeester en van een schrijver — zijnde respectievelijk f 2500 en f 520 — teruggenomen, waardoor het, voor rekening van het Departement van Oorlog geraamde, bedrag op art. 172 met f 834 en op art. 173 met f 174 is verminderd.

Het voor bureelkosten uitgetrokken bedrag is verminderd met f 500, waardoor de geraamde som van art. 174 voor rekening van het Departement van Oorlog met f 166 is verminderd.

Huisvesting, enz.

ART. 176. De koopprijs van het terrein te Arnhem is, in overleg met het gemeentebestuur, bepaald op f 2,50 per M²., welke prijs, blijkens onderzoek naar de kosten van overeenkomstige bouwterreinen daar ter plaatse, billijk is te achten.

Intusschen is, als gevolg van nader overleg met genoemd bestuur, thans alsnog overeengekomen, dat een gedeelte van het terrein zal worden gebezigd tot verbreding van de aangrenzende openbare wegen. De koopprijs van het overblijvende gedeelte, dat nog voldoende ruimte voor den bouw van het kazernement aanbiedt, wordt daardoor teruggebracht tot f 21,700.

De bestekken voor de te bouwen kazernes zijn nog niet gereed; voorloopige teekeningen voor de kazernementen te Vaals, Meppel en 's Hertogenbosch worden hierbij, als bijlagen E, F en G, overgelegd (1).

De som van f 3750, welke op de Oorlogsbegrooting voor het dienstjaar 1910 was uitgetrokken voor de aanschaffing van 30 rijwielen, is bij de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag, naar aanleiding van die begrooting verschenen, teruggenomen, waarna voor rijwielen op art. 176 slechts gehandhaafd bleef het bedrag van f 960, benodigd voor het onderhoud der 40 aanwezige rijwielen.

Blijkens den uitgewerkten en toelichtenden staat, behoorende bij de ontwerp-begrooting voor het dienstjaar 1911, is thans wederom laatstgenoemd bedrag voor aanschaffing en onderhoud aangevraagd.

XXXIIste Afdeeling.

Buitengewone Uitgaven.

Gebouwen.

ART. 178. Bij de samenstelling van dit artikel is zooveel mogelijk naar zuinigheid gestreefd; desondanks kon eene verhooging van het artikel niet vermeden worden. Onder dit artikel is voor de in aanbouw zijnde kazernes

(1) Deze bescheiden zijn ter griffie nedergelegd, ter inzage van de leden.

in totaal uitgetrokken een bedrag van f 812,000, waarop niet kon bezuinigd worden zonder den geregelden voortgang dier werken in gevaar te brengen. Wat de overige werken aangaat moge ten opzichte van de noodzakelijkheid verwezen worden naar de in de Memorie van Toelichting verstrekte inlichtingen en het, naar aanleiding van de in het Voorloopig Verslag gemaakte opmerkingen, hieronder nader medegedeelde. In verband met de kenbaar gemaakte bezwaren zijn de uitgetrokken posten opnieuw nauwgezet overwogen en zijn de gelden, uitgetrokken voor de sub *d* bedoelde keuken en de sub *g* bedoelde badinrichting — hoewel noode — uit de begrooting geschrapt. Met deze vermindering is in de bij deze Memorie gevoegde Nota van Wijzigingen rekening gehouden.

Litt. c. In verband met de belangrijke toename van het aantal vrijwilligers bij het regiment genietroepen zal op de begrooting voor het dienstjaar 1912 vermoedelijk nog een termijn moeten worden uitgetrokken van den bouw van het kazernement van dat regiment.

Hierdoor zal echter het bedrag van f 700,000 genoemd in de Memorie van Toelichting bij de begrooting van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1908; Gedrukte Stukken 1907—1908, 2, no 2, bladz. 51) als totale kosten van het kazernement, niet worden overschreden.

Litt. d. Het uitgetrokken bedrag, ad f 3085, voor eene ziekenbarak en keuken is te splitsen in: f 2200 voor eene ziekenbarak en f 885 voor eene keuken.

Bestekken zijn nog niet gereed, eene voorloopige teekening van de ziekenbarak wordt als bijlage H, hierbij overlegd. (1)

In verband met de groote sterkte der kampeerende troepen is de behoefte gebleken aan eene 4de keuken. Hierin is gedurende de kampperiode 1910 zoo goed mogelijk voorzien door een gedeelte van eene keuken uit het nabijgelegen infanteriekamp tijdelijk af te breken en weder in het geniekamp op te bouwen. Eene dergelijke handelwijze kan evenwel niet telken jare gevolgd worden; ten einde echter aan het kenbaar gemaakte verlangen te voldoen, is thans het voor de keuken benoodigde bedrag, zooals hiervoren reeds werd medegedeeld, van de begrooting afgetrokken.

Litt. f. Het vervangen van de afdekking met asfaltpapier op de wagenslootsen te Woerden door eene dekking van pannen, wordt al sinds meerdere jaren noodzakelijk geacht met het oog op brandgevaar, doch werd tot nu toe, wegens de daaraan verbonden kosten, en in verband met urgenter uit te voeren werken, uitgesteld. Een langer uitstel wordt, gelet op den toestand van de bestaande dekking, niet geraden geacht.

Litt. h. De benoodigde voorzieningen voor de definitieve onderbrenging der mitrailleur-afdeeling te 's Gravenhage betreffen het inrichten van logies en bureelvertrekken, van eene wapenkamer en tuigenzolder, een hooizolder en eene gewerkmakerswerkplaats, alsmede het maken van eene loods voor mitrailleurs en patrooncaissons.

Ter beantwoording van de vraag, of met het oog op de oprichting van mitrailleur-afdeelingen ook nog in andere garnizoenen soortgelijke voorzieningen zijn te treffen, zij verwezen naar den onder *litt. p.* van dit artikel uitgetrokken post en zij medegedeeld, dat ook ten behoeve van de onderbrenging van de in het jaar 1911 op te richten mitrailleur-afdeelingen voor het jaar 1912 vermoedelijk nog gelden zullen moeten worden aangevraagd; het ingestelde onderzoek, hoe die onderbrenging op de beste en tevens minst kostbaarste wijze zou kunnen geschieden, is echter nog niet afgelopen.

Litt. i. Abusievelijk is ten vorige jare nagelaten bij het toen uitgetrokken bedrag vóór de vervanging van het tonnenstelsel te Bergen op Zoom te vermelden, dat het een eerste termijn was. Waar in deze begrooting sprake is van een eerste termijn is zulks vermeld.

(1) Ter griffie nedergelegd, ter inzage van de leden.

Litt. l. Al sedert jaren is met het gemeentebestuur van Arnhem over de verplaatsing van het parkeerterrein aldaar onderhandeld. Voor de gemeente is de beschikking over een gedeelte van dit terrein, met het oog op de verbreding en bebouwing van den Zijpendaalschen weg, zeer gewenscht. Hoewel van de zijde van het Departement van Oorlog aanvankelijk het standpunt werd ingenomen, dat de huur van het tegenwoordige parkeerterrein niet opzegbaar zou zijn zoolang te Arnhem bereden artillerie in garnizoen is, werd van andere zijde dat recht niet onaantastbaar geacht. Nu, na jaren onderhandeld te hebben, eene voor beide partijen bevredigende oplossing is gevonden, welke het Rijk, blijkens het in de Memorie van Toelichting gestelde, op eene uitgaaf van f 43,500 — f 19,500 = f 24,000 komt te staan, vermeent de ondergeteekende het tot stand komen van die schikking door verder uitstel niet langer te mogen belemmeren.

Litt. m. De specificatie van dezen post is als volgt:

voor het planten van boomen langs wegen	f	400
voor het uitbreiden van bestratingen en grindpaden		3800
voor het bemesten en bezaaien van terreingedeelten		1100
voor het aanbrengen van grondbekleedingen en grind op het terrein ten oosten van de veldartillerie kazerne		700
Totaal	f	6000

Litt. n. Het bestek is nog niet gereed; eene voorloopige teekening wordt als Bijlage I, hierbij overgelegd. (1)

Litt. p. De specificatie van dezen post is als volgt:

voor het doen van voorzieningen aan de kazerne	f	1,110
voor het doen van voorzieningen aan de stallen		240
voor het doen van voorzieningen aan het patronenmagazijn		1,100
voor het uitbreiden van eene waschinrichting		1,950
voor het bouwen van eene loods tot berging van voertuigen, tuigen, wapens en kleeding met werkplaats		7,300
Totaal	f	11,700

Voor de overbrenging van de mitrailleur-afdeeling te Deventer wordt zooveel mogelijk partij getrokken van de ruimte in de bestaande kazerne.

Litt. q. Door de troepen van het garnizoen te Doesburg wordt gedurende de zomermaanden bij gunstigen waterstand gebruik gemaakt van de militaire bad- en zweminrichting in den IJssel.

Deze is echter bij hooge waterstanden onbruikbaar, omdat het terrein, dat er heen toegang geeft, dan onder water staat. Dit is bijvoorbeeld dit jaar van 25 Juni tot 6 Augustus het geval geweest. In den zomer van 1909 werd de inrichting reeds in Augustus gesloten wegens besmetverklaring van de rivier door cholera.

Voor dergelijke gevallen en voor het koudere jaargetijde is te Doesburg geen badgelegenheid aanwezig, waarvan door het garnizoen gebruik kon worden gemaakt. De voorgestelde inrichting zou daarom voorzien in een dringende en sedert jaren gevoelde behoefte; teneinde echter aan het kenbaar gemaakte verlangen te voldoen, is deze post thans geschrapt.

Litt. r. (thans q). De specificatie van dezen post is als volgt:

voor het maken van een badinrichting in het voormalig hospitaal	f	3,200
voor het uitbreiden van de logiesruimte in de kazerne		4,900
Totaal	f	8,100

Litt. u. (thans t.) Ten aanzien van deze voorzieningen moge verwezen

(1) Ter griffie nedergelegd, ter inzage van de leden.

worden naar het gestelde in de Memorie van Toelichting op het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1909 sub. art. 178, *m* (Gedrukte Stukken 1908—1909, 2, no. 2, bladz. 48).

Het thans aangevraagde bedrag van f 1070 strekt om den laatsten betalingstermijn van het werk, welke door vertraging in de uitvoering niet meer ten laste van het dienstjaar 1909 kon worden gebracht, op het dienstjaar 1911 te kunnen voldoen.

Litt. v. (thans u.) De kazernes, waarin voor het thans uitgetrokken bedrag de gasverlichting geheel of gedeeltelijk zal worden verbeterd, zijn die te Gorinchem, Utrecht, Delft, Leiden, Schoonhoven, Haarlem, Bergen op Zoom, Breda, 's Hertogenbosch, Amersfoort, Arnhem en Assen.

Het is de bedoeling, een volgend jaar alsnog een bedrag van ongeveer f 11,000 voor gelijk doel te doen besteden.

In 1908 zijn in de Oranje- en Frederikskazernes te 's Gravenhage de vleermuisbranders vervangen door gasgloeilichtbranders met hangende kousjes. De kosten van deze wijziging hebben bedragen f 2575, terwijl dientengevolge het gasverbruik is teruggebracht bij het regiment grenadiers en jagers van f 5101,92 in 1907 tot f 4083,30 in 1909; bij het 2de regiment veld-artillerie van f 5440,88 in 1907 tot f 3877,93 in 1909. Bovendien is daardoor eene aanzienlijk veel betere verlichting verkregen.

Op grond van een en ander ligt het in de bedoeling, dezelfde wijziging aan te brengen in alle kazernes, waar nog gasbranders zonder gloeikousjes aanwezig zijn, en waarvan eene overeenkomstige gasbesparing wordt verwacht, als in de kazernes te 's Gravenhage is verkregen.

Litt. w. (thans v.) Ten opzichte van de hier gemaakte opmerking moge worden aangeteekend, dat, bij aanvraag ten vorigen jare, in de Memorie van Toelichting sub. art. 178, *t*, (Gedrukte Stukken 1909—1910, 2, no. 2, bladz. 59) werd medegedeeld, dat het aangevraagde bedrag moest strekken, om de in de eerste plaats noodig voorzieningen te kunnen treffen en dat het de bedoeling was, nadat het nieuwe kleedingsbeheer eenigen tijd in werking was geweest, na te gaan, welke voorzieningen nog moeten worden getroffen, omhet nieuwe stelsel geheel aan zijne bestemming te doen beantwoorden. Het thans aangevraagde bedrag van f 15,000 is als de laatste aanvraag voor dit doel te beschouwen.

Litt. x. (thans w.) Deze post moet strekken, om, zoo de gelegenheid zich voordoet, op billijker voorwaarden dan anders het geval zou zijn gewenschte oefeningsterreinen aan te koopen. Van deze gelegenheid is sedert verscheidene jaren reeds meermalen een zeer nuttig gebruik gemaakt.

Wanneer zulks zonder belangrijke verhooging der bouwkosten mogelijk blijkt, is de ondergeteekende voornemens, in enkele der in aanbouw zijnde kazernes, centrale verwarming te doen toepassen.

Ook is hij, in beginsel, bereid met de gemeenten, die daarvoor in aanmerking komen, in overleg te treden over de levering van electriciteit ten behoeve van de militaire gebouwen.

Hij moet echter doen opmerken, dat in kazernementen, waar reeds eene gasverlichting aanwezig is, met het oog op de kosten aan eene vervanging van die verlichting verbonden, hiervan voorloopig wel geen sprake zalkunnen zijn.

Wat de nieuwe kazernementen betreft, wordt elk geval op zichzelf overwogen.

Tarwe voor oorlogstijd.

ART. 108 *b*. Aangezien het door den ondergeteekende minder wenschelijk wordt geacht, om, in zake de onderwerpelijke aangelegenheid, in deze Memorie in nadere bijzonderheden te treden, is, bij afzonderlijk schrijven, aan den Voorzitter der Kamer, toegezonden eene Nota met bijlage, nopens de voorziening in de behoefte aan tarwe en meel in oorlogstijd, met de bedoeling die Nota ter griffie te doen nederleggen, ter inzage van de leden.

Stationsemlacement te Zevenbergen.

ART. 182. De uitgetrokken post betreft het verbeteren van de los- en laadgelegenheid, zooals deze was ontworpen voor het nieuwe emplacement Zevenbergen. Vermits deze meerdere capaciteit niet noodig werd geacht voor het gewone vervoer, doch de wijziging uitsluitend gewettigd is door de eischen welke van militaire zijde moeten worden gesteld, meent de ondergeteekende, dat de spoorwegmaatschappij niet verplicht kan worden, de meerdere uitgaven aan die wijziging verbonden, te bekostigen, doch dat deze door het Rijk moeten worden overgenomen. Een antecedent is hem niet bekend; integendeel werd het Departement van Oorlog vroeger niet gekend in uitbreiding en wijziging van stations. Het is juist omdat, ten gevolge van onvoldoende behartiging van het defensiebelang in vroegere jaren, een groot aantal stations niet voldoet aan de eischen, welke uit een militair oogpunt gesteld moeten worden, dat de ondergeteekende in overleg is getreden met zijnen ambtgenoot van Waterstaat, ten einde in dit opzicht tot een beteren toestand te geraken.

Gelet op de hoogst ongunstige losgelegenheid voor militaire doeleinden, zooals die in het oorspronkelijk plan der spoorwegmaatschappij was opgenomen, en de omstandigheid dat het station Zevenbergen, in geval van oorlog, voor het in- en uitladen van belangrijke militaire transporten in aanmerking kan komen, kan de ondergeteekende geen vrijheid vinden, wijziging te brengen in de betrekkelijke post.

De Minister van Oorlog,
W. COOL.

Vaststelling van de begrooting van uitgaven, ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1911.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Ter beantwoording van de vragen en opmerkingen, voorkomende in het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal, betreffende het ontwerp van wet tot vaststelling van de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1911, heeft de ondergeteekende de eer, het volgende te doen kennen.

Aangezien door den ondergeteekende aan de Stelling van Amsterdam eene groote waarde voor de landsverdediging wordt toegekend en eene zoo spoedig mogelijke sluiting van de kringstelling door hem als zeer noodig wordt beschouwd, heeft hij niet dan zeer ongaarne de aanvraag van gelden, om in 1911 met het aanbrengen van bomvrije gebouwen in een twee of drietal forten dier Stelling aan te vangen, achterwege gelaten. Met het oog op den toestand der geldmiddelen, heeft de ondergeteekende intusschen geen vrijheid kunnen vinden, anders te handelen. Dat hierin aanleiding zou zijn gelegen, om aan argumentatiën, dat eenige uitgaaf met het oog op de landsverdediging gebiedend noodig is voortaan slechts betrekkelijke waarde toe te kennen, kan niet worden toegegeven.

Ook in vorige jaren is men wel tot dergelijke bezuinigingen gedwongen geweest. Zoo werd door den ambtsvoorganger van den ondergeteekende in de Memorie van Antwoord nopens de vestingbegrooting voor 1909, aan de Kamer medegedeeld, dat de toestand van 's lands financiën hem had gedwongen tot bezuiniging, zoodat hij dan ook van zijn aanvankelijk voornemen, om op die begrooting een bedrag van f 1000 000 voor de afwerking der Amsterdamsche Stelling aan te vragen, was teruggekomen. Op die vestingbegrooting voor 1909 werd voor bedoelde afwerking dan ook ongeveer f 300 000 minder aangevraagd.

Wat betreft de meening van eenige leden, dat het onder de gegeven omstandigheden aangewezen ware geweest, die afwerking te bekostigen uit een fonds, desgewenscht hetzelfde fonds, waaruit de Regeering de verbetering der kustverdediging wenscht te bestrijden, zoo zij in herinnering gebracht, dat bij de mondelinge en schriftelijke gedachtewisseling met de Eerste Kamer der Staten-Generaal nopens de vestingbegrooting voor 1910 door den ondergeteekende reeds werd medegedeeld, dat hij de instelling van een afzonderlijk fonds voor de afwerking der Amsterdamsche Stelling niet wenschte voor te stellen, en dat hij ook het krachtig voortwerken aan die Stelling niet aan de kustverdediging wenschte samen te koppelen.

De vraag, of de Raad van Defensie over het niet aanvragen van gelden om te doen aanvangen met het aanbrengen van bomvrije gebouwen in een twee- of drietal forten der Amsterdamsche Stelling is gehoord, moet ontkenmend beantwoord worden. Voor het afwerken dier Stelling worden jaarlijks bedragen aangevraagd, zonder dat telkenmale het advies van den Raad van Defensie over de urgentie van die afwerking wordt ingewonnen. Waar, zooals hierboven is medegedeeld, uitsluitend de toestand van 's lands financiën den ondergeteekende heeft genoopt dit jaar daartoe een kleiner bedrag — t.w. f 313 025 minder — dan het vorig jaar aan te vragen, daar bestond, naar zijne meening, geen voldoende aanleiding, daarover den Raad van Defensie te hooren.

De herstelling van de schotbalksluis te Wijk bij Duurstede zal niet in dit jaar kunnen worden voltooid. De daartoe te treffen voorzieningen zijn gebleken van grooteren omvang te zullen zijn dan aanvankelijk werd verwacht, terwijl ook het jaargetijde met de daarin te verwachten hooge rivierstanden verdragend werkt.

Met het oog op de daarbij betrokken, in het Voorloopig Verslag vermelde, belangen, zal er intusschen naar gestreefd worden, voór den zomer van 1910 met het werk gereed te zijn.

's Gravenhage, 3 December 1910.

De Minister van Oorlog,
W. COOL.